

THE
Complete Works
OF

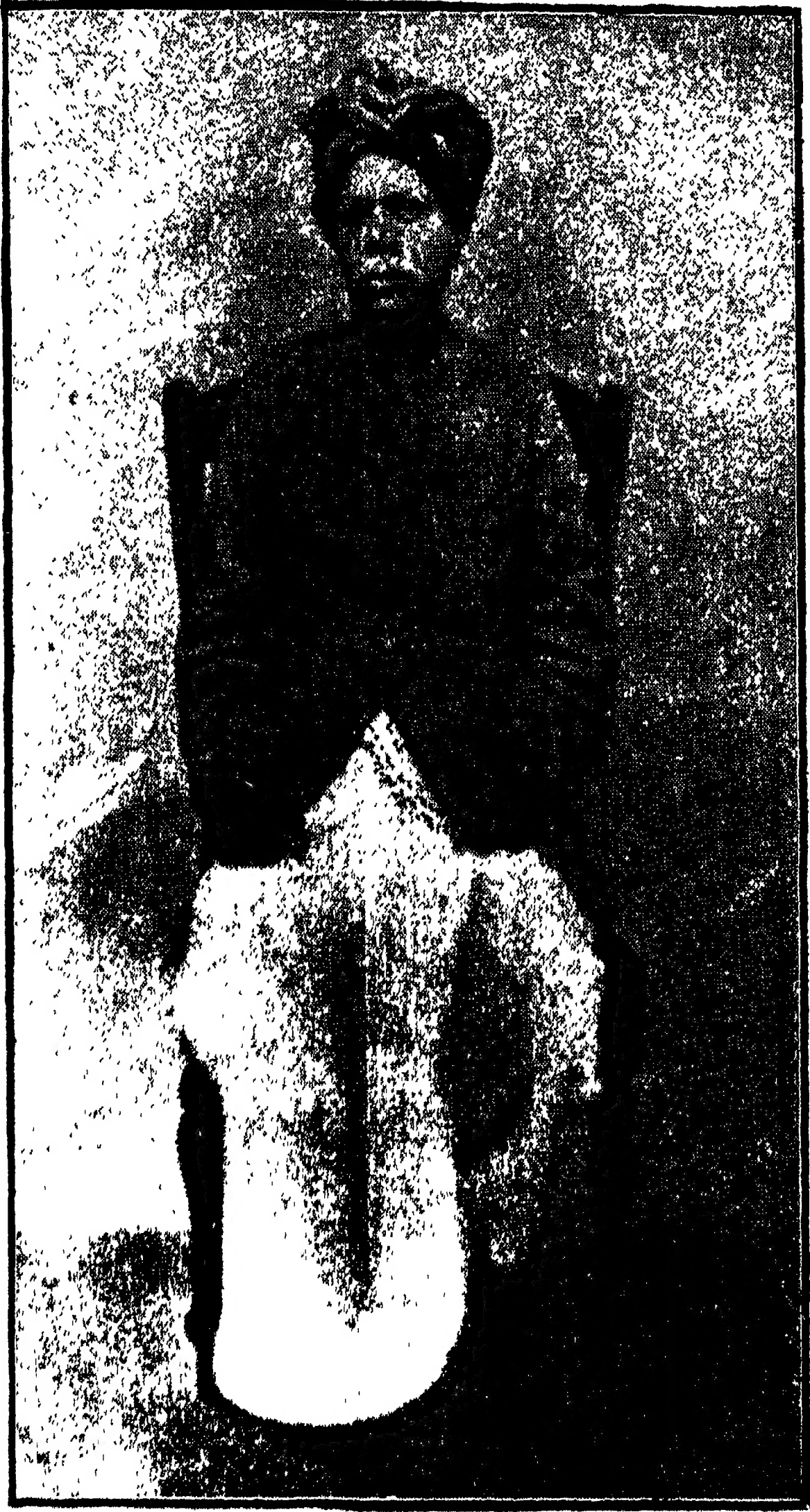
Rao Bahadur K. Veesalingam Pantulu,

Retired Telugu Pandit, Presidency College, Madras.

VOL. IX. LITERATURE AND BIOGRAPHIES.

SARASWATHI POWER PRESS, RAJAHMUNDRY.

1951

క్రీ. శ్చ. కందుకూరి వీరేశలింగం పంతులుగారు.

కందుకూరి వీరేశలింగకవి కృతగ్రంథములు.

తొమ్మిదవ సంపుటము — సాహిత్యచరిత్రగ్రంథములు.

రాజమహేంద్రవరము : సరస్వతీ పబ్లికేషన్స్ ప్రెస్ నందు

శ్రీ అద్దేవల్లి నాగేశ్వరరావు గారిచే

ముద్రింపబడినది. 1951

వీ రే క

గర్వతిక్కన యని ప్రసిద్ధికెక్కిన కందుకూరి వీరేశలింగము పంతులువారి గ్రంథసంపుటములో నిది తొమ్మిదవసంపుటము - ఇందు సావశిత్వగ్రంథములు, జీవితచరిత్రలును గలవు - పంతులుగారు తాము నూతనపథకము దొక్కునపుడు, లక్ష్యలక్షణసమన్వయ మేర్పఱచి యాపతకమును దిద్దితీర్చి, భావింపఁబడుతలకు, మార్గదర్శకులైనారు - ఈ లక్ష్యలక్షణదృష్టితో పరిశీలించిన నిందలి రచనావిశిష్టత తేటపడగలదు.

నేటివచనసావశిత్వమునకు తలమానికమగు నీతిచంద్రిక సంది విగ్రహములను, వీరేశలింగముగారు, రచించి, ప్రాచీనవచన సంప్రదాయ నీతిని సుప్రతిష్ఠితము గావించిరి - ఈనీతిచంద్రికయందు, మిత్రలాభము, మిత్రభేదము, విగ్రహము, సంది అనునాలుగుభాగములు గలవు. వీనిలో మొదటిరెండింటిని ప్రఖ్యాతపండితుడు పరవస్తుచిన్నయసూరి రచించెను. విగ్రహశంకరమును, బ్రహ్మశ్రీయుత కొక్కొండ వేంకటరత్నము పంతులుగారును, వీరేశలింగము పంతులుగారును వేర్వేరుగా రచించిరి. ఈరెండింటిలో వీరేశలింగము పంతులుగారి విగ్రహతంత్రము, చాల వ్యాప్తికెక్కినది. అది చిన్నయసూరిమార్గమున కొంచెము కఠినశైలిని రచిత మైనది. ప్రాచీనవచనరచనాసంప్రదాయము తెలుపుటకు నా భాగ మట్లు రచించి యావెనుక సందినిగూడ పూరించిరి. ఇది విగ్రహముకన్న సులభగ్రాహ్యమైన శైలిలోనుండి సవినవచనరచనకు మేలు బంతి యగుచున్నది.

ఇట్లు ప్రాచీన వసీనరీతులకు లక్ష్యములుగఁచించి మూరచనలకు ననుగుణ్యమగు భాషాప్రాధిమ యలవఱచుటకు “సంగ్రహవ్యాకరణము” రచించెను - భాష ప్రవాహరూపముగ నిత్యవ్యవహారములో మాఱు చుండును - వ్యాకరణ మా ప్రవాహమును రెండువైపుల గట్టులవలె, నరియగు కట్టుదిట్టములతోవడిపించి, రచనకు స్థిరత్వము గలుగజేయును.

సంగ్రహవ్యాకరణమునకు ముందు చిన్నయనూరిగారి బాలవ్యాకరణము, వెంకయ్యవ్యాకరణము మున్నగునవికలవు — అందు బాలవ్యాకరణము ప్రౌఢులగువారికి గాని యుపాదేయముకాదు — వెంకయ్యవ్యాకరణము బాలురకేగాని ప్రౌఢులకు గాదు — తెనుగుభాషలో నక్షరాన్యులందఱకు, నవగాహనమగునట్లుగా, క్లిష్టమగు వ్యాకరణనూత్రమును సంగ్రహముగను, సులభగ్రాహ్యముగను, చెప్పటయందు వంతులవారికి సాటియగువారులేరని చెప్పవచ్చును —

వ్యాకరణమువలన నిర్దుష్టమగు రచనచేయుటకు వీలుగలుగును గాని యది హృదయమునాకర్షింపక పోవచ్చును. రచనయాష్టాంగకరమగుటకు నలంకారము లావశ్యకములు. దానికొఱకు, అలంకార సంగ్రహమురచించిరి — మఱియు కావ్యమునకు ప్రాణమగు రసమును గూర్చి, నాయికానాయక వివరణముగూర్చి, కావ్యభేదములనుగూర్చి సాహితీసంప్రదాయములనెఱుంగుటకు కావ్యసంగ్రహము రచించిరి. మన సాహితీసంప్రదాయములు పూర్వులచే, శాస్త్రీయమైన పద్ధతిని నుపరిష్కృతములై, తరువాత వారు ప్రమాణముగా గ్రహింపదగినట్లుగ, సిద్ధాంతములు చేయబడినవి — అపద్ధతులను తెలుసుకొనుటకు, పూర్వ పక్షప్రతిపక్షములను, ప్రమాణములను వివరించు తర్కసంగ్రహమును రచించుట యావశ్యకమే గదా!

పత్యవాదులగు పంతులుగారు, మతతత్త్వమును, ఆస్తికబుద్ధిని పెంపొందింపజేసి, ఏకేశ్వర మతప్రతిష్ఠాపనకొరకు అద్వైత, విశిష్టాద్వైత, ద్వైతమతసంప్రదాయ ప్రవర్తకులగు శంకర, రామానుజ, మధ్వాచార్యుల చరిత్రములను, వారి మతసిద్ధాంతములను వివరించిరి. పరిశుద్ధాస్తిక మతస్వరూపమును వ్యాప్తిచేసిరి. మన దేశమందలి సనాతనముగా నెలకొన్న మతములేగాక, పాశ్చాత్యఖండమున ప్రబలముగనున్న క్రైస్తవ మతస్థాపకుఁడు యేసుక్రీస్తుచరిత్రను, విపులముగ వ్రాసిరి.

ఉత్తమస్త్రీల చరిత్రలలో కైస్తవమత సిద్ధాంతములను చక్కగ గ్రహించి, సాంఘిక రాజకీయనేవ నొసర్చిన, పాశ్చాత్యసతీమణుల చరిత్రలను, హైందవస్త్రీల కాదర్శప్రాయముగ వంతులుగారు రచించిరి. ఉత్తమమాత, సముద్రమధ్యమున పడవమునిగినవారినిసంరక్షించి కీర్తిని గన్న గ్రేను డాక్లింగుకన్య, ధైర్యసాహసములు మూర్తిభవించిన జోన్ ఆఫ్ ఆర్కు, మతవిశ్వాసమునకై వ్రాణములు బలియిచ్చిన జేడీ జేన్ గ్రే, కారాగారనివాసులకు సౌఖ్యము లొనగూర్చిన ఎలిజబెత్తుఫై), రామమోహనరాయల యాంగ్లేయ దేశజీవితము చిత్రించిన భారతదేశ బాంధవి మిస్ మేరీ కార్పెంటరు - అనువారల జీవితములిందు, మనోహరముగ చిత్రింపబడినవి. మనస్త్రీలు ముఖ్యముగ నీభాగము చదువ దగినది. వీరేశలింగముగారి కలమునకుగల యాకర్షణశక్తి యెట్టిదోగాని ఖండఖండాంతరముల జరిగిన విషయములను మనకన్నులకు గట్టినట్లుగా మఱపురానీయక మనస్సును పట్టునట్లుగా, నొకమాటుచదివిన మఱి యొకమాటు చదువనలెనని యాసక్తిగలిగించును.

పశుధమగు ప్రవర్తన, పరతత్త్వమునందు భక్తివరత, ఆత్మ విశ్వాసము, కార్యదీక్ష, సంఘమునకు పునాదులు - ఈనైతికవిజ్ఞానము పురుషులకువలె స్త్రీలకు నత్యంతావశ్యకము - ఇట్టివిజ్ఞానమును వచనసాహిత్యమూలమున నాంధ్రలోకమున నాచంద్రార్కము వెలుగ జేసిన వీరేశలింగకవి వాఙ్మయరంగమున దివ్యజ్యోతి -

తొమ్మిది నిధులవలె, తొమ్మిదిశీర్షికలు గల యాసంపుటమును పఠించినముగ పునర్ముద్రణము కావించిన, శ్రీదంగేటి నారాయణ స్వామిగారి శాంధ్రలోకమంతయేని కృతజ్ఞత చూపవలసియున్నది.

ఇట్లు

చెన్నై పురి }
15-2-1951 }

నిడదవోలు వేంకటరావు ఎమ్. ఏ.
మదరాసు విశ్వవిద్యాలయాంధ్రభాషా శాఖాధ్యక్షుడు.

వి ష య సూ చి క

పుట.

సంగ్రహవ్యాకరణము 	1
కావ్యసంగ్రహము 	93
శీతిచంద్రిక విగ్రహము,...	127
శీతిచంద్రిక, సంధి 	241
తర్కసంగ్రహము 	293
ఆలంకారసంగ్రహము 	315
పత్యవాదిని 	371
ఉత్తమస్త్రీచరిత్రములు 	477
జీసస్ చరిత్ర 	603

సంక్షేప హవ్యాకరణము

.....

ఆంధ్రభాష

౧. ఆంధ్రదేశమున వ్యవహరింపబడుచుండు భాష. యా ఆంధ్రభాష యనబడును. భాషయనునదిగా నను లొంగుకొనుచుండు నపుడు నోభావములు నెఱిగింప సాధనభూతముగానుండు వాగ్జాలముకూడిక. అది వాగ్రూప ముగానైనను, లిఖితరూపముగానైనను ఉండవచ్చును. ఎఱుకు భాష మొదలగునవి కేవల వాగ్రూపములు. తెలుగు అజవము మొదల యైనవి వాగ్లిఖితరూపములు.

౨. ఈభాషయందు పదములు, తత్ప్రములు, తద్భవములు, దేశ్యములు, అని మూడుభేదములు కలవి. ౧. విభక్తిప్రత్యయము సూత్రముమాఱి తెనుగున నుండబడు సంస్కృతప్రాకృతపదములు తత్ప్రములు. ఉ:—నం గురు(ః) సం. స గురు(వు); ప్రా. గారవ(ం), ప్రా. స. గారవ (య). ౨. పర్ణాగమము, పర్ణలోపము, పర్ణాదేశము, లోనుగాఁగలవికారములను విధివిహితముగాఁ బొంది తెనుగున వ్యవహరింపబడు సంస్కృత ప్రాకృతపదములు తద్భవములు. ఉ:—ఆగ—సం. రథః, సం.భ. అగవము; ప్రా. అచ్చేరం, ప్రా. భ. అచ్చెరువు—లోప—సం. తామకపమ్, సం. భ. తామక; ప్రా. పల్లాసా, ప్రా. భ. పనన—ఆదేశ—సం. అంగణమ్, సం. భ. అంకణము; ప్రా. పుథవీ, ప్రా. భ. పుడివి. ౩. సంస్కృత ప్రాకృతముల నుబంధ మేమియులేక త్రిలింగదేశమున వ్యవహరింపబడు పదములు ఉద్దేశ్యములు. ఉ:—ఊరు, పేరు.

3. సంస్కృతసమేతర మగుభాష యచ్చతెలుఁ గనఁబడును. ఆంధ్రమునకు సంస్కృత ప్రాకృతములురెండును బ్రకృతులు కావున, సంస్కృత మాద్యప్రకృతి యనియు, ప్రాకృతము ద్వితీయప్రకృతి యనియు, ఆంధ్రము వికృతి యనియు, చెప్పఁబడును.

ర. లక్షణవిరుద్ధము లైనపదములు గ్రామ్యములు. ఉ:— పస్తాడు, తెస్తాడు. ఇవి ప్రయోగార్హములు గావు. అయినను మన తొల్లింటి కవీంద్రులు నాడియున్న పదములు గ్రామ్యము లైనను గ్రామ్యములే. ఉ:—కఱకఱకుఁడు, ప్రాణగొడ్డము. జీవగఱ్ఱ.

గి. భాషకుం బ్రధానసాధనములు వర్ణములు; వర్ణములు పదము లగును; పదములు వాక్యము లగును; వాక్యములు కావ్యము లగును.

వ్యాకరణము.

౧. ఆంధ్రభాషను సలక్షణముగా వ్యవహరించుటకు ఉపయోగించువిషయములు గల శాస్త్రము ఆంధ్రవ్యాకరణ మనఁబడును.

౨. అది వర్ణపరిచ్ఛేదము, పదపరిచ్ఛేదము, వాక్యపరిచ్ఛేదము, కావ్యపరిచ్ఛేదము, అని నాలుగుభాగములు గలది.

వర్ణపరిచ్ఛేదము.

౧. వివిధములగుధ్వనులను వేర్వేరు నెఱిగించుకొఱకు వ్రాతయం దేర్పఱుచుకొఁబడిన గుణులు వర్ణము లనికాని, అక్షరములనికాని, చెప్పఁబడును. ఉ:—అ, ఇ, క, గ. అట్టివర్ణములను గూర్చి యెఱ్ఱనది వర్ణపరిచ్ఛేదము.

౨. వర్ణములసమూహమునకు వర్ణసమూహ్నయమని పేరు. ఆంధ్రవర్ణసమూహ్నయమున, ఏబదియాఱువర్ణములు గలవు. అవి అచ్చులు, హల్లులు, ఉభయాక్షరములు, అని మూడువిధములు గలవి.

౩. అచ్చులు పదియాఱు. — అ, ఆ, ఇ, ఈ, ఊ, ఋ, ౠ, ఌ, ౡ, ళ. (అచ్చులకు, ప్రాణములు, స్వరములు, అని పాఠము వేర్వేరు గలవు.)

౪. ఇతరవర్ణసాహాయ్యము లేకయే పూర్ణముగా నుచ్చరింపఁ బడువర్ణములు అచ్చులు. అచ్చులలో అ, ఇ, ఊ, ఋ, ఌ, ళ, అను నేడును ప్రాస్యములు (అనఁగా కుఱుచలు); ఆ, ఈ, ఊ, ఋ, ఌ, వ, వి, ఓ, ఔ, అను తొమ్మిదియు దీర్ఘములు (అనఁగా నిడుదలు); ఎ, ఏ, ఒ, ఓ అను నాలుగును వక్రములు (అనఁగా వంకరగా నుండునవి); ఐ, ఔ, అను రెండును వక్రతమములు (అనఁగా మిక్కిలి వంకరగానుండునవి).

౫. హల్లులు ముప్పదియేడు: — క, ఖ, గ, ఘ, ఙ, చ, ఛ, ష, జ, ఝ, ఞ, ట, ఠ, డ, ఢ, ణ, త, థ, ద, ధ, న, ప, ఫ, బ, భ, మ, య, ర, ల, వ, శ, ష, స, హ, ణ, శ. (హల్లులకు వ్యంజనములు, ప్రాణులు, అని నామాంతరములు.)

౬. స్వరసాహాయ్యము లేక పూర్ణముగా నుచ్చరింపఁబడని వర్ణములు హల్లులు. హల్లులలో, క, చ, ఛ, ట, ఠ, ప, అను నాఱును పరుషములు (అనఁగా కఠినాక్షరములు); గ, జ, ఙ, డ, ద, బ, అను నాఱును సరళములు (అనఁగా కఠినములు కానివి); ఖ, ఘ, ఙ, ఛ, ఝ, ఞ, త, థ, ణ, ధ, ధ, స, ఫ, భ, మ, య, ర, ల, వ, శ, ష, స, హ, ణ, శ, అను నిరుపదియైదును స్థిరములు (అనఁగా నిలుకడగా నుండునవి); స్థిరములలోని నకారము ద్రుత మనఁబడును; ఖ, ఘ, ఛ, ఝ, త, థ, ణ, ధ, ధ, స, భ, అను పదియు వర్ణయుక్కులనఁబడును.

2. మఱియు హల్లులతో క, ఖ, గ, ఘ, జ; చ, ఛ, జ, ఝ, ఞ; ట, ఠ, డ, ఢ,ణ, త, థ, ద, ధ, న; స, ష, బ, భ, మ; అను నిరువదియైదును స్పర్శములు—ఇందు, అయిదయిదు క్రమముగా కవర్గము, చవర్గము, టవర్గము, తవర్గము, పవర్గము, అనెబడును :—
య, ర, ల, వ, అను నాలుగును అంతస్తములు; శ, ష, స, హ, అను నాలుగును ఊష్మములు.

౩. ఉభయక్షరములు మూడు.—ఇవి క్రమముగా, అరసున్న, నిండునున్న, విసర్గము, అనిచెప్పబడును. (అరసున్నకు, అర్థానుస్వారము, అర్థబిందువు, అనియు, నిండునున్నకు, పూర్ణానుస్వారము, పూర్ణబిందువు, అనియు నేలునామములు)

౪. అచ్చులును హల్లులు సగువర్ణములు ఉభయక్షరములు. హల్లులమీదవలె వీనిమీద అచ్చులు నిలువకుంటుండేసి యచ్చులును, అచ్చులకువలె వీనికి స్వతంత్రప్రయోగము లేమిండేసి హల్లులును, అని యెఱుంగునది.)

౫. ఉత్పత్తిస్థానములనుబట్టి, అ, ఆ, క, ఖ, గ, ఘ, జ, హ, ః, లు కంఠ్యములు; ఇ, ఈ, చ, ఛ, జ, ఝ, ఞ, య, శ, లు తాలవ్యములు; ఋ, ౠ, ట, ఠ, డ, ఢ, ణ, ర, ష, ణ, లు మూర్ధన్యములు; ఌ, ౡ, చ, జ, త, థ, ద, ధ, న, ల, స, లు దంత్యములు; ఊ, ఊ, ష, ష, బ, భ, మ, లు ఓష్ఠ్యములు; జ, ఞ, ణ, న, మ, ణ, లు అనునాసికములు; ఎ, ఏ, ఐ, లు కంఠ్యతాలవ్యములు; ఒ, ఓ, ఔ, లు కంఠ్యోష్ఠ్యములు; వ, దంత్యోష్ఠ్యము; అని చెప్పబడును.

౬. య, ర, ల, వ, ఈయక్షరములు లఘువులు, అలఘువులు, అని యిరుదేఱంగులు. సాధ్యమగుయకారము లఘువు. ఉ:—

(అది+ఇట్టి=) అదియిట్టి. సాధ్య మగునగా శాస్త్రమువలనఁ గలిగినది. సిద్ధ మగుచుకొర వులయువు డే:—ము; సిద్ధ మగునగా శబ్దము తోడ నుండును. రేఫము లయువు డే:—వెరుగు. శకటరేఫ ముల యువు డే:—చుట. సిద్ధ మగు కొ ము లయువు డే:—శల. సాధ్యమగు శకార ములయువు డే:—(నలుగురికి) వరులు. సాధ్య మగుప్రథమమీదవకారము లయువు డే:— (అశల+పలికె =) అశలువలికె. సిద్ధ మగుచకార ములయువు డే:—వాగు.

౧౨. వైకృతముల . ఎ, ఓ, చ, జ, ట, య, అను నాఱును సంస్కృతమున లేవు; ఋ, ౠ, ఌ, ౡ, ఐ, ఔ, ఙ, ఞ, శ, ష, అను పటములకూడ ప్రాకృతమున లేవు; ఋ, ౠ, ఌ, ౡ, ఐ, ఔ, ఙ, ఞ, ష, ఞ, త, థ, ధ, ధ, ఫ, భ, శ, ష, అను పందొమ్మిదియు నచ్చ తెలుగున లేవు.

౧౩ అచ్చ తెలుగునను వర్ణములు ముప్పదియేడు—అ, ఆ, ఇ, ఈ, ఊ, ఊ, ఎ, ఏ, ఐ, ఓ, ఓ, ఔ, య, ర, ల, న, స, హ, అ, శ. ట, డ, ణ; త, ద, న, ఙ, ట, మ; య, ర, ల, న, స, హ, అ, శ.

౧౪. ఇక, అట, యెడు, అను శబ్దములం దక్క ప్రథమ హ్రస్వముమీద అరసున్న లేదు. హ్రస్వముమీది యరసున్న వైకృతముగా నిండునున్న ముగును. డే:—చినటి, అనటి.

౧౫. అచ్చ తెలుగున పరుషనరళములకు ముందే బిందువుండును. డే:—కలగ, నంగర, వాగు, వంగ.

౧౬. తెలుగుమాటలకు మొదల, ణ, య, శ, వు, వూ, వో, వో, లు లేవు.

౧౭. ఉయ్యెల, పయ్యెద, తాయెతులు ఈ మూడుశబ్దములం

దక్క, పదమధ్య యకారమున కెత్వము లేదు. ఉ:—క మ్యము, బయలు.

౧౮. అచ్చ తెలుగున చ, జ, లు, తాలవ్యములు; చ, జ, లు దంత్యములు. తాలవ్యములు, ఇ, ఈ, ఎ, ఏ, వి, లంగూడి యుండును. ఉ:—చిగురు, జిగి, మొ. దంత్యములు, అ, ఆ, ఉ, ఊ, ఒ, ఓ, ఔ, లంగూడి యుండును. ఉ:—చవి, జత, మొ.

౧౯. సంస్కృత సమములయందు ఇకారాంతము లయిన శబ్దముల ఉపధ*లగు చ, జ, వర్ణములు బహువచనమునకు దంత్యము లగును. ఉ:—వీది, వీచులు 'రాజు' శబ్దముమాత్రము ఏకవచనము నందు దంత్యము క్తముగా నున్నది.

పదపరిచ్ఛేదము.

౧. అర్ధము గల వర్ణముకాని, వర్ణ సముదాయముకాని, పద మనబడును. ఉ:—అ, మా, అట, నగ, పచస, అట్టిపదములను గూర్చి చెప్పనది పదపరిచ్ఛేదము.

౨. వ్యస్తపదము లనియు, సమాసపదము లనియు, పదములు రెండువిధములు. పెక్కుపదములు చేరి యొక్కపద మగునది సమాస పదము:—గరళకంఠుడు, అలరువిల్లుడు అట్లు చేరనిది వ్యస్తపదము:—గరళము, కంఠము, అలరు, విల్లు.

౩. సంస్కృతశబ్దములు, ప్రకృతులు, ప్రశ్తయములు, అని రెండువిధములు కలవి. లోకములోనిపదార్థములను, వ్యాపారములను,

* ఉపధ యనగా తుదివర్ణమునకు నుండుండువర్ణము.

తేలియఁజేయు మూలపదములు ప్రకృతులు, ప్రకృతులకు లింగము, శాలము, మొదలగుభేదములు గలుగుటకై చేర్చఁబడునవి ప్రత్యయములు. ప్రకృతులు ప్రాతిపదికములని, ధాతువులని, ఇటుదెఱఁగులు.

౪. కొందఱిమతమున శబ్దములుమూఁడువిధములుగలవి. అవి నామములు, క్రియలు, అవ్యయములు, కేవలనామములు, సర్వనామములు, అని నామములు రెండు విధములు; కేవలనామములు, విశేష్యములు, విశేషణములు, అని రెండుదెఱఁగులు.

౫. విశేష్యములు, విశేషణములు, సర్వనామములు, క్రియలు, అవ్యయములు, అని పదము లయిదువిధములుగలవి.

వి శే ష్య ము.

౧. మన యింద్రియములకుఁగాని, మనస్సునకుఁగాని, గోచరము లగుపదార్థముల పేర్లు విశేష్యము లనఁబడును. ఉ.-పుస్తకము, కూత, పరిమళము, పులుసు, వేడిమి, యోగ్యత.

౨. సంజ్ఞావాచకములు, జాతినాచకములు, గుణవాచకములు, క్రియావాచకములు, అని విశేష్యములు. నాలుగువిధములుగలవి.

౩. మనుజులు, దేశములు, పట్టణములు, పర్వతములు, నదులు మొదలగునానిలో నొక్కొక్కదానికిఁబెట్టఁబడిన నామములు సంజ్ఞావాచకములు. ఉ.—రామఁడు, కోసలము, ద్వారక, నీలగిరి, గోదావరి.

౪. జింతువస్తు సముదాయములలో నొక్కొక్కతరగతిలోని వానికి సామాన్యముగాఁ జేందునవి జాతివాచకములు. ఉ.—మనుజుఁడు, వృక్షము, ఆవు, రాయి.

గి. వేలువేలుగుణములపేర్లు గుణవాచకములు ఉ. — పిన్నము, ర్యము, చేదు, యోగ్యత, చెడ్డతనము.

ఁ. భావార్థమునుబట్టి దేరుగున, తేనెము, తేరకము, ఇను, న, ఇక, మొదలగు ప్రత్యయము లంతయునందు సచ్చము. ఉ. — పిన్నతనము, కన్నెతికము, పేరిమి, పల్లన, అగ్గలిక.

2. మతుర్ధమని, కాదు, కత్తియ, ఈడు, అది, ఇత, ఆడి, ఆడు, మొదలగు ప్రత్యయములు సచ్చము ఉ. — తేరకాదు, తేరకత్తియ, అటమటేడు, కల్లది, పిత్తది వాళత, పిల్లాడి, వగలాడు.

౩. క్రియలవలన గలిగినవి క్రియావాచకములు. ఉ. — వండుట, వంట, వండమి: వండుట, పంట, పండమి.

౪. ధాతువులకు, క, ఇమి, త, కువ, ట, టు, వహు, వు, ఇక, న, బడి, గడ, ఇకి, వు, అ, అకము, డు, లోనగు ప్రత్యయములు జేర్చుటవలన క్రియాజన్య విశేష్యములు కలుగును: అలు, కలిమి, కోత, పెనకుర, ఆట, వేటు, తిరిపము, చూపు, కోరిక, గడన, ఏలుబడి, తీటుగడ, వినికి, మనువు, ఎండ, అమ్మకము, తొక్కుడు. వీనిచే కృదంతము లందురు.

౫. సంస్కృతనామములుకొన్ని యజంతములుగాను, కొన్ని హలంతములుగాను, ఉండును. లింగబోధకప్రత్యయములు గలుగనప్పు డజంతశబ్దములలో మహాబ్యాచకముల తుది అకారమునకు ఉకార మగును: — (రామ) రాము; ఏ కాత్వరశబ్దములకుందక్క మిగిలినవాని దీర్ఘమునకు హ్రస్వ మగును. — (రమ) రమ, (నదీ) నది, మా, శ్రీ, ఋకారాంతముల ఋకారమునకు అకారమగును. — (భాత్య) భాత. హలంతములలో మకారాంతములు ద్వితీయైకవచ

నాంతతుల్యములు; ఇతరములు ప్రథమైక వచనాంతతుల్యములు. అందు, నకారాంతములకుఁ దక్క ప్రథమైక వచనాంతతుల్యముల తుది హల్లునకు ద్విత్వమును, ఉకారాగమమును, అగును—(ఓక్) ఓక్కు; (కకుప్) కకుప్ప; దీర్ఘముమీఁది హల్లునకు ద్విత్వము వైకల్పికము:— (నాక్) వాకు, వాక్కు; నాంతములయు, ద్వితీయైకవచనాంతతుల్యములయు, అంత్యహల్లునకు లోపంబు గలుగును—(గర్భక్) కర్భు, (విద్వాంసమ్) విద్వాంస. [ఇట్లు లోపముఁ బొందువాని కజంత్యములకుఁ బోలె గర్భంబు:—(విద్వాంస) విద్వాంసు.]

౧౧. దేశ్యనామములు ఔపవిభక్తికాంతములు, అనౌపవిభక్తికాంతములు, అని రెండువిధములు గలవి.

౧౨. విశేష్యములకు లింగము, వచనము, విభక్తి, గలిగి యుండును.

లింగము.

౧. స్త్రీపురుషాదిజాతిభేదము లింగ మనబడును. ఆంధ్రమున మహత్తు, మహతి, అమహత్తు, అని లింగములు మూడు. గురజాడ్యుల లోనికాని దేవతలలోనికాని పురుషులును, వారివిశేషణములును, మహత్తులు; స్త్రీలును, వారివిశేషణములును, మహతులు; తిర్యక్కులును, జడములును, వానివిశేషణములును, అమహత్తులు.

౨. సంస్కృతమున శబ్దములకే నియతము లగు లింగములు కలవుగాని, అర్థమును బట్టి లేవు. అవి, పుంలింగము, స్త్రీలింగము, నపుంసకలింగము, అని మూడు.

౩. ఇకారాంతవ్యతిరిక్తము లగుమహద్వాచకములకు బిందు పూర్వక డువర్ణకంబు పచ్చును:— (రామ) రాముఁడు, (శంభు) శంభుఁడు,

(విధాత్మ) విధాత్మఁడు, మగఁడు, బల్లిదుఁడు. ఇకారాంతము. — హాని.

౪. కొన్ని యమహచ్చబ్దములకును మహద్వివక్షయం దీగార్యము కలుగును:—సమద్రుఁడు, మేఘుఁడు, హిమవంతుఁడు.

౫. ఇట్టి డువర్ణకము వచ్చు మహత్తులుకాని దేశ్యపదములు పుంలింగసమము లనఁబడును. — కత్తళఁడు, పరికాఁడు.

౬. అకారాంతము లగు అమహద్వాచకములకు మువర్ణకమువచ్చును. — ఋక్షము, వనము, గుఱ్ఱము, పల్లము.

౭. మువర్ణ మంతమందువచ్చు నపుంసకవాచకములు కాని పదములు నపుంసకలింగసమము లనఁబడును. — జనము, చుట్టము.

౮. మూడులింగములయందును ఉకారాంత తత్సమశబ్దముల యంతమందు వు వర్ణకము వచ్చును. — శంభువు, వధువు, వస్తువు.

౯. మహతీవాచకముల యంతమునందు, డు, ము, వు, లలో నేదియు రాదు:—సీత, పనిత, అక్క, తల్లి. ఉకారాంతములకు వువర్ణకము సూత్రము వచ్చును:—వధువు.

౧౦. లింగబోధకము లగు డు, ము, వు, లలో నొకటిగాని యంతమందురాని స్త్రీవాచకములుకాని శబ్దములు స్త్రీలింగసమము లనఁబడును. — దూత, దొర, చరిత, మూత.

౧౧. ఈభావయందు మహత్తు, మహతి, వీనిభేదమును దెలిసి కొనుటకు మూడుమార్గములు గలవు—

౧. పదభేదమువలన.

మహత్తు.	మహతి.	మహత్తు.	మహతి.
పురుషుఁడు.	స్త్రీ.	పెనిమిటి.	పెండ్లాము.
పిత.	మూత.	మామ.	అత్త.
వధుఁడు.	వధువు.	బావ.	వదినె.

—౨. అంతఃభేదమువలన.

బ్రాహ్మణుడు	బ్రాహ్మణి	పాణుడు.	పాణుక.
నాయకుడు.	నాయిక.	వగలాడు.	వగలాడి.
జనకుడు.	జనని.	చెలికాడు	చెలికత్తె.

3. పూర్వ మొకపదము చేర్చుటవలన.

పుగుపశిశువు.	స్త్రీశిశువు.	పగుపిల్ల.	ఆడపిల్ల.
మగబిడ్డ.	ఆడబిడ్డ.	మగశిశువు.	ఆడశిశువు.

౧౨. కొన్ని శబ్దములకు మహాత్త్వముగలదు. మహాత్తేనని, ఏకగ్రా-
వమే కానబడుచున్నది. — అనుర, ఒ రూరి.

వ చ స ము.

౧. ఒకటికిని, ఒకటికంటె నెక్కువగాను, కలుగుభేదము వచన
మనబడును. ఏకవచనము, బహువచనము, అని వచనములు రెండు.

ఏ క ప చ స ము.

౨. ఒక దానిని దెలుపునది యేకవచనము — గాముడు,
స్త్రీ, వస్తువు.

3. లింగబోధకములగు, డు, ము, వు, వర్ణకములు మూడును
ఏకవచనమునందే వచ్చును. — గాముడు, పసము, నస్తువు. వీనిలో
మువర్ణమునకు మాముడిగాని, పూర్ణ బిందుపూర్వక బువర్ణకముగాని,
వికల్పముగా వచ్చును. — వనము, వనమ్ము, వనంబు.

౪. 'ఇయ' అనుదానికి మాటుగా ఎకారము వైకల్పికముగా
వచ్చును. విడియము, విడెము, కన్నియ, కన్నె.

౫. పూర్వనూత్రములంబట్టి ఉకారాంత మహచ్చబ్దంబుల

కేకపచనంబున, డు, వు, లలో నేదియైన వచ్చునుగాన రెండురూపములు—గురుఁడు, గురువు; శంభుఁడు, శంభువు.

౬. సాంతములగు హలంతశబ్దముల కడహల్లు వైకల్పికముగా లోపించి రెండురూపము లేర్పడును.—ఉరము, ఉరన్సు; ధనువు, ధనున్సు. మహద్వాచకములు, కడహల్లు వికల్పముగా లోపింప, ద్వితీయైకవచసాంతతుల్యము లగును.—అంగిరుఁడు, అంగిరనుఁడు.

౭. ఇమసిచ్ ప్రత్యయంతములకు మువర్ణకము వైకల్పికముగా వచ్చును—గరిమ, గరిమము; మహిమ, మహిమము; అణిమ, అణిమము; లఘిమ, లఘిమము.

బ హు వ చ న ము.

౮. అనేకములను డెలుపునది బహువచనము.—రాములు, స్త్రీలు. పస్తువులు.

౯. సామాన్యముగా ఏకవచనరూపము తుదను లువర్ణకము చేర్చుటవలన బహువచనము సిష్పన్నమగును.—వనిత, వనితలు; నవలా, నవలాలు; భాత, భాతలు; దిక్కు, దిక్కులు; వనము, వనము, వనంబు, వనములు, వనములు, వనంబులు.

౧౦. పులింగబోధక మగు డువర్ణకము బహువచనము పరమగునప్పుడు లోపించును.—రాముఁడు, రాములు; గురుఁడు, గురులు; మగఁడు, మగలు. తేఁడు శబ్దమునకు లోపింపదు.—తేఁడులు. లింగబోధక మనుటచే త్రాడులు, ఇత్యాదులందు లోపములేదు.

౧౧. బహువచనము పరమగునప్పుడు, ఇకారాంతశబ్దముల కొన యికారమునకు ఉకార మగును.—హరి, హరులు; కత్తి.

కత్తులు; వాహిని, వాహినులు; ఇకార మహాసంత్కము*గాఁ గూడ
గలతెలుఁగుశబ్దముల ఉపాశ్శ్య ఇకారముగకును ఉకార మగును:—
కలికి, కలుకులు. రెండక్షరముల శబ్దములకును, రి, లి, డ, లు ఉపధ
లుగాఁ గలశబ్దములకును, నాదు:—జిగి, జిగులు; పిడికిరి, పిడికిరిలు;
పిడికిలి, పిడికిలిలు; రాపిడి, రాపిడులు.

౧౨. కొన్ని సువర్ణాంతశబ్దముల నువర్ణమునకు బహువచనము
పర మగునప్పుడు బహువర్ణము వచ్చును:—ఘోను,
ప్రాక్షలు. కొలను, కొలకులు—కలను, కెలను, కొలను, గలను,
కెలను, నలను, వలను, శబ్దములకూడ ప్లిక్తితో నువర్ణ కమా ఏక
వచనమునగును వికల్పముగా వచ్చును:—కొలు, కొలకు రేలు,
గోను, శబ్దముల నువర్ణమునకు బహువర్ణక గువర్ణకం బగును.—
రేగులు, గోగులు.

౧౩. కొన్ని శబ్దములకు బహువచనము పర మగునప్పుడు కడ
వర్ణము లోపించును—చేను, చేలు; పేను, పేలు; మీను, మీలు;
రేయి, రేలు; తాయి, తాలు; వ్రాయి, వ్రాలు; వేయి, వేలు.
కొన్నిటి కీలోపము వైకల్పికము.—ఆవు, ఆవులు, ఆలు; జాము,
జాములు, జాలు; చుట్టము, చుట్టములు, చుట్టలు; మీసము, మీస
ములు, మీసలు.

౧౪. దీర్ఘపూర్ణక మగులకార మహాసంత్కము గలసంస్కృతసమ
మహాచ్ఛబ్దములకు బహువచనము పర మగునప్పుడు గుప్తకము
వచ్చును.—బాలుడు, బాలురు. ఇట్లు కొన్ని తెలుఁగుశబ్దములకును
బహువచనమున రువర్ణకము వచ్చును.—పగతుడు, పగతురు;
అల్లుడు, అల్లుగు.

* ఉపాంత్య మనఁగా తుదివర్ణమునకు సమీపమం దుండువర్ణము.

౧౧. బహువచనము పర మగునప్పుడు ఉకారాంతశబ్దముల వ్రనర్మునకు లోపము బహుళముగా నగును. — మనువు, నునోవులు; గురువు, గురువులు, గురులు; వధువు, వధువులు; శిష్యువు, శిష్యులు, శిష్యులు.

౧౨. బహువచనము పర మగునప్పుడు, డు, లు, టు, ఠు, వరముల ఉకారమునకు లోపము వైకల్పికముగాఁ గలుగును. — గుండు, గుండులు, గుండ్లు; కాలు, కాలులు, కాల్లు; గొంటు, గొంటులు, గొంట్లు; గోరు, గోరులు, గోర్లు.

౧౩. కొన్ని శబ్దములకు బహువచనమునం దనేకరూపములు గలవు:—

ఏకవచనము.

బహువచనము.

విలుకాఁడు.

విలుకాండు, విలుకాటు.

వేటకాఁడు.

వేటకాండు, వేటకాటు.

చెయువు.

చెయువులు, చెయువులు.

చీటి.

చీటులు, చీట్లు.

అనఁటి

అనఁటులు, అనంట్లు.

తూఁడు.

తూఁడులు, తూండ్లు.

వజ్రము.

వజ్రములు, వజ్రాలు.

పగడము.

పగడములు, పగడాలు.

పేరు.

పేరులు, పేళ్లు, పేళ్ళు.

కొడవలి

కొడవండులు, కొడవండ్లు.

† కొన్నిచోట్ల నిత్యముగాను, కొన్నిచోట్ల వికల్పముగాను, కొన్నిచోట్ల, మఱి యొకవిధముగాను, పచ్చట బహుళము.

ఏకవచనము.

తాడు.

మొగిలు.

ఊరు.

వఱు.

విల్లు.

జెట్టి.

తడి.

బహువచనము

తాడులు, తావులు, తావు.

మొగివులు, మొగిలులు, మొగివు.

ఊగులు, ఊవులు, ఊవు.

వఱులు, వవులు, వవు.

విల్లులు, విండులు, విండ్లు.

జెట్టులు, జెట్లు.

తడులు, తల్లు, మొదలగునవి.

౧౮. మఱికొన్ని శబ్దములకు బహువచనము నానావిధములుగఁ గలుగును.

ఏకవచనము.	బహువచనము.	ఏకవచనము.	బహువచనము.
ఆలు.	ఆండు	కూతురు.	కూతులు.
చెల్లెలు.	చెల్లెండు	పెండ్లి.	పెండ్లిండ్లు.
కోడలు.	కోడండు	తేడు.	తేండ్లు.
మొద్దరాలు.	మొద్దరాండు.	మఱదలు.	మఱదండు.
గండడు.	గండండు.	చెలియలు.	చెలియండు.
మిండడు.	మిండండు.	జవరాలు.	జవరాండు.

౧౯. వస్తుస్వభావమునుబట్టి కొన్ని శబ్దములకు బహువచనము లేదు.—పైడి, పెండి, కేలు, మొన్న, నిన్న, రేపు, మాపు.

౨౦. ఈలాగుననే మఱికొన్ని శబ్దముల కేకవచనము లేదు.—
ఇరులు, కురులు, వడ్లు, పెసలు.

౨౧. కొన్ని శబ్దముల కేకవచన బహువచనములయందు అనేక రూపములు కానబడుచున్నవి.—

ఏకవచనము	బహువచనము.	ఏకవచనము.	బహువచనము.
దయాభుడు,	దయాభుడు,	అభిలాషము	అభిలాషములు.
దయాభువు.	దయాభువులు.	భ్రమ,	భ్రమలు.
రాహువు.	రాహువులు,	భ్రమము.	భ్రమములు.
రాహు.	రాహులు.	వధ,	వధలు
పుట్టువు,	పుట్టువులు,	వధము.	వధములు,
పుట్టు.	పుట్టులు.	కంధరము,	కంధరములు.
సవిత్రుడు,	సవిత్రులు,	కంధర.	కంధరము.
సవిత.	సవితలు	నాసికము.	నాసికములు,
విధాతృడు,	విధాతృలు,	నాసిక.	నాసికలు
విధాత.	విధాతలు.	మిత్రుడు,	మిత్రులు,
నేతృడు,	నేతృలు,	మిత్రము.	మిత్రములు.
నేత.	నేతలు.	ప్రధానుడు,	ప్రధానులు,
శుంతుడు,	శుంతులు,	ప్రధానము,	ప్రధానములు.
శుంత.	శుంతలు.	పాత్రుడు	పాత్రులు.
అనురాడు,	అనురులు,	పాత్రము	పాత్రములు.
అనుర,	అనురలు.	హంస,	హంసలు,
దూతుడు,	దూతులు,	హంసము	హంసములు.
దూత.	దూతలు	ధర్మము,	ధర్మములు,
బిడ్డడు, బిడ్డ.	బిడ్డలు.	ధర్మవు.	ధర్మవులు.
గొల్లడు, గొల్ల.	గొల్లలు.	కర్మము,	కర్మములు,
జాణడు, జాణ	జాణలు.	కర్మవు.	కర్మవులు.
వృద్ధుడు, వృద్ధ,	వృద్ధులు.	వణిక్కు.	వణిక్కులు,
గృహస్థుడు, } గృహస్థు.	గృహస్థులు.	వణిజుడు.	వణిజులు
చరిత,	చరితలు,	ఋత్విక్కు,	ఋత్విక్కులు,
చరితము.	చరితములు.	ఋత్విజుడు,	ఋత్విజులు.
అభిలాష,	అభిలాషలు,	భగవంతుడు,	భగవంతులు.
		భగవానుడు.	భగవానులు.

ఏక వచనము.	బహువచనము.	ఏక వచనము.	బహువచనము.
హనుచుండును.	హనుచుండులు.	గరిచును.	గరిచులు.
హనుచును.	హనుచులు.	మహిమను.	మహిమలు.
వయస్సు,	వయస్సులు.	ఆత్మ,	ఆత్మలు.
వయసు.	వయసులు.	ఆత్మను.	ఆత్మములు.
అంగిరుడు.	అంగిరులు.	మనసు,	మనసులు.
అంగిరసుడు.	అంగిరసులు.	మనస్సు,	మనస్సులు.
ప్రచేతనుడు.	ప్రచేతనులు.	మనము.	మనములు.
ప్రచేతుడు.	ప్రచేతులు.	మనము.	మనములు.
సక్కు,	సక్కులు.	పల్లకీ.	పల్లకీలు.
సజము.	సజములు.	పల్లకీ.	పల్లకీలు.
గరిమ,	గరిమలు.		

విభక్తి

౧. విశేష్యములకుఁగాని సర్వవిధములకుఁగాని, ఏకవాక్యము నందలి వేఱుపదములతోఁ గలుగు సంబంధమును దెలిపెడురూపము విభక్తి యనబడును. — ప్రథమ, ద్వితీయ, తృతీయ, చతుర్థి, పంచమి, షష్ఠి, సప్తమి, అని విభక్తు లేడు.

౨. ద్వితీయాదివిభక్తుల ప్రత్యయములతోఁ గూడనిది ప్రథమాదివిభక్తి. — రాముఁడు ; శంభుఁడు ; శంభువు, వనము, వనమ్ము, వనంబు ; వనిత ; గిరి ; బంటు ; కన్నె ; సవలా ; శ్రీ ఇదియె నామ విభక్తి యనబడును.

౩. ఎదటివారిని బిలుచునపుడు విశేష్యములమీఁద నుండు ప్రథమ, సంబోధన ప్రథమ యనబడును. — ఓ రాముఁడ, ఓ రామ.

౪. సంబోధనంబున నేక వచనంబున నామంబు కడపటి ఉకా

రమునకు అకార మగును — రాముడ, శంభుడ, శంభున ; వనమ, వనమ్మ, వనంబ ; బంట.

గి. సంబోధనంబున సంస్కృతనామముల లింగబోధక దువర్ణ కమునకు లోపము వికల్పముగావగు. — రాముడ, రామ; సంస్కృత నామము లనుటచే అక్కజుడ, బల్లిదుడు, తమ్ముడు, మగడు, లోనగు తెనుగు శబ్దములయం దీలోపము లేదు. — అక్కజుడ.

ఁ. ఉకారాంత సంస్కృతనామంబుల కీలోపంబు గలుగు నప్పుడు కడయచ్చునకుఁ బ్లుశము వచ్చును. — శంభూ, గురూ, ప్లుత మనఁగా మూడు మాత్రలకాల ముచ్చరింపఁబడెడి యచ్చు.

ఁ. సంబోధనంబున బహువచనంబునకు 'అర' అనునాగమము వచ్చును. — రాములార, బాలులార, జవరాండ్రార.

ఁ. సంబోధనమున అకార ఇకారములకు దీర్ఘము వైకల్పికముగా నగును — రాహి, రామా; రాములార, రాములారా; హరి, హరీ; తండ్రీ, తండ్రీ.

ఁ. సంబోధ్య వాచకమునకు ముందు ఓ యనునాగమము వికల్పముగా నగును :— ఓ రాముడ, రాముడ; ఓమిత్రుడ, మిత్రుడ; ఓదురాత్ముడ, దురాత్ముడ; ఓనెలత, నెలత; ఓవనమ, వనమ; ఓరాములార, రాములార; మొదలగునవి.

ఁ. ఏకవచనంబునఁ బురుషసంబోధనంబున ఓయియు, నీచత్వ మిత్రత్వంబుల స్త్రీపురుష సంబోధనంబులఁ గ్రమముగా, ఓసియు, ఓరియు, వికల్పముగాఁ బూర్వా గమము లగును :— ఓయిరాముడ రాముడ; ఓసిదురాత్మురాల, దురాత్మురాల; ఓసిచెలి, చెలి; ఓరిదురాత్మ, దురాత్మ; ఓరిమిత్రుడ, మిత్రుడ.

౧౧. అకార పూర్వకముగాని లింగభోగక మవర్ణకము తుదయందుగల శబ్దములకు ద్వితీయాది విభక్తులు యేకవచనములు పరములగునపుడు మవర్ణకము లోపించు చోట నివర్ణకంబు వికల్పముగా నిలుచును:— రామునిని, రాముని, రామునిచేత, గాము చేత; బల్లిదునిని, బల్లిదుని, బల్లిదునిచేత, బల్లిదుచేత; శంభునిని, శంభుని, శంభునిచేత, శంభుచేత; విధాతృనిని, విధాతృని, విధాతృని చేత, విధాతృచేత. మొ. అకారపూర్వక మయ్యేనేని, నివర్ణకము నిత్యము:— రంగనిచేత, మగనిచేత, మొ.

౧౨. బహువచనంబున ద్వితీయాదివిభక్తులు పరంబు లగు నపుడు బహువచనమును దెలుపు తుదివర్ణముయొక్క ఉకారమునకు అకార మగును:— రాములను, రాములచేత; బాలురను, బాలుర చేత; ఆండ్రను, ఆండ్రచేత; తాళ్ళను, తాళ్ళచేత.

౧౩. ని, ను, ద్వితీయావిభక్తి. మవర్ణకమువచ్చు మహచ్చ బ్దంబులకును, ఇ, ఈ, ఐ, అంశమందల గలపదములకును, ఏకవచన మున నివర్ణకము వచ్చును:— రామునిన్; * శంభునిన్, విధాతృనిన్, మగసినిన్, హరినిన్, శ్రీనిన్, మైనిన్. తక్కినచోట్ల నువర్ణకము వచ్చును:— దొరను, గురువును, విధాతను, వనమును, రాములను, హరులను.

౧౪. ని, ను, వర్ణకములు కైకల్పికముగా లోపించును :— రామున్, వనమున్.

౧౫. చేత, చే, తోడ, తో, తృతీయావిభక్తి :— రాముని చేతన్, రాముచేతన్, రాములచేతన్. మొ.

* కై, యొక్క, లకుడక్క ద్వితీయాదివిభక్తుల కొనయందు ప్రతముండును.

౧౬. కై, కొఱక, చతుర్థీవిభక్తి:— రామునికై, రాములకై, రాములకై. మొ.

౧౭. వలన, కంటె, సప్తమీవిభక్తి:— రామునివలనన్, రామువలనన్, రాములవలనన్. మొ.

౧౮. కి, కు, యొక్క, లోపల, లో, షష్ఠీవిభక్తి. నీ, మీ, అకుఁదక్క ఇకార, ఈకార, ఏకారాంతములకు ఏకవచనమునందు కివర్ణకమువచ్చును:— హరికిన్, శ్రీకిన్, మైకిన్; నీకున్, మీకున్. తక్కినచోట్ల కువర్ణకమువచ్చును:— దొంగకున్, రాములకున్, ఆమెకున్. ఉకార ఋకారములమీఁది కివర్ణకమువచ్చున జూర్పిమున సవర్ణమాగమ * మగును:—రామునకున్, పనమునకున్, విధాతృనకున్. లోపల, లో, వర్ణకములు బహువచనమునందే వచ్చును:— రాములలోపలన్, రాములలోన్.

౧౯. అందు, న, సప్తమీవిభక్తి. అందు వర్ణకము పరమగు చో ఉకార ఋకారములకు సవర్ణమంతాగమంబగును:—రామునందున్; విధాతృనందున్; రాములందున్. ఉకారాంతములగుఱిమహచ్చ బిందుల కేకవచనమునందు సవర్ణకము వచ్చును:— పనమునన్, ధనువునన్, చెట్టునన్.

కొన్ని శబ్దముల విభక్తిరూపములు.

౦౦

రామశబ్దము.

ఏకవచనము.

బహువచనము.

(వ.

రాముఁడు.

రాములు.

* అగమ మనఁగా వర్ణమెక్కువగా వచ్చుట.

సంప్ర. ఓరాముడ, ఓరాముడా,

ఓరాముడ, ఓరాముడా,	}	ఓరాములార, ఓరా
ఓరాము, ఓరామా,		రాములారా,
ఓరాము, ఓరాము,		ఓరాములార, ఓరాము
రాముడ, రాముడా,		లారా,
రాము, రామా.		రాములార, రాములారా.

ద్వి. రామునినిన్, రామునిన్, రామున్. రామునినిన్, రామునిన్.

రామునిచేతన్, రామునిచేతన్,	}	రామునిచేతన్, రామునిచేతన్
రామునిచేతన్, రామునిచేతన్,		రామునిచేతన్, రామునిచేతన్
రామునిచేతన్, రామునిచేతన్,		రామునిచేతన్, రామునిచేతన్
రామునిచేతన్, రామునిచేతన్,		రామునిచేతన్, రామునిచేతన్

రామునిచేతన్, రామునిచేతన్,	}	రామునిచేతన్, రామునిచేతన్
రామునిచేతన్, రామునిచేతన్,		రామునిచేతన్, రామునిచేతన్

రామునిచేతన్, రామునిచేతన్,	}	రామునిచేతన్, రామునిచేతన్
రామునిచేతన్, రామునిచేతన్,		రామునిచేతన్, రామునిచేతన్

రామునిచేతన్, రామునిచేతన్,	}	రామునిచేతన్, రామునిచేతన్
రామునిచేతన్, రామునిచేతన్,		రామునిచేతన్, రామునిచేతన్

రామునిచేతన్, రామునిచేతన్,	}	రామునిచేతన్, రామునిచేతన్
రామునిచేతన్, రామునిచేతన్,		రామునిచేతన్, రామునిచేతన్

హరి శబ్దము.

ప్ర. హరి హరులు.

సం. ప్ర. ఓహరి, ఓహరీ, మొ. ఓహరులార. ఓహరులారా. మొ.

ద్వి. హరిన్, హరిన్. హరులన్, హరులన్.

హరిన్, హరిన్. హరులన్, హరులన్. హరిన్, హరిన్. హరులన్, హరులన్.

శ ం భు శ బ్ద ము.

ప్ర. శంభుఁడు, శంభువు. శంభులు, శంభువులు.

సం. ఓశంభుప, ఓశంభుఁడా, ఓశంభువులారా, ఓశంభులారా, మొ.

ఓశంభూ 3. మొ.

ద్వి. శంభువునకు, శంభువుక, శంభువునుక, శంభువులక,

శంభువునిక, శంభుక. శంభులనుక, శంభులన్.

[శేష మీరితినే యూహించునది.]

వ న శ బ్ద ము.

ప్ర. వనము, వనమ్ము, వనంబు. వనములు, వనమ్ములు, వనంబులు.

సం. ప్ర. ఓవనమ, ఓవనమా. మొ. ఓవనములార, ఓవనములారా. మొ.

ద్వి. వనమునున్, వనమున్. మొ. వనములన్. మొ.

[శేషం బూహ్యంబు]

ఔ ప వి భ క్తి కాం త ము లు.

౧. విభక్తికి సహాయముగాఁ బూర్వమందు వచ్చురూపము ఉపవిభక్తి యనఁబడును. ఉపవిభక్తి ప్రత్యయము తాపవిభక్తికములు. అవి కొనయందుఁగలవి. ఔపవిభక్తికాంతములు. నామంబులతదనుండు, రు, లు, డు, ను, యి, మొదలయినవానికి ద్వితీయాద్యేకవచనంబులు పరమగునప్పుడు కొన్నియెడల ఆదేశము* గాను కొన్నియెడల ఆగమముగానువచ్చు, ఇ, టి, ంటి, తి, నర్ణము తాపవిభక్తికములు.—

*ఆదేశమనఁగా నొకవర్ణముపోయి దానికిమాఱుగా మఱియొకవర్ణము వచ్చుట.

ప్రథమావి.	ఔపవి.	ద్వితీయాదివి.			
ఊరు	ఊరి	ఊరి(నిన్,	చేతన్,	తోడన్,	మొ.)
కాలు	కాలి	కాలి(నిన్	”	”	”)
మాను	మాని	మాని(నిన్	”	”	”)
తాడు	తాటి	తాటి(నిన్	”	”	”)
నోరు	నోటి	నోటి(నిన్	”	”	”)
వేయి	వేయిటి	వేయిటి(నిన్	”	”	”)
అన్ని	అన్నిటి	అన్నిటి(నిన్	”	”	”)
కన్ను	కంటి	కంటి(నిన్	”	”	”)
విల్లు	వింటి	వింటి(నిన్	”	”	”)
అట్టు	అటితి	అటితి(నిన్	”	”	”)
గొట్టు	గొటితి	గొటితి(నిన్	”	”	”)
గోయి	గోతి	గోతి(నిన్	”	”	”)
చేయి	చేతి	చేతి(నిన్	”	”	”)

౨. గోయి మొదలగువాని కీరూపము బహువచనము వర మగునపుడు సయితమువచ్చును :— గోతులు, గోతులను, గోతుల చేతన్. మొ.

3. ఔపవిభక్తికములలోఁ గొన్నిటికి వైకల్పకముగాఁ దృతీ యాసప్తముల కత్త మాదేశమగును:—

ప్ర. వి.	తృ. వి.	స. వి.
ఊరు	ఊరన్	ఊరన్.
తాడు	తాటన్	తాటన్.
వేయి	వేయిటన్	వేయిటన్.
కన్ను	కంటన్	కంటన్.
అట్టు	అటుతన్	అటుతన్.
చేయి	చేతన్	చేతన్.

బౌద్ధవిభక్తి గాంతము.

కన్న శబ్దము.

ఏక.

బహు.

ప్ర. కన్న.

కన్నలు.

ద్వి. కంటినిక, కంటిన్.

కన్నలనున్, కన్నలక.

తృ. కంటిచేతన్, కంటిచేన్,

కన్నలచేతక, కన్నలచేక,

కంటితోడన్, కంటితోన్, కంటన్.

కన్నలతోడన్, కన్నలతోన్.

చ. కంటికొఱకున్, కంటికై.

కన్నలకొఱకుక, కన్నలకై.

ప. కంటివలసన్, కంటికంటెన్.

కన్నలవలసన్, కన్నలకంటెన్.

మ. కంటికిన్, కంటియొక్క.

కన్నలకున్, కన్నలయొక్క.

కన్నలలోపలన్, కన్నలలోన్.

స. కంటన్, కంటియందుక.

కన్నలయందున్, కన్నలందుక.

వి శేషణము.

౧. విశేష్యముల ధర్మములను దెలుపుపదములు విశేషణము, లనబడును.

౨. గుణవాచకములు, సంఖ్యావాచకములు, క్రియావాచకములు, అని విశేషణములు మూడువిధములు.

౩. విశేష్యముల గుణములను దెలుపునవి గుణవిశేషణములు:— తెల్ల, మంచి, నిగ్గు, [రూపము, రసము, స్పర్శము, మొదలగునవి గుణములు.]

౪. ప్రాయోగముగాఁ దెనుఁగు విశేషణములు స్త్రీలింగసమములయి యుండునుగాన, అని లింగవచనానిభేదము లేక యెల్ల విశేష్యములకును ముందు ప్రయోగింపబడును:— పెద్దమనుష్యుడు, మంచి పడఁతి, చిన్నపలక, నల్లనృంగములు.

మొదట... అగునప్పుడు అకారాంతముగా వచ్చును. — నల్లకొక్క; చక్కసిబొలుడు; చిన్నపుస్తకము.

౬. మువ్వరాంత విశేషణముల మువ్వరాంతమునకు విశేష్యము పరమగునప్పుడు పువర్ణకముగాని, పూర్ణబిందు పూర్వక పువర్ణకముకాని, అగును. — సరసము + కూట = సరసపుమాట, సరసంపుమాట.

౭. సంఖ్యను దెలుపునది సంఖ్యావాచకములు. — రెండు, యిద్దఱు.

౮. సంఖ్యార్థకములు, సంఖ్యేయార్థకములు, పూరణార్థకములు, అని సంఖ్యావాచకములు మూడు విధములు. రెండు, మూడు, మొదలగునవి సంఖ్యార్థకములు; ఇద్దఱు, ముగ్గురు, మొదలగునవి సంఖ్యేయార్థకములు; రెండవ, మూడవ, మొదలగునవి పూరణార్థకములు.

౯. క్రియలవలనం గలిగినవి క్రియావాచక విశేషణములు, — కొట్టుచున్న; కొట్టిన; కొట్టఁగల; కొట్టు, కొట్టెను, కొట్టెడి.

౧౦. ఈక్రియాజన్య విశేషణములందును “అట్టి” అనునది వైకల్పికముగాఁ జేర్చబడును. — కొట్టుచున్నట్టి, కొట్టుచున్న; కొట్టినట్టి, కొట్టిన; మొ.

౧౧. క్రియావాచకములకుఁదగ్గ మిగిలిన విశేషణములకు, ఐన, అగు, బొ, అను క్రియాజన్యవిశేషణములు వైకల్పికముగా సంతాగమంబు అగును — నిగ్గెన, నిగ్గగు, నిగ్గొ (చెక్కులు), నిగ్గు (చెక్కులు.)

౧౨. లింగబోధక ప్రత్యయములతోఁ గూడిన విశేషణముల క్రియాగమంబులు నిత్యముగా నగును. — యోగ్యుడగు పురుషుడు, మృదువగువస్తువు, అందమగువహార్థము.

౧౩. ఒకానొక వో గొన్ని విశేషములు విశేషణములుగా వాడబడును - పసిడిపచ్చిము, పెరిచినత్యేము, రాగిచెంబు. [ఇచట బసిడి మొకలగువిశేషములు విశేషణములుగా వాడబడినవి.]

సర్వనామములు

౧. విశేష్యములపునరుక్తిని నివారించుటకయి వానికిమాటగా బ్రయోగింపబడు పదములు సర్వనామము లనబడును.

౨. సర్వనామములు విశేష్యములకుమాటగా నుపయోగింపబడునవికాన విశేష్యములకుం బోలె లింగవిభక్తివచనములు వానికిని గలుగును. సంబోధన ప్రథమమాత్ర ముండదు. విశేషణములతో గూడియుండునపుడు సంబోధన ప్రథమయు నగును - ఓచిన్నవాడ, ఓచిన్నదాన.

౩. పురుషబోధక సర్వనామములు, సంబంధ సర్వనామములు, ప్రశ్న వాచక సర్వనామములు, విశేషణ సర్వనామములు, అని సర్వనామములు నాలుగువిధములు.

౪. పురుషములను దెలుపునవి పురుషబోధక సర్వనామములు. ప్రథమపురుషము, మధ్యమపురుషము, ఉత్తమపురుషము, అని పురుషములుమూడు.

౫. ప్రథమ పురుషమునం దక్క లింగభేదములేదు. ప్రథమ పురుషమునందు, వాడు, వీడు పుంలింగము. అది, యిది, స్త్రీలింగమును సపుంసకలింగమును. నీవు, మధ్యమపురుషము. నేను, ఉత్తమ పురుషము.

౬. పురుషత్రయ సర్వనామము లిట్లు రూపనిష్పత్తికొందును.

పురు. లిం విభ.	వక.	బహు.
ప్ర. పుం ప్ర.	వాండు. } వీండు. }	నాండు, వారు, నారలు. వీండు, విరు, వీరలు.
„ „ ద్వి.	వానిన్ } వీనిన్ }	వారిన్, వారలన్, వాండన్. వీరిన్, వీరిలన్, వీండన్.
„ „ తృ.	వానిచేతన్. మొ. } వీనిచేతన్. మొ. }	వారిచేతన్. మొ. వీరిచేతన్. మొ.
„ స్త్రీ. ప్ర.	అది } ఇది }	వారు, నారలు. వీరు, వీరలు.
„ „ ద్వి.	దానిన్ } దీనిన్ }	వారిన్, వారలన్. వీరిన్, వీరిలన్.
„ „ తృ.	దానిచేతన్. మొ. } దీనిచేతన్. మొ. }	వారిచేతన్. మొ. వీరిచేతన్. మొ.
„ న ప్ర.	అది, ఇది.	అవి, ఇవి.
„ „ ద్వి.	దానిన్, దీనిన్.	వానిన్, వీనిన్.
„ „ తృ.	దానిచేతన్. మొ. దీనిచేతన్. మొ.	వానిచేతన్. మొ. వీనిచేతన్, మొ.
మ. ప్ర.	నీవు, ఈవు.	మీరు, మీరలు, ఈరు, ఈరలు.
„ ద్వి.	నిన్నున్, నినున్.	మిమ్మున్, మిమున్.
„ తృ.	నీచేతన్. మొ.	మీచేతన్. మొ.
ఉ. ప్ర.	నేను, ఏను.	నేము, ఏము, మేము.
„ ద్వి.	నన్నున్, ననున్.	మమ్మున్, మమున్.
„ తృ.	నాచేతన్, మొ.	మాచేతన్, మొ.

[ఇందుఁ దృతీయయం దొక్కరూపముచటకును రూపభేదములు వక్కాణింపబడినవి. తక్కినవి యూహించుకొన వలయును.]

2. “తాను” అనునది ప్రథమపురుష సర్వనామముల పునరుక్తిని మాన్పుకొఱకు వాడబడు నొకవిధమైన పురుషసర్వనామము—వాడు తాను నిన్న వచ్చినాడ నని చెప్పుచున్నాడు; అది తాను యోగ్యురాల ననుకొనుచున్నది; వారు తాము చెప్పినదినిజమందురు.

ఏక.

బహు.

ప్రథమావి.

తాను.

తాము, తారు, తమరు.

ద్వితీయ.

తన్నున్, తనన్.

తమ్మున్, తమున్.

తృతీయాది.

తన(చేతన్. మొ.)

తమ(చేతన్. మొ.)

౩. పూజయందుఁ బ్రథమపురుషైకవచన పులింగమునకు అకేడు, ఆయన, ఇతడు, ఈయన, అనునవియు; స్త్రీలింగమునకు, ఆమె, ఆపె, ఆకె, ఈమె, ఈపె, ఈకె, అనునవియు; వచ్చును.

౪. “మనము” అనునది మధ్యమోత్తమ పురుషముల కేకముగా నుపయోగింపబడు నిత్యబహువచనాంతముగు సర్వనామము. “మనము” అనుదానికి నీవును నేనును నని యర్థము. దీని ప్రథమా విభక్తి, మనము; ద్వితీయ, మనలన్; తృతీయాది, మనచేతన్, మనల చేతన్. మొ.

౫. మధ్యమోత్తమపురుష సర్వనామముల విశేషణములకుఁ గ్రమముగా నేకవచనమున, వు, ను, లును బహువచనమున, రు, ము, లును సంతాగమంబు లగును — నీవు, జాణవు, నేను, జాణను. ఈయాగమంబులు పరంబు లగునపుడు ఉకారంబునకు అకారమగును.—నీవు ధన్యుడవు, నేను ధన్యుడను; మీరు ధన్యులరు, మేముధన్యులము. విశేషణము లికారాంతము లయ్యె నేని వాని, వు,

ను, లక, వి, ని, క్రమముగానగును - నీవు సుకృతివి, నేను సుకృతిని,

౧౧. ఏక వాక్యమునందలి మఱియొక నామముతోడి సంబంధమును గలిగియుండునవి సంబంధ సర్వనామములు - ఎవడు తల్లిదండ్రులమాటచు వినునో వాడు బాగుపడును. [పై వాక్యములోని “ఎవడు” అనునది యావాక్యమందలి “వాడు” అను నామముతో సంబంధించుచున్నది కాబట్టి సంబంధసర్వనామము.]

౧౨. ఏడు, ఏవాడు, ఎవ్వడు, ఎవ్వడు, ఎవడు, ఏతడు, ఏతడు, ఏయను; ఎవ్వరిత, ఎవ్వర్త, ఎవ్వశ, ఎవరిశ, ఎవర్త, ఎవత, ఎవ్వరితి, ఎవ్వర్తి, ఎవతి, ఎవరితి, ఎవర్తి, ఎవతి, ఎవ్వరితె, ఎవ్వర్తె, ఎవ్లతె, ఎవరితె, ఎవర్తె, ఎవతె, ఎవ్వర్తుక, ఎవ్వతుక, ఎవర్తుక, ఎవతుక, ఏమి, ఏపె, ఏకె, ఏబిడ, ఏయను; ఏది, ఏది, ఏద్ది, ఏయది, ఏయ్యది; ఇవి సంబంధసర్వనామములు. ఇందు, “ఏడు” మొదలగునవి మహాదర్థకమునందును, “ఎవ్వరిత” మొదలగునవి మహాశ్యర్థకమునందును, “ఏది” మొదలగునవి యమహాదర్థకమునందును వచ్చును.

౧౩. ప్రశ్నముల నడుగుటయందు యుపయోగపడునవి ప్రశ్న వాచక సర్వనామములు. - ఏసంవత్సరమున నీవు జన్మించితిని? ఎవ్వడు రావణుని సంహరించెను?

౧౪. సంబంధ సర్వనామములు, ఏ, ఎందఱు, ఎన్ని, ప్రశ్నములయందు నాడబడునుగానఁ బ్రశ్న వాచక సర్వనామములు.

౧౫. సర్వనామధర్మములను విశేషణధర్మములను గూడఁ గలిగియుండినవి విశేషణసర్వనామములు - అందఱు. [దుర్జను నందఱు నిందుంతురు; దుర్జను నందఱు నరులు నిందింతురు. ఇందు మొదటి వాక్యమునందు సర్వనామధర్మమును, రెండవ వాక్యమునందు విశేషణ

ధర్మమును, 'అందఱు' అనునానికిఁ గలదు కావున ఏ శేషణస్య నామము.]

౧౬. నిర్దిష్టసర్వనామములు, అనిర్దిష్టసర్వనామములు, సంఖ్యానామసర్వనామములు, అని విశేషణ సర్వనామములు మూడు విధములు.

౧౭. తమతో సంబంధించువిషయములను నిర్దేశించునవి నిర్దిష్ట సర్వనామములు - ఆపట్టణము, ఈగ్రామము. ఆ, ఈ, అనురెండును నిర్దిష్టసర్వనామములు. [తొంటివాడు వీనిని సర్వనామములుగాఁ జెప్పిరికాని వీనియందుఁ గేవల విశేషణధర్మమే కానబడుచుంటుండేసి విశేషణములని చెప్పటయే మేలు.]

౧౮ సంయుక్తాక్షరములును, శ, వ, స, హ, ర, లును బరణు లగునపుడు దీక్షి ఆ, ఈ, ఏ, లు తాము వ్రాన్వముంబొంది మీఁదివర్ణములకు వికల్పముగా ద్విత్వంబును బుట్టించును. - ఆకాలము, అక్కాలము; ఈకాలము, ఇక్కాలము; ఏకాలము, ఎక్కాలము; ఆశబ్దము, ఈరూపము, ఏప్రాలు.

౧౯. తమతో సంబంధించువిషయముల నిర్దేశింపనివి అనిర్దిష్ట సర్వనామములు. - పెక్కుతెగలు. అన్ని, ఇన్ని, ఎన్ని, కొన్ని, పలు, అందఱు, అందొఱు, ఇందఱు, కొందఱు, పెక్కు, పెక్కుండ్రు, పెక్కురు, పలువురు, పలుగుండ్రు, ఇవి, అనిర్దిష్ట సర్వనామములు.

౨౦. సంఖ్యను జెప్పుటయందు వర్తించునవి సంఖ్యావాచక సర్వనామములు. - ఒకఁడు నిజము చెప్పెనుగాని యిద్దఱు కల్లలాడిరి. ఒక్కఁడు, ఒక్కరిత, ఒక్కటి, ఇద్దఱు, ఇరుగురు, రెండు, మూగురు, ముగ్గురు, ముగురు, మూడు, మొదలగునవి సంఖ్యావాచక సర్వనామములు.

[ఒకడు మొదలగువానికి దూరభేదము లనేకములు గలవు. గ్రంథవిస్తర భీతిచే ముందువాదాసంపాదనయ్యెను. నాని నెల్లదక్కుంగల వ్యాకరణముల వలనను, ఆర్యవ్యవహారము వలనను ఎఱుంగునది.]

క్రియ.

౧. వ్యాపారమును దెలుపువదములు క్రియ లనబడును — పోషించు, కొట్టు.

౨. ధాతువులకొనయం దుకార ముండును. [వ్రత్యముల తోడ, గూడకమునువు క్రియకు ధాతువనియు నామమునకుఁ బ్రాతి వదిక మనియు, పేర్లు.]

౩. క్రియలు తత్ప్రమములు, ఆచ్ఛికములు, అని రెండుదెఱు గులుగా నుండును. అందు తత్ప్రమక్రియల యాతమందు 'ఇంచు' డుండును.—పోషించు. ఈయించు కొన్ని దేశ్యక్రియల యంతమంకును. గానబడు చున్నది.—ఆరగించు, ఆవులించు, తిలకించు, వరికించు, వలవించు. కొన్నితత్ప్రమక్రియల యంతమందు ద్విగుక్త లకార ముండును.—భాసిల్లు, రంజిల్లు, రాజిల్లు, వర్ధిల్లు, విలసిల్లు.

౪. గురువు లేనట్టియు యకారాంతములు కానట్టియు ధాతు వుల కొకటిరెండచ్చులు గలవానికి వికల్పముగా నించునకుఁ బూర్వ మున 'ఇయ్' అగమం బగును.— భుజించు, భుజియించు; గుణించు, గుణియించు; నగించు; సగియించు.

౫. సకర్మకములు, అకర్మకములు, అని క్రియలు రెండు విధములు.

౬. కర్మమును గోరునవి సకర్మకములు. — బాలుడు పాఠమును జదువు చున్నాడు. ఇచట “చదువు” ధాతువు సకర్మకము; “పాఠము” కర్మము (క్రియలనఁ గలుగుఫలమును పొందునది కర్మము.) కర్మమును గోరనివి యకర్మకములు — పిల్లవాడు పరుగెత్తుచున్నాడు.

౭. కర్తృర్థకప్రయోగము, కర్మార్థకప్రయోగము, అని సకర్మక క్రియలలో రెండుప్రయోగములు గలవు.

౮. కర్తృ ప్రథమగా నుండునది కర్తృర్థకప్రయోగము — ఉపాధ్యాయుడు శిష్యుని శిక్షించెను. ఇచట “ఉపాధ్యాయుడు” కర్తృ. (ధాత్వర్థ వ్యాపారమునకు ఆశయమైనది కర్తృ.) కర్మము ప్రథమగా నుండునది కర్మార్థకప్రయోగము. — శిష్యుడు ఉపాధ్యాయునిచేత శిక్షింపబడెను.

౯. సమావకములు, అసమావకములు, అని క్రియ లన్నియు రెండువిధములు. సమావకము లనఁగా ముగిసినవి. — కొట్టుచున్నాడు. అసమావకము లనఁగా ముగియనివి. — కొట్టి.

౧౦. స్వార్థకము, ప్రార్థనార్థకము, ఆశీరాద్యర్థకము, అని సమావకక్రియలు మూడుభాగములు గలవి.

౧౧. వర్తమానకాలము, భూతకాలము, భవిష్యత్కాలము, తద్ధర్మార్థకము, అని స్వార్థకమందు నాలుగుకాలములు గలవు.

౧౨. ఇవుడుజరుగుచున్న కాలమును దెలుపునది వర్తమాన కాలము: — పురుగులు ప్రాకుచున్నవి. వెనుకజరిగిన కాలమును దెలుపునది భూతకాలము: — పురుగులు ప్రాకెను. ముందు రాబోవు కాలమును దెలుపునది భవిష్యత్కాలము: — పురుగులు ప్రాకఁగలవు. పైమూడుకాలములయందును నొకటిగానుండు స్వభావాదులను దెలుపునది తద్ధర్మము: — పురుగులు ప్రాకును.

౧౩. అవ్యయములు, విశేషములు, విశేష్యములు, అని యన
మాపకక్రియలు మూడునిధములు. తులనా ద్యర్థకము, క్షార్థకము,
శత్రుర్థకము మొదలగునవి మవ్యయములు. భావపురస్కార మముగా
ద్రుతనహిత అకారమును, ఇకారమును, ద్రుతనహిత చుర్రక్రియను
చేర్చుటకలన తులనా ద్యర్థకాదులుగాదును నివృత్తములుగును —
కొట్టన్ (తులనా ద్యర్థకము), కొట్టి (క్షార్థకము), కొట్టునుక (శత్రుర్థ
కము). [అవ్యయములును క్రియకాండములను, విశేషణములకు
నామకాండములను విశేష్యములకు ధాత్వర్థగాదు లని పేర్కొను.]

౧౪. భావము, వ్యతిరేకము, అని యర్థము ననునరించిన రెండు
భేదములుగలవు. వ్యతిరేకమనగా క్రియయొక్క అభావము.

౧౫. కర్తృలనుబట్టి క్రియలకు, ప్రథమపురుషము, మధ్యమ
పురుషము, ఉత్తమపురుషము, అని మూడేపురుషములుగలవు. ప్రథమ
పురుషసర్వనామమునుగాని విశేష్యమునుగాని కర్తృనుగాఁ గలది
ప్రథమపురుషము; మధ్యమపురుషసర్వనామమును కర్తృనుగాఁగలది
మధ్యమపురుషము; ఉత్తమపురుష సర్వనామమును కర్తృనుగాఁగలది
ఉత్తమపురుషము.

౧౬. ప్రథమపురుషమునకు దక్క నొకభేదము లేదు. ప్రతి
పురుషమునందును ఏకవచన బహువచన భేదము కలదు.

౧౭. మటియు సహాయక్రియలు, స్వతంత్రక్రియలు, న్యూన
క్రియలు, అని క్రియలు ముత్యైఘముగా నుండును. సహాయక్రియలకె
ఉపక్రియ అని పేరు.

ఉ ప క్రి య లు

౧౮. కాలము మొదలగునాని నేర్పఱుచుటయందుఁ గ్రియలకు సహాయముగా వచ్చుక్రియలు ఉపక్రియ లనఁబడును. తెలుఁగున నట్టి యుపక్రియలు నాలుగు. — ఉండు, కలుగు, వడు, కొను,

ఉపక్రియల రూపనిష్పత్తి.

౧. ఉండుధాతువు.

వర్తమానకాలము.

పురుషము.	లింగము.	ఏకవచనము.	బహువచనము.
ప్ర.	పుం.	ఉన్నాఁడు.	ఉన్నారు.
”	స్త్రీ.	ఉన్నది.	ఉన్నారు.
”	స.	ఉన్నది.	ఉన్నవి.
మ.		ఉన్నావు.	ఉన్నారు.
ఉ.		ఉన్నాను.	ఉన్నాము.

[ఈక్రియ యింతవఱకే యుపక్రియగా నుపయోగింపఁబడును.]

౨. కలుగుధాతువు.

వర్తమానకాలము.

ప్ర.	పుం.	కలఁడు.	కలరు.
”	స్త్రీ.	కలదు.	కలరు.
”	స.	కలదు.	కలవు.
మ.		కలవు.	కలరు.
ఉ.		కలను.	కలము.

[ఈక్రియయు నింతవఱకే యుపక్రియగా నుపయోగింపఁబడును.]

3. పనుధాతువు.

సమాపకములు.

స్వార్థము; భావము.

చర్తము సకాలము.

పురు.	లిం.	వక.	బహు.
ప్ర.	పుం.	పడుచున్నాడు.	పడుచున్నారు.
„	స్త్రీ.	పడుచున్నది.	పడుచున్నవి.
„	స.	పడుచున్నది.	పడుచున్నవి.
మ.		పడుచున్నావు.	పడుచున్నారు.
ఉ.		పడుచున్నాను.	పడుచున్నాము.

భూతకాలము.

ప్ర.	పుం.	స్త్రీ.	పడియెను, పడెను.	పడిరి.
„		స.	పడియెను, పడెను.	పడియెను, పడెను.
మ.			పడితిని, పడితి,	పడితిరి.
ఉ.			పడితిని.	పడితిమి.

భవిష్యత్కాలము.

ప్ర.	పుం.	పడఁగలఁడు.	పడఁగలరు.
„	స్త్రీ.	పడఁగలదు.	పడఁగలరు.
„	స.	పడఁగలదు.	పడఁగలవు.
మ.		పడఁగలవు.	పడఁగలరు.
ఉ.		పడఁగలను.	పడఁగలము.

తద్ధర్మము.

ప్ర.	పుం.	పడును.	పడుదును.
„	న.	పడును.	పడును.
మ.		పడుదువు, పడును.	పడుదురు.
ఉ.		పడునును.	పడునుము.

తద్ధర్మము. రూపాంతరము.

ప్ర.	పుం.	స్త్రీ.	పడియెడును, పడెనును.	} పడియెదరు, పడెదరు.
			పడియెడిని, పడెడిని.	
„		న.	పడియెడును, పడెనును,	} పడియెడును, పడెనును. పడియెడిని, పడెడిని.
			పడియెడిని, పడెడిని.	
మ.			పడియెదవు, పడెదవు,	} పడియెదరు, పడెదరు.
			పడియెడు, పడెడు.	
ఉ.			పడియెదను, పడెదను.	పడియెదము, పడెదము.

వ్యతిరేకము.

తద్ధర్మము.

ప్ర.	పుం.	పడెడు.	పడరు.
„	స్త్రీ.	పడదు.	పడరు.
„	న.	పడదు.	పడవు.
మ.		పడవు.	పడరు.
ఉ.		పడను.	పడము.

(సారసారకము)

౧. భావము.

६.

22.

మ. పదునెనిమిది పాదము.

సమీక్ష, పద్మిని.

ఉభయోర్వక్తయోః — మగడులు.

၁။ ရှိမရှိ စစ်ဆေး

మ. పడిచియు, పడిచియు

అనుకుంటున్నా, వదులుకుంటా.

అశీరాద్భ్యర్థనము - ఓ డేవున్, ఓ కీయెడిన్, పడుకున్.

అనంతాచార్యునిది.

౧. క్రియార్థ సంక్షేపము...

౧. పడి, స్వరసిద్ధి.

౪. పెడొ డున్, శ్రేష్ఠరక్షణి .

७. **ब्रह्म, व्योम, वायु, अग्नि, जल, धरा**

గి. వసుదేవ్, ఆంధ్రప్రదేశ్

3. పడగా, తాను... వ్యర్థం.

౬. . విద్య, శిక్షణ, సామాజిక సేవలు.

2. నా మానా నా క్షమాలు.

౧. పదుచున్న, ఎర్తమా, ర్తన
విశ్వేషణము.

ర. పశు, పడియెడు, పడెడు,
పడియెడి, పడెడి, తద్దర్పారక

౨. పడిన, పడ్డ, భూతార్థం మిలే
మనము.

గే. పడని, వ్యతిరేకార్థక లిఖ్య
నము.

3. పడఁగలు, భసెమ్మదర్శకవిశేష
మాణము.

3. தாத்தாரக் கண்காணம்.

౧. పడుట, ధాత్వర్థము.

౧. పడమి, వ్యతిరేకధాత్వర్థము.

[దీనికి స్వతంత్రక్రియ యగునప్పుడునయితే ఖిరూపములే వచ్చును.]

౪. కొనుధాతువు.

సమాపకము, స్వార్థకము.

భావము.

వర్తమానకాలము.

ప్ర. పుం.	కొనుచున్నాఁడు,	కొనుచున్నాఁడు,
	కొన్నున్నాఁడు,	కొన్నున్నాఁడు,
	కొంచున్నాఁడు.	కొంచున్నాఁడు.
ప్ర. స్త్రీ.	కొనుచున్నది,	కొనుచున్నది,
	కొన్నున్నది,	కొన్నున్నది,
	కొంచున్నది.	కొంచున్నది.
„ న.	కొనుచున్నది,	కొనుచున్నది,
	కొన్నున్నది,	కొన్నున్నది,
	కొంచున్నది.	కొంచున్నది.
మ.	కొనుచున్నావు,	కొనుచున్నావు,
	కొన్నున్నావు.	కొన్నున్నావు,
	కొంచున్నావు.	కొంచున్నావు.
ఉ.	కొనుచున్నాను,	కొనుచున్నాము,
	కొన్నున్నాను,	కొన్నున్నాము,
	కొంచున్నాను.	కొంచున్నాము.

భూతకాలము.

ప్ర. పుం.	స్త్రీ.	కొనియెను,	కొనెను.	కొనిరి.
„	న.	కొనియెను,	కొనెను.	కొనియెను, కొనెను.
మ.		కొంటివి,	కొంటి.	కొంటిరి.
ఉ.		కొంటిని.		కొంటిమి.

భవిష్యత్కాలము.

ప్ర. పుం. కొనఁగలడు.	కొనఁగలరు.
„ స్త్రీ. కొనఁగలదు.	కొనఁగలరు.
„ న. కొనఁగలదు.	కొనఁగలవు.
మ. కొనఁగలవు.	కొనఁగలరు.
ఉ. కొనఁగలను.	కొనఁగలము.

తద్గర్భము.

ప్ర. పుం. స్త్రీ. కొనును.	{ కొనుదురు, కొందురు, కొండ్రు, కొండుగు, కొండ్రు.
„ న. కొనును.	కొనును.
మ. కొనుదువు, కొందువు, కొనుదు, కొందు, కొండువు, కొండు.	కొనుదురు, కొందురు, కొండ్రు కొండుగు, కొండ్రు.
ఉ. కొనుదును, కొందును, కొండును.	కొనుదుము, కొందుము, కొండుము.

తద్ధర్మము రూపాంతరము.

ప్ర. పుం.	స్త్రీ.	కొనియెడును, కొనెడును, కొనియెడిని, కొనెడిని.	} కొనియెదరు, కొనెదరు.
„	„	కొనియెడును, కొనెడును, కొనియెడిని, కొనెడిని.	} కొనియెడును, కొనెడును, కొనియెడిని, కొనెడిని.
మ.	„	కొనియెడువు, కొనెడువు, కొనియెడు, కొనెడు	} కొనియెదరు, కొనెదరు.
ఉ.	„	కొనియెడును, కొనెడును.	కొనియెదము, కొనెదము.

వ్యతిరేకతద్ధర్మము.

ప్ర. పుం.	కొనడు.	కొనరు.
„ స్త్రీ.	కొనదు.	కొనరు.
„ న.	కొనదు.	కొనవు.
మ.	కొనవు.	కొనరు.
ఉ.	కొనను.	కొనము.

ప్రార్థనార్థకము.

౧. భావము.

మ.	కొనుము, కొమ్ము.	కొనుడు, కొంతు.
	ఉభయకర్తృకము, —	కొనుదము, కొందము, కొండము.

౨. వ్యతిరేకము.

మ.	కొనకుము, కొనకు.	కొనకుడు.
----	-----------------	----------

ఆశీరాద్యర్థకము — కొనియెడును, కొనెడును, కొనుతను.

అసంఖ్యాపకములు.

౧. క్రియాకాంక్షములు.

౧. కొని, క్షార్థకము.	౪. కొనుచున్, కొప్పున్, కొంచున్,
౨. కొనక, వ్యతిరేక క్షార్థకము.	శత్రుత్వము.
౩. కొనక, తుమున్నాద్యర్థకము.	౫. కొనుడున్, ఆనడుద్యర్థకము.
	౬. కొనినక, కొన్నక, చేదాద్యర్థకము.

౨. నామకాంక్షములు.

౧. కొనుచున్న, కొప్పున్న, కొంచున్న, వర్తమానార్థక విశేషణము.	౪. కొను, కొనియెడు, కొనెడు, కొనియెడి, కొనెడి, తద్ధర్మా
౨. కొనిన, కొన్న, భూతార్థక విశేషణము.	ర్థక విశేషణము
౩. కొనఁగల, భవిష్యదర్థక విశేషణము.	౫. కొనని, వ్యతిరేకార్థక విశేషణము.

౧. కొనుట, కొంట, ధాత్వార్థకము.

౨. కొనమి, వ్యతిరేక ధాత్వార్థకము.

[ఈక్రియకును స్వతంత్రముగాఁ బ్రయోగింపఁబడునప్పు డీరూపములే వచ్చును.]

స్వతంత్రక్రియలు.

౧. ఇంచు అంతమందుఁ గలుఁగఁగలదులకు వర్తమానార్థకము, భవిష్యదర్థకము, ప్రార్థనార్థకము, వ్యతిరేకార్థకము, తుమున్నర్థకము, ప్రేరణార్థకము, మొదలైనవి పరంబులగునపుడు చకారంబునకు సకారం బగును. — పోషించు — పోషింపుచున్నాఁడు, పోషింపఁగలఁడు పోషింపుము, పోషింపఁడు, పోషింపక. పోషింపించు, మొ.

పోషించు, కొట్టు, ధాతువులు.

౧. కర్తృర్థక, పయోగము.

సమాపకము - స్వార్థకము.

భావము.

వర్తమాన కాలము.

౨. ధాతువుయొక్క శత్రుర్థక రూపమునకు తుదను ఉండు ధాతువుయొక్క వర్తమాన కాలరూపమును జేర్చుటవలన వర్తమాన కాలము నిష్పన్నమగును:—

ప్ర.	పుం.	పోషింపుచున్నాడు.	పోషింపుచున్నారు.
	స్త్రీ.	పోషింపుచున్నది.	పోషింపుచున్నారు.
	న.	పోషింపుచున్నది.	పోషింపుచున్నవి.
మ.		పోషింపుచున్నావు.	పోషింపుచున్నారు.
ఉ.		పోషింపుచున్నాను.	పోషింపుచున్నాము.
ప్ర.	పుం.	కొట్టుచున్నాడు.	కొట్టుచున్నారు.
	స్త్రీ.	కొట్టుచున్నది.	కొట్టుచున్నారు.
	న.	కొట్టుచున్నది.	కొట్టుచున్నవి.
మ.		కొట్టుచున్నావు.	కొట్టుచున్నారు.
ఉ.		కొట్టుచున్నాను.	కొట్టుచున్నాము.

౩. భూతకాలము.

3. ప్రథమాపురుషైకవచన సంభంసకలింగ బహువచనములందు ధాతువుతుదను 'ఎను' వర్ణకము చేర్చబడును. పుంలింగ స్త్రీలింగ బహువచనములందు రివర్ణకమును; మధ్యపురుషైకవచన బహువచనములందుఁ గ్రమముగా, తివి, తిరి, వర్ణకములును; ఉత్తమ పురుషైకవచన బహువచనములందుఁ గ్రమముగా, తిని, తిమి, వర్ణక

ములును; స్వార్థకమాపము తుదను జేర్చబడును. తినితొని నిగ్రహము
నైకల్పికిముగా పోపించును. —

ప్ర. పుం.	స్త్రీ.	పోషించెను.	పోషించిరి.
	న.	పోషించెను.	పోషించెను.
మ.		పోషించితిని, పోషించితి.	పోషించితిరి.
ఉ.		పోషించితిని.	పోషించితిమి.
ప్ర. పుం.	స్త్రీ.	కొట్టెను.	కొట్టిరి.
	న.	కొట్టెను.	కొట్టెను.
మ.		కొట్టితిని, కొట్టితి.	కొట్టితిరి.
ఉ.		కొట్టితిని.	కొట్టితిమి.

3. భవిష్యత్కాలము.

ర. ధాతువుయొక్క. తు. స్వార్థకమాపము తుదను జేర్చబడు
ధాతువుయొక్క. ప. ర్థమా. కాలమాపములను జేర్చుటనొస భవిష్య
త్కాలము నిష్పన్న మగును. —

ప్ర. పుం.		పోషింపఁగలఁడు.	పోషింపఁగలఁడు.
	స్త్రీ.	పోషింపఁగలదు.	పోషింపఁగలరు.
	న.	పోషింపఁగలదు.	పోషింపఁగలవు.
మ.		పోషింపఁగలవు.	పోషింపఁగలరు.
ఉ.		పోషింపఁగలను.	పోషింపఁగలము.
ప్ర. పుం.		కొట్టఁగలఁడు.	కొట్టఁగలరు.
	స్త్రీ.	కొట్టఁగలదు.	కొట్టఁగలరు.
	న.	కొట్టఁగలదు.	కొట్టఁగలవు.
మ.		కొట్టఁగలవు.	కొట్టఁగలరు.
ఉ.		కొట్టఁగలను.	కొట్టఁగలము.

౪. తద్ధర్మము.

గీ. ప్రథమపురుషైకవచన సమృద్ధినికలిగి బహువచనములందు
 నువర్ణకమును, రూపాంతరమునందు ద్రుతసహితములగు ఎను, ఎడి
 వర్ణకములును, పుంలింగ స్త్రీలింగ బహువచనములందు దురువర్ణక
 మును, రూపాంతరమునందు ఎదరు వర్ణకమును, మధ్యమపురుషైక
 వచన బహువచనములందు గ్రమముగా, దును, దుము వర్ణకములును,
 రూపాంతరములందు ఎదవు, ఎదరు, వర్ణకములును, ఉత్తమపురుషైక
 వచన బహువచనములందు గ్రమముగా, దును, దుము వర్ణకము
 లును, రూపాంతరమునందు ఎదను, ఎదము, వర్ణకములును, ధాతువు
 తుదను జేర్చుటవలన తద్ధర్మార్థకము నిష్పన్న మగును. — వీనిలో
 మధ్యమపురుషమునందలి పువర్ణకము వైకల్పికముగా లోపించును.
 అప్పుడు తుదిలికారమునకు ఉకార మగును —

ప్ర. పుం. స్త్రీ. పోషించును.

పోషింపుదురు, పోషింతురు.

న. పోషించును.

పోషించును.

మ.

పోషింపుదువు, పోషింపుదు.

పోషింపుదురు, పోషింతురు,*

పోషింతువు, పోషింతు.

పోషింత్రు.

ఉ.

పోషింపుదును, పోషింతును.

పోషింపుదుము, పోషింతుము.

ప్ర. పుం. స్త్రీ. కొట్టును.

కొట్టుదురు.

న. కొట్టును.

కొట్టును.

మ.

కొట్టుదువు, కొట్టుదు.

కొట్టుదురు.

ఉ.

కొట్టుదును.

కొట్టుదుము.

* ఇంచునకు దువర్ణకము పరమగునప్పుడు వైకల్పికముగా చువర్ణకము
 లోపించి దకారమునకు తకారమగును; దానికి రువర్ణకము పరమయ్యేనేని ఉక
 రము వైకల్పికముగా లోపించును — పోషింత్రు, నిందింత్రు.

రూపాంతరము

ప్ర.పుం. స్త్రీ పోషించెడున్, పోషించెడిన్, పోషించెదరు.

న. పోషించెడున్, పోషించెడిన్ పోషించెడున్, పోషించెడిన్.

మ. పోషించెదవు, పోషించెడు పోషించెదను.

ఉ. పోషించెదను. పోషించెదము.

ప్ర.పుం. స్త్రీ కొట్టెడున్, కొట్టెడిన్, కొట్టెదరు.

న. కొట్టెడున్, కొట్టెడిన్. కొట్టెడున్, కొట్టెడిన్.

మ. కొట్టెదవు, కొట్టెడు. కొట్టెదరు.

ఉ. కొట్టెదను. కొట్టెదము.

వ్యతిరేకము.

తద్రూపకము.

౬. ప్రథమపురుషైకవచనమునఁ బులింగమందఁ యు పర్వకమును, స్త్రీలింగ నపుంసకలింగములయందు పర్వకమును, బహువచనమునఁ బులింగ స్త్రీలింగములయందు పర్వకమును, నపుంసకలింగమునందు పుష్కలమును, పుష్కలమపురుషైకవచన బహువచనములయందుఁ గ్రమముగా, పు, య, పర్వకములును, ఉత్తమపురుషైకవచన బహువచనములయందుఁ గ్రమముగా, సు, ము, పర్వకములును, తుమున్నర్థకరూపము తుదను జేర్చుటవలన పృథివీతద్రూపకము నిష్పన్నమగును. —

ప్ర. పుం. పోషింపడు. పోషింపరు.

స్త్రీ. పోషింపదు. పోషింపవు.

న. పోషింపదు. పోషింపవు.

మ. పోషింపవు. పోషింపరు.

ఉ. పోషింపను. పోషింపము.

ప్ర.	పు.	కొట్టెడు.	కొట్టెడు.
	స్త్రీ.	కొట్టెడు.	కొట్టెడు.
	పు.	కొట్టెడు.	కొట్టెడు.
మ.		కొట్టెడు.	కొట్టెడు.
ఉ.		కొట్టెడు.	కొట్టెడు.

ప్రార్థనార్థము.

౧. మధ్యమపురుషైకవచస బహువచనములయందుఁ గ్రమ
కమిగా, ము, య, నర్థకములు ధాతువుతుదను చేర్చుటలన ప్రార్థ
నార్థకము నిష్పన్నమగును. పురుషములతోవు.

పు.	ఏక.	బహు.
మ.	పోషింపుము.	పోషింపుడు.
మ.	కొట్టుము.	కొట్టుడు.

౨. ప్రార్థనార్థకమునందు ఉకారమునకు, అ, ఆ, ఇ, ఈ, లు వైకల్పికముగా నగును. — పోషింపుము, పోషింపుమా, కొట్టుము, కొట్టుమా, పోషింపుడు, పోషింపుడా, కొట్టుడి, కొట్టుడి.

౩. స్మృతిరేకార్థక మధ్యమపురుషమునకు ఎ, ఏ, ఓ, ఓ, అయ్య, అయ్య చేర్చుటలనను ప్రార్థనార్థక మగును. — పోషింపవె, పోషింపవే, పోషింపవో, పోషింపవో, కొట్టరె, కొట్టరే, పోషింపరయ్య, కొట్టరయ్య.

ఉభయకర్తృక ప్రార్థనార్థము.

౪. దమువర్ణకము ధాతువుతుదను చేర్చుటలన ఉభయ
కర్తృక ప్రార్థనార్థకము నిష్పన్నమగును. — పోషింపుదము, పోషింతము, కొట్టుదము.

వ్యతిరేక, ప్రార్థనార్థకము.

గీ. మధ్యమ పురుషైకవచన బహువచనములయందుః
గ్రమముగా, కుము, కుడు, వర్ణకములు తుమున్నర్థక రూపము
తుదను జేర్చుటవలన వ్యతిరేక ప్రార్థనార్థకము నిష్పన్న మగును.
అవుడు తుమున్నర్థక రూపమందలి ద్రుతిము లోపించును.

ఏక.

బహు.

మ. పోషింపకుము.

పోషింపకుడు.

మ. కొట్టకుము.

కొట్టకుడు.

ఆశీరాద్యర్థకము.

౧. ద్రుతసహితములగు ఎడు, త, వర్ణకములు ధాతువు
తుదను జేర్చుటవలన ఆశీరాద్యర్థకము నిష్పన్న మగును. —పోషిం
చుడున్, పోషించుతన్; కొట్టుడున్, కొట్టుతన్.

౨. శుద్ధర్థార్థకము తుదను, కాతన్, కావుతన్, కాశ,
వీనిని జేర్చుటవలనను ఆశీరాద్యర్థకమగును. — పోషించుఁగాతన్, పోషిం
తురుగావుతన్; కొట్టుదురుగాశ.

౩. ప్రశ్నముల నడుగునవుడు క్రియాపదంబులమీఁద, ఆ,
ఏ, య వచ్చును. — నానిఁ బోషించితివా ? వారు కొట్టిరే ?

౪. క్రియాపదంబులమీఁద నందేహార్థమునందు, ఒ, ఓ, లు
వచ్చును. — కొట్టునొ, కొట్టుడో.

అసహాపకములు.

౧. జీవ్యయములు.

త్వార్థకము.

౧. ధాతువు కొనయందలి ఉకారమునకు ఇకారముగాఁ జేయుట వలన త్వార్థకము నిష్పన్నమగును. — పోషించి, కొట్టి.

ఇకారము పరమగునపుడు యకారాంతధాతువుల యాకు సకారమగును. — (చేయి + ఇ) చేసి. ఈ కార్యము ఎ, కొను, పరమగు నపుడు సహితము కలుగును — చేసిరి, చేసెను, చేసెడిన్, చేసికొను.

వ్యతిరేక త్వార్థకము.

౨. తుమున్నర్థకరూపము తుదను నవర్ణకము చేర్చుటవలన వ్యతిరేకత్వార్థకము నిష్పన్నమగును. అప్పుడు ద్రుతము లోపించును. పోషింపక, కొట్టక.

తుమున్నాద్యర్థకము.

౩. ధాతువుతుదను ద్రుతసహితమగు అకారము జేర్చుట వలన తుమున్నాద్యర్థకము నిష్పన్నమగును. — పోషింపన్, కొట్టన్.

శత్రుర్థకము.

౪. ధాతువుకొనను ద్రుతసహితమగు చువర్ణకము చేర్చుట వలన శత్రుర్థకము నిష్పన్నమగును. — పోషించుచున్, కొట్టుచున్.

ఆనంతర్యార్థకము.

౫. ధాతువుకొనను ద్రుతసహితమగు డువర్ణకము చేర్చుట వలన ఆనంతర్యార్థకము నిష్పన్నమగును. — పోషింపుడున్, కొట్టుడున్.

చేదాద్యర్థకము.

౬. త్వార్థకరూపముతుదను ద్రుత సహిత నవర్ణకము చేర్చుట వలన చేదాద్యర్థకము నిష్పన్నమగును. — పోషించినన్, కొట్టినన్.

౨. విశేషణములు.

వర్తమానార్థక విశేషణము.

౧. శ్శార్థకరూపము తుదను ఉన్న యనునది చేర్చుటవలన వర్తమానార్థక విశేషణము నిష్పన్నమగును - పోషించుచున్న, కొట్టుచున్న.

భూతార్థక విశేషణము.

౨. క్తార్థకరూపము తుదను నవర్ణకముఁ జేర్చుటవలన భూతార్థకవిశేషణము నిష్పన్నమగును. - పోషించిన, కొట్టిన.

భవిష్యదర్థక విశేషణము.

౩. తుమున్నర్థకరూపము తుదను కల యనునది చేర్చుట వలన భవిష్యదర్థకవిశేషణము నిష్పన్నమగును. - పోషించుగల, కొట్టుగల.

తద్ధర్మార్థక విశేషణము.

౪. ధాతువు తుదను, ఎడు, ఎసి, నర్ణకములు కైకల్పికముగాఁ జేర్చుటవలన తద్ధర్మార్థకవిశేషణము నిష్పన్నమగును. - పోషించు, పోషించెడు, పోషించెడి; కొట్టు, కొట్టెడు, కొట్టెడి.

వ్యతిరేకార్థక విశేషణము.

౫. తుమున్నర్థకరూపము తుదను నివర్ణము చేర్చుటవలన వ్యతిరేకార్థక విశేషణము నిష్పన్నమగును. - పోషింపని, కొట్టని.

౩. విశేష్యములు.

ధాత్వర్థకము.

౧. ధాతువుతుదను టవర్ణకము చేర్చుటవలన ధాత్వర్థకము నిష్పన్నమగును - పోషించుట, కొట్టుట.

వ్యతిరేక ధాత్వర్థకము.

౨. తుమున్నర్థకరూపము తుదను మివర్ణకము చేర్చుటవలన వ్యతిరేక ధాత్వర్థకము నిష్పన్నమగును. — పోషింపమి, కొట్టమి.

కృదంతములు.

౩. ధాతువులతుదను కొన్ని ప్రత్యయములను జేర్చుటవలన నేర్పడు విశేష్యములు కృదంతములనబడును. — ఏలిక (ఏలు), కలిమి (కలుగు), కొనుజడి (కొను), మొ.

౪. కర్కార్యక ప్రయోగము.

౧. సకర్మకధాతువుల తుమున్నర్థకరూపము తుదను పడుధాతువు చేర్చుటవలన కర్కార్యకము నిష్పన్నమగును. — పోషింపబడు, కొట్టబడు.

౨. సమావకములును, అసమావకములును, అగు పెక్కు రూపములును, పడు ధాతువుయొక్క ఆయా రూపములను పైయట్లు చేర్చుటవలన నేర్పడును. — పోషింపబడుచున్నాడు, కొట్టబడుచున్నాడు; పోషింపబడి, కొట్టబడి, మొ.

ఆత్మనేపదార్థకము.

౧. క్రియాఫలము కర్తను జెందినపు డది యాత్మనేపదార్థకమనబడును. ధాతువుతుదను కొనుధాతువు చేర్చుటవలన ఆత్మనేపదార్థకము నిష్పన్నమగును. అప్పుడు ధాతువు కొనయందలి ఉకారమునకు వైకల్పికముగా ఇకార మగును. — పోషించుకొను, పోషించికొను; కొట్టుకొను, కొట్టికొను.

౨. సమాపకములును, అసమాపకములును, అగు నన్ని
రూపములను ధాతువుతోదను పై యొట్లు కొనుధాతువు రూపములను
జేర్చుటవలన నేర్పడును. కర్తృర్థకాదులను వెనుక చెప్పినతీరుననే
యెఱుంగునది.

౧. ఆత్మనేపదకర్తృర్థకము.

పోషించుకొనుచున్నాడు, పోషించికొనుచున్నాడు;
పోషించుకొని, పోషించికొని; కొట్టుకొనుచున్నాడు, కొట్టికొనుచు
న్నాడు, కొట్టుకొని, కొట్టికొని. మొ.

౨. ఆత్మనేపదకర్తార్థకము.

పోషించుకొనబడుచున్నాడు, పోషించికొనబడుచున్నాడు, పోషించు
కొనబడి, పోషించికొనబడి; కొట్టుకొనబడుచున్నాడు, కొట్టికొన
బడుచున్నాడు, కొట్టుకొనబడి, కొట్టికొనబడి. మొ.

ప్రేరణార్థకము.

౧. మఱియొకసారి జేయించునది ప్రేరణార్థక మనబడును.
ధాతువుతోదను ఇంచు చేర్చుటవలన ప్రేరణార్థకము నిష్పన్నమగును.—
పోషింపించు, కొట్టింపించు.

౨. సమాపకరూపములును, అసమాపకరూపములును, కర్తృ
ర్థకము మొదలయినవియు పైనిచెప్పిన చొప్పున గ్రహింపవలయు.

౧. ప్రేరణకర్తృర్థకము.

పోషింపించుచున్నాడు, పోషింపించి; కొట్టింపించుచున్నాడు, కొట్టింపి,
మొ.

౨. ప్రేరణకర్తార్థకము.

పోషింపింపబడుచున్నాడు, పోషింపింపబడి, కొట్టింపబడుచున్నాడు, కొట్టింపబడి. మొ.

౩. ప్రేరణాత్మనేపదకర్తార్థకము.

పోషింపించుకొనుచున్నాడు, పోషింపించికొనుచున్నాడు, పోషింపించుకొని, పోషింపించికొని, కొట్టించుకొనుచున్నాడు, కొట్టించికొనుచున్నాడు, కొట్టించుకొని, కొట్టించుకొని. మొ.

౪. ప్రేరణాత్మనేపదకర్తార్థకము.

పోషింపించుకొనబడుచున్నాడు, పోషింపించికొనబడుచున్నాడు, పోషింపించుకొనబడి, పోషింపించికొనబడి; కొట్టించుకొనబడుచున్నాడు, కొట్టించికొనబడుచున్నాడు; కొట్టించుకొనబడి, కొట్టించికొనబడి. మొ.

న్యూనక్రియలు.

౧. కొన్ని కాలములయందును, పురుషములయందును మాత్రము ప్రయోగింపబడు క్రియలు న్యూనక్రియలు. — ఒల్లుడు, వలయును. మొ.

౨. 'ఒల్లుడు' దీనికిస్వతీరేకమునందేకాని భావంబునఁ బ్రయోగములేదు; ఈప్రకారముగానే వలయును, వలెను, వలదు, కూడును, కూడదు, మొదలగునవియుఁ గొన్నియెడలమాత్రమే ప్రయోగింపబడును.

౧. మఱియు సాధారణక్రియలు, నిపాతనక్రియలు, అని క్రియలు రెండువిధములు గలవి.

౨. ధాతువు తుదను ద్రుతసహిత అకారమును, ము, ఁ, వర్ణకములును, చేర్చుటవలనఁ గ్రమముగా తుమున్నా ద్యర్థకమును, ప్రార్థనార్థకమును, నిష్పన్న మగునవి సాధారణక్రియలు—

ధాతువు.	తుమున్నాద్యర్థకము.	ప్రార్థనార్థకము.
పోషించు	పోషింపఁ	పోషింపుము, పోషింపుడు.
భరించు	భరింపఁ	భరింపుము, భరింపుడు.
కొట్టు	కొట్టఁ	కొట్టుము, కొట్టుడు.
వండు	వండఁ	వండుము, వండుడు.

౩. తుమున్నర్థకమునందును, ప్రార్థనార్థకమునందును వేఱు రూపములను బొందునవి నిపాతసక్రియలు.—

ధాతు.	తుము.	ప్రార్థ.
అగు	కాఁ	కమ్ము. కండు.
వచ్చు	రాన్	రమ్ము, రండు.
చొచ్చు	చొరన్	చొరుము, చొరుడు.
చూచు	చూడన్	చూడుము, చూడుడు.
ఇచ్చు	ఈన్, ఈయన్, ఇయ్యన్	ఇమ్ము, ఇండు.
తెచ్చు	తేన్, తేరన్	తెమ్ము, తెండు, తేరుము, తేరుడు.
చచ్చు	చాన్, చావన్	చావుము, చావుడు.
నొచ్చు	నోఁ, నోవన్, నొవ్వఁ	నొవ్వము, నొవ్వడు, నోవుము, నోవుడు.
పోవు	పోఁ, పోవఁ	పోమ్ము, పొండు.
అను	అనన్, నాన్	అనుము, అనుడు.

ధాతు.	తుము.	ప్రార్థ.
కను	కనన్, కానన్	కనుము, కనుడు.
పిలుచు	పిలువన్	పిలుము, పిలుడు, పిలువుము, పిలువుడు.
లేచు	లేవన్	లేమ్ము, లేండు.
నిలుచు	నిలువన్	నిలుము, నిలుడు, నిలువుము, నిలువుడు. మొదలగునవి.

ప్రేరణార్థకము.

౧. క్రియలు ప్రేరణార్థకమున, సమరూపక్రియలు, భిన్నరూపక్రియలు, అని రెండు దెలుగులు.

౨. ధాతువుతుదను ఇంచు చేర్చుటవలన నిష్పన్న మగునవి సమరూపక్రియలు.—(పోషించు) పోషింపించు; (కొట్టు) కొట్టించు. అట్లుగాక వేరువేరురూపములను జెందునవి భిన్నరూపక్రియలు.—(రంజిల్లు) రజించు; (అడఁగు) అడఁచు.

భిన్నరూపక్రియల పట్టిక.

స్వార్థకము.	ప్రేరణము.	స్వార్థకము.	ప్రేరణము.
పూను	పూనుచు, పూనించు.	మాను	మానుచు, మానువు, మానిపించు, మానించు
తేలు	తేలుచు, తేలించు.	మను	మనుచు, మనువు.
మగుడు	మగుడుచు, మగిడించు.	అడఁగు	అడఁచు, అడఁగించు.
కుదురు	కుదురుచు, కుదిరించు.	మాయు	మాయు, మాయించు.
విను	వినుచు, వినిపించు.	కరఁగు	కరఁచు, కరఁగించు.
అను	అనిపించు.	వడియు	వడుచు.
తిను	తినిపించు.	కలఁగు	కలఁచు, కలఁగించు.
కను	కనిపించు, కానిపించు.	ఉడుగు	ఉడువు, ఉడిగించు.
మొచ్చు	మొచ్చించు, మొప్పించు.		

స్వార్థకము.	(పేరణము.	స్వార్థకము.	(పేరణము.
కడచు	కడవు.	పెరుగు	పెనుచు, పెంచు.
కుడుచు	కుడువు, కుడిపించు.	తునుగు	తుంచు.
ఆగు	ఆచు, ఆవు, ఆగించు.	మునుగు	మునుచు, ముంచు.
రేగు	రేచు, రేవు, రేగించు.	చొచ్చు	చొనువు. చొప్పించు.
పాయు	పాచు, పావు.	బిరియు	బిగుచు, బిరియించు.
విఱుగు	విఱుచు.	చినుగు	చించు, చింపు.
చూచు	చూపు.	తెగు	తెంచు, తెంపు.
నేరుచు	నేరువు.	తిరుగు	తిప్ప.
మేయు	మేవు.	చచ్చు	చంపు.
లేచు	లేపు.	నిలుచు	నిలువరించు, నిలుపు.
కలియు	కలుపు.	కొను	కొలుపు.
తడియు	తడుపు.	ఆడు	ఆగుచు, ఆడించు.
తెలియు	తెలుపు.	ఓడు	ఓగుచు, ఓడించు.
అగు	కావించు.	కూడు	కూగుచు, కూడించు.
వచ్చు	రావించు, రప్పించు.	చెడు	చెఱుచు, చెల్పు.
నొచ్చు	నొంచు, నొప్పించు.	పడు	పఱుచు.
ఉండు	ఉనుచు, ఉంచు.	వెలుపడు	వెలువరించు,
డిగు	డిగించు, డించు.		వెలుపఱుచు, మొ.

3. ఇందుఁ గొన్నిక్రియలకుఁ బెక్కురూపంబులు కానఁబడు చున్నవి:—(మొగుడునకు) మొగుడుచు, మొగుచు, మోడుచు, మొగిడించు; (పోవునకు) పుచ్చు, పనుచు, పంచు, పనువు, అనుచు, అనువు, అంపు.

అవ్యయములు.

౧. లింగము, వచనము, పురుషము, విభక్తి, వీనిని బొంద కుండు పదములు అవ్యయములు.

౧. లాక్షణికములు, ప్రతిపదోక్తములు, అని యవ్యయములు రెండువిధములు గలవి. శాస్త్రముచేత నిష్పన్నమైనవి లాక్షణికములు. పుట్టినవి పుట్టినట్లుండునవి ప్రతిపదోక్తములు.

౨. క్రియాజన్యములు, మొదలగునవి లాక్షణికములైన యవ్యయములు. తక్కినవి ప్రతిపదోక్తములు.

౩. క్తార్థకము, న్యతిరేకక్తార్థకము, తుమున్నాద్యర్థకము, శత్రుర్థకము, ఆసంతర్థార్థకము, చేనాద్యర్థకము, క్రియలవలనఁ గలిగిన యవ్యయములు.

౪. అగుభాతువు తుమున్నాద్యర్థకసూపమగు “కాణ్” అనునది విశేషణములతోడఁ జేరి వానిని అవ్యయములఁ జేయును. అప్పుడు కవర్ణసంయోగ దీర్ఘమునకు ప్రాస్వము వైకల్పికముగా నగును. చక్కఁగన్, చక్కఁగాన్; పుల్లగన్, పుల్లగాన్.

౫. పదముల నొండొంటితోఁ గలుపుటకు ఉపయోగింపఁ బడు పదములు సముచ్చయము లనఁబడును. సముచ్చయములు రెండు.—య, ను. ఇవి ద్రుతాంతములు. ఉకారాంతములమీఁద నువర్ణకమును, మిగిలినవానిమీఁద యువర్ణకమును వచ్చును—రాముఁడును. సత్యయు హరియు ద్వారకకు వచ్చిరి.

ప్రతిపదోక్తములు.

అంత	అదిగో	అమ్మచెల్ల	ఆకట	ఇదిగో	ఉవ్వెత్తు
అట	అద్దిర	అయ్యారె	ఆహ	ఇంచుక	ఉరక
అకుటు	అనయము	అవుర	ఇక	ఇసీ	ఎంతయు
అక్కట	అమ్మకచెల్ల	అ!	ఇగో	ఉద్దవిడి	ఎట్టు

ఎత్తిలి	ఓయి	కాఁబోలు	తద్దయు	బలా	హా
ఎప్పటి	ఓహా	కావున	తరమిడి	బలె	హుటాహుటి
ఎల్ల	కటకట	కొలె	తర్వాత	బాపు	హాఁరాహాఁరి
ఏని	కట్టా	కోలె	తలా	బాపురె	అయ్యో
ఏల	కడు	క్రమ్మట	దనుక	మజ్జు	ఎట్టకేలకు
ఒండె	కద	గ్రక్కున	దాఁక	మఱి	ఎట్టకేని
ఒకొ	కదా	గ్రమ్మన	నెత్తన్	మిక్కిలి	మోసరె
ఒత్తిలి	కనుక	చీ	పదఁపడి	మిన్నక	పొరిపారి
ఓహా	కరము	చెఱి	పిదప	వెండియు	బోరన
ఓచెల్ల	కాని	చెల్లఁబో	పిమ్మట	వెండి	మొదలగునవి.
ఓటు	కాఁబట్టి	చేసి	బలి	సని	

౧. దృశ్యప్రకృతికములు, కళలు అని పదము లన్నియు రెండు విధములు. దృతమంతమందుఁ గలవి ద్రుతప్రకృతికములు. ద్రుత మంతమందురానివి కళలు.

౨. ద్రుతప్రకృతికములు — ౧ ప్రథమ, కయి, యొక్క కాక మిగిలినవిభక్తులు — గిరినిఁ, దొరయఁ, ననములఁ; నాచేసిన్, నీచేఁ, వానితోడన్, దానితోన్; మాకొఱకున్; మీనలనన్, తనకంటెన్; హరికిన్, మనకుఁ, శూరులతోపలఁ, నదులలోఁ; గ్రహమునందున్, స్వర్గమునఁ. ౨. భూతశబ్దగ్ధార్థక ప్రథమపురుషైకవచనములు. — వచ్చెన్, వండున్, కొట్టెనున్, తినియెడిన్. ౩. ఉత్తమపురుషైకవచనములు. — వినుచున్నాను, కంటిన్, చేయఁ గలన్, సిలుతున్, అరిగెదన్, కనన్. ౪. ఆశీరాద్యర్థకములగు ఎమ, తవర్ణకములు. — దగ్ధుడయ్యెనున్, మేలుకలుగుశిన్, శుభంబగుఁగా

వుతన్. ౧. శత్రుర్థకము — చనుచున్. ౨. తుమున్నాద్యర్థకము. — ఏగన్. ౩. ఆనంతర్యార్థకము. — తొలఁగుడున్. ౪. చేదాద్యర్థకము — వర్షించినన్. ౫. సముచ్చయములు — హరియున్, నేనుచున్. ౧౦. తాను, నేను, మొదలగునవి. — తాఁజదివె, నేఁజెప్పితి, వలెన్, పోలెన్, అయ్యున్. మొ.

౩. దృతప్రకృతికములు కానివన్నియుఁ గళలు — రాముఁడు, వనము, వస్తువు, హరులు, బల్లిదునికయి, వారియొక్క, (విభక్తులు); చెప్పితివి, వచ్చుచున్నావు (మధ్యమపురుషక్రియలు); లేచిరి, వచ్చిరి, (రేఘాంతక్రియలు); కంటిమి, చేయుచున్నాము, (మాంతక్రియలు); చేసి, వినక, (త్వాద్యర్థకములు); చేయుచున్నాఁడు, చేయుచున్నది, కొట్టినవి, చేయఁగలదు, చేయఁగలఁడు, చేయఁగలరు, కొట్టఁడు, కొట్టదు, కొట్టవు, (వర్తమాన, భవిష్యత్, వ్యతిరేక, ప్రథమపురుషములు); ఇంచుక బావురె, బొర, కటకట, అవుడు, ఇవుడు, ఎవుడు, ఏమి, ఎ, ఏ, ఆ; కదా, ఊరక. మొ. (అవ్యయములు).

౪. వాక్యములతుదనుండు ద్రుతము వైకల్పికముగా లోపించును. — న్యాయమూర్ఖులను నడువవలయున్, నడువవలయు.

సమాసపదములు.

౧. పెక్కుపదములుకూడి యొక్కపద మగునది సమాసం బనఁబడును—నలుగడలు, పాలకడలిపట్టి, రామలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నులు.

౨. సాంస్కృతికము, మిశ్రము, ఆచ్ఛికము, అని సమాసములు మూడువిధములు. సాంస్కృతికము, కేవలసంస్కృతపదములచేఁగలిగినచో సిద్ధ మనఁబడును. — తటాకోదకము; తత్సమపదములచేఁగలిగినచో సాధ్య మనఁబడును. — తటాకంబునుదకము, తత్సమముల

కును, అచ్చు తెనుఁగుపదములకును కలుగునది మిశ్రము. — తటాకంబు నీరు, చెఱువునుదకము, కేవలము తెనుఁగుపదములకుఁ గలుగునది యాచ్ఛికము. — చెఱువునీరు.

3. అవ్యయీభావము, తత్పురుషము, ద్వంద్వము, బహు వ్రీహి, అని సమాసములు నాలుగువిధములు.

౪. మొదటిపదము నర్థము ప్రధానముగాఁ గలది. యవ్యయీ భావము. — సుధ్యేసముద్రము, మీఁగాలు, పెడతల.

౫. ఉత్తరపదము నర్థము ప్రధానముగాఁ గలది తత్పురు షము. — చోరభయము, దొంగయలజడి.

౬. సమానాధికరణము, వ్యధికరణము, అని తత్పురుషము ద్వివిధము. విశేష్య విశేషణముల సమాసము సమానాధికరణము ; తక్కినది వ్యధికరణము.

౭. సమానాధికరణము — సంఖ్యావాచకము పూర్వపదముగాఁ గలది ద్విగుసమాసము. — త్రిలోకి, ముల్లోకములు, ఘోషములు.

౮. సంఖ్యావాచకము కానివిశేషణమునకు విశేష్యముతోడ సమాసముకర్మధారయము. — నరసవచనము, నరసపుమాట, దంటమాట.

౯. ఇందు, ౧. ఉపమానము పూర్వపదముగాఁ గలది యుప మాన పూర్వపదసమాసము. — చంద్రసుందరము, చిరుగుమోవి;

౨. ఉపమాన ముత్తరపదముగాఁ గలది యుపమానోత్తర పద సమాసము. — హస్తపద్మము, కేలుదమ్మి; ౩. అవధారణవాచకము పూర్వమందుఁ గలది యవధారణ పూర్వపదసమాసము. — నిశా కౌంత, రేవెలది; ఇదియే రూపకసమాస మనఁబడును, ౪. సడిమి పదములోపించినది మధ్యమపదలోపి సమాసము. — ఛాయాద్రుమము, బహుశసెట్టి.

౧౦. వ్యధికరణము. — ౧. ద్వితీయాతత్పురుషము. — కృష్ణ శ్రితుఁడు, ఓడగదారి; ౨. తృతీయాతత్పురుషము. — చూసపూర్వుడు, నెలతక్కువవాఁడు; ౩. చతుర్థీతత్పురుషము. — యూపదారువు, దేవరమేలు; ౪. పంచమీతత్పురుషము. — చోరభయము, దొంగ యలుకు; ౫. షష్ఠీతత్పురుషము. — లక్ష్మీవల్లభుఁడు, లచ్చిమగడు; ౬. సప్తమీతత్పురుషము. — ఈశ్వరాధీనము, మాటనేర్పరి; ౭. ఋతురుషము. — బ్రజ్ఞానము.

౧౧. రెండుపదముల యర్థములును బ్రధానముగాఁ గలది ద్వంద్వసమాసము. — జననీజనకులు, తల్లిదండ్రులు.

౧౨. ఇతరపదార్థము ప్రధానముగాఁ గలది బహువ్రీహి సమాసము. — శీతకిరణుఁడు, చలివెలుగు.

౧౩. లుక్సమాసములు, అలుక్సమాసములు అని సమాసము లెల్ల ద్వివిధములు. విభక్తి లోపించునది లుక్సమాసము — వృక్ష మూము, చెట్టుమొదలు.

౧౪. సమాసమందు విభక్తి లోపించును. లకారము లోపింపదు. — గుణములప్రోక.

౧౫. విభక్తి లోపింపని దలుక్సమాసము. — వనేచరుఁడు, నీతోడిచెలిమి.

౧౬. సమాసమందు, చేత, తోడ, వలన, వీనియంత్య అకారమునకు ఇకారమును, అందునకు తుదను అలి యనునాగమంబును నగును. — నాచేతిపోరు, నీతోడినెయ్యము, నావలనితప్పు, నాయందలి దయ.

౧౨. సమాసములం దంతట ద్రుతమునకు లోపము గలుగును - ఎల్లయంశములు; ఎల్లకాలము. తలఁబాలు మొదలగువానియం దీలోపము లేదు. — తలఁబాలు, సేసఁబాలు, ఊరఁబిచ్చుక.

ప ద స ం ధు లు.

౧. పదము లొకటితో నొకటి చేరునపుడు కలుగు రూప భేదము సంధి యనఁబడును. అచ్చంధి, హల్పంధి, అని సంధి రెండు విధములు గలది.

అ చ్చ ం ధి.

౨. మొదటిపదము తుదియచ్చు లోపించి యచట రెండవ పదము మొదలియచ్చు నిలుచుట అచ్చంధి యనఁబడును. — రాముఁడు + అతఁడు = రాముఁడతఁడు.

౩. దీర్ఘాచ్చులంతమునందుఁ గల పదములకును, ఇక మొదలగు వానికిఁ దప్ప ద్రుతప్రకృతికములకును, తఱుచుగా సంధిరాదు. సంధి వచ్చునప్పుడు ద్రుతము లోపించును. కిళాశబ్దములకు సంధిరానియెడల మొదటియచ్చునకుఁ బరమంధు యకారమాగమముగా వచ్చును. — మా + ఇల్లు = మాయిల్లు, చూడన్ + అయితి = చూడనయితి, నాకొ అక + ఇచ్చె = నాకొ అకిచ్చె.

అ కార ము.

౪. అకారమునకు సంధి బహుళముగా వచ్చును. — మేన + అత్త = మేనత్త, మేనయత్త. బహుళ మనుటవలన స్త్రీవాచకములు, సంబోధనాంతములు, తత్సమములు, మొదలయిన వానికి సంధి రాదు. — నెలఁత + ఇచ్చెను = నెలఁత యిచ్చెను, రాముఁడ + ఇదిగో = రాముఁడయిదిగో, హంస + ఇది = హంసయిది.

గీ. కర్మధారయమునందు, కొన్ని శబ్దములకు ఆలుశబ్దము పరమగునపుడు తుదను రేఫాగమముగచ్చును. — పేద + ఆలు = పేదరాలు, గొడ్డు + ఆలు = గొడ్డురాలు. తత్సమంబుల తుది యత్వంబున కుత్వంబగును. — ధీర + ఆలు = ధీరురాలు.

ఇకారము.

౬. మధ్యమపురుషక్రియలయందు ఇకారమునకు సంధి నిత్యము. — ఏలితివి + అతని = ఏలితివతని, కొట్టితిరి + అప్పుడు = కొట్టితిరప్పుడు.

౭. ఏమి మొదలగుశబ్దముల ఇకారమునకును, ప్రథమోత్తమపురుషములయందలి ఇకారమునకును, సంధి*వికల్పముగా వచ్చును — ఏమి + అనెను = ఏమియనెను, ఏను నెను; వచ్చిరి + ఇప్పుడు = వచ్చిరియిప్పుడు, వచ్చిరిప్పుడు; వచ్చితిమి + అప్పుడు = వచ్చితిమియప్పుడు, వచ్చితిమప్పుడు. ఏమి, మఱి, కిషష్ఠి, అది, అవి, ఇది, ఇవి, ఏది, ఏవి, ఇవి, యేమి మొదలగునవి.

౮. తక్కినచోట్ల ఇకారమునకు సంధిరాదు. — వచ్చి + ఇచ్చెను = వచ్చియిచ్చెను; హరి + అతఁడు = హరియతఁడు.

ఉకారము.

౯. ఉకారమునకు సంధి నిత్యముగా వచ్చును. — రాముఁడు + ఎక్కడ = రాముఁడెక్కడ.

౧౦. ద్రుతప్రకృతీకము లగు ప్రథమేతరవిభక్తులయందును, శత్రుర్థకచువర్ణకమునందును గల ఉకారమునకు సంధి వైకల్పికముగా వచ్చును. — నన్నుక + అడిగెన్ = నన్నడిగెక, నన్నునడిగెన్; మొఁచూచుచున్ + ఉండెను = చూచుచుండెను, చూచుచునుండెను. నన్ను

* వికల్పమువచ్చి యొకప్పుడు రాకపోవుట నికల్పము.

నిన్ను, తన్ను, మమ్ము, మిమ్ము, తమ్ము, లకు ద్విత్వలోపమున సంధి లేదు. — నను నేలె, మిము నడిగె.

౧౧. కర్మధారయమునందు ఉకారమున కచ్చు పరంబగు నపుడు పరమందు టకార మాగమముగా వచ్చును. — కఱకు + అమ్ము = కఱకుటమ్ము. కొన్ని చోట్ల నీయాగమము వైకల్పికము. — పేరు + ఉరము = పేరురము, పేరుటురము.

౧౨. ఉకారాంతశిద్ధర్థార్థక విశేషణములకును, వస్తీసమా నమునందు ఉకారాంత ఋకారాంతపదములకును, అచ్చు పరమగు నపుడు నకారమంతాగమముగా వచ్చును. — చేయు + అతఁడు = చేయునతఁడు, వచ్చెడు + ఆతఁడు = వచ్చెడువాతఁడు; మోయు + అంధము = మోయునందఱు, విధాతృ + ఆజ్ఞ = విధాతృనాజ్ఞ.

౧౩. వాక్యముల తుదనుండు ఉకారమునకు సంధిలేకుండుట యొకదోషముగాదు — సర్వతీర్థాభిగమనంబు సర్వవేద సమధిగమము సత్యంబుతో నమముగావు ఎఱుఁగు మెల్లధర్మములకుఁ.

౧౪. ఆప్రేడితమందును * ఎఱ మొదలగుశబ్దములు పరము లగునపుడును అన్ని అచ్చులకు సంధి నిత్యముగా వచ్చును. — ఆహ + ఆహ = ఆహాహా; వీసె + ఎఱు = వీసెఱు; తాటి + ఆకు = తాటాకు.

హ ల్పంధి.

౧౫. ప్రథమమీఁది క, చ, చ, ట, త, వ, లకుఁ గ్రమ ముగా, గ, స, స, డ, ద, వ, లు వికల్పముగానగును. — వాఁడు + కొట్టె = వాఁడు గొట్టె, వాఁడు కొట్టె; అతఁడు + చేరె = అతఁడు నేరె, అతఁడు చేరె; ఇతఁడు + చనియె = ఇతఁడు ననియె, ఇతఁడు చనియె;

* ఆప్రేడితమనగా రెండుమారు లుచ్చరింపబడుమాట.

వీడు+టక్కరి=వీడు డక్కరి, వీడు టక్కరి; ఆమె+తగవరి=ఆమె తగవరి, ఆమె తగవరి; అది+పలికె=అది పలికె, అది పలికె.

౧౬. ద్వంద్వసమాసమునందు పదముమీది క, చ, ఛ, ట, త, ప, లకుఁ గ్రమముగా, గ, స, స, డ, ద, వ, లు నిత్యముగా నగును. — కూరగాయలు, కాలుసేతులు, టక్కుసొక్కులు, నంపుడొంపులు, అన్నదమ్ములు, ఊరువల్లెలు.

౧౭. తెలుఁగుశబ్దములమీది సాంకృతిక ఐదుషమునకు గ, స, డ, ద, వ, లు రావు — అశుఁగు చక్రి, నాడు కింబుఁడు. మొ.

౧౮. ద్రుతప్రకృతికములమీది, క, చ, ఛ, ట, త, ప, లకుఁ గ్రమముగా గ, జ, జ, డ, ద, బ, లు నిత్యముగానగును. అప్పు డాద్రుతమునకు బిందువుగాని సంశ్లేషము* గాని స్వత్వము† గాని వచ్చును. — చూచెన్+కమలము=చూచెఁగమలము, చూచెంగనులము, చూచెన్లచులము, చూచెనుగమలము; వచ్చెన్+చక్రి=వచ్చెఁజక్రి, వచ్చెంజక్రి, వచ్చెన్జక్రి, వచ్చెనుజక్రి; ఏగెన్+చాన=ఏగెఁజాన, ఏగెంజాన, ఏగెన్జాన, ఏగెనుజాన; పూనెన్+టక్కు=పూనెఁడక్కు, పూనెండక్కు, పూనెన్డక్కు, పూనెనుడక్కు; విచ్చెన్+తమ్మి=విచ్చెఁదమ్మి, విచ్చెందమ్మి, విచ్చెన్దమ్మి, విచ్చెనుదమ్మి; పూచెన్+బద్దము=పూచెఁబద్దము, పూచెంబద్దము, పూచెన్బద్దము, పూచెనుబద్దము.

౧౯. ద్రుతమునకు సరళవర్ణముగాని స్థిరవర్ణముగాని పరమగు నప్పుడు లోపముగాని, సంశ్లేషముగాని, స్వత్వముగాని వచ్చును. —

* సంశ్లేష మనగా మీది హల్లతోఁ గూడుకొనుట.

† ద్రుతముయొక్క మొదలిరూపము స్వత్వమనబడును. అది సుతర్లకము.

వచ్చెన్ + గజము = వచ్చెగజము, వచ్చెన్గజము, వచ్చెనుగజము;
తెచ్చెన్ + ఖడ్గము = తెచ్చెఖడ్గము, తెచ్చెన్ఖడ్గము, తెచ్చెనుఖడ్గము.

౨౦. సమానమందు ఉకారాంతములగు స్త్రీసమశబ్దములకును, (మువర్ణకమున కాదేశము గావచ్చు) పు, ంపు, వర్ణకములకును, పరుషసరిశములు పరము లగునప్పుడు ద్రుతమంతాగమముగావచ్చును. అప్పుడు ద్రుతప్రకృతికముల కెట్లెట్లస్వత్వముదక్క తక్కినరూపములు వచ్చును, - చిగురు + కయిదువు = చిగురుఁగయిదువు, చిగురుంగయిదువు, చిగురున్లయిదువు; సరసపు + గుణము = సరపున్గుణము. ఇచట ద్రుతము నకు లోపంబురాదు. ఈమాగమము తనవర్ణకము పరమగునప్పుడు అకారాంతవిశేషణములకును వచ్చును - తెల్ల + తనము = తెల్లఁదనము, తెల్లఁదనము, తెల్లన్దనము.

౨౧. పడు మొదలైనవి పర మగునప్పుడు మువర్ణమునకు లోపముగాని పూర్ణబిందువుగాని వికల్పము గావచ్చును - భయము + పడు = భయపడు, భయంపడు, భయముపడు. పడు, పెట్టు, పట్టు, పఱుచు, ఇవి పడు మొదలైనవి.

౨౨. ప్రార్థనార్థక మధ్యమపురుష మువర్ణకమునకు హల్లు పరం బగునప్పుడు వైకల్పికముగా లోపముకలుగును. - చూడుము + రాముని = చూడురాముని, చూడుమురాముని. చూడకుము + నన్ను = చూడకునన్ను, చూడకుమునన్ను.

౨౩. అను పరమగునప్పుడు విసర్గమునకు లోపముగలుగును. - త్వమేవగతిః + అనియే = త్వమేవగతియనియే.

౨౪. అనుకరణంబునఁ గడహల్లునకు ద్విత్వ మగును. - పాయాత్ + అని = పాయాత్తని. అహమాదిశబ్దముల మకారమునకు ద్విత్వము వైకల్పికము. - దాసోహమ్ + అనియే = దాసోహమ్మనియే, దాసోహమనియే.

౨౫. అనుకరణమందు ఉకారాంత నామములకు వుకారంబంతాగమం బగును. — ఇయంధేనుః + అన = ఇయంధేనువనః.

పదపరిచ్ఛేదము సంపూర్ణము.

వాక్యపరిచ్ఛేదము.

౧. ఒకక్రియతో నన్వయించుపదసముదాయము వాక్య మనఁబడును. (అనఁగా, కర్తృకర్మ క్రియలకూడికచే సంపూర్ణమైనయర్థముగలుగు పదసమూహము వాక్యము అని యర్థము.) — రాముఁడు రావణుని సంహరించెను. వాక్యములనుగూర్చి చెప్పినది వాక్య పరిచ్ఛేదము.

౨. సకర్మక ప్రయోగమునందు, (కర్త, కర్మము, క్రియ,) మూడును, అకర్మక ప్రయోగమునందు, (కర్త, క్రియ,) రెండును, వాక్యమునకు అవయవము లుండును.

ప్రయోగము.	కర్త.	కర్మము.	క్రియ.
సకర్మకము. అకర్మకము.	వాఁడు. వాఁడు.	సత్యమును.	వలుకుచున్నాఁడు. నవ్వెను.

౩. క్రియ లేనివాక్యమును ఉండును. — వచ్చినవాఁడు ఫల్లునుఁడు. (అయిన నిట్టిచోట్లఁ గ్రియయధ్యాహారమై యుండును.)

౪. ప్రతి అవయవమునందును భాగము లనేకము లుండ వచ్చును.—

కర్త.	కర్మము.	క్రియ.
యోగ్యుడగు	పాపమూలమైన	ఎప్పుడును
పురుషుడు,	కల్లను	పలుకఁడు.

[తఱచుగా విశేషణములును వానితో నన్వయించు నవ్యయములును కర్త కర్మలకును, అవ్యయములు క్రియలకును, అంగములై యుండును.]

౫. ఒకవాక్యమునందు విశేషణము, విశేష్యము, మొదలగు వానితోడఁ దుల్యముగ నుండు వాక్యమునకు ఉపవాక్యమని పేరు— ఎవఁడు మంచివాఁడుగా నుండునో వాఁడు గౌరవమును బడయును.

[పై వాక్యమునందు “ఎవఁడు మంచివాఁడుగా నుండును” “వాఁడు గౌరవమును బడయును” అను రెండువాక్యములు గలవు. వానిలో మొదటిది మంచి యనువిశేషణముతోఁ దుల్యము కావున నుపవాక్యము; రెండవది ప్రధానవాక్యము.]

౬. సమాపకక్రియతో నన్వయించు పదసముదాయము సంపూర్ణవాక్య మనియు, అసమాపకక్రియతో నన్వయించు పదసముదాయము అసంపూర్ణవాక్యమనియు, చెప్పఁబడును.

౭. సామాన్యవాక్యములు, సంశ్లిష్టవాక్యములు, ద్వంద్వవాక్యములు, అని వాక్యములు మూడువిధములు.

౮. ఒక్కక్రియనుమాత్రము గలిగియుండు సంపూర్ణవాక్యము సామాన్యవాక్య మనఁబడును.—నూర్చుఁడుదయించెను.

౯. అసంపూర్ణవాక్యముతోఁగాని, ఉపవాక్యముతోఁగాని, కూడియుండు సంపూర్ణవాక్యము సంశ్లిష్టవాక్య మనఁబడును. నూర్చుఁ

డుదయించి పద్మములు వికసించెను ; ప్రపంచము నెవడు సృజించెనో మూఁడుఁ డెఱుఁగఁడు.

౧౦. సమః చ్చయాదికముచేఁ గలుపఁబడిన రెండుమూడు సంపూర్ణవాక్యములుగల వాక్యము ద్వంద్వవాక్య మనఁబడును. — వాఁడు సత్యమునే వలికెనుగాని జను లాతనిమాటలను విశ్వసించిన వారు కారు. దీనినేమహావాక్య మందురు.

౧౧. వాక్యమునందలి పదములకుఁ గల పరస్పరసంబంధము అన్వయ మనఁబడును. సమానాధికరణాన్వయము, వ్యధికరణాన్వయము, అని యన్వయము ద్వివిధము.

౧౨. పదములకు లింగ, వచన, విభక్తి, పురుషములయం దైకమత్యము గల యన్వయము సమానాధికరణాన్వయము ; అట్టి దైకమత్యము లేనిది వ్యధికరణాన్వయము.

=====

నూ త్ర ము లు.

విశేష్యము.

౧. “యొక్క” తప్ప విభక్తులన్నియుఁ గ్రియలతో నన్వయించును. — రాముఁడు నీతతోఁ గొలుపుండెను.

౨. సంబోధన ప్రధమతక్కు ప్రతిప్రధమయు నొకక్రియను జేందియుండును. — రాముఁడువచ్చెను. [ఇచట “రాముఁడు” అనునది “వచ్చెను” అను క్రియను జేందును.] ఈప్రధమయే కర్త యనఁబడును. ఒకానొకప్పుడు క్రియాపదములోపించియు నుండవచ్చును — వాఁడు యోగ్యుఁడు (గానున్నాడు)

౩. ప్రతిక్రియయొక్క కర్మమును ద్వితీయావిభక్తియం దుండవలయును. — రాముఁడు రావణునిఁ జంపెను. [ఇచట “చంపెను”

అనుక్రియః గర్భము కావున “రానణుని” అనునది ద్వితీయావిభక్తిగా నున్నది.]

౪. అచేతన వాచకము కర్మమైనప్పు డది వైకల్పికముగాఁ బ్రథమ యగును. రాముఁడు రథమెక్కిను; రాముఁడు రథము నెక్కిను.

౫. కర్ణార్థక ప్రయోగమునఁ గర్తకు చేత వర్ణకము వచ్చును. — రామునిచేత రానణుఁడు చంపఁబడియెను. కరణార్థ మందును, హేత్వార్థ మందును, చేత, చేవర్ణకములును, సహార్థక మందును, తుల్యార్థకమందును, తోడతోవర్ణకములును వచ్చును. — గొడ్డలిచేతఁ జెట్టునగకెను (కరణార్థము); విద్యచేఁ గీర్తికలుగును. (హేత్వార్థకము); రాజుసేనలతోడవచ్చె (సహాయార్థకము); పిరికివాఁడు శ్రీతోసమానుఁడు (తుల్యార్థకము).

౬. సంప్రదానమున కొఱకు వర్ణకము వచ్చును. — జనకుఁడు రామునికొఱకు సీతనిచ్చెను. ఇచట వష్టియు నగు. — జనకుఁడు రామునికి సీతనిచ్చె.

౭. అపాదానార్థమున వలన వర్ణకమును, నిర్ధారణార్థకమున కంటె వర్ణకమును, వచ్చును. — చెట్టువలన ఫలము పడెను; అపకీర్తి కంటె చావుమంచిది.

౮. సంబంధార్థకమున యొక్క వర్ణకంబును, నిర్ధారణార్థ కమున లోవల, లో, వర్ణకములును వచ్చును. — విప్రునియొక్క గృహము; బాలురలో సోమరి బెడిపోవును.

౯. అధికరణార్థమున అందు, న, వర్ణకములు వచ్చును. — దీనలయందు దయయుండవలయును, సాత్రమున నీరున్నది.

వి శే ష ణ ము.

౧౦. విశేషణములు విశేష్యములతోడను, సర్వనామముల తోడను, అస్వయించును.—మంచిరాముడు.

౧౧. విశేషణములు వానివిశేష్యములతోడ సమానములగు లింగ విభక్తి వచనములఁ గలిగియుండ వలయును.—రాముడు యోగ్యుడు; నీత యోగ్యురాలు; పాటుపడుట యోగ్యము; వారు యోగ్యులు; యోగ్యుల బాలుర మెచ్చుకొందును.

౧౨. పవ్యంత విశేషణములకు వికల్పముగాఁ బ్రథమ వచ్చును.—గుణాభిరాముడు రామునకు వందనము చేసెద; గుణాభి రామునకు రామునకు వందనమునేసెద.

౧౩. స్త్రీసమములగుగాని, మువర్ణాంతములగుగాని విశేషణ ముల బహువచనమునకు వైకల్పికముగా నేకవచనం బగును— పెక్కులు మాటలేల? పెక్కుమాటలేల? వానిచర్యలు చిత్రముగా నున్నవి; వానిచర్యలు చిత్రములుగా నున్నవి.

౧౪. అగుధాతువువలనఁ బుట్టిన విశేషణములచే వ్యవధానము చేయఁబడినట్టి కాని, సముచ్చయములచేఁ గలుపఁ బడినట్టికాని విశే షణములకుఁ బ్రథమ వచ్చును.—శూరుఁ డగు రామునిచే రావ ణుడు చంపఁబడెను; యోగ్యుడును ధీరుఁడునగు రామునికొఱకు జన కుఁడు కన్యనిచ్చెను.

౧౫. ఏకవచనమునందుండు రెండుమూడు విశేష్యముల విశే ణమునకు బహువచనంబగును.—పూజ్యులగు రాముడును గృష్ణుఁ డును విచ్చేసిరి.

౧౬. ఒకానొకచోఁ బులింగ విశేషణములు కొన్ని నపుంసక సమములై యుండును. అందఱైన మనుష్యుడు, సుందరమైనపురుషుడు.

సర్వనామము.

౧౭. సర్వనామములు తాముచెందు విశేష్యములతోడఁగాని, సంబంధించు నితరసర్వనామములతోడఁగాని సమానములగు లింగ వచనములను గలిగి యుండవలయును. — ఆబాలుఁడు మంచివాఁడు; వాఁడు కల్లలాడఁడు. సీత మిగులనుకుమారి; అయిన నామె వనవాసము చేసెను. మునులు కోపముగలవారు; కారణము లేక వారితరులను శపింతురు. ఎవఁడుధీరుఁడో వానినిబహుమానించెద. ఎవరుయోగ్యులో వారికి మేలుకలుగును. ఎవతె కష్టపడునో యామెసౌఖ్యముచుభవించును.

౧౮. వాక్యమునకు సహితము మాఱుగా సర్వనామము వాడబడును. — సత్రాజిత్తు కూతు శతధన్వన కీచుకపోయెను. దానంజేసి వాఁడు సత్రాజిత్తునంతంబు నొందించె.

క్రియ.

౧౯. ప్రతిక్రియయుఁ గర్తతో నన్వయించును. — వాఁడు నడిచెను. సకర్మక్రియలు కర్మలతోడఁ గూడ నన్వయించును. — వాఁడు గుఱ్ఱము నెక్కిను.

౨౦. కొన్నిక్రియలకుఁ గర్మములు రెండుండును. అట్టివానికి ద్వికర్మకములని పేరు. — చిన్నొక్కటి వేడెదను; వారు రివుల నాపద బెట్టిరి.

౨౧. జనులు కర్తలగునప్పుడు కర్త వైకల్పికముగా లోపించును. — వానకురియు నని చెప్పుదురు.

౨౨. ప్రతిక్రియయుఁ దనకర్తతోడ సమానమైన లింగ పురుష వచనములను గలిగియుండవలయును. — నేను కొట్టుచున్నాను; మేము కొట్టుచున్నాము; నీవు కొట్టుచున్నావు; మీరు కొట్టితిరి; వారు కొట్టిరి; వాఁడు కొట్టెడు; ఆమె కొట్టెను.

౨౩. సముచ్చయములచే నొకటిగాఁ జేర్చబడిన కర్తలక్రియ బహువచనమునందుండవలయును. — రాముఁడును హరియు వచ్చిరి.

౨౪. ఏని, ఒండె. కాని మొదలగు వికల్పార్థములతోడఁ గూడిన కర్తలక్రియ కేకవచనంబగును. — తండ్రియేని కొడుకేని వచ్చును. మధ్యమోత్తమపురుషములతోఁ గూడినచో బహువచనమే వచ్చును. — రాముఁడొండె నీవొండె మడియుదురు; నేనుగాని వారి గాని జయింతుము.

౨౫. అనేక మహదమహాత్ములు కర్తలగునపుడు క్రియ కడ కర్తకుండగియుండును. — గుఱ్ఱమును రాత్తును వచ్చిరి. రాత్తును గుఱ్ఱమును వచ్చెను.

౨౬. తానుశబ్దముతోఁ గూడినపుడు కర్తలు పెక్కులయ్యును గ్రియ యేకవచనమునందే యుండును. — రాముఁడు తానును లక్ష్మణుఁడును సీతయు రథమెక్కిను.

౨౭. ప్రథమమధ్యమపురుషములు కర్తలగునపుడు మధ్యమపురుషముతోడను, మధ్యమోత్తమపురుషములు కాని ప్రథమమధ్యమోత్తమపురుషములు మూడును గాని కర్తలగునపు డుత్తమపురుషముతోడను, క్రియసంబంధించియుండవలయును — వాఁడును నీవును వచ్చితిరి; నీవును నేనును వచ్చితిమి; వాఁడును నేనును వచ్చితిమి; వాఁడును నీవును నేనును వచ్చితిమి.

౨౮. వాక్యము కర్తయగునపుడు క్రియ యేకవచనమునందుండును. — ఈవృక్ష మెట్లుద్భవించెనో తెలియదు.

౨౯. పూజార్థమునఁ గర్తలకల్ల క్రియలకును ఏకవచనము బహువచనమగును. — మదీయగురు లిప్పుడ చనుదెంతురు. (మదీయగురు విప్పుడ చనుదెంచునని యర్థము)

30. వాక్యములలోని రెండువ్యతి గేక్కీయ లోకభావ క్రియ తోడ సమాసము లగును. — వాడుకొట్టకపోలేను (= వాడుకొట్టెను)

31. అనేకక్రియ లేకకర్తతో నన్వయించునపుడు కడక్రియ తప్ప మిగిలినవి క్త్వార్థకములుగానుండును. — గాముడు కపినేలను గూడి, వాడిధిదాటి, లంకజొచ్చి, రావణుని సంహరించెను.

32. ఏక కాలమందలి వ్యాపారములను దెలుపుక్రియలనేక ములు భిన్నములైనకర్తలతో నన్వయించినఁ గడదానికిఁ దక్క మిగిలిన వానికి తుమున్నర్థక రూపము వచ్చును. — చిలుకలుకూయఁ, దుమ్మెదలుమ్రోయఁ, గోయలు రొడ నేయ, మరుఁడు నెడలెను.

అవ్యయము.

33. అవ్యయములు క్రియలతోడను, విశేషణములతోడను, ఇతరావ్యయములతోడను, అన్వయించును: — వాడుమిక్కిలినడుచును; వాడు మిక్కిలి మంచివాడు; వాడు మిక్కిలి చక్కగాఁ జదువును.

34. సముచ్చయములచేత నొకటిగాఁ జేర్పబడిన విశేష్య ములును సర్వనామములును ఒక్కవిభక్తి కలవిగా నుగడవలయును:— హరియును రాముఁడును వచ్చిరి; శివునియొక్కయుఁ గేశవుని యొక్కయు గుణములను శేషుఁడును వర్ణింపఁజాలఁడు.

35. కొన్నిపదములఁ దక్క వాక్యమునం దన్నిపదములను మనస్సునచ్చినచోటం బ్రయోగింపవచ్చును. — ఉపాధ్యాయుఁడు బాలు రను కఠినముగాఁ గొట్టెను; బాలుర నుపాధ్యాయుఁడు కఠినముగాఁ గొట్టెను. కఠినముగా బాలుర నుపాధ్యాయుఁడుగొట్టెను; కఠినముగా నుపాధ్యాయుఁడు బాలురనుగొట్టెను, మొదలగునవి.

వాక్యపరిచ్ఛేదము సంపూర్ణము.

—

శ బ్దా తి దేశ ము.

ఒకవాక్యమునందలి పదముల సంబంధనిరూపణము చేయు విధము శబ్దాతిదేశ మనఁబడును.

(వాక్యము.)

“ఒకమంచిబాలుఁడు బడికిఁ జని పాఠములను మిక్కిలి క్రమముగాఁ జదివెను; కాఁబట్టి వానికి బహుమతి దొరకెను”

ఒక — సంఖ్యార్థకవిశేషణము, బాలుఁ డనువిశేష్యముతో నన్వయించును.

మంచి—గుణవిశేషణము, బాలుఁడు అను విశేష్యముతో నన్వయించును.

బాలుఁడు—విశేష్యము, మహదర్థకము, ఏకవచనము, ప్రథమా విభక్తి, చదివె ననుక్రియకుఁ గర్త.

బడికి—విశేష్యము, అమహదర్థకము, ఏకవచనము, వస్త్రీవిభక్తి, చని యనుక్రియతో వ్యధికరణాన్వయముఁ జెందును.

చని — క్రియ, చనుధాతువు, అకర్మకము, అసమాపకము, త్వార్థక మైనయవ్యయము, బాలుఁ డనుకర్తతో నన్వయించును.

పాఠములను — విశేష్యము, అమహదర్థకము, బహువచనము, ద్వితీయావిభక్తి, చదివె ననుక్రియకుఁ గర్తము.

మిక్కిలి — అవ్యయము, క్రమముగాన్ అను మటియొక యవ్యయముతో నన్వయించును.

క్రమముగాన్ — అవ్యయము, చదివెను అనుక్రియతో నన్వయించును.

చదివెను — క్రియ, చదువుధాతువు, సకర్మకము, కర్తార్థక ప్రయోగము, సమాపకము, స్వార్థకము, భూతకాలము, ప్రథమపురుషము, పుంలింగము, ఏకవచనము, బాలుఁ డనుకర్తతోడను పాఠముల నను కర్మముతోడను నన్వయించును.

వానికిన్ — పురుషబోధకసర్వనామము, ప్రథమపురుషము, మహాదర్శకము, ఏకవచనము, షష్ఠీవిభక్తి, బాలుఁడను విశేష్యమునకు మాఱుగా నుపయోగింపఁబడినది.

బహుమతి — విశేష్యము, అమహాదర్శకము, ఏకవచనము, ప్రథమా విభక్తి, దొరకె ననుక్రియకుఁ గర్త.

దొరకెను — క్రియ, దొరకుధాతువు, అకర్మకము, సమావకము, స్వార్థకము, భూతకాలము, ప్రథమపురుషము, నపుంసకలింగము, ఏకవచనము, బహుమతి యనుకర్తతో నన్వయించును.

కావ్యపరిచ్ఛేదము.

౧. దోషరహితములును, అలంకార సహితములును, అగు వాక్యసమూహము కావ్య మనఁబడును. కావ్యములను గూర్చి చెప్పునది కావ్యపరిచ్ఛేదము.

౨. కావ్యదోషములు మూడువిధములు. ౧. పదదోషములు, అపశబ్దము, నిరర్థకము, అప్రజనము, శ్రుతికటావు, ఛందోభంగము, మొదలగునవి. ౨—వాక్యదోషములు—ప్రకరమభంగము, అధిక పదికము, పునరుక్తి, వినంధి, హీనోపమము, మొదలగునవి. ౩.—అర్థదోషములు, —వ్యర్థము, సంశయము, విరుద్ధము, నేయార్థము, క్లిష్టగూఢార్థము, మొదలగునవి.

౩. అలంకారములు రెండువిధములు,—శబ్దాలంకారములు, అర్థాలంకారములు.

శ బ్దాలంకారములు.

౧. అనుప్రాసము.—మున్నుగొన్న వర్ణమునే పలుమాఱు నుడివిన, అనుప్రాస మగును. — అక్కఱటిపక్కి నిక్కంబ మన దిక్కునకు వచ్చునే నొక్కముక్కు పోటునం జక్కడంచెద.

ర్ణము, పొల్లుపొల్లు, వీనిని గూడిన వర్ణములును, సంయుక్తాక్షరమునకు
ముఁదూఁదియును వర్ణములును, గురువులు. గ, ఇది గురువునకు సంజ్ఞ.

3. లఘువులు:—తక్కినవి లఘువులు. ల, ఇది లఘువునకు
సంజ్ఞ.

ఁ, ఇట్లు బాలచంద్రునివిధమున వ్రాసిన గురువనియు, ఁ,
ఇట్లు నిడుపుగీత లాగున వ్రాసిన లఘువనియు గ్రహింపవలెను.

ఁ | | ఁ | | ఁ | | ఁ | | ఁ | |
[రా ముఁ దు సిం హా స న మె క్కి న్నా య ము గన్ భూ మి
ఁ ఁ | | | | ఁ | | | | ఁ ఁ | |
పా లించి ప్ర జ ల దుః ఖ ము లఁ బోఁ గొ ట్టె ను.]

ర. నిసర్గణములు, ఉపగణములు, అని గణములు రెండు
విధములు.

గ. నిసర్గణములు—ఇవి మూడేసి యక్షరములవలనఁ గలు
గును. అందు, మూడుగురువులు మగణము, ఆదిగురువు భగణము,
మధ్యగురువు జగణము, అంత్యగురువు సగణము, మూడులఘువులు
నగణము, అది లఘువు యగణము, మధ్యలఘువు రగణము, అంత్య
లఘువు తగణము:—

ఁ ఁ ఁ
శ్రీ రా మా, మగణము.

ఁ | |
నీ క డ, భగణము

| ఁ |
దు రం బు, జగణము,

| | ఁ
గ దు ర న్, సగణము.

| | |
మె లఁ గు, నగణము.

| ఁ ఁ
మహాత్ముల్, యగణము

ఁ | ఁ
సౌఖ్యమున్, రగణము.

ఁ ఁ |
గై కొండ్రు, తగణము.

౬. ఉపగణములు:—సూర్యగణములు, ఇంద్రగణములు, ఉపగణములలో ముఖ్యములు. సూర్యగణములు రెండు; ఇంద్రగణము లాఱు:—

౧. సూర్యగణములు.

| | |

సు ఖ ము, నగణము.

┐ |

పొందు. గలము.

౨. ఇంద్రగణములు.

| | | |

న ర స ఖు, నలము.

| | | ┐

గు ణ ము ల్, నగము.

| | ┐ |

ప లు మా ఱు, నలము.

ఇందు గలమును హగణ మనియు వాడుదురు. ఈలాగుననే లగము నకు వగణమని పేరు.

┐ | |

మా ను లు, భగణము.

┐ | ┐

ప్రే మ తో, రగణము.

┐ ┐ |

వ ర్ణి ం త్రు. తగణము.

౭. యతిప్రాసములు:— పద్యపాదము మొదటివర్ణముయతి; రెండవవర్ణముప్రాసము. యతి ప్రతిపాదమునకు వేటువేటుగా నుండును. ప్రాసము పాదములకెల్ల నొకటిగా నుండును. ఆయాపాదములందుండు మొదటివర్ణముతో మైత్రిగల వర్ణ ముండుచోటు యతిస్థానమనబడును.

౮. యతి:— యతికి స్వరము ప్రధానము. అచ్చులలో, అ ఆ ఐ, ఊ లును; ఇ, ఈ, ఋ, ౠ, ఎ, ఏ లును; ఉ, ఊ, ఓ, ఔలును;

తమలోఁ నాము మిత్రములు. హల్లులలో, క, ఖ, గ, ఘ, లును; చ, చ్చ, ఛ, జ, జ్జ, జ్జ, ఝ, శ, ష, స, లును; ట, ఠ, డ, లును; త, థ, ద, ధ, లును; ప, ఫ, బ, భ, వ, లును; య, హ, లును; తమలో దాము మిత్రములు. ఈవ్యంజనములును స్వరమైత్రిఁ జేందియే యొండొంటికింబనికివచ్చును.

౯. ప్రాసము:— ప్రాసమునకు వ్యంజనమైత్రి ముఖ్యము. కాబట్టి యేయచ్చతోఁ గూడినను బనికివచ్చును. ఒకపాదమున సంయుక్తాక్షరమున్న నన్ని పాదముల నాసంయుక్తాక్షరమే యుండవలయును. ప్రాసాక్షరములకు మూడువర్ణములు సర్వత్ర గుగువులుగా నైనను, లఘువులుగానైనను, ఉండవలయును.

౧౦ పద్యములు:— వృత్తములు, జాతులు, ఉపజాతులు, అని పద్యములు మూడువిధములు.

౧. వృత్తములు.

౧. ఉత్పలమాల:— భ, ర, న, భ, భ, గ, ర, గణములును, పదియవయక్షరము యతియును గలనాలుగుపాదములు గలది యుత్పలమాల:—

“కొండని వేడ్కతోఁ బసిడి ♦ కొండ ధనార్థులకెల్లఁ బంచి యీ కుండుట దానధారకుఁ బ ♦ యోనిధులెల్ల వ్యయింపలేమి యీ రెండవకీర్తులం దల ధ ♦ రించినవాఁడు వ్రధానశీలుఁ డా తం డిరువాగుగా మునీకి ♦ దార్చిన వెండ్రుక లన్నిమంబునన్.”

౨. చంపకమాల:— న, జ, భ, జ, జ, జ, ర, గణములును. షడుకొండప యక్షరము యతియును గల నాలుగుపాదములఁ గలది చంపకమాల:—

“జలువమునెల్లఁ బ్రోవుగను ♦ జేసి ప్రవీణత నంటును ముగ్ధు
నలువ సృజింప రేలవి క ♦ నద్యుతిహీనము తొటఁ గ్రమ్మఱుం
గలువలతేనిఁ జేసినఁ బ ♦ గ ట్రుచిహీనుఁ డతండు నొటఁగా
కలికి మొగఁబు రేవగలు ♦ కాంతి దనర్పఁగఁ జేసె నిమ్మహిణ.”

3. మత్తేభవిక్రీడితము:—స, భ, ర, న, మ, య, వ, గణ
ములును, పదునాలవయక్షరము యతియును గల నాలుగుపదములఁ
గలది మత్తేభవిక్రీడితము:—

“నతియూరుద్యుతిఁ జెందఁ బూని నిజదు ♦ శృర్మాపనోదక్రియా
రతిఁ బాధోలపపూరితో దరములై ♦ రంభేభహస్తఁబు లు
న్నతఱిన్ వీడె మరుద్విభూతిఁగదలిం ♦ ద్వద్దోష మాచంచలో
ద్ధతశుండాతతిఁ బాయదయ్యె నదెహ ♦ తద్వైరమూలం బిలన్.”

౪. శార్దూలవిక్రీడితము:—మ, స, జ, స, త, త, గ, గణ
ములును, పదమూడవ యక్షరము యతియును గల నాలుగుపదములఁ
గలది శార్దూలము:—

“పున్నాగంబుల గెల్పు బాలగమనం ♦ బు న్నాభికావర్తముం
బున్నాగంబుల గెల్పు నీలరుచులం ♦ బొల్పగు రోమాభియుం
బున్నాగంబుల గెల్పు నన్వికసితాం ♦ భోజాక్షి ప్రాప్తెనచోఁ
బున్నాగంబుల గెల్పు టేమియరుదా ♦ పుష్పాస్త్రుఁడూహింపఁగన్.”

5. మత్తకోకిల:—ర, స, జ, జ, భ, ర, గణములును, పదు
నొకండవ యక్షరము యతియును గలది మత్తకోకిల:—

“పుత్రి యట్లగునగ్ను శోకము ♦ బొంది కుందుచునున్న నీ
గాత్ర మొండొకకీడు పాటిలఁ ♦ గందుఁ బాండుశనూభవుల్
పుత్రవర్గము చన్నచో నెద ♦ భూరిశోకముఁ బొందరే
పౌత్రహీనతఁ బడ్డ కుంతికి ♦ బాయ నేర్చునె నెవ్వగల్.”

౬. మాలిని:—న, న, మ, య, య, గణములును తొమ్మిదవ యక్షరము యతియును కలది మాలిని:—

“కథితశుభచరిత్రా ♦ గ్రావకన్యాకళత్రా
మథితవిమతగోత్రా ♦ మానిసంస్తోత్రపాత్రా
ప్రథనదితిజజైత్రా ♦ భక్తచిత్తాబ్జమిత్రా
ప్రథుభధవశగ్రాత్రా ♦ భీకరోగ్గాగ్నినేత్రా.”

౨. జాతులు

౧. కందము:—కందమునకుఁ బ్రథమతృతీయ పాదముల మూడేసిగణములును, ద్వితీయచతుర్థపాదముల నయిదేసిగణములును, ఉండును. గగము, నలము, భ, జ, స, గణములువచ్చును. వీనిలో భేసిని జగణమురాదు. ద్వితీయ చతుర్థపాదముల మూడవ గణము సల జగణము లలో నొకటిగాను, నాలుగవగణము మొదటియక్షరము యతిగాను, కడపటియక్షరము గురువుగాను, ఉండవలయును:—

“అకలుషనీలిమ నా క
న్యకచమునకు నోడి పాటి ♦ నవియై తేలుర్
మకరందాగ్రము తలుచుగ
వికచము లగువుష్పములకె ♦ వెదకుచు నేగున్.”

౨. ఉత్సాహ:—ఏడుసూర్యగణములు, ఒకగురువు, ఐదవ గణము మొదటి యక్షరము యతియు, కలది యుత్సాహ:—

“తనయుఁగాచుపనికిఁ బూని ♦ ధర్మపుత్రవాయునం
దనులుఁ గవలుఁ జేయఁగలుగు ♦ దండిమగలు సేనలం
గొని వడిం గడంగ సరకు ♦ గొనక నిలిచి యొక్కఁడుం
బెనగి యాఁగె సైంధవుండు ♦ బిరుదు దక్షుండుం గదే.”

3. ఉపజాతులు.

౧. తేటగీతము.—సూర్యగణ మొకటి, ఇంద్రగణములు రెండు, నూర్యగణములు రెండు, నాలుగవగణము మొదటియక్షరము యతియు, కలది తేటగీతము.—

“నీవు చదివెంటు వనుచు న ♦ న్ని యును విడిచి
బిచ్చ మె త్తంగరాదుగా ♦ బేలతపసి
గడవ నాడకు చాలు నీ ♦ గొడవ యేల
వెజ్జుతన మేల యని మది ♦ లజ్జ వొడమి.”

౨. ఆటవెలఁది.—మొదటిపాదమునకు మూడవపాదమునకు మూడు సూర్యగణములు రెండింద్రగణములును, రెండవపాదమునకు నాలవపాదమునకు అయిదుసూర్యగణములును, ప్రతిపాదమున నాలవ గణము మొదటియక్షరము యతియును, కలది యాటవెలఁది యను గీతము.

“అందుఁ బ్రమథముఖ్యు ♦ లందఱు గ్రందుగాఁ
దఱిసి తమయనుంగు ♦ తెఱవపిండుఁ
గూర్చుకొని మనోజ ♦ కోలాహలస్ఫూర్తి
యలర నోలి నోల ♦ లాడుచుండ.”

౩. సీనము.—సీనమునకుఁ బ్రతిపాదమున రెండుభాగము లుండును. అందు మొదటిభాగమున నాలుగు ఇంద్రగణములును, రెండవభాగమున రెం డింద్రగణములు రెండు సూర్యగణములును, ప్రతిభాగపు మూడవగణము మొదటియక్షరము యతియును, అయి యుండవలయును. నాలుగుపాదములకుద నొకగీతముఁ జేర్పవలయును.

“నాతెఱ తొంటికి ♦ వడి మాటలాడదు,
కుటిలవృత్తివహించె ♦ గుంతలంబు

లక్షులు సిరులురా ♦ నరచూడ్కిఁ గనుఁగొనె,
 నాడించె బొమగొని ♦ యాననంబు
 చనుగొమలైగయ వ ♦ తుముపేక్షఁ గడకొత్తై,
 బాణిపాదము లెఱ్ఱ ♦ వాఱఁ దొడఁగె
 సారెకు మధ్యంబు ♦ దారిద్రములె చెప్పె,
 రొచ్చోర్వకిలు లోఁగఁ ♦ జొచ్చె మేను
 వట్టి గాంభీర్య మొక్కఁడు ♦ పెట్టుకొనియె
 నాభి నానాఁటి కిగతి ♦ నాఁటిపొందు
 చవుక యయినట్టి యిచ్చటఁ ♦ జనదు నిలువ
 ననుచు జాతినకరిణి బా ♦ ల్యంబు జాతె”

(పీఠికఁ బ్రాసమొక్కటలేదు. యతికిమాటుగాఁ బ్రాస ముండవచ్చును.)

గద్యకావ్యములు.

౧. పద్యకావ్యముకానిది గద్యకావ్యము. దీనినే వచనకావ్య మందురు:—

ఆశ్రయించినను ఫలచ్ఛాయాసమన్వితం బగు మహావృక్షమునే
 యాశ్రయింపవలెను. ఒక వేళ దైవికంబుగ ఫలంబులు లభింపక
 పోయినను, సనివార్యం బగు దానినీడ నేడు మాపనోవును; సింహ
 ప్రసాదంబున నజంబును వనంబున నిర్భయంబుగఁ జరియించుటఁ
 గానమే! అట్లు ప్రబలులంజేరిన లాఘవాస్పదులకును గౌరవంబబ్బును;
 ద్వేష్యులును నర్వజగన్మాన్యు లగుదురు. ఇక నార్యులు ప్రశంసనీయు
 లగుదురని యుగ్గడింప నేల? ఎప్పుడును హీనుని మాత్రము చేరరాదు.
 చేరినన్ మును గలగౌరవము సయితము పోవును. శౌండిని
 కరంబున నున్న పాలముంతనేని కల్లుముంతయే యందురు.

విరతులు.

౧. చక్కగా సర్థ మగుటకు భాషించునపుడు కాని పఠించు నపుడుగాని వాక్యాదుల యంతముందు యుక్తకాలము వ్రాసు నూరుకుంట విరితి యనబడును, సులభముగా నన్వయించు కొను కొలు గ్రంథమును వాక్యములఁగాను వాక్యాంశములఁగాను విభ జించుటకయి యట్టి వివిధవిరతులను దెలుపు సంజ్ఞలు (గుఱుతులు) వాడఁబడును.

సంజ్ఞలు.

, వాక్యాంశబిందువు. అన్వయమునందు సమీపసంబంధమును గలిగియు నించుక విరితి నపేక్షించు వాక్యాంశములతుద నీగుఱుతు వాడఁబడును.—నూర్వ్యుడు, చంద్రుడు, సక్షత్రములు, ఆకాశము నలంకరించును. ఇది యేకమాత్రకాలపు విరితిని దెలుపును.

; అర్థబిందువు. మహావాక్యములోని ముఖ్యవాక్యములయంత ముం దీగుఱుతు వచ్చును.—నీటియందు బెండ్లు తేలును; గాని గుండ్లు తేలవు. ఇది ద్విమాత్రకాలపువిరితిని దెలుపును.

: న్యూనబిందువు దూరసంబంధముగల రెండు ప్రత్యేక వాక్య ములనడుమ నీగుఱుతు వచ్చును.—లోకములో నాకలఁ బ్రాజ్ఞుడు లేడనుకొను : ఒకరినిమించినవా రొక రుండనే యుందురు. ఇది మూడుమాత్రకాలపువిరితిని దెలుపును.

. బిందువు. భిన్న వాక్యముల యంతమునం దీగుఱుతు వచ్చును.—పాపమునకు భయపడుము. మనుష్యుల కోపమునకు భయపడకుము. ఇది నాలుగుమాత్రకాలపువిరితిని దెలుపును.

౨. ఈవిరతులను దెలుపుగుఱుతులుగాక, అర్థానురాగము

లైన ధ్వన్యాదులను నూచించుగుఱుతులును, మఱికొన్ని పెఱగుఱుతులును, కలవు.

? ప్రశ్నార్థకచిహ్నము. ప్రశ్నార్థకవాక్యములతుద నీగుఱుతు వచ్చును — ఎన రక్కడ? సంస్కృతముం జదివితినా?

! రాగచిహ్నము. ఆశ్చర్యము, సంతాపము, మొదలగు వానిని దెలుపుపదములయు వాక్యములయు తుద నీగుఱుతు వచ్చును.— ఆ! ఇవి యేటిమాటలు! అయ్యో! ఎంత మంచివాఁడు పోయెను!

“ ” అనువాదచిహ్నము. గ్రంథాంతరమునుండి గ్రహింపఁ బడినవాక్యాదుల కిరుప్రక్కల నీగుఱుతు లుండును.—“దుర్బలస్య బలం రాజా” అన వినమే.

() వృత్తార్థము, [] వలయితము. అముఖ్యము లగునట్టి కాని పర్యాయము లగునట్టికాని పదములయొక్కయు వాక్యముల యొక్కయు రెండుప్రక్కల నీగుఱుతులు వేయఁబడును.—దాశరథికి (రామునకు) నమస్కారము. నిష్కారణముగ నీచుఁడు [పాపమునకు వేఱవఁడు కాఁబట్టి] సత్పురుషుల కెఱ్ఱుచేయును.

△ హంసపాదము. ఈగుఱుతు లుప్తవర్ణాదులు మీఁద వ్రాయబడి యున్నవని తెలుపును.

* తారకము. } ఈగుఱుతులు రెండును గ్రంథమునందలి
† శూలము. } విషయములనుగూర్చి యడుగున వ్రాయఁబడిన
కారికలు మొదలగువానిని జూడుమని చదువువానికిం దెలుపుట కుపయోగింపఁబడును.

కౌవ్యపరిచ్ఛేదము సంపూర్ణము.

A GLOSSARY OF GRAMMATICAL TERMS.

భాష=Language.
 వ్యాకరణము=Grammar.
 వర్ణపరిచ్ఛేదము=Orthography.
 పదపరిచ్ఛేదము=Etymology.
 వాక్యపరిచ్ఛేదము=Syntax.
 కావ్యపరిచ్ఛేదము=Prosody.
 వర్ణములు=Letters.
 వర్ణసమూహము=Alphabet.
 అచ్చులు=Vowels.
 (హస్వాచ్చులు=Short Vowels.
 దీర్ఘాచ్చులు=Long Vowels.
 హల్లులు=Consonants.
 పరుషములు=Hard Consonants.
 సురళములు=Soft Consonants.
 స్థిరములు=Fixed Consonants.
 కంఠ్యములు=Gutturals.
 తాలవ్యములు=Palatals.
 మూర్ధన్యములు=Cerebrals.
 దంత్యములు=Dentals.
 ఓష్ఠ్యములు=Labials.
 అనునాసికములు=Nasals.
 అంతస్థములు=Semi-Vowels.
 ఊష్మములు=Sibilants.
 లఘువులు=Light Semi-Vowels.
 ఆలఘువులు=Harsh Semi-Vowels.
 పదము=Word.
 వ్యస్తపదము=Simple word.
 సమాసపదము=Compound word.
 విశేష్యము=Noun,

సంజ్ఞావాచకము=Proper Noun.
 జాతివాచకము=Real Noun.
 గుణవాచకము=Abstract Noun.
 క్రియావాచకము=Verbal Noun.
 లింగము=Gender.
 పుంలింగము=Masculine Gender.
 స్త్రీలింగము=Feminine Gender.
 నపుంసకలింగము=Neuter Gender.
 వచనము=Number.
 ఏకవచనము=Singular Number.
 బహువచనము=Plural Number.
 విభక్తి=Case.
 ప్రథమావిభక్తి=Nominative Case.
 ద్వితీయావిభక్తి=Objective Case.
 తృతీయావిభక్తి=Implimentive
 Case.
 చతుర్థీవిభక్తి=Dative Case.
 పంచమీవిభక్తి=Ablative Case.
 షష్ఠీవిభక్తి=possessive Case.
 సప్తమీవిభక్తి=Locative Case.
 సంబోధనప్రథమ=Vocative Case.
 విశేషము=Adjective.
 గుణవిశేషణములు=Adjectives of
 Quality. [Adjectives.
 సంఖ్యావాచకములు=Numeral
 సంఖ్యాన్యకము=Cardinal.
 పూర్ణాన్యకము=Ordinal.
 క్రియావాచకము=Participle
 Adjective.
 సర్వనామము=Pronoun.

పురుషబోధకములు=Personal Pronouns.

సంబంధార్థకములు=Relative Pronouns.

ప్రశ్నవాచకములు=Interrogative Pronouns.

విశేషణసర్వనామములు=Adjective Pronouns.

నిర్దిష్ట సర్వనామములు=Demonstrative Adjective Pronouns

అనిర్దిష్ట సర్వనామములు=Indefinite, Adjective Pronouns.

సంఖ్యావాచక సర్వనామములు=Numeral Adjective Pronouns.

క్రియ=Verb.

సకర్మకము=Transitive.

అకర్మకము=Intransitive.

సమాపకక్రియ=Finite Verb.

అసమాపకక్రియ=Infinite Verb.

కర్త=Agent or Subject.

కర్మము=Object.

కర్తృర్థకము=Active Voice.

కర్మార్థకము=Passive Voice.

ప్రేరణార్థకము=Causal Voice.

స్వార్థకము=Indicative Mood.

ప్రార్థనార్థకము=Imperative Mood.

ఆశీర్వాదకము=Precative Mood.

కాలము=Tense.

వర్తమానము=Present Tense.

భూతము=Past Tense.

భవిష్యత్తు=Future Tense.

తద్ధర్మము=Aorist.

పురుషము=Person.

ప్రథమపురుషము=Third Person.

మధ్యమపురుషము=Second person.

ఉత్తమపురుషము=First Person.

భావము=Affirmative.

వ్యతిరేకము=Negative.

స్వతంత్రక్రియ=Principal Verb.

ఉపక్రియ=Auxiliary Verb.

న్యూనక్రియ=Defective Verb.

సాధారణక్రియ=Regular Verb.

నిపాతనక్రియ=Irregular Verb.

అవ్యయములు=Indeclinable words.

సమచ్ఛయములు=Conjunctions.

సంధి=Combination Of letters,

అగమము=Additional.

అదేశము=Substitutional.

నిత్యము=Fixed.

వికల్పము=Optional.

స్వత్వము=State Of Nature.

లోపము=Elision.

సంశ్లేషము=Coalition.

అమ్రేడితము=Repetition Of word.

ప్రత్యయము=Particle.

సమానాధికరణాన్వయము=Concord.

వ్యధికరణాన్వయము=Goverment.

వాక్యము=Sentence.

సామాన్యవాక్యము=Simple

Sentence.

సంశ్లిష్టవాక్యము=Complex

Sentence.

మహావాక్యము=Compound

Sentence.

ప్రధానవాక్యము=Principal

Sentence.

ఉపవాక్యము=Subordinate

Sentence.

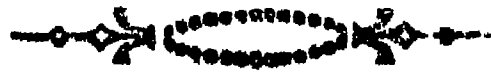
నూత్రము=Rule.
 హంసపాదము=Caret.
 పద్యము=Stanza.
 ప్రాసము=Rhyme.
 అలంకారములు=Figures of speech.
 ఉపమాలంకారములు=Simile.
 ఉత్పేక్ష=Metaphor.
 రూపకము=Allegory.
 అతిశయోక్తి=Hyperbole.
 పద్యకావ్యము=Poetry.
 వచన కావ్యము=Prose.
 సిద్ధము=Indigenous.
 సాధ్యము=Applied.
 అతిదేశము=Parsing.
 అధ్యావశ్యము=Understood word.

విరతులు=Pauses.
 వాక్యాంశ చిందువు=Comma.
 అర్థచిందువు=Semicolon.
 న్యూనచిందువు=Colon.
 చిందువు=Period.
 ప్రశ్నార్థకచిహ్నము=Interroga-
 tive Point.
 రాగచిహ్నము=Exclamation Point.
 అనువాదచిహ్నము=Sign Of
 Quotation.
 వృత్తార్థము=Parenthesis.
 వలయితము=Brackets.
 తారకము=Star.
 కులము=Obelisk.

కావ్య సంగ్రహము

కావ్య సంగ్రహము

౧. దోషరహితములును, గుణసహితములును, భావాదియుక్తములును, అలంకారసంయుతములును, అగు వాక్యార్థసముదాయము కావ్య మనబడును. ఈకావ్యలక్షికి శబ్దార్థములు శరీర మనియు, అలంకారములు సొమ్ములనియు, మాధుర్యాదులు గుణములనియు, వృత్తులు వ్యాపారములనియు, పూర్వకపులు వర్ణించియున్నారు. ఉత్తమకావ్యములు, మధ్యమకావ్యములు, అధఃకావ్యములు, అని కావ్యములు మూడువిధములు. ధ్వని ప్రధానమయినది యుత్తమ కావ్యము; ధ్వని అప్రధానమయినది మధ్యమకావ్యము. దీనిని గుణీకృత వ్యంగ్య మనియుఁ జెప్పుదురు; ధ్వని యన్భుటమైనది అధమకావ్యము. దీనిని చిత్ర మనియుఁ జెప్పుదురు.

౨. మహాకావ్యములనియు, ఉపకావ్యములనియు, కావ్యములు మరల రెండువిధములు. పట్టణము, నది, వర్షతము, ఋతువులు, సూర్యుఁడు, చంద్రుఁడు, సరస్సు, వనము, మధువు, సంభోగము, విరహము, వివాహము, పుత్రజన్మము, నీతి, యాత్ర, యుద్ధము, జూదము, రాజు, అను అష్టాదశవర్ణనలుగలది మహాకావ్యము. వీనిలోఁ గొన్నివర్ణనలు లేనిది ఉపకావ్యము.

౩. ఇతిహాసములు, పురాణములు, వ్రబంధములు మొదలయినవి కావ్యములలో భేదములు. పారంపర్యముగా వచ్చు పూర్వచరిత్రములమూలమున జనులకు నీతిని తెలివిని బోధించు గ్రంథము లితిహాసములు; వేదములకు వ్యాఖ్యానప్రాయము లయి సర్గము ప్రతిసర్గము, పంశము, మన్వంతరములు, పంచానుచరితము, అను

పంచలక్షణములు గల వ్యాసప్రోక్షములైన కథలు పురాణములు; కొంచెము సత్యముతోఁగూడిన కల్పనాకథలు ప్రబంధములు.

శబ్దార్థములు.

౧. శబ్దములు వాచకములు, లక్షకములు, వ్యంజకములు, అని మూడువిధములు. వానియర్థములు వరుసగా, వాచ్యము, లక్ష్యము, వ్యంగ్యము, అనఁబడును. శబ్దవృత్తులనఁగా శబ్దార్థ సంబంధములు క్రమముగా, అభిధ, లక్షణ, వ్యంజన, అనఁబడును.

(౧) అభిధ — సంకేతికములయిన పదార్థముల సంబంధమభిధ అనఁబడును. ఇది యోగమనియు, రూఢి యనియు, రెండు విధములు. అవయవార్థ సంబంధముగలది యోగము. — జలజము. అవయవార్థ సంబంధము లేనిది రూఢి:—కులము.

(౨) లక్షణ—వాచ్యార్థము పొసఁగనియెడల దానిసంబంధము గల యర్థమును దెచ్చుకొనుట లక్షణ అనఁబడును. ఇది జహల్లక్షణ యనియు, అజహల్లక్షణ యనియు ద్వివిధము. వాచ్యార్థమునువిడుచునది జహల్లక్షణ.—జగములు నంతసిల్లె. వాచ్యార్థమును విడువనిది అజహల్లక్షణ:— కోదండవంక్తులు ముందు నడిచెను.

(౩) వ్యంజన—పదము లన్వయించి ధ్వనిచే విలక్షణ మైన యర్థాంతరము కలుగుచుండుట వ్యంజన. ఇది శబ్దశక్తిమూలవ్యంజన యనియు, అర్థశక్తిమూలవ్యంజన యనియు ద్వివిధము. కేవల శబ్ద శక్తిచేత నర్థాంతరము కలిగినయెడల శబ్దశక్తిమూలవ్యంజన.— నీచేతి కత్తిని దారసించిన శత్రువుల కసిమిషభావంబు చేకూఱును. అర్థశక్తిచేతనే యర్థాంతరము కలిగినయెడల అర్థశక్తిమూలవ్యంజన.— నీదానగుణమును జూచి మేఘము వెలవెలఁబోలును.

దోషములు.

౧. పదదోషములు, వాక్యదోషములు, అర్థదోషములు, అని దోషములు మూడువిధములు.

౨. పదదోషములు. — అపుష్టార్థము, నిరర్థకము, గ్రామ్యము, క్లిష్టము, పగుషము, మొదలైనవి.

(౧) ప్రకృతోపయోగము లేనిపదము అపుష్టార్థము. — రాముడు వింశత్యర్థ కంఠుని జంపెను.

(౨) పాదపూరణము నిమిత్తమే వేసినపదము నిరర్థకము. — రాముఁ డొగిఁజంపె రావణు రహి చెలంగ.

(౩) పామగులు మాటాడునది గ్రామ్యము. — ఆడు వస్త్రాడు.

(౪) దూర్భాగము క్లిష్టము. — పద్మారి జనకపుత్రీ రమణకుమార తాపము.

(౫) శ్రుతికట్టువైనది పరుషము. — కుఁడేడ్డాధవమూర్ధధృతా ర్థోద్వధివతిని గొల్తు.

౩. వాక్యదోషములు — అక్రమము, పునరుక్తి, వ్యాకీర్ణము, ఛందోభంగము, భిన్నలింగము, మొదలైనవి.

(౧) పదములవరుస తప్పియుండుట యక్రమము. — నీకీర్తిని వ్రతాపమును దినకరుఁడును హిమకరుఁడును పోలుదురు.

(౨) పదమునుగాని యర్థమునుగాని మరలఁ జెప్పుట పునరుక్తి. — వెన్నుఁడు విష్ణుఁడు వచ్చె నరుదెంచె.

(౩) భౌతికర మైన యన్వయముకలుగుట వ్యాకీర్ణము. — ఓకాంతా! పెట్టు తిలకమును గొప్పన ముడుపు పూవులను.

(౪) గణాదులుతప్పిన ఛందోభంగము. — క॥ కుందరదన కను భామలు । విండ్లవలె మనోహరంబు లయ్యెను జూడన్.

(గీ) స్త్రీని పురుషునితోఁ గాని పురుషుని స్త్రీతోఁ గాని పోల్చుట భిన్నలింగము. — అనుందరి చంద్రునివలె నున్నది.

౪. అర్థదోషములు. — హీనోపమ, అధికోపమ, పరుషము, నిరలంకృతి, విరుద్ధము, మొదలైనవి.

(౧) ఘనుని హీనునితోఁ బోల్చిన హీనోపమ. — ఇతఁడు కుక్కవలె మంచివిశ్వాసము కలవాఁడు.

(౨) అల్పుని నధికునితోఁ బోల్చిన నధికోపమ. — ఆపేను శివునివలెనే పుట్టెను బట్టెను.

(౩) అర్థము చెవి కనహ్యముగానుండినయెడల పరుషము — నీరూపమునకు మంటలోఁబడ్డమన్నధుఁడు సమానుఁడు.

(౪) ఉన్నసంగతితప్ప మఱియొకయందము లేనిచో నిరలంకృతి. — ఆరాజు బాహుయుగళయుతుఁడు.

(గీ) దేశకాలాదివిరోధముగా నుండుట విరుద్ధము. — తుమ్మెద సంపెంగపువ్వులోని తేనె యానుచున్నది.

గుణములు.

౧. శ్లేషము, ప్రసాదము, మాధుర్యము, సౌకుమార్యము, నమ్రత, అర్థవ్యక్తి, బౌద్యార్యము, కాంతి, ఓజము, సమాధి, అను పదియు గుణములు.

(౧) సంధి గలిసినపదము లొకపదము రీతిగా మనోహరముగా నుండుట శ్లేషము. — ఆలావణ్యం బగణ్య మావీర్యం బనిర్వాచ్యము.

(౨) ప్రసిద్ధపదములతో నింపుగాఁ జెప్పుట ప్రసాదము. — ఆరాజు యాచకజనులకు ముంగొంగుబంగారము.

(3) సరసము లగు వాక్యములు వేరువేరుగా వరుసగా నున్నచో మాధుర్యము. — అర్జునుడు యంత్రమత్స్యమును వేయఁగా ద్వాదశ రానులును వెనుకకుఁబాటి, గడ్డికటిచి, వేషమునుమార్చి, కలుగుదూరి, అడవులచేరి, సిగ్గుపడి, భారమువహించి, విషముగ్రహించి, వంగి, నదులీది, నీటమునిగి, నిలుపుగ్రుడ్లుపడి, తిరిగెను.

(౪) పూర్ణబిందుపూర్వకము లైన యక్షరములతో నింపుగా నుండుట సౌకుమార్యము. — డెందొవవిందుక్రందుగ విషబిందువులు చింద నుందరి డెందమునఁ గుందు చెందెను.

(౫) అర్థరీతిచేత నాలుగుపాదములు నొక్కరీతిగా నుండుట సమత —

సీ. శరవేగములు లేవె చలయంత్రపాతీన
పాటనక్రియకు నేర్పడవుగాక
చాతుర్యములు లేవె శారదాభాండార
చోరకారశ్రీకిఁ జొరవుగాక
వితరణంబులు లేవె వివిధయాచకనృపా
లకకంఠదఘ్నము ల్లావుగాక
సామర్థ్యములు లేవె సరిదన్యవథయాన
శాసనప్రాధికిఁ జనవుగాక.

(౬) అర్థము చిక్కులేక స్పష్టముగానుండుట యర్థవ్యక్తి. — నీకీర్తి లోకములోని యేనుఁగులనన్నిటిని నిందునియేనుఁగుతో సమానము లగునట్లుగా చేసినది.

(౭) కొన్ని సంయుక్తక్షరములతోఁ గూడుకొనుచువచ్చినచో నాదార్యము. — అతని కీర్తికాంత బ్రహ్మాండనాట్యరంగమున వర్తించి నిత్యనర్తనము చేయును.

(౮) కొన్ని వర్ణముల సముదాయ మింపుగా మరల మరల వచ్చుట కాంతి—వలతేని నిండుకల్పలతేని నాతఁడు సోయగంబున మించును.

(౯) ఇంపై నసమానములతో నిండియుండుట యోజము. — ఆరాజమూర్తాండుని శుభ్రయశము హీరహార సీహార డిండిరమందార కర్పూరమనోహరం బయి యున్నది.

(౧౦) ఒకదానిగుణమును వేటొకదానికి రమ్యముగాఁ గూర్చుట సమాధి.—ఓరాజా! దానకన్య బలిచక్రవర్తిచేత నడుగు లిడనేర్చి, కర్ణునిచేఁ గంచుకము ధరింపనేర్చి, కామధేనువు చన్నుఁబాల జెరిగి, నీకరగ్రవాణము చేసినది.

భా వ ము లు.

౧. స్థాయిభావములు, విభావములు, అనుభావములు, సాత్విక భావములు, సంచారిభావములు, అని భావములు అయిదువిధములు కలవి.

(౧) స్థాయిభావములు:— శృంగారాదినవరసములకును కారణములయి నడుమ సంచారిభావము లెన్నివచ్చినను తాముమాత్రము విడువకుండునవి తొమ్మిదియు స్థాయిభావము లనఁబడును. అందు రతి శృంగారరసమునకును, హాసము హాస్యరసమునకును, శోకము కరుణారసమునకును, ఉత్సాహము వీరరసమునకును, భయము భయానకరసమునకును, జుగుప్స బీభత్సరసమునకును, రోషము రాద్రరసమునకును, విన్మయ మద్భుతరసమునకును, శమము శాంతిరసమునకును, కారణములు, పురుషులకును స్త్రీలకును సంభోగవిషయ మయిన

యభిలాష రతి; క్రూరములుకాని యాకారవికారచేష్టలు చూచి
నప్పుడు పుట్టుమనోపకాసము హాసము; ప్రియజనవిరహముచే మన
స్సులోఁబుట్టుదుఃఖము శోకము; లోకోత్తరకార్యములను జేయఁగోరి
చేసెడు ప్రయత్నముత్సాహము; క్రూరాకారాదులను జూచినప్పుడు
మనస్సులోఁ బుట్టుభీతి భయము; నెత్తురు, మాంసము మొదలయిన
వానిని జూచుటవలనఁ గలిగెడి యసహ్యత జగుప్స; క్రూరులు దుష్ట
కార్యములను జేసినప్పుడు పుట్టెడుక్రోధము రోషము; అపూర్వవస్తువు
లను జూచినప్పుడు మనస్సులోఁ బుట్టు ప్రమోదము విస్మయము;
వైరాగ్యాదులచేత మనస్సు నిశ్చలత వహించుట శమము.

(౨) విభావములు:— స్థాయిభావములకుఁ గారణములయినపి
విభావము లనఁబడును. ఆలంబనపిభావము, ఉద్దీపనపిభావము, అని
విభావము ద్వివిధము. స్థాయిభావమునకు సమవాయికారణ మయిన
దనఁగా పుట్టుట కాశ్రయ మయిన దాలంబనపిభావము. రతికి నాయికా
నాయకు లాలంబనపిభావము; ఉత్సాహమున కాలంబనము పేరుఁడు;
శోకమున కిష్టవస్తువును బోఁగొట్టుకొన్నవాఁడు. యి. స్థాయిభావమున
కుద్దీపనకారణ ముద్దీపనపిభావము. అది యాలంబన పిభావముయొక్క
గుణము, చేష్ట, అలంకారము, తటస్థము, అని చతుర్విధములు గలది.
శృంగారమున కాలంబనగుణము రూపయశావనాదులు; ఆలంబనచేష్ట
హావభావాదులు; ఆలంబనాలంకారము హారనూపురాదులు; తటస్థ
ములు మలయమారుతకోకిలాలాపాదులు.

(3) అనుభావము:—స్థాయిభావముచేఁ గలిగి దానిని దేలియఁ
బఱుచునది యనుభావ మనఁబడును. రతికి కటాక్షభూమిక్షేపాదు
లనుభావములు. ఇవి నాయికకు నాయకవిషయమున రతిచేతఁ గలిగి
నాయికామనోగత మగునట్టి యారతిని దేలియఁబఱుచుచున్నవి.

(౪) సాత్వికభావములు:— పరుల సుఖదుఃఖాదులను విచారింపఁగా సత్వగుణముచేతఁ గలిగెడు మనోభావములు సాత్వికభావములు. స్తంభము, ప్రళయము, అశ్రువు, స్వేదము, వైస్వర్యము, రోమాంచము, శంపము, వైవర్ణ్యము, అనునెనిమిదియు సాత్వికభావములు. రాగభయాదులచే దేహము చలింపకుండుట స్తంభము; సుఖదుఃఖాదులచే బరపశత్యము పొందుట ప్రళయము; హర్షరోషాదులచే గన్నుల నీరు వచ్చుట అశ్రువు; రతిశ్రమాదులచే బుట్టు చెమట స్వేదము; ఈర్ష్యారోషాదులచే గద్గదస్వరము కలుగుట వైస్వర్యము; సుఖాధిక్యాదులచే శరీరము గగురుపొడుచుట రోమాంచము; రోషభయాదులచే బుట్టు నడఁకు శంపము; రోషవిషాదాదులచే మొగము వెలవెలపోవుట వైవర్ణ్యము.

(౫) సంచారిభావములు:— స్థాయిభావమునకు నలుప్రక్కలను సంచరించి దానిని వృద్ధి పొందించుచు రసోత్పత్తికి సహాయము లైన నిర్వేదాదులు సంచారిభావములు. నిర్వేదము, శ్రమము, దైన్యము, జాడ్యము, గ్లాని, త్రాసము, శంక, ఆర్తి, రోషము, గర్వము, ఆవేగము, ధృతి, స్మృతి, చావలము, ఉగ్రత, అవహిత్త, త్రప, విషాదము, మదము, ఔత్సుక్యము, మతి, నిద్ర, మోహము, బోధము, మృతి, ముదము, ఆలస్యము, వితర్కము, సుప్తి, అనూయ, చింత, ఉన్మాదము, అపస్మృతి, అను ముప్పదిమూడును సంచారిభావములు. వీనికి వ్యభిచారిభావములనియు పేరు గలదు. ఈర్ష్య, తత్వజ్ఞానము మొదలయినవానిచే గలుగు హేయత్వబుద్ధి నిర్వేదము; సురతము, మార్గగమనము మొదలయినవానిచే గలుగుభేదము శ్రమము; విరహము దారిద్ర్యము మొదలగువానిచే గలుగుదురవస్థ దైన్యము; ఇష్టానిష్టదర్శనాదులపలన కిర్తవ్యమును తెలిసికొనలేకుండుట జాడ్యము

(జడత); సురతాయాసాదులచేఁ గలిగెడుబలహీనత గ్లాని; మనస్తాపాదులచేఁ గలుగు హృదయసంక్షోభము త్రాసము; దుర్ణయాదులచేత కీడు మూడు నేమో యనువిచారము శంక; హృదయతాపము వలనఁ గలిగిన శరీరపీడ ఆర్తి (వ్యాధి); అవమానతాధిక్షేపాదులవలనఁ గలుగు రోషము అమర్షము; ఐశ్వర్యము బలము కులీనత మొదలైనవాని వలన తనయందుఁ గలుగు సర్వోత్కృష్టబుద్ధి గర్వము; ఇష్టానిష్ట ప్రాప్తిచేఁ గలుగు తొట్రుపాటు ఆవేగము; జ్ఞానశక్త్యాదుల వలనఁ గలుగు నిస్పృహత్వము ధృతి; పూర్వ మనుభూతమైన విషయము జ్ఞాప్తికి వచ్చుట స్మృతి; రాగద్వేషాదుల వలన పనులు తాటు మాటుగాఁ జేయుట చాపలము; అపరాధము రోషము దౌర్జన్యము లోనగువానిచేఁ గలుగునిర్దయత్వ ముగ్రత; గౌరవము కాటిల్యము మొదలయిన వానిచే హర్షాద్యాకార గోపనము చేయుట యవహిత్య; స్తుతిరత్యాదులచే గలుగు మనస్సంకోచము త్రప (వీడ); అపరాధము, ధనహీని మొదలయిన వానిచేత నేమియు తోచక మనస్సులో పుట్టెడు వ్యసనము విషాదము; సురాపానము మొదలయినవానిచేతఁ గలిగిన హర్షమోహముల యతిశయము మదము; ప్రియస్మరణాదులచేత కాలవిలంబము సహింసలేకుండుట ఔత్సుక్యము; శాస్త్ర చింతనాదులచేతఁ గలిగెడి యర్థనిర్ణయజ్ఞానము మతి; చింత బడలిక మొదలయిన వానిచేత మనోవ్యాపారముదుగుట నిద్ర; భయ దుఃఖాదులచేఁ గలుగు మూర్ఛ మోహము; నిద్ర లేకపోవుట వలనఁ గలిగెడి యింద్రియ ప్రకాశము బోధము; మరణ ప్రయత్నము మృతి; ఉత్సాహాదులచేఁ గలుగుమనఃప్రసాదముముదము (హర్షము); గర్భాదుల వలనఁ గలుగు మంద ప్రయత్నము ఆలస్యము; సాధక బాధక విచారము వితర్కము; నిద్రాతిశయము సుప్తి; దౌర్జన్యాదుల

చేత పరోత్కర్షణము సహింపలేమి అనూయ; ఇష్టవస్తువు లభింపక
పోవుట మొదలయినవానిచేతఁ గలుగు నగవు చింత; ప్రియవియోగము,
ధననాశనము మొదలయిన వానిచేత చేతనాచేతనముల యందు
నమానముగా ప్రవర్తించుట యున్మాదము; మోహ దుఃఖాదులచేతఁ
గలిగెడి యావేశము అపస్మృతి (అవస్థానము).

వృత్తులు.

౧. కైశికి, ఆంభటి, భారతి, సాత్వతి, అని యర్థసంబంధములగు
కావ్యవృత్తులు నాలుగు.

(౧) కైశికి—మృదువయి తేలికైన యర్థరచన కైశికి. దీనిని
శృంగార కరుణారసములయం దుపయోగించవలెను.

(౨) ఆంభటి—ఋతినమై తీక్ష్ణమయిన యర్థరచన యాంభటి.
దీనిని రాద్ర బీభత్సరసములయం దుపయోగించవలెను.

(౩) భారతి—ఈషత్స్పృహ మయిన యర్థరచన భారతి. దీనిని
హాస్యశాంతాద్భుత రసములయం దుపయోగించవలెను.

(౪) సాత్వతి—ఈష తోక్తముల మైన యర్థరచన సాత్వతి.
దీనిని వీర భయానక రసములయం దుపయోగించవలెను.

రీతులు.

౧. మాధుర్యాదిగుణములతో గూడిన పదములకూర్పు రీతి
యనఁబడును. వైదర్భి, గౌడి, పాంచాలి, అని రీతులు మూడు.

(౧) వైదర్భి—బంధపారుష్యమును, పదకాఠిన్యమును, దీర్ఘ
సమాసములును, లేనిది వైదర్భి.

(2) గొడి—బంధపాఠశ్రమమును, దీర్ఘసమాసములును, గలది గొడి.

(3) పాంచాలి—కొంతవఱకు వయిరెండురీతుల నుండునది పాంచాలి.

పా క ము లు.

౧. అర్థగాంభీర్యము పాక మానఁబడును. ద్రాక్షాపాకము, నారికేళపాకము, అని పాకములు రెండువిధములు.

(౧) ద్రాక్షాపాకము—పయిని లోపలను స్పష్టముగా తెలియు చున్నరసము గలది ద్రాక్షాపాకము.

(౨) నారికేళపాకము—స్పష్టముగా బోధపడని గూఢమైన రసము లోపలఁ గలది నారికేళపాకము.

శ య్య.

౧ వదము లొకదానితో నొకటి మనోహరముగా చేరుట శయ్య యనఁబడును.—రతివతివో చెలువున భారతివతివో మతి.

అలంకారములు.

౧. కావ్యమునకు శోభను దెచ్చెడిధర్మము అలంకారములు. అవి శబ్దాలంకారములు, అర్థాలంకారములు, అని రెండువిధములు.

శబ్దాలంకారములు.

౧. శబ్దరూపము లయిన అనుప్రాసము, యమకము, ముక్త పదగ్రస్తము, మొదలయినవి శబ్దాలంకారములు.

౨. వృత్త్యనుప్రాసము, ఛేకానుప్రాసము, లాటానుప్రాసము, అని యనుప్రాసములు మూడువిధములు.

(౧) వృత్త్యనుప్రాసము—నంఖ్యానియమము లేక యొకటి రెండు మూడక్షరములు మరల మరలఁ జెప్పఁబడినచో వృత్త్యనుప్రాస మగును.—వివక్షశిక్షణవిచక్షణఁ దగు నాధరాధ్యక్షుఁడు దక్షుఁ డయి వివక్షులను శిక్షించెను.

(౨) ఛేకానుప్రాసము—ఎడ తెగక రెండేసి యక్షరములు మరల మరల వచ్చినచో ఛేకానుప్రాస మగును—త్రిపురసంహారు హరు మనమనసులలోఁ దలంతము.

(౩) లాటానుప్రాసము—ఒక్కయర్థము గలపదములను తాత్పర్యభేదము కలుగునట్లు మరల మరలఁ జెప్పినచో లాటానుప్రాస మగును.—పరోపకారము చేసెడి వానిహస్తములు హస్తములు, అట్టి వానిజన్మము జన్మము.

౩. వచ్చినపదములనే యర్థభేదము కలుగునట్లుగా మరలఁ బ్రయోగించినచో యమక మగును. — ఆసై నికనికాయంబులోఁ గాయంబు గాయంబుకానివాఁడు లేడు.

౪. పెనుకవిడిచినపదమునే యవ్యవధానముగా మరల మరల గ్రహించుచు వచ్చినచో ముక్తపదగ్రస్త మగును. — ఆమెముఖము చంద్రునియందము చూపు; చూపుతూపులను మించును; మించును శరీరకాంతి తిరస్కరించును.

అర్థాలంకారములు.

౧. ఉపమ—ఉపమానమునకును, ఉపమేయమునకును, మనోహర మయిన సాదృశ్యము గలిగియున్నవక్షమున, ఉపమాలం

కార మగును. ఇది పూర్ణోపనుయనియు, లుప్తోపను యనియు, రెండు విధములు. ఉపమానము, ఉపమేయము, సాధారణధర్మము, ఉపమా వాచకము, ఈనాలుగును ప్రయోగింపబడినచో పూర్ణోపమ — ఆమె ముఖము చంద్రునివలె నందముగ నున్నది. ఈనాలుగింటిలోఁ గొన్ని లోపించినయెడల లుప్తోపమ. — ఆమె ముఖము చంద్రునివలె నున్నది. పోల్పుట కయి గ్రహించెడి గుణాధిక్యముగల చంద్రాదిక ముపమానము, పర్ణనీయ మయిన ముఖాదిక ముపమేయము, ఉపమా నోపమేయములకు సామాన్య మయిన అందము మొదలయినది సాధారణధర్మము, పోలికను తెలుపు చంద్రునివలె మొదలగునది యుపమా వాచకము.

౨. అనన్వయము — ఒకవస్తువునే యుపమానము గాను, ఉపమేయముగాను కూడఁ జెప్పుట అనన్వయము. — ఆమె ముఖమున కామెముఖమే సమానము.

౩. ఉపమేయోపమ — ఉపమానము నుపమేయముగాను, ఉపమేయము నుపమానముగాను మార్చివర్ణించుట యుపమేయో పమ. — ఆమెముఖమునకుఁ జంద్రుఁడు సాటి; చంద్రున కామెముఖము సాటి.

౪. ప్రతీవము — ప్రసిద్ధోపమానమున కుపమేయత్వము కల్పించుట ప్రతీవము. — ఆమెముఖముతోఁ జంద్రుఁడు సమానుఁడు.

౫. రూపకము — ఒకవస్తువునందు మఱియొకవస్తుత్వ మారో పించుట రూపకము. — ఆమెముఖచంద్రబింబము కళంకములేక యొప్పు చున్నది.

౬. ఉల్లేఖము — ఒకవస్తు వాయాగుణములనుబట్టి యొక నిచే ననేకవస్తువులుగాఁ జెప్పఁబడినను, అనేకులచే ననేకవస్తువులుగాఁ

జెప్పబడినను ఉల్లేఖము.—నేనారాజును దానమున కర్ణునిగాను, కీర్తిని వర్జునునిగాను, బుద్ధిని బృహస్పతినిగాను, సత్యమున హరిశ్చంద్రునిగాను, తలఁచెదను. అశినిని శ్రీయ మన్మథునిగాను, యాచకులు కల్పవృక్షముగాను, శత్రువులు శుమునిగాను, భావించును.

౭. స్మృతిమంతము.—ఉపమానోపమేయములలో నొకదానిని జూచినప్పుడు మఱియొకటి స్మరణకు వచ్చుట స్మృతిమంతము.—పూర్ణిమాచంద్రబింబమును జూచినప్పుడెల్ల నా కామేముఖము స్మరణకు వచ్చుచుండును.

౮. భ్రాంతిమంతము.—ఒకవస్తువునం దన్యవస్తుభ్రమ కలిగినయెడల భ్రాంతిమంతము.—తుమ్మెద యామేముఖము పద్మమని ప్రాల వచ్చుచున్నది.

౯. అపహ్నావము.—వర్ణ్యమైన వస్తువును మఱుఁగుపటిచి దానిని మఱియొకవస్తువునుగా నిర్ణయించుట అపహ్నావము.—ఈ కశబజునది యామే మోముకాదు; కేవలపూర్ణిమాచంద్రబింబము.

౧౦. ఉత్పేక్ష.—అన్యవస్తువులతోడి గుణాదినబంధమును బట్టి యొకవస్తువుయొక్క ప్రసిద్ధగుణాదులకు విశేషతాత్పర్యమును కల్పించుట యుత్పేక్ష.—పద్మము నీచరణైక్యమును పొందుటకో యన నీటితో తపస్సుచేయుచున్నది.

౧౧. అతిశయోక్తి.—సంబంధము లేనిదే యున్నట్టుగాని, సంబంధమున్నను లేనట్టుకాని వర్ణించుట అతిశయోక్తి.—ఆవట్టణమునందలి మేడలు చంద్రబింబమును స్పృశించుచున్నవి; నీవు దాత వని యుండఁగా కల్పవృక్షముల నెవ్వరు నాదరింపకున్నాడు.

౧౨. తుల్యయోగిత—ప్రకృతములకుఁ గాని, అప్రకృతములకుఁ గాని యేకధర్మములు చెప్పట తుల్యయోగిత—చంద్రోదయముకాఁగానే పద్మములును జారిణులమిఖిపద్మములును కూడ ముడుచుకొనిపోవు చున్నవి; నీశరీరమార్దవము చూడఁగా మాలతీ పుష్పమునందును పల్లవములందునుగూడ కాతిర్యము, తోఁచుచున్నది.

౧౩. దీపకము—ఉపమానోపమేయముల కేకధర్మమును జెప్పట దీపకము.—తుతముచే నేనుఁగును, ప్రతాపముచే రాజును ప్రకాశింతురు.

౧౪. ప్రతివస్తూపమ—ఒక్క సామాన్యధర్మమును రెండు వాక్యములయందు భిన్నపదములచేఁ జెప్పట ప్రతివస్తూపమ.—నూర్మ్యుఁడు తాపముచేఁ రాజిల్లును; శూరుఁడు చాపముచే శోభిల్లును.

౧౫. దృష్టాంతము—రెండువాక్యములయందు భిన్నధర్మములను భిన్నపదములతోఁ జెప్పట దృష్టాంతము—ఓరాజా! లోకములో నీవేకీర్తిమంతుఁడవు. చంద్రుఁడే కాంతిమంతుఁడు.

౧౬. నిదర్శన—సమానము లయిన వాక్యార్థముల కైక్యమానోపించుట నిదర్శన.—దాతకు పారుష్యము లేకపోవుట చంద్రునకుఁ గళంకము లేకపోవుటయే.

౧౭. సందేహము—సాధారణస్వరూపుచే రెండువస్తువులలో నిదియో యదియో యని సంశయము పోచినయెడల సందేహము.—అతఁ డింద్రుఁడో చంద్రుఁడో.

౧౮. వ్యతిరేకము—ఉపమానోపమేయములకు విరుద్ధధర్మములను జెప్పినయెడల వ్యతిరేకము.—సత్పురుషులు వర్వతములవలె మహోన్నతులు; అయినను వారు ప్రకృతికోమలులు.

౧౯. సహోక్తి—సహృద్యము (తోడ) ను జనరంజకముగా నుప

యోగించినయెడల సహాక్షి. — అతనికీర్తి శత్రువులతోడఁగూడ దిగంతములకుఁ బోవుచున్నది.

౨౦. వినోక్తి — ఒకవస్తువు లేకపోవుటవలన వర్ణ్యము రమ్య మగునని కాని, నింద్య మగుననికాని, చెప్పినయెడల వినోక్తి — ఓరాజా! నీసభ దుష్టులు లేకపోవుటచేఁ బ్రకాశించుచున్నది; విద్య హృద్యమైనను వినయము లేకపోవుటచేఁ సావద్య యగుచున్నది.

౨౧. పరికరము — సాభిప్రాయవిశేషణ మున్నయెడల పరికరము. — హిమాంశుని శిరస్సున ధరించిన శివుఁడు నాతాపమును పోఁగొట్టునుగాక!

౨౨. పరికరాంకురము — సాభిప్రాయవిశేష్య. మున్నయెడల పరికరాంకురము. — దేవుఁ డైన చతుర్భుజుఁడు నాకుఁ బురుషార్థచతుష్టయము నిచ్చునుగాక!

౨౩. శ్లేషము — ఒకవాక్యమున కనేకార్థములు కలుగునట్లు చెప్పుట శ్లేషము. — పద్మాకర మూర్ధికాకంకణాదులచే శోభిల్లుచున్నది.

౨౪. అప్రస్తుతప్రశంస — ప్రస్తుతవిషయమున కనుకూలించు నట్లుగా అప్రస్తుతవిషయమును ప్రశంసించుట యప్రస్తుతప్రశంస — ఇంద్రునిఁదక్క మఱియొక్కనిని యాచింపని యాచాతకపక్షియే పక్షులలోనెల్ల సుకృతి.

౨౫. ప్రస్తుతాంకురము — ఒక ప్రస్తుతవిషయమే ద్యోతక మగునట్లుగా మఱియొక ప్రస్తుతవిషయమును వర్ణించుట ప్రస్తుతాంకురము. దీనినే యన్యపదేశ మందురు. — ఓభృంగమా! చక్కని మాలతీకుసుమమును విడిచి కంటకములతోఁగూడిన మొగలివూపు మీఁదికిఁ బోయెదవేని!

౨౬. వ్యాజస్తుతి.— చేసెడునిండ వ్యాజముచేత స్తుతియే
యైనపక్షమున వ్యాజస్తుతి— ఓగంగా! నీవు మహాపాపులను స్వర్గ
మునకుఁ బంపుచున్నావు. నీకు వివేక మెక్కడిది?

౨౭. వ్యాజనింద.— చేసెడిస్తుతి వ్యాజముచేత నిందయైనచో
వ్యాజనింద — ఓసుందరీ! నీవు మంచిదాసవు. నాపెనిమిటిని
బిలువఁబోయి నానిమిత్త మయి యాతని సఖిక్షత దంతక్షతములకు
లోనయి శ్రమనొంది వచ్చితివికదా?

౨౮. ఆక్షేపము.—తన యభిమతమును స్పష్టముగాఁ జెప్పక,
ఆక్షేపణపూర్వకముగా తనకిష్టము లేనిగానినే విధించుచు మఱియొక
విధముగా తనయభిమతమును గన్పఱుముగాఁ జెప్పట యాక్షేపము.—
ఓనాథా! నాకు చింతలేదు. నన్ను విడిచిపెట్టి నీమవను వచ్చిన
చోటికే పొమ్ము. నేనక్కడనే మరలపుట్టి నీపాదసేవ చేసెదను.

౨౯. విరోధాభాసము.— రెండువాక్యము లన్యోన్యవిరుద్ధార్థ
ములుగాఁ గనఁబడుచున్నను, అర్థాంతరముచేత విరోధము లేకుండఁ
జెప్పట విరోధాభాసము.— ఆరాజు నీతిమంతుఁ డయ్యు ననీతిని
ప్రజాపాలనము చేసెను.

౩౦. విభావన.— కారణములేక కార్యము పుట్టినట్టు చెప్పినను
విరుద్ధకారణము వలనఁ గార్యము పుట్టినట్టు చెప్పినను విభావన —
ఓకాంతా! నీపాదములు లత్తుకపెట్టుక పోయినను నెట్టి నగుచున్నవి.
పతి నెడఁబాసిననన్ను శీతాంశుకిరణములే పంతాపపెట్టుచున్నవి.

౩౧. విశేషోక్తి.—సంపూర్ణమయిన కారణమున్నను కార్యము
పుట్ట లేదని చెప్పట విశేషోక్తి.— ఆమె హృదయములో స్మరదీపము
పూర్ణముగా వెలుగుచున్నను స్నేహ మావరతయు తగ్గలేదు.

౩౨. అసంగతి.— కారణ మొకచోటఁ గలుగఁగాఁ గార్యము

మఱియొకచోటఁ గలిగినదని చెప్పట యసంగతి. — విషపానము మేఘములు చేయుఁగా విరహిణీస్త్రీలు మూర్ఛ నొందుచున్నారు.

33. విషమము — ఒకదాని కొకటి తగనిది సంప్రాప్త మయినదని చెప్పినను, కోరినదానికంటె విరుద్ధఫలము సంభవించినదని చెప్పినను, విషమము — ఆపుష్పకోమలి యెక్కడ ? ఇటువంటి దుర్వార మదనజ్వర మెక్కడ ? ఎలుక బుట్టకొఱికి యాహారమును పొందఁగోరి పాముచే భక్షింపఁబడియె.

34. చిత్రము — తాను కోరెడుఫలమునకు విపరీత మయినవని చేయుచున్నట్లు వర్ణించినచో చిత్రము. — అశఁడు మహాన్నతి పొందఁగోరి నమ్రత సభ్యసించుచున్నాఁడు.

35. అన్యోన్యము — రెండువస్తువుల కన్యోన్యోపకారమును వర్ణించిన యెడల సన్యోన్యము. — కవిచే రాజును గాజుచే కవియుఁ బ్రకాశింతురు. కంకణముచే హస్తమును హస్తముచే గంకణమును శోభిల్లుచున్నవి.

36. విశేషము — ఒకవస్తువునే యనేకస్థలములయం దున్నట్లు వర్ణించుట విశేషము. — నాకు లోపలను వెలుపలను ముందును వెనుకను సర్వత్ర ప్రియుడే తోచుచున్నాఁడు.

37. కారణమాల — వరునగా నొకదానికొకటి కారణములుగా కొన్నిసంగతులను వర్ణించుట కారణమాల — నీతిచేత ధనమును, ధనముచేత వితరణమును, వితరణముచేత కీర్తియు, కీర్తిచేత స్వర్గమును కలుగును. సరకము పాపమువలనను, పాపము దారిద్ర్యమువలనను, దారిద్ర్యము దాసహీనతవలనను సంభవించును గనుక దాసవరుడవు కమ్ము.

38. సారము — పూర్వమునకంటె నుత్తరోత్తర ముత్కృ

ష్టముగా వర్ణించినచో సారాలంకారము. — తేనె తియ్యనిది; అమృతము దానికంటెను తియ్యనిది; కవివాక్య మమృతముకంటెను మధురమయినది.

౩౬. యథాసంఖ్యము—క్రమసంఖ్య గలవానిని వరుసగాఁ గ్రమసంఖ్య గలవానితో నన్వయించునట్లు వర్ణించుట యథాసంఖ్య లంకారము. దీనినే క్రమాలంకార మందురు.—పుత్రులను మిత్రులను శత్రులను పొషింపుము భూషింపుము దూషింపుము.

౪౦. పరివృత్తి—ఒకదాని నిచ్చి మఱియొకదానిని పుచ్చుకొనుట పరివృత్తి.—రాజు తా నొక్కబాణమునువిడిచి శత్రువుల లక్ష్మీకటాక్షమును గ్రహించెను.

౪౧. పరిసంఖ్య—ఒకవస్తువు నొకచోట నిషేధించి మఱియొకచోట విధించినచో పరిసంఖ్య.—దీపములయందున్నేహక్షయము కలిగినను కలుగునుగాక స్త్రీలహృదయములయందు కలుగదు.

౪౨. వికల్పము—తుల్యబలము గల రెండువిరోధములైన కార్యములలో నేదైననొకటి చేయవలెననుటవికల్పము.—నీవు తలనైనను ధనువు నైనను వంచుకొని నీశత్రువువద్దకు పోవలెను.

౪౩. సముచ్చయము—ఒక్కకార్యమున కొక్కకారణము చాలియుండఁగా ననేక కారణములను జెప్పట సముచ్చయము.—ఆతని మదమునకు కులమును రూపమును వయస్సును విద్యయు ధనమును హేతువు లయినవి.

౪౪. సమాధి—ఆరంభించిన కార్యమునకు మఱియొక కారణముచే సౌలభ్యము కలిగినయెడల సమాధి—అసలే జారస్త్రీ బయలు నెడలఁ దలఁచి యుండెను, ఇంతలో నూర్యుఁడును గుంకెను.

౪౫. కావ్యార్థావత్తి—ఒకయుత్కృష్టవస్తువే సాధింపఁబడు
చున్నప్పుడు సామాన్యవస్తువును సాధించుట యెంతని చెప్పినచో
కావ్యార్థావత్తి—సీమలినుచేత చంద్రుడే జయింపఁబడుచుండఁగా
నితఁ పద్మములు జయింపఁబడు టెంత?

రక్ష, కావ్యలింగము. — సమర్థసింహ మయిన కార్యమును కారణ
వాక్యముచే సాధించుట కావ్యలింగము. — నామనన్నులో ఫాలలో
చనుఁ దున్నాఁడుగనుక నేను మన్మథుని జయించితిని.

ర2. అర్థాంతరన్యాసము — విశేషము జెప్పి దానిని సాధించుట కయి సామాన్యమును తెచ్చుకొన్నను, సామాన్యమును జెప్పి దానిని సాధించుట కయి విశేషము జెచ్చుకొన్నను అర్థాంతరన్యాసము — రామకార్యమునకై హనుమంతుఁడు సముద్రమును దాఁచెను; మహాత్ములకు దుష్కర మేది? మహాత్ములఁ జేరి యల్పులును గౌరవ మొందుదురు? పుష్పమునుగూడి దారము తలకెక్కదా?

రూ. ప్రాధోక్తి—క్రియాధిక్యమున కయి హేతువునందు హేతువు కల్పించినచో ప్రాధోక్తి—ఆమెశిరోజములు యమునా తీరతమాలవల్లికలవలె నీలముగా నున్నవి.

రక. సంభావన—ఈలాగున నయినపక్షమునఁ బ్రకృతకార్య
సిద్ధి యగునని యూహించినచో సంభావన.—వర్ణించెడువాఁడు శేషుఁ
డయ్యెనా నీగుణములను పూర్ణముగా వర్ణింపఁగలుగును.

గం. మిథ్యాధ్యవసితి — ఒకదానికి మిథ్యాత్వమును నూచించుట కయి మఱియొక మిథ్యాభూత మయినదానిని కల్పించుట మిథ్యాధ్యవసితి. — ఆకాశపుష్పమాలను ధరింపఁ గలిగిన వాఁడు వేశ్యను వశ్యనుగాఁ జేసికొంగలుగును.

౧౧. ప్రహర్షణము—యత్నములేకుండ కోరిన కార్యము సిద్ధించినచోఁ బ్రహర్షణము—తాను వెదుకవలెనన్నతీగె కాళ్ళనే చుట్టుకొనెను.

౧౨. విషాదము—ఈప్లితార్థసిద్ధికయి ప్రయత్నించు చుండగా తద్విరుద్ధఫలము గలిగినచో విషాదము—దీప మెగసనద్రోయుట కయి చేయి పెట్టగానే దీప మాతీపోయెను.

౧౩. అవజ్ఞ—అధికాశ్రయమును పొందినను, అధిక ఫలము లభింపలేదని చెప్పుట అవజ్ఞ—బొక్కెన సముద్రమున మునిగినను కుండెడునీటినే తెచ్చుచున్నది.

౧౪. తేజము—ఆనుకూల్యమునుబట్టి దోషమును గుణమునుగాఁ జెప్పినను, ప్రాతికూల్యమునుబట్టి గుణమును దోషమునుగాఁ జెప్పినను, తేజాలంకారము.—ఓచిలుకా! స్వచ్ఛందవిహారముగల తక్కిన పక్షులకులేని వాఙ్మధుర్యము కలుగఁబట్టికదా నీకు పంజర బంధనము కలిగినది?

౧౫. తద్గుణము—తనగుణమును విడిచి అన్యగుణమును పొందుట తద్గుణము—అధరకాంతిచే నీముక్కు ముత్యము పద్మరాగ మణి యగుచున్నది.

౧౬. అతద్గుణము — అన్య వస్తుగుణమును పొందుటకుఁ దగినకారణ ముండియుఁ బొందకపోవుట అతద్గుణము — ఓరాజా! నీకీర్తిధానశ్యముచేత శివునికంట మయినను దెలుపగునుగాని నీశత్రుల దుష్కీర్తి తెలుపుగాదు.

౧౭. అనుగుణము—పూర్వము స్వతస్సిద్ధముగా నున్న గుణము నకు మఱియొక వస్తువుచే గుణాధిక్యమును జెప్పుట అనుగుణము—

చెవులయందలి నీలోత్పలములు త్వత్కటాక్షలబ్ధిచేత మఱింత నైల్యమును బొందుచున్నవి.

౧౮. మీలితము — గుణసామాన్యముచే భేదము లేనట్లు వర్ణించుట మీలితము:—నీసహజారుణము లయిన చరణముల యందు లత్తుకపూత కనబడనే కనబడదు.*

౧౯. సామాన్యము — సాదృశ్యముచేత నుపమానోపమేయములకు భేదము కనబడలేదని చెప్పినచో సామాన్యము—తామర కొలఁకులోఁ జొచ్చిన యామెముఖమే కనబడుచుండలేదు.

౨౦. లోకోక్తి—సామెతను చక్కగా నమర్చినచో లోకోక్తి—పాముకాళ్లు పామునకే తెలియును.

౨౧. వక్రోక్తి—శ్లేష కాకుస్వరాదులచే నన్యార్థము కల్పించుట వక్రోక్తి — ఓయింటీ! కాకులు కూయుచున్నవి యిప్పుడు పగలగునుజుమా. ఓనాథా! కొఱనోము నోచిన నాకుఁ బగలు గాక స్నేహము లెట్లుకలుగును?

౨౨. స్వభావోక్తి — చక్కనిపదములచే వస్తువుల నున్నవి యున్నట్లు వర్ణించుట స్వభావోక్తి—అలేడి చెవులు నిక్కించి బెదరి బెదరి చూచుచు గొరిసెలతోఁ దల గోరుకొనుచున్నది.

౨౩. భావికము—భూతకాలము నందలికాని భవిష్యత్కాలమునందలికాని కథ లిప్పుడు చూచినట్లుగా జెప్పుట భావికము—రామ రావణ యుద్ధ కథలఁ జదువుచో నాకుం బ్రత్యక్షముగఁ గనబడుచున్నది.

౨౪. నిరుక్తి—యాగికార్థము గలశబ్దముల కనయాచార్థము వలన నర్థాంతరకల్పన చేయుట నిరుక్తి—ఓచంద్రా! మమ్ము బాధించుటవలననే నీదోషాకరత్యము తేటపడుచున్నది.

౬౫. ప్రతిషేధము—ప్రసిద మయిననిషేధము ననువదించి
వర్ణించుట ప్రతిషేధము—ఓశకునీ ! ఇది నాటి పాచికలతో నాడిన
జూదము కాదు. ఇప్పుడు వాడిబాణములతో నాడెడుజూదము
నుమి.

నా య కా ది ల త్స ణ ము.

౧. కావ్యనాటకాదులయందు వర్ణింపబడు ప్రధానపురుషుడు
నాయకుడనియు, ప్రధానస్త్రీ నాయిక యనియు, చెప్పబడుదురు.
ధీరోదాత్తుడు, ధీరోద్ధతుడు, ధీరశాంతుడు, ధీరలలితుడు, అని
కథానాయకులు నాలుగు తెగలవారు.

(౧) ధీరోదాత్తుడు—ధైర్యవంతుడును, ఆత్మస్తుతి లేనివా
డును, కరుణాళుడును, సాత్వికుడును, గాంభీర్యశాలియు, గర్వరహి
తుడును, సత్యసంధుడును, త్తమాసంపన్నుడును, అయినవాడు
ధీరోదాత్తుడు.

(౨) ధీరోద్ధతుడు—శౌర్యశాలియు, కోపశీలుడును, దర్ప
వంతుడును, ఆత్మస్తుతిపరాయణుడును, మాయావియు, చవలుడును,
అగువాడు ధీరోద్ధతుడు.

(౩) ధీరశాంతుడు—ధీమంతుడును, శుచియు, అభిమానియు,
శమసమన్వితుడును, అగు బ్రాహ్మణుడు ధీరశాంతుడు.

(౪) ధీరలలితుడు—భోగలోలుడును, రూపవంతుడును,
కామభీరుడును, కామినీ పరవశుడును, అగువాడు ధీరలలితుడు.

౨. శృంగారమునం దీనాయకులు నలుగురును దక్షిణుడు,
అనుకూలుడు, ధృష్టుడు, శత్రుడు, అని మరల నాలుగుభేదములు
కలవారుగా నున్నారు.—

(౧) బహుకాంతలకు నమాసప్రియఁ డయిసవాఁడు దక్షిణుఁడు ; (౨) ఏకభార్యానురక్తుఁ డై సవాఁ డనుకూలుఁడు ; (3) తన జారత్వము బయలఁబడినను భయపడనివాఁడు ధృష్టుఁడు ; (౪) ఒక కాంతయందు మనస్సు గలవాఁ డయి మఱియొక కాంతయందును సయి కనురాగమును చూపుచు నప్రియము చేయువాఁడు శత్రుఁడు.

3. ఈనాయకులకు స్త్రీలను కూర్చుటలో సహాయులుగా నుండువారు విటుఁడు, పీఠమర్దుఁడు, చేటుఁడు, విదూషకుఁడు అని నలుగురు.—నాయకానంధుటని కనుకూలమైన యేకవిద్య గలవాఁడు విటుఁడు ; (౨) నాయకుని కంటె కొంచెము హీనమైన గుణములు కలవాఁడయి కార్యమునకు సహాయుఁడుగా నుండువాఁడు పీఠమర్దుఁడు ; (3) నాయకానంధానమునది దసమానచాతుర్యము గలవాఁడు చేటుఁడు ; (౪) వికృతిములైన యంగములచేతను మాటలచేతను వేషాదులచేతను నవ్వుపుట్టించి యుత్సాహముకలుగఁ జేయువాఁడు విదూషకుఁడు.

౪. స్వీయ, పరకీయ, సామాన్య, అని నాయకలు ముగ్గురు.—

(౧) ఉచితలజ్జయు, ఆర్జవమును, శీలమును, సౌందర్యమును, గలన్వభార్య స్వీయ ; (౨) పరునిభార్యయు వివాహము కాని కన్యయు పరకీయ ; (3) వేశ్య సామాన్య.

5. ఈనాయకలు ముగ్ధ, మధ్య ప్రాథ, అని మూడుభేదములు కలిగి యుండురు.—(౧) నూతనముగా యశావనమును పొందినదియు, అల్పరతమును గోరునదియు, ముగ్ధ ; (౨) యశావనమధ్యస్థయై రతాంతమునందు పరవశ యగునది మధ్య ; (3) యశావనము ముదిరి యల్పలజ్జ గలదై సురతమునందు పురుషుని చొక్కించునది ప్రాథ.

౬. ధీర, అధీర, ధీరాధీర, అని మరల మధ్యయు ప్రాథయు

ము తైఱింగుల నుందురు. — (౧) నాపరాధుఁ డయిన భర్తను పరిహాసముగా నెత్తి పొడుచునది మధ్యధీర; (౨) కన్నుల నీటి పెట్టుకొని పరుషము లాడునది మధ్యాధీర; (౩) కన్నీటితో వక్రోక్తులను వలుకునది మధ్యధీరాధీర; (౪) భర్త యపరాధ యైనప్పు డాకా రాదులచేత కోపము కనబడనియక రతివేళచూచి దలయుంచునది ప్రాథధీర; (౫) భర్తను రోషముచేత కొట్టునది ప్రాథాధీర; (౬) కోపముతో కుటిలవాక్యము లాడునది ప్రాథధీరాధీర.

2. ఈశ్వంగారనాయికలు స్వాధీనభర్తృక, వాసకసజ్జిక, విరహోత్కంఠిత, విప్రలబ్ధ, ఖండిత, కలహాంతరిత, ప్రోషితభర్తృక, అభిసారిక, అని యెనిమిది విధములఁ జెప్పబడుదురు. — (౧) తనకు భర్త వశుడై యున్నది స్వాధీనభర్తృక; (౨) ప్రియుని రాక వేచి శరీరమును గృహమును అలంకరించుకొనునది వాసకసజ్జిక; (౩) పతివచ్చుట కాలస్యము చేయఁగా తాళలేక తహతహపడునది విరహోత్కంఠిత; (౪) సంకేతస్థలమునకుఁ బోయి నాథుఁడు లేకపోవుటచే భేదము నొందునది విప్రలబ్ధ; (౫) విభుఁడు పరస్త్రిని బొంది వేకువనురాఁగా కోపించునది ఖండిత; (౬) భర్తను దూషించి పశ్చాత్తాపపడునది కలహాంతరిత; (౭) భర్తవిదేశమునకుఁ బోఁగా వ్యధ చెందునది ప్రోషితభర్తృక; (౮) కాంతు ననుసరించి పోఁగోరునది అభిసారిక.

దృశ్యకావ్యములు.

ఈవఱకు శ్రవ్య (వినఁదగిన) కావ్యములనుగూర్చి చెప్పఁబడెనుగదా? దృశ్య (చూడఁదగిన) కావ్యము లను యింకొక తెగవికలవు. దృశ్యకావ్యములకే రూపకము అని పేరు. నటులు రామకృష్ణాది

రూపములను తమయం దారోపించుకొని నటించుటచేతి వీనికి రూప కము లని పేరుకలిగినది.

నాటకము, ప్రకరణము, భాణము, ప్రహసనము, డిమము, వ్యాయోగము, సమవకారము, వీధి, అంకము, ఈహామృగము, అని రూపకములు పది. వీనిలో నాటకము, ప్రకరణము, వ్యాయోగము, వీధి, అనునవిమూత్ర మిప్పుడు తెనుగునం దున్నవి.

౧. నాటకమునందు కథ ప్రఖ్యాత మైనదిగా నుండవలెను ; నాయకుడు ధీరోదాత్తుడు; శృంగారపరరసములలో నేదైన నొకటి ప్రధానము; అంకము లయిదు మొదలుకొని పదివఱకు నుండవలెను.

౨. రంగస్థానమునందుఁ బ్రత్యక్షముగాఁ జూపబడెడి యొక్క నాటికి మించనినాటికిఁ జరిత్ర మంకము. అంకములో దూరప్రయాణము, వధ, యుద్ధము, ఘట్టాడి, రాజ్యదేశాదులయుపద్రవము, భోజనము, స్నానము, మైపురాత, సురతము, చుంబనము, దంతక్షతనఖక్షతములు, నిద్ర, మొదలయినవి చూపబడఁగూడదు; విదూషకాది పాత్రములు గాలుగయి దుండవలెను; అంకాంతమున పాత్రము లన్నియు నిష్క్రమింప వలెను.

౩. అంకమునందుఁ జెప్పరాని కడచినకథనుగాని రాబోవు కథనుగాని సంగ్రహముగా మధ్య నీచపాత్రములచేఁ జెప్పించునది విష్కంభము. కథ మధ్యపాత్రలచేఁ జెప్పబడినచో శుద్ధవిష్కంభ మనియు, మధ్య నీచపాత్రములచేఁ జెప్పబడినచో మిశ్రవిష్కంభ మనియు, చెప్పబడును.

౪. రెండంకముల మధ్యను నీచపాత్రములచేఁ బ్రయోగింపఁ బడునది ప్రవేశక మనబడును.

గి. ప్రకరణమునందు కథ కవికల్పిత మయి, లోకానువర్తనమున కాశ్రయమై యుండవలెను. నాయకుఁడు ధీరశాంతుఁడయి, విప్రుఁడుఁగాగాని వణిజుఁడుఁగాగాని యుండవలెను. నాయిక కులశాంతగాని, వేశ్యగాని, ఉభయులుగాని యుండవలెను. నాయకుఁడు ధర్మకామములయందు దానక్తుఁడయి, అపాయములను గడచి కార్యసిద్ధిని బొందవలెను, పదియంకము లుండవలెను.

ఁ. వ్యాయోగమునందు కథ ప్రఖ్యాతమై యొక్కనాఁడు జరిగిన స్త్రీనిమిత్తము గానట్టి యుద్ధవిషయ మయినదిగా నుండవలెను ; నాయకుఁడు ధీరోద్ధతుఁడు; ఏకాంకము.

2. వీధియందు కథ శృంగారరసప్రధానమై కల్పిత మైనది; నాయకుఁడు ధీరోద్ధతుఁడు; నాయిక యనురాగముగలదైన పరస్త్రీ ; ఒకటిగాని రెండుగాని పాత్రములు గలయేకాంకము.

౩. ఇవిగాక పదునెనిమిదియురూపకము లున్నను, వానిలో నాటిక యొక్కటిమాత్రమే తెనుఁగునం దున్నది. నాటికయందు దంకములు నాలుగు; నాయకుఁడు ధీరలలితుఁడు; రసము శృంగారము; స్త్రీపాత్రము లధికము; ప్రగల్భురా లైన జ్యేష్ఠభార్య యుండఁగా, తదధీనురాలై నాయికసంగమము కష్టముమీఁదఁ బొందెడు కన్యక నాయికగా నుండవలెను.

౪. రూపకములకు నాట్యము ప్రధానము. రూపకమునందు వచ్చు స్త్రీపురుషులయొక్క యవస్థల నభినయించుట నాట్యము. ఆంగికము, వాచికము, సాత్వికము, ఆహార్యము, అని యభినయము చతుర్విధము. కర చరణాద్యంగములతోఁ జేయునది యాంగికము; మాటలతోఁ జూపునది వాచికము; మనోభావములను కనబఱుచునది సాత్వికము; వస్త్రాలంకారాదులచే నూచించునది ఆహార్యము.

క వి స మ య ము లు

ఉన్నవానిని లేనట్లుగాని, లేనివాని నున్నట్లుగాని, అనేక స్థలములయందు డుండువాని నొక్కచోటనే యున్నట్లుగాని, వర్ణించుటకై ప్రాచీనకవు లేర్పఱచుకొన్న నియమములు కవిసమయము లనఁబడును.

(౧) ఉన్నవానిని లేనట్లు వర్ణించుట — వసంత కాలమునందు జాజీ పుష్పించదనుట, చందనవృక్షములయందు పుష్పఫలము లుండవనుట, అశోకవృక్షములకు కాయలుండవనుట, ఎద్మములు రాత్రియు కలువలు పగలును వికసించవనుట, కృష్ణపక్షమున వెన్నెలయు శుక్లపక్షమున చీకటియు లేవనుట, మొదలయినవి.

(౨) లేనివాని నున్నట్లు వర్ణించుట — సమస్త పర్వతములయందును స్వర్ణరత్నాదలను వర్ణించుట, సర్వజలాశయములయందును హంసాదిక పక్షిసంచారమును జెప్పుట, నదీసముద్రముల యందు తామరపువ్వులును కలువలును ఉండు ననుట, రసాలచందనాది వృక్షములను తీగెలనుగాఁ జెప్పుట, నవ్వును కీర్తియు తెల్లఁగాను, కోపమును ప్రేమయు పరాక్రమమును ఎఱ్ఱగాను, అపకీర్తియు ఆకాశమును పాపమును నల్లఁగాను, ఉన్నట్లు చెప్పుట, రాత్రి చక్రవాకము లెడఁబొసి ప్రాణికాలమున కలిసికొను ననుట, చకోరములు వెన్నెలలు త్రాగు ననుట, లక్ష్మీ పద్మములయందును రాజ నేత్రములయందును వసించు ననుట, వానకాలమున హంసలు మానస సరస్సునకు పోవుననుట, స్త్రీ తన్నుటవలన సశోకవృక్షమును— కల్లుమియుటవలన పొగడచెట్టును పూచువనుట, మన్మథతాపముచేత హృదయములును హారములును పగులుననుట, యువతీకటాక్షముల చేతను మదన

బాణములచేతను యువజన హృదయములు భేదిల్లు ననుట, మేఘము గర్జించునప్పుడు నెమల్లు నృత్యముచేయుననుట, మొదలయినవి.

(3) అనేక స్థలములయందు వాని నొక్కచోటనే వర్ణించుట—మలయ పర్వతమునందే మంచిగంధపు చెట్లుండు ననుట. వస్త్రములకును ఛత్రములకును పుష్పములకును తెలుపే చెప్పట, మేఘసముద్రములకు నలుపే చెప్పట, వసంతమునందే కోయిలలును వర్షాకాలమునందే నెమల్లును కూయుననుట, ఆకాశమూర్ధ్వము నందే యున్నదనుట, మొదలయినవి.

నీతి చంద్రిక, విగ్రహము.

శ్రీ

ప ర బ్ర హ్మ జే న మః

క. శ్రీకళ్యాణగుణః డఖిల
లోకారాధ్యుఁడు సాధు శ లోకావనదీ
క్షాకలితుఁడు సత్పుఁడు జగ
దేకగురుఁడు దేవదేవుఁ శ డిచ్చుత శుభముల్.

గీ. మొదల వాగనుశాసను శ మదిఁ దలంచి
సోమయాజిని భాస్కరు శ సోము నెంచి
భీముఁ గొనియాడి శ్రీనాథు శ వినుతి చేసి
తక్కుఁగలయట్టివిబుధులఁ శ దవిలి కొలుతు.

ఉ. చిన్నయనూరి ధీరు లెదఁ శ జేరిచి సారెకు గారవింపఁగా
మున్ను రదించి మించె సగ శ ము న్వచనంబుగ నీతిచంద్రికన్;
నన్నుతి కెక్క చాని కిదె శ సాటి యటంచు బుధు ల్మనంబులం
దెన్నఁగ నిప్పుడేను రచి శ యించెదఁ దక్కినయుత్తరార్థమున్.

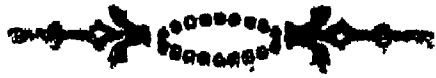
ఉ. పేరిచి సావకాశముగ శ విగ్రహ మీయది వ్రాయఁ బూని నే
నారసి పెక్కు లాంధ్రకృతు శ లంతటఁ బోక హితోపదేశమున్
భారతపంచతంత్రములుఁ శ బల్మటునుం బరికించి వానిలోఁ
గోరికయాకథల్లొనియుఁ శ గూర్చితిఁ గొన్నిటి నూతనంబుగన్.

గీ. దీన సామాన్యముగఁ దొంటి శ తెలుఁగుకవులు
వాడియున్నట్టి పదవాక్య శ పద్ధతులనె
యేర్చి కూర్చినవాడఁ గ శ పీండ్రులకును
దెందముల రుచి శ యించుకొఱకుఁ

క. ఎందైన నిందుఁ దొల్లిటి
 చందంబుల రచన లున్న శ సైరించి యెదం
 బొందింప కుండ నీనుల
 వందన మొనరింతు నార్య శ వర్మల కెల్లఁ.

శ్రీ రస్తు

నీతిచంద్రిక, విగ్రహము.

ప్రథమభాగము

అనంతర మానరేంద్రనందను లమందానందకందభితహృద యారవిందు లయి, విష్ణుశర్మ గని, యిట్లనిరి. “దేవా! తావకం బగు సేవావిశేషంబున, నిరవశేషంబుగ మిత్రభేదంబును వినంగని, మనంబున ఘనంబగు మోదంబు నొందితిమి. ఇంక విగ్రహంబుం గూడ ననుగ్రహించి, మమ్ముఁ గృతార్థులం జేయ వేడెదము. వేగిర మీసవకథానుధారసంబు వెల్లిగొలిపి, యాఁకొన్న మావీనులకు విందు నేయుఁడు.” అనిన నాయవనీసురనత్తముం జాదరాయత్తచిత్తుం డయి, యిట్లు వినిపింపందొడంగె.—

తొల్లి, తుల్యబలవిక్రమంబు లగు మయూరమరాళంబులకు సమీకంబు చేకుటినతఱి, నొక యరిష్టమును నమ్మి, యాహంసమ్ము వరాజయమ్ము నొందెను. మీకక్కథ వక్కాణించెద; చక్కఁగా వినుండి.

కర్పూరద్వీపమునందుఁ బద్మకేళి యనుకొలను గలదు. అందు హిరణ్యగర్భం డను మానసాకస్వామి వాసము చేయుచుండును. అందలి జలవిహంగమంబు లాయంచలరాయనిం దమ కందరకు దొరఁగాఁ జేసికొని, వాసిగని యుండును. ఆపరమహంసావతంసుఁ డాళలజయించి, నైజతేజం బెల్లకడల వెలుంగ, నొక్కనాఁడు

నూర్వండు పూర్వపర్వతశృంగం లంకరించిన యనంతరంబ నిజాప్త ద్విజనికర పరివేష్టితుండయి, రాజయోగంబు మెలియఁ బుండరీకా సనంబున నుఖాసీనుం డయి, నిండుకొలుపుండఁ గతిపయిమాసంబులకు మున్ను దేశాంతరం బరిగి మరలి యరుజెంచిన దీర్ఘమాఖిండను బక ముఖ్యుఁడు, వాకిట నిలిచి, ప్రతీహారులవలనఁ దనరాక యెఱిగిగిచి పుచ్చి, సముచితప్రకారంబునఁ గొలుపు సొచ్చి, వినయవినమిత గాత్రుండయి, వండప్రణామంబుఁ గావించిన, రాజును సాదరాహ్లాద మేదుర నిరీక్షణంబుల నాతని నీక్షించి, “రమ్ము కూర్చుండు” మని, చేయి చూపి, దాపునఁగూర్చున్నయతని కిట్లనియె. “ఓయీ! దీర్ఘ ముఖా! నేమమా నీకు? బహుకాలంబునకు నేఁడు నీజాడఁ జూడఁ గంటిమి! విదేశవాసాయాసక్లేశంబున, భృశంబును జెన్నుఁదఱిగి పట్టున్నవాడవు. ఇంతతడవు నేయేదేశమ్మలఁ గ్రుమ్మగుచుంటివి? ఏయేసీమల నేయేవిచిత్రంబులు నేత్రంబుల కపూర్వపర్వంబు లొన రించె? ఎక్కడను మిక్కిలి యక్కజంబులు లేవుగా? నీమోము పొలఁకువ దిలకింప, నెప్పట్టుననో యొక గొప్పవిశేషం బున్నట్టు పొడకట్టుచున్నది. నీవేగినచోట విశేషంబు లేలపుట్టకపోవును? నరగ నెఱిగింపుమా; విందము.” అనిన, తేనిమొగంబున దృష్టి పఱసి, యాతం డిట్లనియె.

“ఏలిక పాలనంబు నేయునేల నేమూలం గుశలం బణుమా త్రేంబును గుంటువడ దన, సార్వకాలము దేవరపాదము లాశ్రయించి నన్ని ధానంబు నన మెలంగు నస్మదాదులను, ‘నేమమా’ యని వేఱ యడుగనేల? ఇక దేశాంతరమం దున్ననోటి నాకుశలమో, శశ విమోచావరోహంబు. అది యంతయు దేవర కీతనద్యుతీయే తెలుపుడు నేయుచున్నది. అది యుండనిండు. నాఁ డట్లు స్వామిపాదంబుల

యేదేశంబు గొని, చనిన వానిగా నీయూదేశం బననేల? అశేషాశాన కాశమ్ములుఁ గ్రుమ్మరి, క్రమ్మటి, భావ్యచశమ్మున సమ్ముఖమ్ముఁ జేరఁగంటిని. అంతరాంతరంబుల, నే నెడనెడఁ గాంచినవింత లసంఖ్యా కంబులు గలవు. అవియన్నియు నెన్న, నేండ్లును బూండ్లునుం బట్టు. నిలకడమీద విన్నపంబు చేసికొనియెద. త్రోవను నేవకుం డొక్క యసరాధంబుఁ గావించుకొని వచ్చినవాఁడు. మహూర్తమాత్రంబు మార్గభేదం బవసయించి, యామూలాగ్రంబుగఁ గార్యనివేదనం బొన రించెడు. దేవరదివ్యచిత్తంబున లెస్సగా నవధరింపవలయును. అని యరమోద్బుఁగన్నులతో వేడినిట్టూర్పు నిగిడించి, క్షణ మూరకుండి, యల్లన నిట్లనియె.

జంబూద్వీపంబున వింధ్యం బను ధరాధరంబు గలదు. ఆగిరివర శిఖరంబున గహనవిహగంబులకెల్ల వల్లభుండయి, చిత్రవర్ణం డను శిఖావలతల్లజుఁడు కాపురముండును. తదంతిక కాంతకాంతారంబున, నతనియనుజేవు లగుఖగంబులు కొన్ని, నన్ను బహుయోజనాధ్వ గామిం గాంచి, యాతిధేయసత్కారంబు లాచరించి, యమృతకల్పంబు లగు పరిపక్వఫలంబులొసంగి, మెసంగి విశ్రమించియున్న నన్నుం జూచి, కుశల ప్రశ్న పూర్వకంబుగా నిట్లనియె. “ఓబకోత్తమా! యేదేశంబు భవజ్ఞనసంబునకుఁ దావలంబై, పుణ్యంబువహించినది? ఏ యేదేశములను నీవియోగవ్యధపాలు చేయుచు వచ్చి, యిప్పు డీదేశము నలరించుచున్నాఁడవు? ఇంకను నీపాదము లేదేశమును బవిత్రము గావింప నున్నవి? ధర్మపరిపాలనంబు గ్రాల మీనేల నేలుచు, నిను బోటిశుచిమూర్తుల నేవకులనుగాఁ బడయునంతటిభాగ్యము వహించి, సత్పురుషశిరోమణి యనిపించుకొనుచు, మీరాజ్యము నలంకరించు చున్న రాజరత్న మెవఁడు? మాయందఱకర్ణంబులు, భవదీయ

వృత్తాంత శ్రవణకుతూహలాధీనంబులయి వేచియున్నయవి. ప్రయాణ త్వర యొక్కింత గుదియింప వలనుపడునేని, నిమిషఃపాత్రం బిందు నిలిచి, నీయుదంతంబు సాంతంబుగా వానికిం బ్రసాదింపుము. నావుడు నే నిట్లు వాక్కుచ్చితిని.

“కర్పూరద్వీపమన, మును విని యందురేకదా? నే నాదీవికి దేవర యగుహిరణ్యగర్భుం డను చక్రాంగపుంగవుని యనుగుభృత్యుఁ డను. కూరాజు బుద్ధిరాజుగూడు లాబాలప్రసిద్ధంబులు; కాన, నాతం డొకవేళ మీకు శ్రుతపూర్వంజై యుండనోవు. అందఱు నన్ను దీర్ఘముఖుం డందురు. ఆజాలపాదనాయకుండు నన్ను ప్రాణంబు ప్రాణంబుగా మన్నింప, సన్నిధానంబున ర్తినై, మెలఁగు చుందును. అట్లు నుత్తరకభాజనంబునై యుండి, యొక్కనాఁ డశేషవిషయంబులం గల విశేషవిషయంబుల నీక్షింప నపేక్ష వొడమి, కూయొడయనివీడుకొలు వడసి, యాపుడమి వెడలి, యెండ నాక, నాన నాక, దేశమ్ములు గాని దేశమ్ము లెల్ల సంచరింప, తత్తద్విశేషంబులకు డెందంబున నానందించుచు, వచ్చి వచ్చి యదే పనిగ నేఁ డిదీనియుఁజొచ్చితి. ఇచ్చటినిశేషంబు లెల్లఁ జూడ నాయుల్లంబు కడువేడుకపడుచున్నది. పక్షివరులారా! యాగినశేషంబు, మీసమక్షంబున, నీదీవివిశోద వీక్షావిహారంబునఁ గాలక్షేపంబు చేసి, రాత్రియు మీశోడఁగూడ; నిష్టకథాగోష్ఠి నడసి, యెల్లిప్రాద్దున మాసీమ కేగెద.” అనవుడు నావిహంగంబులు ప్రహృష్టాంతరంగంబు లయి, “యట్ల యగుంగాక” యని, గమనపరిశ్రాంతి కొంత శాంతి పొందినపిమ్మట, నన్ను మున్నిడుకొనిపోయి, యాధాత్రింగల విలోకనపాత్రంబు లగు చిత్రంబు లెల్ల నాకుం గ్రమంబునఁ జూపి, యాపిదప నన్ను మగుడఁ దమ ఘనికిపట్టునకుం దోకొని, వచ్చి, యచ్చేరువ నివ్వల దత్వల నిలిసి,

లోనితపఃతేనిం గాసిపించి, యిట్లునియె “ఓంకుండజకులమండనా!
మీభువనంబును మాభువనంబును తెన్నగాఁ జూచితివి గదా. ఏది,
యీదీవులరెంటిలో, సకలకీ కింపును సొంపును మిగుల నింపుచున్నది?
ఏవాఁడు మనతేఁడు లిద్దఱలోఁ దద్దయుఁ బెద్దతీకంబు పహియించి
మించును? అభిజనాభిమానంబును, ననుమానంబును మాని, నీమాన
సంబునఁ గలయది తప్పు చెప్పుము.” అనినఁ, బ్రహ్మసభాసురముఖుండ
నయి నేనిట్లు పలికితిని:—

“నెచ్చెలులా గా! మీరు, గూఁపకూర్మంబులవలె, సదా
యిందుండి, దేశాంతర వృత్తంబులఁ గలనైనఁ గని విని యెఱుంగమిం
జేసి, యీలాగున బేలతనంబులఁ బలుకుచున్నారు. మీఁడెందంబులఁ
గ్రందుకొన్నసందేహంబు వాపికోస, మిక్కిలి యక్కఱపడి యడిగితిరి.
కాన, మైత్రిం బురస్కరించి, యున్నది యున్నట్టు వాక్రుచ్చెద,
ఆలింపుఁడు. నిజముగా మాదీవికి మీదీవికి హస్తమశకాంతరము
గలదు. మాయావాసంబు జనశరణ్యాభువనంబు; మీనివాసము మహా
రణ్యము. ఇక రాజుల నడుగుదురేని—మాతేనికిని, మీతేనికిని,
బర్హతంబునకుం బరమాణువునకుం గలవాసి. మాయధీశ్వరునికి నిల
యము కేవలము పద్మాకరము; ఆహార మమృతము; అనుచరులు
నిరంతరము సరసులసంగతి సుండుకవికులంబులు: మావిభునివై భవము
సమగ్రముగా నెన్న వేనోళ్ళవాఁడును కేరఁ డన మనమా యిక
వాకోనఁ గలవారము? పట్టిచూడ, మీదొరయం దివియన్నియు వివ
రీతంబు లయి యున్నవి, నిలయంబు నట్టడవి; అశనమో, కాయలు
గడ్డలు; భృత్యు లందునూ, యనవతరము కుజనులసంగతిం దిరుగు
పలుగాకిమూఁకలు. ముంజేతికంఠణమున కద్ద మేల? ఇట్టిమీప్రభువు
వై భవము మీయుల్లంబులకే తెల్లంబు. అది యటుండ నిందు, మీరీ

శిఖచెంతఁ జేరి, చెట్ల గట్ల నీరీతిఁ బరితపింపనేల? కాయగనురు లేలు
 కొని తిని మననేల? మిమ్ము గన్నప్పటినుండియు, నాహృదయంబున
 కిదియ విచార మగుచున్నది, ఏమి నేయవచ్చు? ఇది యంతయు
 మిమ్మిట్లుపుట్టించిన దైత్యులదోషంబు గాని మీదోషంబు గాదు.
 లోకములో సజ్జనులతోడి సఖత్వంబు సంభాషణమాత్రసిద్ధంబు; కావున,
 మీరు సాకిపుడు పరమాపు లయితిరి. సత్పురుషులైనవారు పరుల
 కష్టంబు లైనఁ జూచి సహింపఁజాల రన, నాపుల యాపద లెట్లు
 చూచి సైఁవఁగలరు? ఈదేహమును ధరించుటయుఁ బరోపకారార్థమె
 యగుటను, మీకొక్క హితోపదేశంబు చేసెద. నాపలుకులు కుఱుచ
 నేయక, చెవులం జొనుపుఁడు. బుద్ధిమంతులరు, మీకు విస్తరించి
 చెప్పఁ బనిలేదు. బాగుపడఁ గోరెదరేని, గీడు మేలాడక, వైశంబ
 పయనంబయి, రేవకడ నాతోడఁగూడ మానేలకు రండు. ఆకడ
 మీకనన్యోపేక్షంబుగ వలయునట్లు జీవనము నడుచును. మాయొడ
 యుండును, సర్వజనసంస్తవనీయుండు; పరమకృపానిరతుండు; ఆశ్రిత సుల
 భుండు; మిన్నుందఱఁ దనపరివారంబులోనివారిఁగా మన్నించును. ఆతని
 పాలంబడి, మీకుబోలినలీల మేలుగం గాలం బచ్చటఁ బుచ్చవచ్చును.
 దీనికిం దగినయుత్తరం బంగీకారంబ. ఒండుతలఁపుఁదక్కి, ప్రయాణంబై
 రండు. ఆడుచుం బాడుచుం బోవుదము.” అనిన, రోగార్తులకుఁ బథ్య
 పదార్థంబులుం బోలె, నాహితవచనంబులు, రుషారోగపీడితులకు లగు
 నాపక్షుల శ్రవణంబుల కనూయాజనకంబు లయిన, ముఖంబులఁ
 గోపంబులు ముడివడ, శుష్కహాసితంబు తెచ్చుకొని, కన్నుల మిడుఁ
 గుఱులు రాల నన్నుఁ దూష్ణింభావంబున నీక్షించుచు నాపక్షులెల్ల,
 నోరికి వచ్చినట్లు నన్నును దేవరను గొన్ని నికృష్టవాక్యంబు లాడెను.
 అవియెల్ల నిండినయూలగంబున నుగ్గడింపఁ బోలవు. ఆకుక్క లటు

మొటిగినమాత్రంబున, నేలిననారిగౌరవంబున కొక్కతక్కువయుఁ గలుగదు. అవి తమనైజగుఁడంబులే వెడల నాడుకొన్నవి. పాములకుఁ బాలు వోయ విషవృద్ధి యగునట్లు, వివేకశూన్యులకు హితపాక్యంబులు గఱప దుర్భదం బెక్కును. సర్పంబుఁ కొక్కనోరనెగాని, ఖలు లకు నిలు వెల్లను విషంబే యని, మనీషులు నుడువుదురు. కావున త్సుల్లకజనంబులకుఁ బాడిఁ గఱపఁబోవుట నోరినానంబు గాని వేఱు కాదు; అట్టి హితోపదేశంబువలనఁ జలంబు బలియుం గాని, లవంబును గుణం బలవడదు. కాఁబట్టి, బుద్ధిగుంతుఁ డెల్లవిధంబుల వివేక లోకంబునకే బోధింప యత్నపడవలయును. కానికాఁ డసితానవంబు లకుఁ దెలుపఁ బోయిన చెవులపోతురీతిని, దస్పక ముప్పుఁజెందును. ఆకథ యాకర్షింపుఁడు.

మూల్యవంతంబుపొంత సంతతపరిణత ఫలకలిత తరుషండ మం డితం బగువనం బొందు గలదు. అచ్చటిగోలాంగూలజాలంబు, మండు వేసవి నొక్కవాసరమధ్యంబున, మొడుగఁ దృషార్దితంబయి, బయలు వెడలి, కడుదవ్వునఁ బొడఁగన గు మృగతృష్ణాప్రవాహం బాలోకించి, నదీప్రవాహం బని భ్రమయించి, మించినయెండ వేడిమి నడుగు లొక్కమొగిఁ బొక్క మిక్కిలిదూరము నడచి, యెక్కడను నిక్కంపు వారి పూరంబు గాన నేరక, యూరక డస్సి, యున్ను రనుచు నడు గామడగా నాచాయ నున్న యొక్కన్యగ్రోధపాదపచ్ఛాయాశీతలం బగుసికతాతలంబున కల్లన నొడల్లునేర్చి, జటార్ముటంబులూఁతగా గూరుచుండియుండఁ, గొండఘ్రుచ్చొక్కటి తక్కటివానితోనిట్లనియె. “చూచితిరా! మలినముఖులారా! మన మిపు డెంతదూర మరుదెంచి నారమో! మనయావాసంబున కీవసుమతీజరాజంబు యోజనంబుండు నని వినుచుందుము. ఎండతాకునం గడుబడలియు, జలంబులాన

నానను తలంపున, నదెయిదె కాసారంబు డాసెద మని, యాసాసలం దటము నడిచిటమి. నడచినకొలంఁది జలంబు లంతకంతకు ద వ్వగు చున్నట్లు నామనికీం గొప్పట్లుచున్నవి. ఇప్పటిచొప్పు పొకింప, నడుగు తీసి యడుగిడుజాడ పొడగానరాదు. మధ్యందిస దినకిరాతపత్రైక్ష్యం బునఁ గావులు కాని చాల బొబ్బ లెక్కినవి; నాలుక తడియాటి పిడచవాటుచున్నది. నేడీదప్పి కెట్లు దప్పువారము? ఏమిసేయుదము?” అని మిగుల నగలం బాగులుచుండ, నావటకుటకోటరాభ్యంతరంబున వసియించుశశకం బొకం డాదీనలాపంబు లాలించి, స్వాంతరంగంబు కరుణాతరంగితం బగుదు, మనసు పట్టలేక, విధిప్రేరణంబునఁ దొఱి పెడలి వచ్చి, యటుత నిలిచి, కర్ణంబులు టిక్కించి యిట్లనియె. “ఓబుద్ధిహీనులారా! మీరాయెండమావులం గని కాబోలు, నీటి తావులని యాసపడుచున్నవారు. అవి మరీచికలుకాని వీచికలుగావు. ఇదిగో—నాచెయిచాయం దిన్నఁగఁ జూడుఁడు. అల్లదె—యాపల్లం బున, ననతి దూరంబున వారిజాకరం బొకండు గలదు. అందరిగి, మీపెందఁగఁ దీర్చికొండు; పొండు.” అన, నొక యసితాననంబు ప్రహసితానసంబై, కాలానల జ్వాలలీల మండిపడి, పటపటఁ బండ్లు గీటుచు, గుటిలభ్రుకుటి యయి, చదలున నదరులు సెదరఁ జూచుచు లేచి, కప్పురపాటున నాకుందేటిమీఁదికిఁ గుప్పించి యుటికి, దానికడకాళ్లు తనకేలఁ గీలించి, పైకెత్తి చూసి,—“నింటిరే? యీశశాధముండు నో రటుగ మనల నెన్నికాటు లటచెనో. మన మెల్లరము బుద్ధిహీనులమట! తా నేమో మనకు బుద్ధులు దిద్దెడి పాటి మహాబుద్ధిమంతుండట! మనకుఁ దన కున్న పాటి వివేక మున్నదే? మనకుఁ జక్కట్లుదిద్దఁ దాఁగాక మఱియెవ్వ రున్నారు? ఏమి దీని త్రుళ్లు?” అని, నిందాగర్భంబుగాఁ దోడిమసికోతులతోడ నాడుచు,

గేలిగొనుచు, నిర్దాక్షిణ్యచిత్తంబున నాచెవులపిల్లిని బిట్టుగ నేలఁగొట్టి కాలం జమరి, కృతాంతనిశాంతంబున కతిథిం జేసి, యవియున్నియొక గదలి జలాశయంబునకుఁ బోయి, తోయంబు లాపోవఁ ద్రావి, యథేష్టంబుగం జనియె. కావున, నెంతమాత్రము మూర్ఖుల కుపదేశింపఁ బూనరాదు. అట్లు పూనువానికి మానక కీడుమూడును.

అట్లు దూటి యప్పయు లెల్ల నన్ను రూక్షవీక్షణంబుల నీక్షించుచు, సోపానము షాక్షరంబుల మఱియు పట్టనియె. “ఓరీ ! దుర్మతీ ! నీవు మతిభ్రమ గప్పి, మాకడ గోరంతలు కొండంశలుగాఁ జదువఁ జొచ్చితివి. అంతశ్శోనైన నిలువక, నిర్భయంబుగ మాదేశ మ్మును పుమ్మును నూరక మీఱ నాడితివి. నీవు పాపనర్తనుండవు, నీబుద్ధి పోనిచ్చుకొందువే? ఏవారలంగాని వారినింబట్టుకొన్న నైసర్గిక దోషంబులు విడువవు. నీవును పక్షపాతలోలబుద్ధివై నీమనంబువెలితి యందఱకుం దేటపఱచితివి. సర్వజనసమాదరణీయుండు చిత్రవర్ణుండు నీకాదరణమాత్రుండు గాకపోయెఁగా ! విపరీతచేతన్కులకుఁ బూజ్యలే యక్షిగతులగుదురు. నీవు నితరం బెనుంగక, యెక్కుడువారల ధిక్కరించెదవు. నీకింతదురాగతంబు కొఱగాదునుమీ. మింటఁబాటు మొయిలుం జూచి పాటుసహజభీరువునా నాన లేక, మాకడ నేమో గొప్పపౌరుషశాలి యని, యింతతడవును వర్ణించితివి! అట్టి మీరాజహంసంబున కెవరు రాజ్యాధికారం బొసంగిరి? అతఁడు రాజ్య భారంబు భరియింప నెట్లు సమర్థుం డగును? ఏవారు దేనిఁ బూన నర్హులో, వారు దానిఁ బూనఁ బొసంగి యుందురు. అట్లు గానిచో, హాస్యాస్పదు లగుదురు. మీహిరణ్యగర్భుఁడా ను మ్మావదలవలనం బాచి, యేలఁజాలువాఁడు? మొగిలిసీరునమ్మి, చెఱువుసీరు పాఱఁ జల్లించునంతటి బుద్ధిమంతుఁ డిం దెవ్వఁడును లేడు. మీరాజావంటి

వారు వేపురైన, మారాజున కెత్తు వత్తురే? చాలు: జాలు. ఈపాటి నీమాట లుడుగుము. మాకుఁ గాదు—నీకే మే మొక్కహితోప దేశంబు చేసెదము. తగపర్చినై తేని, మాపలుకు నేయుము. మారాజు మీరాజుగోటివారి నూలుపుర రక్షింప దత్తుండు. మామాటఁబట్టి నీవును మీయొకిమీఁదును గూడ మాతేని నాశ్రయించి బ్రదుకుండు” అని యాపలుగుపులుగులు దేవరం దూఱునప్పు డేమిచెప్పుదు? నాకు నొకసంబును భూమియు నొక్కగుక్కను మ్రింగవలె నన్నంత కోపంబు వచ్చినది. ఐన నే నప్పటి వెనుకముందరలేమి విచారించి, చేయునది లేక, యా కన లెల్ల నుల్లంబుననె దిగఁద్రావి, పొరలి పొరలి వచ్చు పరుషోక్తుల నాలుకతుదకు రాకుండఁ గ్రుక్కి, కొంత శాంతం బవలంబించి, మది కలంగియు గాంభీర్యంబు తెచ్చుకొని, యిట్లంటిని. “ఆ! ఏటిమాటలివి! మీ రందఱుం జేరి యుపచార పూర్వకంబుగాఁ బ్రార్థించి యడిగిన, లోకంబులోడిపాడిగా నాకుం దోఁచినది పలికితిని. మీ కది మనస్సువచ్చి చేయాదురేని మేలు; చేయకుండినం గదుమే లయ్యె. అంతియకాని, యింతమాత్రంబునకె కోపమెత్తి, యిట్టి తెఱంగుమాలిన పలుగులు నోర వెడల నిచ్చుట మీయట్టియుచితజ్జులకు ధర్మ మగునె? మారాజుగౌరవంబు పేర్కొన మీ రేపాటివారు? ఏల సిర్నిమిత్తంబుగ నసాధారణ గౌరవోదారుం డగుమాతేని నోరికొఁదల లాడి, వలపనిపాపంబు కట్టుకొనియెదరా? లోకంబున సాధునిందకంటె మిక్కిలిపాతకం బెద్ది? వృధాప్రయాసంబు; ఇట్టినోరిచే తేల? నాబుద్ధి విని, యింక నైన మృదుమార్గంబు వట్టుఁడు. లోకంబున నెట్టిదిట్టాకును నాతివాడితనంబు చెట్టలఁ బుట్టింపక పోదు. ఎవ్వరును తాల రువ్వి నవానిఁ బూలరువ్వరు! కాన, నేనును మీ మొక్కటి నడుగవలసివచ్చెడును. మారాజుమాట పిమ్మటఁ జూచు

కొందము. ఏదిట్ట మీనట్టువపిట్టను బక్షి రాజ్యంబునకుఁ బట్టము గట్టెనో మొట్టమొదట దాని నుడువుండు,” అను నానోటి మాటలు నోట నుండఁగనె, కట్టలుక నొకపలుగాకికాకి కనుగీట, వేగ న్నాసైగఁ గైకొనిన గొకము లెల్లఁ బెల్లురేఁగి, చివ్వుకుం జేఁ జూచుడు, లాతిచో శాంతంబునట్ల యనఁమానంబగుచోటఁ బరాక్రమంబ పురుషులకు భూషణం బగుటం దలపోసి, నేనును వెనుకదీయక కలని కాయితం బయి, ప్రతిఘటించి నిలిచితిని. అనవుడు సస్మితాన్యుండై, చక్రాంగ పుంగవుండు కొంగ కిట్లనియె. “ఎవ్వఁడుత్రొవ్వునఁ బరనిజశక్తులకొలంది గణింపక, యెక్కుడువారల డీకొన నుంకించునో, యాకట్టిఁడిమత్తుఁ డిక్కట్టులకెల్లఁ బుట్టినిల్లుగును. తొల్లి యొకకపోతంబు పోతరంబున నంతరం బెఱుంగక, సాఘవంబుతో నెదిరి మద మఱెను. నీ కాకథ జెప్పెద వినుము.

పాండ్యమండలంబున మధుర యను పురవరంబు గలదు. ఆవీటికోవెల నాశ్రయించి, యొకపారావత మిధునము వాసము చేయుచుండును. ఆఖగయుగ్ధం బొక్కనాఁడు ముఖమండప సమీపంబున దేవాలయములో నేల వ్రాలి చెఱి లాడుచుండ, నొక్క శ్యేనంబు వాని దవ్వుదవ్వుల నీక్షించి, చేరవచ్చి దుర్గసమా శ్రయ బలంబునఁ బట్టనలవికాక, యప్పటికి నొడుపుదప్పి ‘వంటయింటి కుందేల్చివి యెందేగఁగల’ వనియెంచి, నాటి కెందేనియుం జనియె. అదియంతయు తెప్పలిడక చూచి, వెఱచి, పారావతి పఠికిట్లనియె. “చూడరుగదా? ఇప్పుడొక్కజాలి, జాలిమాలి, మనలం బట్ట నీపట్టున కేతెంచి దుర్గబలంబుల మనలం జెనకరామికిఁ దలఁపూచి, మహాకోపంబున మనవైపునకె చూడ్కి నిగిడించుచుం జనియెడు. పుణ్యవశంబున నిప్పటి కాశశాద నాప మృత్యుదేవతవాతం బధిక

బ్రదికితిమి. అది ముందెప్పుడును మనమీఁదనే కన్ను వేసి యుండును. ఇంక నీచోటు వాయకుండిన, నెన్నఁడో మన మాయోరణంబు బారి కగ్గ మగుదుము. ఏవారిఁగాని బలవద్విరోధంబు లగ్గుగాదు. ఈతావు తరలి, వేగ నీడేగనేగి తలంగుదము. తాత త్రవ్వించిన తటాకంబని పొంగి బ్రుంగం దగదుగదా? అందుల కొప్పుకొన్నను, ఇది పెద్దలార్జించిన కాణాచియుఁగాదు. నిలయంబు వదలలేక, యిందుండి మిన్నక లయం బంద నేల? ఇంక నీనేగికి వేగిర ముఱవగు వెరవు పరికింపక మసలరాదు. మసలితిమే నుసుఱులు తొఱఁగవలసి వచ్చును. కావున, మునుముట్ట మెలఁకువ పడవలయును. ఏమిబుద్ధి? అని, కన్నుల నీరుపెట్టుకొని, గద్గదవచనయై యుమ్మలించు తనబోటిమాటలు గీటు నంబుచ్చి, మగవులుంగు మొగంబున కలంతినగవు చెలువు గొలువఁ దన చెలువ కిట్లనియె. “ఏల యీలాగున వలవనివెఱపు గట్టుకొని, నాలా వెఱుఁగక, రిత్తయుత్తలపాటు చిత్తంబునకు హత్తించెదు? ఉన్నయూరును గన్నతల్లియు నొక్కరూపన వినవే? సాటివానిపోటున కోహటించి, గృహంబు పాడఱఁజేసి పాతినఁ దోడివారు మనలంగని నగరే? దానిచే నగుపాటు దక్క నొక్కకార్యంబు లేదు. దైవంబు తప్పఁజూచిన, మనయత్నంబు లన్నియు నీటివ్రా లగును. వెరవులు వేయును నొసలివ్రాలు తుడువనేరవు. దేహికి నుఖదుఃఖంబు లీశ్వరే చ్ఛాయత్తంబులు. నుఖమ్ములు రమ్మని తెచ్చుకొన్న వచ్చి, దుఃఖ మ్ములు పొమ్మని త్రోచివైచినఁ బోవునే? మాటియొక్కటి వినుము ఎట్టి విక్రమ ధురంధరులును నాకట్టెదుటఁ దలచూప నోడుదురు. ఈతుచ్చంబగు డేగ యెంత? ఆసాధువంబును నొక్క ఖగంబకాని దయ్యంబుగాదు. నీమది నాయధమశశాననంబున కింత భీతిల నేల? ఇదియు శకుంతంబ; నేనును శకుంతంబను. ఎక్కడ నేనియు వక్షంబు

నకు వజ్రంబు తక్కు వగునె? ఏల యూరకి కొఱమాలిన పిరికి
తనంబుఁ గఱపెదవు? అక్కఱటిపక్కి నిక్కంబు మనదిక్కునకు వచ్చె
నేని, నేనొక్క ముక్కు పోటునం గీటుడంచెద నొండె; కులిశసఖంబు
లగు నిశాతసఖంబులఁ జించి చెండాడెగనొండె, ఆద్యులు కార్యమ్ముల
దమశౌర్యమ్ములఁ బ్రకటింతురుగాని, నూటలు బ్రకటింప నొల్లరు.
నాకిప్పు డూరకి నీతోడ వాగ్వాదమేల? నీవుచూచి మెచ్చుతఱియును
వచ్చును. నావచనములు విశ్వసించి, యావంత యావంతయు లేక,
నిశ్చింతమ్ముగ నుండుము. మన కిప్పుడు వచ్చిన భయమేమియు లేదు;
అని, యూఱడించిన నావులుఁగుచెలువ చెలువునిమాటకు మాత్రాడ
వెఱచి, లోనియూరటంబున కూరటఁగానక, డెందంబున డోలాందోళ
నంబు నొంద, మొగము మోవెలపా టెలనగవున నడంచి, యూర
కుండెను. అంత నాడేగయుఁ బగచాటి, మఱునాఁడు రేపాడి వెడలి
వచ్చి, యాలయప్రాసాదంబుమీఁద నిర్గమద్వారంబువలనికిం దృష్టి
సారించి, పొంచి చూచుచుండెను. అప్పు డక్కలరవంబు లరుణోద
యంబున, నెప్పటియట్లు సంఘారాధ్యంబు మందమందగమనంబుల
దిక్కుల కరుగ వెడలుడు, నాటితోఁ బావురవునతికిం బతితోడి
ఋణానుబంధంబు తీటుటంజేసి, యయ్యణుజ, పోతుబకదారి నుక్కన
ముక్కునం గఱచికొనిపోయి, నాటిబోనంబునకుం దానిఁ దొలి
ముద్దఁగాఁ జేసికొని, యాప్యాయనంబుగ సావడియె. ఆకలరవాంగనయుఁ
బులినోరికండ బాటివడ్డట్టు చావునకుం దప్పి, దేవళంబుం దూఱె.
ఎంతవారికిఁగాని, యాత్మకృతదోషఫలం బవశ్యభోక్తవ్యంబ కదా.
కావున, బలవంతునితో నొంటమిఁగొంట దుర్మరణంబునకే కారణం
బగును.

మఱియు నంతటిబల్లి మలకును వాక్సారు వ్యంబు మేలుగాదు.

దానివలన సర్వకార్యంబులును విఫలంబులై చనును. గొడ్డంట నట
కిన తరువైన మరలఁ జిగిరించుచుగాని, మాటల విడిగిన మనసు తిన్నఁ
బడ నేరదు. యున్న వాగ్దోషంబునంగాదె యొకగర్దభంబు మర్దింపఁ
బడియె. నీకాకథ వాక్రుచ్చెద నాలింపుము.

కరిపురంబున విలాసుం డను రజకుం డొకండు గలఁడు. ఆమడి
వేలు చేరువగ్రామమునుండి శ్రొత్తగా నొకగాడిదను విలిచి తెచ్చి,
దాని బలిపింపవలె నను తలంపునఁ జక్కనియుపాయం బొక్కండు
వెదకి, పొడగాంచి, యాగాలిగానిమేన నొక్కపులితోలు వ్రేలం గప్పి
యప్పుడప్పు డరణ్యప్రాంతసస్యక్షేత్రంబుల రాత్రులు త్రోలుచుండును.
క్షేత్రరక్షకులును విభావరిం బులికళాసంబులోనిదాని దూరమునుండి
విలోకించి, చిత్తమున వ్యాఘ్ర మను భ్రమ గప్పి, యప్పుడ భయో
త్కంపంబున డాయ నోడి, యూడనిఁబాడుదురు. కాఁబట్టి నిరంత
రాయముగా నిచ్చలుఁ బచ్చగందని పయిరు కడుపార దొరుకుచుంటం
బట్టి, కఱవాఱ మేసి పోసరించి, యారాసభంబు యధేచ్ఛముగాఁ
గ్రుమ్మరుచుండును. ఇట్లు కొంతకాలము కడచినపిమ్మట నొక్క
నాఁడు, క్షేత్రస్వామి యొక్కఁడు తాగుండియవాఁడు తన పయిరు
నిచ్చలుఁ బాలివోపుచుంటకు మనంబున దుఃఖించి, దూరము విచా
రించి, యెట్టకేలకు మనంబు గట్టిపఱుచుకొని, నెట్టన సాహసించి,
దుర్గమం బగు ప్రయత్నంబునఁ బొలంబు సొచ్చి, ధూసరకంబళంబు
మొయినిండం గప్పుకొని, యప్పొలంబునవలతఱి నొకవృక్షంబు క్రీనీడ
సథిజ్యేశరాసనుండయి కనుమోసములేక పొంచి కూర్చుండి యుండెను.
అప్పు డెప్పటియలవాటుచొప్పున ఖరంబు చేను చొచ్చి, యచ్చేరువ
బూదివన్నియగొంగళితో నున్న పొలముకాఁపును వే తొక్కగర్ద
భంబుగా వగచి, కాలపరిపాకం బగుటను వాని కభిముఖంబుగాఁ

గూయుచు డాయవచ్చెను. ఆకూత విని పొలముకావు కలరూపు తెలిసి, దరహాసచంద్రికా నుందరవదనేందుండయి, “యీకిగ్గాడి గాడిదా యిన్నాళ్లును మాయందటకన్నులను గప్పినది?” అని నిర్భయంబుగ వాయబోయి, యాబాలేయము నవలీల నొక్కకోలం గూలనేసి, కృతాంత దర్శనంబునకుం బుచ్చి, కృతకార్యుండయి చని నాటఁబట్టి కరము నుఖంపడియుండె.

కావునఁ బలుకు బ్రల్లద మెప్పుడుం దప్పక గొప్పయొప్పమిఁ బుట్టించును. శ్రేయస్కాముం డది యుడిగి, యడఁగి మడఁగి యుండ వలెను. అది యట్లుండె; తదనంతరవృత్తాంతంబు వినిపింపు మనిన, హంసంబునకు బకోటం బిట్లనియె.

అట్లు వాని పరుషభాషణంబులకు రోషించి యుద్ధసన్నద్ధుండ నయి నిలిచిన నన్ను వీక్షించి, యాపక్షు లిట్లనియె. “ఓరీ! స్వామి ద్రోహీ! యింటఁగుడిచి యింటివాసము లెన్నిక యిడిన వడువున, మాదేశమునఁ గ్రుమ్మరుచు మాస్వామినే యాక్షేపింపఁ జొచ్చితివి. కావున, నీవు సద్యోపధార్హుండవు; పాపకర్ముండవు; నీయెడ నించు కయిన దయఁ జూడఁదగునె? కుడిచి కూర్చుండి యుబుసుపోక, నోరి శ్రొవ్వన నింత తెచ్చుకొంటివి. చేసికొన్న దనుభవింపకతీఱదు. మ మ్మోవరిఁగా జూచితివి? శౌర్యాలంకారుం డగు చిత్రవర్ణుని బంట్లను మ మ్మొంటుంగవే? ఇప్పు డెట్లును నీప్రాణంబులు పుచ్చుకొనక విడువము. నిమిష మడిచిపడకుండ నిలుపుము. నీపడుబాములు చూచెదవు.” అనుచుం గవిసి, దురాగ్రహగ్రస్తంబులై యాఖగంబులు నఖరముఖ విదారణంబుల బక్షతాడనమ్ముల నన్ను నొంచి, మఱియు నిట్లనియె. మీరాజ మరాళంబు మిగుల మెత్తనివాడు. అట్టివానికి రాజ్యాభి కారపూజ్యత యెక్కడిది? సంతతక్షముండైనవానిం గని, భృత్యులు

వెఱుపక యెల్లిదంబుగఁ జూతురు. క్షమా తేజంబు లాయాయి యెడలఁ బ్రయోగించుట రాజధర్మంబు. అట్టిరాజే ప్రజానురంజకుం డగును. సంతతతేజం డగుటయు తేజంబు గాదు. తేజంబు కడుఁజూపిన వాని నతిక్రూరుగా భావించి, వానిపొత్తు సహిపొత్తుగా నెంతురు. కావున, నిలాపాలనంబుఁ బూనువాఁ డవసరోచితంబుగ క్షమా తేజంబులు రెండును వెలయించుచు, వీరశాంతాదిగుణంబుల, సరఘాసమాశ్రిత మధుకోశంబు చందంబున నధృమ్యండును నభిగమ్యండును నయి చూపట్టవలెను. ఏకాంతమృగువగు వాఁడు కరస్థ మగు నర్థము నేని దక్కించుకొన నమర్థండు గాఁడనఁ, బ్రజాపాలనదక్షుండయి రాజ్య భారంబు భరియింప నెట్లు శక్తుం డగును? అప్పులఁ బడియుండు తెలి పిట్టయా రాజనామంబుఁ దాల్చి నర్హుండు? దానిఁ బూనువాఁ డెంతటి వాఁడు కావలెను? అట్టి దుర్బలుని పాదసేవకుండవయి నీ వేమిభాగ్య మనుభవించితి వని, నిక్కంపు హితుండవుఁబోలె మా కీ వెడబుద్ధులు గఱసనచ్చితివి? లోకమున నెవ్వరైనఁ బ్రబలునిం జేఱట్టుదురు! గాని దుర్బలునిపొంతలం బోనైన నొల్లరు. ఆశ్రయించినను, ఫల చ్ఛాయాసమన్వితం బగు మహావృక్షమునే యాశ్రయింపవలెను. ఒకవేళ దైవికంబుగ ఫలంబులు లభింపకపోయినను, సనివార్యంబగు దానినీడ నేఁడు మావనోవును? సింహప్రసాదంబున నజంబును వసం బున నిర్భయంబుగఁ జరియించుటఁ గానమె? అట్లు ప్రబలులం జేరినలాఘవాస్పదునకును గౌరవం బబ్బును? ద్వేష్యులును సర్వజగ న్మాన్య లగుదురు; ఇక నార్యులు ప్రశంసనీయు లగుదురని యుగ్గ డింప నేల! ఎప్పుడును హీనుని మాత్రము చేరరాదు. చేరినచో, మునుగల గౌరవము సైతము పోవును. శౌండినికరంబువ నున్న పాల ముంత నేని కల్లుముంతయే యందురు. నీచసేవ, కేవలము శ్వవృత్తి

వడిన యాయాసం బెల్ల నిష్ఫలం బగుటయకాక, దాన మనోభీష్మితం బెప్పుడును నఫలంబు కాదు. హీనమానసపదాశ్రయులకుఁ గొన్ని యవ నరంబుల దొనంగులును బొసంగును; అట్టివారి జన్మంబు లెప్పుడును దుఃఖభాజనంబు లగును. ఎప్పుడైనఁ దప్పిదారి, యించుక యభీష్టఫల సిద్ధి తుయిన నది తుదముట్టనేరదు. అల్పజలాశయంబుఁ జేరిన విసా రంబునట్టుల, యల్పు నాశ్రయించువాఁడును వానితోడన తీటును; అట్లు తీరకమున్నును, నాగండకమున కెట్లు వానికి నట్లు గండములు మెండుగా నుండును. అల్పులతో క్షణమాత్రంబును నిలువను, సం భాషింపను, బోలదు. సజ్జనసాంగత్యంబున సర్వార్థసిద్ధులంబోలె, దుర్జనసంగమంబున సకలానర్థములును బ్రాప్తము లగును. ఆధారా ధేయభావంబునంజేసి యాదర్శంబున ద్విరదం బన్నవయయి కనువట్టు నటుల, యలంతులఁ జేరినవలంతులును నలంతులయి కానఁబడుదురు. కాన, హీనసేవ యావంతయుఁ గర్తవ్యంబుగాదు. పొట్టికయి యట్టి హీనుని కాళ్ళుపట్టుకొని, కష్టపుజీవనము జీవించుటకంటె, మానవంతు నకు నిశ్చించలం బగు నిశ్చయంబున నడవిలో నుండి, వన్యాహారం బుల సుఖముగాఁ గాలము గడపుట సర్వలోక సమ్మత మైన పక్షము; తేదా, కీర్తిధను నొక్కనిపాదభక్తుఁడ నని పేరుపెట్టుకొని, తక్కువ పాటులేక బ్రతుకుట యంతకంటె నుత్తమపక్షము. మణియు లోక ములో రాజునాశ్రయించుట, కష్టకాలంబులఁ దమ్మాతం డపాయం బులవలనం బాపి కాపాడునని కదా? అట్టిరక్షణ మా రాజుఫలనం గలుగకపోయెనా, వానితోఁగి ప్రయోజన మేమి? అట్టి పరివృథుండు లేకపోయినను, వ్యవదేశంబున నైన బ్రతుకవచ్చును. తొల్లి శక మ్ములు వ్యవదేశంబునంగాదే, యభిమతార్థసిద్ధిఁ బడసి నితాంత సౌఖ్యం బనుభవించె? ఆకథ ససాకల్యముగా వినిపించెదము వినుము,

పూర్వ మొకప్పు డవగ్రహనిగ్రహంబు సంభవించి, జలాశయంబు లెల్ల జలశూన్యంబు లైన, దైన్యంబున గహనంబునం గల మతంగజనివహంబులు యూధనాధు పాలికిం బోయి, నకరుణంబుగా నిట్లనియె. “స్వామీ! యేమని చెప్పుదుము? ఈనికటంబున మే మజన్రంబును స్నానపానంబులు నేయుతటిని, యీయేటిపఱువుచే నిదాఘంబగుడఁ బ్రబలాతపతాపంబున జంబాలమాత్రావశిష్టంబయ్యె. అల్ప కాసారంబులగతి తడవ నేల? తావకచరణనేవకులముగాఁ గాఁజాలియు, ననతిక్రమణీయం బగుమాయభాగ్యంబుకతంజునఁ దృష్టాతిరేకంబున మాకిట్లాకులపాటు పాటిలవలసిన కాలంబు సప్రాప్తమయ్యెను. ఇట్టిదుష్కాలంబు ప్రాప్తమగునని కల నేనిం దలఁచి యెఱుంగము. ఏకాలమున నేమివచ్చునో యెవ్వఁ డెఱుఁగును? ఆహ! కాలంబుఁ బోలుదానిఁ, గాలంబుఁ దక్క నింకొక్క దానిం గానము గదా? ఇత్తఱి మమ్ము భవదీయప్రసాదోపజీవుల నీపిపానం గాసిలకుండ నేది, యీబారిఁ గడవఁబెట్ట దేవరచరణంబులుదక్క నన్యంబు శరణంబుఁ గానము. మేనుండఱము మామనఃపరితాపంబు నివేదించి, దేవరకృప నాశ్రయింప వచ్చితిమి. వేళంబ దీనికిం దగిన నదుపాయంబు చింతింప వలయు. అనన్యగతికులమగు మమ్మింక ముంచినందేల్చినను దేవరదేభారము.” అని యూరకున్న, యూధనాయకుండును సంక్షుభితం బగుహృదయంబునఁ, గార్యభారమగున్నదై కొంతొకవడిచింతించి, యొక్కజంఘాలునింబిలిచి, నీవిప్పుడతిత్వరితగతిం బోయి, “యీకుఱంగల నెందైన మధురశంబరపూరితం బగుసరోవరం జూరసి, మాకడనున్నట్ల చనుదెమ్ము. అట్లునేయఁబ్రాలుమాలి యూరకరాక, నీయనువర్గంబులపోక నుమీ.” అని పంచిన, వాఁడును వివయనయ భయంబులు హృదయంబునం గదుర, జేనియానతిని శిరసా

వహించి తత్తణంబునఁ గదలి మనోవేగముతో నేగి, వివినం బెల్ల
వెదకి, తుద కచ్చేరువ నొక్కమడుపు పొడగని, హర్షోత్కర్షంబునఁ
బటతెంచి, యూధపతి కిట్లనియె. “దేవా! నేనకుం డీననమధ్యంబున
నిర్మలజలపూర్ణప్రాదం బొక్కటిచూచి, యిదిగో సఫలప్రయత్నం
డయి వచ్చె; ఇంక భృత్యులతోడఁ గూడి దేవర విచ్చేయ నవసరంబు.
మననారెల్ల నాప్యాయనంబుగఁ బాసీయంబులు గ్రోలఁ గాంచిరి.”
అన; సామజస్వామియు, గడుఁబ్రమోదించి, యతని వభినందించి,
గజప్రజంబుల వెంటఁబెట్టుకొని మడుపుకడకు నడచి, జలమ్ముల డిగి,
తోయమ్ము లొకఁతమ్ముగఁ గ్రోలి, కంఠదఘ్నమ్ము లగునంబువులం
దేలి, యోలలాడం దొడంగెను. అప్పుడు, యాతాయాతగజప్రవాత
పదతలాఘాతమ్ములం జదిసి సమసినశశకవిసరమ్ముల నాలోకించి,
శోకానలసంతప్తస్వాంతుండయి, శశకేంద్రునిమంత్రి రోమకర్ణుఁడు
బెగ్గలఁబగ్గలింపరోజుచుఁ బారుతెంచి, నిజాధీశ్వరునిశిలీముఖునిఁ గాంచి,
వినయవినమితోత్తమాంగుండయి నమస్కరించి, తమవారికిఁ బాటిల్లిన
ముప్పుచెప్పఁబోయి, డగ్గుత్తికపడి, కొంతవడియూరకుండి, యెట్టకేలకు
నెలుంగు తెచ్చుకొనియిట్లనియె “దేవరవారుకంటిరో కానరోకాని, గజ
విసరములచే మనశశములకుం బ్రళయము ప్రాప్త మయ్యెను.—
అనుడు, నాదారుణ భాషణము శ్రవణములం దూఱి హృదయ
దారణము గావింపఁ, గరగుప్తకర్ణుండై ‘హరిహరీ’ యని కన్నులు
మూసికొని, కొంతనేపు చిత్రాయచూనగాత్రుండయి టిచ్చవడి
యుండి, మంత్రిప్రయత్నంబునం దెలిసి, దీర్ఘనిశ్వాసపురస్సరముగా
నలుదెసలుం జూచి, యల్లన లేచివచ్చి, కార్యచింతావరత్వమున
నమాత్యులంగని శిలీముఖుండిట్లనియె. “మంత్రులారా! యీ యేడు
వేసవివేడిమిఁ బోడిమిచెడి, యెల్లవంకలవంక లింకంబాతిన, మీఱిన

దగ వెల్లిదమున నుల్లములు పల్లటిల్ల, వదనములు వలువట్లువట్ట,
 వేదండతండములు నడగొండపిండువడువున వెడలి, పుడమి యానిన
 చందమున నెల్లెడలఁ దామ యయి, మెండుకొని యున్నవి. ఇప్పుడు
 వానియడుగుల యడుగునం బడి మడిసిన మనచెవులపిల్లులనుద్ది వినిన
 యప్పటినుండి నాయుల్లము పెల్లు తల్లడిల్లుచున్నది. పిపాసాపరాయత్త
 చిత్తము లగు నీమత్తదంతావళసంతానముల శ్రాంతము నంబుపానా
 ర్థము వచ్చుచుఁ బోవుచు నుండ నిచ్చితమేని, యచిరకాలమున మన
 కులంబెల్లఁ బ్రాణములు గోలు వోయి, నామమాత్రావశేషం బయి
 యుండవలసి వచ్చును. ఇప్పటికే కించిదూనముగాఁ బాలిసి, పారా
 వారముఁ బురుడించుబలంగమ్ము గోష్పదాకృతి యయ్యె. ఇంకఁ
 దడసినఁ, గార్యంబు తప్పును. బలహీనులము కావున, మనకు వాని
 మాటుకొనుపాటిబలిమిలేదు. ఏమి నేయునారము? ఎట్లయిన నీవారణం
 బులబారికిం దగు ప్రతీకారంబు సత్వరంబుగ నారయం జను.” అన,
 శోకవిస్మయపరీతస్వాంతులయి యెద్దియుం దోఁచక, మంత్రులనోవ్యన్య
 ముఖావలోకనంబులు నేయుచు, మన కియ్యెడ దైవంబకాని వేటొండు
 శరణంబు లేదని వగఁగూరి, మొగంబులు తెలివితప్పి యుండ, నాదర
 వినయసంభ్రమంబులు ముప్పిరిగొన నాతటి విజయుం డను ముసలి
 కుందేలు శిలీముఖున కిట్లనియె. “ఓమహాప్రభూ! దేవరదివ్యచిత్తం
 బున నిది యొకపనిగా నెంచి చింతింపవలదు. దేవరదయ గలుగ, నా
 కీయమిత్రుల నోర్పు పెంతపని? లోకంబునఁ బ్రజ్ఞాసాధ్యంబులు కాని
 కార్యంబు లేవియు లేవు. దేహబలంబు లేనివాఁడయ్యు, శేముషీ
 మంతుం డెంతఘనకార్యంబు నైనఁ దృణప్రాయంబుగ సిర్వహింప
 సమర్థుండై యుండును. దేశకాలజ్ఞులమై యనారతము దేవరయోల
 గంబునం గొలుపునేయుమముబోఁటివారి కీనాగమ్ములఁ దొలఁగఁ

ద్రోలుట యొకదుష్కరము గాదు. స్వామి కనుగిటిపినం జాలు
 వలినవారినియోగబలంబున, నశ్రమంబున నెంతటికార్యంబు నైన
 ననివార్యంబుగా సాధించుకొని, నీలెంకలలెంక రాగలండు.” అని
 యనిపించుకొని చనువాఁడయి యాజ్ఞయే యనఁ గుండేభ్యరాయం
 డును నాతనిఁ బ్రీతిశీతలంబగు నాలోకనంబునం జూచుచు, నంగీకార
 పిశునమందహాసనకందశసుందరం బగు మొగంబు వంకించి, “సరగ
 నరిగి కర్జంబు సఫలంబు చేసికొని రమ్ము. నీతలంపునకు దైవం బను
 కూలం బయ్యెడు” మని దీవించిన, ‘మహాప్రసాదం’ బని పనివిని,
 మార్గంబున నిట్లు చింతించెను.—ఆదంతిరాజు మహాజంతువు; నేను
 గడు నల్పజంతువను. ఆగౌరుం దారసించి నా కెట్లు మాటలాడఁ
 దలకూడును? తలకూడెబో, కార్యసంఘటనం బెట్లు సాధ్యమగును?
 నే నందనిమ్రానివండ్లు గోయం దలపెట్టితి. నాకోరిక యీడేఱునో
 యీడేఱదోగదా? — అని చింతాడోలాయమానమాననుండయి,
 కడకుఁ బరమోపాయంబొక్కటి బుద్ధికిం దవిలినఁ జక్కఁగాఁ బరికించి,
 యది మనసునకు సరివడ్డ తరువాతఁ గదలిపోయి, ‘స్వప్నశించుచునె
 ద్విపంబును, నాఘ్రాణించుచునె యురగంబును, బాలించుచునె
 నృపాలుండును, నవ్వుచునె దుర్జనుండును, హింసెంతు’ రని విచక్షణులు
 పలుకుదురు.—కాన, నేనీనగాగ్ర మెక్కి కరిరాజుతో ముచ్చటించెద
 నని నిశ్చయించి, వేగ నాగిరిశృంగం బధిరోహించి, రాగమనంబు
 ప్రతీక్షించుచుండె. ఆపగిదిం గొంతతడవాతనిరాక కెదురుచూచుచుండి,
 దంతినాయకునితో మడుపున కేతెంచి పానీయంబులు గ్రోలి మరల
 యిరవున కరుగుచున్నవానితోఁ గొండ కొమ్మున నుండి యిట్లనియె.
 ‘ఓ మాతంగపుంగవా! నీకు సమస్తంబును శస్త్రంబగుఁగాక!
 ముహూర్తమాత్రంబు నిలిచి, నావచనంబులు విని పోమ్ము’

నావిని యాపలుగొమ్మల మెగమ్ములతోడ మొగమ్మెత్తి చూచి,
 “నీవెవ్వఁడవు? మాతోడ నేమికార్యము గలిగి మాటలాడ వచ్చితివి?
 కాలవిలంబనంబు నేయక నీయుదంతం బంతయు నొకటి రెండు మాటల
 నుడువుము” అనిన, విజయుం డిట్లనియె. “ఎవ్వనిపేరు విన్న నహిత
 చక్రంబులు నిచ్చునుఁ దల్లడిల్లుచుండు, నాకు వలయైకాధినాథుండగు
 రాజదూతను నేను; దూత యయినవాఁడు విరోధి యనిరోధ
 క్రోధంబునఁ గృపాణపాణి యయి ప్రాణంబులుగొన గమకించుచున్న
 నైనఁ, ద్రాసంబు వాసివాయోడక యథార్థంబై వచియింప వలయుం
 గాన, నానిశానాథుండు తానుగ నీతోడ నాడుమని నాకుం గఱపి
 వుత్తెంచిన వార్తలు కొన్నిగలవు: వచించెద. వాని సాపథానముతో
 నవధరింపుము.—మదీయాజ్ఞాపరిపాలితం బగుటంజేసి, యీనరోవరం
 బెట్టి భీమబలులును నాయసుమతంబు నడయక కదియ శంకింతురు.
 మీరు నన్నుఁ బూరికింగొనక, నేటితో పోట లేక యీకొలను సొచ్చి,
 కలగుండు వఱచితిరి. అంతియకాక, పథంబున నస్పదీయ పాదభక్తుల
 శశంబులన నేకంబులరూపుమాపి నాయెడ మహాపరాధంబుగావించితిరి.
 బుద్ధిగలిగిబ్రదుకఁదలంతురేని, యీక్షణంబ మడుంగువిడిచియొండుకడకు
 నడచునది. ఇది మొదలెన్నండును నాముదలఁగొనక కొలఁతుఁ జొరకుండు
 నది. ఎఱిగి యెఱుఁగములంజేసి, మీరింతదనుకంజేసిన నేరంబు సై రించితి.
 ముందు నాపనువుచేసి, మొక్కలంబు మాని ప్రాణంబులు గాచి
 కొందు. అట్లుగాక యింకను మదాంధకారంబునఁ గన్నుగానక మదీ
 యాజ్ఞోల్లంఘనంబుఁ గావింపఁ బాలుపడుదురేని, మిమ్మందఱ నస్ప
 దీయవ్రతాపానలంబున కొక్కటఁ బూర్ణాహుతిఁ జేసెద. మీఁద
 మీకుంబోలినగతిఁ జూచుకొందు.—అని రోషాతిభీషణుండయి, సవర్త
 సమయభీషణ హుతాశనకీలపోలిక మండిపడుచున్న వాఁడు. కాలాతి

పాతంబుగాకుండఁ, బరమకృపానిరతుం డగు హిమకరుని శరణుసొచ్చి,
తదనుగ్రహంబునకు భాజనంబ వగుము. ఆతనియానతి మన కందఱకు
నవిలంఘనీయము. మీకుఁ బ్రాణములు చేఁ దగునేని, యాయనయాజ్ఞ
నన్యథాకరించునది.” అనుడు, దంభోళిపాతశుక్లంబు లగు నావాక్య
ముల హృదయంబు వగిలి, బెగడు గదిరి, కంపంబు సర్వాంగీణంబై
యెలయ, వినశం బగు డెందంబు నెట్టకేలకు నూలుకొల్పి, గద్గదిక
నెలుంగు దగులువడఁ గుంజరపతి చెవులపోతుం గని యిట్లనియె.
“క్షుద్రులము మే మామహామహాసి కోపంబున కెంతవారము!
తనయు లెం దయిన బుద్ధిదోషమున నెదురుపడి యాజ్ఞ మిగిలినఁ,
దండ్ర యది మనసునఁ బెట్టునే? ఆశీతాంశునకు బుధుఁడొకఁడును
మే మొకరముఁ గాము. మే మజ్ఞానకృతంబున మి మ్మాయానపెట్టి
కడునవజ్ఞఁ జేసితిమి. మాచేసినయావ్యతిక్రమమ్ము క్షమియింప నీవే
మామారుగా క్షపాకరుం బ్రార్థింపుము. ముందెప్పుడు నీతటాకంబు
చెంతలం జేరము. దీనిం బ్రాణభయమునం బలుకు కార్యవశంపు
మాటనుగాఁ బాటింపఁబోకుము. ఏనిన్ని మాటలవాఁడంగాను. ఇంక
నీపలుకుఁ ద్రోచిన, నీపాదములకుం దప్పినవార మగుదుము. మీరాజు
సమ్ముఖమ్మున మామీఁద దయ పుట్టునట్టుగా నెట్టు ప్రసంగించెదవో
నీదేభారము. మదీయవిజ్ఞాపనము విని వాఙ్మాత్రంబున నీవు మాకీ
యుపకారము తప్పక చేయవలయును. మఱవకుమీ పోయివత్తుము.”
అనిన, శశకం బిట్లనియె. “ఓయాధనాథా! మానాధుం డగు సుధాం
శుండు సన్మార్గవర్తి; దయానుథానిధి; శరణాగతభరణైకబిరుదాం
కుండు; భక్తు లెంతలెంతలు తప్పులు చేసినను, ననుతాప పడిరేని
నెరసు లెన్నిక మన్నించును. తలం కొందకుము. నీవారును నీవును
గావించిన యవగడంబు లెల్ల నిస్సంశయముగా లోఁగొనును. ఈ

సరోలలామం బాయన పేరనె చంద్రసగన్సునాఁ బరఁగు చున్నది. మ మ్మాతండు దీనికిం గావలిపెట్ట, నిచ్చోట నున్నవారము. మే మందఱి మాయనభృత్యులము. ఆదయాభుండు ను మ్మనవరతము హిఃప్రాణంబులగాఁ జూచుకొని, పుత్రవాత్సల్యంబునం బ్రోచు చుండును. శశంబులం గలిగి యుంటనే, యాశశధరునకు శశి యను నాయము జగమానఁ బ్రథితం బయ్యె. ఇప్పు డాతం డతిదూరం బగు గగనపథంబున వర్తించు చుండును. మన కావ్రదేశంబు బహుతర ప్రయాసగమ్యంబు. ఆతఁ డెడపదడవ నీమడుగునకు వచ్చి చూచి పోవుచుండును. ఈనిశాసమయమున నీసరోవరంబునకు విజయము చేయఁ గలవాఁడు. సమ్ముఖమున రాయబార మేటికి? అప్పు డాతని పాదసందర్శనంబు చేసికొని, మీయపరాధంబు సర్వంబును నివేదించి తదీయానుగ్రహంబు వడసి, చనుటమంచిది. అందాఁక నిందు నిలు వుము.” అని, యెడఁబటిచి, ప్రొద్దు వాలినపిమ్మట గజరాజును వెంటఁ బెట్టుకొనిపోయి, సంజవేళకు జలాశయంబుజేరి, కొలనిజలంబుల ననిలవశంబునం గదలునరుణంబగు నిశాకరప్రతబింబంబుఁ జూపి, యిట్లనియె. “అదె చూడుము. కుముదబాంధవుండు క్రోధరసం బుట్టి పడ నెట్లు కోపప్రకంపమానాంగుఁ డయి యున్నవాఁడో. ఇది నీవు సంభాషింప నవసరంబుగాదు. కినుక తీతిన వెనుక సమయము చూచి, నీచందం బీచందమామకువిన్నవించి, నీదెసఁబ్రసన్నహృదయుం గావించెద. ఇక్కడ నీవు మతేమియుఁ ద్రవ్వక, గ్రక్కున మ్రొక్కి నీయిక్కకుంజనుము. కడమపని నామీఁద విడువుము.” అని సను యోచితముగాఁ బలికి యేనుఁగును మ్రొక్కించి వీడుకొలిపి, విజయుం డును దనజన్మంబు సఫలంబయ్యెఁగదాయని యలరి, వికసన్ముఖుం డయి చని, శిలీముఖమునకు నమస్కరింపుడు, గార్యనివేదనం బొన

రించునంతకు మాననంబు పట్టజాలక, విస్మయనూచనలోచనరోచులు నిట్టవొడువ నిట్టనియె. “కార్యము గోట మీటుకొనివచ్చుట నీనుఖ వికాసంబె చెప్పక చెప్పుచున్నది. అమోఘనంకల్పుండవు? నీతలం పెన్నడయినఁ బొల్లగునే? నీయంతటిహితుండు కలుగంబట్టికదా, నేడు మే మందఱము మృత్యువక్త్రగతులముగాక, బ్రతుకు గంటిమి. నీఋణంబు మేము పదివేలజన్మంబు లెత్తి యయిన నీగంగలమె?” అని మఱియు బహువిధంబుల నాతనినిన్నాణంబుఁ బ్రశంసించుచుండ, రాజున కభిముఖుం డయి విజయుండు సనినయంబుగా నిట్లనియె. “ఆశ్రితపక్షముచే దేవర యిట్లానతిచ్చెదను, గాని నిక్కంబునకు దేవరప్రశంసనేయఁ దగినంత శక్తియుక్తుండను గాను. అనామకుల మగుమాదృశులకును, బ్రశంసకు నెంతదూరము? ఒకవేళ మాకట్టి శక్తిగలిగిన, నదియు మీ సేవవలననేకదా? దేవరయాజ్ఞ కన్యధాత్వం జేలగలుగును? కార్యంబు పండించుకొని వచ్చితి.” అని తనవృత్తాంతం బాద్యంతంబును విజ్ఞాపనం బొనరించి, పారితోషికంబు వడసి, విజయుం డపరిమిత సంతోషంబునం బొదలియుండె. అది దొరంకొని లంబ కర్ణంబులెల్ల నతివేల నమ్ముదమ్మునం దేలుచు, నుఖంబు పడియుండె. కావున, రాజు లేకున్నను నెపమ్ము వెట్టియయిన నుఖంపవచ్చును.

అనుడుఁ దదీయ వచనశ్రవణానంతరంబున నుద్దీపితం బగు పాటోపంబు లోలోపలన యడంచుకొనుచు, మనోవికారం బేమియుఁ దోఁపనీక, నేనిట్లంటిని. “ఆర్యజనమిత్రుండగు నా హంసకుల నవి త్రుండు వీరాధివీరుండు; నిజప్రతాపదీపాంకురనిరన్తనమస్తవై రివీర దుర్వారగర్వాంధకారుండు; విక్రమాఘ్న నొరు నాతనిఁ జెప్పి చెప్ప వలెను; పిటికితనం బాయన యున్న యూరనైన లేదు; ఆతం డించుక కాలు గదిపెనేని, భువనంబులెల్ల నల్లలనాడుచుండును. ఉభయసౌకకు

మీ యారక పుట్టనిబొట్టెలకుం బేళ్ళు పెట్టెదరుగాని, యాతండు నలుపో తెలుపో, యెఱుంగను. భవాదృశులు ప్రాజ్ఞులే యిట్లు భావ్యంబులు కానిపలుకులు నలుకుచుండ, నింక నజ్ఞులగతి యేమనవచ్చును? వరాక్రమగుణంబున నాతం డొక్క కర్పూరద్వీపంబునకే కాదు, త్రిలోకాధిపత్యమునకైనం దగినవాఁడు. ఇంక నాతనిం జేరుగుచ్చి యేమైన నన్న, నపచారం బగును. మీప్రల్లదంబు లుడిగి యూర కుండుండు.” అన, నాయండజంబులు మండిపడి, నన్నుఁ దెగటార్పఁ గృతనిశ్చయంబు లయి, తమతేని యెఱుకమీఁద మఱి పరిమార్చు తలంపునఁ బెడతెక్కలు విడిచికట్టి, కొట్టి కంతగతప్రాణం గావించి, హతదంష్ట్రమహాభుజంగంబుభంగి రోజుచున్న నన్నుఁ బ్రసభాచరణంబున దుష్టభూయిష్టం బగుసభాస్థలికిం గొనిపోయి, తమ రాజు ముందఱఁ బెట్టి, సభాస్థారు లందఱు విన నిట్లనియె. “స్వామీ! యేము భవదా జ్ఞాధీనకృత్యులముగాన, నెఱిగినయర్థము చెప్పక కప్పిపుచ్చి మాయం తన యొకటి చేయుట భృత్యధర్మంబు గాదని, యీమత్తునివృత్తంబు దేవరకు నివేదించి భవదుక్తమూర్ఖంబున నడవఁ జనుదెంచితిమి. ఈయొక్కలీఁడు, సమయుటకు సమయంబై, యుచితానుచితవివేకంబు లేక, ధర్మస్వరూపుల రగుదేవరయెడఁ గొడిమలు గడియింపఁ దొడఁ గినవాఁడు. “అన్యదోషకారి తనకిల్పిషంబునఁ దానెకాలిపోవు; చచ్చిన వానిఁ జంపనేల! యనరాదు ఒకప్పుడు దైవంబును దోషకారులకే తోడు చూపును. ఈమూర్ఖబకంబు మనసీమం దిరుగుచుఁ దేకువ మాలి, యేలినవారిపాదంబులనె యధిక్షేపించుచుఁ, బలుకరానిపలుకు లెల్లం బలికె. కావున, నీబకాధముం డవశ్యవధ్యుం డయ్యెను. కలహ శీలుండగు నీతనిఁబొలియింప మేము సంజాతనిశ్చయమై యున్న

వారము ముక్కు పొడువగా లేనియుగోప మదియెన్నఁది? వీనియెడ
 లేశంబును నయ తలంపవలదు. ఆజ్ఞయైన వీని గడతేర్చినము. ' అని
 యన్నియు నేకవాక్యతగాఁ బలికిన నాలించి, నాని వారింది, భయా
 ధీనమానసుండనై మాటుమెగమువెట్టి వజ్రవజ్ర వడఁగుచున్న నన్నుఁ
 గరుణాతరంగితాపాంగుడై కాంచుచు, చిత్రవర్ణుండు 'వీ డెవఁడు? ఏ
 దేశమునుండి వచ్చుచున్నవాఁడు? తెలుపుఁడు.' అన, నవియు 'హిరణ్య
 గర్భుండను రాజహంసంబు ననుచుండఁట; కర్పూరద్వీపమునుండి
 వచ్చినవాఁడు' అని విన్నవించుసమయాబునఁ, బరిసరవర్తి యగునా
 శిఖండిప్రకాండునిమంత్రి దూరదర్శియనుగ్రద్ద నన్నుపలక్షించి, 'మీ
 యధ్యక్షుని సమక్షంబున ముఖ్యామాత్యుఁ డేవాఁడు?' అని యడిగిన,
 నేనిట్లు చెప్పితిని. "వివిధవిద్యావిశారదుండగు సర్వజ్ఞనామక చక్ర
 వాకప్రశస్తుండు. ఆతండునర్వధర్మములను మూలముట్టుగ నెఱుఁగును;
 సత్య శౌచాది సద్గుణ గరిష్ఠుండు; స్వదేశసంభవుండును, ఉపధా
 శుచియు, అఖలార్థసంవేదియు, అభ్యస్తసమస్త వ్యవహారుండును,
 సుప్రసిద్ధుండును, సర్వజనసమ్మతుండును, ధైర్య శౌర్య ధుర్యుండును,
 ప్రతిభావంతుండును, ధర్మాధర్మ విశారదుండును, స్వామికార్యైక
 తత్పరుండును, నగువాఁడు మంత్రిపదంబున కర్హుఁ డని నీతిశాస్త్ర
 వేత్తలు చెప్పుదురు. దైవానుగ్రహంబున నీసకలసద్గుణములును
 నాజక్కవదొరయందుఁ బొందువడియున్నవి.' అని చెప్పినవసరంబున,
 నాయాస్థానంబుననున్న యరుణముఖుం డనుకీరంబు మయూరరాజున
 కిట్లనియె. "దేవా! యవధరింపుము. కర్పూరద్వీప ప్రముఖాంతరీపంబు
 లెల్ల నీజంబూద్వీపాంతర్గతలఘుద్వీపంబులె కావున, నాకప్పురపు
 దీవియు దేవరవారిద యయియుండును. దాన, నామానసౌకస్వామియు
 నానుగాదనక స్వామియానకు లోనై మోగఁదగినవాఁడు. నేఁ

డాదిగా నేడేడును దేవర కరివెట్ట నాజ్ఞాపింప, హిరణ్యగర్భునిపాలి
 కొక్కవేగనిని వేగఁ బుచ్చుట ప్రధానానుష్ఠేయమైన కార్యము.
 వీతిహోత్రుండు కాష్ఠంబులఁ దృప్తి పొందనిచందంబున, భూకాం
 తుండు రాజ్యంబునఁ దనివిననక యుండవలెను. అనంతస్తుం డగు
 భూనురునట్లు సంతస్తుండగు పార్థివుండును జెడును. కావున, మహీ
 కాంతుండు సంతతోత్సాహవంతుండై, యార్జవంబునంగాని, యనార్జ
 వంబునంగాని, దుర్జయులగువగఱ నిర్జింపవలయును. అంతియగాక,
 వేటొక్క ధర్మనూత్ముతగలదు; సావధానమతివై యాకర్ణింపుము.
 'రాజ్యంబు వీరభోజ్యంబు' అని ధర్మశాస్త్రమర్శపారగులు వచిం
 తురు. కాన, సముచితసైన్యసమన్వితులరై కదలి, దేవర చేవ మెయి
 నాదీని నావరించుట యర్హకృత్యము. అతండు మంచిమాటలం
 జక్కఁబడెనేని మేలయ్యెడు. అట్లుగాక, కాదు కూడదని దేవర
 వలుకు నేయక యవధీరణము చేసెనేనిఁ దత్ఫలం బాతండు చేసేతం
 గుడువఁగలఁడు. మదీయ ప్రార్థనాభంగంబు నేయక, యొకదూతం
 బనిచి యెదిరిహృదయం బెఱుంగుట యసరిహోర్వకార్యంబు.' అనిన
 వికాసహాస భానురాననుండై, చంద్రకీండుండును. "అవు; అది
 కార్యంబు" అని తలయూఁచె. ఔరా; 'రాజ్యమదాంధుండును,
 బాలుండును, ధనగర్వితుండును, నున్నదుండును, శక్యాశక్యవిచారంబు
 నేయక యలభ్యంబుల లభ్యంబులఁగాఁ దలంతు' రనుకోవిదులవలు
 కుల కేల యన్యభాత్స్యంబు గలుగును? రాజ్యోభంబెకదా, యీ
 దుర్విచారంబులకెల్ల మూలంబు. కోటరస్థానలంబు కుజంబుంబోలె,
 హృదయస్థత్వస్థానలంబు మనుజు దగ్ధంబుచేయును. ఆశయే సర్వా
 నర్థంబునకు నాకరంబు. అట్టియాశను దిగనాడి, ప్రాప్తలాభ
 ముదితహృదయుండై యుండువాఁడె కృతార్థతముండు. అప్పుడు దేవర

యక్షీణ రణవక్షతాపిశేషంబు తలచి, నామహావీర్యుని
 లొల్లరొక్కో యనుబుద్ధి జరిగె. అది యుండ నంబు. అ విజృంభ
 మంబు లగు దుష్టాలాపంబులు మనస్తాపంబు నేఁచు నన్ను నేన
 యుపశమించుకొని, రాజుపంక మరలి “నే నొక్కటి విన్నవిం
 చెద; కోపంబు లేకుగదా’ యని హెచ్చరించి. యాయనచే తేదని
 పించుకొని, మితహితోక్తుల నిట్లుంటిని. “లోకంబున నందైన
 నొరుల సొమ్ములు రమ్మన్న వచ్చునె? ఏల, యఘటమానంబగు
 కార్యంబునందు, నిర్ధక్ ప్రయాసంబు వడియెకరు? చెప్పెడివా రొక
 వేళఁ జెప్పినను, వినెడువారితైన వివేక ముండవలెనుగదా! అట్లుగాక,
 ‘దున్న యీనినదన, దూడను గట్టుమన్న’ మతివన యొక్కటే రచ్చ
 కెక్కుంగాని, దాన నభిమతికార్యకరణంబు చేకూఱనేరదు. అఖిల
 విడుండవు; నీవెఱుంగని ధర్మాధర్మంబులు గలవే? దుర్దాంతరిపున్పురణ
 మారణపరిణతుం డగుహిరణ్యగర్భుండు, వారువీరుంబోలెనస దనితలంప
 వలదు. విక్రమంబున నాతం డతిలోకుం డని స్మరణకుఁ దెచ్చుకొని,
 పిమ్మట నొక్కత్రోవ త్రొక్కుము. కాలనియోగప్రేరితుండై, నిజ
 జీవితనిస్పృహత్వంబునఁ గడువూఁదఁదీఱఁ బ్రేలినయంతనె రాజ్యంబు
 రాఁబోదు. మదిమదినుండి, యేల నిర్నిమిత్తంబు చెట్టుగొట్టి పై వేసి
 కొనెదరు? తదీయప్రభావం బెంతవారికి నపరిభావ్యంబు. మీమీ
 పంతంబు లెల్లఁ దదీయభూభంగపర్యంతంబులుగాని, యామీఁదం
 జెల్లవు. ఆతనికడవారును నుగ్రరణతోవిదులు; మీమరభిమానంబు
 మాని, మాయొడయనిం గడవ నాడక, ప్రాణపరిత్రాణంబు చేసి
 కొందు. లోకంబున వచనమాత్రంబుననె యాధిపత్యంబు సిద్ధించు
 నేని, మత్స్యభుం డగుహిరణ్యగర్భునకును నీనేరెడుదీవియందు
 స్వామ్యంబు గలదనవచ్చును. ఈ చప్పిడిమాటలతోడ నేమి ప్రయో

జనము! ఈచాలెడువారికెల్ల నోరికి మాటు లేదుగనుక, నేలినవారి మెఱమెచ్చునకె యోలగంబున వలసినట్లెల్ల వదరవచ్చుంగాని, తమ దుర్వ్యవసాయంబునఁ గార్యపాకంబు తప్పి, స్వామి కొక్కయొప్పమి వచ్చినప్పుడు దానికిం దగుప్రతీకారంబుఁ గానక, విస్మయపరీతచేత నుక్తులై మిన్ను చూచుటదక్క నొక్కటి శక్యంబుగాదు. చిత్రవర్ణనకు మాకర్పూరద్వీపమునఁ బ్రాజ్యరాజ్యాధికారంబు గలదో, హిరణ్య గర్భునకు మీతొలుదీవిని నెఱదొరతనంబు గలదో, యెట్లు నిర్ణయింప నగును?” అనినఁ జిఱునవ్వునవ్వి యవ్విషధరభుగ్వల్లభుం డీట్లనియె. “త్వరయేల! యుద్ధంబుననె యెల్లయర్థంబులును నిర్ధారణంబులగును. ఇప్పుడుపోయి, నీయేలిక నాలంబున కాయితంబు చేయుము. ఇదె నీతోడ మాదూతుఁడు నేలెంచెడు. క్షణమాత్రంబు నిలుపుము.” అని పలికి, మంత్రి మొగంబు చూచి యిట్లనియె. “మంత్రివరా! మన కిపు డొకదూతకార్యంబు ప్రభూతం బయినది. దక్షతయుఁ, గార్య పాదిత్వంబును, బ్రగల్భతయుఁ, బరమర్హజ్ఞతయు, సద్వచోగౌరవం బును, గలవాఁడు సందేశహరకృత్యంబున కత్యంతార్హుండు. హిరణ్య గర్భునియొద్ద కీకొక్కరతోడఁగూడఁ బనుప, మనవారిలో నేరుపరి నొక్కనిఁ బేరుకొమ్ము,” అనిన శుకంబు మొకంబు చూపి, దూర దర్శి యిట్లనియె. “ఈయరుణముఖుండె మీయెన్నినట్టి సర్వలక్షణ సంపన్నుండు; కాలము చెల్లినవాఁడు; గుణజ్యేష్ఠుఁడు; మనకుం బరమవిశ్వాసి. కావున, దూతభావంబున కీతండె యోగ్యుండు. ఈతనిఁ బనుపఁజను.” అనిన వినయంబుమీఱ నాకీరం బిట్లనియె. “దేవా! నాయెత్తువిత్రమ్ముఁ గ్రుమ్మరించినను, నీమదోన్మత్తుని తోడఁగూడి యడుగువెట్ట నొడంబడ నేరను. సర్వవిధంబుల నన్నీ కార్పణ్యదోషాపహతస్సభావం బగు దుష్టబకంబుతోఁ బంచుట యిండు

కయుఁ గథ్యాణదాయకము గాదు. దేవరమాటకు మాటువల్కితి నని కాఁక నేయక, నామాటలు తేటపడ విని, మీఁద దేవర యిచ్చ వచ్చినట్లు చేయవచ్చును. ఈ టక్కరికొక్కెర ముం దఱగుటయె మిక్కిలి యుక్తము. వీనివెనుకనె నేనునుం జనియెద. సర్వధర్మ విదులు దేవరకు ధర్మములు సెప్పనంతటివాఁడఁ గాను; నానేరము సైరింపుఁడు. దుర్జనునితోడం గూడి నడచుట యెడరు తొడరుటకె కారణం బగును. మన మీతనిగుణము లెల్ల మనవారివలనఁ గథ లుగా విన్నవారము. కొంతదారి సాగనిచ్చి, యచ్చట నన్నఁబొడ వడఁగించిన నెద్దిదిక్కు! అదియుఁగాక, ననఁగూడి నార తలకెక్కిన ల్లెక్కువచారిం జేరినతక్కువవారికి గౌరవమును, నినుమును గూడిన వేడివేల్పునకు సమ్మెట పెట్లబ్బినట్లు హీనునిఁగూడిన మానసీయునకు లాఘవంబును, గలుగుట సహజము. గౌరవలాఘవంబు లెందును సంస్కరాధీనంబులె కావే! ఖలులు నలుపు దుర్వృత్తంబుల ఫలంబు తప్పక సన్నికృష్టు లగు సత్పురుషులం బొరయును. తొల్లి యొక్క వాయసముతో సావాసము చేసి, హంస హింసింపఁబడియె. ఆ కథ యాకర్షింపుఁడు.

ఉజ్జయినివజ్జ తెరువువ్రక్క నొక్కగొప్ప పిప్పలవృక్షము గలదు. ఆపాదపంబుమీఁద నొక వాయసంబును హంసంబును గూండ్లు కావించుకొని, వాసము చేయుచుండును. అట్లుండ భీష్మం బగునొక్క గ్రీష్మవాసరంబున, నధ్వనీనుం డొక్కరుండు మిక్కిలి యధ్వపరిశ్రాంతుం డయి, యెక్కిడినవి ల్లక్కడ నిడి, త్రోవక్రేవం దనరు నారావినీడ నిద్రించుచుండఁ, గొండ్లొకవడికి ఛాయ తొలంగి, యరుణకిరణములు తెరువరిమోమునం బడఁదొడఁగె. అయ్యది వీక్షించి, ననస్పృతిస్థితచక్రాంగంబు డయాంతరంగం బయి, గలులు

విచ్చి యుచ్చెట్టుకొని నిదురించు పాంథుని మొగమున కెండసోకకుండఁ బట్టె అప్పుడప్పుధికుని పొఖ్యంబు కన్ను గుట్టి, చూచోపక, యశ్వద్ధంబు మీఁది పిశవద్ధనంబు స్వభావదౌర్జన్యంబున వాని యాననంబునం బురీషోస్పర్శంబు చేసి, యాచోటువాసి యాశనంబున కెగసి, మాయ మయిపోయెడు. ఆచెన్నఁటికాక తనదౌర్జన్యం బందఱకు నెఱిగించెఁ గాని, దాన నేమి కట్టుకొనియె? ఏదియు లేకున్నను, దుర్జనులకుఁ బరపీడియే పరమలభంబు గదా? అంత, నాజాలపాద శ్రేష్ఠమునకుం గాలావధియైన, నాయధ్వగుండు మేలుకొంచి, యున్నరము విలోకించి తనయూస్యమున రెట్టవైచిన దాతెలిపిట్టయే యని యెంచి, కోపా వేశమున పుప్పట్టున మోపెట్టి పెట్టియున్నవిల్లు దిగిచికొని, యొక్క భల్లంబున నేపావము నెఱుంగని యాయంచతుల డొల్లనేసిన, నది బొం ధవ రాజహంసా వళిదృష్టి నీటు నేయుచు నేలఁగూలి, ప్రాణములు విడిచె. కంటిరిగదా కాలవక్రతప్రకారము? దైవకృతమునకు మాఱు గలదె? అపరాధి యగు గాక ముండఁగా, ననపరాధియగు హంసము హింసింపఁబడియె! “పావీదిరాయు” వనువండితుల మాట కేనాటి కైన బొంకు గలుగునే? ఎట్టును, జెడుగులతోడిసంగాత మిడుమలకే మూలంబగును.

తదనంతరము నేఁ జిలుకవల నవలోకించి యిట్లు పలికితిని. “సంగడిఁడా! నాకు మాస్వామి హిరణ్యగర్భుఁ డెట్టివాఁడో నీవు నట్టివాఁడవె; లోకములోన మహాత్ముల కందఱు నాత్మ సమానులు గాక, పెఱవా రొకరు గలరె? ఆత్మ పరభేద బుద్ధిఁ గల్పించుకొంట మంద బుద్ధులకుం గాని, మహాబుద్ధుల కట్టి భేదభావములేదు, ఆత్మవ త్సర్వ భూతాని యను నీతి దలంప వలదె? నామనంబు లోతు గానక, వలవని కొలలు కట్టెదవు. నిమిష భంగుధంబగు కరీరము

నమ్మి, నీయునును పోసికొని, యెప్పుడు శాశ్వతనరక కూపంబునం బడి వెతకుడువఁ గడఁగును ! నా యెడ నీకుఁ బ్రశ్నయ మేల పుట్టదు? సత్పురుషుల తోడి మైత్రి నె ప్రపదీనం బన వినవే? ఫలభంగములు నేయుట నీకు నైజంబ కాన, నీవెల్లర నట్లుగాఁ దలంచెదవు. నీవెడ కఱదలుడిగి, పయనము తూఁగింపుము. అనినఁ బకపక నన్ని, శుకం బిట్లనియె. “నీవు దర్దురన్వర దర్వీకరంబవు; నీయెడ నెవ్వరికైన నమ్మిగ వుట్టినే? ఏది యెట్లయిన, నాత్మరక్షణోపాయం బేమఱి యుండఁ గూడదు. నీవిప్పటిపగ మనంబునఁ బెట్టుకొని పైకిఁ గానరానీక, చారి సాఁగనిచ్చి, యొక్క- విజనప్రదేశంబునఁ గిరురవెట్టి, నన్ను మట్టు పెట్టుట కిన్ని యెన్నుచున్నాఁడవు. ఇంతతడవు మమ్మును మా యెడ యనిని నోరికసిదీఱు దూఱి, యింతలో, నేనోరు పెట్టుకొని మరల నెయ్యంబు నెఱపెదవు? నీవు పరమధూర్తాగగణ్యుండ వౌట నీవాల కమే చెప్పుచున్నది. ‘అతివిషయము ధూర్తలక్షణ’ మనియ కదా నుధీజనులు పలుకుదురు. ప్రియ బులు నామోదజనకంబులు నయ్యు, గుజనపచనంబు లకాలకుసుమంబులుంబలె, నవసానంబున నగర్థవాయ కంబులై పరిణమించును. నీ దుర్జనశ్శ్రము వాగ్వాప్యపారముచేతనె వ్రత్యక్షీకృతం బగుచున్నది. చిత్రవర్ణ హిరణ్యగర్భుల మహోగ్రవిగ్ర హంబునకు నీవచనములెకదా నిదానములూ. అప్పుడు గిట్టనివానిఁ గోల్పుచ్చుట కయి యెన్ని పన్నుగడ లైనం బన్నును. ధారుణిపయిం జిరకాలము జీవింపఁగోరువా రానుడుల కెడ మీరు. మున్నొక మువ్వన్నె మెకం బొక బకంబును బలవంతంబునంగాదె యంతంబు నొందించె. నీకాకథ వినిపించెద సమాహితమత్తివై యాలింపుము.”

జంబూద్వీపంబునఁ గామ్యుకం బను లోకై కరమ్యం బగు వనంబు గలదు. అందు, నిరంతరపరిపుల్ల వనమల్లికావల్లికా మతల్లికా వేల్లిత

నికుంజపుంజరంజితం బయి, కనుమవిసరపరిమళ మిళితగళిత మకరంద
 బిందుసందోహస్వాదనాగత మిళిందబృందనుందరంబై నికటవిటపివిటప
 చ్చటారటచ్చకంతసతతానాశ్రాంత తతరవాక్రాంతదిగంతరాశంబయి,
 పొదలు పొదరుటడవి యొక్కటి యుండును. దాసినమమ, నాయతచ్ఛా
 యానిరస్త సమస్త తీవ్రగభ స్తిగభ స్తిచయం బగునొకకళంబుక్రింది
 యీరమ్మలో, దీర్ఘకాలమునుండి పుండరీకం బొకండు నివసించు
 చుండును. ఆచేగబ, జువ్విచెట్టుమీద గులాయంబు నిర్మించుకొని,
 యొకకొంగ కాపుర ముండును. ఆశార్దూలం బొక్కనాఁ డొక్క
 యురణంబును మరణంబు నొందించి, దాసిపిశితంబు మెనవుచుండ,
 దైవయోగంబున సూక్ష్మకీకసం బొక్కటి దశనమధ్యంబునఁ జిక్కు
 కొని మిక్కిలి వ్యధపలుపఁజొచ్చెను. పులి, దాని వెలువరించుకొను
 పెరపు దొరకక, శిరంబు ధరణీతలంబున వ్రేలవైచుకొని, పొరలుచు,
 దీప్రవేదనాసలంబున మలమల మఱుంగుచు, దిక్కులుప్రతిశబ్దంబులీన
 నంగలార్చు చుండెను. ఆయార్తస్వరంబున సంతరంగంబు గరంగి,
 వ్లక్షవృక్షంబు మీదిబోటంబు వ్యాఘ్రంబుం గనుగొని, కరుణ
 మీఱ నిట్లనియె. “ఓశార్దూలకులోత్తమా! నీన్నీయరణ్యంబునఁ జిర
 కాలమునుండి పొడగనుచున్నాడను. మున్నెన్నఁడుగాని యిట్లు
 వావిడిచి క స్తి నడినవాడవుగావు. ఇప్పటి నీచొప్పుచూడ, నాకత్య
 ద్భుతమగుచున్నది. నీవాపోవుటకు నిమిత్తమేమి? తెలుపుము. అనినఁ
 గొంతచింతాశల్యంబు వాసి, ప్రమోదమగ్నమానసం బయి, నాలుక
 తొట్రువడఁ బులి యిట్లనియె. “ఓదయామయా! నాయభాగ్య
 మేమని చెప్పుకొందును? నిన్నరేయే నొకతగరుం దెగటార్చి, నంజుడు
 గుడుచుచుండ, నాపావకర్మ మేమోకాని యొకయెముకనారదనంబుల
 సందునం దగులుకొనియె. దానిఁ దీయునుపాయంబు దోపక,

యప్పటి నుండియు నిప్పగిదిం దెప్పరం బగు వెతఁ గుడుచుచున్నవాఁ
డను. ఇంక నన్నీయపాయంబువలనం దలంగి రక్షింపఁజాలు కరుణాభు
రెవ్వగు గలుగుదురోకో యని వ్యాకులపడుచుండ, నాపాలిటి భాగ్య
దేవత యన్నిటికి నీసన్నిధానం బనునాధారంబు గల్పించినది. ఆరసి
చూడ నీవు బక మాత్రంబవే? నన్ను బ్రతికింప మూర్తిమంతం బయి
నిలిచినబహుజన్మకృత సుకృత ఫలస్వరూపంబవు గాక, నాకింక నీవు
దక్క నన్యంబు శరణ్యంబు లేదు. నాకు నిక్కై నను గాకున్నను నీవ.
నామనోరథంబు వ్యర్థంబునీయక, సదయహృదయుండవై ప్రాణ
దానంబుచేసి, పుణ్యంబుఁ గట్టుకొమ్ము. నాకింతమాత్రము నీచేత
నైనయీయుపకారంబుఁ జేసితివా, యావజ్జీవము నీమేలు మఱచి
పోను. జాగేల! ప్రపన్నుండ నగున న్నవిపన్నుండేయుము.’ అని
యతికరుణంబుగా బహువిధదీనాలాపంబులు పలికినఁ, బట్టరానిదయ
పుట్టి, డెట్టు దిగివచ్చి, యాకొంగ తనగొంతు క్రొల్పులినోరఁ జొనిపి,
యాయస్థిశకలంబు మెలవున నూడఁబెట్టికె. అది దొరంకొని, యా
ద్వీపియుఁ గొక్కెరయు బద్ధసఖ్యంబున నుండి, సాహార్యసౌఖ్య మనుభ
వించుచుఁ, బ్రత్యేకముఁ గడుపుం బ్రోచుకొనుచుండెను. అట్లు కొంత
కాలముండి, యొక్కనాఁ డాచాటలమెకం బెక్కడ నాహారంబు
చేకూఱమి, నంగద నలంగుచు, నంతర్గతంబున నిల్లు చింతించెను.
‘నేఁ డెంత దుర్దినమో! ఒట్టుపెట్టిసట్టు లెంతతిరిగిన నొకకబళమాత్రం
బైన మాంసం బీవఱకు దొరకలేదు; ఇంకనుం జిక్కుజాడ గానరాదు.
ఇన్నాశ్యయినది; మున్నెన్నఁడైన నెఱచి పుట్టనిదినంబు గలదే?
దైవంబు ప్రతికూలం బైనయవ్వుడు. పౌరుషం బేమియుఁ గొఱగాదు
గదా! ఏమి నేయుదు? నేఁ డీయెరియు జతరాగ్ని కౌఱవగునెర యర
యకున్న, మిన్నక యనువు లీవలసీవచ్చును:— “మాహింస్యాత్స్వర్వ

భూతాని” యను ధర్మంబు గలదు. అయినను దనప్రాణంబులు నిలిచిన పిమ్మటఁగదా సర్వధర్మములును. “శరీరమాద్యంఖలు ధక్కసాధన” మన మునువినమే? కానుగలిగినఁ, బదివేలు గలుగును. కావున, ధర్మ పథంబుఁ దప్పఁగొక్కియైనఁ, దన్నుఁదాఁ గాపాడుకొనుట పరమ ధర్మంబు. ఒడఁకొఱకుఁ బుడమి నై నను విడువఁజనును “ఆత్మార్థం వృధివీంత్వజే” త్తని నీతివేత్తలు వాక్రుత్తురు. నేనిప్పు డొక్క యుపాయంబున నీకహ్వంబు కాయంబున కపాయంబు కల్పించి, మృత్యు ముఖంబునకుం దప్పి ప్రాణంబులు నిల్చికొనియెద. ప్రాణంబులు దక్కినఁ దక్కిన పాతకంబు లేపాచితంబులనైనఁ బాచికొనవచ్చును” అని నిశ్చయించి, తద్దోహచింతనానుకూలంబగు నుపాయంబు చింతించి, పూర్వప్రకారమ్మునఁ గ్రమ్మఱఁ దల నేల వ్రేలవైచి, తొంటికంటె నినుమడిగా గుహలు మాటుమోయఁ గుహనావిలాపంబు నేయఁ జొచ్చెను. ఆవిలాపం బొలిచి ప్రాణంబులు గలఁగఁబాటి, యప్రతీకారం బగు శోకంబున బమ్మరవోయి, క్రమ్మఱఁ దెలివొంది మిత్రం బగు బకంబు నిర్మలాంతఃకరణంబుతోఁ జేర వచ్చి సమాదరణ పూర్వకంబుగా నిట్లనియె. ‘చెలికాఁడా? నేఁడేల యీలాగునఁ జింతా స్తిమితమూర్తివై మగుడఁ దల్లడకుడుచుచున్న వాఁడవు? నీమనికితంబు నాకడదాపురము నేయనేల? నీకు నే నొకవింతవాఁడనె? గొబ్బున నీయుమ్మలంబునకుఁ గారణం బెఱిగింపుము. ఇత్తటి, మదాయత్తం బగు కార్యం బొక్కటి గలిగిన, నీనిమిత్తమై నాప్రాణంబుల నైన నిచ్చెద.’ అనిన, బెబ్బులి యంతరంగంబున నుబ్బి, యాననంబున దీన భావం బభినయించుచు, నెలుంగురాలుపడ నిట్లనియె. “నేను గృతం బెఱుంగనివాఁడఁగాను. సందేహము లేదు; ఈదేహము నీవు పెట్టిన చెట్టు. మీఁద నేజీవింపుటయు నీయాధారముననె. నీ విప్పు డిచ్చిన

నరంబు మఱచిపోక చెల్లించి, సత్యసరస్వతి వగుము. ఓప్రాణసఖా ! ప్రాణప్రదాత యగు మహావకారి కింతవఱకుం బ్రత్యుపకారము నేయ నద నొదవక పోయెగదా యని, నాహృదయంబున నాకే లజ్జ వొడచుచున్నది. లోకమున నెంతటివాడును 'నేను బలవంతుడ ; నా కితరులతోడ దేమి ?' యని విష్టవీగరాదు. బలవంతులకును బల హీనులవలన నెయోజనంబులు నిచ్చలు స విక్షణీయంబులై యుండును. నీవు నాఁ డట్లు ప్రాణాంతంబుఁ జెందకుండ నన్ను నిలిపితివి. బల్లిదుండ సయ్య, వ్యర్థునికై వడి నేను దానికి బదులుసేయఁ జాలకుంటిని. కట కటా ! నాబ్రతు కింకఁ గాల్పనే ? ఏమో యీశ్వరమాయ యెఱుంగ ! అది యట్లుండ, వెండియు నేడు నీసాయంబె నాకు స్పృహణీయం బయి యున్నది. చూచితే కాలగతి? కాల మెంతవారికి దున్తరంబు గదా ? అది యట్లుండె. ఇప్పటి నాదురవస్థ వినుము. తొల్లింటిచంద ముననే, నాదంతంబులయంతరంబున నేఁ డొక్కయెంపముక్క చిక్కు వడి, మిక్కుటంబుగ బాధించు చున్నది. నాయట్టిసత్వసంపన్నున కుప కారం బొనరించి, యింతతడవు నీ వుదరపోషణంబునకై యిటునటుఁ జనుచుండఁ గన్నులు పెట్టుకొని చూచుచు, నిన్నాళ్లు సైచిననాతప్పు మన్నింపుము. నీయదుగులాన యింకఁ దొంటియట్ల నిన్నాహారార్థం బిందునందుఁ దిరుగులాడనియ్యను. నేటితో నీకష్టము గట్టెక్కును. నాహృదయంబున గలయది నిక్కముగా వచియించితి. నామాట విశ్వసింపుము. ఇదే మిత్రకార్యము సమకూర్చ సమయము వచ్చినది. కాలవిలంబనము నేయక, మిత్రరక్షణతత్పరుండవై నావక్త్రబిలంబు సొచ్చి, చెచ్చెర నీయంగద నార్పుము." అని నెసరుదవులఁ బలికిన నాబకోటంబు గాటం బగు సంతోషంబున, హ్యాఘ్రంబున కిట్లనియె. "మిత్రరత్నమా ! యిది యెంతవని ? విషాదంబు మానుము. ఇట్టి

పాటులు లోకమున నీతలనె పుట్టెనే? విధి త్రిప్పులకు లోనుగాక కడ
 తేటిననా రేరు? నా జీతిలో నున్న యీమాత్రపుబికి, నన్యునట్లు
 నన్ను నీ వింతదూరము వేడికొనవలయునా? ఉత్తమచరిత్రునకు
 మిత్రమనోరథపూరణంబుకన్న సపశ్యకర్తన్యం బొక్కటి గలదే?
 నేడుగా నాతనువెత్తినఫలంబు గాంచగంటిని? నాపుణ్య మేమి
 చెప్పను? చూడు మే నిదె నిమిషమాత్రంబున నిన్నీయాపదవలనం
 బాపి, ప్రాణసమానుం డగు మిత్రునియుణంబు దీర్చికొనియెద. ఇది
 నీయట్టి శక్తిసంపన్నునకు రాదగినయాపద కాదు' అని పలుకుచుం
 దానినోర జొరబాటుడు బసిదిండి కలుక్కున మెడం దెగఁగొఱికి
 యాక్షణంబ యాబకంబును భక్షించెను. దురాత్ము లాత్మంధరి
 త్వంబునకై మిత్రదోహంబునకైన బాలుపడుదురుగదా! కాబట్టి
 దుష్టులు పలుకునిష్టాలాపంబులు చెవి బెట్టరాదు. తప్పిచారి చెవి
 బెట్టితిమా, బెట్టిదం బగు చెట్ట పుట్టక మానదు.

అని మఱియు నాచిత్రవర్ణునికొలుపుడుకాండ్రు పెక్కండ్రు
 రోషదూషితులై నన్ను దిసంతులు గొట్టుచు, బెక్కులు దురాలా
 పంబులు పలికిరి. అవియెల్ల నుల్లంబునంబట్టి, ప్రత్యర్థి సంతకు చెంతకు
 బుచ్చునంతకు నెంతయు దేహదాహంబు నేయుచుండును. నే
 నశక్తుండఁ గావున, లాఘవాస్పదుండనై భంగంబు మ్రింగి, యెప్పటి
 యొప్పున నందరిలో నొనని తలయెత్తి తిరుగుచుంటిని. నే నొక
 పౌరుషశాలినే? ఈయవమానంబు మానవంతుం డోర్చునట్టిది కాదు.
 అచేతనమయ్యును, నూర్యకాంతము తపనుపాదములు. సోఁకినంతనే
 ప్రజ్వరిల్లుననఁ, జేతనుం డగునభిమానవంతుఁ డెట్లహితకృతతిరస్కా
 రంబు జూచి నైచును? అయిన, నాభంగపాటు స్వామికి నివేదింప
 వలె ననునభిలాషపాశంబు, ప్రాణంబుల వెడలనీక బొందితో బంధించి

నన్నీకడ కీడిచితెచ్చెను. ఆహా! విధిచెయిద మేమనవచ్చును? నాకు గొండంతబలఁగంబు గలిగియు లేనివాఁడనై, కానిదేశములలో దిక్కుమాలినపక్షినై నిలిచితిని. అది యట్లుండె. నీయట్టిజనవిశ్రుతునియడుగులు పట్టఁగలిగియు, విధివశంబున నొప్పసవారి ముందఱఁ గొలువులో నన్నిరోతమాటలకు వీను లొగ్గవలసివచ్చెను. గతవృత్తంబులకు విచారపడ నయ్యెడుకార్యము లేకుకాని, మఱచినను మఱుపునకురాక, యాకష్టపాటు నాహృదయంబున నాటుకొని, మనశ్శల్యంబు యలయించుచున్నది. నాకిన్ని త్రవ్వనేల? కానివారిచే గాసిఁబొందుమని విధి యట్లు వ్రాసియుండ, నెవ్వఁడు తప్పింపనేర్చును? ఇది దేవరమొగంబునం దెలిపి, మనంబు నొగిలించుట కెంతయు నాస్వాంతంబు దురపిల్లెడును. అచ్చోఁ జిత్రవర్ణం డించుక యక్కటికంబు వహించి, పై దేశికుండ నని నన్ను మన్నిగొన మదిగొల్పక, విడిచి, పుచ్చె. స్వామిపాదపద్మంబులు మరలసందర్శించుభాగ్యంబు కరంబు కల్లుటఁబట్టి, యీసంగ్రామవార్తాహరత్వంబు వహించి, యిట్లేతెంచఁగాంచితిని. మార్గాయాసనిమిత్తంబునఁ జిత్తంబు స్వాయత్తంబు కాకున్నయది; అందులకుతోఁడు, విషాదవేదనాదోదూయ మానమాననుండ నయి యున్నవాఁడను. ఇంక మిక్కిలి విన్నవింప నేటను. స్వామికి వార్తావిశేషంబులు నివేదింపవలయు నను నుత్సాహమును, స్వామినన్నిధాన నివసనాభిరతియు, నవలంబంబులుగా నింతతడవు నిలువఁ గలిగితిని. ఎఱింగినంతవఱకు మొఱంగక జరిగిన సర్వవృత్తాంతమును దేవరకువిన్నవించి, కృతకృత్యుడ నైతిని. ఆచంద్రకీంద్రుండు నన్ను వీడ్కొల్పునపుడు 'నీవెచుకనే కీరంబుఁ బుత్తు ముందు పోమ్మని పంపెను. అదియు నింతకుఁ జనుదెంచు చుండును. ఇఁకఁ గర్తవ్యాంశంబు దేవరచిత్తమునకే విదితంబు, పోయివచ్చెద.' అనిన

హిరణ్యగర్భుండను నాతని గృహకటాక్షపీక్షణంబులం జూచుచు నిట్లనియె. “దీర్ఘముఖా! దైవతంత్రం బైనపని కార్తికేంద బని లేదు. సమస్తముఁ దెలిసినవాడవు; నీకు నేఁ జెప్పవలయునె? నీవు మిక్కిలి ధైర్యశాలివే, యిట్లు పేదమాట లేల యాడెదవు? ఆచిత్ర వర్ణుఁడూ సమిత్రామాత్యపుత్రంబుగా జావఁదలంచి కాబోలు, నీయట్టిసాధువున కపకారంబు దలంచె. ఏనుయిన నేమి? ఇంతటితో యునిఁగిపోయిన దేమియు లేదు. రేప చని, యాపాపమేపరిదొరయవ లేవంబు మాపుదము. ఊటడుము. సర్వజనసత్కారార్హుండ వగు నీచంటివానికా, యిట్టిసాటులు పాటిలవలె?” అని శ్రవణరసాయన ముగాఁ బలుకుచు విషాదాపనోదము నేయుచున్నతేనియనుజ్ఞ వడసి దీర్ఘముఖుండు కొంత మననునందుఁ గొఱగొఱమాని. విశ్వసించుచు నిజాగ రంబునకుం జనియె.

అంత నక్కడ దీర్ఘముఖునిఁ బనిచినవెనుకఁ బర్వీంద్రుం డగుణ ముఖుఁ జేరఁజేరి, హిరణ్యగర్భుని కొలువులోఁ బలుకవలయువలుకు తెల్లఁ దేటపడఁ గఱపి, ‘నీ వివియన్నియు నీళ్ళు నమలక దిటంబున నోలగమునఁ బలుకవలయుఁ జూమి’ యని పుచ్చి యంత మంత్రి కేకాంత మిచ్చి, తద్వచనానుసృతిని మేఘవర్ణుం డనుకాకమును రప్పించి, బహుమానపురస్కరముగా నిట్లనియె. ‘మనకిప్పు డక్కప్పు రవుదీవి నావరింప యత్నము కలిగి యున్నది. దానికి నీతోడుపాటవ శ్యము గావలసి యున్నది. ఈకార్యంబు కడముట్ట నిర్వహింప భవ దన్యుండు సమర్థుండు లేడు. కావున సర్వవ్రయత్నముల నీవీపనికి వేగు నడపవలయును. నీవు వ్రచ్చన్నవేషమునఁ జని, యేలాగుననైన హిరణ్యగర్భుని చెలిమికలిమి కుపాయంబు గావించుకొని వేషభావల నచ్చిక పుట్టున ట్లటమటించుచు, నెందఁ జనవరివై యుండి, యాను

కూల్యప్రాతికూల్యంబులతెఱుంగి, మనకార్యసిద్ధి యెవ్విధంబున నగు సవ్విధంబీవ సంఘటించి, కార్యనిర్వాహకుండ వగుము. నీచచ్చట తేనినండచుండు నేనికనయిన దోమనయిన నెడసి పోనాడుకోక, కూడఁ గట్టుకొని, వారివారిమనసు కనిపట్టి తిరుగవలయును. వారి కించుక వెగటు దోఁచెనేని, దగునవనరంబున నీమీఁద నేమేనియూ నావగంజలు తాటికాయలుగా నేలికచెవులం బోసి, యెగపోసి, నీచలన నొక్కకొఱి గామిఁ గల్పించి, నిన్నాతనిమది కెడఁజేయుదుగు. దానంజేసి, పకలో ద్యమఘ్నంబు లగువిఘ్నంబులు దొట్టి, మనప్రయత్న మెల్ల నాటడి పోవును. కార్యము మించినవెనుక, నేమనుకొంటిమి పో యేమి కార్యము ? రాజులజిత్తంబులును క్షణక్షణంబులు; ఎప్పు డెప్పగిది నుండునో తెలిసి మెలఁగుట కడువేఁగు. కావున నయ్య జియ్యలు పెట్టుచు, నైనదానికిఁ గానిదానికి నడ్డమువచ్చి పైఁబూసికొనక, వాలుపయి నడచునట్లు మెలకువ గలిగి మెలఁగవలయును. రాజుదయ గలిగినన్నాళ్ళునునందఱు మిత్రులే యగుదురుగాని, యది యింత గొఱఁత వడిన మిత్రులే యమిత్రు లగుదురు. వనంబులు దహించు దహనునకు మిత్రుఁడగు మారుతుండ, దీపంబున నన్నువయయి యున్నప్పుడు మారుతుండు గాఁడే ? కావున, నీవేవారికి వేడిదాఁకు నట్లుగాఁ జరింపక, రాజు క న్నెఱింగినవాఁడవై, యాతనిచిత్తవృత్తి ననునర్తింపవలయును. ఎందును నీవెఱుఁగని నయానయంబులు లేవు. అచట నీమనసుగూడినవారికైన, హృదయ మీకుము; మఱచియైన నిచ్చటమాట లచ్చట వాక్రువ్యకుము; నీవు బుద్ధిమంతుఁడవు. ఒరుల చేతఁ జెప్పించుకొనునర్థంబు లేదు. పొమ్ము. మేము నిత్యము నీరాకయే కాచి యుందుము. వెనుక మఱచెదవు నుమీ.” అని వనిచి, చిత్ర వర్ణుండు స్వకార్యంబునం బ్రవర్తించుచుండె.

అంత నిచ్చట దీర్ఘముఖుండు కొలువు దాటినపిమ్మటఁ, గోక మ్మించుక హసించి హంసప్రకాండునితో నిట్లనియె. “చిత్తగించితిరా? మనబాలిశుండు పరదేశ మరిగి యేమి కొనిపచ్చెనో! ‘తాఁజెడ్డకోతి వనమెల్లఁ జెఱచిన’ దన్నట్లు, దుర్జనుండు తానుజెడుట చాచక, తన వారికిఁగూడ వీడనికీఁడు దెచ్చిపెట్టును, అందున కీముక్కడి కొక్కె రయె తాత్కాలింబయి కానఁబడుచున్నది. కారణము లేకయే కలహ మునకుఁ గాలుద్రవ్వుట తుద్రునిలక్షణము. పండినవృక్షంబుచందం బున, సజ్జనుండు వంగి యుండును. మూర్ఖుండు, శుష్కకాష్ఠంబుంబలె, భేద్యుం డగుంగాని, నమ్రుండు గానేరఁడు. పండితమాన్యు లెఱుక లొకపదివే లువచరించినను, వారినిబట్టిన నైజదోషంబు లీషన్నా త్రంబును విడువవు. నూఱునూఱులు నీరంబులం గడిగిన, నంగారం బులమలినత్వంబు వాయదు.” అని మఱియుందూఱుచుండ, వారించి కలహంసనాయకుండు నిజామాత్యున కిట్లనియె. “ఇప్పు డీయుపాలం భనవచనంబులతోడఁ బ్రయోజన మేమి? ఇదియంతయుఁ గాలప్రా ప్తంబుకాని. హితకార్యధూర్వహుం డీతనియెడ నీగ కాలంతయు నవకార్యంబులేదు. లేనిది పైఁబెట్టరాదు; కాలవివర్యయమ్ముల నుద్య మమ్ము లెల్లఁ బ్రతికూలంబు లగును. ఈ తండు మననదయ వాక్యసంభావనకుఁ బ్రాతుండుగాని గర్హణార్హుండు గాఁడు. నీవును బహువిలోకివి; లోకంబున నీకుఁ దెలియనిది లేదు; పోయిన దాని మరలఁ ద్రవ్వుట చర్విత చర్వణంబు; దాన సారంజేమియుఁ గనుపట్టదు; అందులకయి వందురుటయు గతజలసేతు బంధనంబు. కాన, దానిమాని, ప్రస్తుత కార్యవిచారంబునకు గోచరంబగునంతయు గార్యనూత్ర మెఱిగింపుము.” అనిన నాజక్కవలరాయం దారాయంచ దొర కిట్లనియె.

“బుద్ధిమంతు లగువారు వర్ణాకారప్రతిధ్వనముల వలనను, నేత్రవక్త్రాని వికారంబుల వలనను, బరులమనోగతంబు లూహింప నమర్థు లయి యుందురు కావున, మంత్రరక్షణం బత్వంతావశ్యకంబు. అభిశుప్త మంత్రులకు నర్హార్థసిద్ధులును సుకరంబు గును.” అనుడు, నమ్మాటల వెంబడినె యొడయనిచూపు దీప్తిలైకాంత కాంక్షంబయి, నలుగడల నిగిడిన, నాచూడ్కితోడన యాయెడకుం గడునెడ గలుగ నడుచు నందలి మానసియుల వెంట నంటి, తక్కటివారును దూర దూరముల కేగిరి. అంత మంతిరి మఱింత చెంతకు జరిగి, యేలిక మోమునఁ జూపు మోపి, యిట్లనియె. ‘దేవా! యవధరింపుము. నాబుద్ధికింజూడ, నిప్పటి కప్పగవానిపాలికిఁ బ్రణిధి నొక్కని బనుచుట యుచితంబుగాఁ దోచుచున్నది. పదింబదిగ విమర్శింపక, పదరికర్జంబు పూనుట కార్యజ్ఞనిలక్షణంబు గాదు. వైద్యకర్మంబున కనాలస్యంబు నట్ల కార్యనిశ్చయంబున కాలస్యంబకరంబు శ్రేయంబు. ఒకానొకచో నల్పకార్యంబు సాహసారబ్ధాబై నఁ గావచ్చుంగాని, మహాకార్యంబు . సాహసక్రియాసాధ్యంబు గాదు. సువిచారపూర్వారబ్ధ కార్యంబునకు, దైవంబును ననుకూలం బగును. అంతయుగాక. యెదిరితలంపుఁ బదిలం బుగా నెఱుంగక, యొక సాహసంబునకుం జొచ్చుటయుఁ గానిపనియె. క్షీతితలాధ్యక్షుం డాత్మచ్ఛిద్రంబుల బయలఁబడకుండఁ గాపాడుచు, విపక్షవక్షచ్ఛిద్రంబుల భద్రంబుగా మున్నున్న చారదృష్టిని వీక్షింప వలయును. దూరస్థు లయ్యును, గార్యంబు లనిశంబును గొట్టికాండచే గనుచుంటఁబట్టియే, వృద్ధీకాంతులు చారచక్షు లనం బరఁగుదురు. స్వపర రాష్ట్రముల కార్యాకార్యముల నవలోకింప రాచనారికి వేగులెకదా లోచనములు? ఎవ్వని కాలోచనంబులు పూజ్యంబులో, యామానవనాధుం డనయంబును నయనంబులుండియు, సంధ కల్పం

నగును. అప్పుడు నడగుచును నోడఁ గూడ, నయో పాయజ్ఞుడును,
 విత్వాన పాత్రుండును, నగువేటొక్కనిఁ గూడఁ బుచ్చ వలయును.
 అతఁడు సర్వధా యుప్రమత్తుండయి, విరోధివీటఁ బుట్టు విశేషంబు
 లెప్పటి నప్పుడు మన చెవుల వేసి, వేసఱక గుప్తప్రకారంబునఁ జను
 చుండవలయును. ఇన్ముహూర్తార్థ్యంబు నిర్వహింప మన దీర్ఘముఖుండ
 శక్తుండఁ. అతఁడు స్థాజలన చరణ చణుండు; ఆకార వికారాదులఁ
 బరులనాడఁ బు లూహింపఁ జతురుండు; నీటిలోజాడలు దీయునేర్పున
 నీటినిఁ జెప్పి వేటొక్కనిఁ జెప్పనలెను; ఈతనితోడ నీడగువాని నీసభ
 నొం డొక్కనిం గానము. ఎల్లభంగులఁ జరకృత్యంబున కీతండ
 యర్హుండు. ఈతనికి బానటయై చన నీతని యనుజుండు ధవళాంగుండు
 దగినవాఁడు. అతఁడును బరేంగితజ్ఞానచతురుండు. పరులు తెలియ
 రాదు గాన, నిది యంతయు గుప్తంబుగాఁ గావించుట శ్రేయోదాయ
 కము. పిడుగు పడుతేఱినయెఱుకవడునట్లు, రాజకృత్యంబును ఫలకాల
 ముననె యెఱుక పడవలయును. మఱియు, నూహతుం జేరువ నునిచి
 కొని, యేనుఱియుండు నాతఁడు ప్రమత్తత్వంబు దీర్గవృక్షంబు కొన .
 కొమ్మను శయనించి కనుమోడ్చువానికెనయగును. కావునఁ, బరివా
 రంబునెల్ల రాజద్వారంబుననుండ శాసింపవలయును. ఇట్టిసమయంబుల
 భూపాలుండెట్టివారినినమ్మక, వైరినివారణంబునకుపాయంబు రోయుచు
 నెల్లప్రాద్దు నాత్మరక్షాపరుండయి, జాగరూకత కలిగి యుండవలెను.
 మంత్రరహస్యంబును బయలఁబడరాదుగాన, నిజరక్షాయత్న మెట్లట్లు,
 మంత్రరక్షా యత్నము నేనుటకుండునది. మంత్రంబు మూడవ
 నోటంబడిన, సర్వకార్యంబులు భగ్నంబులయి పొలియును. ఇదియం
 తయు నెఱింగి, ధరావరుం డాత్మమంత్రద్వితీయుండై, యెంతవారికిం
 గర్భబుగోచరంబు గాకుండ మంత్రకార్యంబు నిర్వహింప వలయు,

అదియ, రాజులకు విజయముగూలంబు. అట్లుగాని తక్కిన రహస్యంబు కర్ణపరంపరం బ్రకటంబగును. మంత్రసేధేయులను నది గణంబు నిక్కట్టులు చక్కఁబడుట మిక్కిలి యక్కజమని నందఱుజూచి పలకకుమరు. నాకుఁ దోచినంతవట్టును స్వామికి విన్నవించితిని. నవ్విజ్ఞుఁడ, దేవర యెఱుంగనిధర్మంబులు లోకంబున లేవు; ధర్మతత్వమ్ము లెల్ల స్వామికిఁ గరతలామలకమ్ములు. దేవర దివ్యచిత్తంబునకు వచ్చిన పని ననుష్ఠింతుము.” అనినఁ గృపావలోక మందఱుననుందిర : ననుండయి, వరటాధినాథుం డిట్లనియె. “బాపురే ! నీవు నామనంబునం గలయదియె, చెట్టునంబుడికినట్టు వచించితిని ! నీవు దీర్ఘాయుష్మంతుండ వయి మందువుగాక ! నీవలన నెంతయు సంతఃస్లితి. నీచాక్యములయందు గ్రాహ్యంబులు కానివియుఁ గలవే? మనకుఁ బ్రణీధియు నుత్తముండు దొంకెను. నిశ్చితకార్యమునకు జాగేల ? శుభస్య శీఘ్రు” మ్మనిన, సవినయముగా మంత్రి యిట్లనియె. “దేవా ! యిట్లప్రయత్నముగ సర్వానుకూలం డగు చాగుండు లభ్య మగుట, భావిజన్యవిజయ నూచకంబయి కానఁబడుచున్నది. సంకల్పసిద్ధులగు దేవరకే యుద్ధంబున జయంబు నిశ్చయంబు.” అని ప్రశంసించు నవ సరంబునఁ, బ్రతీహారుం డొక్కరుండు ప్రవేశించి, వ్రణామంబు గావించి, యిట్లనియె. “దేవా ! దేవర దర్శనార్థంబు జంబూద్వీపము నుండి కొండొక శుకంబు వచ్చి, తలవాకిట నిలచి యున్నది. లోనికిం గొనిరా నెలవే ?” అనిన, దొర మంత్రీవలనికిం జూడ్కి నిగిడించుదుఁ, దదభిప్రాయం బెఱింగి, చక్రవాక వల్లభుం డిట్లనియె. “నీవిప్పు డేగి, యచ్చిలుకం దగుచోటఁ గూరుచుండఁ బెట్టుము. తేనియానతి యైనప్పుడు లోనికిం గొంచురమ్ము. పొమ్ము.” అనిన, మనంబున భయభక్తులు పెనంగొన వెనుక వెనుకం జని, కీరంబును

గని యిట్లనియె, “మూదొరవా రిత్తటిఁ దనుధీసచిఘలతో మంత్రా
వాసంబున సేకత మొండి, కార్యపర్యాలోచనము సేయించున్నవారు.
వారిప్పుడ వచ్చి బయలికొలు విత్తురు. అప్పుడు పోయి వారిచరణములు
నందస్థింపవచ్చును. అందాఁక నిందు వసియింపుము” అని యుచితాస
నంబువెట్టిన, నది యందు వసించి యుండె. అంత, సమరసశిల్పా
సంబు మొగంబునకు వికాసంబు నింప, మంత్రమోముచూచి మరా
ళేంద్రుం డిట్లనియె. “అహ! సుభటనిహాముదావహంబును, భీరు
భయావహంబును, నగు నాహవంబు సంత్రాప్తమైనది. దురంబునఁ
బిడిందికి నడుగువెట్టని బిరుదుమగలకుం; దమగాత్రంబుల సాఫల్య
పాత్రంబులఁ గావించుకొనన, జిరంతన మగు కీర్తి గాంచను, మంచి
యవసరం బొడఁగూడినది. శాణపిఘ్నప్రవణియును, సర్థిసాత్కృత
ధను లగు దానఘుచులును, రణనిహతు లగు శూరవితతులును, గృశ
త్వంబునలగాదె కడుశోభింతురు. కావునఁ బిఱికికండలేని దండిమగల
నెల్ల భండనమున కాయితం బయియుండ నియమింపుము. ఉత్సా
హంబు వాటింపుము.” అనిన, మందహాసరోచుల మొగంబునఁ
దెలివి తొలంకాడ, నాజక్కవయెకిమీఁ డిట్లనియె. “దేవర వాక్రు
చ్చిన దంతయు శూరజనశ్లాఘనీయంబ కాని, వేఱుగాదు, అయినను
స్వామిగర్గర నాకుం గల చనవఱితనం బొక్కహితంబ విన్నవింప
నుల్లంబును బెల్లుగఁ బీడించుచున్నది. దేవరమాట కడ్డమాడెనని
వేడిమి సేయక, లెస్సగా దివ్యచిత్తమున నవధరింప వలయును.
తొలుదొల్తఁ గలహమునకుఁ గాలుద్రవ్వుట, యెవ్వరికి ననర్థదాయ
కలదు. ఇట్టి యార్యగర్హితం బగు పనిని, మిముబోటి మేటిమగ లేటికిఁ
బాటెంతురు? ఉపాయములలో నెల్ల దండోపాయం బధమోపాయం
బని, యెనయమును నయవిదులు పలుకుచుందురు. ఏమిసేయఁ

బోయిన సేమగునో! జనూపజయంబులు సర్వయంప నెవ్వరిసాము?
 విద్యేషివిజిగీషు లగు మనీషు లాహవంబు శుభావహంబుగామి, సామ
 దానభేదముల సేదాన నేని దమకార్యముల సాధింపఁ బాటుపడుదురు.
 అం దెందునఁ దీఱకున్నఁ దుదకుఁ గడయుపాయమునకుం గడంగు
 దురు, కడఁట నెటవో నెటువచ్చునో యని, యప్పుడును సంప్రాప్త
 మనోరథు లగుదనుకఁ, బాలలోఁబడ్డ బల్లివిధంబునఁ దల్లడిల్లుచుండురు.
 ఇందలి మన వార లందఱు శూరాగ్రేసరు లని మునియరాడు. బవర
 మొదపక మున్ను మదిమది నిండ్లకడ నుండ నెల్లవారును శూరులే
 యామగుగాని, దురమున మద మొదవ నెమ రెదిరినతఱి; బెదరి
 చెదరక మది కుదురఁ బెట్టుట యెట్టిదిట్టలకుం గట్టిది. పరాక్రమ
 క్రమాసాధ్యములగునట్టి కర్జములు పెక్కు లల్పపాయసాధ్యములయి
 యుండును. అనితరసాధనోత్థాప్యంబు లగుమహోపలముల మహో
 న్నతపదముల కెక్కించుట యుపాయము చేతనకాదే? యుక్తకాలకృ
 తోద్యోగమువలనఁ గృషి సఫలం బగునట్లు, వ్రయత్న మల్పమయి
 నను, సముచితసమయం బొదవుదనుక వేచి యాచరించిన నయవ్యవ
 సాయమును, సహస్రగుణాధికం బయిన ఫలము నిచ్చును. అట్లు కాని
 నాడు, పడ్డపాటంతయు నిష్ఫలంబయి వృధావస్థయగును. దూరభీరు
 తయు, నాసన్నశూరతయు, మహాత్ములకు సహజగుణములు. అల్పు
 లయం దీగుణములు విపరీతము లయి యుండును. వేమఱుశపథములు
 పలుకుటయు, నంజలులు, నభివాదనములు, సామప్రియవాక్యములు,
 గావురుషులకుస్వభావసిద్ధములు. ఇఁకమిథ్యావచనములన్న, వెన్నతోడఁ
 బెట్టినవె. మహాత్ములు విపత్కాలములయందును దమధీరత్వము విడు
 వరు. ఆపత్కాలముల ధైర్యమును, సంపదలయందుఁ దాలిమియు, రాజ
 సభలయందు సరసవచనరచనాచాతుర్యమును, రణరంగముల విక్ర

మంబును, మహానుభావులకుఁ బ్రకృతీసిద్ధములు కావె? మఱియుఁ జిత్రవర్ణుండు మహాబలవంతుఁడును బలవత్సహాయసంపన్నుఁడును నగుట, మన మిప్పు డాతనిఁ దొడరఁ గడంగుట గహనదహనముపయి మిడుత లురునడి నుఱుక నడరుట. ఎట్టిబెట్టిమండుగాని తన్ను డీకొను వానివీక్షఁ బోకార్పఁ దొడంగుగాని, యడఁగియుండువానిపయిఁ దన వడి నిగిడింపఁ దొడఁగఁడు. నదీరయంబు నెలిచిపోలుచు నెలాజంబుల నన్మూలింపఁ బూనుఁగాని, వంగి యాడుగంటి యున్నసిల్లుఁ బెల్లగింపం బూసదు. క్షమాసమానంబు లగునయోపాయంబు లొందు లేవు కావున వేగిరపాటు చేటు వాటిల్లుటకు మూలం బగును. మన కిప్పుడు దుర్గనిర్మాణోద్యమం బశ్యంతావశ్యకంబు. దుర్గస్థం డగునొక్కనికి, వెలివారి నూఱువుర నైన నోరువ నుకరంబయి యుండును. దుర్గవిష యుం డగుగోత్రావరుండు, శాత్రవాసాధ్యుండయి, పరిభవాస్పదుండు కాకుండును. ఇంక నదుర్గవిషయుం డగుధరావల్లభుండో, ధరచ్యుత మనుష్యప్రతిముండయి, పరాభవంబునకుఁ దావలంబగును. మనము నిర్మింపఁబోవుదుర్గంబును సరాతివర్గంబునకు దుర్గమం బయి, యప్ర భేద్యం బయి, లోపల నిర్మలజలసమృద్ధం బగుకొలఁకు నొక్కటిఁ గలిగి యుండవలయును. వచనీయంబు సర్వంబును వచియించితి. ఇంక దేవర సర్వక్రియాకలాపనిర్వహణధురీణులు కావలయును. దుర్గంబు సంసిద్ధం బగువఱకు, దూత నిచ్చోటికి రప్పింప నొప్పదు. కావున, దడవునేయక ముందఱ నీపనికిం బనుపవలయును.” అనిన, హిరణ్యగర్భుండును మంత్రివదనంబుఁ జూచి, “కాలయాపనంబు నేయక దుర్గనిర్మాణవరిణతుం డగువాని రావించి, యాజ్ఞాపింపు” మనవుఁడు, ‘నాఁగా’ కని యాకోకనాయకుండు తత్తణంబ యొకపరి చారకు నంపి సకలాసల్పశిల్పకలాకుశలు వీరవరాభిధానసారసప్రశస్తు

నాయెడకుఁ బిలిపించి, సగౌరవము నొనర్పినియె. “ఓయీ! సారస
వరా! ఈయనసరంబున నీమనః మా కొక యనసరంబు గలిగి, పిలి
పించితిమి. మాకు నీయంతటికిఁగతుండు గలుగుటకు నీచే నైన యిక్కా
ర్యంబున కక్కటవచ్చుటయే ఫలంబు. మన కిత్తణి నొకదుర్గంబు
కావలసినచ్చినది. ఈపని యనితరసాధ్యం బగుటంజేసి, యీభారంబు
నీవయినె మోపవలసి వచ్చెను. ఇది నీకుఁ బరమప్రయోజనంబు.
స్వామియానతి యాదలం దాలిచి, యతిత్కృతంబుగ నొక
దుర్గంబు నిర్మింపుమా. నీనేరిమిపేరిమి చూతము.” అనిన నగ్గలం
బగువినయంబు తోఁపఁ బ్రమణాంబుఁ గావించి, యాబెగ్గురుపక్షి
యిట్లనియె. “దేవరకు నాయెడఁ గలవత్సలత్కంబున నీమాననీయ
వాక్యంబు లానతిచ్చెదనుగాని, నే నంతటిక క్తియుక్తుండను గాను. నా
కొండొకపని యనుగ్రహింపుఁడు. నేను మీపాదచ్ఛాయం బడియుండి,
మిమ్ముఁ జూపట్టుకొని, చాటునఁ బొట్టఁబోసికో వలసినవాఁడనుగాని,
స్వతంత్రించి యొకపని పయి ప్రేసికొని సంబలింపఁ జాలినవాఁడను
గాను” అనుచో మరాళతల్లజుండు కించిదుల్లసితవదనుం డగుచు,
సారసపతి కిట్లనియె. “నీప్రజ్ఞావిశేషంబు నర్వంబును, మానర్వజ్ఞుండు
వాక్రువ్వ విన్నవారము. నీకిప్పుని త్రోచిపుచ్చినం బోవదు. ఇది
యనన్యవిషయం బయిన కార్యంబు. మాకడ నున్న యీయందఱలో
నీవు సమర్థతముండ వని నిశ్చయించి, పని పంచితిమి. ఇక వృథాకథ
లెన్నక, క్రియాపరుండవు గమ్ము” అనిన, తేనిమాటకు మాతాడ
నోడినట్లు మెత్తన నియ్యకొని చని, చయ్యనఁ జనుదెంచి, నమస్క
రించి వీరవరుం దేలిక కిట్లనియె. “స్వామీ! భవత్ప్రసాదంబున,
మనకు వలయు దుర్గం బొక్కటి యారసివచ్చినాఁడను. మననగరోప
కంఠంబున, నొకయహార్యగహ్వరం బున్నయది. అయ్యది విశాలాంత

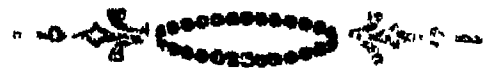
రాశంబయి, ప్రత్యర్థిజనదుస్సాధ్యంబయి, యత్యంత రతుణీయంబై యుండును. అందు సయనానందకరంబైన విమల కమలపూర్ణ కమలా కరంబొక్కటి మిక్కుటముగాఁ గ్రాలుచుండును. ఆయది దేవరచిత్త మునకు వచ్చెనేనిఁ జెచ్చెర నాయత్తం బొసరించెదను.” అనిన, మెచ్చి వసదనంబు లొసంగి, యారాయంచదొర పలుమాటు ప్రెగ్గడ విన నాబెగ్గురు నగ్గించి, యిట్లనియె. “మాకు నీవంటిబంటు గలుగుట మాభాగ్యముగాదే? నీవలనం గడుఁబ్రమోదించినారము. దుర్గపాల నాధికారంబును, నీకె యొసంగినవారము. మన్నియోగంబులందు లేశంబును బ్రమాదంబునం బొరయక, స్వకృత్యం బేమఱక కను గలిగి కాచుకొని యుండునది. నీకు శుభ మగుఁగాత పోయిరమ్ము.” అని సెలవొసంగిన, నుదీర్ణపూర్ణ హర్షుండయి ‘మహాప్రసాదం’ బనిచని, వీరవరుండు తన్నియోగ ప్రకారంబున నాహారనిద్రల కెడము లేక, రేయింబవలును దుర్గరక్షణంబై నిత్యకృత్యముగాఁ గనుపెట్టుకొని యుండెను.

అనిన, రాచకొమారులు తదనంతర వృత్తాంతశ్రవణకుతూహ . లాయచిత్తచిత్తులై, విష్ణుశర్మంగని, యనంతరవృత్తం బెట్లుగడఁచెఁ జెప్పుమని యడుగుటయు,—

ప్రథమభాగము.

సమాప్తము.

నీతిచంద్రిక, విగ్రహము

ద్వితీయభాగము

.....

పరమదయాసగుండైన విష్ణుశర్మ, యాదరశీతలేక్షణంబులం గాంచుచు, వీరవరుండు కొలువు విడిచి చనిన యనంతరమునఁ జెల్లిన వృత్తాంతంబంతయు, నృపతినుతులకు నిట్లు చెప్పఁ దొడఁగెను.

అంతలో ద్వారపాలకుఁ డొక్కఁడు క్రమ్మట నరుదెంచి, యంజలి ఘటించి నిలిచి యిట్లునియె. “దేవా! యేలినవారిపాద పందర్శనాభిలాషంబున, సింహశ ద్వీపమునుండి నీలవర్ణనామక వాయస నాయకుండు వచ్చి, బహిర్ద్వారంబున నిలిచి యున్నవాఁడు. ముదలయేని, సన్నిధానంబునకుందోడుకొని నచ్చెద.” అనిన, మనంబున నలరి, చక్రాంగువుంగవుం డంగంబు వొంగ మంత్రి కిట్లునియె. “కాకంబు కరంబు ప్రాజ్ఞంబు, శక్తిసంపన్నంబు, రాజు మందప్రజ్ఞుల వేపురఁ జేర్చుట కంటె, బ్రాజ్ఞు నొక్కని గడించు కొంట లాభంబు. సింగంబును గాదని, కాలేయకంబుల వేయింటిఁ గూర్చుకొన్న నేమి ద్రయోజనము? మనవారిలో, నీగుమికానికి సమానుండు బలవంతుం డుండిన, వ్రేలుమడఁచి యొక్కని నెఱింగింపుము. యుద్ధోద్యోగసమయంబుల శూరసంగ్రహం బవశ్య కర్తవ్యంబు. కాన, సర్వప్రయత్నంబుల మన కీతనితోడుపా టభ్యర్థ నీయము. మనకిట్టి యపిజేయుని సహాయం బొదవిన, నెవ్వఁ డయిన మనలఁ జుట్టినవ్రేలఁ జూప నోవునే? నీవును విచారించి చెప్పుము.”

అనిన, మందహాస విద్యోతవదనుండయి, సర్వజ్ఞుం డిట్లనియె, “మనో
వాక్కాయకర్మంబులు నేనెప్పుడు స్వామికి హితంబై కాంక్షించు
చుండుంగానో, గొంతుమాని నాకుం దోచినది విన్నవించెద. దేవర
చిత్తంబున వేటుగా భావింపఁజోకుండు. కార్యవేగం జేలినవారిచిత్తం
బున ఈనితకార్యవివేకంబుఁ దోచనీకున్న ట్టున్నయది. క్రొత్తవాని
సాహాయ్యంబునఁ బ్రత్యయంబు నిడి కడిదిమార్తురఁ బరిమార్తు
మంట, శునకవాలంబు పట్టుకొని కడలిఁగడవఁ గడఁగుట. అదియునుం
గాక, కాకంబు స్థలచరంబు; మనము జలచరంబులము. ఈతండు
మనతోడం గలియువాఁడు కాదు. సమానుఁడు గానివానితోడిపాత్తు
విపత్తునకుఁ గారణం బగును. కావున, మన మీయరిష్టమాను జేకొనుట
యరిష్టమాను గైకొంట గాని, వేటు గాదు. దేవర యింక నీతలఁపు
వేసి పెట్టవలయును. తనవారి మాని లాతివారిఁ గోరుట, యమృతంబు
దిరస్కరించి కాలకూటంబుఁ గ్రోలఁ దలంపుగొంట. ఈప్రత్యక్షవిపక్ష
పక్షి యెట్లు సంగ్రాహ్యం బగునో. దేవరయే చక్కఁగా విచారింప
వలయును. ఎవ్వఁ డాత్మసత్తులంబుఁ బరిత్యజించి పరపక్షంబపేక్షించునో
వాఁడు నీలవర్ణ నృగాలంబుపోలికఁ గాలధర్మంబు నొందును. ఏలిక
కాకథ విన్నవించెద నవధరింపుండు.”

ఒక్కతామసీనిశీధంబున శవకబళనలోలం బయి, నృగాలం
బొక్కటి నగరోపాంతంబున విచ్చలవిడిఁ జేరిలాడుచుఁ, జీకువాలు
కతంబునఁ బ్రమాదంపడి, నీలపాచనభాండంబునంబడి, పెడలనేరక
నిరంతరచింతం బనిపివనివి, కొంతవడికి డెందంబు కుందు డిందువఱిచి
కొని, మాటుచింత లేక వేగువఱకు విచారించి, వెరవొండరసి యెడఁ
దకు పరివఱచుకొని, తెల్లవాటి భాండస్వామి యేతెంచునంతకు,
నూర్వచరణంబును నివృత్తాననంబును నిష్కాసితదంతంబును నయి,

కన్నుల తేలగిలవైచి, యూపిరి బిగబట్టి, గిట్టినయ్యట్టుల పడియుండెను. అంత, నానీలికాపు వచ్చి చూచి, విస్మయగోచరుండై, యావంచ కంబు వంచత్వంబు నొందెనకాదలంచి, వడివడిని గుండ వెడలించి, ఫేరువు నూరికి దూరంబుగఁ బాటవైచె అంత నాసూనిసి యచ్చోటు వాసి చనినవెనుక, మూసినకన్ను లల్లన విచ్చి, యచ్చెరువడి యాపాద మస్తకము తన మేనినీలిడాలు విలోకించుకొనుచు, జంబుకంబు తనలోఁ దా నిట్లుచింతించెను. 'నాయదృష్ట మెంతయు మంచిది కాబట్టి, నేడు నాకు యాదృచ్ఛికంబుగ నేతాదృశం బగునుత్తమవర్ణంబు లభ్య మైనది; నాకొలంబులోన మాన్యుండ నైతిని. ఇంకను, జ్ఞానహీనుని చందంబునఁ బ్రాభవశూన్యుండనై, నిరర్థకజీవుండనై యుండనేల: ఇట్టిసర్వోత్కృష్టవర్ణంబు సమకూరినప్పుడే హేలుల బడయంజాల కుంటినే, నింక నాక్రచ్చులు సాధించుకొనుట యెన్నఁడు? నా యాత్మకృష్టంబు లోకంబులకుం బ్రకటింప నిదియే యదను.' అని విచారించి, కార్యం బారసి, తోడిఫేరవంబులఁ జేరజేరి యిట్లనియె. "విన్నారా! నిన్నరేయి సన్నొకదివ్యపురుషుండు స్వర్గంబునకుం గొంపోయి, ప్రసాదమందస్మితవశత్వం బగుకటాక్షంబు నాపయింబొల రుంచుచు, దనయనుకంపపెంపుచు సర్వగీర్వాణసమక్షంబునఁ బూజ్యం బగుప్రాజ్యారణ్యరాజ్యంబునకు సర్వంబునకు నన్నధ్యక్షునిఁగాఁ జేసి, యీ యుత్తమవర్ణంబు నాకుఁ బ్రసాదించె. సంశయంబువాయ నా యొడలు నొడగాంచితిరిగదా? ఇంక వినవలసివది విస్పష్టముగావినందు. ఇది మొదలు, మీరందఱు మదీయాజ్ఞానుసారంబుగఁ గింకుర్వాణులై ప్రవర్తింపవలయును. మఱియు నేడునుత, యీకానంగల జరతుసం తానంబెల్ల నాయానకు లోనై మెలంగవలయును. మీరిప్పుడ వెడలి, యీమేటివార్త సకలాటవులు దేటపడంజాలునది." అనివీడుకో లిచ్చిన,

సృగాలజాలంబులు దానిమేనివిశిష్టవర్ణం పలకొకించి, రోషాంచకం
 చుకిత గాత్రములయి, యిందుకయు సనుమానింపక, యాచరిత్రము,
 విసంభవాత్రముగా వగచి, విసయభయసంభ్రమంబు లుల్లంబుల
 మల్లడిగొని సాగిలబడి మొక్కి, చని యక్కాననంబు దశదశిలంగల
 సకలజలతుజాతఃబున కాతనివృత్తాంతంబు చిత్తులబుల కెక్కునట్టు
 పౌనఃపున్యంబుగ వాక్రుచ్చి, వచ్చి, నిర్వ్యాజవినయంబున సహర్షిశం
 బును భక్తిసేయుచు, బ్రదక్షిణప్రాప్తానారాగంబు లయి, వంచనలేక
 యవంచకంబు సజస్రంబును నేనించుచుండెను. అది మొదలుకొని,
 యంధపరంపరా వ్యవహారంబున భ్రమియించి, వనంబున విసియించు
 సింహళార్దూలాదిమృగజాలంబు లాసృగాలంబున కాజ్ఞానువర్తులై,
 మహోపహారంబులు నమస్పించుచు, నాతినిమన సెక్కడ నొచ్చునో
 యని యనుసరించి సంచరించుచుండెను. ఇట్లాగోషాయువు, హర్య
 ఊద్యుత్తమన త్వలంబులు పరిజనపదమునం గుదిరి యవిరతమును
 దనమాటలో మెలఁగుచుఁ గొలుచుచుంటంబట్టి, తొట్టిన గర్వాతిరేకం
 బునఁ దనజాతి మెగంబుల మొగంబైనఁ జూడనొల్లక, వానియం
 దెల్ల నతిమాత్రనిరాదరంబై యుండె. అందుచే, నాశివాసముదయ
 ములు విషణ్ణహృదయములయి తమ ప్రమాదమునకు నిర్వేదము
 నొందుచు, వ్రేలు మొగములువడి తమలోఁ దలపోతలకుం జొచ్చి,
 రహస్యముగ నొక్కనాఁ దొక్కచక్కిం గూడుకొనియుండ, నందొక్క
 పృథక్రోష్టువు తనవారినెల్లఁ గలయం గనుంగొని యిట్లనియె. “ఇది
 యంతయు స్వయంకృతాపరాధము. కాంక్షర్మవశులమై బుద్ధిమాంద్యం
 బున మనమే యీతని కీప్రభుత్వసంపదఁ గలుగఁజేసితిమి. అందుచే
 నీతనికిఁ గాకియుఁ గోకిలమును నొక్కటిగా నున్నవి. ఎంత మేలుచేసి
 నను, మనమీతని కేమైన హితులమైతిమే? మత్తచిత్త వృత్తులకుఁజేసిప

మేలు వమ్మగుటయేకాక, చేసినవారికి గోరిములును బ్రాహ్మము
 లగును. విమర్శ దూర మైసవాసికడ నిలుచుట, ముది నేరము. ఇంత
 కాల మొద్దనున్న తప్పునకు, ససిశము వీనిచే సవమానకాక్యములం
 బడిపడి యెమ్ములెల్లఁ జిల్లులు పడ్డవి. ఇప్పుడు కార్యము తప్పినది.
 వీని నిన్నాళ్ళును భాడంబునట్ల తల మోచితిమి. ఇంకఁ దటివేచి,
 కటికి నేలం గూలవై వకున్న, మనకుఁ బ్రాణాలంబువచ్చు. అంత్రురి
 హారార్థముగా నేనొక్క యుపమ సెప్పెద. అది మీనుదులం బట్టు
 కొలిపి, యీపుట్టిన కలంకఁ దొలంగఁబెట్టుఁడు. ఈమృగధూర్త కాధ
 ముండు రాజ్య మదాంధ కాకంబు కన్నులం గప్పుకొని, క్రిందును
 మీఁదునుం దెలియఁ జాలకున్న వాఁడు! ఒద్ద నున్న వారి నైనఁ
 గనఁడు. మనమెల్ల వీనిన్ముషావచసమ్మాలు నిక్కమ్ములని నమ్మి,
 తెలివితేక మోసపోతిమి. నక్కయెక్కడ నాకలోకమెక్కడ? రాజ్యం
 బునకుఁ బట్టంబు గట్టు పెక్కడ? ఇది యంతయు నదృష్ట శ్రుత
 పూర్వము. ఏలాగుననో దీనికిసీలిరం గలనడిస, నిట్లన్నిచూయలీటక్కరి
 నక్కయే పన్నినది. దీనికి మూలం బెఱుఁగమిని, మన మిట్లు వితాకు
 గదిరియుంటిమి. ఈమతకరిబూమెలు చెని నిడి మోసంబుఁ గోలుపోయి
 తిమి. ఒక్కమనమే యస నేల? పంచాస్మాదులును నీమ్రుక్కడి
 నక్కచేత సవమానితంబు లయ్యెను. ఇంత చఱకు మనమే వివేకుల
 మనుకొంటిమి; మన మృగేంద్రాదు లంతకు ముందే వివేకులు. కడ
 చినగాధల ద్రవ్వనేల? మన చిత్తచూంద్యమే మనల నింతకుఁ దెచ్చినది.
 ఇకను మేలుకొనకున్న, దానిచేష్ట లెప్పుడు సప్రతిహతంబు లయి
 సాగుచుండును. ఇప్పు డాతండు పట్టిన దెల్ల బంగార మగుచున్నదని,
 మన మాతని నంత పెద్ద నేయవలదు. అగుకాలంబున సర్థంబులు
 దుర్బుద్ధితే న సిద్ధించును. కాని కాలంబున నుబుద్ధులకును సిద్ధింపవు.

అయినను, ఋజుమార్గులె యాపదలం బొరయక, చిరకాలబహు సౌఖ్య భాగు లగుదురు. తనకుఁ గాలంబు నిండి, యాతండాత్మవినాశ హేతు వగు చౌరాత్మ్యంబున, హర్యక్ష ప్రముఖుల యెడఁ గుటిలవర్తనం డయ్యెను. 'చెట్టుచెడుకాలంబునఁ గుక్క మూతిపిందె' యన్నట్లు చేటుకాలంబు కడు నికటంబైన, వీని కీదుర్బుద్ధి ఘటిల్లఁ గాఁబోలు! 'వినాశకాలే విపరీతబుద్ధి' యను నార్యులవచన మేల వృథ వోవును? పొత్తి పురుపు తెఱఁగున, నీఫేరువును దన్నుఁగట్టఁ ద్రాళ్ళు తానె తెచ్చుకొన్నది. మఱియు హరులు గిరులు దీనిఁ గొలుచు చున్నవని యును మనకు వెఱవఁ బనిలేదు. మర్మజ్ఞులయెడ మానాపమానంబు లెంతవారికి శుభాశుభంబుల నాపహింపక మానవు. కావున మర్మ జ్ఞులమైనమన కీయొప్పనివానిఁ బరాభవించుట యటచేతిలోని వనియై యుండును. మన మనోవేదనాపనోద్ధార్థంబుగా దీని కొక మందు చెప్పెద. మీరెల్లరు దత్తావధానులరై వినుండు. ఇప్పుడు మనమెల్లను గూడి, వీని కభిముఖుల మయి కూసిన, జాతిన్వభావంబునంజేసి తానును గూసెడును. ఆనన్న యించుక యెఱింగినేని, యప్పు డిప్పుండరీకాదు లలో నెద్దియైన నిద్దుష్టుని దిష్టాంతంబు నొందింపక పోదు. ఈశ్వర సంకల్పమును ననుకూలంబై వచ్చిన, శత్రునిరాసం బనాయాసంబుగఁ జేకూటును. ఇంతకన్న నిరసాయంబైన పరమోపాయం బొక్కటి లేదు." అనిన, నావాక్యములు వీనుల కమృతోపమానము లయిన నిర్భరప్రమదంబునం బొదలి కదలి, దివసావసాన సమయంబున నాభూరి మాయువుదిక్కు మొగంబయి, తదీయరాజ్యావసాన సామీప్య సూచ కంబుగా వఱడులఱచెడునో నా, నానక్కలెల్ల నెదురుపడి కూయుఁ జొచ్చెను. ఆకూఁత చెవిసోకుఁడు, నక్కలరాయండును దురతిక్రమం బగు జాతిధర్మంబుఁ గడవ నేరక, విధి చోదితుండయి, శ్రవణ విదారణ

దారుణారావంబుఁ గావించె. ఆరొద చెవిబడ్డతోడనె, తత్సార్వభౌమ
బున నున్నయొక్కబెబ్బలి యది నక్కయొకదా యని యెఱింగి, కోపా
వేశంబున దంతనందప్తదారుణాననం బయి లేచి, మెఱుంగుమెఱసిన
తెఱుంగునఁ జెంగునమీఁదికుటికి నెత్తువఱదలు వాఱ గొంతుఁక్రొవి
యట్టకుంబాపి, తనదారిం బోయెను. అంతకుమున్న నిలువలేక పరు
జెత్తుదానిమేనిప్రాణంబులతోడనె, బంధుజనమ్ములమనమ్ముల యుమ్ము
లమ్ములును బరుగువాఁడె.

“కావునఁ, బరపక్షం బెందును భయావహంబు. ఈకాకమును
జేరఁదీయుట నామతముగాదు. ఇంతకుం గార్యంబు భవద్భావాధీనం
బయి నడుచును.” అని వలుకు మంత్రివాక్యము లాకర్ణించి, హంస
స్వామి యిట్లనియె. “మనకు నేఁటజేపట దారుణరణంబు నంప్రా
ప్తంబు కాఁగలదు. అప్పుడు శూరజననంగ్రహణంబు సమధికాపేక్ష్యం
బయి యుండును. రోయఁబోవుతీవియ బై వయోగంబునఁ గాళ్ళంబెనఁ
గొన్నతీరున, నీశూరవరుండు కోరినకోరికగా మనకు లభ్య మయ్యెను.
సిరిరా, మోగా లొడ్డ నేల! మనపాలిటిపుణ్యస్వరూపంబు సన్ని
హితంబైన ట్లితనిప్రాపు దొరకినది. అశుభము లట్ల శుభములు నప్ర
యత్న సిద్ధంబులు. ‘అయాచితోప పన్నంబగు మేలుఁ బరిహరింపఁ
గూడదు. మనము జలచరంబుల మీతండు స్థలచరుం డందువేని,
వజ్రమును భేదింపఁ దలంపు గొన్నవాఁ డనన్య భేద్యంబగు నద్దాని
వేటొందు వజ్రంబుచేతనె భేదింపవలసి యుండుంగాన, స్థలచరుండగు
చిత్రవర్ణుని దోరింపఁగోరు మనకోరిక స్థలచరుండగు నీనీలవర్ణు
తోద్భాటులేక చేకూఱ నేరదు. మనము వెకలులమై యీబలియుని
చెలిమి క్షిన్తోల్లక వీడనాడితిమేని, యలుక యొలసి యల్ల శిఖ
తల్లజం గలసిన నవల వలవని వానిం గలనం గెలుచుట కరంబు

భరం బగును. వాంఛితార్థంబును గడపబట్ట నేరదు. పిమ్మటఁ జేమించిన కార్యంబునకు వగఁగొంట నిర్వాణాదీపతైలదానం బయి, యత్నవైఫల్యంబెకాక మనోవేదనానర్థమును నగును. కాఁబట్టి, సర్వ విధంబుల మన కీకరటంబు పరిగ్రాహ్యంబు. ఇంక లేనిపోనిశంకలు మాని, యీప్రయోజనం బంగీకరింపుము.” అనిన, మంత్రియు నించుక యనుమానించి, మిక్కిలి విన్నవించిన తేనిమనను నొచ్చునో యని హృదయానురంజకంబుగా నిట్లనియె. “సర్వధర్మమర్మజ్ఞానమాన నీయులు, దేవరకుం దెలియనికృత్యాకృత్యంబులు లేవు. కార్యగతుల తెఱంగులు దేవరనారికన్న మిన్నగా నారయువారును లేరు. లెస్సగా విచారించి, కార్యంబు దేవరచిత్తవృత్తి యెత్తెఱంగున వర్తించు నత్తీరున నాచరింపవచ్చును. నాయెఱింగినంతవట్టును నేనువిన్నవించితి. ఈ వఱకే ప్రణిధి నిర్ణయింపఁబడియె; దుర్గంబును సంసిద్ధం బయినది. ఇంక జంపు నడపక, దూతను రావించి, యేతెంచినప్రయోజనంబు విమర్శించి పంపఁజను.” అనిన తేఁడు ‘నల్లకాని’ మృనుడుం, జక్రవాకంబు బయలికొలుపుం బ్రవేశించె. అంతకుఁజూన్చి యెకిమీఁడును జనుదెంచి, యాస్థానం బలంకరించి యుంటంజేసి, పరిజనంబు లల్లనల్లనఁ బరతెంచి, యధ్యక్షుండు యథాప్రధానంబుగా నంభావింపఁ, దమతమ నెలపులం బొలిచిరి. అప్పుడు పెగ్గడ ప్రతిహాసు నొక్కనిఁ జేరి, “నీవేగి వేగిర మాకీరంబును గాకంబును నేలికచెంతకుం గొనిరమ్ము.” అనుడు, ‘మహాప్రసాదం’ బనిచని, ప్రణిహారి తెలుపుడుచేసినఁ, గాకకీరంబులు కొలువు సొత్తెంచి, హిరణ్యగర్భకరనిర్దిష్టాసనంబులం గూర్చుండె. అంతఁ గుశలప్రశ్నంబుఁ గావించి నిజాగమప్రయోజనం బడిగిన యొడయని కభిమాఖంబై, దరవిరహితంబుగా శుకం బిట్లనియె. “దేవా ! నావచ్చినకార్యం బవధరింపుము. “జంబూద్వీపాధిపాథుం

డగుచిత్రవర్ణ నామబర్హీంద్రుండనువ, మీతోడ పోతుంటాడఁ బని గలిగివచ్చితి. ప్రయోజనాంశంబు తిరుడవై యాకర్ణింపుము. అవసరం బగునేని విన్నవించెద; వృద్ధయం బేకాగ్రంబు కావించి, యాతం డాజ్ఞాపించినపలుకులకుం జెని యొగ్గుము. 'మీకప్పురపుదీవి లోనుగాఁ గలచిటుదీవులెల్ల నీనేరెడుదీవిక్రింది యలంతిదీవు లగుటంజేసి, యీను మాని పానియేలిక లందఱు మాకుఁ గరం బర్పింప నర్హులు. కావున, నీవును మానప్రాణంబుల కాసింతువేని, యీను గాదను వివాదంబు మాని, మానేలకు వేళమవచ్చి, యస్మచ్ఛరణంబుల శరణువేడి, నేఁ డాదిగా నేఁడేఁడును దప్పక కప్పం బప్పనము చేయుచుండునది. సామవచనంబుల నీమనంబు కూడియాడుట కొడంబడదేని, నేనిదె కదనంబున నీమదంబు సదమదంబు చేసి పుడమి వడయ నడతెంచు చున్నవాడ. వాడిమగండవై నిగుడునది.' అని మీకెఱిగించి, మీ వాక్యంబులతెఱం గెఱింగిరమ్మని నన్నిచ్చటికిం బుచ్చె. నాకిక్కడఁ గడుందడయఁ దీఱదు. సత్వరంబుగఁ బ్రత్యుత్తరం బొసంగి, సెల వొసంగుము. ఆకేకిలోకాధ్యక్షుండు దుర్వారవైరివారగర్వనిర్వాపణాఖర్వశౌర్యధుగ్యుండు; నిగ్రహానుగ్రహసమర్థుండు. కాన, నాశిఖ వరుమఱుపు సొరుము. ఆతనిబుద్ధిఁ గైకొనక నిరాకరించితేని, నీకీర్తి కల్పకాలంబుననె సమాప్తియొదవును." అనినం దోకత్రొక్కిన త్రాఁచుచందంబున సముత్థితుండయి, వశక్షవక్షీంద్రుండు, రోషా వేశంబునఁ బెదవు లదర, నద్భుతరసాక్రాంతం బగుస్వాంతంబుతో, మేఘగంభీరభాషణంబుల నిట్లనియె. "ఎట్టెట్టా! నేఁ డేమేమో త్రొత్తులు వింటిమి!" అని కొలువు కలయంజూచి "ఆహా! వింటిరే? నేఁ డెట్టిచిట్టలు పుట్టినో! ఒక్కకూళనెమ్మిప్పిట్టకు, నవ్యాజతేజోవిరాజ మానంబయి క్రాలుజాలపాదోత్తమంబు పాదాక్రాంతంబయి యరి

వెట్టవలయునట! ఔరా! ప్రతాపాత్ములు! అట్టులైన, సింగంబులు
 స్లవంగంబుల యడుగులం బడి, శాశ్వతపరిచర్య చేయవలయుం
 గాఁబోలు! చిత్రవర్ణుఁ డలవి యెఱుఁగలేక, చుట్టుకొన్నయజ్ఞానతిమి
 రంబున, సశక్యవిధానంబునకుఁ బాటుపడుచున్నవాఁడు. తొల్లి
 వాండ్రను వీండ్రను గొందఱ జయించితి నని తలకొవ్వి, యిక్కడ
 నక్కొలందినె పోవు నని తలంచెంగాని, హిరణ్యగర్భునిప్రతాపాగ్నికిఁ
 దనప్రాణములు వెచ్చపెట్టక బ్రతికిపోలేమి యింతయుఁ జింతింపఁ
 డయ్యె.” అని, యనివార్మక్రోధభీషణుం డయి వలుకుచున్న తేనివంకఁ
 జూడఁజాలక, భయార్తమూర్తులై సభానదులెల్లఁ బరస్పరముఖావ
 లోకనంబులు సేయుచుండ, నామరాశనేత యనుభావంబున కను
 రూపముగా రిత్తకోపంబు తెచ్చుకొని, దండ నుండుబలిభుజాండు
 కోపంబు రూపంబు వాలించినపోలిక లేచి, యాచిలుకకై వెలలుచు,
 సవినయముగా దొర కిట్లనియె. “కాలపాశబద్ధుండై, యీపాలనుం
 డోలగంబున దేవరం దన్నును విచారింపక, మందెమేలంబున నోరికి
 వచ్చిఁజెల్ల గర్జకతోరంబుగఁ బ్రేలుచున్నవాఁడు. ఎంతగుండెగల
 వాఁడు గాకున్న, నిట్లు మొఱకడమ్ములు పచరింప నోవునే? వీనిం
 దూతయని దయఁ జూడఁగూడదు. ఈయధముం డత్యంతంబు వధా
 ర్థుండు. ఏను దేవరనేవకుండ నుండ, నేలినవారికి శ్రమయేల?
 మాఱు పలుకకుఁడు; నేఁ గడఁగి యీచెడుగు నిప్పుడ కడముట్టించెద;
 మదీయవిజ్ఞాపనము వృథాకరింపక, ముదల యీవలయును.” అనుచుం
 గదలి, ఫలాశనముకడ నిగుడుచు, నెడసొచ్చి యచ్చక్రవాకవల్లభుం
 డిట్లనియె. “నిలుసెలుచు; సాహసోద్యోగంబు వలదు: ధర్మంబుఁ
 బదటఁ గలవకుము. దూతప్రాణంబుల కలుగుట పాడిగాదు. పాడి
 విడిచిన పుడమియొడయనికడ నొడమె వెడలునని, నెఱి నెఱి నెఱిఁగిన

గలువలవలన విందుము. త్రికరణశుద్ధిగా భూతజాతంబులయెడ నెగు
దలంపమి శీలంబు నాఁబడు; సమస్తంబునకు శీలంబు నూలంబు;
శీలంబువలన ధర్మంబు నెగడును ; ధర్మంబువలన సత్యంబు గలుగును ;
సత్యంబువలన వృత్తంబు చొప్పుడును ; వృత్తంబువలన బలంబాల
యును ; బలంబువలన సిరి యొదవును; దానివలన సర్వకార్యసిద్ధు
లును సంఘటిల్లును. ఆవు నావునుం గ్రుమ్మలాడి, నడిమిలేబెయ్య
కాళ్ళు విడిచినట్టు, రాజును, రాజునుం బోట్లాడి దూత కెగ్గునీయ దగ్గ
లునురే? ఏతటి నేతటికి సర్వానర్థంబులును సిద్ధంబు లగును. దూత
యెప్పుడు ననధ్యుండు. ఆతండు తనయవధ్యభావంబుఁ దలంచి, పలుక
వలసినట్లెల్ల వాయోడక పలుకుంగాని యెన్నఁదైన మోమోడి స్వాప
కర్షంబును బరోత్కర్షంబును ఒకటింపఁజూచునె? ఈతనిమాటలు
తప్పుగాఁ బట్టఁబోకు. దూతపలుకుల కలుకఁ బూనుటకంటె నవివే
కము లేదు, కోపము మూర్ఖులకు ముక్కుననె యుండు; క్రోధి,
కార్యాకార్యజ్ఞతఁ గోలుపోయి, యవధ్యులనైన వధియించును ; తుద
కాత్మఘాతమునకైన శంకింపఁడు. కోపము పాపముల కెల్లను
మూలము. కావున, క్షమాజలములం జేసి మతిమంతుఁడు క్రోధాన
లము నార్పవలయునని, నూత్నదృక్కు లైనమహాత్ములు పలుకు
దురు. క్షమయే సర్వకార్యములకు సమృద్ధి కారణము. కోపము కొని
యాడుట లగ్గుగాదు. క్రూరకర్మము యోధధర్మం బగునే? ” అని
మందలించి, నీలవర్ణునిఁ గొంత ప్రశాంతస్వాంతుం జేసి, సరంభం
బుడిపిన నుదీర్ణతరనిశ్వాసుండై, యాతండు కుంభనిక్షిప్తభుజంగంబు
భంగి రోఁజూచు, నిలువంబడి యుండె. అంతఁ దద్వచనామృతాస్వాద
నంబునం దేటి, ప్రశమితక్రోధుండయి యున్నరాజునకు మంత్రి
యిట్లనియె. “దేవా! తడవయ్యె. ఈశుశోత్తముండు ప్రత్యుత్తరము

నాచ్చియున్న నాడు. ఇత నిలువఁగూడదు. మీ పునోనిశ్చయము చందం బొనరిల్లి, చెచ్చెరఁ బుచ్చవలయు.” అనినఁ, గలహంసా వతంసుండఁ శుకఁబువంక మరలి యిట్లనియె. “ఓరీ! యగుణముఖా! వినము వాక్యం బస్మదీయంబు. నీవేగి నీరాజును బొడగన్నతోడనె, నోరోడక సభామండవమున నందఱు విన నాపలుకులుగా నిట్లనుము. ‘నీవు రాజ్యమండంబు ముదిరి మాదేశం బొక్కట నాపోశనము గొనఁ దలఁపు గొన్నవాడవు. హిరణ్యగర్భునిముక్కున నూర్చు గలుగ, నీ నేల నేలఁగలుగుట నీకకా దల్ల నొసటఁగన్నన్నవాని కైన మెయి మెయిం గలుగ నేరదు. నీవు నాబల శౌర్యములకు మారొడ్డుట, ఖద్యోతంబు ఖద్యోతమండల ప్రభాపటలంబుఁ గడవఁగడఁగుట. ఒక్కచిత్ర వర్ణుండె కాఁడు, కోటిచిత్రవర్ణు లొక్కట నెత్తివచ్చినను, నంవర్త మార్తాండమండలము మెండున విపక్షదురధిక్షేపం బయినప్రతా పంబున వెలుంగు హిరణ్యగర్భుని రణాంగణంబునఁ దేటిచూడ శక్యంబు గాదు. నీవు నిక్కంపుఁబారుషశాలివేని, యాలంబుచేసి మానేల నొడిచిఁకొనుటయే మగతనంబు. అప్పుడుగా నీమగంటిమి మెచ్చుకొందుము! ఎందును నినుబోటి శూరమానులమాటలె కోటలు దాటుంగాని, కాలు గడవదాటదు. పనికిరాని యీ భేరజ పుంబీరంబులు గట్టిపెట్టి, పోటుబంటవై పోరితంబునకు డాయుము. మృత్యువుం గృతకృత్యుఁ జేసెద. లేనా నీపడుచుమాట లవలఁబెట్టి, జితోస్థి యనుము. అనిన నిద్రిచెద.” అని తెగనాడి, యివి యన్నియు మీయేలికపాల సభకుమాని వాక్రువ్వవలయుంజుమి.” అని మఱిమఱి చెప్పి, “మీరాజు నాజకిం గొనిరమ్ము, పొమ్ము.” అని పసదనం బొసంగి, స్వాదుఫలదానంబున సంతృప్తుఁ జేసి, వీడుకొ లిచ్చిన, సచ్చిలుకయు రాజున కున్నుఖంబయి, “మీకడ నేమియుఁ

దప్పుచాడేదా? నానాకర్మములం గలనచస్థానిత్యంబులెల్ల మఱవ
వలయు; నాపల్లఁ జాల శ్రమం బయ్యెను. పోయివచ్చెద; నాతోడ
నింకేమేనియుఁ జెప్పవలయునది గలదే?” అని సవినయంబుగా
వీడ్కొని, పని వినియెను.

అట్లొకీకంబు బయలుదేఱి, కతిపయప్రయాణంబున నిజ
దేశంబుఁజేరి, దుర్గమార్గపరిశ్రాంతికొంశశాంతించిన వెనుకఁ గొలువు
కూటంబునకుం బోయి, పేరోలగం బున్నమయూరరాజుం గాంచి,
ప్రణామంబు గావించుడు, నాతండు కరుణాతరంగితంబులగునపాం
గంబు లరుణముఖునివయిం బొలయించుచు, సాదరంబుగా నిట్లనియె.
“ఓయరుణముఖా! కర్పూరద్వీపమునకుం బోయి యొకయొచ్చెంబుఁ
దొరయక మరలి నేమఁబున వచ్చితివా? నీవచ్చటనే కదలనికంబంబ
వైతి వదియే మొకో యని, మనస్సు తామరపాకునీరుక్రియఁ దల్లడిల్ల
ననిశంబు నీమార్గమే చూచుచు, నిమిషంబొక్కకల్పంబుగా దినములు
పుచ్చుచున్నారము. మాచేసినభాగ్యంబుకతంబున, నేడుతిన్నఁగా
నిన్నఁజూడఁగాంచి మాకన్నులు చల్లనయినవి. అచ్చటి వార్తావిశే
షంబు లేవియుఁ గడమవడకుండఁ దెలుపుము” అనిసశుకంబిట్లనియె.
“నాఁడుస్వామియానతిమాళిఁదాలిచి, హిరణ్యగర్భుపాలి కేగి, మాట
లాడి, యాతఁ డనువ నిప్పుడ వచ్చితి. ఆదీవిమానోజ్జ్వలం బేమని విన్న
వెంటును? ఎక్కడఁజూచిన నవ్వరన్నమన్వితంబును నుమనోవిరాజితం
బును నయి, మాటటస్వర్గంబునాఁ జూడ్కికి వేడ్కఁగొలుపుచున్నది.
హిరణ్యగర్భుండును నాత్మరక్షయం దప్రమాదుండయి, యభిమాతుల
వేయికన్నులంజూచుచుండును. ఆలంకంగలవిహంగంబులెల్ల, ననూనం
బగునభిజరాభిమానంబు గలవయి, తమరాజు నవ్యాజానురాగమునఁ
గొలుచుచుండును. అస్మదాదు లాయొప్పులో శతాంశంబును జెప్ప;

శక్తులుగారు. నేర్చినవఱకుం జెప్పుదునన్నను, అందులకుం బెక్కుదినం బులు పట్టుకు. ఆకథ దవ్వుల నుండనిండు. నే నేగినప్పుడు, హిరణ్య గర్భుండు లోపలికొలుపులో నిజామాత్యద్వితీయుండై మంతనం బుండి యుంటంజేసి, మదాగమనాభిధానంబులు విజ్ఞాపనంబు నేయుండని దావారికుల నెందఱ నెన్నివిధంబుల నర్థించిన, 'మంచిది చెప్పిన ముండు' మనుచుంటయెకాని, యెవ్వరుం గాలుకదల్పఁ జాలినవారు గారు. తరువాతఁ గొంతసేపున కొక్కరెండువిడుతలు కొందఱు లోనికిం బోయివచ్చి, 'యిప్పుడు సమయంబుగాదు. కొంచెము తాళు' మనుచుం జాగు చేసిచేసి, యొక దొక్కరుండు లోపలినుండి వచ్చి, 'యేలిక సెలవైనది ర' మ్మని నన్నుఁ బిలుచుకొనిపోయెను. అయ్యవసరంబున నయ్యెకిమీఁడు సంతత నేనాసమాయాతశకుంతజాతంబులవరపుడంబు లంగీకరించుచు, నాంతరంగికులమనవికిఁ జెప్పి యొగ్గుచునుండి, యాలో నన్నుఁ జూచి, సముచితాసనంబునఁ గూరుచుండ నియమించి యాగ మనకారణం బడిగెను." అని, తాఁ గొలుపు సొచ్చు టాదిగా హిరణ్య గర్భుం డాడ నియోగించినమాటలు తుదిగా నడచినసర్వవృత్తాంతం బును నానుపూర్వంబుగా విన్నవించి, మఱియు నిట్లనియె. "ఆతండు నన్నిచ్చటికంపుచో, న న్నలవోకగాఁ జూచుచు, నవసానంబున 'నీరాజు నాజికిఁగొనిరమ్ము పొ' మ్మని వేగిరించె. ఆతఁ డరాతుల కసాధ్యుండు; అనుపోష్యులును భటులును యుద్ధశౌండులు. అయినను మనకొదవ లన్నియు దీర్చి గెలు పొసంగ, మనమేఘవర్షుండు గలఁడు. అవసరోచితంబు లగువర్తనంబుల తేనిమనసున కెక్కఁ బ్రవర్తించుచు, బ్రసాదంబునకుఁ బాత్రభూతుండై, యాతం డచ్చట నీలవ ర్ణాహ్వయంబున రాజానకు విప్రసంభభాజనంబై యున్నవాఁడు. వెఱవ నేల! భారంబు దైవంబుమీఁదఁ బెట్టి, 'ధర్మోజయతి' యని యుద్ధం

బున కుద్యోగింపుడు.” అనినఁ, గొలువు కలయం గనుంగొని, చిత్ర వర్ణం డిట్లనియె. “ఏంటిరే? చెవులార మీ రెల్లరు. హిరణ్యగర్భుని గరువపుంబలుకులచందంబు. తా నట! జతోస్థియనిన, నన్నువిడుచు వాడఁట, ఈవాక్యం బొక్కటియె నాహృదయంబునకు శల్యభూతంబై నొప్పు దనికించు చున్నది. ఏనాఁడైన మదకుంభికుంభవిదళనపటిష్ఠ నిష్ఠురనఖముఖం బగుకేనరి ఘాసంబు గ్రాసంబునేయఁ బాలుపడునె? చిత్రవర్ణం డొరున కొక్కనికి, నీవుణ్యమని దోసిలి యొగ్గి మనుట కల నైనం గలుగనేర్చునే? ఇత్తటి సమరంబుకంటె నుత్తమకృత్యంబు నామది కొక్కటి చూపట్టదు. పరరాజ్యజగీషుత్వంబు కన్నను, నన్నాతం డాడిన తులువమాటలు కలనికి మిక్కిలి త్వరపెట్టు చున్నవి. నాపేరు విన్నఁ, బాలుపామైనం గదల వెఱచు. అట్టిన న్నా తెలిపిట్టల మన్నఁ డారివేరంబున వీని వారినింబోలె వెఱపింపఁజొచ్చె. ఆహా! అంత్యకాలం బాసన్నం బయి, దుష్ప్రలాపంబులు నేయుచున్న వాఁడు! ఎవ్వఁడు వైరంబు తుదముట్ట సాధింపఁజాలఁడో వాని జన్మంబు నిరర్థకంబు. పౌరుష శాలికిఁ దనంత వాఁడు పగవాఁ డుండినఁ, బగ తెగునంతవఱకుం గంటికి నిద్దుర రాదు; నోరిఁ కోరెం బింపుగాదు; ఇతరసౌఖ్యంబులు మనసునం జొరమి వేర చెప్పనేల? కావున, మనమిప్పుడ జైత్రయాత్ర వెడలి, పగవాని నిర్జించుట కర్జంబు. మీవంటి సహాయ సంపన్నత్వము గలుగ, నాకొక్క హిరణ్య గర్భుం డెంతవాఁడు? ముల్లోకంబులు నొక్కట నెత్తివచ్చినను, సరకుగొనను. అతం డింటనుండిఁ దలముతప్పిన గర్వమున మనల మాటలం గెలుచుచున్న వాఁడు. మన మాయధముని బ్రధనంబున నిధనంబు నొందించి, నోర డంతము. సరివాఁడొకఁడు గొలువులో ములుకులవంటి తులువమాటలు పెక్కులు ప్రేలెనన

విని ప్రతికృతిఁ గానింపక యీలువుగలవాని కెటులు తాళ మనను
 వచ్చు ? మన మొకవేళ దయఁ దలఁచి యోరిచి యూరకుందుముపో,
 లోకులు మానలఁ జాలనివారనరే ? లోకావవాదము వడశక్యమగునె ?
 ఆహవంబు శుభావహంబు గాదనియు జయాపజయంబులు
 దైవాధీనంబు లనియుఁ దలంచితిరేని, వినుండు. ఈదేహంబులు
 బుద్బుద ప్రతిమంబులు ; మృత్యుకృత్య మిదమిత్థ మని నిశ్చయింప
 రాదు ? పుట్టినవాఁ డవశ్యము గిట్టవలయును ? సదనమునఁ గదలని
 గదములంబడి యొడలు విడువక, పగతుండు వెగడుపడునట్టి దిట్ట
 తనంబు వాటించి, యాలంబునం గూలుమేలు పురాతన జననకృత
 నుకృత పరిపాకమునంగాని చేకూఱ నేరదు. బహూక్తు లేల?
 కలనం బొలియఁగనుట స్వర్గమార్గంబుఁ గనుట. ప్రసంగ వశంబున
 నింతయుఁ బలుకవలసి వచ్చెంగాని, వివేకధనుల రగుమీకు ధర్మంబు
 లుపదేశించు పాటివాడంగాను. తద్దయుం బ్రొద్దువోయెడు జాగేల?
 మీమీసైన్యంబుల నాయితంబు చేసికొని రండు; పొండు. అని చేసి,
 మనమాదాయసిరిహరింతము. విత్తములుపురుషారంభాయత్తములు.”
 అన, మంత్రీదూరదర్శియిట్లనియె. “దేవా! యింటగెలిచిమఱిరచ్చగెలువ
 వలయును. మనలోనిమాట విచారితము. ఇప్పుడు మనయరుణ
 ముఖండు చెప్పినవాక్యములచొప్పు పరికింప, సంగ్రామం బుత్తమ
 కర్మంబుగా నాబుద్ధికిం దోపదు. మిత్రామాత్యనుహృద్వర్గంబులు
 దృఢభక్తియుక్తులయి యుండి, విపక్షునికడవారు విపరీతులై యుండి
 రేని, భండనం బప్పుడు కర్తవ్యంబు. మఱియు విగ్రహంబునకు ధర
 ణియు హిరణ్యంబును నను రెండును ముఖ్యఫలంబులు. అవి తద్దయు
 నిశ్చితంబు లైనపిదపఁగదా, కదనంబునకుఁ గడంగవలయును?
 అంతియకాక, వడివడిం దొడర ననన్యసామాన్యపరాక్రమమాన్యుం

దై నహిరణ్యగర్భుండంత యశ్రమసాధ్యుండె? మనతోడును ట్లూతఁ
డలంతులఁ బోవువాఁడు గాఁడు. అతఁడు పెద్దయు. బ్రహ్మరూజకుండై
యున్నవాఁడు. నేనకులును గేవల వీగవ్రతశౌండులు. వైరిగలంబు
విచారింపక, మూఢుండు సాహసంబునకుం జొచ్చి, హరిబాహిం బహు
హరిణంబుకరణి మరణంబు నొందును. కావున, నీసాహసిక్యంబు
మానవలయు” అన, మంత్రిమాట చెవి దూఱక, యులుకవొడమి
యొడయండిట్లనియె. “నీవాక్యంబులు చూడఁ జిత్రాతిచిత్రంబులుగా
నున్నవి. నీవు కేవల వయోవృద్ధుడవు. తల తెల్లనైనంతనె యెఱుక
కలుగు నెట్లు? ముదుసభులు దమ కనుకూలంబుగాఁ జనువుకొనుటఁ
దక్క, వేఱొక్కటిఁ గానరు. జ్ఞానవృద్ధులబుద్ధులు గదా, సభ్యుల
కెక్కును? నే నెట్లును భరరాజ్యాక్రమణంబునకుం గృతసిశ్చయమండనై
యున్నవాఁడ. ఇక మదీయోత్సాహభంగంబుగా మాకడ నీ నేర్చిన
వెల్లను వల్లింపకుము. ఓపితివేని, విజయానురూపబులగుసల్లాపంబులు
నలుపుము. అట్లు సలిపినను, నీవు మాకు మహాోపకారంబు చేసిన
వాఁడ వగుదువు.” అనుచు నెఱుఁగుదూఱఁ బలికిన, విషణ్ణుం డయ్యు
బ్రసన్నుండుంబోలె, దుర్వారం బగుపరిభవవికారం బేమియు వెలి
దోఁపకుండ నవ్వుముసుంగు వెట్టి, మానసంబున లేనియుత్సాహంబు
తెచ్చుకొని, దాక్షాయ్యనాయకుం డిట్లనియె. “మాకెల్లరకు దేవర
మూలకంద మగుటంజేసి, దేవర మేలు గోరి యింతనట్టును నిష్కపట
ముగా నచియించితిని, చెవికిఁ జేదుగా నున్నను, స్వామిహితం బిదఁ
గోహభృత్యుండు తనకుఁ దోచినహితము నిశ్చంకముగ వాక్రువ్వవల
యును. అట్లుగాక, కొందఱు యథాజాతులు స్వామిచిత్తము నొప్పింప
నేల యని, యెఱిగినదానినైన నడచివుచ్చి, మనసుకక్కుటిలి నిచ్చక
ముగాఁ బెదవులు గదలువ కూరకుందురు. అట్టివారు తప్పక స్వామి

ద్రోహములై, యిహాపరలోకదూరు లగుదురు. సర్వధర్మజ్ఞులు, దేవర యెఱుఁగరా నీతిసిర్నీతుల తెఱంగు? మే మెల్లరము స్వామితోటినుఖ దుఃఖముల కియ్యకొని, యసన్యశరణ్యులమై స్వామియాజ్ఞయందున్న వారము. దేవరనియోగంబన్న, మాకలంఘ్యంబు. సత్యసంకల్పులు, దేవర కెన్నండును నొక్కకొఱంత రాదు. స్వామియానతింజేసి, చమూసమూహంబు లాహవదోహలంబు లయి యేతేంచి యున్నవి. దండయాత్ర కిది ముంచిసమయము. శత్రువు షుక్కుడియని ప్రయత్న మల్పము చేయరాదు. చిన్నపామునైనఁ బెద్దకట్టతోడనె కొట్టవల యును. కాఁబట్టి, సర్వసైన్యసమేతముగా నడచి, యాకస్మికముగఁ బోయి, యేమఱించి పయింబడితిమేనిఁ, బగఱబలంబుల నేలఁ గలు వుట మనకుఁ గరము నుకరం బగును. కాలయాపనము చేసిన, వారందఱుం గూడుకొని, నెయ్యురతోడుపాటుఁగూడఁ బడయుదురు. అప్పుడు వారి దోరించుట కరంబు దుష్కరంబగును. కావున, వేవేగ నమిత్రసంతానమును మిత్రసమిల్లాసమునుగా దండు వెడలుదము. కార్యము తఱిదప్పక చేయుట లగు. 'ఆలస్యా దమృతం విష' మ్మని కదా, యుష్మాదృశు లైనపెద్దలు పలుకుదురు." అనుడుఁ బ్రెగ్గడ మాటల కలరి, దండముల నడపింప మొనగాండ్రకు నాజ్ఞయిడి, నెమ్మి సామి నేనానమేతముగా దాడి వెడలి, నిత్యప్రయాణముల మల యంబుం జేరి, యాచేరువఁ బొల్లెంబు దిగి యుండె.

పదపడి హిరణ్యగర్భుండు కొలువున్నయెడ, మున్ను చిత్రవర్ణు పాలి కేగినదీర్ఘముఖుండు చనుదెంచి, పథశ్రమమునదూఁగాడుచు నిలువంబడి, జోహారు వొనరించి, తేనియనుమతిని దావునకుఁ జని, వక్తవ్యాంశము విన్నవింప సంకోచించి, నలువంకలుఁ బొఱఁజూచుడు, దలం పెఱింగి యచ్చటిమేఘవర్ణాదు లవలికిం జనిన, తేనియాననమ్ము

ననే చూపు నిలిపి, మఱికొంతచెంత జరిగి మెల్లన నిట్లునియె. “ఓసత్తి
కులసార్వభౌమా ! చిత్రవర్ణునిసభం బుట్టిన విశేషములు విన్నవించెద;
పరాకులేక యాకర్ణింపుడు. కడ కక్కడ నీయెడల దాడి వెడలుట
నిశ్చయింపఁబడి, చిత్రవర్ణుడు సముజ్జ్వలనై జతేజసున మలయధరా
ధరోపత్య కన్మోనలతోడ వీడు విడిసి యున్నవాడు. ప్రతీక్షణమును
దుర్గం బేమఱకుండునది. మఱియు నొక్కయాశ్చర్యం బవధరింపుడు.
మున్నరాజుచేతఁ బ్రత్యాఖాతం బైన యొకకపోతయుతోడఁ జెలి
కారంబు వాటించి, రాజమంత్రతంత్రము సమస్తము నాకళించినాఁ
డను. చెప్పిన సమ్మెదరో నమ్మరో కాని, మహావీట నెవ్వఁడో చిత్ర
వర్ణ ప్రేషితగూఢపురుషుం డొక్కొరువుం డున్నవాడని విన్నవాఁడను.
ఇప్పులుకు చెప్పునంతలో సప్సరావతంబు కార్యాంతర స్థానంగ
మున నొండెడ కేగుటం బట్టి, దిజ్మాత్రంబెకాని, సవిస్తరముగా
నాతఁ డెవఁడో యెట్టివాఁడో యడిగి తెలిసికొనం జాలనైతి.
అతనితోడి ప్రసంగానుప్రసంగముల వేటొకప్పుడు మఱియొక రహ
స్యంబును నెఱిగినవాడను. తదీయమంత్ర, రాజ తనమంత్రంబు
దేస ననాదరంబు నేయుటంజేసి, యుపేక్షాపరుండయి, యున్నవాఁ
డట! ఇదియు మన ఫలావాప్తికిఁ గొంత యనుకూలంబుగాఁ దోచు
చున్నది. నావాక్యములయం దేది యయిన, దేవరకార్యంబునకుం
బ్రయోజనకారి యగునేని, గైకొనునది. మొన్నరాత్రి చిత్ర
వర్ణుని పరిచరులు కొందఱు చీకటిచాటున నన్నుఁ దాఱించి,
పూర్వపరిచయంబున, నావలుకుబడియు మొగముచాయయుఁ
దలంచి, యీతండల్లనాటి దీర్ఘముఖుండోను నాటచు సంతయంబుతో
గొంతవడి పొట్టుపొరలయి, గుజలు గుజలువోయ దాయఁ జూచిన,
నేనా కీ తెఱింగి, తడసినఁ గార్యపాకంబు తప్పనని యెంచి, యాచటఁ

గాలునెలుపక మేను నిడువెండుక పెట్ట లేచి యని యే మని
యడుగుకలగమియుకో నేమియులే దిప్పుడ మరలి పచ్చెద నని
పులిమిపుచ్చి, దక్కినచారిం గనుమూసె, యిచ్చటి కొక్క యంజను
జనుదొచితి, మనధనభాంగుఁ దచ్చటనే యున్నవాఁడు” అని
తావిన్నదియుఁ గన్నదియు ససాకల్యఘుగా వినిపించి యూరకున్న,
క్షణమాత్ర నిమిలిత నేత్రుడై కొంత చింతించి, కుశాగ్రబుద్ధి
గావున సహిత కృతద్రోహం బూహించి, మంత్రి రాజున కిట్లనియె.
“అలించితిరా? మన దీర్ఘముఖుని వచనంబు, నెవ్వఁడో నెమ్మిటేని
దూతపేషధారి యొక్కరుం డిందున్నవాడని, చూచాఁడుగా
నెఱుక బడుచున్నది. ఒకవిధంబున నాశూఢ పురుషుడి నీలశర్మణుడై
యైనం గావచ్చును. ఆకార పూజ్యుండగు నీపలుగాక కాకి నీకడ
నునిచికొనుట యనుచితంబు. వీనిని నిపుణులుగాఁ బరికించి వేగ
వెలార్చవలయు. ఈతనిరాకకు మూలము చాలఁ గలిగియుండును.
అదియంతయు మీకడ నాకు వాగొననేల? తుదమాట చెప్పిన
వినుండు. ఈతని మనమిప్పు డొప్పరికించిన, నుపేక్షితం బయిన
యామయంబువగిదిఁ బ్రాణంబుపయి వచ్చును. వేటొకవిచారంబు
మాని, నామాట చెనిఁదూర్పుడు. పరులఁజెఱుప వేడి, యరులు
వలుపోకలం బోవుమరు : వారాత్మైకకార్యాచక్షులు ; మాయా
శీలురు. వారిమాటల కెల్లఁ జోటిచ్చినఁ, జేటు వాటిల్లును. ఈతండు
వట్టి కలపనగంప. ఈతనిమాట లేమియు నిజము నేయకుండు. నిక్క
ముగా నీతండు సింహశద్వీపమునుండి వచ్చినవాఁడు గాఁడు. చిచ్చొడి
గట్టుకొన్నట్టు లీతని నొద్దఁ బెట్టుకొననేల? స్వకార్యార్థము శాత్రవుం
డెంతయు సిచ్చకం బచ్చుపడ ముచ్చట లాడి, మచ్చిక చేసికొని,
నచ్చికపుట్టించి, కడకుం బ్రతారించి దోరించును. అట్టివానిపొత్తున

కిచ్చగించుట, దండధరుపాత్తు చిత్తంబునం గోరుట. అట్టిఁడు, గోముఖ
వ్యాఘ్రంబులాగున, సమక్షవ్యవహారంబుల సాధువర్తనుండుంబోలెఁ
జూపట్టెను. అజ్ఞనుసఖ్యము ముఖ్యముగా సజ్జనుం డుజ్జగింపంజను.
కానినాఁడు చిరంజీవి యను కాకమును నమ్మి నిహతము లైన
ఘూకఁబట్టెట్లు, కడలేని హానిఁ జెందును. దేవర కాళధ వివరించెద
నవధరింపుఁడు.”

ప్రండరీక గండకవేదండాది నిఖిలమృగకులశరణ్యం బగు దండ
కారణ్యంబున, బహుళఫలదళవిలసితం బగు వటవిటపి యొక్కటి
గలదు. అయ్యది పరిసరతరునికరంబుల తోడి పెచ్చుపెరిగిన మచ్చ
రంబున మిన్నముట్టఁ బన్నిదంబు నటచి, యోడిన తోడివ్రాఁకుల
నాలోకించి కిలకిల నగుఁగినిని శాఖ లాకిసం బొఱచుఁ, బలుదెఱం
గుల పులుంగుల కలకలంబులు సెలంగ, గరం బభిరామం బయియుండు.
ఆభూజరాజంబున, లోకభీకరంబు లగుకాకిమూఁక లనేకంబులు
దన్నుఁ గొలువ, సత్వనిర్జితనువర్ణుం డగు మేఘవర్ణాభిధానుండు బలిభు
గ్వల్లభుండు కాపురం బుండును. వాయుసావానం బగు వటకుటంబు
నకుఁ గొంతఁచెంత, నులూకమందిరం బగు సుందరవసుంధరాధరకంద
రంబుదనరును. ఆగహ్వారంబున, దుర్దమరిపుమర్దనుండగు నుసమర్దనుం
డను నులూకలోకాధ్యక్షుం డొక్కరుండు, తనకొలంపుఁబులుంగు మొత్తం
బులుపెక్కులు దన్ను నేవింప, నివసించి యుండును. ఆవతంగపుంగవుం
డొక్కనాఁటి నిశీధంబున నమాత్యాదులతోడ మంతనంబు సలిపి,
యప్పుడ నేనాని రప్పించి, యుత్సాహపోషణంబు లగు భాషణంబుల
వీరావేశ మెసకొల్పి, ముస లేర్పఱిచి, యనేకంబు లగుననీకంబు
లతో ఘూకఘూంకృతులు పొదలఁ గదలి, విరోధులు కాకులు వసి
యించు మట్టిచెట్టుఁ జాట్టుముట్టి, నిద్రాముద్రితనేత్రంబులై గాత్రం

బులు మఱచి కూరికియున్న వాయనంబులఁ గాంచి, సంతసించి, మించిన
 కోపాతిరేకంబున ఘూకంబుల డీకొల్పుడు, నవియు శాఖోపశా
 ఖలవెదకి, శాతముఖంబు లగుసఖంబుల నడచియు మహోగ్రంబు
 లగుచండతుండాగ్రంబులఁ బొడిచియు నచంచలంబు లగుగరుడంచ
 లంబులఁ జఱచియుఁ గొన్నింటి తెక్కలు మొక్కవఱచి, కొన్నింటిఁ
 బ్రక్కలు వ్రక్కలించి, కొన్నిటి ముక్కులు చెక్కలు వాపి వివిధంబు
 లగువధంబులఁ గ్రుటికాలంబులొన, ననేకకాకలోకంబును యమ
 లోకంబున కనిచిన, సమావృతాంతరిక్షం బగునావటవృక్షంబు విగత
 ధ్వాంక్షంబగుట వీక్షించి, కృతార్థీకృతలొచనుండై, యుపమర్ద
 నుండు సంతోషపుఁకాంకురాలంకృతసర్వావయవంబులతో, నిజపరి
 జనకోలాహలనినదబధిరీభూతకోదోంతరాళంబుగాఁ గ్రమ్మరి, పింగళే
 షణంబుల మెఱుంగులు తుఱుగలింప నిజవివాసంబునకుం జనియె.
 అంతఁ బ్రభాతం బగుడు, రేయి వాయసారాతులరాయిడిం బడక
 యొక్కెడ నొడ లోముకొనిన మేఘవర్ణుండు లేచివచ్చి, రాత్రి కలా
 యాంతరనిద్రాణకరటకులంబునకు సంభవించిన యకాలప్రళయంబు
 చూచి, గుండెలు వగిలి కొంతవడి చింతాసాగరంబున న్మునిరిగి
 యుండి, కొంత నివ్వెఱ తొఱఁగి, లోకాంతరగతు లయినతనతనయులం
 బేరుపేరువరుసలం దలంచి నిట్టూర్పు నిడిగించుచు, గడుపుకోక
 మునఁ దలంబగుకొందలంబునం గుందుచుండ రాతిరి గూబలపాలు
 గాక చిక్కినప్రెగ్గడ లొక్కచక్కిం గూడుకొని, తమమందభాగ్య
 త్వంబులకుం దూర వగచుచు, రాజునుం బ్రాణంబులు తప్పించు
 కొంట విని యాతనిసరన కరుదెంచి, దీనంబు లగునాననంబులతోడ
 నడుగులంద్రెల్చి, కంటికినేలకు నేకధారగా రోదనంబుసేయుచు నిట్లునిరి.
 “దేవా! తెల్లవాణిమరల నేలినవారి షరణంబులీతీరున సందర్శింపం

బడసికదా, మాయందఱ నయనంబులు భాగ్యంబులు చేసె. మాప్రాక్తన పుణ్యంబుఫలించె; నేడుగా దైవము గలుగుట పరిజనంబులు వేవురు గలిగియు, రాజులేనిరాష్ట్రం బరాజకంబగు కతంబునఁ జుక్కలు పెక్కుం డియుఁ దేజంబుంగాంచనిసోమవిహీనయామిన్నికైవడిఁ, దమోవృతంబయి కన్పట్టును. ప్రధానులు లేని యధినాథుండునుఁ బ్రాణంబులఁ బాసిన బొందిచందంబునఁ, గాంతి దఱిగియుండును. దైవవశంబున స్వామియు నేమును నీ రే యొకబన్నమునకు లోనుగాక, నప్రాణులమై మగుడఁ బుడమిపై నడుగిడఁ గలిగితిమి. పగవారిం గూడి దైవంబును మనకుఁ గీడుఁ దలంచె. ఇది యవశ్యభావి యైనయర్థం బెట్లు తప్పింపనగును? నిష్కారణముగా నీయట్టిసధర్మనకుఁ జేసినయవకారం బాక్రూరకర్మ లకుఁ దోడనే మాపకపోదు. ఇప్పుడు మనప్రాణములు దక్కినవంటియ చాలును. ఇఁకఁ బగ నెన్నటికైన, మెల్లఁగా సాధింపవచ్చును. కాలంబు మన కీవేళ మేలు కాకున్నయది. కాలము మీటి నడవ నెవరి తర మగును? ఆయుః ప్రమాణము నిండి, మనవారు పేరు గలవారు పెక్కుండ్ర ట్లనామధేయంబులగు దివాధంబులచే నిద్రావశాత్తులై మానప్రాణంబులు గోలుపోయిరి. దైవవై పరీత్యం బయినప్పుడు పగవఁ బనిలేదు. మే మప్పుడ యలసి కన్నొకింత మూసితిమి. అంతలో నాక స్మికముగ గణనాతీతము లగుపగఱబారు లరుదెంచి, కనుమూయగా వీరిగొంతుకలు కోసిపోయెను. మేమే మేలుకనియున్న, నొక్కఁడు మీబంట్ల నిట్లువఱచి నామ మడఁగ కుండెనే? ఇప్పుడేమో మా దుర దృష్టంబునఁ బరాభవంబు నొందితిమికాని, దేవరకటాక్ష లవంబు గలుగ, మున్నెన్నఁడు నిట్లయిన వారము గాము. దేవరయంత వానికిం బరాభవము సంభవించెను. ఇది మాచేసికొన్న భాగ్యము గాఁబోలు! పగతును మనల మిగిలి నొగిలింఱుట కంతరంగంబున

నెగు లొందకుము. 'అత్యుభయః పతన హేతు' వని యాశ్వులు వచియింతురు గావున, బెరిగెడివాడే విటిగెడినాడు. నేడు శత్రు నిరాసంబున ధన్యోస్మి' యనుకొని విట్టవీగు దాయ తేపేమి మూడ నున్నాడో, యేరెటుగుదురు? సతతముఁ గంటికి తెప్పవలెగాచుచుఁ బ్రోచుచుండ దేవరబుద్ధి విని, స్వామియే కనువెలుగుగా పెంటఁ జరియించు తలంపున, మేనుందఱము మీకడకుం జనుదెంచి నారము. నీయట్టి ఘనుని కరుణారసవృష్టి కలిగినంగదా, మాహృదయ తాపము చల్లారును. ఇన్ని నాళ్ళును నందఱౌనానన బ్రదికి, తుదకుఁ బొరుషము చెడినప్పుడు శరీరధారణార్థం బొక్కనీచవృత్తికి లోనయి, రోతల కాలయము కానేల? ఈతకు మిక్కిలిలోతు లేదు. కానసాహసించి, యసహాయ శూరులమై, జనులు మనమీదఁ జాలమివెట్టఁ జోటు లేకుండ, నాయురవసానపర్యంతమును బోరి, యధ్రువంబులగు దేహం బులచే ధ్రువం బగుకీర్తి నార్జింతము. మనకాలము మంచి దయి నప్పుడు నిగిడి మగుడ నాచెడుగులఁ గడముట్టింతము. విమతుండు బలవంతుండు గావున, నింతే మనభాగ్య మనుకొని, యాతని నాశ్రయించి బ్రదుకుదము. ఇప్పటికి విప్రకృష్టదేశం బరిగి, యందఱఁగి యుండి, పదంపడి పోలినట్లు చూచుకొందము. వ్రత్యర్థుల కసాధ్యం బగుదుర్గంబు నాశ్రయింతము. బల్లిదు నొక్కనిఁ జేరి, వైరి నిరాసం బనాయాసముగఁ గావించుము." అని తమకుఁ దోచిన ట్లనేకు లనేక వాక్యములు పలుకుచుండ, వారికలకలంబులు వారించి, చిరంజీవియను మంత్రి యిట్లనియె. "దేవా! ధేవరయమాత్యు లెల్లఁ బెల్లుసమద్ధులు; ఒక రొకర తమధీబలమున లోకము లెల్ల నఱచేతిలోనికిం దేజాలిన వారు; నీతిశాస్త్రమున వారిని మీఱినవా రేరును లేరు. ఇంక స్వామి సామర్థ్యాతిశయంబో, ననుక్షంబున వాక్రువ్వవలసినది కాదు. నంతా

పంజువోయిని, మనమనకు సమాధానము లేక ముగ్ధులైనా సామాన్యులైనా
 నెఱుంగకుంటు సప్త డేమోళాని, యించుకంక ము... మరలబెట్టి
 యాలోచించిన, దేవరకుం దోచనికార్యాలశంబులు లేవు. ఎట్టిబుద్ధి
 శాలులును దేవరతో సమాప్తాంశంబును బోలెజాలును? ఇది మా
 కెల్లగు ననుభవగోచరంబు. అది యట్లుండె, హృది మున్నును నొక
 మానిసిగా నెంచి మిగుల మన్నింతుగాన, మిన్నకుంకబట్టక చిత్త
 చాపల్యంబున నొకం దోచినయర్థంబు నేనును బ్ర... పరిశుభ కడగె
 డను. భ... దీయ మతి నతి విశదంబుగా నొనరించి, మూలి పుమా
 దురంబున మరగారి నయిన నుజునిశూర వారంబునెల్లఁ జూపుకొని,
 కోటలు వెఱికినభుజంగంబులభంగి భంగపడి యున్న వారము ఇత్తడి
 మన మెత్తువడి యుంటండేసి, యహితుం బొడిచి యె... కడిము
 చాలదు. సమయ మొడఁగూడుదాక లాతిమీదఁ గన్పిడి నిశ్చం
 చలముగ నుండి, తఱివేచి, బకముపోలిక నరి నొక్కట గ్రుక్కఁ
 గొందము. నాబుద్ధి కిప్పటికి సమాశ్రయం బొక్కటియే యుత్తమ
 కార్యముగాఁ గనుపట్టుచున్నది. పగవాఁడు మిగులఁ బొగరు గవిసి
 యున్నవాఁడు కాన, దీనదశనొంది డిందు పడియున్న మన కాతని
 పొందెట్లు సంఘటిల్లు నని చింతింపవలదు. తాన కాజ్ఞాబలమునను,
 వీరికెల్ల నాదేశం గల యనుకంపపెంపునను, దైవానుకూల్యము గూడ
 గోరంత కలిగెనే నెంతదుష్కరకార్యము నైన వ్రేల్చిడి నఫలంబు
 గావించుకొనివచ్చెన. నన్నుఁ బనిగొనుండు. ఓపితేరేని, మీరెల్ల నా
 కొక్కనాయము చేయుఁడు. ఈక్షణంబు మీరందఱు నెందయుఁ జని,
 యల్లనల్లంగొనివచ్చి, నామేను రక్తసిక్తంబు గావించి, తడయక
 ఋష్యశృంగంబునకు వెడలి, యచ్చోట నప్రమత్తులరయి యుండుఁడు.
 తక్కిన కార్యభారం బంతయు నాపయిం బెట్టి, మీరు నిర్విచారంబుగ

నుఖియింపుడు. ఎల్లవిధంబుల శుభంబాపాదించెద.” అని మృదుమధుర భావణంబుల స్కాభిలాషంబు తెఱంగెఱింగించిన, మొగంబులం దెలివొంది, వాయసంబు లప్పుడ కడలకు వెడలి, సందుల గొందుల నెనుకి, మూషిక ప్రముఖక్షుద్రజంతుసంతానముల దారుణత్రోటీ విదారణముల మారణము గావించి, వలయునంతకొత్తనెత్తురు కొంచు వచ్చి, యచ్చిరంజీవిశరీరంబునం బూసి, నీవు సిద్ధసంకల్పుండవు. నీ కపాధ్యం బెందును లేదు పొమ్మని సాగనంపి, యాచోటు వాసి చనియె. అంత నాచిరంజీవియు ‘డాఁగబోయినఁ దలారియి ల్లగు నొకో’ యని ప్రాణంబులు పిడికిటం బట్టుకొని, మెల్లఁగానడచి ప్రాద్దు గ్రుంకునంతకు దినాభీతంబు లుండుకొండగువాఁ జేరి, వైరికి వినంబడునట్లీరెలుంగు గడ్డదిశం దగుల, గుహాముఖంబునఁ గూసె. ఆకూత చెవి సోకుఁడు నదిరిపడి, కోటఁ డొక్కఁ డాచక్కికిం బఱుతెంచి, కాకిం బట్టి కొనిపోయి, యుపమర్దనుముందఱఁ బెట్టిన, నాతండును విస్మయవికచ విఘోచనంబులం జూచుచు ‘నీ వెవ్వనివాఁడ వేల యిట్లయితి’ వని యడిగినఁ జిరంజీవియు దైన్యం బొననంబున నట్టుచుచు, మాయ యచ్చుపడ, డగ్గుత్తిక పెట్టి యిట్లనియె. “చెప్పనోరాడ జేమని చెప్పుదు నావార్త? నేను మేఘవర్ణునిప్రధానమంత్రిని; చిరంజీవి యనువాఁడను. నేటివేఁబోక, మేఘవర్ణుండు నిజప్రధానులం బిలిచి కార్యాలోచనం బడిగిన, నేనాతనిదుర్నయం బెఱింగియుఁ దోచినహితంబు చెప్పి చూతముగాక యని, యిట్లంటిని. “ఉపమర్దనుఁడు లావు గల వాఁడు గావున భక్త్యైకసాధ్యుండు: ఆతని పాదంబులు వట్టి మనుట లగు. నీవు రాజ ననుదురభిమానంబు మాని, యవశ్యంబుగఁ దద్దర్శనంబు చేసి, నామాట విని యుక్కరుణాకరుశరణంబు సొరుము.” అను నప్పు డేమిసెప్పు? నావలుకు లాపాలనునికోపానలంబున కాజ్యధారా

ప్రవాహోపమంబు లైన, భగ్గున మండిపడి, యక్షివిక్షేపమున
 ననాదరంబు నూపుచు, మంత్రుల నాలోకించి 'వీడు విషక్షుడు పాతి
 యై యొడ లెఱుంగక యున్నతప్రలాపంబులు నేయుచున్న వాడు:
 దయఁ జూడక వీనిం బొదివి విధియింపుడు.' అనిన, వారును గుక్క
 లట్ల నావయిం గవిసి, ముక్కులుబొడిచి, కాళ్ళంగ్రుమ్మి, నెత్తురుబం
 దొప్పదోగి సొమ్మవోయి యున్న నన్న మృతుఁగా వగచి,
 దిగవిడిచి తమయిచ్చం బోయిరి. పుడమిపై నీట్టిరాజోత్తము లుండఁ
 బట్టియేకదా, 'రాజ్యాంతే సరకం ధ్రువ' మనుపండితోక్తి యెల్లెడ
 లను బెల్లుగ విలసిల్లేను. నేనును గొండొక పడికిం దెలిసి, నలు
 వలంకులుఁ గలయ విహోకించి యెందు నెవ్వరిం బొడగానక, చెదరినమది
 తుదకుం బదిలించుకొని, విస్మృష్టస్వజనబంధుజనుండ నగుటంజేసి, యీ
 యపథ్య సర్వంబును దేవరకుం గాసిపించి మాటి ప్రాణంబులు విడుతు
 ననుతలంపు వొడమ, గళద్రక్షసిక్తాంగంబులతో నిట్లరుగు దెంచితిని.
 ఇంక నాకు దేవరయే యేడుగడ. శ్రద్ధాధానునకు విద్యాదానంబును,
 తుధార్తున కన్నదానంబును, వ్యాధిమధితున కౌషధ దానంబును,
 భీతున కభయదానంబును, దానంబుల నుత్తమదానంబు లని యార్ఘ్య
 లందురు. రాజుల కార్తరక్షణంబును బోలుధర్మంబు నొండు లేవు.
 'దుర్బలస్య బలం రాజా' యన వినవే? దేహ మాకల్పము స్థిరము
 గాదు: అట్టి యస్థిరం బగుకాయంబుకొఱకుఁ, బరకృతావమాన నివీడ్వ
 మానమాననుండనై యుదాసీనం బుజ్జగించి, యెట్లు సరివారిలో
 మరలఁ దల యెత్తుకొని మెలంగ నేర్తును? ఎవరిని రక్షింపఁగోరి నే
 నీబ్రతుకు బ్రతుక వాంఛింతును? నేను సర్వసంగవిముక్తుండ నయి
 యున్నవాడను. స్వమాత్రపోషకుండ నగు నా కింక నీమేనితోడిపాత్తు
 వలదు. ఇంతవఱకును మేఘవర్షుని కొఱగామి స్వామికి నివేదింపఁ

బ్రాహ్మణులు ముగ్ధులైన యున్నవాడను. నానందబాటిల్లిని యూదురపథి
 యుత్తము దేవు కెళిగింపఁ గలుగుటంబట్టి, చరితార్థుడ నైతిని.
 ఇతఁ నెట్లయిచు గడుమేల. నేనీయెడఁ బ్రాణమూతాన శిష్యుడనై,
 పగ నీగింపశక్తి లేక, కాలంబున కెరుచుచూడఁచు, జీవచ్ఛవంబనయి
 యున్నవాడను. ఆపాపకర్ములప్పుడు నాప్రాణంబులు గొనక కొంత
 కొంత వైచి పోయిరి. మీరైచఁ దక్కినకొంతఁ దీర్చి, పుణ్యంబు
 గట్టుకొంటు—సుకృతి నయ్యెదను. తొల్లి నేనెప్పుడును భవశ్చందర్శ
 నంబు పోషణనయ్య ననియే కోరుచుందును. ఎంత పొరలినను,
 వైవాసుకీశాస్త్రింబు లేనికార్యంబులు సిద్ధింబొందవుగదా? నేటి కది
 యీనెఱుఁబున నైస సిద్ధించినది, మహాభాగ్యచంతులకుఁ గొందఱకుఁ
 గాఁ, మీయట్టి వారిసేవ యందఱకుం దొరకొనునా? మఱియు నే
 నసపరితము దేవరచరిత్రమే యాతని యొలగంబున వేనోళ్ళ సంస్తవ
 మొనరించు చుందును. అందుల కాతండు కటకటంపడి, మిమ్ముఁ
 గడవనాడు చుండును. ఆకథలు. త్రవ్వినకొలఁదిని, బెక్కు లూరు
 చుండును — పోయినవి పోనిండు. నేరాతనికి నేటివచుకం జేసినమే
 లంతయు నొక్కపూటలో వఱదఁ గలసిపోయెను. అందు దేవరకుం
 గోటితనూంశం బైన నాచరించిన, నింతకు నామనోరథంబు నిండదే?
 అని కర్ణకలాపంబులుగాఁ గరటంబాడు దయనీయాలాపంబుల మెత్త
 నైన రాజుదీత్రంబు నారసి, మంత్రు లిట్లనిరి 'సామీ! యేమో
 నలుకు చున్నామని యాదరంబు నేమక, మామనవి చేకొనుఁడు.
 ముందఱఁ గీడంచి మేలెంచవలెను. వైరంబు లామరణాంతంబులు
 గాని, యింతట సంశయం దెగునవి కావు. ఈతనిచరితంబు ప్రత్యక్ష
 పరిచితం బయినది ప్రావడిపోయెనే? రాజు తనవంక వారినే నమ్మి
 నమ్మక యుండవలెనన, లాఁటివానిఁ జెప్ప నేల? ఈతండు తృణ

చ్చున్న గూఢమును గుఱివేసి నాడు; ఏనిని విశ్వసింపఁ గూడదు. మరలను మరి
 కప్పు విశ్వసింపితిమీని, వీరిని జేర్చి పఠం బవసానమున, వంశ
 ఫలంబురీతి సమూలచినాశంబు నేమక నూనదు, సందియము లేదు;
 వీరు ముఱలం జెలుపవేడి, వైరులకుఁ బాపి గూడయి వచ్చి
 యెందు లేని బుద్ధికిఁ బూయలు పచరించుచున్నవాఁడు వీని న్నన
 కడ సునుచుకొనుట, దూసిం జిచ్చు దాచివయట్లయ్యెడు కొండంత
 దూదికిం గూడఁత సిప్పేల? మనల నేలపాలు నేమి వీఁడొక్కఁడ
 చాలును. విపత్తుండు తుద్రుం డయ్యును గాలక్రమంబునం బెరిగి,
 వృక్షమూలమునందలి వామనూరువు వృక్షంబు బోలెఁ, జెలుప
 సమర్థుం డగును.” అని మంత్రు లెందఁ తెత్తెఱుంగున నాతనిపాత్తు
 హత్తింనుకొనుట విషత్తునకే మూలం బని యొత్తి చెప్పినను, వానిం
 దనచిత్తంబున హత్తింపక, పిథి మూడి, యుపమర్దనుండు తనపట్టిన
 చలంబు విడువక, శరణాగతపరిత్రాణంబున కెనయునుత్కృష్ట ధర్మంబు
 లేదుడుగుం డని వారల వారింది, యాబలిభుజరక్షణ కరణంబునం
 గృతనిశ్చయుం డయి, వారల కిట్లనియె. “జాతిమాత్రంబు చేతనె
 యీతని లాతీగఁ దలంపవలదు. ఈతండు సాధుజవాగ్రగణ్యుఁడు ;
 కలనైనం బరుల కాపదఁదలఁచువాఁడుగాఁడు; సత్యంబు కానివాక్యం
 బీతనిరసనతుదకు రాదు ; జగంబున నీతనికిసమానుండు మానధనుండు
 లేడు. ఈతని వాక్యంబులే యీతనిగుణమ్ముల నెఱింగించుచున్నవి.
 మన పుణ్యపరిపాకంబున నీచిరంజీవితోడి పరమ సౌహార్దలాభంబు
 దొరకినది. మన కీతండు కడువిశ్వసనీయుండు; ఇందు నందు ననక
 మనమందిరంబున నెందైన నడ్డంకిలేక తిరుగఁదగినవాఁడు. నేడు
 మొదలు పూర్వవైరంబు విచారింపక, మీరెల్లరు నీతని నతిమాత్ర
 గౌరవంబునం జూచుచుండునది.” అని యానతిచ్చి తనకథయప్రవా

నం బొసంగి ప్రశంసించు చున్నరాజున కభిముఖుం డయి, భయ
భక్తులు మొఱచుఁ జిరంజీవి యిట్లనియె. “సాధు! సాధు! పరదోషకథా
విముఖుల రేగుదేవర గుణంబులు గొనియాడ నే నెంతవాఁడ ? భవ
త్సందర్శనచూత్రంబున, మామకపిలోచనంబులు భాగ్యంబులు
వహించె ; భవదీయవచనసామృతాస్వాదనంబున, శ్రుతిద్వయంబును
దృష్టిచహించినది. స్వామిసందర్శనంబు దొరకొననివానిజన్మ మేల ?
సర్వజగజ్జైత్రులకు మిత్రులగుటంబట్టి, నాజన్మంబు కృతార్థత్వంబు
నొందె. మీకారుణ్యంబు గలిగినం, దృణమయిన మేరు వగును. పగ
వారినైన నొచ్చిననోరం బలుకనొల్లవు. అది దేవరబోటిగుణగ్రహ
జైకపారీణు లగుధరాభాంధౌరేయులకుఁ గొందఱకుం జెల్లెఁగాక
యందఱకుం జెల్లునె? స్వామివంటిదయాళుకు కొందఱు గలుగంబట్టి
కదా, యీస్థిర తిరంబై నెగడుచున్నది. అక్కడక్కడ రాజ్యపరిపాల
నంబు నేయువారు లెక్కకుఁ బెక్కురుగలరు; దేవరం జూచి, మఱి
వారిం దలపెట్ట సిగ్గు వొడముచున్నది. మత్స్వరూపస్వభావంబులు
దెలియక, వీరందఱు నాపై నింద గడించెదరు. హితాహితనిర్ణయంబు
నీయ మహాప్రబుద్ధులకుఁ గాక, సామాన్యముగ నందఱకుం బయి
వయి నున్నదియే? నావల్ల కల్ల గోరంత కలిగెనే, నిప్పుడకా దెప్పు
డయిన నేలిక చిత్తంబునకు వచ్చినట్లు చేయవచ్చును. నిఖిలహేయ
భాజనం బయి క్షణభంగురం బయినయీకాయంబుఁ గల్పస్థాయిఁగా
నమ్మి, యెట్టి కష్టాత్ముండయిన విశ్వాసఘాతుకత్వంబున కొడిగట్టు
కొనునే? దైవంబు దయమాలి నలుపురిలో నన్నిట్లు తల వంచుకొనం
జేసెఁగావున, నీరీతి నిన్నికఱకుమాటలకు వీను లొప్పగింపవలసి
వచ్చెను. ఆబాల్యము నేఁ గాంచినగౌరవంబంతయు, నిప్పుడు స్వప్న
లబ్ధపదార్థంబుచందం బయ్యె. నన్నెవ్వ రెట్లనుకొన్నను, దేవర

యాజ్ఞ కడుగుదాట నోడుదూరమున, నేలికపాలఁ దల దాఁచుకొని
 యిచ్చట భవద్గర్భవాసగుప్తిం దుండుములు పుచ్చెదను.” అని యిచ్చ
 కంబు లాడుచు, నిమిషంబులు తేని నెడబాయక, యాతనిచూపు
 లేచాయ నిగుడునో యని సర్పి మేషంబుగ సమ్ముఖమ్మునం గొలిచి
 యుండుచు, దినదినంబును వింతవింతగా నవసరోచితంబు లగువిరో
 దంబుల బ్రహ్మాదంబు రెట్టించి, యంతకంతకు మొదలింటికంటె
 శతగుణంబుగా రిత్తయువచారంబుల నుపమర్దను మనమున కెక్కు
 నడవడిం బ్రవర్తించుచు, గరమ్ము నమ్మకము పుట్టించి, యెల్లెడల
 నడ్డు లేక క్రుమ్మరుచు, జిరపరిచయంబునఁ జిరంజీవి తత్తద్రహస్య
 వర్తనమ్ములును దుర్గబలాబలమ్ములును నిమ్ముగా నెఱింగి, తఱి
 యారసి, యొక్కనాఁటి పగటిపూట బహుస్వనమ్ము లాద మఱచి
 సుఖసుప్తంబు లయి యుండ గుహవాకిలి వెడలి వచ్చి, యచ్చేరువ
 మొదపుపదుపులు గలతావుల కరిగి, యెరువు కొంత చరణంబుల నిఱి
 కియుఁ గొంత ముక్కునం గఱచికొనియుఁ గొనివచ్చి, గుహమాఖం
 బునం దాపి, రెండవకంటివార డెఱుంగకుండ మేఘవర్ణపాలికిం బోయి
 నమస్కరించి యిట్లనియె. “దేవా! మనము నేయునధ్యక్షసాయంబం
 తయు నేఁడు ఫలితంబునకు వచ్చినది. అంతకంతకుం బెరుగు దేవర
 మన్ననఋణంబు నేటికిం దీర్పఁ గంటిని. స్వామిమనోరథపూరణం
 బాపాదింపఁ బడసి, నాయొడలెత్తిన ఫలంబుఁ గాంచఁ గలిగితిని. మీ
 ఱందఱు నేకనిశ్చయు లయి, నాకుఁ జేదోడ్డ నడవవలయును. నే
 నాయువమర్దనునిచెలిమి కలిగించుకొంటుకై పడరానిపా ట్లెల్లం బడితి.
 కట్టా! దాయలపంచం బడి యే బడినయిడును లిన్నియన్నియని
 యెన్నఁదీటునె? ఉపమర్దనుండు తనపాపంబు పండి, సులభంబుగ
 నావలం దగులువడి, నా కన్నపానాదు లిడి పరామర్శింపఁ దనవారి

నియమించె. నా కెల్ల దొలుత నాపొడ కనబడినపు డెల్ల నన్ను గుటుకు మనకుండ మింగవలయు నని యుండిరి. ఇప్పుడు వారిపెళ్లు వోతలకు లోబడి, నా రింద మని యిచ్చినదే భుజియును, నోరు కట్టుకొని శరీరశోషణంబునకయిన నోర్చి, యసంభవం బయినవాడు జలప్రాశనంబె చేయుచు గాజుతోడనైన జెప్పక కాలంబు ప్రతీక్షించుచుండి, కడకు వారియనుగ్రహంబునకు సహితము పాత్రుడ నయితిని. ఎందును గార్హంబు సఫల మయిన, నేపూర్వప్రయాసంబును నేల గణనకు వచ్చు? కాలుచేతితొక్కులంబడి, యిపు డుపమార్గమందు రాజ్యానుసంధానం బేమఱి, నాతోడిదలోకం బని యున్నవాడు. నాపొందు వలదని, యమాత్యు లెందఱో నోరఁ గాయ లిడక బోధించిరి. వారి హితవచనంబు లన్నియు, గోగికిఁ బథ్యాహారంబు లట్లు, యాతనికి రుచింప వయ్యెను. వేయేల? కడమాట నుడివెద; వినుండు. వారి సంతోషకాలము నేడు ముగిసినచ్చినది. ఇప్పుడు మీతోడ నూరక మాటలాడుచుం గూరుచుండుటకు నాకు లేశమును నవకాశము లేదు. వారినందఱఁ గనుబ్రామి, నే నిటు చనుదెంచితి. నూతనీళ్లు వెల్లువవోవు. తక్కిన నాయక్కడిగాథ లన్నియు సవివరముగా ముందు విన్నవించెద. ప్రస్తుతకరణీయంబువినుండి. గుహలోవల నులూకంబు లీలోకంబు మఱచి, నిద్రావివశంబు లైయుండ నాకుం గనుమొగుడక లేచి వచ్చి, యచ్చుట్టపట్టుల నుండుతోజ్జు పట్టుల కేగి పనులపెంటఁ బట్టుకొని వచ్చి, గవినాతం బెక్కి, మిమ్ముం బిలుచుకొనిపో వచ్చితిని. అందగ్నిరగిల్చి కాలి, నిద్దురవోవు కాశికంబుఁ బెద్దనిద్దుర వుచ్చ వలయు. ఇప్పుడ మననా రందఱుం గదలి, గవులుకొఱకచ్చులు చంచువులం గరచికొని, నాపిఱుంద నగు దేరవలయు.” అని కఱపి, తా నొక్క మందుకాంతంబు ముక్కునం

జక్కబట్టి, పురోయాయి యయి ప్రోవవెట్టిన, బెజ్జిట్టులును నట్టు
 లాతనివెంట మింట ననుగమించె. అంత నాశకుంతంబు లనంతాధ
 రంబుం దఱిసి, దరివాతం దార్చినయెరువునకుం గొఱవులు దరికొల్పి
 యెఱకల విసరుడు, సర్పిష్కంతుండు కరటవిసరపక్షపవమానజాజ్వల్య
 మానకీలాజాలంబుల నాభీలంబుగఁ గవియించి, ధూమస్తోమంబు లెస
 కొల్ప గుహయెల్లఁ దామయై వేర్చినయర్చులవే డి కోడి, లేచి పేచ
 కంబులు నిదురమంపున నఱచుచు వెఱచెఱచి పఱచి, యెట్లును
 గుహవెడలువెరవు దొరకక, రాజకడం జేరి, ప్రభు వని చూడక
 యిట్లనియె “దేవా! వైరి యగునీచిరంజీవిం జేరఁ దీయవలదు ;
 కీడుమూఁడు” నని మే మెల్లఁ బలుదెఱంగులఁ జెవి నిల్లుకట్టుకొని పోగిన
 మామాటలు పాటిగాఁ గొనక, పెడ చెవులంబెట్టి, నీమదిఁ బట్టుకొన్న
 యున్నాదంబు మానవైతివి. అనన్యాధిష్ఠితం బగు పదమున నిష్కం
 టకముగా నుండి, యనపహార్యం బగు నైశ్వర్యంబుఁ గుడువ నేరక,
 నిర్దేతుకముగఁ గూలఁ దన్నుకొంటివి. మఱియుఁ గానక కన్నసంతా
 నంబును, నెందునుం బడయరానిబంధుజనంబును, బ్రాణసమానం
 బగుమిత్రవర్గంబును, నూరక మ్రుంగుకొంటివి. మాపలుకు వినక,
 విరోధికిఁ దా విచ్చినఫలము చేసేత ననుభూతం బయ్యె. ఇప్పు డయిన,
 నహంకారవంక మింకెఁగా?” అని యుపమర్దనుం దూఱుచు, మూల.
 మూలలు దూఱుచు, మంట లొడ శృంఢినఁ గమరి, ఘర్షిణికంబు
 లెల్ల నిలువున విగతానువు లయి, కాళ్ళు కుప్పవడ నేలఁగూలి, వేడి
 వేలువుచే భక్షింపఁబడియె. ఇట్లహితులెల్ల నిహతు లయి, నిమేష
 మాత్రంబున గుహయథితయు నేనుఁగు తిన్న వెలఁగపంటివలె నైన
 నఖరి, హృదయంబుల ముదంబు వదనంబుల వెల్లివిరియఁ, గరటంబు
 లెల్లఁ గూడఁబడి, చిరంజీవిని జాట్టుకొని యిట్లనియె. ‘ఓయీ! చిరం

జీవీ! నీవు కలుగఁబట్టికదా, యిబ్బారిం గడవఁగాంచితిమి. అక్కడ నుండి నీవు క్రమ్ముట వచ్చి నూకంటఁ బడువర్యంతము, మమ్ము మే మెఱుంగము. మాయందటిప్రాణంబులును నీవ; నీవులే కిక్కడ మా కొక్కనిమిషమయిన వేగునె? నీ మేధావిశేషంబునంగదా, నిశాదర్శి యొక్కఁడయినఁ గడనువడకుండఁ గడతేతె. ఇప్పుడు మామనంబులం గలనెగు లాతె. అనన్యాదృశనుకృతంబున చూకు నీవంటి చెలిమి కాఁడు దొరకె. ఇక మాకేమిశక్కున?” అని శ్రవణానందంబుగాఁ జిరఁజీవిం బ్రస్తుతించి, యాతనిచేఁ బ్రతినందింపఁబడి, కొంతసేపు వాయసంబు లెల్ల సల్లాపసౌఖ్య మనుభవించుచుండె. అనంతరము వాయునేంద్రుఁడును బరమానందభరితుఁడయి వైరివీ డెల్లఁ జూతాడి, కాకకాకారవముఖరిత హృదంతరఁబుగా నిజనివాసంబునకుం జని, నుఖం బుండె.

కాఁబట్టి గిట్టనివాని నొద్దఁ బెట్టుకొంట బెట్టిదంపుంజెట్టఁబుట్టించును. దేవరయోగన్నులం జూచెదనోకాని, నాకీకాకమ్మును నమ్ముట సర్వవిధమ్ముల ననర్థదాయకమ్ముగాఁ గన్పట్టుచున్నది. దేవర యీతని తేనెమాటలకు మోసపోయి, యీతని తోడ్పాటున కువ్వీళ్ళూరు చున్నట్టు తోఁచుచున్నది. సత్యమారయ, నితఁడు చక్కెరపూత పూసిన విషముగాని వేటుగాదు; శీతలప్రవాహంబు కూలసాలనిర్ముల నానుకూలంబగుట దేవరచిత్తంబున భావింపవలయును. ఏవిధమునఁ జూచిన, నీనీలవర్ణుండు గిర్హణీయుండయగుంగాని సంభావనీయుఁడుగాఁ గానిపింపఁడు. ఈయన సేయుసాయంబువేరు దైవం బెఱుంగు; అపాయంబు సేయకున్నం జాలును. విన నేర్చితి రేని, నాకుఁ దోచినహితం బొక్కటి చెప్పెదఁ జిత్తంబున జేర్చుడు. ఆవల విననీ వినకపోనీ హితంబుగోరి యాఁడుమాట కీశ్వరుం డయిన మెచ్చుఁగదా? క్రూర

కర్మం బనిచూడక వీని నీయెడ మట్లు పెట్టుదు; వీడు తెగిన మన
మనఃవీడయంశముం దెగును. అని సలుకుచుంత్రివశాంతిగఁ జిలు
నవ్వు నవ్వి రా జిట్లనియె “నీ వాడినదంతయు సశ్యము. అయినను
గ్రొత్తగావచ్చినంతమాత్రమున నె విశ్వాసపత్రంబు గాఁడని నిశ్చ
యించుట తగదు. ఈతఁ డింశపఱకును మనకుఁ గించిద్దోహంబైనఁ
జేయఁడు. ఒక్కనిగుణంబు లిట్టివని గుణవ్యూహంబుల నెఱుంగ
వలయుంగాని, జాతిమాత్రమన నె నిర్ణయింపరాదు. ఒకానొక వేళ
నాగంతుకులును హితు లగుదురు: సన్నిహితులే యహితు లగుదురు.
శరీరజం బగురుజ యహిత మగుటయుఁ గాటఁ గలిగి యకాపధంబు
హితమగుటయుఁ బాటింపవలదే? కొందఱు తొలుతి హితులయట్ల
కనఁగడి, కడపట నహితులగుదురు. మఱికొందఱు మొదల నహితుల
మాడ్కింజూపట్టియు, గార్యావసరంబుల హితులగుదురు. ఈతఁడుమన
కొక్కకీడు రోయువాఁడుగా నాబుద్ధికిం బొడకట్టఁడు. మనకపకారంబె
తలంచినవాఁడేని, నాఁడట్లుకొలుపులోఁ జిలుకంబిలుకుచూర్పఁ దలఁపడు
నెట్లు? మనదెసం గలవాత్సల్యంబెకారణంబుగా మన కుపకారంబుచూప
వచ్చినవాఁడుగాని, వేఱొక్కపాపం బెఱిగిననాఁడు గాఁడు; పరమ
ధార్మికుఁడు; సత్యసంధుఁడు. వరీక్షాపూర్వకంబుగాఁ గొన్నా శ్రీశని
మనకడ నునిచికొని, యీలోపల నెద్దియైన నీతనియెడ నీయెన్నని
యవగుణం బించుక గాననైన, నేమి చేసినను లోకంబు మెచ్చుం
గాని, వేగిరవడి ధర్మంబు కట్టిపెట్టి యకారణంబుగ నితని నొకకీడు
నకు లోబఱిచితిమేని, లోకులు మనల నీ యనరె? మఱియు మనకుఁ
బ్రత్యక్షవిపక్షమువాఁ డని కదా, యీపక్షిని నమ్మఁగూడ దనుట.
కార్యార్థియగువాఁ డొక్కొకతఱి కాత్రవునైనం గలపికొని మెలంగ
వలయును. ఆవల లావరియగుదాయ మనమీఁద దాడి పెడలి యున్న

వాఁడు. మన మిప్పు డీతనిం బోనాడునవసరంబు గాఁడు. మన ప్రయోజనంబు తీఱుదనుక మన మీతని నేస్తంబున కొడంబడవలయును. వినుతులకు హితులై నవారిం గని మతిమంతుండు వికసన్ముఖుడై, పల్కునవనీతకోసులంబును హృదయం బాయసనిష్ఠురంబుచునై, మాట లాడవలయును. 'చెలిమి మైఁ జేఁదు మేపింపవచ్చుంగాని, బలిముమెయిం బాలు ద్రావింపరాదు.' అనులోకోక్తి వినలేదా? విపక్షునియెడఁ గార్యంబుపొంటె మిత్రభావంబు నెఱపియు, మనమ్మున నమ్మక, యప్రమత్తుం డయి యుంట బుద్ధిమంతులలక్షణం బని మేధావులయు వినికి గలవారు చెప్పుదురు. మనకెలసంబు తీఱు నందాఁక నీనీలవర్ణుని విశ్వసించినట్లు నటించి, లోన నమ్మక యుండఁగా. కంటకంబునఁ గంటకోన్మూలనంబు చేసి యాముంటిఁ గూడఁ బరిహరించులాగున, నీతనిప్రాపున నావిరోధిని మర్దించి మన కార్యంబు గడపికొని, పిమ్మట నీతని విడనాడుదము. పూర్వ మొకమూషికంబు తనకర్జంబుకొరకుఁ గేవలము విపక్షపక్షమువానితోడ మార్జాలనాధుని తోడఁ జెలిమి కలిగించుకొని, కార్యాంతంబున విసర్జించెను. నీకాకథ వినిపించెద, వినుము.

పంచవటంబుప్రాంతంబున, నొక్క మట్టిపృక్షము తొట్టిలో కోమళుం డనుబిడాలము వానము చేయుచుండును. ఆచెట్టుక్రిందిలాఁగ లోఁగిలిగాఁ జేసికొని, పలితుం డను నెలు కొక్కఁడు వసించుచుండును. ఒక్కనాఁటిరాతిరి కిరాతుం డొక్కఁ డక్కడ కరుదెంచి, యాచెట్టు చుట్టు నుడలొడ్డి పోయెను. ఆయొడ్డు పెఱుంగమింబట్టి, వేగుజామునఁ గనుచీకటి యుండ, మార్జాలం బాహారంబునకుఁ జనబోయి యాయురిం దగులుకొనియె. అదికాంచి సంతోషించి, మూషికంబు తొడును నా సెఁ గదా యని నిర్దరంబుగఁ గలుఁగు తెడలివచ్చి, యచ్చే

రువం జెటలాడుచుండఁ, జంద్రకుం డనుకొనికంబొక్కటి యాచక్కటి కేతెంచి నిలిచెను. దానిపొడ వవలోకించి, కాళ్ళు గుదివడ, నొడలు వడవడవడంక, నల్లంబు జల్లనఁ, బుల్ల వడి యెల్లంబోయి, యల్లనఁ గొంతవడికిం దెలివి తెచ్చుకొని, బిలేశయంబు తనలోఁ దా నిట్లనియె. 'హా! ఏమి నేయుదును? ఈదేహ మిన్నినాళ్ళుచు బెంచి, కడ కీక్రించుగూబపొట్టఁ బెట్టవలసి వచ్చెను! దైనమా! నీకంటికిం బేల గింజముఁ బెద్ద దయ్యెనె? ప్రాణంబులు గొనందలంచి, నాపాలివిధి నన్నిటకుం దెచ్చెఁగాఁబోలు! తప్పింప నెవ్వనికి శక్యమగును? అడవిలోపల ఫలమూలమాత్రంబున దేహయాత్ర నడపుచు, నోరుల కెన్నఁడు సెరగు తలఁచి యొఱుఁగనివాకును, ముదిసిముప్పుకాలంబున నపాత్రపుఁజావు చావ విధి లిఖించెనె! ఆచూలదైవముచేతలకు మేరగలదే? నిమిషంబుక్రింద నీపిల్లిపీడ నేటితో విరుగడయాఁగదా యని, హాయిగా నుండఁ జింతింప, నింతలో నా కీయకాలమృత్యు వెక్కడనుండి యాసన్న మాయెను? దీని కేమి నేయుదు? ఎందుఁ జొత్తు? అని విలపించి, గుండియ లవిసి బెండువడి, మగుడ ధైర్యం బవలంబించి, యిట్లు చింతించెను. 'బుద్ధిమంతుఁ డగువాఁ డప్పు డుప్పు తిల్లిన ముప్పు తప్పించుకొనఁదగిన వెర పరయవలయుంగాని, యధీర త్వంబున నోరు దెఱచి, యుప్పరంబు విలోకించుచుఁ గలఁత నొంద రాదు. ఇప్పుడు నాకీమార్జాలనాయకుం డొక్కఁడేయాశ్రమణీయుం డయి కనుపట్టుచున్నవాఁడు. ఏదో యొకమామోసాయంబు పన్ని, యాతనియనుగ్రహంబునకుఁ బాత్రుండ నయ్యెద. అని కొంతసే పూర కుండి, యిండుక కార్యం బూహించి, నఖిరాముధంబున కభిముఖం బయి నడచుచు మూషకం బిట్లనియె, ఓబిడాలకుతోత్తమా! నీకిడ నమస్కారము. తడవులనుండి మన మిద్దరము నీవృక్షము నాశ్ర

యించి యేకోదరులవలె నున్నవారము. అట్టిమనలో మనకు భేద భావంబు వహించి యుండుట కార్యంబు గాదు. నాకు నీవుగాని, నీకు నేనుగాని, యేకాదును నొకయపకారంబుఁ దలంచి యెఱుఁగము. నీకు నాకు నితరేతర ద్వేష హేతువు వే తేదియును లేదు మనము కల కాలము బ్రతుకఁబోము. ఉన్నట్లుండ నెప్పుడో కాలుఁడు నోర వ్రేసి కొని పోవును. ఈగున్న రెన్నాళ్ళయిన, మన మన్యోన్య మిత్రభావం బునఁ బొదలుచు, నొకరికార్యంబుల కొక రవుట యుచితంబు. నీ వీయరిం దగులుకోలు నాలోచనగోచరం బయినంతనుండియు, సహ వాసదోషంబేమి చెప్పుదును? నిష్ఫలం బొరలించిసెట్లు నా యుల్లం బెరియుచున్నది. ఇచ్చకంబు గాదు. ఈమనశ్శుద్ధి యీశ్వరుం డెఱుఁ గును. వేయేల? ని న్నిమృత్యుపాశంబువలనం దలఁగువరకును, నాహృదయంబు కుదుటఁ బడియుండదు. అయినను, బుణ్యమునకుఁ బోవఁ బాప మెదు రయ్యె' నన్నట్టు, నీబ్రతుకునకై కడంగ నాబ్రతు కున కెక్కడ మోస మొదవునో యని, నాయుల్లం బొకపట్టునఁ దెగు వకుం జొరఁ బాటఁ జాలకున్నయది. అది యట్లుండ, నదిగో నొక పాపిష్ఠఘూకము నన్ను వాత వ్రేసికొన నుంకించి, నఱ్ఱాడుచు మ్రోలఁ గొండవలె నిన్నుఁ బొడగాంచి, కది మ శంకించి, శిరఃకంపంబు చేసి, చిత్తం బురియాడ వెచ్చనూర్చుచున్నది. నీకారుణ్యంబు గలిగిన, నా యాపద నిస్తరించి నీ కీవిపత్ప్రయోధి కవధిఁ జూపుదును. ఎరవుగాఁ జూడక, నన్ను నీవానిఁగా మన్నింపుము.” అనుడు, మల్లంబునఁ బెల్లు సంతసిల్లి, హస్తాచ్ఛాదితశ్రోత్రుండయి పృషదంశకోత్తముం డిట్లనియె. “హా! కారుణికోత్తమా! నీబ్రతుకునకు మోస మొదవునం చెంత మాటాడితివి! ఊరక యుపకారంబు నేయవచ్చిన నీవంటినోరుమాలిన జంతువుం బొట్టుకై పోలియించి, నే నేమి కట్టుకొందును? దేనికి వెఱవ

కున్నను, బాపంబున కైన వెలుగు వలదే? నేనిప్పుడు నిరాశ్రయతా
దళను మ్రగ్గి, కాటికిఁ గాళ్ళు వాచుకొని యున్నాఁడను. ఇట్టిచో
నెట్టికట్టిడి యైన, ధర్మేతరుండయి నీతిబాహ్యం బైన కార్యంబున
కొడఁబడునె? ఒరు లేయవి యొనరించినఁ దనమనమున కప్రియ
మగునో, యాయవి తానొరులకుఁ జేయకునికియే, సర్వశాస్త్రసారం
బైన పరమధర్మము. నేనును బాల్యమునుండియు నినుహోటియెఱుక
గలవారిశిక్షలనె పెరిగినవాఁడనుగాని, తెఱకువచూలిన నడవడిం
బ్రవర్తించినవాఁడఁ గాను. మిత్రుఁడా! నీయాలోకంబున నాతమో
నిచయంబులు పటాపంచ లయ్యెను. నే నెప్పుడు నీపొందునకే
మున్నును గ్రుక్కిళ్ళు మ్రింగు చుందును. నేటికది యీనిమిత్తంబున
సిద్ధించినది. నీచెలిమి యబ్బిన ధన్యుండు సర్వజనమూర్ధన్యుఁడు గాఁడె?
భవత్సందర్శనంబున జేవు రావులువచ్చి మ్రోల నిలిచిన ట్లున్నది.
లోకంబున మంచివానికి సజ్జనదర్శనంబునకంటె బరమలాభంబు
గలదే? నీపరోపకారచింతకు నాస్కాంతం బెంతయు సంతసించె.
'ఎవఁడు చేసినధర్మంబు వానిఁ గాచును. కావున, మతిమంతులు
కాలుచె య్యాదుతఱినే ధర్మమునందు బుద్ధి నిలుపవలయును. ఆవల
జనసత్వంబు లుడిగి, యస్థిచర్మావశేషావయవంబులతో ముదిమి గదిరి
యున్నప్పుడేమి నేయుటకును బురుషుండు సమర్థుండు గాఁడు. అంతియ
కాక యాయువును, వాయుచలితదీపకళికయుంబోలె, క్షణభంగురంబై
యుండును. అది విచారించి, ధర్మకార్యం బెల్లి చేయవలయునది
నేడును, మాపు చేయవలయు నది తేవును, జేయుచుండవలయును.
'ధర్మస్మత్స్వరితాగతి' యను పురాణవచనమును జాతించవలదే? దుఃఖ
సముద్రంబున మునుంగఁబాటి, నిరాధారంబుగ నున్ననాకు నీవొక
తెప్పగాఁ దారించితివి. ఆహా! యేమి నాభాగ్యము! ఆడఁబోవుతీర్థ

మెదు రయ్యెను! నేను నీతోడు వేడికొన వేగిరవడుచుండ, నింతలో నయాచితంబుగ నీవే నన్నుదరింపఁ దలంపుఁగొంటివి. నీవంటిపుణ్య కర్ముండు లోకంబున నొండొక్కరుండు గలఁడె? నీకీఘూకమాత్రం బున కీలాగున భయపడ నేల? నాప్రాణము రక్షించితేఁ జాలును. భవదిష్టంబే నవశ్యంబుగఁ గావించెద. గుండెబెదరు దీటి నాసరస కరుదెమ్ము. నాప్రాపు గలిగి యుండ, నిన్నీచపేచకంబు చెనకి మయిమయింబోవ నోవునె? నీకొక్కయావద రాకుండ నాప్రాణ మడ్డము వైచెద: చెచ్చెరవచ్చి, యీయుచ్చుప్రచ్ఛవనిఁ బూనుము. అనిన, నాయుందురుపు డెందంబున నానందించి. వల్లేయని, మెల్లన నాచీలి సమీపంబునకుం జనియె. అదిచూచి, మనను నిరాశ చేసికొని, యులూకంబు తనవచ్చినత్రోవఁ బట్టి తిరిగిచూడక మరల తన యిరవున కరిగెను. అంతఁ బోయయు జాగిలమ్ములు పెక్కులు ప్రక్కలంబలసి చనుదేర, జముదూతవలె నేతెంచుచుండెను. మార్జాలం బొయెఱుకును దూరమునుండి కాంచి, గుండియ రాయివడి, యంగ మాకంపింప, నెలుక కిట్లనియె. “చెలికాఁడా! మనము మాటల సందడిని మఱచి, యేమఱి యుంటిమి. చూడు మదిగో — నాపథంబున వ్యాధుండు దండహస్తుండై రెండవ దండధరునోజుం జనుదెంచు చున్నవాఁడు. ఊక్రూరకర్ముండు నాకంటఁ బడ్డప్పటినుండియు, నాప్రాణంబులు నామేనలేవు; చిత్తంబు స్వాయత్తంబు గాక తత్తరించుచున్నది. ఇంక నాబదుకెల్లను నీచేతిలోనిదయి యున్నయది. పుట్టి బుద్ధియెఱుఁగుట మొదలెన్నఁడును మున్నిట్టి కష్టములకు లోనైనవాఁడఁ గాను. కాలవిలంబనాసహిష్ణుత్వంబున జలదరించుచున్న నన్ను భయవిహ్వలు నాస్మకంనుబాదిం బడకుండ వేగ విడుగర నేయుము.” అనిన, మూషకంబును నురిచేరులు కొఱుకుట నటించుచు, ‘నోడ

కోడకు మిదె విడిపించెద' నని లుబ్ధకుండు సమాసన్నుడగు సంతకుం
గడపి, వాడును గడుచికటం బగుడు, వడివడిం ద్రాచు తెగఁ గొటికి,
యొక్క పరుగునంభోయి, తనబోరియం జొరఁబాటె. లబ్ధ మనోరథం
బగునోతువును ముంగలఁ జెంచుంగాంచి, దరమర్దితం బగు హృదయం
బున, నాక్షణంబ వృక్షసమారోహణం బాచరించె. శిథిలప్రయత్నం
డయి నిషాదుండు, విషాదనంబున నురి పొరిపోవుటకు నాసికా శిఖా
గ్రంబునఁ గరతర్జని మోపి యబ్బురపడుచుఁ దనయిచ్చం జనియె.
అంత నావృషదంశకంబు మ్రాను దిగివచ్చి, యెలుకం బేరుకొని
యిట్లనియె. మిత్రుఁడా! పరోపకార కారణంబున, నన్నిట్లన్నిటం
జాలియున్న సంగడికానిం బడసియు, సౌహార్దసౌఖ్యం బనుభవింప
నొల్లక, యేల బేలతనంబున ఫలవిముఖుండ వయ్యెదవు? ఇంకొక
తడవ నీవచోమృతంబు నాచెవులకుం జవి చూపుము. నేడు మొద
లుగా నాసిరి యనుభవింప నీవును భాజనంబ వైతివి. నీవు వెలిగా
నొక మంచిపదార్థంబు గుడువ నామన సొగ్గ కున్నయది. నా కెల్ల
చుట్టబులును బక్కంబులును నీవ. నాయిల్లు నీయిల్లుగా భావించు
కొని, నేడును తేవును నీవవశ్యము మద్దపాంబున నన్నపా
నాదిపూజనంబులు గయికొని, నా భవనమ్ము పావనమ్ము చేయు
నది. ఇదిగో మదీయంబు లగు నర్థంబును జీవితంబును భవదధీనం
బులు. ఇంక నన్ను నీవానిఁగా నెంచుకొనుము. ప్రాణగక్షణం
బొనరించి మించిన మహోపకారిం బ్రియపూర్వకంబగు గాఢాలింగనం
బున నయిన గారవింపక, కృతజ్ఞతాలేశం బెట్టికట్టిడి నయిన మది
కుదిరియుండ నిచ్చునే! ఇప్పుడు నీగాఢ పరిష్కరింపసౌఖ్యం బొనంగక
వేఱు నేయుట, నెయ్యనిదెస కూర్చి కఱినేయుటగాని యెండుగాదు;
వేవేగ వివరంబు వెడలివచ్చి, నన్నకునం గదియించి మన్నింపుము."

అనిన బిలంబులోనుండి మూషకం బిట్లనియె. ఒకప్పుడు ప్రయోజనం బపేక్షించి విపత్తుని తోడి నఖత్వం బంగీకరించియు, బుద్ధిమంతుఁ డేమఱి యుండఁడు. ఇప్పుడు నీవొనరించు తఱితీవునకుం జిక్కి, చొక్కి, యుండుట నాకు బ్రదుకు తెరువు గాదు. నీవింతదనుకం బాశంబునఁ జిక్కికొని మిక్కిలిబడలి పేరాఁకలి గొనియున్న వాఁడవు; ఉదరంబు వెన్నంటు కొని యున్నది; కన్నులు గుంటలు పడ్డవి; నీ కిప్పుడు చలిది వలసి నెయ్యంబు కరంబు నెఱపు చున్నాఁడవు. నీమాయ మాటలకు లోఁబడి, ప్రాణంబులు గోలుపోదునే; నీ నెయ్యంబునకును నీకును వేయిననుస్కృతులు. ఇంక నీవిక్కడ మఱేమియుఁ జదివి చంపక, యీవట్టిభ్రమలు మాని నీదారిం దలయెత్తక పొమ్ము. ఇంతకుముంద యాలుబ్ధుకుపాశంబువలన వెలువడియు, మరల నింతలో నీదురాశాపాశంబులఁ గట్టువడఁ గోరెదేల?” అని తెగనాడి, కలుఁగు వదలక యెలుక నుఖం బుండె. అంత నామాటల మనసు విఱిగి, చీలియు హస్తగతం బగు ధనంబు నోనాడుకొన్నకరణి సంతాపించుచుఁ జనియె.

“కాఁబట్టి శత్రువుతోడఁ గూడి మనవలసిన యవసరంబు నుండును. అప్పు డేమఱి యుంటమాత్రము కానిపని. ఈప్రయోజనంబునకు మఱేమియు విచారింపఁ బనిలేదు. ఇంక నీవు మాతాడకు, మీతని చేరిక కీకొమ్ము” అని, మఱియుం గలశంకలన్నిటికిం బరిహారంబులు నెప్పి మఱియు నిట్లనియె. “విరోధి వరూధినితోడఁ గూడి, మలయపర్వతమ్ము నెత్తమ్మున విడిసియున్నవాఁడు. ఇట్టియెడ మనలో మనము త్రొక్కులాడుట పగతుని కార్యసిద్ధికి నుపకారంబు. కావున నీచెనఁటి వివాదంబు మాని, కార్యైకతత్పరుండ వయి, ముందుగాఁ బస్తుత కరణీయంబు విచారింపుము.” అనినఁ బక్ష్యాంచలంబులు

వాల్చి తనలోఁ దా నింతసేపు చింతించి, రాజునకు మంత్రి యి
ట్లనియె. “చిత్రనర్ణునిచేతఁ బ్రత్యాఖ్యాతుం డయి, యాతనిమంత్ర
యుపేక్షాపరుం డయియున్నవాఁ డని వినియున్నాము గదా? ఇది
యొక్కటియె మనకార్యసిద్ధి కత్యంతప్రయోజనకారి. అంతియకాక,
పరవశుండును, బ్రమాదియు, యోధావమంతయుఁ బగతురకు నుఖ
భేద్యు లగుదురు. ఈచెప్పిన లక్షణము లన్నియు నిప్పుడు చిత్రనర్ణుని
యందుఁ గన్పట్టుచున్నవి. ఆతనివాహినీనాథులును మార్గాయానపర
వశులై, ప్రమాదు లయి యుందురు. దీర్ఘవర్త్యవరిశ్రాంతంబును
క్షుత్పిపాసార్దితంబును నయి, పైన్యంబు దైన్యంబు గదిరి యుండును.
ఆబర్హిప్రకాండుం డింతవఱకు సస్యద్దుర్గావరోధంబు గావింపఁ
బ్రమత్తుండయి, తన్నుఁదా నెఱుగకున్నవాఁడు. కావున, సభియూతులఁ
బరాధూతులఁ జేయ నిది మంచిసమయంబు. సద్యద్రివనమ్మాంబు
లవరోధించి, విరోధివరూధిని వధియింప మనసారసాదుల వేగ నియ
మింప వలయు. మాకు బుద్ధి యేమి? అనిన, సమ్మాటలకుం బ్రము
దితాంతరంగుం డయి, కార్యత్వరాసముత్సాహదోహాలిత హృదయం
బున రా జిట్లనియె. “మనవా రిత్తటి వైరిం దాసింది బీరం
బులు తోరంబులుగాఁ బోరిన పచ్చు నా గౌరవముగానియందుల
కుంగాని యీయాకారగౌరవంబు గౌరవముగాదు. దురంబున నర
వాయిగొనక, మీరందఱుఁ బ్రాణాత్యయపర్యంతంబుఁ బోరునది.
కాలవిలంబనంబు నేయక యందఱిమన సొక్కటై నడువుండు.” అని
యానతిచ్చె. ఆమాటలాడుటయె తడవుగా, నేనాపతియు మహా
త్సాహంబునఁ బృతనాపుంజంబులతోడ నడచి, కడునడచినబడలిక
నొడఁగ్గు తూఁగాడఁ బోడిమి చెడియున్న పరబలంబులపయి నేమఱు
పాటునం బడి, నేడిమి చూపి, పక్షహాసనంబులఁ దూలించి, శాతనఖ

చంచుపాతనంబుల నొంచి, పొలికలన నెత్తురుమడుగులు గట్టించి,
 పలువుండ్ర రూపునూపినఁ జిత్రపద్మండు విపక్షపక్షపక్షిపక్షనఖతుండా
 ఘోతముల నేలం గూలి కీ లెడపిన జంత్రపుబొమ్మలుంబోలెఁ గాలు
 కాలం బెనఁచికొని చాఁపకట్టుకగి యున్న సిన్నసెనిక నికరంబుల విలో
 కించి, నిర్విణ్ణుండయి, బహిర్లలిఖితచిత్రాశారంబు పగిదిం గొంతవడి
 చేష్టలు దక్కియుండి, మగుడ నెట్టకేలకుఁ బరిజనప్రయత్నంబునఁ
 దెలిసి, దారుణరణకరణస్మరణంబు చిత్తంబు నుత్తలపెట్టి, దూరదర్శిం
 గాంచి, నవిషాదంబుగా నిట్లనియె. “ఇప్పగిది నొప్పనివారివలన మన
 దళంబులకుఁ దెప్పరంపుముప్పు వాటిల్లుచుండఁ, గానివానియొప్పున
 నొప్పరికించి చూచుచుండుట నీయట్టిదిట్ట శుచితంబే? నీయుపేక్షా
 నిర్ఘాతంబె వీరిపరిక్షయంబునకు హేతుభూతం బయినది. మనసైన
 మన సెనికనికాయంబులోఁ గాయంబు గాయంబు గానివాఁడు
 మందునకైనఁ గానరాఁ డయ్యెడును. మా యదృష్ట మిట్లుండ,
 నిన్నిట్టట్టనుట నేరము. ల్మయినను, మనమొన కొకచెట్ట పుట్టిన,
 నిందుఁ బ్రసిద్ధులరు. మీరకావున నది మీతలనె నిలుచుంగాని, మీ
 రప్పుడు తప్పించుకొందమన్నఁ బోవునది కాదు. కృతమతి వగు
 నీమంత్రము పెడచెవులం బెట్టి, వాక్పారుష్యంబు చూపిన నాపాప
 ఫలము తోడనె కట్టి కుడిపినది. భవదంతఃకరణంబునం గరుణఁ
 జొనిపి, యింతదనుక నానోర వెడలినప్రల్లదంబు లెల్ల మఱచి
 నన్నుఁ జల్లనిచూపునం జూడుము. లేదా, యీదందులం దోడుకొని
 వింజపుఁగొండకు మార్గంబువెట్టుము. నాగతిదైవంబెట్టు కావింపఁ
 దలఁచె నెట్లయ్యెడు — నామే నున్నది, ఈవింధ్యాటవి యున్నది.
 అంతేకాని, రాజనసి యీబలంబులు వొలియఁజూచి సహింపఁజాల.
 అకొరిఁగి, బిడి తూఁటుపడ సందిడించునలభులం బిన్నా డలబలంబు

లేక, సద్దడఁగియున్నది; నాయూరంతఃకలఁగంబును సల్పావశిష్టంబు, కాడువడియున్నది. వీరింగూడ, నెల్లు చూచిచూచి వైరుల వాతఁ ద్రోయుదును? ఇదె వుణ్యమును బాపమును నీవయిం బెట్టి తిని. ఇక, నేటిచినను నేటకున్నను గూఱిచిగొని రావలయును. న న్ని యపారవిపత్పా రావారంబున ముంచినం దరిఁజేర్చిన నీదె భారము.” అని న్యాయనిష్ఠురంబు లాడి, కరుణ పుట్టునట్లు మడిసినదండంబుల దడవి తడని కురరివలె విలపించిన, మనము కరఁగి దూరదగ్గియుఁ దొఁటికోపం బెల్ల దిగఁ ద్రావి, ప్రసన్నముఖుం డయి రాజున కిట్లనియె. “దేవా! దేవరయవార్యశౌర్య విజృంభణంబున దుర్గం బాక్రమించి, లబ్ధవిజయలమై సమస్తవస్తువులం జూఱగొని, యచిర కాలంబునకు భవదుక్తప్రకారంబుగా వింధ్యాటవికే చనుదము. సుఖదుఃఖంబు లెంతవారికి ననుభావ్యంబులు కావే! ప్రాగ్జన్మకృత కర్మాధీనంబు లైన వీని నెవరు పొందకుండఁగలరు? ఆయువు మూఁడి యీచన్నవారికై శోకంబు మాని, కార్యపరుండవు గమ్ము. ఈహతశేషపరిమిత బలంబులతోడ నపరిమితవృతనావృతం డగు నహితు నెట్లు నిహతుం గావింపఁ దలకూడు నని చింతిలవలవదు. లోకంబున నుపాయశాలికి, లోకువగానియర్థంబు లేదు. దేవర నిజ ముగాఁ దలఁచినఁ గలన నీయలఁతిమూఁకల గెలువ నెంతసేపుపట్టును? నాసామర్థ్యంబు నేఁ జెప్పవచ్చిన, హాస్యాస్పదంబై చూపట్టును. మఱియు నాత్మప్రశంస యన్వర్తంబు; నన్ను నే నెన్ననేల? నా బారిం బడ్డవారు ముందఱ నాచే నెందఱె ట్లయ్యెదరో, నీవ యెఱింగె దవు. తక్కిననీలెంకల బలశౌర్యంబులును దలంప లోకసామాన్య ములు గవు. ఏనుంగుంబోలె నీబలము నీవెఱుంగవు. నీ వింతుక యుల్గిచూచిన, నీముందఱ హంసలుగింసలు నిలువఁ గలవె? మన

మందఱునుం గూడి తెరువు లరికట్టి, యెట్టివారికిఁ జొరవ యీక, లోనివారిం గడుపుచిచ్చున లోపలన దరికొనునట్లు సేయవలయు. మన వారిం దొలుత దుర్గద్వారం బవరోధింప విధింపుము. దీర్ఘ నూత్రత విజయసిద్ధికి హేతువుగా వివేకిలోకంబుచే గణియింపంబడు. అయ్యదియు నియ్యెడ సిద్ధం బయ్యెను. ఇంకఁ గార్యసిద్ధికిఁ సంజయం బెయ్యది? సముత్సాహంబు నాటించి, దళవాయిని రణవిహరణ క్రీడకుం దీవరింపుము. జయశ్రీ వరింపుము.” అని యాతని యనుభావంబునకుఁ బ్రోద్బలంబుగాఁబలికిన, తేఱును నంతరంగంబునం బొంగి నింగిముట్టె.

అంతట మున్న వంపఁబడిన రెండవప్రణిధి ధవళాంగుండు రయంబునం బఱతెంచి, హిరణ్యగర్భం గానిపించుకొని, నమస్కరించి యిట్లనియె. “స్వామీ! యవధారు. ఆపాఁపమేఁపరిదొర యెఱకల మెఱుంగులు తుఱంగలిగొనం దనచేరువతో నీచేరునం జనుదెంచు చున్నవాఁడు. భగ్నమనోరథుండయి యాతండు తనమంత్రికడకుం బోయి వేలాగుల బతిమాలి. యతిప్రయత్నంబున నాతనిం బ్రనన్నం గావించుకొని, తనమంత్రోపవ్యంభంబున విజృంభించి, యాతనివచనంబులె మహావలంబంబుగా నస్మద్దుర్గావరోధంబు సేయ నిశ్చయించె. ఇంక నవశ్యానుష్ఠేయం బైన కృత్యంబుపయిం దలఁపు నిలుపుము.” అనవుడు, జక్రాంగవుంగవుండు రథాంగంబు మొగంబుఁ జూచి, “నర్వజ్ఞా! మీఁదఁ జేయవలయుపని యేమి? చెప్పుము.” అనిన నాజక్కువల మేలుబంతి యిట్లనియె.

“మనవీరుల సారాసారంబులు విమర్శించి, తత్తద్వర్తసంభావనంబుల గారవింపవలయు. దానంజేసి, యుత్సాహసాహసంబు లినుమడించి ప్రాణము లైన డాఁపక పోరుదురు. దానముకంటెను సుస్థా

నంబె వేయిమడుంగు లెక్కుడు; పన్నానంబె సర్వార్థసాధకము. దత్తు
 లగు భృత్యుల యథార్థానంభావములందనుపమింపె రాజులకొప్పమి
 వేటు లేదు. కాబట్టి నాపలుకల నడ్డచేయక, యాదరింపవలయును.”
 అనిన, హిరణ్యగర్భుండును మనమున గడునలరి నిజస్థైనిక నికరముల
 రావించి, బహూకరించి, యుత్సాహం బెక్కించి, దురమునకుం బురి
 కొల్పె. అంత దూరదృశ్యమాన వైరివాహినీసందోహముం గాంచి,
 మించిపోయినట్లు పటతెంచి, నీలపర్ణుండు రాజునకు నమస్కరించి,
 యిట్లనియె. “దేవా! నేవకునిఁ గృపాకింకరం బగు కటాక్షాంకురంబున
 నీక్షించి, యీచిన్నవిన్న పని బవధరింపవలయు. నామాట యనదుగాఁ
 జూడ వలదు. అట్లదె ప్రత్యక్షి యుద్ధార్థియై దుర్గన్వారమువలనికిం
 దాయుచున్నవాడు. ఆతండు మనదుర్గనిర్గమమార్గం బవరోధించెనేని,
 మనమెల్లఁ గాళ్ళు తెగినవగిది నిందుండి పేరులేక మ్రందవలసి వచ్చును.
 పనుపవచ్చును రాక్షసుశంక మాని, నన్ను నీయిచ్చవచ్చినపనికిం
 బుచ్చుము. స్వామియాదేశం బయ్యేనేని, బోరికిం దారసించిన యీ
 శారికావారమ్ములను గీరమ్ములను నే నొకచీరికిం గొనను. ఇవి గరు
 వమున నాడు కండకావరపుమాట లని తలంపకుము. నేఁ బ్రథనము
 నకుం జొచ్చినఁ, జచ్చియు విచ్చియు నరాతు లెట్లు యథాయథ
 లయ్యెదరో కనుంగొనుము. స్వామి నాకింతవట్టు మన్నన యీవలయు,
 దేవరఋణంబెల్ల వడ్డితోడఁగూడ నేడయాముక్కడులచేఁ గ్రక్కించి,
 స్వామిఋణమువలన విముక్తుండ నయ్యెద. అంగీకారనూచక
 ముగా నొకమాటు భూవల్లరి నించుక యల్లార్పుము.” అనిన,
 మొగంబుననవ్వుగానినవ్వు నవ్వి, కోకలోకాధ్యక్షుండు యాక్షేక్షం
 ణంబుల నధిక్షేపించుచు, గాకి కిట్లనియె. ‘ఔ నాను: నీవన్ని
 టికిం జాలుదువు. ఆయాన ముడిగి, యింతటితో మిన్నకుండుము.

కృత్యాకృత్యపరిజ్ఞానంబు లేక, యూరక త్రుళ్ళుటయె కాని, బుద్ధి
యావంతయు నెఱుంగవు. నీ వెప్పుడుం బోరు పోరనియే పలువ
రించుచుందువు. నేటి కది తలకూడినది. నీవే నిష్కారణముగా
నీవైరంబుఁ బెనిచితివి. దీన మాకందఱకుంగూడఁ బ్రళయంబు సంభ
వించుంగాని, నీయొక్కనితోడం బోవను. అయోధ లగు మానును
లిండ్లకడ నెన్నియైన బీరంబులు నఱకుదురుగాని, మాగుతుండు దార
సంబై యూరసంబుం బోరునప్పుడు వాగి నక్కిళ్ళువడును. నాహిత
వచనంబు లవజ్ఞితగా నెక్కించుకోక, నీపోకడమాలినతనంబుఁ గట్టి
పెట్టి, సాధునమ్మతుండవగుము.” అని, రాజువంక మరలి “స్వామీ!
యీనజ్జలాని వృధాజల్పంబులు నీక్కంబులుగా వగచి, మానప్రా
ణంబులఁ గోలుపోవుట మేలుగాదు. వీడు గడుఁగ్రొవ్వి, నోరికివచ్చిన
జైల వెడయఱపు లఱచుచున్నవాఁడు గాని, లేశంబును గార్జ్యంబుఁ
గానఁడు. కర మారసిచూడ, వీడు మిత్రవ్యవదేశంబునం బరఁగు
శత్రుండు. నీకుఁ గల వివేక మంతయు నిపు డేయూరికిఁ బోయె?
మాయకుల కెందును మాయపుభంగులే మందు గాని, ఋజుమార్గం
బులు గొఱగావు. నీవార్యవృత్తంబునకుం జొచ్చి, యీతని శుష్కోప
చారంబులు కడుతీపులుగా నభివర్ణించెదవు. ఈదురాత్మునిచార్మం
త్ర్యంబు చెవి నీడఁగూడ దను తలం పించుశయు నీబుద్ధికిం బుట్ట
దయ్యెను. మనయోధలు దుర్గంబు నిర్గమింతురేని, దుర్గాశ్రయణం
బెల్ల నిష్ప్రయోజనంబై చెల్లును. అందులకై మనపడ్డప్రయాస
పాటును నిష్ఫలం బగును. నీళ్ళతోనుండి యేనుంగుఁ బీనుఁగు గానిం
పంజాలు నక్రంబు, బయటిభషకంబుచే భంగపడుట స్థానభ్రంశ
చార్పలంబునంగాదే? దుర్గంబు వెలువడునేనిం జివ్వలో మనగువ్వులు
గవ్వకుం గొఱగావు: అనుకూలశత్రుం డగు నీలవర్ణుని చెడుఁ గఱపులు

నీవీచుల కన్యతకల్పంబులయి, మతికి హితంబులుగాఁ నోచు చున్నవి. మనవారికిం గాలంబు చేరు వాటం గాఁబోలు, నీయెడ కీబూటకపుమాటలు వాటంబులుగా నాటుకొనియెడిసి” అని మఱియు నేమా యనఁబోవుమంత్రిమాటల కడ్డంబు వచ్చి, హిరణ్యగర్భండు తన నమ్మకపుటురిం దగులుటభావించి, వర్ధిష్యమాణరోషం డయి కరటేంద్రుం డిట్లనియె. “ఓచుహారాజా! నామాటలు బోటు నేయక, దేవర దివ్యచిత్తంబున నవధరింపవలయు. ఈసర్వజ్ఞండు మేకవన్నెపులి. మన కవమానంబు వాటిల్లినను, దనప్రాణముల దాచికొనవేడి, యిప్పు డిన్నిపోకలం బోవుచున్నవాఁడు. ఈతఁడు మనకడ, నుత్సంగంబున నాశీవిషం బున్నట్టున్న వాఁడు. స్వకార్యైక ధురంధరు లగు నేతాదృశమిత్రుల దూరంబున విసర్జించుట కర్జంబు. ఈతండు పోరికి రాకుండుటయె యుజువు. ఈతం డొక్కఁడు లేకు న్నను, మన కొక్కకొఱత రాఁబోదు. సన్నెకలు దాచినంతనె పెండ్లి చిక్కునా? దేవర ముందఱ బంతంబులు పలుకరానుగాని, యెవ్వరు నేల? నీకుం గెలుపొనంగ నే నొక్కరుండఁ జాలుమను. నాఁయుత్కర్షంబు చూడఁజాలక, మీఁదుమిక్కిలి నాపై నొక్క యోషమి నారోపించి, దూఱనాడుచున్న వాఁడు. ఓహో వీచుల కెంత రోత విలవలసి వచ్చెను! నిక్కంబు విచారింప, నివి యన్నియు న న్నాపుఁ డని మన్నించుదేవర నంట గాక, న న్ననుటయె? ఈతని బోటిబంట్ల కెట్లయిన నగుంగాని, శరీరంబునఁ బిటికికండ లేనిబిరుదు మగలకుఁ బ్రాణంబు మానంబుకంటెను బెద్దకాదు; మానమే ప్రాణాధికంబు. కావున, లోకమున మానధనులు మానహీనమయిన బ్రదుకు నొల్లరు. ప్రాణంబులనైన విడువనోవుదుంగాని, మానంబు వీటిబుచ్చి లోకంబున భీరు వను సడి వడంజాలను. కుండ మూయు

మూకుడు గలడుగాని యెందును నోరుమూయ మూకుడు లేదు. తటి
చచ్చినప్పుడు ప్రాణంబులు దాచుకొని, యాబ్రహ్మకల్పాంతంబు
నీమరునే మననిచ్చు” అని, మఱియు ననాదరసూచకం బగుచిట్లు
నవ్వుతో “అహాహా! యీతనిమాటలు మెచ్చనచ్చును. మనగువ్వ
లఁట! దుర్గంబు వెలువడిన, గవ్వకుం గొఱగానఁట! ఇట్లు చెప్పెడు
వారు చెప్పిననుఁ జెవియొడ్డి నిరువా రయిన నవ్వకపోరు. అప్పుడ
ట్లనంత నా లగు పగరబలంబు బలికమెయిం దొడగి, నేలఁగలపిన
మనబలునేన లిచ్చటి పలపలనిమూఁకల కోపవంటకంటఁ బరిహాసా
స్పదం బగునర్థంబు లేదు. పనికిమాలినయీశంకలఁ జాలించి, నేనల
తోడ వెడలి, ఈఁ జకే యఱ చచ్చి యున్నయాకొంచెపు మూఁకలం
బొదివి, నదచుడంబు నేయుము. నీవు నిమిత్తమాత్రుండవు: అంతియ
కాని, దైవోపహతం బయి యాచరి గూపరియే యున్నది.” అని
మఱియుఁ బెక్కులు శూరాలాపంబులు పలికి, యాచురాశరాజునకు
మత్సరం బెక్కించెను. ఇట్లు నీలవర్ణునితోడ విధియును దన్నుఁ
ప్రేరేప, “ఇది నీళ్ళతోని ముల్లు; ఇది యనయని కార్యనిశ్చయంబు
నేయరాదు.” అని యొక్కింతనేపు త్రొక్కటపడుచుండియు, నీల
వర్ణునిమాటకు మాతాడలేక, యాకలహంసవతంసుం డూరకుండెను.
అంత నీలవర్ణుడును నెట్టకేల కొడయని యధ్ధాంగీకారంబె వడసి,
దడంబులఁ దోడుకొని, దుర్గంబు వెడలి యరిగి, పరబలంబులం దల
పడియె.

అందుల నచ్చటివా రందఱు గుంపులుగూడి, రహస్యముగఁ
దమలో గుజగుజలు వోపుచుండ, మంత్రి నేనానితోడ నిట్లనియె.
“నీలవర్ణునితోడినే వ్రంబు మానించుటకై, నేఁబొరలంగలయంతయుఁ
బొరలితి. ఇఁకఁ బతితో నతివివాదంబు కూడదు; ‘అతిసర్వత్రగర్హిత’

మృని పెద్దలు చెప్పుదురు. ఎంత చెప్పినఁ, పనమార్గంబు మానక,
మన తేఁడు తాను బట్టినపట్టకు నాలుగుకాళ్ళే యనుచున్నవాఁడు.
మన కాడిక రాకుండఁ, జేతకయినంతవఱకు మనము నిలిపిచూచితిమి.
మీఁద సిశ్వరసంఘటనం బెటులుండె నటులకాకమానదు. మనకుఁ
గాలంబును గర్మంబును బ్రతికూలంబు లయియుండ, నాతనికి మంచి
బుద్ధి యెట్టుపుట్టును? మనరాజునకుఁ గ్రొత్తనారే పెద్దయిష్టులు;
మనమే లాఁతివారము.” అనుచుండి, యనతిమారవర్తి యగుచక్రాంగ
చక్రవర్తిం గాంచి, యొండొరుల నవలోకనంజ్ఞల వారించుకొనుచు,
రణసంధ్రమంబునం బరిభ్రమించు చుండిరి. అత మరాళఃలాధ్య
క్షుండు, నిజనలక్షపక్షనిక్షేపణ జాతివాతవేగసముద్ధూత పాంసుజాతంబు
భూసభోంతరాళంబుం దిరోహించి యంతరిక్షంబులక్షితంబుగాఁ జేయ
దురాగ్రహగ్రహవేశంబున నొడ లెఱుంగక, సమగ్రసన్నాహంబున,
నుత్సాహం బెసంగఁ జనుదెంచి, యింగలమ్ము లొలుకునపాంగమ్ముల
వైరివీరుల నీక్షించుచు, మొనవెనుకం బొలిచి నిలిచె. అప్పుడు
హిరణ్యగర్భవాహిని సందోహంబు లన్యోన్యహ్వన వాదంబులును
సింహనాదంబులును రోదనీకుహారంబులు నిండ వైరివీరులం దలపడి,
హోరాహోరిం బోరిన, నంగ్రామం బుద్ధామంబుగాఁ జెల్లె. అందు
దీర్ఘముఖాదులు తొంటిపగకై ప్రాణంబులకుఁ దగ్గించి, రోషావేశ
విషకు లయి రిపుసేనఁ బాయవడం జొచ్చి, బారుణంబు లగుత్రోటి
విదారణంబులను, సత్యంతకఠినపాతంబు లగు చరణ సఖాఘాతంబులను,
సభియాతుల నొప్పించి, యద్భుతరసావహంబుగా మహాహవం బొన
రించినఁ గించిదవళిష్టంబుగా సరాతిచమూసమూహంబు నష్టంబునొందె.
అప్పు డప్పతింగకులదారుణ మరణంబుఁ (దానును బతులగుండె
కానఁ) జూడ నోపక యాచోటు పాసి చనియెనో యనఁ బ్రభా

కరుండు ప్రభ యెవలి పడనుటకడలికడను నడచి, మఱుగునడియె,
అమునిమాపున నిరునాగుల పడవాల్లును నాటికి బసరంబు చాలించి,
తమతమబలంబులం దివిచికొని వీళ్ళు నేరిరి.

అట్లరిగి, యారాత్రి సుఖనిద్ర చేసి, మఱునాడు రేపకడ
నుభయవాహినీపతులును నహద్యుభోచితకృత్యంబులు నిర్వర్తించిన
పిమ్మటఁ దమతమబలంబులఁ గలని కాయితంబు చేసి, పురికొల్పిన,
వవి యనల్పక్రోధంబున నభ్యర్ణపూర్ణ చంద్రోదయ ఘూర్ణనూనార్ణ
వంబులభంగిఁ బొంగి, యొండొంటిం దలకడచితాఁకి, ఘోరంబుగాఁ
బోరుచుండె. ఆభీమసంగ్రామంబునఁ బ్రాద్దు పొడవకమున్ను వచ్చి
యున్న మేఘవర్షండు, హిరణ్యగర్భరాజ్యగర్వాంధకారవినాశసూచ
కోల్క నానొక్కజ్వలత్కాంతంబు ముక్కునం గఱచికొని కపటవలా
యనంబు నటించుచు, దనవారు వేపురు వెంటనంటిరా దుర్గం బనర్గళ
రయంబునం జొచ్చి, చిచ్చింటింటం దరికొల్పి, చట్టుపల విసరుడు
బ్రజ్వలితశిఖుం డగుసమీరణసఖుండు, కరాళజ్వాలికాజాలంబుల దళ
దీశలం బఱపి, దుర్గంబెల్ల నాక్రమించిన, బహువిహంగంబులు విహాయ
సంబున కెగసి, పక్షంబులు కమలిన నుడినడుచు ముడింగిపడి, హుతా
శనున కశనంబు లయ్యె. కల్పాంతకల్పం బగుననలవిహారంబునకుఁ
దలంకి, హతశేషము లయినపక్షు లంతరిక్షంబున కెగయ గమకింపఁ,
బోసీక కాకులెల్లం బొదివి త్రోటీఘాతమ్ములఁ జరణవ్రహారణమ్ములఁ
తద్విహంగఝూటమ్ముల నిరాఘాటమ్ముగఁ గెడపి, పుడమికిం బలిచేసి
'దుర్గంబుపట్టువడెఁబట్టువడె' నని యార్చిపేర్చిన కోలాహలము రోదోం
తరాళము నిండిన, బెండువడి విమతకృతం బగుపావకోపప్లవంబునకు
వగచి; తొనినగొకములు కాందిశీకము లయి, యాహవమున కోహ
టీంచిపాణి, కంతగతజీవనము లగుచు జలంబులంబడి, తమప్రాణముల

దక్కించుకొనియె. తక్కిన కొన్ని స్వభావమానకు భయము తోడ్పడ గుండియులు జల్లుముని, కల్లుపడి, యేగఁ గల్లురాక, పగతురచరణ నఖాఘాతసపాతివములై, స్రవన్నిర్ఘరము లగుగోత్రములుం బోలె, నెత్తురుపటలలువాటుగాత్రములు మెఱయ, సిశ్చేతనము లయ్యెను. అట్లు క్షణమాత్రమున దుర్గం బెల్ల మల్లెపట్టినపొలముచందం బగుట విని, బయటివాడును వెఱవేఱిఁగొని, కాలుచే యాడక, పిడు గడిచిన వడుపునఁ గూలఁబడి బిమ్మిటి గొనియుండ, నేమటుపాటునం జాట్టు ముట్టి, పరబలము లసంఖ్యములు నిశితముఖము లగు నఖములం గ్రుచ్చి, నిర్హాతపాతములంబోని తుండాఘాతముల నొప్పించిన, నిలు వున విగతానువులై రక్తసిక్తాంగంబులతో రణాంగణం బలంకరించిరి. కొందఱు రణభీరువులు రాజుం బగవారినడుమ దిగవిడచి, నిలిచినచోట నిలువక, చూచినవంకంజూడక, కెళవుల కుటికి, యొకఁడు పోయిన త్రోవ నొకఁడు వోవక, చెట్టొకఁడుగా నొదిగిరి. మఱికొందఱు కాలుతక్కువవారు పాటంజాలక వెనుకదిక్కి, విరోధియోధచరణ ప్రహారమూర్ఛాపరవశులై, త్రోటిభేదనముల సంధులు ప్రిదుల మురిసి వ్రాలిరి.

ఇట్లు నిహన్యమానము లగుసైన్యములు నిలువఁజాలక, దైన్యమునఁ జెల్లాచెదరై పఱచిన, నాయావత్కాలమున రాజహం నము స్వభావమందగతి యగుట నబ్బారి గడవనేరక, సారనద్వితీయం బైయుండి, పొరలి పొరలి వచ్చుకన్నీటివఱదం దనదైర్యసేతువున నుడువుచు, సేనానిదిక్కు మిగం బయి యిట్లనియె. 'పీరవరా ! చూచితివిగదా, నానిమిత్తమున మనవారల కెందఱ కిట్లు ప్రాణాంత కారియైన యాపద సంప్రాప్తమయ్యెనో? వారందఱివిక్రమము లిఁక జనము లద్భుతములుగాఁ జెప్పుకొందురు. ఈగడియకు నీవును

నేనును నూపిరితో నున్నారము. ఉత్తరక్షణమున నెట్లయ్యెదమో తెలియదు. నాకై యంతలేసివార లట్లు కాగా, నింక నీపాడుశరీరమా నన్ను రక్షించునది? ఈసీలపర్ణుని నమ్ముటఁగదా, కార్యమింత మోస మయ్యెను. ఆమాయమాటలు చూచి, యీతఁడేమో విశ్వాసపాత్రుం డని భ్రాంతిపడి, తప్పుచేసి యీగతిఁ దెచ్చుకొంటిని. కడ కీదురాత్ముండు నమ్మించి భంగపఱచెను. అప్పుడీతనిఁ జేరదీయవలదని మీరెంద తెంద తెన్నెన్నివిధములనో నూతి పోసితిరి. ఏమికాలకర్మదోషమో యప్పు డావచనము లేమియు నాచేరికిం జవి గావయ్యెను. అప్పటి నాడెందఁబు చందఁబు తలంప, నిపుడు నాకే విస్మయ మగుచున్నది. విధి మూఁడిన వానికి హితులవాక్యము లెట్లు రుచించును? మీరెల్లరు వలదువలదని వేవిధములఁ జెప్పినఁ, జెవిని బెట్టక యాకట్టిడికాకిని గోరి తెచ్చుకొన్న నాపాపఫలం బనుభవింపకతీటునె? ఇంతకును దైవసంకల్పం బిట్లుండఁ, జారుషం బేమి నేయనోవును? హా! దైవకృత మేమనవచ్చును! నాఁడట్లు వేపు రెప్పుడు నొలసి కొలువ వెలయునాకుఁ, బిలిచిన నోయనువాఁడును లేకుండఁ జేసె. వారందఱు ముందుగాఁ ద్రోవ తీసిరి; క్షణ మెక్కువ తక్కువగా మనము నాదారినే వారిఁ జేర నున్నారము. మనసర్వజ్ఞుం డాడినమాట లన్నియు నేఁడు తథ్యఁబు లయినవి. అతండు తలంప నీలోకములోనివాఁడే? ఇత నాతనివిషయమై యెట్టి పాపపుమాట చెవిని బడునో? నీవు నాకుం గూర్తువేని, యీలోసన చని, యొక్కయుపకారము చేయుము. దైవోపహతుండ నగునన్ను రక్షింపఁ బూను నీయెత్తికో లెట్లును నఫలము గానేరదు. నేఁటితో నాయాస విడిచిపెట్టి, నాకడంక కడ్డకా లే్వయక, మదీప్సితంబుఁ దుద ముట్టించి, కృతకృత్యుండ వగుము. నీవు వేగమ వీడు చొచ్చి, సర్వ

జ్ఞానుమతంబున మత్పుత్రుఁ జూచానర్థ విహంగరాజ్యంబున కభిషిక్తుం
గావించి, యాశుభవార్త దెప్ప నాచెవిలి వేయుము. ఆతఁడైనఁ
బ్రాణములతోడ నుండి రెక్కొనెనా మనయీవగ నెన్నటికైన నీగఁ
గలవాఁడు. దైవంబు మనలసిద్ధతఁ దిన్నఁగాఁ జూచినఁ, బునర్దర్శనం
బయ్యెడును. లేదా, యింతే మనయదృష్ట మనుకొని, యిదే కడసారి
చూ పనుకొమ్ము; పొమ్ము” అను తేనివచనములు కర్ణశూలాయ
మానంబులయి హృదయంబుఁ గలంచినఁ, గొంతవడి దిగ్రాభింతి పడి,
యతీవయత్నంబునం దెలిసి, గ్రుడ్లనీరు గ్రుక్కుకొనుచు, నెలుంగు
గద్గదికం దగులువడ నిట్లనియె. “దేవా! యిట్టి దుస్సహవచనంబులు
దేవరనోర వెడలఁదగవు. ‘మాడాకన్లుని విహంగరాజ్యంబున కభిషిక్తుం
జేయుమని యెంతఁచూ టానతిచ్చి! ఆచంద్రతారార్కంబుగ
నీసర్వంసహాచక్రంబు సర్వంబును దేవరవారే యేలవలెను. నేను
నేనానినై యుండ, దేవర నెవ్వరైనఁ, జట్టనవ్రేలఁ జూపనోపుదుర?
వేయేల? మదియ మాంసాస్పర్శిలిప్తమూర్ఖంబునంగాని, దాయ కేలిన
వారి దాయఁదలకూడదు. క్షమావంతుండును, దాతయు, గుణగ్రా
హీయు నగుదొర దొరకుట, మహాభాగ్యంబునంగాని గలుగదు.
శుచియు, దత్తుండును, ననురక్తుండును నగుభృత్యుఁ డొదవుటయు
దుర్లభంబె. అట్లు భాగ్యవశంబున లభ్యం బైనప్రభురత్నంబు నెట్టి
మందభాగ్యుఁ డైనఁ బెడవాయఁ జూచునె? నాకు స్వామితోడిద
లోకంబు; దేవరచరణంబు లెడవాసి క్షణంబును మననేర. ఎంతటి
వాఁడును మృత్యువుఁ గనుఁబ్రామలేడు. ఎన్నటికైన నీదేహంబు
నేలపాలు గావలసినదే. అస్థిరం బగుశరీరంబునకై సుస్థిరం బగుకీర్తిం
గోలుపోనేల? భృత్యుఁడు స్వామికార్యహతప్రాణుఁ డయ్యేనేని,
బుణ్యలోకంబులు చూరగొనునని యార్యు లందుదు. ఎప్పుడైన

విడువవలయునీశరీరంబు, నిప్పుడు విడుచుటయేమి భారము? స్వామ్యర్థ
పరిత్యక్తజీవుడనై సుకృతి నగుదును. సంపదలు గజకర్ణాంతవిలో
లంబులు ; తనువులో, శరన్నేఘతటి త్రురళంబులు ; ఇంకఁ దారుణ్య
మందుమా, వారితరంగచంచలంబు; నిన్నఁ జూచినవాఁడు నేడు
గానరాఁడు. ఉన్నను జన్నను, జేసమాత్రము పోక నిలుచును. దేవర
వారు సర్వధా రక్షణీయులు; సప్తాంగములలోఁ బ్రధానాంగము రాజు;
ప్రకృతివర్గం బెంత బలవంతం బయ్యు, రాజనిహీనంబై జీవింపనేరదు.
ధన్వంతరి వైద్యుడైన, నాయువు మూడినవాని నేమి నేయనోవును?
అంభోజంబుంబోలె, నినునియభ్యుదయసంక్షయంబుల లోకంబంతయు
వికాససంకోచంబులం బొరయుచుండును.” అనునంతలోఁ జిత్రవర్ణని
సేనాపతి తామ్రచూడుఁడు తనపుంజుపౌఞ్జతో రాజహంసనుహింసించు
తలంపునం దారసించె.

అప్పుడు కుక్కుట మరాళంబులకు దారుణప్రవిదారణం బొదవి,
పొదలుమదంబులం బొదివి పరస్పరజయశాంక్షలం బోరుచు, బిజింది
కిం జరగి మరల నరుడెంచి యెగిరి చరణంబుల నొడ్డొరుల నదరంటం
జఱచుచు, నఱచుచుం బఱతెంచి చంచువు చంచువునం బెఱచి యిత
రేతరాకర్షణంబుల మించి మేనులు చించుచు, వాడిగో ఛొడఁగ్గు
గాడఁ దాచుచు, నెత్తురులం జొత్తిల్లి, తెక్కలుగల మలలమాడ్కి
నింగి కెగసి వక్షంబులు ప్రక్షతంబులు చేసిన బోరనం గారుధారాశ
రుధిరాసారపూరంబు ధారాధరనిపతితపయోబిందుసందోహంబు నను
కరింప, నొడ్డొరువులకు వట్రపడక పెద్దతడవు పెనంగి, ధరణీతలంబు
నకు లంఘించి కొంతనే వీడంబోక పోరాడి యంతకంతకుఁ బరిశ్రాంత
సత్త్వండ్లగుచు వచ్చునంచలతేనిం గని సత్త్వాధికుం డగుకృకవాకు
వల్లభుండు మేలు చేయియయి, మెఱుగు మెరసిన తెఱుగున హిరణ్య

గర్భమీఁది కుఱికి యెఱకల శిరస్సు మోఁచిన, నమ్మోఁడుకంఠెను
ముంగలివారినగవుశిఖివోలె మనం బెరియింప, నటాసముత్పాటన
కుపితం బగుకంఠీరవంబు నేవునఁ గోపంబు ముప్పిరిగొనఁ దఱివారిఁ
గొందఱిం బొరిగొని, యంతలోఁ జరణాయుధంబు క్రమ్మఱఁ దన్నిన
మ్రొగ్గతిలి, దిగ్గన సంబళించుకొని లేచి, భుకుటీప్రకటికృతరోషం
డయి, కడంకలు నుడివడఁ గడిమిపెంపు వోనాడి, దండతాడితదర్శి
కరంబునోజ రోఁజుచు, శ్రమంబునం డీలుపడియుండ, వీక్షించి సార
సాధ్యక్షుండు వీరవరుండు రోషానూయావిలమాననుండై కడంగి
యదరు లుమిసెడుచూడ్కు లాతనిపై నిగిడించుచుం గవిసి నిజఖరతర
నఖరప్రహారంబులఁ జరణాయుధంబు నెట్టకేలకు ధరణికెరఁజేసి, బాసట
యై దారిచేసినఁ దెఱసిగాంచి యాచుంచలరాయుండు వెఱపెల్లునం
బ్రాణార్తుండయి పాఱి, నీరంబులం దూఱె. అట్లు తమయుద్యమం
బెల్ల వీసరపోవుటయు, బృతనాపతి నిహతుం డగుటయు, నీక్షించి
విపక్షిపక్షులెల్లఁ గోపాటోపంబునం జాట్టుముట్టిన, సరకు సేయక
యాసారసతల్లజుండు సంవర్తవేళాప్రవర్తిత దారుణసంహారవిహారం
డగుమాటట సమవర్తియుంబలె నుదగ్రమహాగ్రహవ్యగుండయి,
యనేక శకుంతంబుల నంతకాంతికంబున కనిచి, చూప అగ్గింపఁ జిత్ర
వర్ణవాహిని నేటి కెదు రీదినట్లు వీరవిహారంబు సలిపి, విపక్షుదుర్ని
రీక్షుండయి, రణక్షోణియెల్ల నిపతితవసామాంనభారంబు లగు శోణిత
పూరంబులు వఱపి, మఱియు బిఱువోవక జముఁ డాడించు జంత్రవు
బొమ్మలట్లు పయిపయిం గవియు పింగళి బలంబులఁ బీనుంగుపెంటలు
గావించి, మాఱులేక మలయుచుండ, హతశేషపక్షికులంబు వికలం
బయి విఱిగి నురిగి తనమఱుంగుఁ జొచ్చుటయు, గేకినాయకుం డెల్ల
డలం బెల్లుగఁ బ్రెల్లి మృతంబులు మృతకల్పంబులు నైయున్న స్వకే

యానీనీజనంబులకు విచారపడి, సేనలం బురికొల్పి, యొక్క పెట్టె
దానును నమాత్యుండును బెగ్గురువయిం బడి బడలించినఁ, కేవడటిఁ
గియుఁ బౌరుషంబు వాటించి, శాత్రవసహస్రంబులం దునిమి, విగత
సత్త్వం డయి తూఁగాడుచు నరగన్న వెట్టి, కొఱప్రాణంబులతో వీర
వరుండుండ, శిఖండిండుండు పురివిచ్చి వచ్చి యాత్మపక్షత్రోటీ
ప్రహరణమ్ముల మొత్తిన, వికృతంబుగా నొఱలుచు విగతజీవుండయి
వీశయనంబున శయినించె. అది చూచి చిత్రవర్ణుం డమందానందం
బునం బొదలి, సింహనాదంబు చేసె.

ఇట్లు చిత్రవర్ణుండు విజయోల్లాసభానురుండయి, యరిదుర్గంబుఁ
బ్రవేశించి, రాచనగరులెల్లఁ గొల్లగొని, యుల్లంబుల వెల్లివిరియు నంత
నంబు మొగంబునం బ్రబ్బి యబ్బి, జయజయశబ్దంబులు భూనభోం
తరంబు నిండ, నిజమాత్యభృత్యనర్గంబులం దోడుకొని, నిత్యప్రయా
ణంబుల నిజరాజధానిం జేరి, యత్యంతయత్నలబ్ధం బయిన విజయంబు
సార్థకంబుగా నపారసంతోషంబున వసుంధరాపాలనంబు నేయుచు
నుఖముండె.

అని విష్ణుశర్మ విగ్రహము సమగ్రముగా ననుగ్రహించి,
ప్రజాప్రళయకారణం బగు రణంబునకుఁ గాలు ద్రవ్వక, నొవ్వక,
మీరును నేమిమీఱఁ బ్రజాపాలనంబు సలుపుం డనిన, రాజపుత్రు
లింతంతనరాని సంతసంబునం బొదలి విష్ణుశర్మను బహుభంగులం
గొనియాడిరి.

ద్వితీయభాగము ముగిసెను.

విగ్రహము సంపూర్ణము.

నీతి చంద్రిక, సంధి.

TO
Edward Parr Metcalfe, Esq., M. A.,
PRINCIPAL, PROVINCIAL COLLEGE,
RAJAHMUNDYR.

THIS LITTLE VOLUME

IS

MOST RESPECTFULLY DEDICATED

BY

THE AUTHOR

AS A SLIGHT MEMORIAL OF SINCERE ESTEEM.

ప్రీతి క.

.....

చిత్ర వ ద ము.

శ్రీకరు నవ్యయు నాద్యున్
లోకచయావనశీలున్
శోకవిశోషణు నీశున్
బ్రాకటభక్తిని గొల్తున్.

తేటగీతము.

ఆంధ్రభావను బద్యకావ్యములు పెక్కు
మన్ను లోకోపకారకంబుగ రచించి
నట్టి నన్నయాదుల నెదయందుఁ గొలిచి
వచనకావ్యంబులను వ్రాయువారిఁ దలఁతుం.

ఉత్పలమాల.

ఇంతకుమున్ను నేను రచియించినవిగ్రహతంత్ర మెల్లచో
నెంతయుఁ గష్టశైలి రచియింపఁగఁబడ్డ దటంచుఁ బల్మెటున్
వింతగనాకు లేఖలను బెక్కురు వ్రాయుచునుంటఁ జేసి య
త్యంతము వ్రాసితిన్ సులభమాగతి దీనిని సంధితంత్రమున్.

తేటగీతము.

పలుమలు హితోపదేశంబు భారతమును
బంచతంత్రంబుఁ బరికించి, వానిలోన
వలయుకథలను గొని దీని వ్రాసినాడఁ
గ్రొత్తగాఁ గొంత యంధందుఁ గుదురుపఱిచి.

చి త్ర ప ద ము.

పెద్దల వేడెద దీనన్

దిద్దఁగ దోషము లున్నన్

విద్దియ చాలనినన్నన్

దద్దయుఁ గూర్కొక్షమింపన్.

నీతి చంద్రిక

సంధి

తదనంతర మానరవరకుమారు లాధనణి సురప్రవరుగ కిట్లనిరి.
“స్వామీ! మీ యనుగ్రహంబు కతంబున, విగ్రహమును సమగ్రము
గా కాకగించితిమి దయచేసి యింక సంధిని సహితము ప్రసాదించి
మాకుం గర్వరసాయనంబు గావింపుడు.” అనువుడు సభ్యన్తనమన్త
నీతిశాస్త్ర ముద్గ్రంథం డగు విష్ణుశర్మం డిట్లని చెప్పందొడంగె:—

అమ్మాడ్కి భీమసంగ్రామంబున నిహతానేకసైనిక లోకంబు
లగు మయూర మానసాకంబులకు గృధ్రచక్రవాకంబులచే క్షణమా
త్రింబున సంధి చేయఁబడియె. ఆవిధంబు వివరించెడ వినుండు.

అరీతిని దారుణం బగు ప్రవిదారణంబున వీరవారం బెల్ల
మారణంబు నొందినఁ జింతాక్రాంత స్వాంతుండై వగటా కాంతుండు
మంత్రిం జూచి “సర్వజ్ఞ! ఎందు మనదుర్గంబున నట్లగ్ని పెట్టిన దుష్టా
త్ముడు? పగఱచే బంపించి యెవ్వరయినఁ బ్రచ్ఛన్నవేషు లయి
మనదుర్గంబు నివాసంబుగా నుండి మనల మోస పుచ్చి, చి చ్చంటించి
పోగుగదా!” అనిన వినియావనతుం డయి చక్రవాక ప్రశస్తుం
డిట్లనియె.

“దేవా! దేవరవారికి నిష్కారణబంధువై యుండు నీలనర్గుం
డిప్పు డేమొకో సఖరివారంబుగాఁ గానరా కున్నాడు. గాతుం జూడ
నిది యంతయు నావిశ్వాసఘాతకునివిశేష్టితమ యని తోచుచున్నది.
దేవర యనూయ కత్వమే దేవర నింతకుం దెచ్చినది. పుట్టుపూర్వ

ములను విచారింపక యవిశ్వసనీయు లగు నభినవాగతులయెడ హృదయంబు సదయంబు గావించి నమ్మినపాపఫల మనుభవింప నేడు కాలము వచ్చినది.” అనిన రాజును క్షణమాత్రంబు స్వాంతంబునఁ జింతించి—“ఇది యంతయు మా దురదృష్టము. మా యదృష్ట మిట్లుండఁగా నెవరి నన వలసిన పని యేమున్నది. ఈవిషయంబున దైవప్రాతికూల్య మొక్కటియె కాని మంత్రులదోషంబు లేకంబును లేదు. మనుష్యప్రయత్నముచేఁ గార్య మెంత చక్కఁగా సంఘటింపఁ బడినను, దైవయోగము చేతం జెడిపోవును. నిటలలిఖితాక్షరంబులు తుడిచివేయ నెవ్వరిచే నగును.” అని యూరకుండెను.

అపుడు సవినయంబుగా మంత్రి యిట్లనియె—“లోకములోఁ బండితులు కానివారు తమ కొక్కవిషమదశ ప్రాప్త మయినప్పుడు, దైవమును గర్హింతురు; కాని యాత్మకర్మదోషంబుల నెఱుంగఁ జాలరు. అపథ్యానురాగు లగురోగుల లాగున నృపాలురును హిత తంత్రు లగు మంత్రులమతి నతిక్రమించి యాత్మవంచకు లయి యభి నవప్రియులం బురస్కరించుకొని కార్యంబు ముగిసినవెనుక గర్వము సర్వముం దూలి యప్పు డదృష్టముం బేరుకొందురు. సుహృదులును హితకాములును నగుసచివుల వాక్యంబులాదరింపనివారు సహవాసి హితోపదేశంబు వినక చెడినదీర్ఘనూత్రుండను విసారంబుతీరున వినా శంబు నొందుదురు. అక్కథ వక్కాణించెద నవధరింపుండు.”

ఒక్కయేటిమడుపున దీర్ఘకాలమునుండి, దీర్ఘదర్శి, ప్రాప్తకాల జ్ఞుఁడు, దీర్ఘనూత్రుఁడు, నని మత్స్యంబులు మూడు కూడి వసియించు చుండును. అట్లుండఁ గొండొకకాలంబునకు వేసవి సమీపించుడు, దీర్ఘదర్శి తక్కుటిమీల రెంటిని జేరఁజేరి యిట్లనియె — “మిత్రు లారా! మీరునుం జూచు చున్నారుగదా! ఆదినమున కాదినము

వేసగి మిగుల నానన్న మగుచునున్నది. ముందు నిక్కముగా నీర్శివురఁ బాత్రెడితఱిని మన కొంఁడొకచోటికిం బోవ శక్యము కాదు. కాఁబట్టి యిప్పుడే యియేటం బడి వెడలి యగాధజలఁబును జలచర బహులఁబును నగు మఱియొక్కమడువుం జేరుదము. అనినఁ బ్రాప్త కాలజ్ఞం డిట్లనియె. భవిష్యవర్థంబునందుఁ బ్రమాణముం గానము; కాఁబట్టియె బుద్ధిమంతు లగువా రెప్పటి కేది ప్రాప్తమగునో యప్ప టికి దానికిం దగినట్లు కార్యము ననుష్ఠింపఁ జూతురు; కాని ముం దెప్పుడో యొప్పుమి రాఁబోవు నని యిప్పుడే చిత్తంబున రిత్తవిచారంబు పెట్టుకొని కుందరు. ఇట్లేమడువు మహార్ణవంబువడువున నుండఁగా నిప్పుడే యింతవంత యేల! అంత పుట్టినప్పుడు పోలినతెఱంగు చూచుకొందము.” అనిన దీర్ఘనూత్రుఁ డేమియు నాలోచన పాలు వోవక యూర కుండె. అంతయు నివ్వచారించి దీర్ఘదర్శి యింక నిందు నిలుచుట కార్యంబు కాదని మున్నుంద మెలంకువ పడి జలసమ్మ ద్ధం బగు మఱియొక్కమడువుం బ్రవేశించె. ఆవెనుకం గొన్నాళ్ళు గడచిన నెండలు మెం డగుడుఁ బూట పూటకు జలంబు లింకఁ జొచ్చిన, జాలరులు వచ్చి యూతలు, చిక్కములు, మీలపుట్టికలు మొదలగు వానితోడ నీరంబులఁ జొచ్చి, విషంబులం గలర్ధుషంబుల నెల్లఁ బట్టి త్రాళ్ళం గ్రుచ్చు చుండఁ బ్రాప్తకాలజ్ఞం దొక్కవేర పూహించి యం దొక్కత్రాడు నోరం గఱిచికొని గ్రుచ్చినట్లు లంటిపట్టు కొని గ్రుక్కుమి క్కనక యుండెను. అప్పుడు దీర్ఘనూత్రుం డబ్బారిం గడచునుపాయంబుఁ గానక “యేమి చేయుదు నెందుఁ జొత్తు” నని తత్తఱింతుచు నిందు నందు మిట్టిమిట్టి పడుచు దుముకు లాకు చుండఁజూచి యాకై వర్తులావాలుగను లగుడంబున నడిచి మడియిం చిరి. అంత నాధీవరులు మీలవేటఁ జాలించి వారిచరంబులయొడళ్ళ

నంటిననుటతో గడుగి మొలుగుదుల బలంబుల బాకించునచ్చుడు ముసం
బులనందున నిగుదాడలం ద్రాడు గటిచి పట్టుకొని గిట్టినట్లులు కిదల
మెదల కున్నప్రాప్తకాలజ్ఞుడు కెల్లంగా ద్రాడు విడిచి గంభీరపారిం
బ్రవేశించి ప్రాణతాణంబు కాపందుకొనియె. కాబట్టి మిత్రులహిత
పచనంబులు విననివాడు దీర్ఘనూత్రునివిధంబున నంతంబు జెందును.
మఱియు దీననిం కొకవిశేషంబుకూడఁ గలదు. ముందుగా ననాగ
తము లగుకార్యంబుల నూహించి మెలకువ పడువాడు దీర్ఘదర్శి
విధంబున నాపదం బొరయక నుఖించును; అప్పటికిం దోచినట్టు
వెరపు పరికించి ధైర్యముతోఁ గార్యము నిర్వర్తింపఁ జూచువాడు
ప్రాప్తకాలజ్ఞునితెఱంగునఁ బరమసంశయాస్పదం బయినబ్రతుకుం
గాంచును; భవిష్యదర్థంబును గానక నమయించితం బగునుపా
యంబునుఁ దోచక యూరకుండువాడు దీర్ఘనూత్రునికై వడిఁ దప్పక
యప్పుడ ముప్పు జెందును.

అనునప్పు డొచ్చునివారిపీటం బుట్టువంతల నారసి రాఁ గ్రమ్మఱఁ
బంపఁబడిన ధవళాంగుండు చనుదెంచి యంచలరాయనిం గాంచి నమ
స్కరించి యిట్లనియె. “స్వామీ! ప్రతిక్షణంబును దుర్గళోధనంబు
కర్తవ్యంబని మున్నే విన్నివించుకొని యున్నాడనుగదా? దేవర
నావచనంబులయెడ ననాదరంబు చేసి యావనిం గావింపరైతిరి.
అట్లేమఱి యుండుటవలనిఫల మిప్పు డనుభూతం బయినది. గృధ్రా
నీతం బయినమేఘవర్షం డనువాయసముచేతనే మనదుర్గదాహంబు
చేయఁబడినది. అతఁడే మీపాల నీలవర్షం డనఁ జనవరియై యుండిన
వాడు. ఆప్రకారము—అనునంతలో నాతనిమాట కడ్డము వచ్చి
తల యూచి విశ్వసించి మరాళవల్లభుం డిట్లనియె. “ఔనాను: ఉప
కారంబువలనంగాని ప్రణయంబువలనంగాని కానివాని విశ్వసించి

నాతోడు పుత్రాగ్రహణ నిద్రించునానివలెనే యధఃపతిశుం డగును. సందిచుచు లేచి, జడనంతరోదంతంబు చెప్పెను.” అనుచు బసం బిట్లనియె. “ఆప్రకారము దుర్గదానాంబు చేసి దాచుపచ్చిన మేఘ వర్షనిఁ జిక్కిపర్చుండు సకారంబుగా బహుకరించి, ప్రసాదమేదు రంబుగా మంత్రనిగంకఁ జూచి యిట్లనియె. — “కృతకృత్యుఁ డయిన భృగుఁ కృత్యంబు బూరక పోరాడు. అశుభ మనోవాక్కుల సంతోషించు ప్రతిఫల మపశ్యము కలుగవలయును. కాబట్టి యీమేఘవర్షని నే ను కట్టరద్విపరాజ్యంబుఁ కభిషిక్తునిం జేయుదుము” అని చెప్పు నప్పుడు పోరిచొప్పు తలఁపునం బాటి పరధ్యానముతో విచారించు చున్న రాజుం జూచి మంత్ర చక్రవాకంబు: “బ్రహ్మ యేమో ముఖ్యాంశంబు మనవి యొనరింప బోవుచున్నాఁడు. దేవర వరాకు లేక ససాక్షిల్యముగా నాశర్మింపవలయును.” అనుడు తేఁడు; “ధవ లాంగా! మేము చిత్తగించుచునే యున్నారము. ఏదీ? తరువాతి వృత్తాంతమును వినిపింపుచు.” అనవుడు బ్రహ్మ యిట్లు విన్నవించు చున్నాఁడు.

అంత నామాటలకుఁ బ్రధానమంత్రి యైన దూరదర్శి యిట్లనియె: “దేవా! ఇప్పు డేలినవారు సెల విచ్చిన దంత యుచితం బని నేఁ దలంపను. ఈతనికి మే లొనరింపఁ దలంపుఁ గొంటిరేని, ప్రసాదాంతరము చేయుటయె యెంతయు నర్హకార్యము. చూడామణి స్థానమునం బాదుకర నిడఁగూడనట్టు, మహాత్ము లుండఁదగినపదంబు నందు నీచుల నెప్పుడును నిలువరాదు. నీచస్థానయోగ్యునిం దెచ్చి యతిశయస్థానమునందు నిలిపినభూవిభుండు, కాళ్ళం దొడుగఁ దగిన పాదుకలం దల ధరించినవానివలెఁ బరిహాసపాత్రుఁ డగును. లోకములో దేవర యెఱుంగనిది మఱి యెవ్వ రెఱుంగుదురు? పూజించినను నవ

మానించిననుగూడ నపకారంబు చేయుచుండుట యల్పులకు నైజి
గుణము; శిరంబున ధరించినను గాలం ద్రొక్కినను భుజగంబు బడలు
పడం గఱుచును గదా? నీచులు శ్లాఘ్యపదంబుం బొందుదురేని
ఒకానొకప్పుడు మేలు చేసినవారికే ద్రోహంబు చేయఁ జింతింతురు.
మున్నొక కాలసర్పము వణిజునిచేఁ బ్రతికింపఁబడియూ, నాతనికి యప
కారంబు చేయఁ జూచెను. దేవర కాకథ వాక్రుచ్చెద నవధరింపుడు.

హిమవంతంబు ప్రాంతంబున నొక కాంతారంబునఁ గాలితెరు
వున నొక బేహారి చనుచుండెను. ఆయెడ నాయడవియందు దావపాప
కుండు గడు నడరి నలుగడలుఁ జాట్టి యొక్కపట్టున నొక్కపెట్టునఁ
బెక్కుచెట్లం గాల్చుచుండెను. అట్లు వెంటనె మంటలు మింట నంటఁగా
నానడుమ నొక్కకాలవ్యాళంబు చిక్కుకొని యొక్కడకుం బోవఁ
ద్రోవఁ గానక యాకానం జను చున్నవాణిజునిం గని పేరెలుంగున
నిట్లనియె. “ఓయార్తజనశరణ్యా! ఈయరణ్యంబు నలుదెసలుం గ్రమ్మి
ముమ్మరమ్ముగఁ జాట్టుకొన్న యాయెరగలింబడి ప్రాణంబులు గోలుపో
వలసి వచ్చెఁగా యని రక్షణోపాయంబు తోఁపక దైవంబుంబ్రార్థించు
చుండఁగా నాపాలిటిదైవంబు చందంబున సమయమున సన్నిహితుం
డయినాడవు. శరణాగతభరణంబున శిబిచక్రవర్తిని దలఁపింపం దగు
నీయంతటిలోకోత్తరుని శరణొందితిని. ఇక నాకేమి కొదవ; జాగు
నేయక వేగ వచ్చి ప్రాణదానంబు చేసి పుణ్యమునం బొమ్ము. నే
విన్నవింపఁగల దంతయు విన్నవించితిని. పిమ్మట దమచిత్తము నాభా
గ్యము. అని మఱియు దీనాతిదీనంబు లగువచనంబులఁ బ్రార్థింప,
నాతఁడు దుష్టజింతువు వ్రంతసహితము చూడఁజాలక యగణ్యకారు
ణ్యంబున డాయబోయి లోపల మిలమిలమెదలుచు నరణ్యరోదనంబు
చేయు చున్న జిహ్వాగముం గనుగొని, తనచేతికట్టుకొనకుం జేచు

ద్రాటితో నొకసంచిని వ్రేలం గట్టి, యానట్టమొదలు చేతఁబట్టుకొని యుపాయముగా సంచిని బొదలో జాట విడిచెను. తోడనే యాపన్నం బగు నాపన్నగలబు సంచిలోఁ దూటి చుట్టచుట్టుకొని యుండెను. అంత నాపణ్యాజీవుండు మెల్లఁగా సంచిని బయటఁ దీసి యాశీవిషము నొకచోట విడిచి పెట్టెను. మొక్కఁ బోయిన గుడి విడిగి మీఁదఁబడినట్టు తోడనే యాత్రాఁచు బుసకొట్టుచు లేచి, మనఃస్వలు పాములం గంటఁ బడినతోడనే చంపుచుండును.

కాఁబట్టి యట్టి మాకులంబున కెల్లను మృత్యుప్రాయు లైన వారిని దొరకినపుడు దోరింపక విడువ రాదని పలుకుచు, నాలుక లార్పుచుం గవిసి యాతనిపైఁ బడి కఱవఁ బోయెను. అందుల కాతం డడలు గడలుకొని వడఁకుచుఁ బరిసరధరాధరదరీద్వారంబులు మాఱుమ్రోయ నఱచుచు సంచి నొకమూలం బాటవైచి దర్శకరము వెనుకఁబాచు దాను ముందును గాఁ బఱవఁ జొచ్చెను. ఆచేరువ పోదలో నిదు రించు చున్న గోమాయు వాయలుకుడు విని యులికి పడి లేచి వచ్చి, ఫణికిని వణిక్కిరోమణికిని నడుము నిలిచి యిట్లనియె. “ఓయురగ రాజమా! ఏల యూరక రోజుచు నీపాఱుఁబోతువెంటం బడి పరు గెత్తుచున్నాడవు? ఇంచుకనేవు నిలిచి నీవార్త నాతోడఁ జెప్పుము. నాచేత నగు సాహాయ్యం బున్నం జేసెదను” అనిసం గృష్ణాహి తన యావద్వృత్తాంతంబును బూసగుచ్చిసరీతిని వినిపించెను. అది విని యక్కజం పడినట్లభినయించుచు నక్క యిట్లనియె: “ఓమిత్రమా! ఇప్పుడు నీవు చెప్పినచరిత్రము విస్సంభవాత్రముగా నేఁ జింతింపను. ఈసంచి యెక్కడ? నీదేహమెక్కడ? దీనిలో నీవు దూఱుట యెక్కడ? నీవు చూడఁబోయిన బెద్దబారెఁ దున్నావు; సంచియో వట్టుమన్న జేసెడు లేదు, నీనిండు మఠలఁ జొచ్చి చూపువఱకును

నీమాట సత్యమని విశ్వసించఁ జాలను. ” అనుడు చాకాగుఁబా
మప్పుడ సంచిం బ్రవేశించి, తొల్లింటిచుట్టుల చుట్టఁ జాట్టుకొని
లోపల నిమిడి యుండెను. వెంటనే యాస్థుగాలము, మోమున
వైవర్ణ్యంబు మిగులఁ బెదవులు తడువుచు నిలుచున్న యానణిజునకుఁ
జేసెఁగఁ చేసి యాసంచిమూతిని గట్టిగా దారముతో బిగింపు మని
చెప్పెను. అతఁ డాప్రకారము చేసి, తనచేతిబడియతో సంచిమోఁద
నాలుగుమోఁదులు మోఁచి దండశూకమును స్వర్గలోకమునకుఁ బుచ్చి,
జంబుకంబుం గొనినూడి తనదాగిఁ బోయెను.

కాఁబట్టి క్షుద్రులు తమ కుపకారంబు చూపినవారికే యుప
కారంబుఁ దలంతురు. అంతియ కాక, ముక్కడులయెడఁ జేసిన
యుపకారంబును నిసుకయందు రచించినముద్రయు బోలెఁ జాల
కాలంబు నిలువదు. మూర్ఖులంబును ధర్మకర్తఁగా భావించి
నేవింపఁ బోయినశశకపింజలములకుం బోలెఁ దమకెప్పుడు కీడు
మూఁడునో యని యెంచి, ప్రజలును నల్పునిం గొలిచి యుండ
నొడఁబడరు. మీ కాకథ వాక్రుచ్చెద నాలింపుఁడు.

వింధ్యాటవిలో నొకవృక్షకొటరంబునఁ జిరకాలమునుండి
కపింజలంబను పక్షియొకటి కాపురంబుండును. ఒకనాటి సూర్యాస్తమ
యసమయంబున మొయిలు మొత్తమ్ములు వియత్తల మెల్లఁ గాటు
క్రమ్ముకొని కడనలం ద్రిమ్మరించిన ట్టొకజడివాన కురిసెను. ఆవర్షం
బునం దడిసి తడసి యాపులుంగు వేళకుఁ దొఱ్ఱఁ జేర లేక పోయెను.
అప్పుడు దీర్ఘశర్ణం బనుశశం బొక్కండు భృశంబును వానను నాని
యాశకుంతం బుండుతరుకొటరంబు చేరి, నెమ్మదిగా నందు సుఖ
నిద్ర చేయు చుండెను. ఇంతలోఁ గపింజలము తననిచానన్దలి న్నదకు
ళొనుచుఁ జిమ్మచీకటిలో వచ్చి లోన నిదురించు కుండేటిం గని

యవలించి కోవంబు గదుర నిట్లనియె. “ఓహీ ! శశావతమా ! నే నింటలేనియెడ వచ్చి నీవు కావరంబున నాశ్వమాని బాల్మికులకొని నిశ్చలముగా శయించు చున్నాడవు. ఇకనైన నాలస్యంబు చేయక నాయిల్లు నాకు విడిచి యవలికి లేచి పో. మామ ప్రాసంబిహా నీప్రాణములు నీవి కావు.” అనిన గరువంబున శశం బిట్లనియె. “చాటుఁ జాలు. నీబెవరింపుమాట లింతటితోఁ గట్టి పెట్టుము. దీర్ఘకర్ణునిముందఱనా బీరంబులు పలుక వచ్చితిని? వాపీకూపంబు లును, దటాకంబులును, దశువివరంబులును నెవ్వరు ముందుగా నాశ్ర మించుకొందురో వాటికి నారివి గాని యెల్లకాలముఁ బ్రత్యేకముగా నొకరిసొత్తులు గావు. మా టాడక పో పో. పో నొల్ల దే నెయ్యడ కైనం దగవునకు నా పోదము” అనిన “నయనహారమునకు ర వ్యవస్థ యో రానన వచ్చునా? ఈరాత్రి వుచ్చి వేగిం బోదము. అందఱ గొంచె మోపిక పెట్టుము.” అని యాకొదవరాత్రి నెట్లొ వేగించి తూరుపు తెల్లవాటును శశంబును లేపి, దానితోఁ దగవునకు పోదము నమవు మని పాలుగడుగులువెట్టి, యాపిట్ట మనవివాదంబుఁ గీర్చఁ గలవాఁ డెవ్వఁ డనిన దీర్ఘకర్ణుఁ డిట్లనియె “నర్మదాఁ నీతీరంబున దధికర్ణుం డనుమార్జారాలల్లభుఁ డొకండు గలఁడు. అతఁడు బహుకాల వృద్ధుఁడు ; బహువ్యవహారదర్శి ; శాంతమూర్తి ; సధర్ముఁడు. అతంఁడే మనచిక్కు వదలింపఁ దగినవాఁడు.” అనినఁ గాఁ బోయి నని యొడఁబడి యాకపింజలము కుందేటితోడఁ గూడఁ గాల్గెనువుం జని చని మిట్టమధ్యాహ్నమున నాజీర్ణోతు వుండుతావుం జేరెను. ఆహా ! కాలంబు చేరు వయినఁ దల లుత్తరించుకొని పోవుచోటికే పాదంబు లెంతదూర మయిన, శరీరధారుల నీడ్చుకొని పోవును గదా ; అట్లాశశకపింజలములు గమ్యస్థానంబుఁ జేరి, పురోభాగమున వృద్ధ

మాజ్ఞానుని గాంచి, కపటధాన్వితుడను గేవలజితరవూరకుం
 డును నని యెఱుంగక యిట్లనియెను. “ఓ మాజ్ఞాననాయకా!
 మాలో మాకు స్థలవివాదం బొక్కటి పుట్టి దానిని ధర్మ
 స్వరూపుల రగుస్వామిసమ్ముఖమ్మునం దీర్చుకోవలెనని బహుదూరము
 నుండి యాస పడి వచ్చినవారము. మమ్ముఁ దడవు కూర్చుండఁ
 జెట్లక నిష్పక్షపాతముగా వేగిరము మాన్యవహాగంబు వీర్చి మమ్ము
 మానలవులకు బాపివేయుము.” అనిన నామునుసలిపిల్లి యిట్లనియె-
 ‘అమ్మలారా! మీరేమో దూరమునుండి చెప్పుచున్నారు. జరాభరం
 బునకుఁ జాంద్రాచుణాదివనశంబులు తోడువడఁ గృశించి యింద్రియ
 పటుత్వము తగ్గి యున్నవాడఁ గాన వాశ్రవణంబులు దూరమునుండి
 మీవాక్యంబులఁ దిన్నఁగా గ్రహింప నేర కున్నవి. మీరిరువురం
 జెఱియొక చెవి చెంతం జేరి మీమివివాదాంశంబులఁదేట వడ నుచ్చై
 స్సనంబునం దెఱుపునది. మాకనుష్ఠానసమయంబు సమీపించు
 చున్నది; మాధ్యాహ్నికంబు లొనరించి దానధర్మములు చేఁకోవలెను.
 అయినను దగవు తీర్చఁ గలవా రెంద టొదఱో యుడ మీరు వారి
 నేరింగాదని, నే నేమో నిష్పక్షపాతముగాఁ దీర్చువాడ నని విని
 కడుదవ్యులనుండి వచ్చియున్నవారు. అట్టి మిమ్మారక పంపుట మము
 బోఁటితపన్యాలకు ధర్మంబు గాదు. ఈలోకములోనే యెల్లకాలము
 నుట్టి కట్లుకొని యూఁగు లాడఁ బోము. కాలధర్మము నొంది నప్పుడు
 ధర్మమొక్కటి దక్క నీలోకములోని వేవియుఁ గూడ రావు. కాఁబట్టి
 యట్టిధర్మమును మాత్రము వేయియావదలు వచ్చినను జెడ నాడు
 కోక కాపాడుకొనుచు రావలెను. ఇది యెంతయు సత్యము. సత్య
 మెప్పుడును దప్పరాదు. సత్యమే సర్వశుభములకు మూలము. సత్యము
 నకుఁదోడు భూతదయయు నుండవలెను. భూతదయయే సమస్త ధర్మ

ములకు సలంకారము. తన దేహమున నొక్కకంటకము సోకినంతనె
యెంతనొప్పి కలుగునో యెల్లదేహధారుల శరీరవేదనయు నట్టిదే కదా
యని యెఱింగి తత్త్వజ్ఞు లెప్పుడును హింసకుం గడుదవ్వుగఁ జరియింపు
చుందురు. క్రూరకర్ము లీయర్థం బెఱుంగక దయయు ధర్మమును
విడిచి దేహమాత్రామాత్రమునకై పరోపతాపంబు చేయఁ బాలు
పడుదురు “స్వాశ్రితాననసమోనహిఘర్మ” యని వేదములు ఘోషిం
చును గదా? కాబట్టి యాశ్రిత రక్షణమునకు పమాన మయిన
ధర్మము మఱియొకటి లేదు. విషాధం బగు లోభంబును మొట్ట
మొదట మొదలంట నున్మునింప వలయును. ఎంత నంపాదించినను
బ్రాణాపసాన సమయంబున లోకములోని దేదైనఁ దూర గట్టుకొని
పోదుమే? ఓనుగానా! పాపభూయిష్ఠు బయిన యీ కలికాలంబున
నీవెందఱు వశవర్తులం గావించుకొని యెంతఱుచే నెన్ని దుష్కార్య
ములఁ జేయించుచున్నావు? ఓహో! నీపేరు తలంపునఁ బాఠిసంతనె
నాగుండెలు పగులుచున్నవి! అని యవ్వగ్గుబిల్లి చల్లని చూటలతో
నల్లన ధర్మోపన్యాసంబులు నేయుచుండ నా శశకపింజలములు విశ్వా
సముతో బిడాలమును డాయం బోయి రెండును రెండు చవులలోను
దనతన వ్యవహారమును జెప్పుకొనుచుండ, పిట్టశగవు పిల్లి తిర్చె
నన్న ట్లాజరతమార్జారంబు కాళ్ళతో నారెంటిని జిక్కుంబట్టి
యొక్కట మెడలు కొఱికి చిత్రవధం బొనరించెను. ప్రాణ ప్రయాణ
వేళ నృశకపింజలములు: “అయ్యో! ఒక్కరాత్రికెవ్వరు పరున్న నేమి
యని యూరకుండక లేనిపోని వివాదంబు పెట్టుకొని తగవునకుం
బోవుద మనుదుర్బుద్ధి యొకటి వుట్ట నుఖముగా బ్రదుక లేక వేకువ
జామునఁ బడిపోయినట్టు లేది యంతదూరము పరుగెత్తుకొని నచ్చి
యీఖలుని నాశ్రయించి వీనిమిథ్యా వాదములు విని వృథా భ్రమ

పడి దుర్మరణంబుఁ దెచ్చుకొంటిమి. పోదు నష్టి పొందులాభము నన్న
లోకోక్తికి యెన్నఁదైన స్వర్థ మగునా? వివాశకాలము సమీపించినప్పు
డెవ్వరియాలోచనలు నేల పనికి పచ్చును? తానొకటి తలఁచిన దైవ
మొకటి తలఁచును. 'అలాటలేఖా నవునః ప్రయాతి' యన వినమే?"
అని చింతించుచుఁ బ్రాణములు విడిచెను. మార్జాలమును యధేష్టం
బుగ రెండుమూడు దినము లాహారంబు వెదకకొనక్కఱలేక వానిని
భక్షించుచుండెను.

అప్పుడు చిత్రవర్ణుండు దూరదర్శిం జూచి, "మంత్రీవరా! నీవు
చెప్పినట్లు మేఘవర్ణుని కుప కారాంతమునే చేయుదము. కాని
ముచ్చుందు చేయ వలసినపని నొక దానిం జెప్పెదను వినుము. మనచే
నశ్రిమంబున జయింపఁబడిన కర్పూరద్వీపమునకు మరల నీమేఘ
వర్ణునినే పంపుదము. ఈతండు చని యారాజ్యమునం గల యుత్తమ
పదార్థముల నెల్ల నిరాయాసంబున నిచ్చుటికిం గొనిరాఁ గలఁడు.
అప్పు డాతెచ్చినవానిలోఁ గొన్ని యపూర్వవస్తువుల మనయాత్మలకుం
బుత్తము; కొన్ని మేలి వస్తువులు వ్రకృతివర్గంబున కొనఁగుదుము;
మిఁలిన వానిని యధేచ్ఛముగా మన మనుభవింపఁగలము. ఆవయిని
నిష్కంటకముగా మరమే యెల్లకాలము జలనంబు లేకుండ నాదీవి
దొరతనంబు జెల్లింపఁ గలము. అను రాజువచనంబులు విని నవ్వి
దూరదర్శి వినయ విధేయత్వంబులు కాన్పింప మెల్లఁగా నిట్లనియె.
"దేవా! అకాగత కార్యంబులం దలఁచి సంతోషింపరాదని నయ
విదులు పలుకుదురు. మనోరథ రాజ్యపాలనంబున నానందించువాఁడు
కడపటఁ బేలసిండికుండం బగులఁ గొట్టుకొన్న మేదినీ దివిజనివలెనే
నిసాదంబునొందును. అకథ వినిపించెదను. వినుండి.

అయోధ్యాసగరంబున జేవశర్మ యను బ్రాహ్మణుఁ
 డొందు గలఁడు. ఇమహీసురుఁడు మహావిషువత్సక్రాంతినొందు
 మహాయొక విప్రునియింట శ్రాద్ధమునకు నిమగ్నితుండై, యొక
 సక్తుపూజకావశును దానముగాఁ బరిక్రమించెను. అందున
 కాశండు డెందంబున నమందానందము నొంది, యాసక్తు
 ఘటముఁ గొని యురవున కరుదెంచుచుఁ గడుతర శ్రాద్ధభోజనంబు
 చేసి యుంటుండేసి నడవఁజాలక యాయానపడుచు బొడ్డు నిమరుకొనుచు
 మెల్లఁ నాస్థంబున నొకకుంభకారుని గృహంబు చేరి యరుగు
 మీద దొంతిరలుగా నిడిన కడవలకిడఁ దననీరు కావిదోవతింబటిచి,
 తలఁకఁ జాట్టినకుంగవస్త్రము తీసి చుట్టుకుదురుగాఁ జేసి దానుపయిని
 సక్తుభాండంబు నిడి, సక్తురక్షశార్థంబు దక్షిణహస్తంబున దండంబు
 నొకదానిని ధరించి, యెడనుచేయి తలగడగా నిడుకొని యావంచె
 మీద శయనించి, కన్ను లర మోడ్చి మితిమీరిన కోరికలు కోరుచు
 నిట్లు చింతించెను. “ఈసక్తువును మంచివెల వచ్చినప్పు డమ్మి
 యొకపాడిమేకను గొనియెదను. అది యేఁటేట రెండేసిపిల్లలఁ
 బెట్టుచుండును. అపియు వానికిఁ బుట్టినవియు సంవత్సరక్రమమున
 బెరిగి కొన్ని హాయనములలో బహుసహస్రము లగును. అప్పుడు
 వాని నన్నిటిని విక్రయించి నూలు పాడిమొదవులం గొందును.
 ఆధేనుశతమును గతిపయాబ్జములలోఁ బెక్కుదూడల నీనును. అవి
 యన్నియుఁ గాలక్రమమున మందలుమందలుగా వర్ధిల్లి, దొడ్లునిండి
 పోవును. ఆవల వానిలోఁ గొన్నిటితో విరివిగా వ్యవసాయము
 సాగించి, పొలములలోఁ బండిన పంటలలోఁ గొంత విక్రయించి లక్ష
 సంఖ్యలధనము నార్జించెదను; మఱికొన్ని కోడల నమ్మి సొమ్ము కూడఁ
 బెట్టెదను. ఆవిత్తముతో నత్తటి నేను గోటీశ్వరుడ నగుదును.”

అపిమ్మట మాయంట నేమూలఁ జూచినను రొక్కఁము వెళ్ళ సము
గా మూలుగు చుండుట నెఱిగి యెల్లవారును నాకు 'మేము కన్య
నిచ్చిగము 'మేము కన్యనిచ్చెద' మని యింటిచుట్టును దిరిగి పోవు
చుండురు. అందులోఁ గులగుణరూపసమన్విత యగు నొక్కతన్నిం
బెండ్లియాడెదను. ఆలలనవలన నాకు మారునిం బోలుకుమారుండొకఁడు
కలుగును. వానికి మాసోమశర్మపేరే తప్పక పెట్టెదను. గృహకృత్య
నిర్వహణాయత్తచిత్తంబున నానుందరి నందఱు నెత్తుకోక నా
ముండఱ విడిచి పోవఁ గోపంబు నిట్టలేక వెళుకపోటునఁ బోయి యా
మగువ నీలగుడంబున నే నాలుగడవు లడఁచెదను." అను సమయమునఁ
గొంచెము నిద్రవచ్చి తెప్పలు వాల్చి నిజముగా భార్యవచ్చి
మ్రోలనిలుచున్నట్టు కలవరించి, యాగ్రహంబునఁ దనకుడిచేత
నున్నదండముతో నాపిండికుండను భిన్నభిన్నములుగాఁ గొట్టెను.
కఱ్ఱవినరునప్పు డాదెబ్బలలోఁ గొన్ని యాచేరువ నున్న భాండ
పట్టులకుం దగిలి కొన్నికుండలు పగిలి పోయెను. ఆచప్పుడు విని
యదరిపడి లోఁలనుండి కుమ్మరివాఁడు పరుగెత్తుకొని వచ్చి యా
వెడఁగుబాపనయ్యకు నాలుగుబహుచూనంబు లర్పించి, పడిపడి
నావుడమివేల్పును జావడి వెడల నడఁచెను. కాబట్టి యెందును
రాబోవు కార్యంబులం దడవికొని, సంతోషించువాఁడు మున్నున్న
దానిం గూడఁ జెడఁగొట్టుకొనుటయె కాక, సరివారిలో దూఱు
వడయును.

అప్పుడు మయూరసార్వభౌముండు మంత్రం జూచి యి
ట్లనియె: "దూరదర్శి! నీ వీషణుకును వచియించిన దంతయు నాద
రణీయం బయి యున్నది. నీమూట చొప్పున మేఘవర్షుని రాజ్యం
బునకుఁ బట్టంబు కట్టఁ గూడమికి మేమును నొప్పుకొన్నారము.

ఇకఁ గర్పూరద్వీపపరిపాలనంబునకు మనవారిలో నేరి నియోగింప వలెనో వాక్కువర్తము.” అనిన మందహాసంబు గావించి, సగౌరవముగా దూరమర్పి యిట్లనియె.

“నేనా! మన మిప్పు డాహిరణ్యగర్భుని బరాజయంబు నొందింపం గలుగుట మామోపాయముచేతఁ గాని, నికఁ-ఁవుఁబౌరుషంబు చేతం గాదు. అతఁడు మహాసశ్వసంపన్నుండు; ప్రజారంజకుండు; అసమానమానమహితుండు. కావున నీయవమానంబున కోర్చి యాతం దూర కుండువాఁడు కాఁడు. ఉన్నట్లుండి యెప్పుడో యే మఱుపాటున మనపయిం బడి పగఁ దీర్చుకొన సమయంబుకొఱకుఁ బ్రతీక్షించుచుండును. అతనిమంత్రియు ననన్యసామాన్య శేముషీ మంతుఁడు; సర్వంశషప్రజ్ఞగలవాఁడు; సౌజన్యధన్యుఁడు; ప్రతాప దీపితుఁడు. కాలచోదితుం డయి వెనుక తేఁ డాతనిమంత్రంబుదెన ననాదరంబు నేయుటంజేసి యీమేఘవర్ణున కందుఁ జేరంగలిగెను గాని, హిరణ్యగర్భం డప్పు డాతనిమంత్రంబునే నమ్ముకొని ప్రవర్తించెనేని యింతకుముందు మన మెక్కడ నుండవలసిన వారమో దేవరయే యూహింపఁ దగి యుండును. వెనుక నొకసారి నమ్మి భంగపడి యున్నవాఁ డవుటంజేసి తొంటియ ప్లేనుటి యుండక యింక జాగరూకతతో మంత్రివాక్యములనే వేదవాక్యములనుగా మన్నించుఁ గాన, ముందు మనయాట లేమియు నాతనికడ సాగవు. ఇంతియ కాక రాబోవునది వర్షాకాలము. జలపక్షు లగుటంజేసి యాతనిసైనిక నికాయంబుల కది యాలంబున కనుకూలకాలంబై చూపట్టును. స్థల పక్షు లగుమనపక్షమువారికో వర్షాకాలదినంబులు దుర్దినంబులె యయి కానఁబడును. కాఁబట్టి హిరణ్యగర్భునితోడ సంధి గావించు కొని యాతనిరాజ్యం బాతని కొనంగుట సముచితకార్యము. హిరణ్య

గర్భుని సంగరంబున జయించితి మన్నప్రతిష్ఠ యీవఱకే వచ్చి యున్నది. దానంజేసి యింక దేవరకీర్తి లోకంబున శాశ్వతంబుగ నెఱుకొనఁ గలదు. అంతకన్న మనకుఁ గావలసిన దేమి? హిరణ్యగర్భుండు దేశకాలానుకూలంబు తెఱుగఁ గెఱింగి మరల సంగరంబునకు రాక తక్కుఁడు. పరమర్మభేదనోపాయధౌరేయుం డగుసర్వజ్ఞునిబుద్ధిసంపదకుఁ దోడు సహాయసంపదంగూడఁ బడసి దడంబునతోడ నాడివెడలి మనలం దొడరు మరాళరాజున కాజి యిచ్చి నొచ్చి యోగి, దిగ్దేశముల వ్యాపించిన యశస్సును గోలుపోక నిలుపుకొనుట కుక్తము; నేఁ జెప్పవలసినది చెప్పితిని. ఇంక దేవరయుష్టము.” అనినఁ బశుపత స్వర్ణ బలదర్పంబున నాతనిమాటలు పాటింపక శిఖఁడింద్రుం డిట్లనియె.

నీవేమో లోకములో లేనియూహలనెల్ల నల్లి నేర్పు మెయిన్ని రాధారముగా నా కాశహర్మ్యమును నిర్మి పఁజూచు చున్నాఁడవు, కాని యది యుక్తిమారుతఁబుతాఁకునకుం గదలక నిలువ నేరదు. సంగ్రామంబున సర్వంబును బోఁగొట్టుకొని ప్రాణమూత్రాశిష్టుం డై యోడి పాటినహిరణ్యగర్భుం డెక్కడ? సంగ్రామవిజయగర్వోన్నతి న్నాఁడు లేక మలయు చున్న చిత్రవర్ణుని నాతండు భండనంబుం దాఁకి మానప్రాణంబులు గోలుపోక నిలిచి గెలుచు టెక్కడ? ఈమాట లెవ్వరయిన విన్ననవ్వుదురు. బాహుబలంబున నార్జించుకొన్న నేల నాచికో లేక నిష్కారణముగాఁ జేవిడుచుట వీరధర్మంబు గాదు. రణవిజితుం డగుహిరణ్యగర్భుం డిప్పుడు నాచేతిలోనివాడ. అతని నాతనిరాజ్యంబును నాయుచ్చవచ్చినట్లు చేయఁగలవాడను. నీ వింక వేయి చెప్పినను రాజ్యంబు విడువఁగలవాడను గాను. ఇంక నీవిషయమున నీవు నాతోడ నేమియుఁ జెప్ప వలదు.” అని, వీరగర్వంబునఁ గొలుపు విడిచి లోపలిమందిరంబునకుం జనియెను. అంత

మంత్రి మొదలగువారును దమతమ నెలవులకు వరిగిరి. నేనును దేవరకు వార్తావిశేషంబులు విన్నవింపఁ గ్రన్ననఁ జనుదెంచితిని. అని ధవళాంగుండు సర్వంబును నివేదింప, రాజానుమతంబున సర్వజ్ఞు డాతని కిట్లనియె “ధవళాంగా! నీవు మార్గాయాసంబునఁ గడు బడలి యున్న వాడవు. ఇప్పుడు గృహంబునకుం బోయి యులసట వాసికొని, పిమ్మట వెమ్మదిగా మఱియొకసారి దొరవారిని సందర్శించుకొమ్మ. నీకు మేము మిక్కిలి శ్రమ యిచ్చినారము. నీస్వామిభక్తికిని గాగ్య నిర్వాహకత్వంబునకును స్వామియు నేమును స్వాంతంబున సంతయు సంతసించినారము. నీ వింకఁ బోయి రమ్ము.” అని పీఠకొలిచ్చిన, నాబకంబును మనంబునఁ గరంబు నయంబును భయంబును గడురఱేనికిని మంత్రికిని మ్రొక్కి తనయిక్కకుం జనియెను.

ధవళాంగుండు నిజమందిరంబున కరిగినయనంతరంబు హిగణ్య గర్భండు మంత్రితోడ నేకత ముండి, కార్యోచనం బడిగినఁ బ్రెగ్గడ యిట్లనియె. మన మీవఱకే బవరంబున నోటువడి వాసి చెడియున్న వార మగుటంజేసి, యిప్పు డావిరోధి వరూధినీజాలంబు నెక్కటిం దాకి వీక చెడక నిలువఁజాలము. బలశాలి యగు విరోధిని సాధింపఁ దలపు గొన్నవాడు. అంతకంటె బలవంతునితోడ జెలికారంబు వాటించి యామేటిమగనిం దనవైరిమీఁదికిం బ్రేరేపనలయునని నీతి విద్యావిదులు పలుకుదురు. గంధగజం బుబ్బలిలోఁ దగులుకొన్నప్పుడు గంధగజంబే లేవనెత్తవలెనుగాని యాపని యొక్కఁముక్కడిమృగంబు చేతఁ గానేరదు. సింహశర్వీపాధిరాధుం డగు మాహాబాధిధానారస కలపవిత్తుండు మనకుం బరమమిత్రుండు గలండు. అతనివారి కిప్పుడ దూతను బంపి, జంబూద్వీపంబునయి దండు పెడలి మఱకుఁ దోడు నూప వేడుకొనవలయును. ఇప్పటి కిదియ నాకుం జూడ నవశ్యకర్త

నగ్నబుగ్గ దోచుచున్నది.” అనిన తేడనఁ గడు నలరి మంత్రిం
సొని యాడి, కనుక్త ప్రకారంబున వేగంబ నుగుప్తంబుగా నొక లేఖ
లిఖియించి, పదిలంబుగా ముద్రనైచి, విచిత్రుండను బకంబును రహ
స్యంబుగఁ బిలిపించి, యాలేఖ నతనిచేత నిచ్చి సింహాశద్వీపంబునకుం
బుచ్చెను.

అంత నచ్చటఁ జిత్రనర్థుఁడు మఱియొకనాఁడు నిండుకొలు
వుంకి నానావిషయంబులు మొచ్చటించుచు, బ్రసంగవశంబునఁ
గర్భూరదీపముమాట వచ్చి మేఘనగ్నవిఠో నిట్లనియె. “ఓయీ,
మేఘనగ్నా! నీవు బహువారములు కర్భూరదీపమునుండి వచ్చితివి
గదా? హిరణ్యగర్భుఁ డెట్టిగుణములు గలనాఁడో యాశనిమంత్రి
చరిత్ర మెట్టిదో నీవు చక్కఁగా గ్రహించి యుందువు కాబట్టి
వాని నెల్ల గూకడ వివరించుమా మాతము.” అనినఁ గాకంబి
ట్లనియె: “హిరణ్యగర్భమహారాజు మహాశయుఁడు; సత్వస ధుఁడు;
జాగరూకుఁడు మంత్రి సర్వజ్ఞుఁడును సర్వవిధంబుల సమర్థుఁడు;
ప్రెగ్గడతనంబున నాతనితోడ నీడగు ప్రయోజకుని నొండొక్కనిం
గానము.” అనినఁ జిత్రనర్థుండు తల యూచి మందహాసపూర్వ
కంబుగా నిట్లనియె. “అంతటి మహాశయుం డగుటచేత నాహిరణ్య
గర్భుఁడు నీచేత నాతనులభముగా వంచితుఁ డయ్యెను? ఏ దేదీ?
ఇఁకఁ గొంత చెప్పుమా?” అనిన వాయసముఖ్యుం డిట్లనియె.
“విశ్వాసముకతంబున నేమటి యున్నవానిని వంచించుట యొక ఘన
కార్యము కాదు. సమ్మకముచేతఁ దొడమీఁదఁ దల నిడుకొని
నాఖియుగా నిదురించుచున్నవానిని గొంతు కోయుట యొకపౌరుష
మగునా? నల్లని వెల్ల నీళ్ళును దెల్లని వెల్లఁ బాలును ననుకొను నమా
యికులు తమవలెనే లోకములో నెల్లవారును నత్యవదులును

సన్నాహవర్తులును నిష్కపటులును సనుకొందురు. లోపల నుడు
మాములును మర్మములును నెఱుంగ రాకుండ నేరుపుమెయి దుర్జి
నులు చెప్పు తేనెమాటలకు మోస పోయి ప్రథమమున వారివలం
దగులుకొందురు. ఒకటి రెండుమాటలనుభవమునమీఁదటఁ దరు
వాతివిషయములలో మిక్కిలి జాగ్రత్త గలిగి యుందురు. ఎవ్వరైనఁ
గ్రొత్తగా వచ్చినవానిగుణము లిట్టి వని వానిమాటలనుబట్టి నిశ్చ
యించుకోవలెను గాని మనసులో నే మున్నదో లోపలఁ జొచ్చి
చూడ లేరు గదా? పూర్వ మొకయుర్వీనుకుఁడు కొందఱు ధూర్జుల
చేత మోస పుచ్చఁబడ లేవా? దేవర కాకథ, విసపించెదను
వినుండు.

బ్రాహ్మణుఁడు పరమఛాందసుఁ డొకఁడు తన యుద్వరా
ర్థంబు నల్లమేక నొక దానిం గొని మెడకుఁ బగ్గ మగ్గలముగా బిగించి
మించువేడుకతోడ నింటి కీడ్చుకొని పోవు చుండెను. త్రోవలో నొక
చెఱువుగట్టుమీఁదఁ గూర్చుండి చూచి దుర్నయంబునఁ గొందఱు
దుర్మార్గు లాయజంబును గాఁజేయవలెనని తలంచి తమలోఁ దా
మిట్లు చింతించిరి. ఈధరామరుం డదె బలిసినమేకపోతుం గొనిపోవు
చున్నవాఁడు. ఒక్కనిష్క మిచ్చి కొంద మన్నను ము కిట్టి క్రొవ్వి
నది సాధారణముగా దొరకదు. ఈవైదికిశిఖామణి నేలాగుననైన
వంచించి యాఛాగంబు నిప్పు డపహరించితిమీని వారముదినముల
వఱకుఁ బుష్కలముగా మన మనన్యాయపేక్షంబుగ మాంసభక్షణంబు
నేయవచ్చును. అనునెడ నొకధూర్తుఁడు నడుమ నడ్డము వచ్చి యి
ట్లనియె. “ఈబ్రాహ్మణుఁడు పిశాచమువలెఁ బట్టుకొని యేమిటక
యీమేకం గొంతున కురి పోసి ధరాపరాగంబు రేగ లాగుకొని
పోవుచుండఁ, బట్టవగలా నట్టనడువిధిలో మన మెట్లు దీని నెత్తుకొని

పోయి క్రడలకెక్కులు గప్పు గలము ? రాజభటులును భయంకరులయి యచుకీ నగులనలె దండహస్తులై యూర నెల్లెడఁ దిరుగులాడుచున్నాడు. మనల నొక వేళ దొంగల మని పట్టుకొనిపోయి, చండ శాసనంఁ దగురాజనెదురం బెట్టిఁ గ్రూరశిక్షలకుం గుఱి కావలసి వచ్చును. దై న మిచ్చినమాత్రము సుఖముగఁ గుడిచి కూర్చుండ లేక తల క్రొవ్వి యకాశ్యకరణంబునకుం జొచ్చితిమేని, మన కందఱకు నేక కాలంబునఁ గాలంబు చేరు వగును. ఈవ్యర్థప్రయత్నముచే మన కవమానం బగుట దక్క నభిమతకార్యసిద్ధి యొదవ నేరదు. నాబుద్ధి విని యింక నీప్రయత్నంబు మానుడు.” అనినం బకపక నవ్వి బాల్యమునుండియు మోసపుఁబనుల నాటితేటిన యొకవృద్ధవంచకుం డిట్లనియె. — నీకు లోకానుభవంబు చాలమింజేసి. బేలతనంబున బాల వాక్యంబులు పలుకు చున్నాడవు. నిజముగా నావంటి ప్రౌఢుఁడు దలఁచుకొన్న నీయబ్బకార్యంబు సాధించుట యెంత పని ? ఫాలాక్షు నైనను మోసపుచ్చి యభిమతంబు తుదముట్టించును. చూడు మే నిదె నీవు చూచుచుండ నాశక్తిచేత నీమేకపోతును గుక్కను జేసి తీసుకొని వచ్చి మీకందఱకుఁ గాంక్షలు దీఱ దీనిమాంసమున విందు చేసి మీచేత నిప్పుడె మెప్పించు కొందును. తొల్లింటికాలంబున నొకమర్కటంబు మకరంబును మోసపుచ్చి కాదే తనప్రాణంబులఁ గాపాడు కొనెను. మీకక్కఱ వక్కాణించెదఁ జక్కఁగా వినుండి.

పశ్చిమసముద్రతీరంబున నుండునడవియందు బలవర్ధనుఁ డను ప్లవంగపుంగవుం డొకండు వసియించుచుండును. అతండు వార్ధక్యంబున హీనసత్త్వం దగుట చూచి జ్ఞాతులు సర్వముం దోచుకొని యాతని నిల్లు వెడలనడఁచిరి. బలవర్ధనుండును నడవులపాలయి పోయి పోయి, దపతీనదంబుతీరంబున ఫలభరితంబై యున్నయొక్క మేడిచెట్టు

నాశ్రేయించి, తత్ఫలాహారంబున శరీరధారణంబు గావించుకొను చుండెను. ఇట్లు ఫలమాత్రమునఁ బ్రాణభరణము జేసికొనుచు నా యుదంబరవృక్షముమీఁదఁ జిరకాలము నిర్విచారముగా నుండి, యొక్కనాఁడు పండ్లం దినుచుండ వలకేలం బట్టికొన్నపండు ప్రమాద వశంబునఁ జాతి నీరంబులం బడ బుడబుడశబ్దం బొక్కటి పుట్టెను. వానరమున కా నినదము శ్రవణానందముగా నున్నఁ దనమర్కట చేష్టలు బయల్పడ బలవర్ధనం డచారిగ వారిలోపల ఫలములఁ బడ వేయఁ జొచ్చెను. దైవవశంబున నావేళనె ఛాయకయి వచ్చి చెట్టు క్రింద నీడం బండుకొని యున్న క్రకచం బను మకరం బొకపండు కొని చప్పరించి జహ్వా కింపుగా భక్షించి రుచి మరగి మఱి యు నోరూర వానరము రాల్చుఫలములనెల్ల మెల్ల మెల్లఁగా నాలుక త్రువ్వుడుల్ల నారగింపనాగెను. ఇట్లు ఫలాపేక్షంజేసి యా మొసలి ముసలి గోతితో మైత్రి చేసికొని, యిల్లును వాకిలియు మఱచి యాలుబిడ్డలం దలపెట్టక నెలలకొలంది నిచ్చటనే కాలక్షేపము చేయుచుండెను. అంత గృహం బున నాతనిగృహిణి దుస్సహం బగువతివిరహంబునకుం దాళఁ జాలక పెనిమిటిం దలఁచుకొని యహోరాత్రములు నేత్రముల నీరు సంతత ధారగాఁ గాఱ నేడ్చుచు, నొక్కదూతిం బిలిచి ప్రాణనాయకుని విలంబనకారణం బొరసి యాతని నుఖవార్తను జెపుల వేసి మేఁం బ్రాణంబుల నిలుపు మని బహువిధంబులఁ బ్రార్థించెను. ఆదూతికయు నతిరయంబునం గదలి వెదకుచు వచ్చి యామేడిచెట్టునీడను గోతి తోడఁ గూడ నుండి వేడుకమాట లాడుచున్న క్రకచునింజూచి పోయి దీనాననంబుతో నామానిని యడుగులఁ బడి, “మగువా! నీమగఁ డొకగోతిముగుదం దగులుకొని మగుడ నెల్లవనకు రాజాలకున్నాఁ” డని, యున్నవి. కొన్నియు లేనివి కొన్నియుఁ గల్పించిగ్రుడ్లనీరుగ్రుక్కు

కొనుచు వినిపించెను. పతి యొందొకసతిం గవిలి యున్నాఁ డన్న పలుకులు పలుకులవలెఁ జెవిని బడినమాత్రమున నుల్లము నల్లన నొల్లఁబోయి యల్లనఁ దెలి వొంది యామొసలి చెలువ చెలువుని నడతం దడవి మన మెరియ వెచ్చ నూర్పు చుండెను. ఇచటఁ గ్రకచుండును దూతిక యేతెంచి నవ్వుల స్పృగిడి పోవుట దూరము నుండి పొడగని గుండెలు తటతటం గొట్టుకొన, అది సదనంబునకుం జని తనమీఁదఁ గామినితో నేమి నేరములు చెప్పనో యని యచట నిమిషమయినఁ గాలు నిలువక, వడివడి న్సంగతికాని వీడుకొని, యింటి కేగు నప్పుడు శూన్య హస్తయులతోఁ బోఁగూడ దని చేడి యకు నూడిదగా నిడఁ గొన్ని మధురతరవరిపక్వ ఫలంబులం గొని హుటాహుటేఁ జనియెను. ఈలో నామకరాంగన తన చెలుల వలనం బతిరాక ముస్కుంద యెఱింగి, చెలికత్తెయలు సూరెలం జేరి విలపించు చుండ, మూసినకన్నులు తెఱవక పడి ముండి మూలుగు చుండెను. గ్రకచుండును దార దారసించి కాంచి హృదయంబు పగిలి నోరుగడ్గ దికం దగులు వడఁ బడఁతిం బిలిచి యలబ్ధ ప్రతివచనుండయి, తత్తరం బున నిదియే మని చెలికత్తియల నడిగిన నత్తరుణు లిట్లనిరి. “నీవు వెనుక మఱచి, పోయినపోకగాఁ బోయి యింటియొద్దఁ బెండ్ల మేమయి నను సరేయనుకొని నెలదినములనుండి బొత్తిగా నిల్లు త్రొక్కి చూడ కుంటివి. నీవరిగినమఱుసటిదినము మొదలుకొని నీభార్యకుఁ దీఱనివ్యాధి పట్టుకొని దినదినక్రమమున రోగము వ్రబలి నేటియుదయము నుండి మాట పడిపోయినది. తెవులు కనఁబడినది మొదలుకొని రాత్రియనక పగ లనక తిరిగి, కన్నకన్నవారి కాల్లెల్లం బట్టుకొని సొమ్మునకు వెనుక ముందులు చూడక మేము మాచేత నయినపని లోకములో లేనిసిద్ధా మధముల నెల్ల నొకటి కాదని యొకటిఁ బోయించితమి. ఆఁడువార

మింతకంటే నేమిచేయఁ గలము? వేసిన మంగులెల్ల నేనుబాఁ బడు
 చున్నవో కాని లేక మయినను గుణ మగఁడతేమ. మంగులు పోసి
 పోసి విసిగి వైద్యులు కడచికిత్య యొకటి చెప్పిరి. కోతిగుండెకాయ
 నేయత్నముచేశ్చన సంపాదించి దానిం బాలతోనాలుగుదినములు
 పాయంపమయ్యును నేవించుచు వచ్చిన రోగము నిశ్శేష మయి
 యీముదిత బ్రతుకఁ గలదనియు, లేకున్న జీవితాశ వదలుకోవలసిన
 దనియుఁ దెలియఁ జెప్పిరి. చెడఁగాఁ జెడఁగాఁ గాఁపురములు గావు.
 మేము చెప్పవలసినది చెప్పితిమి. ఇంక నేపాట్లుచేడి వానరహృదయము
 తెచ్చి భార్యం బ్రతికించుకొనెదవో మీఁద నీయిష్టము.” అనినం
 గొంతతడవు నిశ్చేష్టితుఁ డయి వితాకు గదిగి యుండి, యేమియుం
 బాలు వోక యాకసమువంకఁ దిలకించి పరివరివిధంబులఁ జింతించి
 తల పంకించి, యెట్లును బోతీతి దని నిశ్చయించి, వారికడ నోరు
 మెదప్పలేక కదలి చుచు మార్గంబున నిట్లుచింతించెను. ఇంట భార్య
 చూడఁ బోయిన వచ్చెను ప్రాణముతోను బోయెను ప్రాణముతోను
 నున్నది. వైద్యులో యసాధ్య మయిన యావధముంజెప్పిరి. సాధ్య
 మయ్యెఁబో నెయ్యనిం బొలియించునంతటిపని పుట్టును. బలవర్ధ
 నుండు దక్క నాకు మఱియొక్కకోతి యొక్కడ జిక్కును? వానర
 హృదయ మెత్తెఱంగునఁ దెత్తును? లేక యీయవస్థలో నున్న నన్ను
 తాంగి నెట్లు మందు వేయక బలవంతముగాఁ జంపుకో నేర్తును?
 భార్య నిమిత్తము మిత్రద్రోహము చేయుట తగ వగునా? కాదని
 యెప్పరికించిన నిష్కారణముగాఁ బండువంటి కాపురము కూలి పోవు
 చున్నది. మిత్రవధంబు దురితంబులలో నెల్ల దురితంబు; జాయ తన
 కాయంబులో నర్థం బగుటంజేసి యాలిం గోలుపోవుట యాత్మవధంబు
 కంటెను బాతకంబు. లోకములోఁ దన్ను మాలినధర్మము లేదు

గదా! నూక్కునృప్తి నిర్వచారింప మిత్రునిప్రాణంబులు గొని యెవఁ బ్రాణేశ్వరీప్రాణత్రాణంబుగావించి యిల్లు నిలువఁ బెట్టుకొనుటయే యుచితము.” అని కృతనిశ్చయం డయి వదియడుగులు నడచి యంతటిపావంబున కొడిగట్ట నొకవట్టున మన సొప్పక డోలాందోళనంబు వొందఁ గ్రమ్మఱఁ గొంతవడి విచారించుచు నిలువఁబడి, కడకుఁ బావనిశ్చయంగాడై, బలవర్ధనవధోన్మోగంబున నేగుదొంచిన చెలికానిం గని యావనచరవల్లభుం డిట్లనియె. “మిత్రమా! చిత్ర మయ్యెడును. కళత్రముం జూడ వేడుక పడి గడియ క్రింకటనె చని యంతలోనే యేల తిరిగి వచ్చినాడవు? నీరాకకుం గలకారణము తెలుపు...” అనిన నానక్రంబు వక్రంబుగా నవ్వి యిట్లనియె. “నీచేత ననుజ్ఞా తుండ నయి మందిరంబునకుంజని నాను దరిం గని యనుదానందం బున నీవిచ్చిన స్వాదుఫలంబుల నొసంగిన సంతరంగంబునఁ బొంగి యాయంగన కొన్ని మెసంగి, వానిరుచి కచ్చెరు పడి “యీపండ్లెక్క డివి? వీని నీకిచ్చిన పుణ్యాత్ముఁ డెవ్వఁడు? నీవిన్నాళ్ళకాక నెక్కడ మసలితివి? చెప్పు” మనిన, నేనిట్లు చెప్పితిని: ‘తపతీనదియొడ్డున నుండు మేడిచెట్టుమీఁద బలవర్ధనుం డను తరుచరనత్తముం డొకఁడు కలఁడు. ఆతఁ డనింద్యచరితుండు; నేహపాత్రుఁడు; నాకుం బరమమిత్రుఁడు. ఆదయాభుని యాదరణంబున సమస్తము మఱచి యాతనికడ సప్రాన్వ సుఖం బనుభవించుచు నిందాక వదలి రాలేకుంటిని. ఆమహామహుండు నన్ను సాంత్యనవచనంబుల వీడుకొలుపి యమృతోపమానంబు లగు నీఫలంబుల నిచ్చి నీయొద్దకుం బుచ్చెను.” అని నీ కుపకారకృత్యంబులు స్తుతిపాతకుగతిం బొగడి నీనుగుణనంపదను సహస్రముఖంబులం గొని యాడితిని. నీచెలియ లావలుకులు విని నన్నుఁ గినిసి ‘ఓయి! కృతఘ్నుఁ డా! సుహృత్తముఁ డైన యావనచరోత్తముని నీతోడఁగూడ మన

భవనమునకుం గొని వచ్చి మనపాలిటివేలువుం బోలెఁ బూజించి
జన్మసాఫల్యంబు గాంచక యాచెట్టుమీఁద నొంటిం దిగ విడిచి వచ్చి
తివే? ఇప్పుడ పోయి యాకపికుల గ్రామణికి నామ్రొక్కని మ్రొక్కి
యిక్కడకుం దోడితెచ్చి మఱి నాతోడ మాటాడుము.” అని పడరి
నన్నిచటికిఁ బంపిన నిన్ను వెంటఁ జెట్టుకొని పోవచ్చితిని. నాప్రార్థనం
బంగీకరించి వేగమ మదీయాగారంబునకు విచ్చేయుమా. పోదము!”
అని యాకపటాత్ముండు మిథ్యావినయంబునఁ బలికిన నావాసథ
వరుండు నెయ్యునిమాట కడ్డ మాడలేక యియ్యకొని యిట్లనియెః
“క్రకచా! నాకు నీయిల్లు లాఁతియిల్లు కాదు; నీయాగారంబున కరు
డెంచి నీవలని సత్కారంబులం బడయుటకు నాకేమియు నడ్డంకి
లేదు. కాని, యొక్క ప్రతిబంధము మాత్రము కనఁబడుచున్నది.
నేను వనచరుండనయ్యను నీవనంబులనె చరియింపఁ గలను గాని
మీ రుండు వనంబులఁ జరింపఁ జాలను. మీగృహంబున కెట్లు రాఁ
గలుగుదునో చెప్పుము.” అనిన మకరంబు కరంబును మిఁటివంకఁ
జూచి యాలోచించి యిట్లనియె. “నే నంత విచారింపక నిన్నుఁ
బిలుచుకొని పోదలచినాఁడను గాను. నాయిల్లు నీకు గా రాని
చోటు గాదు. మేముండినది యాయేటిలంకలోని యొకసుందర
మందిరము. దానిచుట్టుపట్టుల ఫలవృక్షము లనేకంబులు గలవు.
ఆదీవిమానోజ్జకం బేమని చెప్పిదును? అది భూతలస్వర్గంబు నాఁ
జూడ్కికి వేడ్క గొలుపుచుండును. తేవును మావును మామంది
రంబున సపర్య గొనుచు నిచ్చ వచ్చినప్పు డెల్ల నందు విహారంబు
సలుపుచుండవచ్చును. మార్గంబున నీకొక్క యపాయంబు గలుగ
కుండ నిన్ను నావీవుమీఁద నెక్కించుకొని యపాయముగాఁ గొని
పోయి మాయావాసంబుం కేర్చి నీచెలియ లత్యంతతాత్పర్యంబున

నావహించినశాకపాకంబులతోడి భక్ష్యంబుల నుపాయనంబు చేసెద. నీసోదరి మనశాక కెదురు చూచుచుండును. రమ్మా పోయినత్తమా!” అనిన మాటుచూటాడక యాకీశలోకేశుండు వృక్షావతీర్ణుం డయి క్రకచునివీపునందూఁకెను. దూఁకుటయె తడవుగా మకరంబు సుక రంబుగా వానరంబును వెన్నున నిడుకొని చనుచుఁ దెన్నునఁ దనలోఁ దానిట్లు పలుకఁ జొచ్చెను. “అయ్యయో! ఎంతదారుణ కర్మంబు గావించఁ జూచుచున్నాఁడను! ఒక్క యాఁడుదాని నిమి త్తము మిత్రముం దోరించి ఘోరశాతకంబు కట్టుకోవలసి వచ్చెఁ గా! ఇఁక నేదుర్గతికిఁ బోదునో యెఱుంగను. ననువంటిదుష్టాత్ము లెదైన నుందురే? దైవమా! నే నేమినిందలపాలు గావల యునో” అని యీరెలుంగున ననుకొనుచు ఖిన్నహృదయుండై చనుచుండఁ గపివరుం డించుక గ్రహించి, “మిత్రుడా! ఇప్పుడు నీమోముజాడఁ జూడ నొండొకవిధంబుగా దోఁచుచున్నది. నీ యందు ముందున్న యుత్సాహంబు గాన రాదు. చిత్రంబు విచారా యత్తం బయి తత్తతీంచు చున్నట్టు కనుపట్టు చున్నది. దేహము లాధివ్యాధిజరాన్వితములు; గృహమున నాసహోదరి నేమమున నున్నది గదా?” యనెను. క్రకచుండు పలుకులఁ దడఁబొటు పడుచు ‘నీ చెల్లెలు కొంచెము వ్యాధిబాధిత యయి యున్న’ దనెను. అంతటి యల్పరోగమునకా నీ మొగ మింత చిన్నపోయినది? చీటికి మాటికిఁ దాలిమి దిగ నాడుట మగపాడి గాదు గదా యని బలవర్ధ నుండు పలికెను. ‘ప్రబల వ్యాధిపీడిత యయియే యున్న’ దని క్రకచుండు నందేహించుచుఁ బలికెను. అంత నశ్రుమిశ్రితాక్షుం డయి వానరాధ్యక్షుండు; ‘వైద్యులం బిలిపించి వేగిరము దివ్యౌషధ ప్రయోగము చేయించినావు కావా?’ యని యడిగెను. ‘ఏమి

మాయయో యెఱుఁగను; వైద్యు లెంతమంది యెన్నిమందులను
 వేసినను గుణ మియ్య లేదు — నిన్నట్లు వీడ్కొని పోయి చూచు
 నప్పటికి నీచెలియలు యమయాతన పడుచున్నది; నాకుం జూడ నీ
 రోగము కుదిరి జీవించుటయె కష్టముగాఁ దోచుచున్నది' అని
 క్రకచుఁడు బదులు చెప్పెను. విని వనచరుఁడు 'ఇది యేమి?
 మిత్రుఁడా! ఇంత వెట్టిపని చేసెతివి! ఇంట భార్య యిట్టియవస్థయం
 దుండఁగా మందును మాకును విచారింపక యొంటి న్విడిచి మిత్రుని
 యొద్దకు రాఁ జిత్త మెట్లొప్పెను? విందునకుంబిలువ నోరెట్లాడెను?'
 అని మందలించెను. 'ఘనవైద్యులు కొందఱు కోఁతిగుండెకాయతో
 మఱ దీయవలెనని చెప్పుచున్నారు. అందునిమిత్తమయి వచ్చితి' నని
 యాక్రకచుండు శోక వ్యాకులితహృదయం డగుకతంబున మతి పోయి
 తనగుట్టుబయలఁ బెట్టెను. ఆమాట విన్నతోడనే ప్రాణములు గలఁగఁ
 బాటి మేను చెమర్పఁ గొంతవడి యామర్కటంబు దిగ్భ్రాంతినొంది
 యుండి యింతలో డెందంబుకుందు డిందు వఱిచికొని "అయ్యో!
 భర్మాటుఁడు సూర్యాతిపమునకు సహింపలేక తాళవృక్షచ్ఛాయకుం
 బోవఁ దాఁటిపండు పడి తిల పగిలినట్టు దైవోపహతుం డగువాఁ
 డెందుఁ బోయినను నాపదలు వెంట వచ్చును గదా! అడవిని విడిచి
 మృగసంచారము సహితము లేని సముద్రతీరముం జేరయి, మృత్యు
 ముఖప్రవిష్టుండ నైతిఁ గదా' యని వగచుచుఁ దెచ్చికొల్పింబున
 నిట్లనియె: "క్రకచా! యెంతపిచ్చిపని చేసెతివి! వానరహృదయంబు
 కొఱకు వచ్చినవాడ వామాట నించుక మిత్రునిచెవిని వేయవలదా?
 ముందె చెప్పిన ముదిమి గదిరి యుంట న్మోయలేక మేడిచెట్టునం
 దవిలించి యుంచిన నాగుండెకాయ నప్పుడ కూడఁ గొని వత్తును
 గదా! నీమనోగతంబు నెయ్యునికడ న్మఱుఁగుపఱిచి పని చేసితివి.

ఇట్టి నీవు నీకశత్రుమునకు శత్రుఁడవుగాక మిత్రుఁడ వే? మన కింత వఱకు నడిచిన దంతయు వృథా త్రిప్పట యయ్యెను. అయిన నేమి? శీఘ్రంబు మరలి మేడిపొంత కరుదెమ్ము. గుండెకాయంగొనివత్తము.” అను మాయమాటలు నమ్మి మకర మావాసరమ్మును గ్రమ్మఱ మేడికడకుం గొని తెచ్చి విడిచెను. ఇఁకఁ బ్రాణములు దక్కిన పని యామర్కట మొక్కవడి భూరుహంబు నెక్కి వెక్కిరించుచు, హృద యమును లేదు గిదయమును లేదు పో పో మ్మని క్రకచుని గద్దించెను. అది చూచి మొసలి మోసముం దెలిసికొని యేవలనను మోస మెట్టిదో యెఱుంగని నన్నును నీముసలికోఁతి యిట్టె మోసపుచ్చెఁగా తుని వగచుచుండఁ బ్లవంగ మిట్లనియె. “నీవు ప్రపాదపురస్సరము గా నెన్నెన్నియూ యుపచారవాక్యంబులు పలికి నిటల తటఘటి తాంజలివై నీయింటికి రమ్మని దేవురించుటంజేసి, పాపపుమోమో టమి నోరునొక్క రా నన లేక మోస పోయితిని గాక నన్నుఁబ్రతా రింప నీతర మగునే? ఓరి మూఢాత్మా? మాటదాటకవచ్చి చేపడిన వాడే తప్పించుకొనిపోయెనుగదా యని సంతాపంబునొందక యీపాటి నీదారిం బొమ్ము. ఒకకూర్చుముచేత నక్క యంతటిది మోసపోయి నది. ఇక నీవనంగా నెంతవాఁడవు? వినవలతువే నాకథఁ జెప్పెద వినుము.”

కర్ణాటక దేశమునందుఁ గావేరియను నదియొక్కటి ప్రప హించు చుండును. సాగరసంగమునకు సమీపంబునఁ దత్తీరంబున నొక్క వటమహీరుహము గలదు. ఒకనాటిమధ్యాహ్న సమయంబున నొక కమతంబు జలంబులు వెడలి వచ్చి యచ్చెట్టునీడను నుఖముగా నిద్రించు చుండెను. అప్పుడు తత్ప్రాంతకాంతారంబున నుండు ఘోరపం బొక్కటి యాయేట నీరుపట్టు మాన్పుకొనం జనుడెంచి తీయసిపాసీ

యంబు లాప్యాయనంబుగఁ బానంబు చేసి యాసమీపపాదపచ్చా
యం బవలించి యున్నతాఁజేలుం గాంచి పరమసంతోషంబున మెల్ల
మెల్లఁగాఁ దారుచుం బఱతెంచి యేమఱుపాటున దానివీవుమీఁదఁ
దనపాదంబు నూఁది త్రొక్కెను. అంత నాతాఁజేలు మేలుకని కీ
లెఱింగి కాలుచుం గేలుచుం దటాటున ముడుచుకొని తల పొట్టలో
నిమిడుచుకొని కదలకుండెను. త్సుధార్తం బగుచ్యుగధూర్తంబును
బడంబున దాని నదిమి పట్టి యిట్టట్టు పొరలించుచుఁ గోఱలు మొఱ
కలు వాఱు గొఱుకుచుఁ గూర్మంబు నుర్మంబులు భేదింపఁజాలక
చాలసేపు విడిచిపోవను మనను రాక క్రిందనుమీదనుం బడుచుండెను.
అక్కరణి నది మిక్కిలి చిక్కులు పడుచుండ నకూర్మం బెక్కరణి
నైన నీముక్కడినక్కను డక్కువెట్టి ప్రాణంబులు దక్కించుకొనదఁ
గాకని తలఁచి యించుక యాలోచించి మాయ యచ్చునడ నిట్లనియె.
“ఓజంబుకోత్తమా! తత్త్వం బెఱుంగంజాలక యేల యీలాగున
వృథాప్రయాసంబు పడియెదవు? నీవీకెనడి వేయేడులు కొఱికినను
నాయొడలు నీకుఁ గొఱుకుడు పడఁగలదే? నీవేవిధంబునను నను
వధించి యాపోవ నామాంసంబు మెసవక యవలఁ బోవని తలపోసి
యీమనుగడ పయి నాసను గోసి యనాయాసమరణంబు నొంద నిశ్చ
యించుకొన్నాడను. విషములోనిబ్రదుక; మాకెప్పుడును మృత్యువు
శిరసుపై నాడు చుండును. కాఁబట్టి యాఁకొన్న మహానుభావునకు నీ
కొక్కచక్కనియుపాయం బుపదేశించెదను. వినుము: నన్నుఁ గ్రన్ననం
గొనిపోయి నీరంబులం జేరిచి కొంతతడ వందు నాసనిచ్చిన, నామేను
వెన్నవలె మెత్తనయి నిమిషములో నీచిత్తమువచ్చినట్లగును. అప్పుడు
కడుపార నామాంసంతో నుఖపారణ చేసి నీవలసినచోటికిఁ బో
వచ్చును. అట్లు చేయుము.” అనిన గోమాయువును మాయావాగురథ

జిక్కుకొని యుక్కుపటవచనంబులు వేదవచనంబులని నమ్మి యదియ
కార్య మ్మొకకొని తాఁబేటిని బేటపోయి జలంబులం బడివైచియు,
గొంత మెలఁకువ గలిగి పట్టు విడువ గట్టిగాఁ దనముంకాళ్లు దాని
వీపున న్నోపి పండ్లయూటలు ద్రావుచు దానిమీఁదనే కన్నిడి
ముహూర్తమాత్రంబు నిలిచి మరలఁ గొటికి చూచి దానిబొగును
పండ్లకు సాధ్యముగాకున్నఁ గమతంబున కీట్లనియె: “తడ వాయెను:
నిన్ను జలంబుల నిడి యొడలు మెత్తపడినఁ గడువడిం గుడిచి నడవ
వలెనని కాచుకొని యున్నాడను. ఏవేళకును నీమేను నానుజాడ
గానరాకున్నది. ఏమి చెప్పెదవు?” అనినఁ గచ్చపం బిట్లనియె:
“మిత్రుడా! నీవు నావచనంబులయందు గుఱి యుంచక వెన్నుమీఁద
రెండుపాదములును దిట్టముగాఁ బెట్టియున్నవాడవు. నీరంట వలను
పడకుండ వెన్నునకెల్ల సరిపోవ దారుణముగాఁ జరణంబుల నిలిపి
యుండ, నామే నెట్లు నానఁగలదు? నీకోరిక యెట్లీడేఱఁ గలదు?
ఇందు నాదోసంబు వీసంబును లేదు. నోటిశనిచేత నీవే యింతతడవు
నపనమ్మిక పడి చెడితివి. అయిన నిప్పు డేమాయెను? ఇంకనైన
నామాట నమ్మి వెన్నుమీఁదిపాదంబు లెత్తి క్షణమాత్రము చేరువం
గూరుచుండి చూచుచుండుము. ఇప్పుడ పులకండంబులఁ బోలునా వల
ఖండంబులతో విం దారగించి యనాయాసంబుగాఁ బోవచ్చును.”
అనిన నా సృగాలంబు కూర్మంబువాణ్నిచయంబులు నిశ్చయంబులుగా
వగచి తదీయోపదిష్టప్రకారంబున వెన్ను పయి నిడియున్న యదుగు
డోయిని మెల్లఁగాఁ దీసెను. దీసినతోడనే ప్రాణంబుల దక్కించుకొని
యక్కుమతంబు శరవేగమునం బఱచి లోతునీళ్ళం బడియెను.

అని చెప్పి యామర్కటము మఱియు నిట్లనియె. “ఓరీ !
మకరాధమా ! మోసములకెల్ల నిధి యగువంచక మే యిటు వంచింపఁ

బడఁగా, నీవంటివుట్టుగ్రుడ్డు మోసపోవుట యొక యక్కజమా!
 చాలుఁ జాలు, నీతోడ మైచి చేసినందునకు ఫలము తోడనే కలిగి
 నది. ఇంక నీమైత్రిని నీయొద్దనె యుంచుకొమ్ము. లోకవిఖ్యాతసత్కుండ
 నయ్యు దై వవంచనచేత రాజ్యంబు గోలుపోయి త్రాణ యెడి రిపు
 లతోఁ బడలేక కళత్రప్రముఖజన్యనుఖవిముఖుండనై తేచివచ్చి నిలువ
 నీడయుఁ ద్రాగ నీగును గానక యేకాకినై యడవులు పట్టి తిరిగి
 తిరిగి కడ కీవృక్షంబుఁ జేరి స్వచ్ఛందాహారంబున నుదతపూరణంబు
 గావించుకొనుచుఁ గులగోత్రనామంబులు దాచుకొని మొన్నటిదాఁక
 కాలము గడుపుచుండి, నీపెద్దతనంబు చూచి ఋద్ధి బ్రమసి మిత్ర
 వంచకుఁడవని తెలియంజాలక నీతోడిసఖత్వం బంగీకరించితిని. నీవును
 బాపాత్మురా లైన నీభార్యదుర్బోధచేతఁ జెడుబుద్ధి పుట్టి, కుటిలోపా
 యంబున నన్ను మట్టువెట్టఁ దలఁచి, మాయంట విం దారగింతువు
 గాని రమ్మని నచ్చికబుచ్చిక లాడిన నేనామర్మ మెఱుంగక నీమంది
 రమ్మనఁ దిరమ్ముగాఁ దల దాచుకొన నిశ్చాయకుఁడ నయి నితాంత
 సంతోషంబున బయలుదేఱి మధ్యేమార్గంబున నాకారవికారాదులచే
 భవదీయం బగుమనోవ్యవసాయం బూహించి పూర్వపుణ్యవశంబున
 నీయుపాయంబు తోఁచఁబట్టి బ్రతికి, పులి నాకి విడిచినవానిఁగా
 భావించుకొను చున్నాఁడను. ఆడువారు మంచి యెఱుంగరు; చెడ్డ
 యెఱుంగరు; పట్టికుత్సితములు పన్ని తమపట్టినపట్టు సాధించుకొనఁ
 జాతురు. నీవు నాతోడి చెలిమింజేసి యిల్లు పట్టుకున్న నన్నేలాగున
 నైనఁ జంపింపఁ దలఁచి యిది యంతయు నీభార్య పన్నిన పన్నుగడ
 యయి యుండును. దేహములు బుద్బుదప్రతిమంబులు; పరువము
 ఘననదృశంబు; సంపదలు తటిచ్చుంచలంబులు; అలంకారంబులు
 భిత్తిచిత్రంబులు; దారపుత్రాదులా శ్మశానగమనులుగాని యా

పయిని వచ్చువారు కారు ; ధర్మ మొక్కటియే తోడ వచ్చి తన్నుఁ గాచునది. అట్లయ్యును నీవు తగవును ధర్మంబును దలపోయక సద్వ్యపాతి యగు తనువును నమ్ముకొని కీర్తిశరీరము నిగ్గడిచి నిత్యం బగు నపఖ్యాతి గడియించుకొంటివి. ప్రాణాధికుఁ డయిన మిత్రునినే యిట్లు చేసిన పరమసాహసికునకు నీకు నితరులు తృణాకణంబులు. మీఁద నీ వేమిగతిఁ బోవువాఁడవో! నీయట్టిమిత్రద్రోహిం జూచు చున్న నఘం బొదవును. ఇక నీవు నాముందట నిలిచి నన్నుఁ గన లింపక, వేవేగ నీయింటిత్రోవఁ బట్టి పొమ్ము” అని ముక్కును మొగమును జూడక దూరనాడి, నిరుత్తరుంజేసి యామొసలిజేని నక్కడనుండి సాగనంపెను. క్రకచుండును నిస్పృహుండై దిక్కును చూచుచు దోయిడిచేతుల న్మిగిడి నిజనివాసంబునకుం జనియెను.

కాఁబట్టి మోసముచే నెట్టివని నైన సాధింపవచ్చును. నాయం దనుగ్రహించి మీరందఱు నాకొక్క సాహాయ్యమును మాత్రము చేయుఁడు. మీరందఱును ముందుగాఁ బోయి బ్రాహ్మణుఁడు చను మార్గచూసందు దూరదూరముల నిలిచి, అతఁడు మీసమీపమున నుండి పోవునప్పుడు ‘విప్రోత్తమా! కఱికుక్క నేల కొనిపోవు చున్నా’ వని ప్రశ్న చేయుఁడు. ఇంతమాత్రము మీరు తోడు పడితి రా, మిగిలినకార్యమును నేను జక్కఁ బెట్టెదను, అని యావృద్ధవంచకుఁడు పలికెను. మంచి దని యాపనికి న్నమ్మితించి, తక్కిననా రందఱును బ్రాహ్మణున కగపడకుండఁ జని యాతఁడు వచ్చుదారిలో నందందుఁ గూరుచుండి, యాతనిరాకం బ్రతీక్షించుచుండిరి. ఇంతలో బ్రాహ్మ ణుఁడును మేకపోతు నీడ్చుకొని, మొదటివంచకుఁ డున్న తావునుండి పోవుచుండెను. అప్పుడు వాఁడు “అయ్యో! మీరు చూడఁ బోయిన బ్రాహ్మణోత్తములుగా నున్నారు. ఈకఱికుక్క నేల ముట్టుకొని తీసి

కోని పోవుచున్నారు?” అని యడిగెను. అందున కాబ్రాహ్మణుండు నేత్రాంతఃబులఁ గెంపు గదుర, చీ చీ! త్రాగుఁ బోతా! దురాగత భాషలు ప్రేలకుము. నే నధ్వరార్థము కొనిపోవుచున్న యీ పవిత్ర మయిన ఛాగము నపవిత్ర మయిన శునకమునుగాఁ బలుక నీకు నోరెట్లు వచ్చినది? పో పో” మ్మని, యామాటలను లక్ష్యము చేయక తన త్రోవం బోవుచుండెను. మఱి నాలు గడుగులు సాగింతరువాత రెండధూర్తుఁ డెదురువచ్చి మస్తకస్యస్తహస్తఁ డయి నమస్కరించి, బ్రాహ్మణునివంకఁ జూచి, “స్వామీ! మీరు సర్వముం దెలిసిన వారు గదా! ఈనల్లకుక్క నెగ్గు లేక ముట్టుకొనుచున్నారే” మని పలికి పోయెను. అందున కావిప్రుండు డొడములో నించుక సందేహించి, వానిమాటకు మాఱు చెప్పక మేఁకం గొనిపోవుచుండెను. ఇంతలో మూడవవాఁ డెదురుపడి, “ఇది యేమి; బావడా! ఇంత యక్ర మమునకు లోబడినావు. నీవెత్తినది బ్రాహ్మణజన్మము గదా! అట్ల య్యునుం గులశీలముల నేటఁ గలిపి లోకు లెల్ల నవ్వఁ బట్ట వగలు రాజవీధిం బడి యాయపవిత్ర మయిన వేషి నెచటి కీడ్చుకొని పోయె దవు? ఈరాజ్య మేమిసాపము చేసెనో కాని కులాచార ధర్మములు నిర్మూలము లయి పోవుచున్నవి.” అని పదరెను. అంత నాయనంతా నురుండు మఱి వికలత్వంబు నొంద శంకా మగున్డయి, “ఒకరు కారిద్దఱు గారు; కన్నవారెల్లరు దీనిని వేషి యనుచున్నారు. నాకొక వేళ మతిభ్రమ జనియింపఁ బోలు” నని చింతించుచు, ఉల్లి ముయ్యెల లాగున నూఁగ నిటునటుఁ జనఁ దోచక యనుమానించుచు నిలుచుండెను. మొదటినుండియు బ్రాహ్మణు నెడఁ బాయక వెంబడించి వచ్చు చున్న యావృద్ధవంచకుఁడు, తనప్రయత్నము ఫలోన్ముఖము నకు వచ్చెఁగదా యని సంతోషించి, బ్రాహ్మణునకు వినఁబడునట్లు

గాఁ జేరుననున్న తోడు దొంగతో నిట్లనియె. “పాప మీముగ్ధ ! బాహ్మణుని వెట్టి నానిం జేరి యెవ్వరో యట్లు కుక్క నొకనానిం గట్టి పెట్టి. చూడతివా యీతనిమరణస్థ?” అని, విప్రుని యకార్య కరణమునకు వ్యసన పడునట్లు పలికి పక పక నవ్వెను. బ్రాహ్మణుఁ డామాటలు విని, యింద జేకవాక్యముగాఁ జెప్పిన దబద్ధము కానేర దని నిశ్చయించి, తన ప్రమాదమునకు లోపల నొచ్చుకొనుచు యజన ఛాగము నచటనే విడిచి పెట్టి, మరల వెనుకకుం బోయి ధూర్తు లందఱుఁ గొలంకు కెలంకునఁ జేరి నవ్వఁ దటాకములో స్నానము చేసి శుచియై తడిబట్టలతో నింటికిఁ బోయి, పాపవరిహారార్థము గాయత్రి జపించు కొనుచుండెను. ధూర్తు లామీఁకపోతుంగొని పోయి, చంపు కొని తినిరి.

అని మేఘవర్ణుఁడు చెప్పిన విని, చిత్రవర్ణుండు మఱియు నిట్ల నియె. “నిమిషకాలము శత్రువుతోఁ గలసి యుండుట. యెంతో ప్రాణాంశముగ నుండును. అట్టి స్థితిలో, నీవంతకాలము హిరణ్య గగ్భునివీట నిర్భయముగా నుండఁ గలుగుట చూడ నత్యద్భుతముగా నున్నది. శత్రుచుధ్యమునఁ జిరకాలము నీవెట్లు గుండె గుదిరి యున్న వాడవో తెలుపుము.” అనిన, మేఘవర్ణుండు సవినయంబుగా నిట్ల నియె. “స్వామీ! కార్యార్థి యయి యున్నవాఁడు స్వప్రయోజనమును ముఖ్యముగాఁ జూచుకోక యెవ్వ రెన్ని బాధలు పెట్టిన నోర్చుకొని శత్రువును స్కంధమున వహించి మోచి యైన స్వకార్యము నుద్ధరించు కొనును. పూర్వ మొక వృద్ధసర్పము తనకార్యము నిమిత్తము కప్ప లను మూఁపువయిం బెట్టుకొని మోసి, కడపటఁ దనమనోరథ మీ డేర్చుకొన లేదా? దేవర కాకథఁ చెప్పెదను జిత్తగింపుఁడు.

కాంచీపురసమీపంబున నుండుజీర్ణోద్యానంబునఁ దడవుల నుండి మందవిషుఁడను విషధరవల్లభుఁ డొకఁడు నానఱు చేయు చుండును. ఆతఁ డొక్కనాఁ డహర్ముఖంబున నాహారావ్యవస్థార్థంబు సంచారంబు వెడలి ఒక్కచోట భేకకలకలంబులు మిన్న ముట్ట గంభీరజలంబుల నలరారుసరోవరంబు పొడగాంచి యంచుఁ బ్రవేశించి యామండుకంబుల నెల్ల భక్షించుమార్గము దొరకక, కొండొకపడి చింతించి యొక్కయుపాయం బూహించి తత్తీరంబున నేలపై ఫణంబు వాల్చి వ్యాధిగ్రస్తునివిధంబున మూల్గుచుఁ బడి యుండెను. అది చూచి జలపాదుం డనుమండుకస్వామి చేర వచ్చి యిట్లనియె; “ఓనాగకులావతఁసమా! నీవు తిలఁచుకొన్న మహాబలునంత వాని నయిన నొక్కగుక్కను వాత వ్రేసికోఁగలవు. అట్టిసీ విత్తరిఁ గప్పలు కుప్పతిప్పలుగా మ్రోల దుముకు లాడుచున్నను భక్షింప నొల్లక, ప్రాణములు కంటికొలుకులలోఁ బెట్టుకొని పస్తు పడియుండుట యెంత యు వింతగా నున్నది. ఇందులకుఁ గతం బెఱిఁగింపు” మనినఁగాలాహి యిట్లనియె: “నాకుఁ బ్రాపించినమర్దశ మీతోడ నేమనిచెప్పకొందును? నేనీవఱ కెన్నఁడును బొట్టుకొఱకుఁ బరులను దేహి యని యాచించిన వాఁడను గాను. నేఁటికాలమునకు నాకు మీవంటివారి ననుసరించి పొట్ట పోసికోవలసినదినములు వచ్చినవి. వే యేల? ఇక ముందు మీ రనుగ్రహించి భోజన మిడిన భుజింప వలసినవాడను, లే కున్నఁ బస్తుండ వలసినవాడను, నయినాడను. నిన్నటిదిన మర్థరాత్రంబున నే నాహారేచ్ఛం ద్రిమ్మరు చుండ, నొకభూసురుకుమారుఁ డాత్రో వను జనుచు దురదృష్టవశేషమున నాశిలమీఁద నడుగు వై చెను. ఆసుప మూనిమును సహించునీతి నేనును బుచ్చునునీ పహార్లు లుమిమునుఁ దత్తణంబు యావిప్రనందనుని కాలొడిసి కఱిచితిని. ఆకాటు తిని విప్రార్థు

ఈడు భయాతిరేకంబున గృహంబులోనికి బాటిం తండ్రీకంతయుం
 దెలిపి పులుకుపులుకున నేడ్చుచు విష మెక్కి మూర్ఛిల్లి నోర నురుఁ
 గులు గ్రక్కుచు నేలఁ బడి తెప్పలు దేలవైచెను. బ్రాహ్మణుడును
 గొడుగుం దొడలమీఁదనిడుకొని యస్త్రోక శోకమగున్ఁడయి పరిపరివిధ
 ముల విలపింపఁ జొచ్చెను. అప్పు డాతని బాంధవులు పలు దెఱంగుల
 దుఃఖశోషణంబు లగుభాషణంబుల నాతనికి ధైర్యము చెప్పి మరలింప,
 ఆయర్థరాశ్రపువేళఁ జిమ్మచీకటిలో నురిమిఁద వెన్నకు నీడ్చు
 పాదములతోఁ బోయి విషవైద్యునిఁ బిలుచుకొనివచ్చి యాచిన్న
 వానిని వీడు మీవాఁడు గాని మావాఁడు కాఁడని వారిపాదముల
 మీఁదఁ బడవైచి, తదనుగ్రహంబున విషముక్తుఁడయి లేచి కూర్చున్న
 కొడుకును జూచి యంతరంగంబు హర్షోత్తరంగంబయిన 'వీడు మీరు
 పెట్టిన చెట్టని జీవనము లిచ్చినయాఘనుని వేనోళ్ళబొగడి వీడుకొలిపి,
 నామీఁదియాగ్రహం బుడుగక యాబ్రాహ్మణుడు న న్నుద్దేశించి
 యిట్లనియె: "ఓపన్నగమా! పున్నమచందమామను బోలునీ యర్భకుని
 మోము చూచి, దయ పుట్టక నిర్హేతుకముగాఁ గాటు వేయ నీకు
 నో రెట్లాడెను? సదా రంధ్రాన్వేషణమే పనిగాఁ గుటిలగతిన్వర్తించు
 పాపజాతికి నీ కెట్లు దయ పుట్టును? నిష్కారణము గా విప్రబాలకుం
 గఱచినయీదురితంబు నీదేహ మెల్లం జాట్టుకొని, నీయహంకారపంక
 మింకున ట్లింతవరకును నీ కాహారముగా నున్నభేకముల నీతలను
 మోపించి దయామతి నవి యొసఁగిన యాహారము నే నీచేతం గుడి
 పించుఁ గావుత' మని రోషావేశంబున ఘోరశాపంబిచ్చెను. పాముల
 బాముల నే మందును? ఆశాపాక్షరంబు లశనిపాంతంబువోలె నాకర్ణం
 బులఁ జూడి హృదయ భేదనంబు గావింప, నాయొడలు నావశము
 గాక కాళ్ళు లేనినానిఫలెఁ గదల లేక మెల్లమెల్లఁగాఁ బ్రాకుచు

మీకృప నాశ్రయింప వచ్చితిని. దైవోపహతుండ నయి మీపాలఁ బడినసన్నఁ జేయి విడువక, మీవాహనముఁగాఁ జేకొని యాహార దానంబు చేయుచు రక్షింపు చుండిన, ఎప్పుడును మీసాదములకొలుపు సేయు చుండును.” అనుడు జలపాదుం డుప్పొంగి యారోహణకాతూ హలంబు తన్నవివేకిం జేయ దుష్టోరగంబుమాయావాగురం దగులు కొని దానియునుకువ కీకొనియెను. అంత నమ్మందవిషుండును జల పాదుని నిజభోగమున న్వహించి, కొండొకవడి చిత్రప్రచారంబున నిందు నందుం ద్రిప్పి లేసిబడలిక తెచ్చుకొని రోజుచుఁ దల వ్రేల వైచి యూరకుండెను. జలపాదుం డంతయుఁ జూచి, నీవేల యిట్లు నడవఁజాల కున్నావని యడిగెను. మందవిషుండు: “స్వామీ! నిన్నటి నుండి కబళమాత్రం బయిన నాహారంబు లభింపమింజేసి, శుష్కోప వాసంబున న్మాడుచు జవసత్వంబు లుడిగి జీవచ్ఛవంబనై యున్న వాఁడను. కటికియాఁకట నకనకం బడునా కిప్పు డాహారంబు దయ చేసినంగాక, వాహనకృత్యం బెట్లు నిర్వహింపఁ గలుగుదును? కడుపు నిండినమీఁదట మఱి నాచిత్రపదక్రమంబు దేవర చిత్తగింప వలయు.” అనిన, నావాక్యంబులు నిజమ్ములని నమ్మి, యంతరంగంబు గరఁగిన వాఁడయి జలపాదుం డిట్లనియె: “ఓభుజంగవుంగవా! నే నొక్క మాట చెప్పెదను వినుము. మధ్యమధ్య నీవు నన్నడుగవలసిన పనిలేదు. కడుపుఁజిచ్చు దరికొనునప్పుడెల్ల వలసినన్ని మండూకంబుల భక్షింప నొక్కసారిగా నీకిదె యాజ్ఞయొసఁగినాఁడను. ప్రతిదినంబును నీయిచ్చ వచ్చినన్నిటిఁ గొన వచ్చును. ఇప్పుడు పోయి యథేప్రితంబుగ నాహారంబు గైకొనివచ్చి, మరల వాహనకార్యంబునం బ్రవర్తిల్లుము.” అనిన మహావ్రసాదం బని జలమధ్యంబునం బ్రవేశించి, కటవు దీఱఁ జిలుకప్పలఁ గొన్నిటిఁ గిచుకు రన మ్రింగి జకరానలం జొచ్చుకొని

మండూకరాజు నెదుర నిలిచెను. ఈప్రకారము యథేచ్ఛను బ్రతిదినమును వలసినన్నిటిని దిగ మ్రింగుచు, దొలుత సన్నగాండ్రను బిదప బలవంతులను దదనంతరము మంత్రులనుగా దిన క్రమమున జలపాదావ శేషంబుగా వ్రాదంబు నిర్మండూకంబు గావించి, కట్టకడపట నాకప్పుల తేనిని సహితము కూయిడం బట్టకొని మేనిమాంసం బాప్యాయనంబుగ మెక్కి, యిప్పటికి నావ్రతసమాప్తి యయ్యెగాయని సంతోషించుచు, ఆకొలను వెడలి యొండొకచోటికిం జనియెను.

నేనును మందవిషునిచందంబుననే యవమానంబున కోర్పుకొని, ప్రతివక్ష కార్యవిఘాతం బొనరించి స్వకార్య ముద్ధరించితిని. బగ్గున మండుదవానలంబు వృక్షాగ్రంబులం గాల్చి విడుచుం గాని, వానిని నిర్మూలము గావింపఁ జాలదు; శైత్యశీల మయ్యును నదీ జలంబు తటస్థితవనుమతీజంబుల మూలంబులతోడఁ బెల్లగించును. కాఁబట్టి మంచిమాటలతో సాధింప వచ్చువనిని బరాక్రమశతంబుచే నైన సాధింపరాదు. అయినను హిరణ్యగర్భుఁడు సంధికిం దగినవాఁడనియె నామతము. అని చెప్పి మేఘవర్షుండు మిన్నకుండెను.

అంత మంత్రి దూరదర్శి చిత్రవర్ణునివంకఁ దిరిగి యిట్లనియె. “దేవా! సర్వవిధంబుల నిప్పుడు హిరణ్యగర్భునితో సంధి చేసికొని యాతని రాజ్యంబున నాతనినే యథాపూర్వముగా నిలుపుట శ్రేయస్కరము. మొన్న నీనడుమఁ గర్పూరద్వీపమున నుండి యొకబకంబు సింహశద్వీపాధినాథుం డగు మహాబలునికడకుం బంపఁబడియె నని ఛాగులవలన నేటి యుదయముననె విన్నాఁడను. విచారించి చూడ హిరణ్యగర్భుం డచ్చటికి దూత నంపుట, మనతో యుద్ధము చేయ సారసరాజును సహాయంబు వేడుటకై యుండును. మన యూహయొ

నిజమయ్యె నేని, మహాబలుండును బూర్వ మొకసారి మనచే నవ
మానితుం డయి యున్నవాడె కావున మహాసంతోషముతో హిరణ్య
గర్భునకుఁ దోడుపడు ననుటకు సందియము లేదు. వారిరువురుం గలిసి
కొని మనమీద దండు వెడలుట పొసంగునేని, ప్రస్తుతస్థితిని బట్టి
విచారింప మనము వారిని గెలువఁ గలుగుట దుర్ఘటము. కాబట్టి
హిరణ్యగర్భునితో సంధి చేసికొనుటయే యుత్తమపక్ష మని నాకుఁ
దోచుచున్నది.”

అనిన మందహాసనుండరాననుం డయి చిత్రవర్ణుం డిట్లనియె.
“హిరణ్యగర్భుఁ డెప్పు డాల మిచ్చి మనచేఁ బరాజితుఁ డయ్యెనో
యప్పుడె రాజ్యాధికారపూజ్యతం గోలుపోయి మనకు నేవక ప్రాయుఁ
డయ్యెను. అట్టివానిం బూజించి తెచ్చి మరల రాజ్యపీఠంబునం బ్రతి
ష్ఠింప వలసినంత యక్కఱ మన కిప్పు డేమి కలిగినది? అంత కలిగి
నప్పుడు పోలినట్లు చూచుకొందము. ‘ఈనఁ గాచి, పొలమును నక్క
లకుఁ బెట్టినట్లు, బాహుబలాధిక్యంబు పేరిమిని గవ్వ పడి రణంబునం
గెలుచుకొన్న రాజ్యంబును ఫలకాలంబున నొరునిపాలు నేయ నేల?
ఈవిషయమున నక్రమముగాఁ బూనుకొని మహాబలుండు మనమీద
ధ్వజ మెత్తినను నెత్తనిమ్ము. నాప్రతాపాలనంబు వేడిమి నాతఁ డిం
కొకసారి బాగుగఁ జవి చూచెడుంగాక!” అనుచుండ నొకశుకంబు
రోజుచుఁ గొలువుఁగూటంబుదిక్కునకుం బటతెంచుచు దూరమున
నుండి “దేవా! సింహశర్వీపరా జనేకానీకంబులతోడ న్నొడలి వచ్చి
మనపట్టణ మాక్రమింప నూరిబయల నిగ్డియుచున్నాఁడు.” అని
కేక వేసెను. రా జావాక్యము విని యలికిపడి ‘యేమి యేమి’ యని
యాత్రముతో నడిగెను. కొలువువారును ససంభ్రములైరి. అంతఁ
జలుకయు సమీపమునకు వచ్చి రాజుదిక్కు మొగము చేసి నమస్క-

రించి “దేవా! సింహశద్వీపరాజగు మహాబలుఁ డాకస్మికముగాఁ గోప
కారణ మేమియు లేకయె మనమీఁద దండు వెడలివచ్చి, తనసేనల
న్నగరంబుపఱగడ న్విడియించు చున్నాఁడు. అతండు మనరాజధాని
న్యమిపించువఱకును, మనవారి కెవ్వరికి నాతని రాక తెలియ
దయ్యెను. వారిం జూచి యిప్పుడూరికావలివారలు రణసంభ్రమంబు
నం బరిభ్రమించుచున్నవారు. నేను ఫలంబులు తేర వనంబునకుం;
జని ఫలంబులుకోయుచుఁ దొలుదొలుత నొక్కవృక్షాగ్రమునుండి
దూరమునమిన్నును మన్నును నేకము నేయుచు లేచినధూళిం బొడ
గాంచితిని; డోలాందోళితమాననుండనయి దానికారణంబుయోచించు
చుండ నింతలో గూతవేటుదూరమ్మున సైన్యకలకలంబు విననయ్యెఁ
వదంపడి బారులుతీరి మనప్రోలిదెసంజనుడెంచుపక్షి వారంబులనాలో
కించితిని; తదనంతరము పురోయాయి యయివచ్చినయొక బకంబు
వలన నది మనవీ డాక్రమింప వచ్చినసారసాధ్యక్షునిసైన్య మగుటం
దెలిసికొని, దేవర కాసమాచారమును నివేదింప వాయువేగమునం
బఱతెంచితిని.’ అని మరలఁ జెప్పెను.

అప్పు డమ్మయూరరాజు రాద్రరసమూర్తియై లేచి, కొలువు
కలయంజూచి యిట్లనియె — “దూరదర్శి! నిన్ననో మొన్ననోకదా
మహాబలుండు మనమీఁద దాడి వెడలి వచ్చి బవరంబునం బరాభ
వంబు నొంది సేనల నేలపాలు చేసికొని తాను మాత్రము ప్రాణంబు
లతో నవులఁ బడి నిజదేశముం జొచ్చినవాఁడు. దానినంతను నింత
లోనే మఱచి తాను నొకమానిసి ననుకొని ప్రబలత్వదుర్భలత్వంబులు
తలంపక తగరువచ్చి కొండను దాకినట్లు మరల మనమీఁద నే
మొగంబున వచ్చి దండు వెడలినాఁడు! చూచితివా యాతనికండ
కావరము? మన మిప్పుడపోయి యామత్తునిజన్యంబు చేసి నట్లై

న్యంబుగా యమపురి కతిథిం గావించుము. అవార్యశౌర్యధుర్యుండ నగునాముందఱఁ దృణకల్పుఁ డగునీపక్షి యొకటివాఁడు? ఈతని సైన్య మెంత? మున్నుండ యీవచ్చినవీరవారంబునెల్ల ఫేరవంబుల కాహారంబు కావించి వచ్చి, పిదప సింహశద్వీపమునకుం గూడ దాడి వెడలి యీసారి తప్పక యాతనిరాజధానిం గూఁకటివేళ్ళతోఁ బెల్ల గించి పేరు లేకుండ నేలమట్టము కావించుము.” అనిన సవినయంబుగా మంత్రి యిట్లనియె.

“ఇన్నా శృవలెఁ గాదు. మున్నటిపోరునఁ బేరు గలవారు పలువు రంతరించుటంజేసి మనసైన్య మిప్పుడు శూరశూన్యమై యున్నది. తామ్రచూడుండు పోయినతరువాత మనసేనలస్థితిగతుల నెఱిగి నడపి కార్యావసరంబున ధైర్యంబును శౌర్యంబును బాహువీర్యంబును మెఱయించి దళవాయితనంబు పూన నర్హుం డగునూహఃపోహవిచక్షణుఁ డొక్కఁడును నాకంటికిం గనఁబడకున్నాఁడు. అందుచే మన సైనికనికరంబులు బహునాయకత్వంబు గలిగి యున్నవి. ఎల్లకాలం బును సాహసంబు సాగిరాదు. శత్రు వొకప్పుడు లోఁబడినవాఁడె కదా యని తలంపం బనిలేదు; శిఖిశిఖాతప్తం బగుజలంబె పొంగిపడి యాయగ్నిం జల్లార్చుచుండుట లోకధర్మము. శకటగతచక్రంబు తెఱంగునఁ గాలగతులం గ్రిందు మీఁడును మీఁదు గ్రిందును నగు చుండును. కరనిహతకందుకంబునకుం బోలె భూమిపయిం బడినదేహ ధారుల కందఱకును బడు చుండుటయు లేచుచుండుటయు నై సర్లికము. నేనింతదూరము చెప్పుట నాప్రాణములు వంచించి కాదు. శరదంబుం బోలె ఘనగర్జితము చేయుటవలనం గార్య మెప్పుడును గానేరదు: మహాత్ములు సావధానముగా సాధకబాధకముల స్మృతి ముఖంబునఁ జక్కఁగా నాలోచించి, యర్థానర్థంబుల నూహించి,

రించి “దేవా! సింహశర్దీవరాజగు మహాబలుఁ డాకస్మికముగాఁ గోవ
కారణ మేమియు లేకయె మనమీఁద దండు వెడలివచ్చి, తనసేనల
న్నగరంబుపఱగడ న్విడియించు చున్నాఁడు. అతండు మనరాజధాని
నృమిపించువఱకును, మనవారి కెవ్వరికి నాతని రాక తెలియ
దయ్యెను. వారిం జూచి యిప్పుడూరికాపలివారలు రణసంభ్రమంబు
నం బరిభ్రమించుచున్నవారు. నేను ఫలంబులు తేర వనంబునకుం;
జని ఫలంబులుకోయుచుఁ దొలుదొలుత నొక్కవృక్షాగ్రమునుండి
దూరమునమిన్నును మన్నును నేకము నేయుచు లేచినధూళిం బొడ
గాంచితిని; డోలాండ్లోతమాననుండనయి దానికారణంబుయోదించు
చుండ నింతలో గూతవేటుదూరమ్మున సైన్యకలకలంబు విననయ్యెఁ
వదంపడి బారులుతీరి మనప్రాలిదెసంజనుడెంచువక్షివారంబులనాలో
కించితిని; తదనంతరము పురోయాయి యయివచ్చినయొక బకంబు
వలన నది మనవీ డాక్రమింప వచ్చినసారసాధ్యక్షునిసైన్య మగుటం
దెలిసికొని, దేవర కాసమాచారమును నివేదింప వాయువేగమునం
బఱతెంచితిని.’ అని మరలఁ జెప్పెను.

అప్పు డమ్మయూరరాజు రాద్రరసమూర్తియై లేచి, కొలువు
కలయంజూచి యిట్లనియె — “దూరదర్శీ! నిన్ననో మొన్ననోకదా
మహాబలుండు మనమీఁద దాడి వెడలి వచ్చి బవరంబునం బరాభ
వంబు నొంది సేనల నేలపాలు చేసికొని తాను మాత్రము ప్రాణంబు
లతో నవులఁ బడి నిజదేశముం జొచ్చినవాఁడు. దానినంతను నింత
లోనే మఱచి తాను నొకమానిసి ననుకొని ప్రబలత్వదుర్భలత్వంబులు
తలంపక తగరువచ్చి కొండను దాకినట్లు మరల మనమీఁద నే
మొగంబున వచ్చి దండు వెడలినాఁడు? చూచితివా యాతనికండ
కావరము? మన మిప్పుడపోయి యానుత్తనిజన్యంబు చేసి సన్నె

స్వంబుగా యమపురి కతిథిం గావించుము. అవార్యశౌర్యధుర్యుండ నగునాముందఱఁ దృణకల్పుఁ డగునీపక్షి యొకటివాఁడు? ఈతని సైన్య మెంత? మున్నుండ యీవచ్చినవీరవారంబునెల్ల ఫేరవంబుల కాహారంబు కావించి వచ్చి, పిదప సింహశద్వీపమునకుం గూడ దాడి వెడలి యీసారి తప్పక యాతనిరాజధానిం గూఁకటివేళ్ళతోఁ బెల్ల గించి వేరు లేకుండ నేలమట్టము కావించుము.” అనిన సవినయంబుగా మంత్రి యిట్లనియె.

“ఇన్నా శృవలెఁ గాదు. మున్నటిపోరునఁ జేరు గలవారు పలువు రంతరించుటంజేసి మనసైన్య మిప్పుడు శూరశూన్యమై యున్నది. తామ్రచూడుండు పోయినతరువాత మనసేనలస్థితిగతుల నెఱిగి నడపి కార్యావసరంబున ధైర్యంబును శౌర్యంబును బాహువీర్యంబును మెఱయించి దళవాయితనంబు పూన నర్హుం డగునూహాపోహవిచక్షణుఁ డొక్కఁడును నాకంటికిం గనఁబడకున్నాఁడు. అందుచే మన సైనికనికరంబులు బహునాయకత్వంబు గలిగి యున్నవి. ఎల్లకాలం బును సాహసంబు సాగిరాదు. శత్రు వొకప్పుడు లోఁబడినవాఁడె కదా యని తలంపం బనిలేదు; శిఖిశిఖాతప్తం బగుజలంబె పొంగివడి యాయగ్నిం జల్లార్చుచుండుట లోకధర్మము. శకటగతచక్రంబు తెఱంగునఁ గాలగతులం గ్రిందు మీఁదును మీఁదు గ్రిందును నగు చుండును. కరనిహతకందుకంబునకుం బోలె భూమిపయిం బడినదేహ ధారుల కందఱకును బడు చుండుటయు లేచుచుండుటయు నై సర్గికము. నేనింతదూరము చెప్పుట నాప్రాణములు వంచించి కాదు. శరదంబుం బోలె ఘనగర్జితము చేయుటవలనం గార్య మెప్పుడును గానేరదు: మహాత్ములు సావధానముగా సాధకబాధకమ్ముల స్మృతి ముఖంబునఁ జక్కఁగా నాలోచించి, యర్థానర్థంబుల నూహించి,

మఱి కార్యనిశ్చయము చేయుదురు. రాజు తానెంత బలవంతుఁ డయినను, బలువురురాజులతో వివాదము పెట్టుకొనరాదు; పెట్టుకొనె నేని, నిశ్చయముగా దురంతము నొందును. సర్ప మెంత బలవంత మయ్యును, చలిచీచులచేతం జక్కి యుక్కఱుచుండ మనము చూచు చుండ లేదా? నిరర్థకవిరోధంబు సమర్థింపం జూడక దేవర యిప్పుడు నన్ను గ్రహించి విగ్రహంబు మానవలయును. ఎవఁడు కార్య కార్యచిచారమును నూని, క్రోధమునే ప్రధానము చేసికొని యొక వనికి, బూనుకొనునో వాఁడు మొదల విచారింపక నకులమును జంపు కొని పిదప వివాదము నొందినబ్రాహ్మణునివలెనే కడపటఁ బశ్చాత్తప్తుఁ డగును. దేవర కాకథ చెప్పెద నవధరింపుఁడు.

గాడదేశమునందలి యొకయగ్రహారమున దేవశర్మ యనుపేరు గల వేదజుఁ డగువిప్రుఁ డొకఁడు గాఁడు. అతనికిఁ గొంతకాలము సంతానము లేనికొదన యొక్కటియే కాని వేఱుకొదన లేక యుండెను. అతనిభార్య యగుయజ్ఞసేని సంతానము లేని గయి. పుత్రులం గని పెంచు తనయీడుచేడియలం గని ముచ్చట పడుచు, బిడ్డలనిమిత్తము యోగులని వేషములు వేసుకొనువారినెల్లఁ గాళ్ళు గడుపులుం బట్టుకొని యాశ్రయించి వారిచే వేళ్ళు వెల్లంకులు గట్టించుకొనుచు, తాయి గన్న తాతికి గుడి గన్న గుడికి మ్రొక్కుచు, ఎవ్వ రేతీర్థము పేరు చెప్పిన నచ్చటికిఁ బోయి మునిగి వచ్చుచు, లోకములో లేనినోములు వ్రతములు పట్టుచుండును. ఇట్లు కొంతకాలము గడిచినపిమ్మట, నా యింతి యీశ్వరానుగ్రహమువలన, గర్భవతియై యొక్కపుత్రకుం గనియెను. లేక లేక కలిగినసంతాన మగుటంజేసి, తల్లిదండ్రు లాచిన్న వానిని తొమ్ముమీఁదికాలు నేలఁ బెట్టినక ప్రాణములకంటె నెక్కు వగా గారాభమునఁ బెంచుకొను చుండిరి. ఒకనాఁ డాబిడ్డను బా

లిచ్చి నిదుర పుచ్చి, యుయ్యలలోఁ బరుండఁబెట్టి మగనిని గావలి
 యుంచి యాజ్ఞనేని పొరుగువీధి నున్న తనపుట్టినింటికిఁ జూడఁబోయెను.
 నాఁడు పర్వదిన మగుటంజేసి రాజుదగ్గఱనుండి పార్వణశ్రాద్ధదాన
 మిచ్చుటకొఱకయి యాబ్రాహ్మణున కాహ్వానము వచ్చెను. సహజ
 దరిద్రుఁ డయిన యాశుద్ధశ్రోతియుఁ డప్పు డిట్లు చింతించెను. “రాక
 రాక నేటికాలమునకు భూపతికి నాయం దనుగ్రహము వచ్చి, సాహి
 త్యపరు లనేకు లుండ వారిం గాదని నాకే దాన మియ్యఁ దలఁచి
 వర్తమాన మంపెను. నన్ను భాగ్యవంతునిఁ జేయవలె నను తలంపుతో
 నేలిక పిలువనంపినపుడే, నాపాలిటి యభాగ్యదేవత సమయమున
 కీయసందర్భము తెచ్చిపట్టినది. ఇంకఁ బుట్టిపంటనుండి నాభార్య
 వచ్చు టెప్పుడు? నేఁ బోయి దానము పట్టు టెప్పుడు? రాకున్న నేమి
 పోవుదు నన్న నిందాఁకఁ గంటికి తెప్పవలెనుండి కాపాడుకొనుచున్న
 పిల్లవానికడం గావుండువారు లేరు; పోక మానెద నన్న భూనాలుఁ
 డాదానము నన్యుల కిచ్చివేయును. నాకొక్క యుపాయ మిది కనుపిల్లు
 చున్నది. బహుదినములనుండి కన్నబిడ్డవలెఁ బెంచుచున్నది. ముం
 మున్నదిగదా? ఈపెంపుడుముంగిని నాముద్దుఁబట్టికి రక్షక ముంచి
 కదిలిపోయి దానమును స్వీకరించి యింట నున్నట్లే పరుగెత్తుకొని
 వచ్చెదను.” అని నిశ్చయించి, ముంగిసయ ననుకేత ముంఁ జెప్పి
 యాయర్థకునకుఁ గావలి పెట్టి, రాజమందిరమునకుం బోయెను.
 దానమునిమిత్త మేగిన రెండుగడియలును బ్రాహ్మణునికి శరీర
 మొక్కటియె రాజమందిరమున నుండెనుగాని చిత్త మంతయు
 నింటిమీఁదను గొమారునిమీఁదనే యుండెను. ఇంతలో నొకకృష్ణ
 సర్పము మిద్దెమీఁదినుండి యుయ్యాలచేరులగుండ బాలుఁడు నిద్ర
 పోవుచున్న పొన్నుమీఁదికిఁ బ్రాకి వచ్చుచుండెను. దానిని

ముంగిస చూచి యొక్కయెగు రెగిరి మెడవట్టుకొని కొటికి ముక్కలు చేసి క్రిందఁ జడ వైచెను. అంత నాబ్రాహ్మణుఁడును రాచనగరం గానువీసములు గ్రహించి, కొడుకుమీఁదిప్రేమ తన్నుఁ ద్వరపెట్ట నేలమీఁద మడమలు మోపక డోలాయమాన మానసుం డయి మహావేగముతో వచ్చుచుండెను. బ్రభువుచుం దన స్వామియడుగులచప్పుడు విని, పాము నెత్తు రంటికొన్న నోటితో మార్గము పొడుగున రక్తబిందువులు జాఱ వీధిగుమ్మముదగ్గఱ కెదు రేగి, సంతోషముతో నాబ్రాహ్మణి కాశ్చర్యవేళ్యం బడి పెనఁగఁ జొచ్చెను. రక్తవిలిప్తముఖం బగునకులంబును జూచి గుండెలు తటతటఁ గొట్టు కొన, భీతిపరీతచేతనక్కుం డయి యాపాఱుఁడు తనకొమారునినె యా నకులంబు చంపి వచ్చెనని యెంచుకొని, పెంచిన విశ్వాసమయిన లేక నాముద్దుఁ బట్టి నెత్తురుఁగందు నెట్లు గఱచితి వని దురహంకారంబున జేరువ నున్న దుడ్డుకట్టను హస్తమున నంకించి నకులమును మోఁదెను. ఆమోఁడు శిరంబునం దగుల గ్రుడ్లు పెడలఁ బెట్టి, నేలం బడి విలవిలఁ దన్నుకొనుచు నొక్కపెద్దయఱ పఱచి నకులము ప్రాణము విడిచెను. ఆ ట్లాముంగియునుఱుఁ గొని యాభూనురుఁడు నందనుని కయి ప్రలాపించుచు లోనికిం జని తలిమంబునఁ జెక్కుచెమర్చుకుండ నిదురించు చున్న బాలకునిఁ గని, ప్రమోదమానమానసుం డయి, పదంపడి డోలానమీపంబున ఖండఖండము లయి పడి యున్న నల్లత్రాఁచును జూచి చోద్యపడి, కలరూపు తెలిసికొని శోకోద్రేకమ్మున నురమ్మున శిరమ్మును హస్తతలమ్మును మోఁదుకొనుచు నెందు నెవ్వరికిఁ గలుగని కలుషము తన కొదవెంగా యని పెద్దతడవు రోదనము చేయఁ జొడఁగెను. కాబట్టి యేకార్యమును సాఫకాశముగా విమర్శింపక త్వరపడి చేయరాదు.

అని దూరదర్శి చెప్పిన విని యించుక యనుమానించి, శిఖండి ప్రకాండుం డిట్లనియె. 'మంత్రివరా! నీవిప్పుడు చెప్పిన దంతయు నాదరణీయముగనే కానవచ్చుచున్నది. కాని శత్రు వొక్కఁడు మనపట్టణముమీఁద దండు వెడలి వచ్చి నాని నాక్రమింప నుపక్రమించు చుండఁగా దీర్ఘాలోచన చేసి కార్యనిశ్చయంబు చేయవలయు నని జాగు చేయు చుండుట పాడిగాఁ గనుపట్టదు. మన యాలోచన కుదురు నప్పటికిఁ బురము దొడ్డ పోవచ్చును. కాబట్టి ముందుగా నేకీతి నయిన నాతనిం బాటఁదోలు సాధనము చూచుట ముఖ్యకర్తవ్యము. ఇప్పుడు వచ్చినయాపదను దొలఁగించుకొన్నతరువాత హిరణ్యగర్భుని సంగతి చూచుకొందము. నాకుంజాడ వీరవారంబుం గూరుచు కొని పోయి వైరిం దారసించి పౌరుషంబు నెఱపుటకన్న వైరవారణంబునకుం దగినయుపాయం బన్యం బున్నట్లు కనుపట్టదు. అయినను నీబుద్ధిప్రచారంబునకు గోచరమయిన దేమయినం గలిగినఁ దెలుపుము. ఆలోచించి సర్వసమ్మత మయిన పక్షము నవలంబింతము. అనిన దాక్షాయ్యనాయకుం డిట్లనియె.

“మనము హిరణ్యగర్భునితోడం బోరి గెలుపు కొన్నవార మయ్యును, మన గెలు పొక గెలు పని సంతోషింప రాదు. ఏల యనిన—మనపాలం గల యోధవారఁబులోఁ జేరు గలవారు పెక్కం డ్రాలము చేసి స్వర్గస్థు లయిరి; ఉన్నవారిలోను బలువురు కాయంబుల నిండ గాయంబులు గలవా రయి పోరికిం బనికి రానివా రయిరి. ఇట్టి యశక్తులను వెంటఁ బెట్టుకొని పోయి, మేమే శూరుల మని సాహసంబున వైరిం దలవడుదు మేని మనవారు శరీరంబు కాన పడక యోవినంతవట్టు పోరాడినను దుదను బరాభవంబు నిశ్చయము. ఈ మహాబలుం డిప్పుడు మనమీఁద దాడి వెడలుట, హిరణ్యగర్భుని

మంత్రి యైన సర్వజ్ఞుని ప్రేరణము చేతం గాని స్వబుద్ధిచేతం గాదు. తనతొంటి విరోధంబు సాధించు కొనవలయు ననునద్యేశంబును దానికిం గొంత తోడుపడి యుండ వచ్చును. అయినను దనమిత్ర మనోరథం బీడేఱు నేని ఈతండు నంతుష్టుం డయి తనపురికి మరలఁ గలవాఁ డగుట సందియము లేదు. మన మిప్పుడు హిరణ్యగర్భుని సమాధాన వఱుచు కొనుయత్నంబు చేయటయే ప్రధానామషేయ మయిన కార్యము. కాబట్టి మున్నుండ యాహంసస్వామిపాలికి మనదూత యరుగవలయును; అట్లగుదుమాత కార్యసంఘటనం బొనర్చుకొని మరల మనలం జేరుటకు లోపలనె యామహాబలుని దళముల వలన నొకటి వుట్ట కుండ నీక్షణంబ సారసరాజు నొద్ద కొక రాయబారిఁ బంపుదము. ఇట్లు చేసిన సకలము ననుకూలముగా నడచును.” అనిన రాజును నొనని యాకొనియెను. అప్పుడే రాజానుమతంబున మంత్రి యరుణముఖుని రప్పించి మహాబలునితోడం బలుక వలయు పలుకుల నెల్లం దేటపడఁ గఱపి, కార్యంబు పొత్తు వఱుచుకొనిరమ్మని పంచిన, నాతండును వినయవేషంబునం జని నగరంబు వఱగడ నొక్క వనంబున నున్నస్కంధావారంబుం దఱిసి, నేనారక్షకులకుం దనవచ్చిన కార్యంబు చెప్పి యెల్ల సైనికులును మూఁతలు గట్టి తన్నుఁ జూచు చుండఁ దన్మధ్యంబున నొక్కచోఁ జందనతరు సమీపంబున లతాగృహంబున వసియించి యున్న మహాబలునిన్ ద్వారపాలకుల వెంబడిం బోయి సందర్శించి నమస్కరించి, యాతనియాజ్ఞానుసారముగా సమీపంబున గూరుచుండి చేతులు జోడించి యిట్లనియె.

“దేవా! జంబూధ్వీసాధినాథు లగుచిత్రవర్ణ మహారాజుల వారు తాముగ దేవరివారితోడ నాడు మన్నమాటల విన్నవించెద; అవధాన ముతోఁ జిత్తగింపుఁడు. ఇరుగు పొరుగుల దేశముల కేలికల మయిన

మనము మనలో నిట్లు దుర్మత్త్వంబు వాటించి మానుషధర్మమును మఱచి లోకులు మనలం దల లెత్తి చూడ జగడము లాడు చుండుట యుచితము గాదు. మన మైకమత్వంబుపేర్చిని సోదరభావంబు గూర్చి యుందు మేని, ముల్లోకము లొక్కట నెత్తి వచ్చినను గలన న్మనలఁ దేటి చూడఁ గలవే? పూర్వమేవేళావిశేషముననో మనమనసులలోఁ గ్రోధాగ్ని పొడచూపి, మెల్ల మెల్లఁగా రాజి ప్రజ్వరిల్లి యుద్ధరూప మునం బయ ల్పడలి యుభయపక్షములవారిం గొందఱి దహించి యప్పటి కాటినది; ఆటి పోయినదాని స్మరల మండఁ జేయుచు మన మనస్సీమలఁ గోపంబులు గాపురం బుండ నిచ్చుట యుభయములకును క్షేమకరము గాదు. ఇకముందు మనమన్యోన్యన్నేహము నవలంబించి మీమాట మేమును మామాట మీరును జెల్లించుచుఁ గూడి మనుట మాయభిమతము. కర్పూరద్వీపాధీశ్వరుం డగు హిరణ్యగర్భుఁడు మన కిరువురకుఁ బ్రాణమిత్రుఁడుగా నుండఁ దగినవాఁడు. అతనిరాజ్యం బాతని కిచ్చితి మని తెలిపి, మాతోడ సంఖ్యంబు నెఱవ నాతనినడుగ నేడె దూతను బంపు చున్నారము.”

అని చెప్పి యూరకున్నఁ మహాబలుండును గొంతవడి చింతించి, తనబలంబులు మార్గాయాసంబునం బడలి యుంటఁజేసియుఁ దనవచ్చిన కార్యం బనుకూలముగా ముగియుచిహ్నములు కానఁబడు చుంటం జేసియు సంధిచేసికొనుటయే యప్పటికుచిత మని నిశ్చయించి, పూర్వ వైరంబు మాని సంధి కియ్యకొనియెను. అప్పుడు మహాబలచిత్రవర్ణు లకుఁ గపాలనంధి యయ్యెను.

తరువాతఁ జిత్రవర్ణుండు తనమంత్రితో నాలోచించి, యుచిత గతిని హిరణ్యగర్భునివేర నొకలేఖ వ్రాసి, తల్లేఖం గొని పోయి హంసస్వామితో యుక్తక్రమంబున సంభాషించి కార్యంబు పొందు

పలుచుకొని రా నరుణముఖుండె తగినవారె డని యెంచి, అతనినె వయి నంబుచేసి క్రమ్మఱఁ గర్పూరద్వీపంబునకుఁ బంపి యాతనిపునరాగ మనంబున కెదురు చూచుచు దినము లెన్ను చుండెను. అతండును, గతివయస్రయాణంబులఁ గర్పూరపుదీపిం జేరి, రాజధానిం బ్రవేశించి, ముందుగా మంత్రిసందర్శనంబు చేసి నిజాగమనకారణంబు తెలిపి, యాతండు తన్ను వెంటఁ బెట్టుకొని పోవ హిరణ్యగర్భుని రహస్య వాసంబుఁ జొచ్చి, యచ్చట నాప్తవర్ణంబుతో నిష్ఠకథాప్రసంగంబులఁ గాలక్షేపంబు చేయు చున్న హంసాధ్వత్సుని పీక్షించి, నమస్కార పూర్వకంబుగాఁ దన్నెఱిగించుకొని, మితహితోక్తుల నిట్లనియె. “జంబూద్వీపాధినాథుండు చిత్రవర్ణుండు దేవర సుగుణవంశదను బలు పురు ప్రశంసెంపఁ బూర్ణమనంబుతో నాకర్ణించి, దేవరతోడిమైత్రి నపేక్షించి నన్నిటకుం బుత్తెంచెను. నేడు మొదలుకొని యథాపూర్వ ముగా దేవరవారు కర్పూరద్వీపరాజ్యాధికారంబు మరల వహించి, లోకోత్తరముగాఁ బ్రజాపాలనంబు గావించుచు మయూరస్వామి తోడి సాహార్దసౌఖ్యం బనుభవింప నర్హులు,” అని లేఖం జేతి కిచ్చెను. దానిం బుచ్చుకొని హిరణ్యగర్భుండు మంత్రితో నాలోచించి తగిన ప్రత్యుత్తరంబు వ్రాసి ధవళాంగునిచేత నిచ్చి, ‘నీవీయరుణ ముఖునితోడ జంబూద్వీపంబున కరిగి చిత్రవర్ణుని సందర్శించి యర్హ సంభాషణంబుల నాతని నలరించి యాజా బిచ్చి రమ్మని యానతి యొసఁగి, యరుణముఖుని నర్హసత్కారంబుల గారవించి చెప్పవలయు వలుకు లెల్లం జెప్పి, వీడుకొలిపెను.

అంత ధవళాంగుండును నరుణముఖుండును బయలు వెడలి, సరససంభాషణంబుల మార్గాయాసంబు వీసంబును గాన రాకుండ నడచి, కతివయదినంబులకు జంబూద్వీపంబు చేరి చిత్రవర్ణుండు నిండు

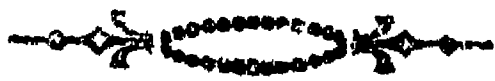
కొలు వుండి యుండ నాతనిపాదసందర్శనంబు చేసికొని, పంచేశంబు సమస్తంబును నివేదించి, కృతకృత్యు లయిరి. మహాబాంధును మిత్ర కార్యంబు సాధించుకొని చిత్రవర్ణుని మన్ననఁ బడసి, పరమానందభరితుండయి సైన్యసమేతంబుగా నిజదేశంబునకుం జనియెను. నాఁడు మొదలుకొని మహాబలచిత్రవర్ణ హిరణ్యగర్భ లన్యోన్యమైత్రిం బొడలుచు, బరస్పరక్షేమలాభంబులఁ బ్రతికాయుఖంబులఁ దెలిసికొనుచుఁ జిరకాలము సుఖముగా రాజ్యపాలనంబు గావించిరి.

అని విష్ణుశర్మ సంధితంత్రమును ససాకల్యముగా వచియించి, మీరును సర్వసర్వంసహాపతులతోను సంధి కావించుకొని, యొక మత్యంబు పెంపున సకలసౌఖ్యంబుల ననుభవింపుడనిన, రాజపుత్రులెంతయు సంతసించి 'దేవరమూలమున నజ్ఞానాంధకారంబునుండి వెలువడి జ్ఞానభాను స్సందర్శింపఁ గంటి మని విష్ణుశర్మను నుతియించిరి. అంత సనయు లయిన నృపతనయులఁ దనవెంటఁ దోడ్కొని పోయి, సుదర్శనున కర్పించి, విష్ణుశర్మ యాతనిచే సకలసమ్మానంబులం బొంది, యొకయగ్రహారము బహుమానంబు వడసెను.

సంధితంత్రము, సంపూర్ణము.

తర్క సంగ్రహము

తర్క సంగ్రహము

క. శ్రీశ్యామగుణానీ

కాకరుడును సర్వసజ్జ ♦ నార్తిహరుండున్,

శ్రీకరుడును నగు దేవునిఁ

బ్రాహ్మతాత్పర్యముక్తి ♦ భజియింతు మదిన్.

౧. - ద్రవ్యము, గుణము, కర్మము, సామాన్యము, విశేషము, సమవాయము, అభావము, అని పదార్థము లేడు.

౨. - పృథివి, అప్పు (నీరు,) తేజస్సు, వాయువు, ఆకాశము, కాలము, దిక్కు, ఆత్మ, మనస్సు, అని ద్రవ్యములు తొమ్మిది.

౩. - రూపము, రసము, గంధము, స్పర్శము, సంఖ్య, పరిమాణము, ప్రథక్త్వము (వేరుపాటు,) సంయోగము, విభాగము, పరత్వము (దూరత్వము,) అపరత్వము, (సామీప్యము,) గురుత్వము, ద్రవత్వము, స్నేహము, శబ్దము, బుద్ధి, సుఖము, దుఃఖము, ఇచ్ఛ, ద్వేషము, ప్రయత్నము, ధర్మము, అధర్మము, సంస్కారము. అని గుణము లిరువది నాలుగు.

౪. - ఉత్తేపణము (ఎగజిమ్ముట,) అవక్షేపణము (దిగిఁ ద్రోయుట,) కుంచనము (ముడుచుట,) ప్రసారము (ఛాచుట,) గమనము (నడక,) అని కర్మము లయిదు.

౫. - పరము, అపరము, అని సామాన్యము ద్వివిధము.

౬. - నిత్యద్రవ్యములయం దుండు విశేషము లనంతములు.

౭. — సమవాయ మేకవిధము.

౮. — ప్రాగభావము (పూర్వమున లేకుండుట,) ప్రధ్వంసాభావము (నశించుటచే లేకుండుట,) అత్యంతాభావము (అసలే లేకుండుట,) అన్యోన్యాభావము, అని యభావము చతుర్విధము.

౯. — ద్రవ్యములలో గంధముకలది పృథివి. అది నిత్య, అనిత్య, అనిద్వివిధము. పరమాణురూపమయినదినిత్య; కార్యరూపమయినది యనిత్య. శరీర, ఇంద్రియ, విషయ, భేదములవలన ననిత్య మరలఁ ద్రివిధము. మనుష్యులు మొదలగువారిది శరీరము; నాసాగ్రవర్తియయి, గంధగ్రాహక మయిన ఘ్రాణ మింద్రియము; మృత్సాక్షాదాదికము విషయము.

౧౦. — శీతస్పర్శముగలది యప్పు (జలము.) అది నిత్య, అనిత్య, అని ద్వివిధము. పరమాణురూప మయినది నిత్య; కార్యరూప మయినది యనిత్య. శరీరము, ఇంద్రియము, విషయము, అనుభేదములవలన ననిత్య మరలఁ ద్రివిధము. శరీరము వరుణలోకమునం దుండును; జిహ్వాగ్రవర్తియయి, రసగ్రాహక మయిన రసన యింద్రియము; నదీసముద్రాదికము విషయము.

౧౧. — ఉష్ణస్పర్శముగలది తేజస్సు. అది నిత్యము, అనిత్యము, అని ద్వివిధము. నిత్యము పరమాణురూప మయినది; అనిత్యము కార్యరూప మయినది. శరీరము, ఇంద్రియము, విషయము, అను భేదములవలన ననిత్యము త్రివిధము. శరీర మాదిత్యలోకమునం దుండును; కృష్ణతారాగ్రవర్తియయి, రూపగ్రాహక మయిన చక్షు రింద్రియము; భౌమము, దివ్యము, ఔదర్యము, ఆకరజము, అను భేదములవలన విషయము చతుర్విధము. వహ్నిదాదికము భౌమము, విన్యూ (మొలుపు) దాదికము దివ్యము, తిన్న దానిని జీర్ణముచేయుటకు హేమ

మయి యుదరమునం దుండునది యాదర్శము; సువర్ణాదిక మాక రణము.

౧౨. - రూపరహిత మయి స్పర్శముకలది వాయువు. అది నిత్యము, అనిత్యము, అని ద్వివిధము. పరమాణురూప మయినది నిత్యము; కార్ష్యరూప మయిన దనిత్యము. శరీరము, ఇంద్రియము, విషయము, అనుభేదములవలన ననిత్యము త్రివిధము. శరీరము వాయులోకమునం దుండును; సర్వశరీరవర్తి యయి, స్పర్శగ్రాహక మైనత్వంకొ ఇంద్రియము; వృక్షాదికంపనహేతువు విషయము.

౧౩. - శరీరములోపల సంచరించువాయువు ప్రాణము; అది యొక్కటియే యయినను, ఉపాధిభేదములవలనఁ బ్రాణాపానాది సంజ్ఞ లను బొందుచున్నది. [ప్రాణము, అపానము, వ్యానము, ఉదానము, సమానము. అను పంచనాయువులును పంచప్రాణము లనఁబడును.]

౧౪. - శబ్దగుణము కలది యాకాశము, అదియొక్కటి యయి, అంతటను వ్యాపించి నిత్య మయి యుండును.

౧౫. - అతీతము (భూతము) మొదలయిన వ్యవహారమునకు హేతు మయినది కాలము. అది యేక మయి సర్వవ్యాప్త మయి, నిత్య మయి యుండును (భూతము, భవిష్యత్తు, వర్తమానము, ఇవి యతీతము మొదలయినవి.)

౧౬. - తూర్పు మొదలయినవ్యవహారమునకు యోగ్య మయి నది దిక్కు. అది యేకమయి, సర్వవ్యాప్తమయి, నిత్యమయి యుండును, (తూర్పు, పడమర, ఉత్తరము, దక్షిణము, ఇవి తూర్పు మొదలయినవి.)

౧౭. - జ్ఞానాధికరణ (ఆధార) మయిన చాత్మ, అది పరమాత్మ, జీవాత్మ, అని ద్వివిధము. అం దీశ్వరుఁడును సర్వజ్ఞుఁడు నయినపర

మాత్మ యొక్కటియే; జీవాత్మ ప్రతిశరీరమునందును భిన్నమయి యుండును; అది సర్వత్ర వ్యాపించి నిత్యమయి యుండును.

౧౮. - నుఖదుఃఖాదులను బొందుటకు సాధన మైవయింద్రియము మనస్సు. అది ప్రత్యాత్మయందు నుండుటచేత నసంత మయి పరమాణురూపమై నిత్యమై యుండును.

౧౯. - చక్షు (కన్ను) స్పృశ్యముచే గ్రహింపఁ దగినగుణము రూపము. అది శుక్లము, నీలము, వీశము, రక్తము, హరితము (ఆకువచ్చ), కపిశము (కోతివన్నె), చిత్రము, అనుభేదములవలన సప్త విధము. అది వృధివియందును, జలమునందును, తేజస్సునందును, ఉండును. వానిలోఁ బృథివి యందు సప్తవిధముల నుండును; జలము నం దభాస్వరశుక్ల మయి యుండును; తేజస్సునందు భాస్వరశుక్ల మయి యుండును.

౨౦. - రసన (నాలుక) చే గ్రహింపఁ దగినగుణము రసము. అది మధురము, అమృతము (పులుసు), లవణము, కటువు (కారము), కషాయము (ఒగరు), తిక్తము (చేదు), అనుభేదములవలన షడ్విధము. అది భూమియందును, జలమునందును, ఉండును. అందుభూమియందు షడ్విధము; జలమునందు మధురముమాత్రము.

౨౧. - ఘ్రాణము (ముక్కు) చే గ్రహింప, దగినగుణము గంధము. అది సురభి (పరిమళము), అనురభి (కంపు), అని ద్వివిధము. అది వృధివియందుమాత్ర ముండును.

౨౨. - త్వగింద్రియమాత్రముచే గ్రహింపఁ దగినగుణము స్పర్శము. అది శీతము, ఉష్ణము, అనుష్ణాశీతము, అనుభేదమువలనఁ ద్రివిధము. అది వృధివియందును, అప్పునందును, తేజస్సునందును,

వాయువునందును, అందు శీతము జలమునందును, ఉష్ణము తేజస్సునందును, అనుష్ణాశీతము పృథివీవాయువుల యందును నుండును.

౨౩. - పృథివియందు పాకజనిత మైన రూపాదిచతుష్టయము (రూప, రస, గంధ, స్పర్శములు) అనిత్యము. ఇతిరస్థలములయందపాకజనిత మయినది నిత్యానిత్యభేదమును గలిగి యుండును. నిత్యగత మైనది నిత్యము; అనిత్యగత మైన దనిత్యము.

౨౪. - ఏకాదివ్యవహార హేతువయినది సంఖ్య. అది తొమ్మిది ద్రవ్యములయందుండి, యేకత్వము మొదలు పరార్థమువఱకు నుండును. ఏకత్వము నిత్యమును, అనిత్యమును అయి యుండును. నిత్యగత మయినది నిత్యము; అనిత్యగత మయినది అనిత్యము. ద్విత్వాదిక మంతట నిత్యము.

౨౫. - మానవ్యవహార కారణ మయినది వామాణము. అది తొమ్మిదిద్రవ్యములయందు నుండును. అది, అణువు, మహత్తు, దీర్ఘము, స్రాస్యము, అని చతుర్విధము.

౨౬. - పృథగ్వ్యవహారకారణు పృథక్త్వము. అది సర్వ ద్రవ్యములయందు నుండును.

౨౭. - సంయోక్త్యవ్యవహారమునకు హేతు వయినది సంయోగము. అది సర్వద్రవ్యములయందు నుండును.

౨౮. - సంయోగనాశకగుణము విభాగము. అది సర్వద్రవ్యములయందు నుండును.

౨౯. - పరావరవ్యవహారాసాధారణకారణము పరావరత్వము. అది పృథివ్యాదిచతుష్టయమునందును, మనస్సునందును, ఉండును. అది దిక్కృతము, కాలకృతము, అని ద్వివిధము. దిక్కృత మయిన పరత్వము దూరస్థ మయిన వస్తువునం దుండును; దిక్కృత మయిన

యపరత్నము సమీపస్థవస్తువునం దుండును. కాలకృత మయిన పరత్నము జ్యేష్ఠవస్తువునం దుండును; కాలకృత మయిన యపరత్నము కనిష్ఠవస్తువునం దుండును.

30.—ఆద్యపతనమున కసమవాయికారణ మయినది గురుత్వము. అది పృథివీజలములయందుండును.

31.—ఆద్యప్లందనము (కాటుట) న కసమవాయికారణ మయినది ద్రవత్వము. అది పృథివీజల తేజస్సులయందుండును. అది సాంసిద్ధికము, నైమిత్తికము, అని ద్వివిధము. సాంసిద్ధికము జలమునందుండును. నైమిత్తికము పృథివీతేజస్సులయందుండును. పృథివీసంబంధులయిన ఘృతాదులయందు ద్రవత్వ మగ్నిసంయోగజము; తేజస్సంబంధులైన బంగారము మొదలైనవాని యందును ద్రవత్వ మగ్నిసంయోగజము.

32.—చూర్ణాదులు మూర్ధ యగుటకు హేతు మయిన గుణము స్నేహము. అది జలమునందుమాత్ర ముండును.

33.—శ్రోత్రము (చెవి) చేత గ్రహింపఁ దగిన గుణము శబ్దము. అది యాకాశమునందు మాత్ర ముండును. అది ధ్వన్యాత్మకము, వర్ణాత్మకము, అని ద్వివిధము. ధ్వన్యాత్మకము భేర్యాదులయందుండును; వర్ణాత్మకము సంస్కృతభాషాదిరూప మయినది.

34.—సర్వస్వవహర హేతు వైన జ్ఞానము బుద్ధి. అది స్మృతి, అనుభవము, అని ద్వివిధము. సంస్కారమాత్రజన్య మయిన జ్ఞానము స్మృతి; శిశ్నిన్న మయిన జ్ఞాన మనుభవము. యథార్థము, అయథార్థము అని యనుభవజ్ఞానము ద్వివిధము. ఆయాగుణములు కలదానియందు దాప్రకార మయిన (ఆయాగుణములు కలవనెడి) యనుభవము యథార్థము—రజితమునందు రజితజ్ఞానము యథార్థము; ఇదియే

ప్రమ యనబడును. ఆయాగుణములు తేనిశానియం దాప్రకార మయిన (ఆయాగుణములు కనబడి) జ్ఞా మయాధార్థము — శుక్తి యందు రజతజ్ఞాన మయాధార్థము; ఇదియే భ్రమ యనబడును.

31.—ప్రత్యక్షము, అనుమితి, ఉపమితి, శబ్దము, అను భేద ములవలన యధార్థానుభవము చతుర్విధము. ప్రత్యక్షము, అనుమా నము, ఉపమానము, శబ్దము, అను భేదములవలనఁ దత్కరణము సహితము చతుర్విధము.

32.—వ్యాపారవంత మైన యసాధారణకారణము కరణము. అనన్యథాసిద్ధకార్య నియతిపూర్వవృత్తి కారణము; వ్రా భావప్రతి యోగి కార్యము.

32.—సమవాయి, అసమవాయి, నిమిత్తము, అనుభేదముల వలన కారణము త్రివిధము. పటమునకు తంతువులవలెను, స్వగత రూపాదులకు పటము (బట్ట) వలెను, దేనినుండి సమవేతి (పరిమితి సంబంధముగల) కార్యము పుట్టునో యది సమవాయి కారణము. పటమునకు తంతు (దారముల) సంయోగమువలెను, పటగతిరూపము నకు తంతురూపమువలెను, కార్యముతోఁగాని కారణముతోఁగాని యేకార్థమునందు సమవేతి మైనకారణ మసమవాయికారణము; పట మునకు కుంచెవలెను, మగ్గమువలెను, తమధయభిన్నమైన కారణము నిమిత్తకారణము. ఈ త్రివిధకారణములలో నసాధారణమైన కారణ మేదో యదియే కరణము.

33.—అందుఁ బ్రత్యక్షజ్ఞానకరణము ప్రత్యక్షము. ఇంద్రియార్థ గున్నికర్షణన్యమైన జ్ఞానము ప్రత్యక్షము. అది సర్వకల్పము, సపకల్పము, అని ద్వివిధము. ఇది యేదోయొకటి యనునట్లు నిష్ప్రకారక మైన

జ్ఞానము నిర్వికల్పము; ఇతఁడు డిద్దుఁడు, ఇతఁడు బ్రాహ్మణుఁడు, ఇది నలుపు, అనునట్లు సప్రకారక మైన జ్ఞానము సవికల్పము.

3౯.-సంయోగము, సంయుక్తసమవాయము, సంయుక్తసమవేత సమవాయము, సమవాయము, సమవేతసమవాయము, విశేషణ విశేష్యభావము, అని ప్రత్యక్షజ్ఞానహేతు వయిన యింద్రియార్థసన్నికర్షము పశ్చిధము. కటికి ఘటము ప్రత్యక్ష మయినప్పుడు సంయోగ సన్నికర్షము; చక్షుస్సంయుక్తమైన ఘటమునందు రూపముయొక్క వమవాయమువలన ఘటరూప ప్రత్యక్షమునందు సంయుక్తసమవాయ పన్నికర్షము; చక్షుస్సంయుక్తమైన ఘటమునందు సమవేత మయిన రూపము రూపత్వమునకు సమవాయ మగుటవలన రూపత్వ సామాన్య ప్రత్యక్షమునందు సంయుక్తసమవేత సమవాయ సన్నికర్షము; కర్ణరంధ్రమునం దుండెడియాకాశముయొక్క శ్రోత్రత్వము వలనను, శబ్దముయొక్క యాకాశగుణత్వమువలనను, గుణిగుణముల యొక్క సమవాయమువలనను శ్రోత్రమునకు శబ్దసాక్షాత్కార మయినప్పుడు సమవాయసన్నికర్షము; శ్రోత్రసమవేత మైన శబ్దము నందు శబ్దత్వముయొక్క సమవాయమువలన, శబ్దత్వసాక్షాత్కారము నందు సమవేత సమవాయసన్నికర్షము; భూతలము ఘటాభావమును గల దనుచో చక్షుస్సంయుక్త మైన భూతలమునందు ఘటాభావము యొక్క విశేషణత్వమువలన, అభావప్రత్యక్షమునందు విశేషణవిశేష్య భావసన్నికర్షము. ఈసన్నికర్షములవలనఁ గలిగినజ్ఞానము ప్రత్యక్షము. దీని కింద్రియము కరణము కాబట్టి యింద్రియము ప్రత్యక్షప్రమాణ మనుట సిద్ధము.

౪౦.-అనుమితయొక్కకరణ మనుమోక్షము. పరామర్శజన్య మైన జ్ఞాన మనుమితి. వ్యాప్తివిశిష్ట పక్షధర్మతాజ్ఞానము పరా

మర్శము—ఎట్లనఁగా, ఆపర్వతము నహిం వ్యాప్యమైన ధూమమును కలది యనుజ్ఞానము పరామర్శము; దానివలనఁ గలిగిన పర్వతము వహ్నిమంత మనుజ్ఞాన మనుమతి: ఎక్కడ ధూమ ముండునో యక్కడ వహ్ని యుండు నను సాహచర్య నియమము వ్యాప్తి వ్యాప్యముయొక్క పర్వతాదివృత్తిత్వము పక్షధర్మత.

రగ-స్వార్థము, పరార్థము, అని యనుమానము ద్వివిధము. స్వానుమితి హేతువు స్వార్థము-ఎట్లనఁగా, తానే పలుమాఱు చూచుట చేత వంటయిల్లు మొనలై నవాని యం దెక్కడధూమ ముండునో యక్కడ నగ్ని యుండు నని వ్యాప్తిని గ్రహించి, పర్వతసమీపము నకుఁ బోయినవాఁ డయి పర్వతమునందలి పొగను జూచి దానియందగ్ని యుండునా యనినందేహవడి, ఎచ్చటధూమముండునో యచ్చట నగ్నియుండు నన్న వ్యాప్తిని స్మరణకుఁ దెచ్చుకొనుచున్నాఁడు; తదనంతరము పర్వతము నహిం వ్యాప్యధూమవంత మని జ్ఞానము కలుగుచున్నది; దీనినే లింగపరామర్శ మందురు; అందువలనఁ పర్వతము వహ్నిమంత మనెడు యచుమితి పుట్టుచున్నది; అది స్వార్థానుమానము ధూమమువలన నగ్నిని దానే యనుమానించి, పరులకు బోధించుట కొఱకుఁ బంచావయవ మైనవాక్యమును బ్రయోగించినప్పు డది పరార్థానుమాన మగును—ఎట్లనఁగా,

(౧) పర్వతము వహ్నిమంతము;

(౨) ధూమపత్వమువలన;

(౩) మహానసము (వంటయిల్లు) వలెనే యేది ధూమవంతమో యది యగ్ని మంతము;

(౪) ఇదియు నాలాగుననే;

(గీ) కాఁబట్టి యిది (వ్యతము) యటువంటిదే (వహ్ని మంత్రము).

ఈవాక్యముచేఁ జ్ఞాతీవాదిత మయినలింగమువలన రెండపదియు నగ్నిని ప్రతిపాదించుచున్నది.

౪౨. - ప్రతిష్ఠ, హేతువు, ఉదాహరణము, ఉపనయము, నిగమనము, అనుసయిచును ననయపములు. (౧) “వర్వతము వహ్ని మంత్ర” మనునది ప్రతిష్ఠ: (౨) “ధూమవత్స్వము వలన” ననునది హేతువు; (3) “మహానసమువలెనే యేది ధూమ వంతమో యది యగ్నిమంత్ర” మనునది యుదాహరణము; (౪) “ఇదియు నాలాగు ననే” యనునది యుపనయము; (గీ) “కాఁబట్టి యిది యటువంటిదే” యనునది నిగమనము.

౪౩. - స్వార్థానుమితి యందును పరార్థానుమితియందును లింగ పరామర్శ మే కరణము; కాఁబట్టి లింగపరామర్శ మనుమానము.

౪౪. - అన్వయవ్యతిరేకి, కేవలాన్వయి, కేవలవ్యతిరేకి, అని లింగము త్రివిధము. వహ్ని (నిష్ప) ని సాధింపఁ దగినప్పుడు ధూమ వత్స్వము (పొగ గలిగి యుండుట) వలెనే, అన్వయముచేతను వ్యతిరేకముచేతను వ్యాప్తికలది అన్వయవ్యతిరేకి—మహానసము వలెనే యెచ్చట ధూమ ముండునో యచ్చట నగ్ని యుండు ననుచోటనన్వయ వ్యాప్తి; మహావ్రాదమువలెనే యెచ్చట నగ్ని లేదో యచ్చట ధూమ మును లేదనుచోట వ్యతిరేకవ్యాప్తి, అన్వయమాత్రవ్యాప్తిని గలది కేవలాన్వయి; ఎట్లునఁగా, పటమువలెనే ప్రమేయత్వము (తెలిసికొఁ దగట) వలన ఘటము పేరు పెట్టఁ దగిన దనుచోట, సర్వమునకును ప్రమేయత్వమును నభిధేయత్వమును (పేరు పెట్టఁ దగట) నుండుట

వలన ప్రమేయత్వాభిధేయత్వములకు వ్యతిరేకవ్యాప్తి లేదు. వ్యతిరేకమాత్రవ్యాప్తిని గలది కేవల వ్యతిరేకి ; ఎట్లనగా,

(౧) పృథివి యితరములకంటె భిన్న మయినది ;

(౨) గంధవత్త్వము (వాసనను గలిగి యుండుట) వలన ;

(౩) ఏది యితరములకంటె భిన్నము కాదో యది జలము వలెనే గంధవత్త్వ (గంధము కలది) కాదు ;

(౪) ఇది (వృథివి) యాలాగున (గంధము లేనిదిగా) లేదు ;

(౫) కాబట్టి యిది వాని (ఇతరముల) వంటిది కాదు.

గంధవత్త్వము వృథివీమాత్రవత్వ మగుటవలన, ఏది గంధవత్తో యది తదితరములకంటె భిన్న మయిన దనుచో నన్వయదృష్టాంతము లేదు.

౪౫. - (అగ్ని నూహించుటకు) ధూమనత్త్వము హేతువయినప్పుడు పర్వతమువలె సందిగ్ధసాధ్యవంతము పక్షము, అందు (అదృష్టాంతమునందు) మహాసమువలె నిశ్చితసాధ్యవంతము సపక్షము ; అందు మహాప్రదమువలె నిశ్చితసాధ్యభావవంతము విపక్షము.

౪౬. - సవ్యభిచారము, విరుద్ధము, సత్ప్రతిపక్షము, అసిద్ధము, బాధితము, అని హేత్వాభాసము లయిను. ఏకాంతికము (ఒకేయూహ గలది) కాసటి సవ్యభిచారము. అది సాధారణము, అసాధారణము, అనుపసంహరి, అసభేదమువలన త్రివిధము. అందు, సాధ్యాభావ సదృశి (సాధింపఁ దగినది లేకుండుట) సాధారణము ; ఎట్లనగా, 'ప్రమేయత్వమువలన పర్వతముపహ్నిమంతము' అనుచో ప్రమేయత్వముపహ్నిభావమును గలదియైనప్రదమునందును గలదు (గాన సాధారణము). సర్వసంక్షయవిపక్షవ్యావృత్తము (సపక్షమునకును విపక్షమునకును చెందనిది) అసాధారణము ; ఎట్లనగా, 'శబ్దత్వమువలన

శబ్దము నిత్యము' అనుచో నమన్తనిత్యములయందును, అనిత్యముల
యందును వ్యావృత్త మయిన (ఉండని) శబ్దత్వము శబ్దమునందు
మాత్రమే యుండునది (గాన నసాధారణము). అన్వయవ్యతిరేక
దృష్టాంతరహితము (అన్వయదృష్టాంతముగాని వ్యతిరేకదృష్టాంత
మునుగాని లేనిది) అనుపసంహరి ; ఎట్లనగా, 'ప్రమేయత్వము
వలన సర్వమును ననిత్యము' అనుచో సర్వమునకును వక్షత్వము
కలుగుటవలన దృష్టాంతమే లేదు (గాన ననుపసంహరి). సాధ్యాభావ
(సాధింపఁ దగినదానిలేమి) వ్యాప్య మయినహేతువు విరుద్ధము ;
ఎట్లనగా, 'కృతకత్వమువలన శబ్దమునిత్యము' అనుచోకృతకత్వమే
(చేయబడుటయే) నిత్యత్వాభావ మగుటచేత ననిత్యత్వమునందు
వ్యాప్త మగును. సాధ్యాభావసాధక మయినహేత్వంతర మెచ్చటఁ
గలదో యది సత్ప్రతిపక్షము ; ఎట్లనగా, 'శ్రవణసంబంధిత్వమువలన
శబ్దము నిత్యము' అనుచో 'కార్యత్వమువలన ఘటమువలె శబ్ద మని
త్యము' (అనవచ్చును). ఆశ్రయాసిద్ధము, స్వరూపాసిద్ధము, వ్యాప్య
త్వాసిద్ధము, అని యసిద్ధము త్రివిధము. 'అరవిందత్వమువలన సరో
జారవిందమువలెనే గగనారవిందము పరిమళము గలది' అనుచో
నాశ్రయాసిద్ధము. ఇచట గగనారవింద మాశ్రయము ; అది లేనేలేదు.
'చాక్షుషత్వమువలన శబ్దము గుణము' అనుచో స్వరూపాసిద్ధము.
ఇచట శబ్దమునకు శ్రావణత్వము (కర్ణగోచరత్వము) కలుగుటవలన
శబ్దమునందు చాక్షుషత్వము (నేత్రగోచరత్వము) లేదు. సోపాధిక
(ఉపాధిని గలది) మైన హేతువు వ్యాప్యత్వాసిద్ధము ; సాధ్యవ్యాపకత్వ
ముండఁగా సాధనవ్యాపకత్వము లేకుండుట యుపాధి. సాధ్యసమా
నాధికరణాత్మంతాభావా ప్రతియోగిత్వము (సాధింపఁ దగినదానితో
సమాన మయిన యాశ్రయము గల యత్వంతాభావమునకు విరోధి

కాకుండుట) సాధ్యవ్యాపకత్వము, సాధనవచ్చిష్టాశ్శీలతా భావప్రతి
యోగిత్యము. (సాధనవత్తునం గున్నయశ్శీలతాభావమునకు విరోధి
యగుట) సాధనవ్యాపకత్వము. వహ్నిమత్త్వమువలన పర్వశీము ధూమ
వంతమనుచోట వచ్చికట్టల సంయోగ ముపాధి; ఎక్కడ ధూమ
మందునో యక్కడ నార్ద్రేంద్రన (వచ్చికట్టల) సంయోగమనుట
సాధ్యవ్యాపకత్వము; అయోగోళము (ఇనుపగుండు) నం దార్ద్రేంద్రన
సంయోగము లేమింజేసి యెక్కడ వహ్నియుందునో యక్కడనార్ద్రేం
ద్రనసంయోగ ముపాధి; సోపాధికత్వము వలన వహ్నిమత్త్వము వ్యాప్య
త్వాస్థిమము. దేనికి సాధ్యాభావము ప్రమాణాంతరముచేత నిశ్చితి
మగునో యది బాధితము; ద్రవ్యత్వమువలన వహ్ని యనుష్ఠమనుచో
అనుష్ఠత్వము (చల్లదనము) సాధ్యము (సాధింపఁగలిగది); తదభావ
మయిన యుష్ణత్వము (త్వక్) స్పర్శనప్రత్యక్షముచేత గ్రహింపఁ
బడును గనుక బాధిత మయినది.

౪౭. — ఉపమితికరణ ముపమానము. సంజ్ఞా (పేరు) సంజ్ఞీ
(పేరుగలది) సంబంధజ్ఞాన ముపమితి; సాదృశ్యజ్ఞానము దానికరణము.
అతిదేశ* వాక్యార్థముయొక్కస్మరణ మనాంతరవ్యాపారము. ఎట్ల
నఁగా, ఒకఁడు గవయశబ్దార్థ మెఱుఁగనివాఁడయి, ఒకానొక యార
ణ్యక పురుషునివలన గవయమృగము గోవునలె నుండుననివిని, వనము
నకుఁబోయి వాక్యార్థమును స్మరించుకొని, గోసదృశ మయినరూపమును
జూచుచున్నాఁడు; అటుతరువాత నిదిగవయశబ్దవాచ్యమయినదని యుప
మితి పుట్టుచున్నది.

* ఒకచోటఁ జెప్పఁబడినదానిని సామ్యమునుబట్టి మఱియొకచోట నుపయోగ
పఱుచుట యతిదేశము.

౪౮. - ఆత్మవాక్యము శబ్దము, యథార్థవక్త యాత్మము. పద
నమూహము పాశ్చాత్యము :— “గోవును తెమ్ము” శక్తికలది పదము;
ఈ పదమువలన నీయర్థము లోధింపఁదగిన దనియెడి యీశ్వరసం
కేతము శక్తి.

౪౯. - ఆకాంక్ష, యోగ్యత, సన్నిధి, ఇవి వాక్యార్థజ్ఞాన
హేతువులు. పదమునకు పదాంతరస్థితీరేక ప్రయుక్తాన్వయానను
భావకత్వము (పదాంతరములేక యుద్దేశింపఁబడిన యర్థము నిచ్చుశక్తి
లేకుండుట) ఆకాంక్ష; అర్థాబాధము, యోగ్యత; పదముల నవిలంబ
నముగా (జాగులేకుండ) నుచ్చరించుట సన్నిధి.

౫౦. - ఆకాంక్షారహిత మయినవాక్యము ప్రమాణము
కాదు. ఆకాంక్షలేకపోవుటవలన, “గోవు, అశ్వము, పురుషుఁడు, మాస్తి.”
అనువాక్యము ప్రమాణము కాదు; యోగ్యతలేకపోవుటవలన, “అగ్ని
చేత తడుపఁచున్నాఁడు” అనువాక్యము ప్రమాణము కాదు; సన్ని
ధ్యాబాధమువలన, జామున కొకసారి “గోవును—తెమ్ము” అను
సహోచ్చరితములు కానిపదములు ప్రమాణము కాదు.

౫౧. - వైదికము, లౌకికము, అని వాక్యము ద్వివిధము.
ఈశ్వరోక్తమువలన వైదికము సర్వమును ప్రమాణము; లౌకిక మైన
యాత్మవాక్యము ప్రమాణము; ఇతర మప్రమాణము.

౫౨. - వాక్యార్థజ్ఞానము శాబ్దజ్ఞానము: తత్కరణము శబ్దము.

౫౩. - సంశయము, విపర్యయము, తర్కము, అను భేదము
వలన, అయథార్థానుభవము త్రివిధము. ఒకధర్మియందు విరుద్ధ
నానాధర్మవైశిష్ట్యజ్ఞానము సంశయము :— (ఒకవస్తువును జూచి)
స్థాణువుకాని పురుషుఁడుకాని (అనుకొనుట). విధ్యాజ్ఞానము విపర్య
యము :— శుక్తిని (ముత్యపుచిప్పను) జూచి రజతము (వెండి) అను

కొనుట. వ్యాఖ్యానోపయోగము చేసి వ్యాఖ్యానకారోపము చేయుట :— వహ్ని లేకపోయెనని, అప్పుడు ధూమమును లేకపోవును (అనుకొనుట).

గౌర. — యథార్థము, అయథార్థము, అని స్మృతియు ద్వివిధము. ప్రమాజన్యమయినది యథార్థము; అప్రమాజన్య మయథార్థము.

గౌగ. — అందఱిచేత ననుకూలముగాఁ దెలిసికొఁదగినదినుఖము.

గౌఁ. — ప్రతికూలముగాఁ దెలిసికొఁదగినది దుఃఖము.

గౌఁ. — కామ మిచ్ఛ.

గౌ. — ద్వేషము శ్రోధము.

గౌ. — కృతి ప్రయత్నము.

ఁ. — విహితకర్మజన్యము ధర్మము.

ఁ. — నిష్పిద్ధకర్మజన్య మధర్మము.

ఁ. — బుద్ధ్యాదు లెనిమిదియు (బుద్ధి, సుఖము, దుఃఖము, ఇచ్ఛ, శ్రోధము, ప్రయత్నము, ధర్మము, అధర్మము) ఆత్మమాత్ర విశేషగుణములు.

ఁ. — బుద్ధీచ్ఛాప్రయత్నములు నిత్యములు, అనిత్యములు, అని ద్వివిధములు. ఈశ్వరునివి నిత్యములు; జీవునివి అనిత్యములు.

ఁ. — వేగము, భావన, స్థితిస్థాపకము, అని సంస్కారము త్రివిధము. వేగము పృథివ్యాది చతుష్టయమునందును (పృథివి, జలము, తేజము, వాయువు,) మనస్సునందును, ఉండును. అనుభవ జన్యము స్మృతిహేతువు నయినభావన యాత్మయందు మాత్ర ముండును. మఱయొకవిధముగాఁ జేయఁబడినవానికి మరల తదవస్థా పాదకము స్థితిస్థాపకము — ఇది చాపలు మొదలయిన పృథివీమాత్ర మునం దుండును.

౬౧. - చలనాత్మక మయినదికర్మము. ఊర్ధ్వదేశసంయోగ హేతు వృత్తేణము; అథోదేశసంయోగ హేతు వచక్షేపణము; శరీర సన్నికృష్టసంయోగహేతు వాతుంచనము; వినికృష్టసంయోగహేతువు ప్రసారణము; అన్యముసర్వమునుగమనము. ఇది (చలనము) పృథివ్యాది చతుష్టయమునందును మనస్సునందానుమాత్ర ముండును.

౬౨. - నిత్య మయి యేక మయి యనేకములయం దుండు నది సామూహ్యము. అది, ద్రవ్య, గుణ, కర్మలయం దుండును. అది పరము, అపరము, అను భేదమువలన ద్వివిధము. పరము సత్త ; అపరము జాతిద్రవ్యత్వాది.

౬౩. - నిత్య ద్రవ్యములయం దుండు వ్యావర్తకములు విశేష ములు.

౬౪. - నిత్యసంబంధము సమవాయము. అది యయుతసిద్ధ ములయం దుండును; ఏరెంటిలో నొకటి రెండవదాని నాశ్రయించియే యుండునో యవి యయుతసిద్ధములు; ఎట్లనగా — అవయవావ యవులు, గుణగుణులు, క్రియాక్రియావతులు, జాతివ్యక్తులు, విశేష నిత్యద్రవ్యములు, మొదలయినవి.

౬౫. - అనాదియు సాంతీము నైనది ప్రాగభావము — ఉత్పత్తికింజు బూర్వము కార్యమున కిది యుండును. సాదియు ననంతము నైనది ప్రధ్వంసాభావము — ఉత్పత్తికింజు ననంతరము కార్య మున కిది యుండును. త్రైకాలికసంస్కర్తాభావ మత్యంతాభావము — ఎట్లనగా భూతిలమునందు ఘటము లేదు. తాదాత్మ్యసంబంధావచ్ఛిన్నప్రితియే గిరిమ (తాదాత్మ్యసంబంధముచే వేలుపలుకబడిన విరో

ధముకలది) అన్యోన్య భావము:— ఎట్లనగా, ఘటము పటము కాదు.

20. - సమస్త పదార్థములును పయిని జెప్పబడినవానిలోనే చేరియుండుటవలన పదార్థము లేడే యని సిద్ధ మయినది.

క. అన్నంభట్ట కృతంబయి

సన్నతి గన్నట్టితీర్థసంగ్రహమును దీ

ని న్నటి బాలురకొఱకున్

గ్రన్నన వీరేశలింగకవి తెనిగించెన్.

అలంకారసంగ్రహము

స్థితి క

.....

ఈపుస్తకము 1887వ సంవత్సరమునందు రాజమహేంద్ర వరమునందలి రాజకీయశాస్త్రపాఠశాలలోని పట్టపరీక్షతరగతి విద్యార్థులకొరకు రచియింపఁబడినది. అప్పటికి తెలుగుభాషలో వచనరూపమున రచియింపఁబడిన యలంకారగ్రంథములు లేవు. దీనిని వృద్ధిపఱచి పూర్వకవివిరచితములైన ప్రాథమికావ్యములనుండి లక్ష్యములను జేర్చి ప్రచురింపవలెనని యింతకాలము ముద్రింపింపక నిలిపియుంచితనిగాని నావాతక్షతి శిథిలము కా నారంభించినందున నిప్పుడు మార్పులు చేయక యున్నదియున్నట్లుగా సచ్చొత్తింపవలసినవాడ నయితిని. ఉపకారవేతనము నొందినతరువాత నొక గొప్పలక్షణగ్రంథమును వ్రాయఁదలచి యున్నాడను గాన నప్పుడందు దీనిని జేర్చి పెంపు పెందించెదను.

1-6-03.

కం. పి.

శ్రీ

అలంకారసంగ్రహము.

అర్థాలంకారములు.

౧. ఉపమాలంకారము — ఉపమానమునకును*, ఉపమేయమునకును*, రసికజనహృదయాహ్లాదకరమయి మనోహరమైనసాదృశ్యమును వ్యంగ్యరీతినిగాక స్పష్టముగాఁ జెప్పిపక్షమున, ఉపమాలంకారమగును. అది పూర్ణోపమ యనియు, లుప్తోపమ యనియు, రెండువిధములు గలది. ఉపమానము, ఉపమేయము, సాధారణధర్మము, ఉపమావాచకము, ఈనాలిగింటిని గలిగియున్నచో పూర్ణోపమ:— ఆమెముఖము చంద్రునివలె నందముగ నున్నది. ఈనాలిగింటిలో నొకటి రెండుమూడు లోపించిన లుప్తోపమ:— ఆమెముఖము చంద్రునివలె నున్నది. పోల్చుటకయి గ్రహించెడు గుణాధిక్యము గల చంద్రాదికముపమానము, వర్ణింపఁదగినదై న్యూనగుణము గల ముఖాదిక ముపమేయము; ఉపమానోపమేయములకు రెంటికిని సామాన్యమయిన అందము మొదలగునది సాధారణధర్మము; పోలికను బెలుపు వలె మొదలగునది యుపమావాచకము. పయివాక్యములలో, మొదటి దానియందు చంద్రుఁ డనునుపమానమును ముఖ మనునుపమేయమును, అంద మనుసాధారణధర్మమును, వలె ననునుపమావాచక

* ఉపమేయము వర్ణ్యము, ప్రస్తుతము, ప్రకృతము, విషయము, అనునామములతోను; ఉపమానము అవర్ణ్యము, అప్రస్తుతము, అప్రకృతము, విషయము, అనునామములతోను; వ్యవహారింపఁ బడుటయుఁ గలదు.

మును, ఉండుటచేత అది పూర్వోపమా యనియు, రెండవగానియందు అందమును సాధారణధర్మము లేకుండుటచేత అది లుప్తోపమా యనియు, గ్రహింపవలెను. వాచకలుప్త, ధర్మలుప్త, ధర్మవాచకలుప్త, వాచకోపమేయలుప్త, ఉపమానలుప్త, వాచకోపమానలుప్త, ధర్మోపమానలుప్త, ధర్మోపమానవాచకలుప్త, అని లుప్తోపమా యెఱుమిదివిధములు గల దని పెద్దలు చెప్పుదురు.

౨. అనన్వయాలంకారము — ఒకవస్తువునే యుపమానముగాను, ఉపమేయముగాను కూడ చెప్పినచో అనన్వయము:— శోభయం దామెఱుఁగమున కామెఱుఁగమే సమానము. ఇక్కడ వర్ణ్యమైన ముఖమే యుపమానముగాను ఉపమేయముగాను చెప్పబడుటచేత అనన్వయ మయినది. ఆమెఱుఁగము సాటి లేని దని తాత్పర్యము.

౩. ఉపమేయోపమాంకారము — రెండువస్తువులలో నొకదాని నుపమేయముగాను మఱియొకదాని నుపమానముగాను జెప్పి, మరల వానినే మార్చి యుపమానము నుపమేయముగాను ఉపమేయము నుపమానముగాను చెప్పినచో ఉపమేయోపమ; ఆమెఱుఁగమునకు చంద్రుఁడు సాటి, చంద్రున కామెఱుఁగము సాటి. ఇక్కడ ముఖము నుపమేయముగాను చంద్రుని నుపమానముగాను మొదట చెప్పి, వానినే మరల మార్చి యుపమేయముగాఁ జెప్పిన ముఖము నుపమానముగాను ఉపమానముగాఁ జెప్పిన చంద్రుని నుపమేయముగాను రెండవసారి చెప్పుటచే నుపమేయోపమ యయినది.

౪. ప్రతీపాలంకారము — (క) ప్రసిద్ధోపమానమున కుపమేయత్వము కల్పించినను, (చ) ఉపమానము లభించుటచే నుపమేయమును తీరస్కరించినను, (ట) ఉపమేయప్రాశస్త్యమునుబట్టి యుపమానమును తీరస్కరించినను, (థ) ఉపమానమువలని ప్రయోజన

ముపమేయము వలననే కలుగుటచేత నుపమానముతో పనిలేదని చెప్పినను, (ప) ఉపమేయమున కుపమానము సాటి కాదన్నను, ప్రతీపము.

(క) ప్రసిద్ధోపమానమున కుపమేయశ్లేషము లభించుట :- ఆమె ముఖముతో చంద్రుడు సమానుడు, ఇచట ముఖము చంద్రునితో సమాన మగుటకు నూఱుగా ప్రసిద్ధోపమాన మయిన చంద్రునే యుపమేయము చేసి చంద్రుడే ముఖముతో సమానముగా నున్నాడని చెప్పటచే మొదటి ప్రతీప మయినది.

(చ) ఉపమానము లభించుటచే నుపమేయమును తిరస్కరించుట :- ఓముఖమా! గర్వపడకుము. నీతో సమానుడు చంద్రుడున్నాడు. ఇక్కడ నుపమాన మయినచంద్రుడు లభించుటచేత నుపమేయ మగుముఖము తిరస్కరింపఁ బడినది గనుక రెండవ ప్రతీప మయినది.

(ట) ఉపమేయప్రాశస్త్యమును బట్టి యుపమానమును తిరస్కరించుట :- ఓచంద్రుడా! నేనె కాంతిమంతుడ నని యేల గర్వపడెదవు? నిన్ను మించిన దామె ముఖ మున్నది. ఇక్కడ నుపమేయ మయినముఖముయొక్క యుత్కృష్టతను బట్టి యుపమాన మయిన చంద్రుడు తిరస్కరింపఁబడినందున మూడవప్రతీప మయినది.

(త) ఉపమానమువలన ప్రయోజన ముపమేయమువలననే కలుగుటచేత నుపమానముతో పని లేదని చెప్పట :- ఓరమణీ! నీ ముఖదర్శన మగుచుండగా చంద్రుడేల యుదయింపఁ వలెను? ఇక్కడ నుపమాన మయినచంద్రుని యుదయము వలని ఫల ముపమేయ మయినముఖముయొక్క దర్శనముచేతనే కలుగుచుండుటచేత నుపమాన మయిన చంద్రునితో పని లేదని చెప్పఁబడినందున నాలవ ప్రతీప మయినది.

(వ) ఉపమేయమున కుపమానము సాటి కా దనుట :—
 ఓ కాంతా! తెలియనివారు నీ ముఖముతో చంద్రుడు సాటి వచ్చు
 నని చెప్పుట యసత్యమే నుమా. ఇక్కడ నుపమేయమైనముఖముతో
 నుపమాన మగుచంద్రుడు సాటి కా దని చెప్పబడినందున నయి
 దవప్రతీప మయినది.

గి. రూపాకాలంకారము-ఉపమేయమునందు హృదయరంజక
 ముగా నుపమానముయొక్కరూపము నారోపించినయెడల రూప
 కము :— ముఖచంద్రుడు మందహాసచంద్రికలకు గాయు చున్నాడు.
 ఇక్కడ నుపమేయము లగుముఖమందహాసములయందు వరుసగా
 ఉపమానము లగుచంద్రచంద్రికారూపము లారోపింపబడినవి గనుక
 రూపక మయినది. అభేదరూపకము, తాద్రూప్యరూపకము, అని
 రూపకము రెండువిధములు కలది. ఉపమానోపమేయములకు భేదము
 లేనట్లు చెప్పినచో నభేదరూపకము; ఈరాజు పురసంహారకుఁ డగు
 నీశ్వరుడు. ఇక్కడ నుపమేయ మైనరాజే యుపమాన మయిన
 యీశ్వరుఁ డైనట్లు చెప్పబడుటచే నభేదరూపకము. ఉపమానోప
 మేయములకు భేద మగుపడుచున్నను, ఉపమానరూపముచేత నుపమే
 యమునకు రంజనము కలిగించినచో తాద్రూప్యరూపకము. ఈరాజు
 పురసంహారకుఁ డగురెండపయీశ్వరుడు. ఇక్కడ నుపమేయ మగు
 రాజునకును నుపమాన మగునీశ్వరునకును భేదము చెప్పినను, ఈశ్వర
 రూపముచే రాజునకు రంజనము కలుగఁజేసినందున తాద్రూప్య
 రూపకము. న్యూన, అధిక, అనుగుభయభేదములచే వరుసగా అభేద
 తాద్రూప్యరూపకములు మరల మూడేసివిధములుగా భాగింపఁ
 బడినవి.

(య) న్యూనాభేదరూపకము - అభేదరూపకమునం దుపమానముకంటె సుపమేయమునందు న్యూనత చెప్పినచో న్యూనాభేదరూపకము:—ఈరాజు మూడవకన్ను లేనియీశ్వరుడు. ఇక్కడ సుపమాన మగునీశ్వరున కున్నమూడవకన్ను లేదని యుపమేయ మగురాజునందు న్యూనత్వము చెప్పబడుటచే న్యూనాభేదరూపకము.

(ర) అధికాభేదరూపకము - అభేదరూపకమునం దుపమానముకంటె సుపమేయమునం దధికత చెప్పినచో అధికాభేదరూపకము:—ఈరాజు నిందు పౌరుషము గలయీశ్వరుడు. ఇక్కడ సుపమాన మగు నీశ్వరునికి లేని నిందుపౌరుషము కలదని యుపమేయ మగురాజునం దధికత్వము చెప్పబడుటచేత అధికాభేదరూపకము. (నామార్థము పార్వతి గనుక స్థనారీత్వముచే శివునకు నిందుపౌరుషము లేదని తాత్పర్యము).

(ల) అనుభయాభేదరూపకము - అభేదరూపకమునం దుపమానముకంటె సుపమేయమునందు న్యూనత్వాధికత్వములను జెప్పక యుపమానముతోడ సమత్వమును జెప్పినచో అనుభయాభేదరూపకము:—ఈరాజు పురసంహారకుఁ డగునీశ్వరుడు. ఇక్కడ సుపమాన మగునీశ్వరునికిని సుపమేయ మగురాజునకును పురసంహారకత్వము సామాన్యముగాఁ జెప్పటచే అనుభయాభేదరూపకము.

(ళ) న్యూనతాద్రూప్యరూపకము - తాద్రూప్యరూపకమునం దుపమానముకంటె సుపమేయమునందు న్యూనతను జెప్పినచో న్యూనతాద్రూప్యరూపకము:—ఈరాజుపరమేశ్వరుడు మూడవకన్ను లేక ప్రకాశించు చున్నాడు. ఇక్కడ సుపమాన మగుపరమేశ్వరున కున్న మూడవకన్ను లేదని యుపమేయ మగురాజునందు న్యూనత చెప్పటచే న్యూనతాద్రూప్యరూపకము.

(వ) అధిక తాద్రూప్యరూపకము - తాద్రూప్యరూపకమునం దుపమానముకంటె నుపమేయమునం దధికతను జెప్పినచో నధిక తాద్రూప్యరూపకము:—ఈరాజుపరమేశ్వరుడు నిండు పౌరుషము కలిగి వెలయు చున్నాడు. ఇక్కడ నుపమాన మగుపరమేశ్వరునికి లేనినిండుపౌరుషము కలదని యుపమేయ మగురాజునం దధికత్వము చెప్పబడుటచే నధిక తాద్రూప్యరూపకము.

(ప) అనుభయ తాద్రూప్యరూపకము - తాద్రూప్యరూపకము నం దుపమానోపమేయములకు న్న్యూనత్వాధికత్వములను జెప్పక సమ త్వమును జెప్పినచో అనుభయ తాద్రూప్యరూపకము:—ఈరాజు పుర నంహారకుఁ డగురెండవయూశ్వరుడు. ఇక్కడ నుపమాన మగునీశ్వ రునికిని నుపమేయ మగురాజునకును పురనంహారకత్వము సామాన్య ముగాఁ జెప్పటచేత అనుభయ తాద్రూప్యరూపకము.

౬. పరిణామాలంకారము - ఉపమేయైక్యముచేత నుపమా నమే ప్రకృతకార్యోపయుక్తమైనదని చెప్పినచో పరిణామ మగును:— ఆమె వికాసము నొందిన నేత్రపద్మములతో వల్లభుని జూచెను. ఇక్కడ పద్మ మనెడియుపమానము నేత్ర మనెడియుపమేయముతోఁ జేరి కన్నులు చేయవలసిన ప్రకృతమైన వీక్షణకార్యమును పద్మములే చేసి నట్లు చెప్పబడినందున పరిణామమయినది.

౭. ఉల్లేఖాలంకారము—వివిధధర్మములు కలుగుటనుబట్టి యొకపదార్థమును పలువురు పలువిధములుగాఁ దలఁచినను, ఒకఁడే యనేకవిధములుగాఁ దలఁచినను, ఉల్లేఖము:—ఆరాజును స్త్రీలు మన్మథునిగాను, యాచకులు కల్పవృక్షముగాను, శత్రువులు యముని గాను, తలఁచుచున్నారు; దానమునఁ గర్ణునిగాను, కీర్తిని నర్జునుని గాను, బుద్ధిని బృహస్పతినిగాను, నేను భావించెదను. ఇందు మొదటి

వాక్యమున సౌందర్యము, త్యాగము. వీరత్వము, అనుగుణములను బట్టి రాజనాడి యొక్కపదార్థమునె స్త్రీలు, యాచకులు, శత్రువులు, అను పలువురు పలువిధములుగాఁ దలఁచుటచేతను, రెండవవాక్యమున నేనొక్కడనే యారాజును దాన, కీర్తి, బుద్ధులనుబట్టి పలువిధములుగాఁ దలఁచుటచేతను, ఉల్లేఖ మయినది.

౮. స్మృతిమదలంకారము :— ఉపమానోపమేయములలో నొకదానిని జూచినప్పుడు సాదృశ్యముచేత మఱియొకటి స్మరణకు వచ్చినయెడల స్మృతిమంతము:—చంద్రబింబమును జూచినప్పు డెల్ల నాకామముఖము స్మరణకు వచ్చుచున్నది. ఇక్కడ నుపమాన మగు చంద్రబింబమును జూచినప్పుడు సాదృశ్యమునుబట్టి యుపమేయ మగుముఖము తలఁపునకు వచ్చినట్లు చెప్పఁబడినందున స్మృతిమంత మయినది.

౯. భ్రాంతిమదలంకారము:— ఒకవస్తువును జూచినప్పుడు సాదృశ్యమునుబట్టి యది మఱియొకవస్తువుగా భ్రమ కలిగెనేని భ్రాంతిమంతము:—తుమ్మెద లామెముఖము పద్మ మనుకొని వ్రాలఁ బోవుచున్నవి. ఇక్కడ నుపమేయ మైన ముఖమును జూచి తత్సదృశ మైన పద్మ మని భ్రాంతి పడినట్లు చెప్పఁబడినందున భ్రాంతిమంత మయినది.

౧౦. సందేహాలంకారము:— ఒకవస్తువును జూచినప్పుడు సామాన్యధర్మమును బట్టి యది రెండుమూఁడు వస్తువులలో నదియో నిదియో యని సంశయము కలిగినచో సందేహము:— అతడు వసంతుఁడో కంతుఁడో! ఇక్కడ నొక పురుషుని జూచినప్పు డుభయ సామాన్య మయిన సౌందర్యమును బట్టి వసంతుఁడో కంతుఁడో యని సంశయము కలిగినందున సందేహ మయినది.

౧౧. అపహ్నుత్యలంకారము:— శుద్ధాపహ్నుతి, హేత్యవహ్నుతి, పర్యస్తాపహ్నుతి, భాంతాపహ్నుతి, ఛేకాపహ్నుతి, కైతవాపహ్నుతి, అని యపహ్నుతి యాఱు విధములు గలది.

(౧). శుద్ధాపహ్నుతి:—వర్ణమునం దితరవస్తుధర్మము నారోపించుట కయి యుపమేయముయొక్క ధర్మమును మఱుగుపఱచినచో శుద్ధాపహ్నుతి:—ఆవ్రకాశించునది చంద్రబింబము గాదు; ఆకాశగంగతోని సువర్ణకమలము. ఇక్కడ సుపమేయా మయిన చంద్రబింబమునం దుపమాన మయిన యాకాశగంగాకమలత్వము నారోపించుటకయి చంద్రబింబము కాదని వర్ణము మఱుగుపఱుపఱబడినందున శుద్ధాపహ్నుతి.

(౨) హేత్యవహ్నుతి:—అన్యముయొక్క ధర్మము నారోపించుటకయి వర్ణముయొక్క ధర్మమును హేతుపూర్వకముగా మాటపఱచినచో హేత్యవహ్నుతి:—వేడి చూపుచున్నది గాన నిది చంద్రబింబము కాదు; రాత్రి ప్రకాశించుచున్నది గాన సూర్యబింబమును గాదు; విరహాదులను బాధించుటకయి సముద్రమునందు పుట్టిన బడబానలము. ఇక్కడ వర్ణముయిన చంద్రబింబమునందు బడబానల ధర్మము నారోపించుటకయి వేడి చూపుట రాత్రి ప్రకాశించుటయను హేతువుల చూపఱబడి చంద్రత్వము మఱుగుపఱుపఱబడినందున హేత్యవహ్నుతి.

(3) పర్యస్తాపహ్నుతి:— ఉపమానమునం దుపమేయవస్తు ధర్మము నారోపించుటకయి యుపమానముయొక్క ధర్మమును మఱుగు పఱచినచో పర్యస్తాపహ్నుతి:— ఆ కనఁబడునది చంద్రబింబము గాదు కామినీముఖచంద్రబింబము. ఇక్కడ సవర్ణ మయిన చంద్రబింబమునం దుపమేయ మయిన కామినీముఖ ధర్మము నారో

పించుటకయి చంద్రబింబము కాదని యపహాసము మఱుగు పఱుపఁబడినందున పర్యస్తాపహ్నుతి.

(౪) భ్రాంతాపహ్నుతి :— అన్యసకు శంక కల్గినప్పుడు సత్యము చెప్పి భ్రాంతి నివారణముచేసినయెడల భ్రాంతాపహ్నుతి:— సఖ! శరీరమునకు కంపమును తాపమును పుట్టించెడును. ఓ చెలీ! జ్వరమా యేమి? సఖ! కాదుకాదు మన్మథుఁడు! ఇక్కడ నొక విరహిణి తనదేహమునకుఁ గంపమును దాపమును పుట్టించెడు నని చెప్పి నప్పుడు చెలికత్తెకు శంక తోచి యట్లు కంపతాపములను పుట్టించెడు నది జ్వరమా యని యడుగఁగా మన్మథుఁడని చెప్పి యాచెలి సందేహము నివారణము చేసినందున భ్రాంతాపహ్నుతి.

(5) ఛేకాపహ్నుతి:— అన్యసకు శంక తోచినప్పుడు, నిజమును మఱుగు వెట్టి బొంకినచో ఛేకాపహ్నుతి:— ఓకాంతా! అంతట మొఱవెట్టుచు నాపాదమునఁ బడెను. ఓచెలీ! యెవరెవరు? నీకాంతుడా యేమి? ఓసఖ! కాంతుఁడు నీ యడు. అరిదయ. ఇక్కడ నొక కాంతి తనకాంతుని విషయమును సర్మసఖితో మాటాడుచు మొఱవెట్టుచు పాదమునఁ బడె నని రహస్యముగా చెప్పుచుండఁగా మఱియొక చెలికత్తె విసి కాంతుఁడా యని యడిగినప్పుడు సత్యమును దాచి యందయ యని బొంకినందున ఛేకాపహ్నుతి.

(6) కైతవాపహ్నుతి:— కైతవము, ఫలము, పృజము, మిష, నెపము మొదలయిన పదములచే సత్యమును మాటపెట్టినయెడల కైతవాపహ్నుతి:— ఆకాంతయొక్క దృక్పాతిము లనుమిష చేత మన్మథబాణములు పెడలుచున్నవి. ఇక్కడ మిషమును పదముచేత దృక్పాతము లను సత్యమును మఱుగు పఱచినందున కైతవాపహ్నుతి.

౧.౨. త్రేత్యాలంకారము :— అన్యధర్మసంబంధమును బట్టి యొక వస్తువుయొక్క ప్రసిద్ధగుణాదులకు విశేషతాత్పర్యము కల్పించుట యత్రేత్యం. అది వస్తూత్రేత్యయనియు, హేతుత్రేత్యయనియు, ఫలోత్రేత్యయనియు మూడువిధములు గలది. ఉక్తవిషయ, అనుక్తవిషయ, అని వస్తూత్రేత్య రెండువిధములుగాను; సిద్ధవిషయ, అసిద్ధవిషయ, అని హేతుఫలోత్రేత్యలు రెండేసివిధములుగాను; భాగింపఁబడి యున్నవి. వస్తూత్రేత్యకుస్వరూపోత్రేత్యయనియు నామముకలదు.

(౧) ఉక్తవిషయవస్తూత్రేత్య :— ఉపమానధర్మసంబంధము కలుగుటనుబట్టి యుపమేయమున కుపమాన తాదాత్మ్యము నూహించినచో వస్తూత్రేత్యం. అందు విషయము చెప్పఁబడినచో నుక్తవిషయ :— ఈచీఁకటి చక్రవాకీపరహాగ్ని జనితధూమ మని నేనెంచెదను. ఇక్కడ నుపమేయ మగుచీఁకటికి నలుపు మొదలయినధర్మసంబంధము కలుగుటను బట్టి యుపమాన మగుపొగయొక్క తాదాత్మ్య మూహింపఁబడినందున వస్తూత్రేత్యయు, విషయ మగుచీఁకటి చెప్పఁబడినందున నుక్తవిషయయు, అయినది. తాదాత్మ్యమనఁగా నదే యిది యనుట.

(౨.) అనుక్తవిషయ వస్తూత్రేత్య :— వస్తూత్రేత్యయందు విషయముచెప్పఁబడని వక్షమున, అనుక్తవిషయవస్తూత్రేత్య :— ఇప్పుడా కాశము నీలిమైపూత పూసికొన్న దేమో యని యూహించెదను. ఇక్కడ విషయమగుచీఁకటి చెప్పఁబడనందున, అనుక్తవిషయ.

(౩.) సిద్ధవిషయ హేతుత్రేత్య :— హేతువుకానిదానిని హేతువునుగా నూహించినచో హేతుత్రేత్యం. అందుఁ బ్రసిద్ధమైన విషయముకలిగినేని సిద్ధవిషయ యనఁ బడును :— ఓయింతీ! నీమృదుపాదములు కఠినమయిన భూమిమీఁద మోపుటవలన నెఱ్ఱపడిన వని నేను తలఁచెదను. ఇక్కడ స్త్రీపాదములయందలి సహజారుణకాంతికి భూమి

మీఁద మోపుట హేతువు కానిదే హేతువునుగా సంభావించుటచేత హేతూత్పేక్షయు కఠినమయినభూమిమీఁద మోసినప్పుడు పాదము లెఱుపడుట ప్రసిద్ధము గనుక సిద్ధవిషయయు, అయినది.

(౪.) అసిద్ధవిషయ హేతూత్పేక్ష — హేతూత్పేక్ష యందు విషయ మప్రసిద్ధమగునేని, అసిద్ధవిషయ హేతూత్పేక్ష—ఓకాంతా! నీచుఖాభను జెందఁ గోరి చంద్రుఁడు పద్మములతో వైరము పూనె నని నేనూహించెదను. చంద్రునకుఁ బద్మములతోడి వైరమునకు ముఖాభనుజెందఁ గోరుట హేతువుకాకపోవుటచేత హేతూత్పేక్షయు, చంద్రుఁడు ముఖాభనుజెందఁ గోరుట యప్రసిద్ధ మగుటచేత నసిద్ధ విషయయు, అయినది.

(౫.) సిద్ధవిషయ ఫలోత్పేక్ష — ఫలము గానిదానిని ఫలము నుగా నూహించినచో ఫలోత్పేక్ష. అందుఁ బ్రసిద్ధవిషయము కలిగె నేని, సిద్ధవిషయ యనఁబడును — స్తనభారమును భరించుటకో యన నామె నడుము బంగరు మొలనూలిచేఁ గట్టబడినది. నడుముయొక్కుకుచ భారణమునకు బంగరు మొలనూలు కట్టుట ఫలము కానిదే ఫలమని యుత్పేక్షించుటచే ఫలోత్పేక్షయు, నడుము స్తనభారమును వహించుట ప్రసిద్ధ మగుటచేత సిద్ధవిషయము, అయినది.

(౬.) అసిద్ధవిషయ ఫలోత్పేక్ష—ఫలోత్పేక్షయందు విషయ మప్రసిద్ధ మగునేని, అసిద్ధ విషయ ఫలోత్పేక్ష — పద్మము నీ చరణై క్యము పొందుటకో యన నీటిలో తపస్సు చేయుచున్నది. పద్మములు నీటియందుండుటకు చరణైక్యము పొందుట ఫలముకానిదే ఫలముగాఁ జెప్పఁబడినందున ఫలోత్పేక్షయు, పద్మములు చరణైక్యము పొందుట యప్రసిద్ధ మయినందున అసిద్ధవిషయయు, అయినది.

౧౩. అతిశయోక్త్యలంకారము — రూపకాతిశయోక్తి, భేద

కాతిశయోక్తి, సంబంధాతిశయోక్తి, అసంబంధాతిశయోక్తి, అక్రమాతిశయోక్తి, చపలాతిశయోక్తి, అత్యంతాతిశయోక్తి, అని యతిశయోక్తి యేడువిధములు గలది. అందు రూపకాతిశయోక్తి, శుద్ధ, సాపహ్నవ, అని మరల ద్వివిధము.

(౧.) శుద్ధరూపకాతి శయోక్తి — ఉపమేయమును తద్వ్యాచక శబ్దముచేఁ జెప్పక యుపమాన రూపముచేత నిశ్చయించినచో శుద్ధ రూపకాతిశయోక్తి — నీలోత్పలద్వంద్వమునండి తీక్ష్ణ బాణము లెట్లు వెడలు చున్నవో చూడు. ఇక్కడ నుపమేయము లగు సేత్రములను కటాక్షనీక్షణములను తద్వ్యాచక పదములచేతఁ జెప్పక యుపమానము లగునీలోత్పలద్వంద్వతీక్ష్ణ బాణములచే నిశ్చయించుటచేత శుద్ధాతిశయోక్తి.

(౨.) సాపహ్నవ రూపకాతిశయోక్తి — రూపకాతిశయోక్తి యే యపహ్నవ సహితమైచో సాపహ్నవ రూపకాతిశయోక్తి — ఓరాజా! నీమృదూక్తి యందలి నుధను మూర్ఖులు భ్రాంతు లయి చంద్రునియందు వర్ణింతురు. ఇక్కడ మృదూక్తి మాధుర్యమే యమృత మని యతిశయోక్తిని జెప్పి చంద్రునియందలి దమృతము కాదని దానిని మఱుఁగు పఱుచుటచే సాపహ్నవ రూపకాతిశయోక్తి యైనది.

(3) భేదకాతిశయోక్తి — లోకసాధారణమయిన దానిని భేద మయినదానినిగాఁ జెప్పిచో, భేదకాతిశయోక్తి — ఓరామా! నీధైర్యము వేఱు; ఇతర రాజులధైర్యము వేఱు. రామునిధైర్యమితర రాజులధైర్యమువంటిదే యయినను దానిని భిన్నమయినదానినిగాఁ జెప్పుటచేత భేదకాతిశయోక్తి యయినది.

(౪) సంబంధాతిశయోక్తి — సంబంధము లేనిదానికి సంబంధ

మున్నట్లు చెప్పినచో సంబంధాతిశయోక్తి:—ఆవుగసాధములు చంద్ర
బింబమును స్పృశించుచున్నది సాధములకును చంద్రబింబమునకును
సంబంధ మేమియు లేకపోయినను మేము చంద్రబింబము నంటు
చున్నవని సంబంధము కల్పించినందున సంబంధాతిశయోక్తి
యయినది.

(గి.) అసంబంధాతిశయోక్తి — సంబంధ మున్నదానికి
సంబంధము లేకట్లు చెప్పినచో నసంబంధాతిశయోక్తి:—నీవు దాతవయి
యుండగా మేఘముల నెవ్వరు నాదరింపకున్నాడు. అంగజును మేఘ
ముల నాదరించుసంబంధ మున్నను లేకని చెప్పినందున నసంబంధాతి
శయోక్తి యయినది.

(ఁ.) అక్రమాతిశయోక్తి — కారణకార్యము లొక్కమాత్రే
సంభవించినట్లు చెప్పినచో నక్రమాతిశయోక్తి:— నీశరములు వింటిని
జేరుటయు శత్రుశిరఃస్థులు మంటిని జేరుటయు నొక్కమాత్రే కలుగు
చున్నవి. ఇక్కడ ముందుగాఁ బుట్టి కార్య మయిన బాణప్రయోగ
మును వెనుకఁ బుట్టిన కార్య మయిన శిరఃసాతమును ఒక్కసారియే
కలిగినట్లు చెప్పినందున నక్రమాతిశయోక్తి యయినది.

(2.) చపలాతిశయోక్తి — కారణమును బ్రసంగించినంతమాత్ర
ముననే కార్యము కలిగినట్లు చెప్పినచో చపలాతిశయోక్తి:—భర్త
గ్రామాంతరము పోయెదనని చెప్పగానే భార్య కుంగరములు కంక
ణము లయ్యెను. భర్త గ్రామాంతరము పోకయే కారణ మయిన
ప్రయాణముయొక్క నామోచ్చారణము చేయుటచేతనే భార్యయందుఁ
గార్య మయిన గృశత్వ మనగా వ్రేళ్ళకు పెట్టుకొందగిన యుంగరములే
చేతులకుఁ బుట్టినంత చిక్కుట చెప్పబడినందున చపలాతిశయోక్తి
యయినది.

(౮.) అత్యంతాతిశయోక్తి:— కారణము కంటె కార్యమే ముందుగా జరిగినట్లు చెప్పినచో సత్యంతాతిశయోక్తి. అయింతికి మొదటనే ప్రణయకోపము పోయెను; తరువాత భర్తనబ్బి బతిమాలెను. భర్తప్రార్థించుటయే తడవుగా కోపము పోయెనని చెప్పుటకు కార్యమయిన కోపశాంతియే ముందుగాఁ గలిగి కోపశాంతికిఁ గారణమయిన బతిమాలుటయే తరువాత జరిగినట్లు చెప్పఁబడినందున సత్యంతాతిశయోక్తి యయినది.

౧౮. తుల్యయోగితాలంకారము— (౧) ప్రకృతములకుఁగాని, అప్రకృతములకుఁగాని, ఏకధర్మమును జెప్పినచో మొదటి తుల్యయోగిత. ప్రకృతుల్యయోగిత:—చంద్రుఁ డుదయించుఁగానే పద్మములును జారిణుల ముఖపద్మములును ముడుచుకొని పోవుచున్నవి. చంద్రోదయనమయమునందు వర్ణింపఁ దగిన ప్రకృతము లగు పద్మములకును జారిణుల ముఖములకును ముడుచుకొని పోవుట యను నేకధర్మము చెప్పఁబడినందున ప్రకృతతుల్యయోగిత యయినది. అప్రకృతతుల్యయోగిత:— ఆమె శరీరమార్దవమును జూడఁగా మాలతీకుసుమములందును రసాలపల్లవములందును కాఠిన్యముతోఁచుచున్నది. ప్రకృతమైనకామినీశరీరవర్ణనమునం దప్రకృతము లయినమాలతీపుష్పములకును మామిడిచిగుళ్ళకును కఠినత్వ మనునేకధర్మము చెప్పఁబడినందున సప్రకృతతుల్యయోగిత యైనది.

(౨). హితాహితవస్తువులయం దేకక్రియను వర్ణించినచో రెండవతుల్యయోగిత:— ఆరాజు శత్రుగృహములయందును మిత్రగృహములయందును కాంచనవృద్ధియే కలిగించెను. ఇక్కడ సహితులయిండ్లలోను హితులయిండ్లలోను కాంచనవృద్ధి యనెడి యేకక్రియయే

వర్ణింపబడినందున రెండవతల్యయోగిత యైనది. తాంబూన మనఁగా బంగారమును, ఉమ్మెత్తయును.

(3) ఉత్కృష్టగుణము గలవదార్థములతో వర్ణమును సమ పఠించి యేకధర్మము చెప్పినచో మూడవతల్యయోగిత :— ఓరాజా ! ఇంద్రుఁడును కుబేరుఁడును నీవును లోకపాలురు. ఇక్కడ నుత్కృష్ట గుణము గల యింద్రకుబేరులకును వర్ణ్యుడైన రాజునకును జేర్చి లోక పాలత్వ మనెడి యేకధర్మము చెప్పబడినందున మూడవతల్యయోగిత యైనది.

౧౧. దీపకాలంకారము — ప్రకృతములకును అప్రకృతముల కును ఏకధర్మమును చెప్పినచో దీపకము:— ఓరాజా ! తాపముచే నూర్చుఁడును ప్రతాపముచే నీవును దుర్నిరీక్ష్యు లగుచున్నారు. ఇక్కడ వర్ణ్య మైన రాజునకును అవర్ణ్య మైన నూర్చునకును దుర్నిరీక్ష్యత యను నేకధర్మము చెప్పబడినందున దీపకమయినది.

౧౨. ఆవృత్తిదీపకాలంకారము — దీపమున కావృత్తి కలిగినచో నావృత్తిదీపకము. ఇది పదావృత్తి, అర్థావృత్తి, పదార్థావృత్తి, అని త్రివిధము.

(౧) పదావృత్తిదీపకము — వచ్చినపదమే మరల వచ్చినచో పదావృత్తిదీపకము కామినియు వలపు గొలుపు చున్నది; పూవులును వలపు గొలుపు చున్నవి. ఇక్కడ నర్థము వేతైనను వలపుగొలు పను పదమే మరలఁ బ్రయోగింపబడినందున పదావృత్తి యయినది.

(౨) అర్థావృత్తిదీపకము — వచ్చినయర్థమే మరల వచ్చినచో నర్థావృత్తిదీపకము :— మల్లికలును పూచుచున్నవి; కదంబములును పుష్పించుచున్నవి. ఇక్కడ పూచు పుష్పించు ప్రథములు భిన్నము

లయినను వానియర్థ మొక్కటియే యయి వచ్చినయర్థమే మరల వచ్చినందున స్థావృత్తిదీపక మయినది.

(3) ఉభయావృత్తి (పదార్థావృత్తి) దీపకము — పదార్థముల రెంటిని గూడ వావృత్తిగలిగినచో పదార్థావృత్తి దీపకము :— వర్ష యోగము వలన నెరుఱ్ఱును మోదించినవి; చాతకములును మోదించినవి ఇక్కడ మోదించె ననునదము రెండుమాన్లు వచ్చుటయే కాక యర్థముగూడ వేఱు కాక రెండుచోట్ల సంతోషించె నని యొక్కటియే యయినందున నుభయావృత్తిదీపక మయినది.

౧౭. ప్రతివస్తూప మాలంకారము :— ఒక సామాన్యధర్మమును రెండువాక్యములయందు భిన్నపదములచే జెప్పినచో బ్రతివస్తూపము :— నూరుడు తాపముచేత రాజిల్లును; శూరుడు చాపము చేత భ్రాజిల్లును. ఇక్కడ రెండు వాక్యములయందు నూరునకును శూరునకును ప్రకాశించుట యను సామాన్యధర్మము వరుసగా రాజిల్లు భ్రాజిల్లు ననుభిన్నపదములచే జెప్పబడినందున బ్రతివస్తూపము యయినది.

౧౮. దృష్టాంతాలంకారము — రెండు వాక్యములయందు భిన్నధర్మములను బింబప్రతిబింబభావముచేత జెప్పినచో, దృష్టాంతము :— లోకములో నీవే కీర్తిమంతుడవు; చంద్రుడే కాంతిమంతుడు. ఇక్కడ రెండువాక్యములయందు రాజునకును చంద్రునకును భిన్నధర్మము లయినకీర్తిమత్వమును కాంతిమత్వమును బింబప్రతిబింబభావముచే జెప్పబడినందున దృష్టాంత మయినది. బింబప్రతిబింబభావ మనగా నుపమానోపమేయములయొక్క ధర్మములను వేఱువాక్యములయందు వేఱుగా జెప్పినను వాని రెంటికిని పరస్పర సామ్యము గమ్యమయి యుండుట.

౧౯. నిదర్శనాలంకారము — వాక్యార్థవృత్తినిదర్శన, పదార్థవృత్తినిదర్శన, సదసదర్థబోధనరూపనిదర్శన, అని సదర్శన త్రివిధము.

(౧) వాక్యార్థవృత్తినిదర్శన — సద్వృత్తములయిన వాక్యార్థముల కైశ్యము నారోపించినచో, వాక్యార్థవృత్తినిదర్శన: — దాతకు పాదుష్యము లేకపోవుట చంద్రునకుఁ గళంకము లేకపోవుటయే. ఇక్కడ నుపమానోపమేయ ప్రాయము లయినసద్వృత్తవాక్యములయందు దాతయొక్క పారుష్ణాభావము చంద్రునికళంకరాహిత్యమే యని యర్థైశ్యము నారోపించుటచేత వాక్యార్థవృత్తినిదర్శన యైనది.

(౨) పదార్థవృత్తినిదర్శన — ఒకపదార్థమున కన్యధర్మము నారోపించి వర్ణించినచో పదార్థవృత్తినిదర్శన: — ఓకాంతా! నీనేత్రయుగళము నీలాంబుజద్వయవిలాసమును ధరించినది. ఇక్కడ నేత్రయుగళ మనుపదార్థమునకు నీలాంబుజములయందే యుండెను నీలాంబు విలాస మనెడిమన్యధర్మ మారోపింపఁబడినందున పదార్థవృత్తినిదర్శన యయినది.

(3) సదసదర్థబోధనరూపనిదర్శన — (క) ఒక రొక కార్యమును జేసి దృష్టాంతభూత మయినరూకార్యముచే నితరుల కసదర్థమును బోధించినచో, అసదర్థబోధనరూపనిదర్శన: — రాజవిరోధి నశించునని తెలుపుచుఁ జంద్రోదయమునఁ జీకటి నశించుచున్నది. ఇచ్చట రాజవిరోధముచేత నశించుచున్న చీకటి స్వనాశన మను కార్యముచే రాజవిరోధి తనవలెనే నశించు నని పరున కసదర్థమును బోధించునట్లు వర్ణింపఁబడినందున, అసదర్థబోధనరూపనిదర్శనయయినది. (చ) పయియట్లే సదర్థమును బోధించినచో సదర్థబోధనరూపనిదర్శన: — సంవదలకు నుష్మాదనుగ్రహము ఘనముఁ బోధించుచు నూర్మ్యుఁ డుదయించుచునే పద్మములకు శ్రీనిచ్చుచున్నాఁడు. ఇచ్చట కమలములకు

శోభ నిచ్చుచున్న నూర్వ్యుడు స్వకార్యముచే బద్ధములకు సీరుల నిచ్చుచున్న తనవలెనే యభ్యుదయకాలమున సుహృదులకు సీరులు కలిగింపవలెనని యితరులకు సదర్థమును బోధించునట్లు వర్ణింపబడినందున, సదర్థబోధనమాపనివర్ధన యయినది.

౨౦. వ్యతిరేకాలంకారము — ఉపమానోప మేయములకు సామూహ్యమును ధర్మమును జెప్పక వ్యతిరేకముగా నుండు ధర్మమును జెప్పినచో వ్యతిరేకము :— సత్పురుషులు శైలములవలె మహోన్నతులయినను ప్రస్థానికోమలులు గదా. ఇక్కడ నుపమేయ మగు సత్పురుషులకు నుపమాన మగుపర్వతములందు గలసామాన్యకాఠిన్యము, చెప్పబడక వ్యతిరేక మయిన కోమలత్వము చెప్పబడినందున వ్యతిరేక మయినది.

౨౧. సహోక్త్యలంకారము — హృదయరంజకముగా సహోక్త్యమును (తోడిను) గూర్చి చెప్పినచో, సహోక్తి :— నీకీర్తి నీశత్రువులతోడఁగూడ దిగంతముల కేగినది. ఇక్కడ పాటిపోయి దిగంతములను జేరెను శత్రువులతోఁ గూడఁ జేర్చి దిగంతములవఱకును వ్యాపించిన కీర్తిని చెప్పటచేత సహోక్తి యయినది.

౨౨. వినోక్త్యలంకారము—వినోక్తి రమ్యస్వరూపయనియు హేయస్వరూపయనియు, ద్వివిధము. (౧) ఒకవస్తువు లేకపోవుటచేత వర్ణ్యము రమ్య మగు నని వర్ణించినచో రమ్యస్వరూప :— ఓరాజా! నీసభ దుష్టులలేక ప్రకాశించుచున్నది. ఇక్కడ దుష్టులను పదార్థము లేకపోవుటచేత వర్ణ్య మగుసభ రమ్యముగా నున్నదని వర్ణించుటచే రమ్యస్వరూప యయినది. (౨) ఒకవస్తువు లేకపోవుటచేత వర్ణ్యమరమ్య మగు నని వర్ణించినచో హేయస్వరూప :— విద్యహృద్యయి నను విద్యయులేక ప్రకాశింపకున్నది. ఇక్కడ వినయ మనుపదార్థము

లేకపోవుటచేత వర్ణమును విద్యయరమ్యముగా నున్నదని వర్ణించుటచే హేయస్వరూపమయినది. వీనికి వరుసగా చారుతావినోక్తి, అచారుతావినోక్తి అని పేర్లు.

౨౩. సమాసోక్త్యలంకారము—ప్రస్తుతవృత్తాంతమును వర్ణించుచుండగా, అప్రస్తుతవృత్తాంతము స్ఫురించినయెడల సమాసోక్తి:—
చంద్రుడు రిక్తుడయి ప్రాచీముఖము నానుచున్నాడు. ఇక్కడ చంద్రుడెట్టి నయి తూనుపుదిక్కు యొక్క యగ్రమునందు గాన బడుచున్నాడని ప్రస్తుతవృత్తాంతము స్ఫురింపబడుచుండగా, చంద్రుడని పుంలింగపద ముండుటచేతను ప్రాచీ యని స్త్రీలింగపద ముండుట చేతను రిక్తుడు ముఖము ననుపదముల కనురాగము గలవాడు మోము నని యర్థము లుండుటచేతను కాశుకుడు కామినీముఖమును చుంబించుచున్నాడని యప్రస్తుతవృత్తాంతము స్ఫురించుట చేత సమాసోక్తి యయినది. సమాస మనగా సంక్షేపము. ప్రకృతా ప్రకృతవృత్తాంతములు సంక్షేపముగా నిందు చెప్పబడును గాన దీనికి సమాసోక్తి యని పేరువచ్చినది.

౨౪. పరికరాలంకారము:—సాభిప్రాయవిశేషము లున్నచో పరికరము:—శీతాంశుధరుడైనహరుడనాతాపమును బోగొట్టును గాక! ఇక్కడ శీతాంశుధరుడనువిశేషణము తాపనివారణసామర్థ్యాభిప్రాయగర్భితముగనుక పరికరాలంకారమయినది. ప్రకృతార్థమునకు విశేషతాత్పర్యమును గలిగించు విశేషణములు సాభిప్రాయవిశేషణములు.

౨౫. పరికరాంకురాలంకారము—సాభిప్రాయ విశేషమున్నచో పరికరాంకురము:—చతుర్భుజుడు మీకు బురుషార్థచతుష్టయము నిచ్చును గాక! ఇక్కడ జతుర్భుజుడను విశేష్యము చేత నాలుగు

చేతులు గల విష్ణువే నాలుగుపురుభార్థముల నీయ సమర్థుడని బోధించు చుండుటచేతఁ బరికరాంకుర మయినది.

౨౬. స్తోమాలంకారము—అనేకార్థములు గలుగునట్లు చెప్పి నచో స్తోమము:—అది ప్రకృతస్తోమమనియు, అప్రకృతస్తోమ మనియు, ప్రకృతాప్రకృతస్తోమ మనియు, త్రివిధము.

(౧) ప్రకృతస్తోమము—అనేకార్థములు కేవలవర్ణ్యములయందే యిచ్చినచోఁ బ్రకృతస్తోమము:— శంకరుఁడు మాధవుండు మాకు విజయ మిచ్చుఁగాక! ఇక్కడ సుఖము నిచ్చుచాఁడైన లక్ష్మీవల్లభుఁడైన శంకరుం డనియు, శంకరుఁడు మాధవుం డను పదముల కర్థ మయి కేవల ప్రకృతభూతు లయిన హరిహరులకు స్తోమచే నర్థ మగుటవలన ప్రకృతస్తోమ మయినది. శివవరమున ఉమాధవుఁ డని పదవిభాగము.

(౨) అప్రకృతస్తోమము—అనేకార్థములు కేవలవర్ణ్యముల యందే యిచ్చినచో నప్రకృతస్తోమము:—ఓకాంతా! నీసుఖము శంబర సంగతాబ్జతుల్య మయి యున్నది. ఇక్కడ శంబర సంగతాబ్జ మయిన ప్రకృతమునకే హరిణయుక్తుఁ డయిన చంద్రుఁ డనియు నీటిని పొందిన పద్మ మనియు రెండర్థములు కలిగియున్నందున నప్రకృతస్తోమ మయినది.

(౩) ప్రకృతాప్రకృతస్తోమము—ఒక యర్థము ప్రకృతపరము గాను మఱియొక్క యర్థ మప్రకృతపరముగాను నున్నచో ప్రకృతాప్రకృతస్తోమము—పద్మాకర మూర్ధికాకంకణాదులచే శోభిల్లుచున్నది. ఇక్కడ పద్మాకర మూర్ధికాకాంకణాదు లనుదానికి కొలఁకు తరంగ ములచేతను జలబిందువులచేతను నని యైవప్పుడు ప్రకృతవర్ణ్యపరము గాను లక్ష్మీయొక్క హస్త ముంగరములచేతను కడియములచేతను

నని మైనప్పు డప్రకృత మైన అక్షిప్తహస్తపరిముగాను అర్థద్వయము కలిగినందున ప్రకృతాప్రకృత మైనది.

౨౭. అప్రస్తుతప్రశంసాలంకారము - ప్రస్తుతాంశము తోఁచు నట్లుగా నప్రస్తుతాంశమును ప్రశంసించినచో నప్రస్తుతప్రశంసః— ఇంద్రునిఁదప్ప వేటొకని యాచింపని యాచాతకపక్షియే వక్షులలో నెల్ల నుకృతి. ఇక్కడ నింద్రుని దక్క వేటొక్కని చాతకపక్షి యాచింప దని యప్రస్తుతవిషయమును జెచ్చిటవలన క్షుద్రులను యాచింపబోవక గుణాధ్యు నాశ్రయించినవాఁడే నుకృతి యను ప్రస్తుతాంశము తోఁచుచున్నది గనుక, అప్రస్తుతప్రశంస యయినది.

౨౮. ప్రస్తుతాంకురాలంకారము — ఒక ప్రస్తుతవిషయము ద్యోతక మగునట్లుగా మఱియొక ప్రస్తుతవిషయమును వర్ణించినచో ప్రస్తుతాంకురము. దీనినే యన్యదేశ మందురు. ఓభృంగరాజా ! చక్కని మాలతీకుసుమమును విడిచి కంటకములతోఁ గూడిన మొగలి పూవు మీఁదికిఁ బోయెద వేమి ? ఇక్కడ నొక కులకాంత యొక తోటలో బరాంగనాసంగమార్థియై వల్లభుఁడు పోవుచుండఁగాఁ బ్రస్తుత మగవడుచు మాలతీపుష్పము నుండి మొగలిపూవు మీఁదికిఁ బోవుచున్న తుమ్మెదను గూర్చి యన్న పయివాక్యము వలన నుఖవ్రద మయిన కులాంగనా సంగమును విడిచి యపాయబహుళ మయిన పరాంగనాసంగమున కేలపోయెద వని భర్త నుద్దేశించి వలుకుట యను మఱియొక ప్రస్తుతాంశము బోధపడుచున్నది గనుక ప్రస్తుతాంకుర మయినది.

౨౯. పర్యాయోక్త్యలంకారము—(1) ఏవస్తువు నేప్రకారముగా వర్ణించిన నుబోధ మగునో యాప్రకారముగా వర్ణింపక భంగ్యం తరముచేఁ జెప్పినచో మొదటిపర్యాయోక్తి రాహువధూయశావన

మును వ్యర్థపఱచిన దేవుని గొలిచెదను. ఇక్కడ విష్ణువును లక్ష్మీవల్ల భాదిప్రసిద్ధవిశేషణములచే సుబోధ మగునట్లు చెప్పక రాహుని శిరో మాత్రావశిష్టునిగాఁ జేసి యాలింగనాది క్రియాశక్తి లేకపోవుటచే నాతనిభార్యయొక్క యావనమును వ్యర్థపఱచినవాఁడను విశేషణ మును వాడుటచే మొదిటిపర్యాయోక్తి యయినది. (2) తన యభీష్టకార్యమును కార్యాంతరమిషచేత సాధించుకొనినట్లు పర్ణించి నచో రెండవపర్యాయోక్తి — ఓదంపతులారా! మీరీపొదరింట నుండుఁడు. నే నాచూతలతను చూచి వచ్చెదను. మామిడిచెట్టును చూచివచ్చెద ననుమిషచేతఁ దొలగి తనయభీష్ట మయిన వధూవరుల యథేష్టావిహారమును కూర్చినట్లు వర్ణింపఁబడినందున రెండవపర్యాయోక్తి యయినది.

30. వ్యాజస్తుత్యలంకారము — (1) నిందావ్యాజమున స్తుతి చేసినచో మొదటివ్యాజస్తుతి—ఓగంగా! మహాపాపులను స్వర్గము నకుఁ బంపుచున్న నీకు వివేక మెక్కడిది? ఇక్కడ బయికి నిందవలెఁ గనఁబఱచినను నీవు పాపులను సహితము పావనులను జేసి స్వర్గసుఖ మున కర్హులను జేయుచున్నా వను స్తుతియే యుద్దేశింపఁ బడినందున మొదటివ్యాజస్తుతి యయినది. (2) స్తుతివ్యాజమున నింద చేసినచో రెండవవ్యాజస్తుతి—ఓదూతీ! నాపెనిమిటిని బిలువఁబోయి నానిమిత్త మయి యాతని దంతక్షతనఖక్షతములకు లోనయి శ్రమ నొందితివి గదా? నీ వెంత మంచిదానవు? ఇక్కడ బయికి స్తుతివలెఁ గనఁబఱచినను నానిమిత్త మయి పోయి దుష్టురాల వయి నాపతితోనే సంభో గించి వచ్చితి వను దూషణమే యుద్దేశింపఁబడినందున నిందాగర్భిత మయిన రెండవవ్యాజస్తుతి యయినది.

30. వ్యాజనిందాలంకారము — ఒక వస్తువును నిందించుటచే మఱియొకవస్తువు యొక్కనింద తోఁచినయెడల వ్యాజనింద—నన్నిట్లు దుఃఖము లనుభవింపు మని లిఖించిన బ్రహ్మ నింద్యుడు కాదు; ఆతని శిర మొక్కటి మాత్రమే ఖండించిన శివుడు నింద్యుడు. బ్రహ్మదేవుని యైదుతలమును దునుముక యొక్కతలను మాత్రమే తుని మిన శివుడు మామ్యుడని శివనిందవలన బ్రహ్మవధార్తుడని బ్రహ్మ నింద తోఁచుటచేత వ్యాజనింద యైనది.

31. ఆక్షేపాలంకారము—ఉక్తప్రతిషేధ రూపము, నిషేధాభాస రూపము, తిరోహితనిషేధవిధివ్యక్త రూపము, అని యిది త్రివిధము.

(1) ఉక్తప్రతిషేధ రూపము: — ఒకవస్తువును ముందుగాఁ గోరి, తరువాత, వస్త్యంతరము కలుగుటనుబట్టి విచారణమీఁద దానిని నిషేధించినచో నుక్తప్రతిషేధ రూపాక్షేపము — ఓచంద్రా! నీ నొక్క సారి దర్శన మిమ్ము. అక్కట లేదు. నాప్రియురాలి ముఖ చంద్రబింబ మున్నది. ఇక్కడ మొదటఁ జంద్రబింబమును గోరి, తరువాత నాహ్లాద కర మైన కాంతా ముఖ చంద్రబింబమును దలఁచుకొని చంద్రుని నిషేధించుటచేత నుక్తప్రతిషేధరూప మయినది.

(2) నిషేధాభాసరూపము—నిషేధము బాధింపఁబడినదయి యర్థాంతరమువందుఁ బర్యవసించుచు నొవిశేషార్థ ము దెచ్చినచో నిషేధాభాస రూపాక్షేపము — ఓరాజా! నేను దూతిని గాను. నీప్రియురాలిని దహించుచున్న యగ్ని సమ మగు విరహతాపమునుజూడ లేక వచ్చినదానను. ఇక్కడ దూతియే తాను దూతిని కానని చెప్పుటచే నిషేధ మాభాసమయి నేను సామ్యముగాఁ గార్యార్థమయి సమయోచితముగా మృషావాక్యములు పలుకు దూతిని కానను

సర్థాంతరమునందుఁ బర్యవసించుచు నీవు వచ్చి యిప్పుడే ప్రియురాలి ప్రాణములు కాపాడుకోవలె నను విశేషార్థమును దెచ్చినందున నిశ్చేదాభాసహావ మయినది.

(3) తిరోహిత నిషేధవిధివ్యక్తరూపము — తన కిష్ట మయిన నిషేధమును జెప్పక తన కిష్టములేని విధిని జెప్పుచు స్వాభిమతనిషేధము గర్భీకృత మగునట్లు చేసినచో తిరోహిత నిషేధవిధివ్యక్తరూపాక్షేపము:—ఓప్రియవల్లభా! నన్నిందు విడిచి దేశాంతరము పొమ్ము. నీవేగిన యుత్తరక్షణముననే నేనాదేశమునఁ బుట్టి మరల నీపాదనేన చేసెదను. ఇక్కడఁ దన కిష్ట మయినప్రియ దేశాంతర గమన నిషేధమును జెప్పక, తన కిష్టము లేని దేశాంతరగమనవిధినే చెప్పుచు తన మరణమును సూచించు వాక్యములతోఁ దనబ్రతుకు గోరినయెడలఁ బోవలదను నిషేధము గమ్య మగునట్లు చేయఁబడినందున తిరోహిత నిషేధవిధివ్యక్తరూప మయినది.

33. విరోధాభాసాలంకారము — రెండు వాక్యములు పై కన్యోన్యవిరుద్ధార్థములుగాఁ గనఁబడు చున్నను, అర్థాంతరముచేత విరోధము పరిహార మయినచో విరోధాభాసము—ఆరాజు నీతిమంతుఁడయ్యును ననీతిని ప్రజా పాలనము చేసెను. ఇక్కడ నీతిమంతుఁడయ్యు నీతిమాలి ప్రజాపాలనము చేసె నన్నయర్థము పైకి స్ఫురించు చున్నను, అనీతి యనుదాని కీతిబాధలు లేకుండ నని యర్థాంతర మయి పయివిరోధము పరిహార మయినందున విరోధాభాస మయినది.

34. విభావనాలంకారము — విభావనాలంకార మాణువిధములు గలది.

(1) కారణము లేకయే కార్యము పుట్టినట్లు చెప్పినచో ఔనుకటివిభావన — ఓకాంతా! నీపాదములు లత్తుక పెట్టక పోయినను

నెఱ్ఱ నగు సుఖము వి. ఇక్కడ లత్తుకపూత యనుకారణము లేకయే రక్తిమ యనుకారోత్పత్తి కలిగినట్లు సహజదారుణము లైనచరణములు వర్ణించబడినందున మొదటివిభావన యైనది.

(౨) సంపూర్ణకారణము లేకయే కార్యము పుట్టినట్లు చెప్పినచో రెండవవిభావన — మన్మథుఁ డతిమృదులాస్త్రములచేతనే ముల్లోకములను జయించెను. లోకముల గెలుచుటకు సంపూర్ణకారణము లైనకఠినబాణములు లేకయే కోమలపుష్పబాణము లనెడి యసంపూర్ణకారణముచేతనే లోకవిజయకార్యము నిర్వహించినట్లు చెప్పబడినందున రెండవవిభావన యైనది.

(3) ప్రతిబంధక మున్నను కార్యము కలిగినట్లు చెప్పినచో మూడవవిభావన — ఓరాజా! నీఖడ్గాహి పరనరేంద్రప్రాణానిలము లనే పాసము చేయుచున్నది. నరేంద్రు లనఁగా రాజులును విషవైద్యులును గనుక, ఖడ్గ మనెడినర్పము విషవైద్యప్రతిబంధ మున్నను నరేంద్రప్రాణములు గొనుట యనుకార్యము కలిగినట్లు చెప్పబడినందున మూడవవిభావన యైనది.

(౪) కారణము కానిదానివలనఁ గార్యము కలిగినట్లు చెప్పినచో నాలవవిభావన — ఆహా! ఇక్కడ శంఖమునందు వీణానినాదము కలుగు చున్నది! వీణానినాదము వట్టుటకు శంఖము కారణము కాకపోయినను, కామినీకంఠమును శంఖముగాను గళస్వరమును వీణానినాదముగాను నుద్దేశించి కారణము గానిశంఖమువలన వీణానినాద కార్యము కలిగినట్లు చెప్పబడినందున నాలవవిభావన యైనది.

(5) విరుద్ధకారణమువలనఁ గార్యము కలిగినట్లు చెప్పినచో నైదవవిభావన — ప్రియురాలి నెడఁబాసిన నన్ను శీతాంశుకిరణములే సంతాప పెట్టుచున్నవి. ఇక్కడ చలువ గొలువవలసినశీతాంశుకిరణము

లనునిరుద్ధకారణమువలన సంతాప మనుకార్యము పుట్టినట్లు చెప్పబడినందున నైదివవిభావన యైనది.

(౬). కార్యమువలననే కారణము పుట్టినట్లు చెప్పినచో నాటవిభావన — ఓరాజా! నీకరకల్పనృక్షమువలననే కీర్తిపయ పుట్టుదయి పుట్టుచున్నది. కల్పనృక్షములు పుట్టుటకు పాలసముద్రము కారణ మైనట్లు జగత్సృష్టికర్తయి యుండఁగా నిక్కడ కరకల్పక మనదికార్యమువలననే యశఃపయోనిధి యనుకారణము కలిగినట్లు చెప్పబడినందున నాటవిభావన యైనది.

౩౫. విశేషోక్త్యలంకారము:—సంపూర్ణ మయిన కారణమున్నను కార్యము పుట్టలే దని చెప్పినచో విశేషోక్తి:— అమెహృదయములో స్మరదీపము పూర్ణముగా వెలుగు చున్నను స్నేహమాన్ధతయుతగ్గ లేదు. లోకములో దీపము వెలుగుటచేత చమురు తగ్గుట ధర్మ మయి యుండఁగా నిక్కడ స్మరదీపము వెలుగుట యనుసంపూర్ణ కారణమున్నను స్నేహ మనుచమురు తగ్గుట యనుకార్యము పుట్టినట్లు చెప్పబడినందున విశేషోక్తి యైనది. స్నేహమనఁగా చమురును ప్రేమమును.

౩౬. అసంభవాలంకారము:— జరిగినకార్యము విషయమయి యట్లు జరుగు నని యెవ్వరికి నూహించుటకే శక్యము కాదని వర్ణించినచో అసంభవము:— ఒకగొల్ల శిశువు కొండ నెత్తు నని యెవ్వఁడనుకొనును? ఇక్కడ గోపాలబాలుఁ డై నకృష్ణుఁడు గోవర్ధన పర్వత మెత్తు నని యెవ్వరు ననుకో లే దని వర్ణించఁబడినందున అసంభవ మైనది.

౩౭. అసంగత్యలంకారము:— అది మూఁడువిధములు గలది.

(౧.) కారణ మొక-చోటఁ గలుగఁగాఁ గార్యము ముఱియొక-చోటఁ గలిగె నని చెప్పినచో మొదటి యసంగతి:— దుష్టులు రాజు చెవి కొఱకఁగా భృత్యజనులు చచ్చు చున్నాఁడు. చెవి కొఱకుట యనుకారణము రాజునందుఁ గలుగఁగా కార్య మయిన మరణ మచ్చటం గలుగక భృత్యులయందుఁ గలుగుచున్న దని చెప్పఁబడి నందున నసంగతి యైనది. చెవిగొఱకుట యనఁగాఁ గొండెములు చెప్పుట గాని దుష్టులకొండెముల మూలమున ప్రకృతివర్గమునకు ప్రాణాపాయము వచ్చుచున్న దని తాత్పర్యము.

(౨.) ఒక-చోటఁ జేయఁదగినపని ముఱియొక-చోట చేసినట్లు చెప్పినచో రెండవ యసంగతి:—ఓకాంతా! నీవు కంకణములు హస్తములందు ధరింపవలెనుగాని యిట్లు కన్నులందుఁ గంకణములు ధరింపవచ్చునా? ఇక్కడఁ జేతులయందు ధరింపవలసిన కంకణములు కన్నులయందుఁ ధరింపఁబడినట్లు చెప్పఁబడినందున నసంగతి యైనది. కంకణము లనఁగా హస్తాంగదము లనియు జలబిందువు లనియు నెఱుంగునది.

(౩.) ఒక కార్యమును జేయఁ-దలఁచి తద్విరుద్ధమైన కార్యమును జేసినట్లు వర్ణించినచో మూడవయసంగతి:— దానవారిని మనస్సునందు నిలుప బూని యతఁడు దానవారిని విడిచెను. ఇక్కడ దానవారిని మనస్సునం దుంచుకొనఁ దలఁచి దానవారిని విడుచుట యను విరుద్ధకార్యము చెప్పినట్లు చెప్పఁబడినందున నసంగతియైనది. దానవారియనఁగా విష్ణుమూర్తియనియు దానజల మనియుఁ జెలియునది.

౩౮. విషమాలంకారము—అననురూపఘటనానూప మనియు, విరూపకారోత్యత్తిరూప మనియు, అనిష్టానాప్తిరూపమనియు, విషమాలంకారము మూడువిధములు గలది.

(౧.) అననురూపఘటనానూపవిషమాలంకారము :— ఒకదాని కొకటి తగనిసదృశముల సంఘటనమును వర్ణించినచో నననురూప ఘటనానూపము :— ఈ శిరీషకునుమ నుకూమారశరీరమెక్కడ? దుర్భర స్మరజ్వరపరితాప మెక్కడ? ఇక్కడ మెత్తనిమేని కననురూపమగు దుర్భరమస్మృతతాపము ఘటిల్లుట వర్ణింపఁబడినందున నననురూపఘటనానూప విషమాలంకార మయినది.

(౨.) విరూపకార్యోత్పత్తి రూపవిషమాలంకారము :— కారణ విరుద్ధమైన కార్యముత్పత్తియైనట్లు వర్ణించినచో విరూపకార్యోత్పత్తి రూపము :— ఓరాజా! నీఖడ్గము నల్లని దయ్యను దెల్లనికీర్తిని ఘటించు చున్నది. కారణ మెట్టిగుణము కలది యగునో కార్య మెట్టిగుణము కలదియో కావలసినది ధర్మ మగుచుండఁగా నల్లనికత్తి యనుకారణము వలనఁ దెల్లనికీర్తి యనువిరూపకార్యము కలిగినట్లు చెప్పఁబడినందున విరూపకార్యోత్పత్తిరూపమయినది.

(౩.) అనిష్టావాప్తిరూపవిషమాలంకారము :— ఒకయిష్టకార్య ప్రాప్తికయి యత్నింపఁగా నిష్టలాభము కలుగక యనిష్టము కలిగినట్లు చెప్పినచో ననిష్టావాప్తిరూపము :— మూషక మహారాజు చేతఁ బెట్టెను గొఱికియందున్న పాముచే భక్షింపఁబడియె. ఇక్కడ నాహారమునిమిత్త మయి పెట్టెను గొఱికినయెలుక కాహారము లభింపక పోవుటయే కాక యనిష్ట మైనప్రాణహాని కూడ సంభవించినందున ననిష్టావాప్తిరూప మయినది.

3౯. సమాలంకారము — అనురూపవర్ణనరూపము, కారణ సాదృశ్యవర్ణనరూపము, అక్షేప కార్యసిద్ధివర్ణనరూపము, అని సమాలంకారము త్రివిధము.

(౧.) అనురూపవర్ణనరూపము — అనురూపము లగు రెండు వస్తువులకు సంఘటనము వర్ణించినచో మొదటిసమూలంకారము: — తనకుఁ దగినస్థల మని ముత్యాలహార మామె కంఠము నాశ్రయించెను. ఇక్క ముక్తాహారమునకు గళప్రదేశ మనురూపస్థల మని వర్ణింపఁబడినందున అనురూపవర్ణనరూపసమూలంకార మయినది.

(౨.) కారణసారూప్యవర్ణనరూపము — కార్యమునకుఁ గారణముతోడ నమాన రూపత్వమును వర్ణించినచో రెండవసమూలంకారము: — ఓలక్ష్మీ! నీటఁ బుట్టిన నీకు నీచోపసర్పణము సహజమే కదా? కారణ మైన నీటికి నీచోపసర్పణము సహజ మైనట్లే కార్య మైన క్షీరసముద్రసంభూత యగు లక్ష్మీకిని నీచోపసర్పణ మనుసరూపత్వము వర్ణింపఁబడినందున కారణసారూప్యవర్ణనరూపసమూలంకార మైనది. నీచోపసర్పణ మనఁగా జలపక్షమునఁ బల్లములకుఁ బొటుట యనియు, లక్ష్మీపక్షమున నీచులను జేరుట యనియుఁ దెలియునది.

(౩.) అన్వేశకార్యసిద్ధివర్ణనరూపము — ఒకఁడు చేయఁదలచిన కార్యముకష్టము లేకుండ సిద్ధించి నట్లు వర్ణించినచో మూడవసమూలంకార మగును: — ఓబావా! వారణమును గోరిన నీకు రాజద్వారమున వారణమే లభించినది గదా? ఇక్కడ వారణమును గోరినవాని కనాయాసముగా వారణమే లభించి నట్లు చెప్పఁబడినందున అన్వేశకార్యసిద్ధి వర్ణనరూపసమూలంకార మయినది. వారణ దురఁగా నేనుఁగును, ద్వారనిరోధమును గనుక, ఏనుఁగును బహుమానము పొందఁగోరి పోయినవానికి రాజభటుల వలన నిరోధము కలుగఁగా బావమటఁది పరిహాసముగాఁ బలికిన వాక్యము.

౪౦. చిత్రాలంకారము — ఒకఁడు చేయఁబూనినవనికి వివరీత మయిన ఫలమును భొందుట కయివ్రయత్నించినట్లు వర్ణించినచోఁ

జిత్రము — సుజనఁ జౌన్నత్యమును పొందఁగోరి నమ్రతను వహించును. ఇక్కడ సుజనఁడు పంగియుండుట యనెడుపని చేసి దానికి విపరీతఫల మయినయున్నది పొందఁగోరి యందున చిత్రాలంకార మయినది.

రగ. అధికాలంకారము — అధికాలంకారము రెండువిధములు గలది.

(౧.) విస్తార మయిన యాధారము కంటె నాధేయమున కాధిక్యమును వర్ణించినచో మొదటి యధికాలంకారము:— ఓరాజా! బ్రహ్మాండములను బుగ్బుదలవలె ధరించిన యామహాజలము నీగుణములు నిలుచుటకుఁ జాలకున్నది. ఇక్కడ రాజునకు గుణములు మహాజలమును దాటిపోయె నని మహాధారమగు మహాజలము కంటెను నాధేయ మగు సుగుణజాల మధిక మయినట్లు వర్ణింపఁబడినందున మొదటియధికాలంకార మయినది.

(౨.) విస్తార మయిన యాధేయమున కంటె నాధారమునందాధిక్యవర్ణనము చేసినచో రెండవ యధికాలంకారము:— ఓరాజా! నీయనంతగుణములు విశ్రమించి యుండుటచేత వాగ్భ్రహ్మ మంత గొప్పదే యనవచ్చును. ఇక్కడ రాజుయొక్క గుణము లన్నియుఁ దదాశ్రితకవికృతానంతకావ్యములం దిమిడె నని యాధేయ మయిన గుణజాలము కంటె నాధారమయిన కవివాగ్భ్రహ్మమునం దాధిక్యము వర్ణింపఁబడినందున రెండవయధికాలంకార మయినది.

ర.౩. అల్పాలంకారము — అల్ప మయిన యాధేయవస్తువున కంటె నాధార మతీనూత్న మయినట్లు వర్ణించినచో నల్పాలంకారము:— ఇప్పు డీకాంతకు మణియుంగరము జపమాల యగుచున్నది. వ్రేలికిముడ వలసినది గనుక సూత్న మయిన యుంగర మను

నాధేయము మణిబంధమునకే వదులయి మణిమాలలై యుండి విరహావస్థలన మణిబంధ మనునాధార మతిసూక్ష్మతను పొందినట్లు వర్ణింపఁబడినందున నల్పాలంకార మయినది.

౪౩. అన్యోన్యాలంకారము — రెండువస్తువుల కన్యోన్యోవకారమును వర్ణించినచో నన్యోన్యము:— కంఠముచే హస్తమును హస్తముచే గంఠమును శోభిల్లుచున్నవి. ఇక్కడ హస్తకంఠము లొకదానివలన నొకటి శోభిల్లుచున్న వని రెండిని పరస్పరోపకారము వర్ణింపఁబడినందున నన్యోన్య మయినది.

౪౪. విశేషాలంకారము:— ఆధారరహితాధేయ నిర్ణయము, ఏకానేక గోచరత్వవర్ణనరూపము, అకస్యకాన్యాయంతరవికృతినర్ణనరూపము, అని విశేషాలంకారము త్రివిధము.

(౧). ఆధారరహితాధేయ వర్ణనరూపము:— ప్రసిద్ధ మయిన యాధారము లేకున్నను నాధేయవస్తువు యిండి కార్యకరములగుచున్న వని వర్ణించినచో మొదటివిశేషము:— సూర్యుఁ డస్తమించినను నాతని కిరణములు దీపముల నాశ్రయించి రాత్రియందును జీకట్లు భేదించుచున్నవి. ఇక్కడఁ బ్రసిద్ధాధార మగుసూర్యుఁడు లేకపోయినను తదాధేయము లగు కిరణము యిండి తమపని చేయుచున్నట్లు చెప్పఁ బడినందున విశేష మయినది.

(౨) ఏకానేకగోచరత్వ వర్ణనరూపము:— ఒకవస్తువే యేక కాలమునం దనేకస్థలములయందున్నట్లు వర్ణించినచో రెండవవిశేషము:— ఓచెలీ! నాకిప్పుడు లోపలను వెలుపలను యుందును వెనుకను నర్వత్ర ప్రియుఁడే తోచుచున్నాఁడు. విరహిణికిఁ బ్రియుఁడను నొక్కవస్తువే బహుస్థలములయందుఁ గానఁబడుచున్నట్లు వర్ణింపఁబడినందున విశేష మయినది.

(3) అశక్యకార్యాంతరవికృతివర్ణనసూపము — ఒక కొంచెవుఁ గార్యసిద్ధి కయి ప్రయత్నింపఁగా నసాధ్యవస్థ్యంతరకరణము లభించి నట్లు వర్ణించినచో మూడవవిశేషము:— ఓరాజా! నిన్నుఁ జూచుట చేత మా కిప్పుడు కల్పవృక్షదర్శనము లభించినది. ఇక్కడ రాజదర్శనమున కయి యత్నింపఁగా దావిచేతనే యసాధ్య మయిన కల్పవృక్ష దర్శనకార్యకరణము తటస్థించినట్లు చెప్పఁబడినందున విశేష మయినది. రాజు వితరణగరిమచేతఁ గల్పవృక్షమువంటివాఁ డని భావము.

౪గి. వ్యాఘాతాలంకారము — తథాకార్యతథాకారిత్వక్రియ, పాకర్యనిబద్ధకార్య విరోధిక్రియ, అని వ్యాఘాతము ద్వివిధము.

(౧) తథాకార్యతథాకారిత్వక్రియ— ఒక కార్యమునకు సాధన మయినదానిని తద్విరుద్ధ మైన మఱియొక కార్యమునకు సాధన మయిన దానినిగా వర్ణించినచో వ్యాఘాతము:— లోకమునకుసంతోషకరము లయినపుష్పములతో మన్మథుడు లోకములకు బాధను జేయు చున్నాఁడు. జగత్ప్రీతికి సాధన మయిన పుష్పములను తద్విరుద్ధ మైన జగద్బాధకు సాధనముగాఁ జేసినట్లు వర్ణింపఁబడినందున వ్యాఘాత మయినది.

ఒకఁ డొకపనికి సాధనముగాఁ జేసికొన్నదానిని తత్ప్రతి భటుఁడు తద్విరుద్ధ మయిన పనికి సాధనముగాఁ జేసికొన్నట్లు వర్ణించి నను వ్యాఘాతమే యగును:— తన వాడిచూపునఁ జూచి మరుని రూపు మాపిన యీశివునిఁ దనవాడిచూపునఁ జూచి పార్వతి మరల మరుని బ్రతికించుచున్నది. మన్మథదహనమునకు చూపే సాధన మయినను శివునిజయించి మన్మథునిపాలు చేసిన పార్వతిచూపే మన్మథుని బ్రదికించుట. యను తద్విరుద్ధకార్యమునకు సాధన మయినట్లు వర్ణింపఁబడినందున వ్యాఘాత మయినది.

(౨) సౌత్తర్యనిబద్ధకార్యవిరోధిక్రియః—ఏసాధనము చేత నొక కార్యము నిశ్చయింపఁబడునో యాసాధనముచేతనే తద్విరుద్ధకార్యము సుకరముగా సమర్థింపఁబడినట్లు వర్ణించినచో వ్యాఘాతము:—
ఓ కుమారా! బాలుఁడవు గనుక నిన్ను రాజ్యమందు నిలిపెదను. ఓజనకా! బాలుఁడ సగుటచేతనే నన్ను రాజ్యమునందు నిలువ వలదని ప్రార్థించెదను. ఇక్కడ తండ్రి కుమారుని పడుచువాఁడను హేతువుచేత రాజ్యమునందు నిలువ నిశ్చయింపఁగా ననుభవము లేని పడుచువాఁడనెడి యా హేతువుచేతనే తద్విరుద్ధ మగు నిలుపఁగూడక పోవుటను సుకరముగా సాధించినట్లు వర్ణింపఁబడినందున వ్యాఘాత మయినది.

౪౬. కారణమాలాలంకారము:—వరుసగా నుత్తరోత్తరము లకు పూర్వపూర్వములు కారణము లయినట్లు గాని, పూర్వపూర్వముల కుత్తరోత్తరములు కారణము లయినట్లు గాని, కొన్ని సంగతులును జెప్పినచోఁ గారణమాల:—నీతిచేత ధనమును, ధనముచేత వితరణమును, వితరణముచేతఁ గీర్తియు, కీర్తిచేత స్వర్గమును గలుగును. ఇక్కడ నుత్తరోత్తరములకుఁ బూర్వపూర్వములు హేతువులుగాఁ జెప్పఁబడినందున మొదటి కారణమాల మయినది. నరకము పాపమువలనను, పాపము వారిద్ర్యమువలనను, దారిద్ర్యము దాన హీనతవలనను గలుగునుగాన దానపరుఁడవు కమ్ము. ఇక్కడఁ బూర్వపూర్వముల కుత్తరోత్తరములు హేతువులుగాఁ జెప్పఁబడినందున రెండవకారణమాల మైనది.

౪౭. ఏకావశ్యలంకారము:—ఉత్తరోత్తరపదమునకుఁ బూర్వపూర్వపదము విశేషణ మగునట్లుగాఁ గాని, పూర్వపూర్వపదమున

కుత్తరోత్తరపదము విశేషణ మగునట్లుగాఁగాని, వర్ణించినచో, ఏకావళి:—అనంతములు కర్ణాంతరవిస్తారములు ; కర్ణములు దోస్తంభ లయములములు ; దోస్తంభములు జానుపర్యంతములు. ఇక్కడ పూర్వము లైసవన్నులకు గుఱియించి యాత్తరము లయినకర్ణములకును, కర్ణములను గూర్చి దోస్తంభములకును, దోస్తంభములనుగూర్చి జాను వ్రలకును విశేషణత్వము చెప్పబడినందున నేకావళి యైనది ఈపకా రముగానే రెండివిది యూహించుకొనునది.

ర౪. మూలాదీపకాలంకారము:— దీపకాలంకార లక్షణ మును, ఏకావళీలక్షణమును, రెండునుగూడఁ గలిగినచో మూలాదీప కము:— లక్ష్య కిరుణచే నీకటాక్షములయందును, నీకటాక్షములచేత విబుధులగుందును జేరెను. ఇక్కడ వర్ణ్య మైనరాజకటాక్షముల యందును అవర్ణ్య మైనవిబుధులయందును లక్ష్యనివాసత్వ నుపశేక ధర్మము చెప్పబడినందున దీపకలక్షణమును, విబుధు లనుచుత్తర పదమునకుఁ గటాక్షము లనుపూర్వపదము విశేషణమగున్లుగాఁ జెప్పబడినందున నేకావళీలక్షణమును పట్టినవి.

ర౫. సారాలంకారము:— పూర్వపూర్వమునకంటె నుత్త రోత్తర ముత్కృష్ట మయినదిగా వర్ణించినచో సారము:— లోక ములోఁ దేనె మధుర మయినది ; అమృత మంతకంటెను మధుర మయినది; కవివాక్య మమృతముకంటె మధుర మైనది. ఇక్కడ తేనెకంటె నమృతమునకును, అమృతమునకంటెఁ గవివాక్యమునకును పూర్వపూర్వమునకంటె నుత్తరోత్తరమునకు గుణోత్కర్షము వర్ణిం చుటవలన సారాలంకార మయినది.

ర౬. యథాసంఖ్యాలంకారము :— క్రమసంఖ్య గలవానిని దీక్షిపఁగాఁ గ్రమసంఖ్య గలవానితో నన్వయించునట్లు వర్ణించినచో

యథాసంఖ్యము:— ఓయీ! నీవు పుత్రులను మిత్రులను శత్రులను, బోషింపుము భూషింపుము దూషింపుము, ఇక్కడ “పుత్రులను బోషింపుము మిత్రులను భూషింపుము శత్రువులను దూషింపుము” అని యథాసంఖ్యముగా ననగా మొదటిది మొదటిదానితోను, రెండవది రెండవదానితోను మూడవది మూడవదానితోను అన్వయించు నట్లు వర్ణింపబడినందున యథాసంఖ్య మయినది. క్రమాన్వయమును బట్టి దీనిని కొందఱు క్రమాలంకార మందురు.

గీ. పర్యాయాలంకారము :— ఏకానేకాశ్రయరూపము, అనేకేకాశ్రయరూపము, అని పర్యాయాలంకారము ద్వివిధము.

(౧). ఒకవస్తువునకుఁ గ్రమముగా ననేకాధారములను వర్ణించినచో మొదటిపర్యాయాలంకారము:— ఆమెముఖకాంతి పద్మమును విడిచి యిప్పుడు చంద్రుని జేరుచున్నది. ఇక్కడ ముఖకాంతికి మొదట బగలు పద్మాశ్రయమును తరువాత రాత్రి చంద్రాశ్రయమునుగా, ననేకాశ్రయములు చెప్పుటవలనఁ బర్యాయాలంకార మైనది.

(౨). ఒకవస్తువునందుఁ గ్రమముగా ననేకాధేయములను వర్ణించిన రెండవపర్యాయాలంకారము :— పూర్వము ప్రవాహమున్నచోట నిప్పు డిసుకతిన్న కానఁబడుచున్నది. ఇక్కడ నాధార మగునొక్కస్థలముననే ప్రవాహమును పులినము ననెడియనేకాధేయవస్తువు లున్నట్లు వర్ణింపబడినందున రెండవపర్యాయాలంకార మయినది.

గీ. ౩. పరివృత్త్యలంకారము:— ఒకదాని నిచ్చి మఱియొకదానినిఁ బుచ్చుకొన్నట్లు వర్ణించినచోఁ బరివృత్తి. అల్పము నిచ్చి యధికమును స్వీకరించినట్లుగాని, అధికము నిచ్చి యల్పమును స్వీకరించినట్లుగాని, సమవ్యయముచే సమస్వీకరణము చేసినట్లుగాని,

మూడువిధములు :— జెప్పవచ్చును :— రాజు తానొక్క బాణమును విడిచి శత్రువుల యపరాధ్యులను గ్రహించుచున్నాడు. ఇక్కడ రాజు బాణ మగు నొక్కవస్తువు నిచ్చి యనేకము లయిన రాజ్యలక్ష్ములను స్వీకరించినట్లు చెప్పబడినందున మొదటి పరివృత్తి యయినది.

గీ.3. పరిసంఖ్యాలంకారము :— ఒక వస్తువు నొకచోట నిషేధించి మఱియొక చోట విధించిన యెడలఁ బరిసంఖ్య :— స్నేహాక్షయము దీపములఁ గలుగవలెను గాని కామినల మనస్సులందుఁ గలుగ రాదు. ఇక్కడ స్నేహాక్షయము స్త్రీలమనస్సులయందుండఁగూడ దని నిషేధింపఁబడి దీపములయందుండవలెనని విధింపఁబడినందునఁ బరిసంఖ్యాలంకారమయినది. స్నేహాక్షయ మనఁగా ప్రేమ తగ్గుటయు, చమురు తగ్గుటయు, నని తెలియవలెను.

గీ.4. వికల్పాలంకారము :— సమబలము గలరెండువిరోధకార్యములలో నేదైన నొకటి చేయవలె ననివర్ణించినచో వికల్పము :— ఇప్పుడు నీవు శిరస్సు నైనను ధనుస్సునైనను వంచుకొని శత్రున కభిముఖముగాఁ బోవలెను. ఇక్కడ యుద్ధమును సంధియునను సమానబలము గలరెండువిరోధకార్యములలోఁ దలవంచుకొని సంధి కయినను విల్లు వంచుకొని యుద్ధమున కయినను నేదో యొకదానికిఁ బోవుట చేయవలె నని వర్ణించుట వలన వికల్ప మయినది.

గీ.5. సముచ్చయాలంకారము :— అది ద్వివిధము.

(1) విరుద్ధములు కానిబహుకార్యము లేక కాలమునందుఁ బ్రాప్తించినట్లు వర్ణించినచో మొదటిసముచ్చయము :— యుద్ధభూమి యందు నీశత్రువులు నొచ్చియు విచ్చియుఁ జచ్చియుఁ బలుతెఱగులపా

రయిరి. ఇక్కడఁ బరస్పరవికర్షణములు కాని నొచ్చుట విచ్చుట చచ్చుట యనుకార్యము లేక కాలమునందు సంప్రాప్త మయినట్లు చెప్పఁబడినందున సముచ్చయాలంకార మయినది.

(౨). ఒక కార్యమున నొక్కకారణమే చాలి యున్నను ననేక కారణములను జెప్పినచో రెండవసముచ్చయము. — అతని మదము నకు ధనమును యశావనమును కలమును రూపును విద్యయు హేతువు లయినవి. ఇక్కడ మదమును జేయుటకు ధనయాశాదులలో నొక్క కారణమే చాలియున్నను ధనాదికారణములను బెక్కింటిని జెప్పుట చేత సముచ్చయ మయినది.

౧౬. కారకదీపకాలంకారము:—క్రమముగా ననేకక్రియల లేక కర్తృకారకాన్వయము కలుగునట్లు వర్ణించినచోఁ గారకదీపకము:— అతఁడు తన యింటిని విడువ లేక నాలుగడుగులు నడుచును దిరిగి చూచును మరల వచ్చును సిట్టూర్పులను విడుచును. ఇక్కడ నడుచు చూచు వచ్చు విడుచు ననుబహుక్రియ లేకకర్తతో నన్వయించునట్లు చెప్పఁబడినందున కారకదీపక మయినది.

౧౭. సమాధ్యలంకారము:—ఒకకారణముచేతనే కార్యారంభ మగుచున్నను మఱియొక్క కారణముచే నారంభకార్యమునకు సౌలభ్య మగుచున్నట్లు వర్ణించినచో సమాధి:— చోరుఁడును వేగిరపడుచుండె నింతలో నూర్యుడు సస్తమించెను. ఇక్కడ చౌర్యకార్యారంభము నకు దొంగయొక్క వేగిరపాటే చాలి యున్నను సూర్యాస్తమాన మను కారణాంతర మాకార్యమునకు సౌకర్యము కలిగించినట్లు వర్ణించినందున సమాధి మయినది.

౧౮. ప్రత్యసీకాలంకారము:—బలవంతుఁ డగు శత్రువును జయింప లేక తత్ఫలమువానిని దిరస్కరించెనని వర్ణించినచోఁ బ్రత్య

నీకము:—ఇందీవరము తన్ను మించిన కన్నుల గెలువ లేక కన్నుల చెంత నున్న చెవులఁ గ్రిందు పఱుచుచున్నది. కలువ తన్ను జయించు నేత్రమును జయింప శక్తిలేక నేత్రముల దాపుచేరిన కర్ణములను లాఘవపఱిచినట్టు చెప్ప బడినందున ప్రత్యనీక మయినది. నల్లగలువ కర్ణభూషణ మయి చెవిపయి నున్నందునఁ జెవిని క్రించుపఱిచి నట్లు చెప్పఁబడినది.

గీ. కావ్యార్థాపత్త్యలంకారము:— ఒక యుత్కృష్టవస్తువే సాధింపఁబడు చున్నప్పుడు తక్కువవస్తువును సాధించుట యెంత యని వర్ణించినచోఁ గావ్యార్థాపత్తి:—ఓకాంతా! నీముఖముచేతఁ జంద్రుడే జయింపఁబడుచుండఁగా నింకఁ బద్మ మెంత? ఇక్కడ దుర్జయుఁ డగు చంద్రుడే ముఖముచే జయింపఁ బడుచుండఁగా కైముత్యస్థాయమున నుకర మైనపద్మవిజయ మెంతటికార్య మని చెప్పఁబడినందున కావ్యార్థాపత్తి యైనది.

౬౦. కావ్యలింగాలంకారము:— మొదట నొకదుష్కరమయిన యర్థము నుపపాదించి, అది సంభవింపఁ దగని దయి నమర్థింప వలసి యుండఁగా, వాక్యార్థమును గాని పదార్థమునుగాని హేతువునుగాక జేసి దానిని సమర్థించినచో గావ్యలింగము. దుష్కరార్థమును వాక్యార్థముచే సమర్థించినయెడల వాక్యార్థ హేతుకము:— ఓకాముడా! నేను నిన్ను జయింపఁగలను; నామనస్సులో ఫాలాక్షుఁ డున్నాఁడు. ఇక్కడ దుష్కరమయిన కామజయ ముపపాదింపఁబడి, (మన్నథ దేహ దాహము చేసిన) ఫాలాక్షుఁడు మనస్సులో నున్నాఁడను వాక్యార్థముచే నది నమర్థింపఁబడినందున వాక్యార్థహేతుక కావ్యలింగ మయినది. దుష్కరార్థమును బదార్థముచే సమర్థించినయెడల, పదార్థహేతుకము:— సమాన్వితుడ నయిత్రోధనిగ్రహము చేసెదను, ఇక్కడ దుష్కర

మయిన శ్రోధనిగ్రహ మాపసాదింపఁబడి, అది శమాన్వితంఁ దను పదార్థముచే సమర్థింపఁబడినందునఁ బదార్థహేతుక కావ్యలింగ మయినది.

౬౧. అర్థాంతరన్యాసాలంకారము — ప్రస్తుత మయినవిశేష మును సమర్థించుట కయి యప్రస్తుత మయినసామాన్యమును జెప్పినను, ప్రస్తుత మయినసామాన్యమును సమర్థించుటకయి యప్రస్తుత మయినవిశేషమును జెప్పినను, అర్థాంతరన్యాసము. విశేషమును సామాన్యముచే సమర్థించుట :- రామకార్యమునకయి హనుమంతుఁడు సముద్రమును లంఘించెను; మహాత్ములకు దుష్కర మేమి యున్నది? హనుమంతుఁడు సముద్రమును దాటె నను ప్రస్తుత విశేషాంశమును జెప్పి దానిని సాధించుటకయి మహాత్ములకు దుష్కర మేమి యున్నదనుసామాన్యాంశమును జెప్పినందున మొదటి అర్థాంతరన్యాస మయినది. సామాన్యమును విశేషముచే సమర్థించుట. — మహాత్ములను జేరిన యల్పులును గౌరవము నొందుదురు. పుష్పమును గూడి దారము తల కెక్కదా? ఇక్కడ మహాత్ములను జేరినయల్పులు గౌరవము నొందుదు రనుసామాన్యాంశము చెప్పఁబడి, దానిని సాధించుట కయి పుష్పమును గూడి దారము తల కెక్కదా యను విశేషాంశము చెప్పబడినందున రెండవ అర్థాంతరన్యాస మయినది.

౬౨. వికస్వరాలంకారము — ఒకవిశేషార్థమును సమర్థించుట కయి సామాన్యము గ్రహింపఁబడి మతలనాసామాన్యమును సమర్థించుటకు మఱియొకవిశేషము చెప్పఁబడినచో వికస్వరము :- ఆ రాజు నెవ్వరును జయింప లేరు. మహాత్ములు సముద్రమువలె నసాధ్యులు సుమా. ఇక్కడ రాజు నెవ్వరును జయింపలే రనువిశేషము గ్రహింపఁబడి దానిని సమర్థించుట కయి మహాత్ములసాధ్యులను సామాన్యము

చెప్పఁబడి యాసామాన్యమును మరల సాధించుటకయి సముద్రము వలె నను నుపమానరూపమైన విశేషము చెప్పఁబడినందున వికస్వర మయినది.

౬౩. ప్రాథోక్త్యలంకారము — క్రియాధిక్యమునిమిత్త మయి హేతువు కాని దానియందు హేతుత్వమును గల్పించినచో ప్రాథోక్తి :— ఆమెశిరోజములు యమునాతీరశకూలవల్లికలవలె నీలములుగా నున్నవి. తమూలవల్లికలనీలత్వమునకు యమునాతీరమునందుండుట కారణము కాకపోయినను తమూలవల్లికలయందు నీలత్వాతిశయమును చెప్పుటకయి నల్లచిసీగు గలమయనాతీరమునందుండుట హేతువుగాఁ జెప్పఁబడినందున ప్రాథోక్తి మయినది.

౬౪. సంభావనాలంకారము— ఈలాగున నయిన పక్షమున నిట్లుగునని ప్రకృతకార్యసిద్ధికొఱ కూహించినచో సంభావన :— ఓ రాజా! వర్ణించెడువాఁడు శేషుఁ డయ్యెనా నీగుణములను పూర్ణముగా వర్ణింపఁ గలుగును. ప్రకృతకార్య మైన గుణవర్ణనముకొఱకు వర్ణించెడువాఁడు శేషుఁ డయ్యెడుపక్షమునఁ గార్యసిద్ధి యగు నని యూహింపఁబడినందున సంభావన మైనది.

౬౫. మిథ్యాధ్వవసిత్యలంకారము — ప్రకృతమునకు మిథ్యాత్వమును నూచించుటకయి మిథ్యాభూత మైన దానిని కల్పించినచో మిథ్యాధ్వవసితి :— ఆకాశపుష్పమును ధరించినవాఁడు వేళ్ళను వళ్ళనుగాఁ జేసికొనును. ఇక్కడ వేళ్ళను నశ్వురాలినిగాఁ జేరికొఁ గలుగుట మిథ్యయని చూపుటకయి మిథ్య మైనయాకాశ పుష్పధారణము కల్పింపఁబడినందున మిథ్యాధ్వవసితి మైనది.

౬౬. లలితాలంకారము— ప్రకృత మైన నాయకాధిధర్మియం దున్నప్రస్తుతవృత్తాంతమును జెప్పక తత్సదృశప్రస్తుతవృత్తాంత

మును వర్ణించినచో లలితము:—ఆనుందరి జలము పోయినతరువాత నేతువు గట్టఁ దలఁచు చున్నది. తన్ను బతిమాలి వచ్చిననాయకునిఁ గసరి పోనాడుకొని యతఁడు పోయినతరువాత ప్రార్థించి తెచ్చుట కయి ప్రయత్నించు చున్నదన్నప్రకృతవృత్తాంతమును వర్ణింపక తత్సృశ మైనగతజలనేతుబంధనవృత్తాంతమును వర్ణించినందున లలిత మయినది.

౬౭. ప్రహర్షణాలంకారము — సర్వేంద్రియసుఖానుభవము కలిగించెడు భావము ప్రహర్షము. అట్టి హర్షప్రద మయిన యర్థము యొక్కసిద్ధి ప్రయత్నము లేకయే సంభవించినట్లు వర్ణించినచో మొదటిప్రహర్షణము: — ఆతఁ డేనుందరిని గోరి పిలిపింపఁ దలచి యుండెనో యానుందరియే దూతికగా వచ్చెను. ఒకపురుషుఁడు కోరిన నుందరి ప్రయత్న మక్కఱ లేకయే దూతికగా వచ్చి లభించునట్లు చెప్పఁబడినందున మొదటిప్రహర్షణ మైనది. కోరినయర్థమునకంటె నధిక కార్థము సిద్ధించెనని వర్ణించినచో రెండవప్రహర్షణము:—వెలుతురు నిమిత్తము దీప మెగఁద్రోయఁగానే సూర్యోదయ మాయెను. ఇక్కడ వదార్థప్రకాశనముకొఱకు దీప మెగఁద్రోయఁగా దీపముకంటె నధిక ప్రకాశము గల సూర్యుఁడు దైవవశమున నుదయించెనని చెప్పుటచేత రెండవప్రహర్షణ మయినది. అర్థసిద్ధికొఱ కుపాయాన్వేషణము చేయు చుండఁగానే తదర్థసిద్ధి యయ్యెనని వర్ణించినచో మూడవప్రహర్షణము:—అతఁడు పెన్నిధిని గోరి నిధ్యంజనౌషధీమూలమును ద్రవ్యు చుండఁగాఁ బెన్నిధియే కానఁబడెను. ఇక్కడ నొకపురుషుఁడు ధన నిక్షేపమును గోరి దానిని పొందుటకు సాధన మయినద్రవ్యాంజనౌషధి యొక్కవేరును త్రవ్వచుండఁగా నక్కడ ధననిక్షేపమే లభించెనని చెప్పబడినందున మూడవప్రహర్షణ మయినది.

౬౮. విషాదనాలంకారము—ఈప్రతిభాసార్థసిద్ధికొఱకు యత్నము చేయుచుండఁగా దైవశముచేతఁ తద్విరుద్ధ మయిన యనిష్టార్థప్రాప్తి యొనఱు వర్ణించినచో విషాదనము:—దీప మెగసనఁద్రోయ యత్నించు చుండఁగా దీప మాటిపోయెను. ఇక్కడ దీప మెగసనఁద్రోచి యెక్కువ వెలుతురును కలిగింప యత్నించు చుండఁగా దీప మాటిపోయి మును పున్న వెలుతురుకూడఁ బోయి యనిష్టప్రాప్తి యయినట్లు వర్ణింపబడి నందున విషాదన మయినది.

౬౯. ఉల్లాసాలంకారము—ఒకరిగుణదోషములచే నితరులకు గుణదోషములు కలిగినట్లుచెప్పినచో నుల్లాసము. అది నాలుగు భేద ములుగలది.

(౧). ఒకరిగుణముచేత మఱియొకరికి గుణోత్పత్తిని వర్ణించి నచో మొదటి యల్లాసము:—ఆపతివ్రత తననీట స్నానముచేసి తన్నుఁ బవిత్రురాలినిగాఁ జేయు నని గంగానది తలఁచుచున్నది. ఇక్కడ పతివ్రతగుణముచేత గంగకు గుణోత్పత్తి యొనఱు జెప్పఁబడి నందున మొదటియల్లాస మయినది.

(౨) ఒకరిదోషము చేత మఱియొకరికి దోషోత్పత్తిని వర్ణించినచో రెండవయల్లాసము:—ఓరాజా! అరణ్యమార్గముల నడిచెడు నీశత్రుకాంతిలు తమ కుచములయం దుంచిన కాఠిన్యమును పాదములయం దుంచ లే దని బ్రహ్మను నిందంతురు. ఇక్కడ స్త్రీలచరణములయందలి యకాఠిన్యదోషముచేత బ్రహ్మకు నిందాదోషము చెప్పఁబడినందున రెండవయల్లాస మయినది.

(౩) ఒకరి గుణముచేత మఱియొకరికి దోషోత్పత్తిని వర్ణించినచో మూడవయల్లాసము:—త్యాగశీలుఁ డయినసజ్జనుని బొందకుండుట ధనముయొక్క యభాగ్యము గాని సజ్జనునిదోషము గాదు.

ఇక్కడ సజ్జనునిగుణముచేత ధనమునకు దోషము చెప్పబడినందున మూడవయుల్లాస మయినది.

(౪) ఒకరిదోషముచేత మఱియొకరికి గుణోత్పత్తిని వర్ణించినచో నాలవ యుల్లాసము:— ఆదుష్టరాజు సేవకులను జంపకుండుటయే వారికిఁ బరమలాభము. ఇక్కడ రాజుయొక్క దుష్టత్వదోషముచేత పరిజనులకు చావు లేకుండుటయే గుణముగాఁ జెప్పబడినందున నాలవయుల్లాసమయినది.

20. అవజ్ఞాలంకారము — అవజ్ఞాలంకారము ద్వివిధము.

(౧) ఒకరియొక్క గుణముచే మఱియొకరికి గుణము కలుగనట్లు వర్ణించినచో మొదటియవజ్ఞ:— బొక్కెన సముద్రమున మునిగినను కుండెడు నీటినే గ్రహించుచున్నది. బొక్కెనకు బహుజలసమృద్ధమయిన సముద్రమును జేరినను దానిగుణము కలుగక యల్పజలమే వచ్చిన దని చెప్పటచేత మొదటియవజ్ఞ యయినది.

(౨) ఒకరియొక్కదోషముచేత మఱియొకరికి దోషము కలుగనట్లు వర్ణించినచో రెండవయవజ్ఞ:— కమలము ముడుచుకొన్న మాత్రముచేతఁ బూర్ణిమాచంద్రునకు లోపమేమి? ఇక్కడ పద్మముయొక్క దోషముచేతఁ జంద్రునకు దోషము కలుగనట్లు చెప్పబడినందున రెండవయవజ్ఞ యయినది.

21. అనుజ్ఞాలంకారము — దోషమునం దేదో గుణ మున్నదను హేతువుచేత నాదోషమునే కోరినట్లు వర్ణించినచో ననుజ్ఞ:— ఈశ్వరభక్తిని కలిగించు గుణమందుండుటచేత నేనాపదలనే కోరెదను. ఇక్కడ నాపద లనుదోషమునం దీశ్వరుని మఱువకుండఁ జేయుగుణ ముండుటనుబట్టి యాయాపదలనే కోరినట్లు వర్ణింపబడినందున ననుజ్ఞ యైనది.

22. లేశాలంకారము — అనుకూల మగుటనుబట్టి దోషమును గుణమునుగాఁ జెప్పినను, ప్రతికూల మగుటనుబట్టి గుణమును దోషమునుగాఁ జెప్పినను, లేశము:— మధురవాక్యములు లేని సకలపక్షులకును స్వచ్ఛందవిహారము కలుగుచుండఁగా, పీచిలుకా! నీ కీపంజరబంధముకలుగుట నీచాజ్ఞాధుర్యముయొక్క ఫలమే కదా? ఇక్కడ మొదటివాక్యమునందు స్వచ్ఛందవిహారాను కూల్యమునుబట్టి దోషమయిన వాజ్ఞాధుర్య రాహిత్యమును గుణమునుగాఁ జెప్పుటచేతను, రెండవవాక్యమునందు స్వేచ్ఛావిహారాభావ ప్రాతికూల్యమును బట్టి గుణ మయిన వాజ్ఞాధురిమమును దోషమునుగాఁ జెప్పుటచేతను రెండువాక్యములును వరుసగా ద్వివిధ మయిన లేశాలంకారమునకు నుదాహరణము లయినవి.

23. ముద్రాలంకారము — ప్రకృతార్థబోధకము లయిన పదములచేతనే ప్రకృత మయిన నూచ్యార్థనూచనమును వర్ణించినచో ముద్ర:— ఆటవెలది గీత మందంబుగాఁ జేసె, మృదుపదాళితోడ మెచ్చువుట్ట. ఆటవెలది యనఁగా వేశ్యయు నాటవెలది యను గీత పద్యమును గనుక, ఆటవెలది (వేశ్య) మృదుపదములతో గీతము (పాట) ను మెచ్చువుట్టున ట్లందముగాఁ జేసె నను ప్రకృతార్థ ప్రతిపాదకము లయిన పదములచేతనే ప్రకృతమందు నూచ్యమయినయాట వెలది యను గీతపదమును మృదుపదములతో మెచ్చువుట్టున ట్లందముగాఁ జేసె నన్న యర్థముయొక్క నూచనగూడ వర్ణింపఁబడినందున ముద్రాలంకార మయినది.

24. రత్నావళ్యలంకారము — ప్రకృతార్థమున కప్రకృతార్థతాదాశ్చ్యము తోఁచుటకయి ప్రకృతార్థబోధకపదముల చేతనే ప్రసిద్ధక్రమమును వదలకుండ నప్రకృతార్థమును నిర్దేశించినచో

రత్నావళి:—నీవు చతురాన్యుడవును పురుషోత్తముడవును సర్వ
జ్ఞుడవును నయి వెలయుచున్నావు. ఇక్కడ వర్ణ్యమయిన రాజున
కప్రకృతము లయిన బ్రహ్మాదులతాదాత్మ్యము తోచుటకు నేర్పు
గలమాటలు గలవాడవును పురుషశ్రేష్ఠుడవును సమస్తమును బెలి
సినవాడవు నను ప్రకృతార్థములను బోధించెడు చతురాన్య పురుషో
త్తమసర్వజ్ఞపదములచేతనే క్రమముగా బ్రహ్మ విష్ణు మహేశ్వరు లను
సప్రకృతార్థము నిర్దేశింపఁబడినందున రత్నావళి యయినది.

౭౫. తద్గుణా లంకారము — ఒకవస్తువు స్వగుణమును విడిచి
యన్యగుణమును పొందినట్లు వర్ణించినచో తద్గుణము — ఓకాంతా!
అధరకాంతిచే నీముక్కు ముత్స్వము పద్మగాగమణి యగుచున్నది.
ఇక్కడ నాసామకాక్తికము తనధవళ కాంతిని విడిచి యధరోష్ఠము
యొక్క రక్తకాంతిని పొందినట్లు వర్ణింపఁబడినందున తద్గుణ మయినది.

౭౬. పూర్వరూపాలంకారము—ఇది ద్వివిధము.

(౧) స్వగుణమును విడిచి యన్యగుణమును స్వీకరించినవస్తువు
నకుఁ గారణాంతరముచే మరల స్వగుణము వచ్చినట్లు వర్ణించినచో
నొకపూర్వరూపము:—ఓరాజా! శివుని గళకాంతిచే నల్లపడిన శేషుఁడు
మరల నీశుద్ధకీర్తిచేఁ దెల్లపడుచున్నాఁడు. ఇక్కడ శేషుఁడు స్వకీయ
మైన ధావశ్యమును విడిచి శివునికంత నీలిమను పొందినవాడై మరల
రాజయొక్క యశఃకాంతిచే ధవళిమ నొందినట్లు చెప్పఁబడి నందున
పూర్వరూపమైనది.

—౨. వస్తువునకు నాశనము కలిగించిన తరువాతను పూర్వ
స్థితియే యున్నట్లు వర్ణించినచో రెండవపూర్వరూపము: — ఆకాంత
రతివేళ సిగ్గుచే దీపము నార్పినను కాంచికారత్నములచేత వెలుతు
రట్ట యుండెను. ఇక్కడ కాంతికారణ మయిన దీప మార్పఁబడినను

గాంతి పోక యొడ్డాణమునందలి రత్నములచేత దీప్తి పూర్వ రూపము ననే వెలుగుచున్నట్లు చెప్పఁబడినందున పూర్వరూప మయినది.

22. అతద్గుణాలంకారము — అన్యవస్తువుయొక్క గుణమును పొందఁ దగిన కారణ ముండియుఁ బొందనట్లు వర్ణించినచో నతద్గుణము:—ఓరాజా! నీకీర్తిధావశ్యముచేత శివునికంత మైనను దెల్ల నగునుగాని నీశత్రుల దుష్కీర్తి తెలుపు గాదు. ఇక్కడ శత్రుల దుష్కీర్తి రాజయొక్క యశోధావశ్యమును జేరి తెల్లపడఁ దగి యుండియు తద్గుణమును పొందనట్లు వర్ణించినందున నతద్గుణ మైనది.

23. అనుగుణాలంకారము — పూర్వము స్వతస్సిద్ధముగా నున్నగుణమునకు మఱియొకవస్తువు యొక్కసంయోగము వలన గుణాధిక్యము కలిగినట్లు వర్ణించినచో ననుగుణము:— చెవులఁ జేర్చిన నీలోత్పలములు తత్కటాక్షలభిచే మఱింత నైల్యమును పొందు చున్నవి. ఇక్కడ నల్లగలువలయొక్క స్వతస్సిద్ధనీలగుణమునకు కడకంటి చూపులచే మఱింత నలుపు కలిగినట్లు చెప్పఁబడినందున ననుగుణ మైనది.

24. మీలితాలంకారము:—గుణాదిసామాన్యముచేత భేదము కనఁబడనట్లు వర్ణించినచో మీలితము: — నీసహజారుణము లైన చరణములందు లత్తుకపూత కాసరాకున్నది. ఇక్కడ నరుణగుణ సామాన్యముచేత పాదములయందు లాక్షారసాలంకారము భేదముగాఁ గానఁబడునట్లు వర్ణింపఁబడినందున మీలిత మైనది.

25. సామాన్యాలంకారము — సమానధర్మము గలరెండు వస్తువులలో నేది యేవస్తువో తెలిసికొనుభేదము లేనట్లు వర్ణించినచో సామాన్యము:—తామరకొలఁకులోఁ జొచ్చిన యాకాంతల ముఖములే తెలియరాకున్నవి. ఇక్కడ సమానధర్మమునుబట్టి యుపమానోప

మేముము లయిన పద్మముఖములకు భేదమే కానరానట్లు చెప్పబడినందున సాహసాన్య మయినది.

౮౧. ఉన్మీలితాలంకారము — రెండువస్తువులకు సాదృశ్యము వలన భేద ముగపడనప్పుడు కారణాంతరముచే భేదము తెలియ వచ్చినట్లు వర్ణించినచో నున్మీలితము — ఓ రాజా! నికీర్తిమగ్న మైన హిమవద్గిరిని దేవతలు శైత్యముచేతఁ దెలియుచున్నాఁగు. ఇక్కడ యశోధావశ్యముచేత సభిన్న మయినహిమవత్స్వరూపము వే ఆయిన శైత్యధర్మముచేఁ దెలిసికోబడ్డట్లు వర్ణింపఁబడినందున నున్మీలిత మయినది.

౮౨. విశేషాలంకారము — సమానధర్మము గల రెండువస్తువులలో నొకదాని కొకానొకకారణముచేత విశేషము కలిగినట్లు చెప్పినచో విశేషము:— ఈమ్మిఁగొలఁకులో నోలలాడు స్త్రీలముఖములును పద్మములును జుండ్రోదయము కాఁగానే తెలియ నయ్యెను. ఇక్కడ భేదము కానరాకుండు పద్మముఖములలో నొకటియైన పద్మములకుఁ జుండ్రోదయకారణమున ముకుళన మను విశేషము కలిగినట్లు వర్ణింపబడినందున విశేషాలంకారమయినది.

౮౩. గూఢోత్తరాలంకారము — ఒక రడిగిన ప్రశ్నకు మఱి యొకరు స్వాభిప్రాయగర్భితముగా నుత్తరము చెప్పినట్లు వర్ణించినచో గూఢోత్తరము — ఓకాంతా! ఈనది నిక్కడ దాటవచ్చునా? ఓపథికుడా! ఇక్కడ గాదు. ఆవేతనీనికుంజ మున్నచోటికిఁ బొమ్ము. నేను జూపెదను. ఇక్కడ నది యొక్కడ దాటవచ్చు నని వధికుఁ డడిగిన ప్రశ్న కొక యువతి మన కచ్చట సంగమానుకూలస్థల మనుస్వాభిప్రాయము గర్భమం దుండునట్లుగా ప్రబ్బిపొదకడ దాటవచ్చు నని యుత్తర మిచ్చినట్లు వర్ణింపఁబడినందున గూఢోత్తర మయినది.

౧౪. చిత్రోత్తరాలంకారము — ప్రశ్నాభిన్నోత్తర రూప మనియు, ఉత్తరాంతరాభిన్నోత్తరరూప మనియు, చిత్రాలంకారము ద్వివిధము.

(౧) ఒక రడిగినప్రశ్న కాప్రశ్న చేసిన వాక్యముచేతనే యుత్తరము చెప్పినట్లు వర్ణించినచో ప్రశ్నాభిన్నోత్తరరూపము:— నాతి! దూరమే యిల్లు? అడుగు లాటె. నాతి దూరమేయిల్లు; అడుగులాటె. ఇక్కడ “నోనాతీ యిల్లుదూరమా కాళ్ళు కాలుచున్న” వని యర్థ మిచ్చెడుప్రశ్న కావాక్యముచేతనే “యిల్లు నాతిదూరమే (నమీవమే) అ అడుగులే” యని యుత్తర మిచ్చినట్లు చెప్పబడినందున ప్రశ్నాభిన్నోత్తర రూపచిత్రోత్తర మయినది.

(౨) భిన్నవిషయకము లయిన రెండు ప్రశ్నల కొక్కవాక్యము చేతనే యుత్తరము చెప్పినట్లు వర్ణించినచో సుత్తరాంతరాభిన్నోత్తర రూపము:— సోమయాజులు స్వర్గమున నెవ్వరెను గలయుఁ గోరుదురు? శుభకార్యములయందు స్తంభముల కేమి గట్టుదురు? రంభను. ఇక్కడ భిన్నవిషయకము లగు పయి రెండు ప్రశ్నలకును వరుసగా దేవవేళ్ళయు కదళీస్తంభము నను వర్ణ మిచ్చెడు రంభ నను నొక్క యుత్తరమే చెప్పబడినందున సుత్తరాంతరాభిన్నోత్తర రూపచిత్రోత్తర మయినది.

౧౫. నూత్నాలంకారము—ఒకరు నేత్రాది చేష్టచేత స్వాభీప్సమును దెలుపఁగా మఱియొక రది తెలిసికొని తదనుగుణస్వాభిప్రాయ నూచకచేష్టా విశేషమును జూపినట్లు వర్ణించినచో నూత్నము:— నాయకుఁ డొకనుందరిని బ్రేమతోడిచూడ్కిని జూడఁగా నాకాంత శ్రీమంతమణిని దనకురులచేఁ గప్పెను. ఇక్కడ నాయకుఁడు తా నాకాంత నశితపించిన యభిప్రాయమును కన్నులతోఁ దెలుపఁగా

నాకాంత శాపటయం దున్నరత్నములు తనశిరోజములతోఁ గప్పి
నూర్చుఁ జేస్తమించి చీకటి పడివతరునాతఁ డమ్మను నిజాభిప్రాయము
చేష్టచేత నూచించినట్లు వర్ణింపఁబడినందున నూత్నాలంకార
మయినది.

౧౬. పిహితాలంకారము — పరునివ్యాపారమును తదీయలక్ష
ణములచేఁ దెలిసికొని తెలిసినట్లు చెప్పక సాభిప్రాయచేష్ట చేసినట్లు
వర్ణించినచో పిహితము:— పతి ప్రాతఃకాలమున నింటికి రాఁగా భార్య
పరుండుటకయి పాన్పు వేసెను. ఇక్కడ రాత్రియంతయు భర్త పర
సతిని గలసి మేలుకొని యుండె నన్నవృత్తాంతమును తచ్చరీరమందలి
కుంకుమాదిచిహ్నములచేఁ దెలిసికొని దానిని బయటఁ బుచ్చక రతి
శ్రమచే నలసి రాత్రినిద్ర లేకుంటివి గాన నుఖనిద్ర చేయు మనడి
యభిప్రాయము స్పష్ట మగునట్టుగా శయ్య యమర్చినట్లు వర్ణింపఁబడి
నందునఁ బిహిత మయినది.

౧౭. వ్యాజోక్త్యలంకారము—అకారచిహ్నములయొక్కకార
ణము చెప్పఁదగి యుండనిచో గారణాంతరమును గల్పించి చెప్పి నిజ
మయినకారణమును దాఁచినచో వ్యాజోక్తి— ఓచెలీ! గృహారామము
నందుఁ దిరుగుటచేత నామేనఁ బరాగ మెట్లు నింజెనో చూచితివా?
ఇక్కడ నొకయువతికిఁ జోరరతివలన దేహమున దుమ్మంటుకొనఁగా
నిజ మయినకారణము చెప్పఁదగినది కానందున తోఁటలోఁ దిరు
గుటచే నొడలధూళి గ్రమ్మె నని కారణాంతరమును గల్పించి నిజ
మయిన హేతువును మఱుఁగుపఱిచినట్లు వర్ణింపఁబడినందున వ్యాజోక్తి
యయినది.

౧౮. గూఢోక్త్యలంకారము — ఒకరినిగూర్చి పలుకఁదగిన
వాక్యమును బరులకుఁ దెలియకుండుటకయి మఱియొకరినిగూర్చి పలికి

నట్లు వర్ణించినచో గూఢోక్తి — ఓవృషభచూ! తేత్రస్వామి వచ్చుచున్నాడు. ఈతేత్రమును విడిచి వేగముగాఁ బొమ్మని తేత్రమనఁగా భార్యయు పొలమును గనుక పొలములో నన్యసతితో సంభోగించుచున్న పురుషునిగూర్చి భర్తనచ్చుచున్నప్పుడు కావలియున్నదాతి పండ్లవలసిన నాశ్యమును బరులకుఁ దెలియకుండుట కయి పొలములో మిగిలుచున్న యెద్దునుగూర్చి తేత్రస్వామి వచ్చుచున్నాడు గాఁ జీఘ్రముగా తేత్రమును విడిచి పొమ్మని చెప్పినట్లు వర్ణింపఁబడినందున గూఢోక్తి యయినది.

౮౯. వివృతోక్త్యలంకారము — శ్లేషచే గోపనము చేయఁబడిన గూఢార్థము కవిచే గంఠోక్తిగా వివరణము చేయఁబడినచో వివృతోక్తి:— ఓవృషభచూ! పరతేత్రమును వేగవిడిచి పొమ్మని సఖున కొకచెలికాఁడు నూచనగాఁ జెప్పెను. ఇక్కడ పరతేత్రమును విడువు మనుచోటఁ గల శ్లేషగుప్త మయిన గూఢార్థము నూచనగాఁ గవిచే వివరింపఁబడినట్లు వర్ణింపఁ బడినందున వివృతోక్తి యయినది.

౯౦. యుక్త్యలంకారము — ఒక సురహస్యమయినపనినిజేయుచు నాపులు కాని వారువచ్చినప్పు డా రహస్యము వారికిఁ దెలియకుండుట కయి యొకానొకక్రియచే వారికి భ్రాంతికలుగఁజేసి వంచించినట్లు వర్ణించినచో యుక్తి:— ఒక యువతి చిత్రపటమునఁ బ్రియుని వ్రాయుచు ననాపురా లొకతె రాఁగా నాతనిహస్తమునఁ జెలుకువిల్లు వ్రాసెను. ఇక్కడ నొకానొక యువతి రహస్యముగాఁ దన ప్రియునిరూపము వ్రాయుచు నింతలో నాపురాలు కానిదొకతె యచ్చటికి రాఁగాఁ దన రహస్యమూ యనాపురాలికిఁ దెలియకుండ వంచించుటకయి చేతియందు ధనుస్సు వ్రాసి చిత్రలిఖితుఁడు మన్మథుఁ డనుభ్రాంతి కలిగించినట్లు వర్ణింపఁబడినందున యుక్తి యయినది.

౯౦. లోకోక్త్యలంకారము:— లోకప్రవాసము ననుకరించిన మాటలకు. కూర్చి వర్ణించినచో లోకోక్తి:— ఓచెలీ! నాలుగయిదు దినములు కన్నులుమూసికొని గడపుము; నీభర్త సుఖముగావచ్చును. భర్త గ్రామాంతరము పోయిననఖని గూర్చి యొక చెలికత్తె నాలుగయిదుదినములు కన్నులుమూసికొని గడపుము. లోకోక్తి నమర్చి చెప్పినందున లోకోక్తి యయినది.

౯౧. ఛేకోక్త్యలంకారము — లోకోక్తి సర్ధాంతరగర్భిత మగునట్లుగాఁ గూర్చి వర్ణించినచో ఛేకోక్తి:— పాముకాళ్ళు పామునకే తెలియును. ఇక్కడ పాముకాళ్ళు పామునకే తెలియు నన్న లోకోక్తిప్రియునిగూర్చి నాయితచే నీమాయుని నీకే తెలియునుగాని యన్యులకుఁ దెలియ వనునభిప్రాయము గర్భిత మగునట్లుగాఁ జెప్పఁ బడినందున ఛేకోక్తి యయినది.

౯౨. వక్రోక్త్యలంకారము — ఒకఁ డొక వాక్యమును ఋజు బుద్ధిచేతనే పలుకఁగా మఱియొకఁ డావాక్యమునకుఁ గోపాదకారణము లనుబట్టి స్తేషచేతఁగాని కాకుస్వరము చేతఁగాని సర్ధాంతరమును కల్పించి వంకరమాట యాడినట్లు వర్ణించినచో వక్రోక్తి:— ఓకాంతా! కాకులు కూయుచున్నవి. యిప్పుడు పగలుగును జువూ. ఓరాథా! కొఱ నోములునోచిన నాకుఁ బగలు గాక స్నేహ మెట్లుగును? ఇక్కడ పగ లనుమాట ఋజుబుద్ధితో దివాభాగ మను సర్థమునందే నాయకునిచే నుపయోగింపఁబడినను కోపముచేత నాయిత దానికి విరోధము లను సర్ధాంతరమును కల్పించి వక్రభాషణ మాడినట్లు వర్ణింపఁ బడినందున వక్రోక్తి యయినది.

౯౩. స్వభావోక్త్యలంకారము — జాత్యాదులయం దున్న యథార్థధర్మములను రసికజనహృదయరంజకముగా నున్నవి యున్నట్లు

వర్ణించినచో స్వభావోక్తి:— ఆలేడి చెవులు నిక్కించి బెదరిబెదరి చూచుచు గొరిసెలతోఁ దల గోతుకొనుచున్నది. ఇక్కడ లేడియొక్క స్వభావచేష్ట లున్నవి యున్నట్లు వర్ణింపఁబడినవి గనుక స్వభావోక్తి యయినది.

౯౫. భావికాలంకారము — వెనుక జరిగినవృత్తాంతమునుగాని ముందు జరగఁబోవువృత్తాంతమునుగాని మహాశ్చర్యకరము లగుటచేఁ బ్రత్యక్షముగా నిప్పుడు జరుగుచున్నట్లు వర్ణించినచో భావికము:— దేవానురు లిప్పుడు వాకన్నులతొదుర యుద్ధము చేయుచున్నారు. ఇక్కడ భూతకాలమునం జెప్పుడో జరిగినదేవదానవయుద్ధము తన కిప్పుడు కన్నులఁ గట్టిన ట్లున్న దనునర్థమునఁ బ్రత్యక్షముగా నిప్పుడే జరుగుచున్నట్లు చెప్పఁబడినందున భావిక మయినది.

౯౬. ఉదాత్తాలంకారము — శ్లాఘ్య మైనట్టిగాని శౌర్యాది సమత్సమృద్ధిమంత మయినట్టిగాని చరిత్ర మన్యమున కుపలక్షణము గాఁ జెప్పినచో నుదాత్తము:—ఆకిరాతార్జునులు పోరాడిన కొండచటి యను జూచినాఁడను. ఇక్కడ నుపలక్షణ మనఁగా నానవాలు, ఈయుదాహరణమునందు శ్లాఘ్యమై శౌర్యాదిసమృద్ధిమంత మయిన శివార్జునయుద్ధచరితము కొండచరియ కుపలక్షణముగా ననఁగా నాన నాలుగాఁ జెప్పఁబడినందున నుదాత్త మయినది.

౯౭. అత్యుక్త్యలంకారము — అత్యద్భుతమును నసత్యమును నగుశౌర్యాదాగ్యాదులను వర్ణించినచో సత్యుక్తి:— ఓరాజా! నీవు దాతవై యుండఁగా యాచకులు కల్పవృక్షము లయినారు. ఇక్కడరా జిచ్చిన యపరిమితధనముచేత యాచకు లెల్ల ధనాఘ్యులయి యడిగిన వారిశ్లోఁ గల్పవృక్షములవలె నిచ్చువా యైనారని యత్యద్భుతము

గా మిథ్యాభూత మయినయాదార్యము వర్ణింపబడినందున సత్యుక్తి యయినది.

౯౮. నిరుక్త్యలంకారము— మహాగికార్థము గలశబ్దముల కవ యవార్థమువలన సర్థాంతరకల్పనము చేసి వర్ణించినచో నిమిత్తి:— ఓచంద్రా! మమ్మిట్లు బాధించు చుండుటచేత నీవు దోషాకరుడ వగుట నిశ్చయమే. ఇక్కడ విరహబాధచే వెన్నెలకాఁకకుఁ దాళ లేని యొకసతి రాత్రిని జేయువాఁ డనుయాగికార్థము గలదోషాకరశబ్ద మున కవయవార్థమునుబట్టి దోషములకు స్థానభూతుడ వనునర్థాంతర మాను గల్పించినట్లు వర్ణింపబడినందున నిరుక్తి యయినది.

౯౯. ప్రతిషేధాలంకారము — చెప్పఁబడిననిషేధము ప్రసిద్ధ మైన దయియుండి యర్థాంతరగర్భితముగా ననువదింపఁబడినచోఁ బ్రతి షేధము:— ఓశకునీ! ఇది నీవు నాఁడు పాచికలతో నాడినజూదము కాదు; ఇప్పుడు వాఁడిబాణములతో నాడెడుజూదము నుమీ. ఇక్కడ యుద్ధము జూదము కాదన్ననిషేధము ప్రసిద్ధముగాఁ దెలిసినదే యైనను శకునికి జూదమునందే కాని యుద్ధమునందు నేర్పు లేదను నర్థాంతరమును నూచించుటకు నకులునిచేఁ జమత్కారముగా నను వదింపఁబడి నిషేధింపఁబడినందునఁ బ్రతిషేధ మయినది.

౧౦౦. విధ్యలంకారము—అర్థాంతరగర్భిత మయి చమత్కార హేతు వగునట్లుగా సిద్ధమైన వస్తువును దిరిగి విధించినచో విధి:— ఈవసంతకాలమునఁ బంచమస్వరముతో నొప్పుచుండుటచేతఁగోకిల గోకిల యయినది. ఇక్కడ గోకిలకు గోకిలత్వము సిద్ధమయియుండఁగా బంచమస్వరశాలిత్వముచే సర్వజనమనోహర మగుచున్నదన్న యర్థము గర్భీకృతమయి చమత్కారజనక మగునట్లుగా మరల గోకిల గోకిల యగునని విధించుటవలన విధియైనది.

౧౦౧. హేత్వలంకారము — (౧) కార్యముతోడఁ గారణము సకు సంబంధమును వర్ణించినచో హేతువు:— ఆచంద్రుఁడు విరహిణీ జనులను భయభ్రాంతలనుగాఁ జేయుటకే యుదయించెను. ఇక్కడ చంద్రుడయ మనుకారణముసకును విరహిణీభయ మనుకార్యమున కును సంబంధము వర్ణింపఁబడినందున హేతు వై నది.

(౨) కార్యశీఘ్రత్వాదినూచనమునకై కార్యకారణముల కభేదము వర్ణించినచో (రెండవ) హేతువు:— ఓరాజేంద్రా! నీకటాక్షములే కపింద్రులకు లక్ష్మీవిలాసములు. ఇక్కడ రాజయొక్క కటాక్ష మాత్రముచేతనే కవులకు సంపత్సమృద్ధు లగుచున్న వని చెప్పఁ దగి యుండఁగాఁ గార్యశీఘ్రతా నూచనమునకై కటాక్షములే సంపద్విలాసము లని కార్యకారణముల కభేదవర్ణనము చేయఁబడినందున హేతు వై నది.

ప త్మ వ ది ని

స త్య వా ది ని

THE FATHERHOOD OF GOD, AND THE BROTHERHOOD OF MAN.

ఈశ్వరుని పితృభావము, మనుష్యుని భ్రాతృభావము.*

ఓ భ్రాతృవరులారా!

సమస్త సంస్కారములలోను మతసంస్కారము ప్రధానమైనదనియు, మతము పరిశుద్ధమయినచో సమస్తసంస్కారములును దాని వెంబడినే యనాయాసముగా జరుగు ననియు, గతభానువారమునాఁడు చెప్పి యుంటినిగదా. తనకంటె నధికశక్తిసంపన్నత గల దేవుఁడుగాని దేవతలుగాని యున్నారనియు, తదుపాసనము చేయుచు తత్ప్రీతికరముగాఁ దాను వర్తింప వలయుననియు, తలఁచెడి మనుష్యుని యభిప్రాయము మత మనఁబడును. అనాగరికదశలో సృష్టిలోని స్వాభావిక పరార్థములనే పూజించుటయు, అల్పనాగరికదశలో తమ దేవతల పేర ప్రతిమలనుగూడఁ గల్పించి వాని నర్చించుటయు, అధిక నాగరికదశలో నీశ్వరుఁ డొక్కఁడని యెఱిగి యాతని మానసికముగా నుపాసించుటయు, సాధారణముగా తటస్థించు చున్నది. ఏకేశ్వరోపాసకు లైన పరిశుద్ధాస్తికమతస్తులు దేవుఁడు సృష్టికర్త యనియు లోకరక్షకుఁడనియు, నిరాకారుఁడనియు, సత్యస్వరూపుఁడనియు, పరిశుద్ధుఁడనియు, దయాస్వరూపుఁడనియు, విశ్వసించి సర్వ విషయముల

* ఇది 1906 వ సంవత్సరము ఏప్రిల్ నెల మొదటి తేదీని రాజమహేంద్రవర ప్రార్థనాసమాజమునఁ జదువఁబడినది.

యందును తదాజ్ఞానుసారముగాఁ బ్రవర్తించుట పరమకర్తవ్యమని భావించును. దమోఽప్యుచూపుఁ డయిన సర్వకర్త యగుటచే నీశ్వరుఁడు లోకపిత యగుచున్నాఁడు; ఈశ్వరస్పృష్టిలోఁగవాఁరై తద్దయాపాత్రులైన సమస్త మానవులును నీశ్వరకుటుంబమయి పరస్పరభ్రాతృ లగుచున్నారు. కాఁబట్టి సత్యమైన పరిశుద్ధాస్తిక మతమునందు దేవుని పితృభావమును మానవుల పరస్పరభ్రాతృభావమును ముఖ్యసిద్ధాంతములు. ఈరెండుసిద్ధాంతములను గూర్చియు నే నీ సాయంకాలమునఁ గొన్నిమాటలు చెప్పబోవుచున్నాను.

పూర్వాచారము నొక్కపట్టున విడువలేకుండుట మానవస్వభావ మయియున్నది. అందుచేతనే జనులనేకవిషయములలో నాగరికాగ్రగణ్యులయి యేకేశ్వరారాధనమే పరమకర్తవ్యమని యెఱిగినవారయ్యును ఆనాగరికదశలో వచ్చిన స్వాభావిక వస్తుపూజనమును నల్పనాగరికదశలో వచ్చిన ప్రతిసూర్యనమును వలువురు పూర్వాచారబలముచేత పూర్ణముగా విడువజాలకున్నారు. కాఁబట్టి మతమును పరిశుద్ధము చేయవలె నన్నచో నేతద్విషయమున సంస్కార మవశ్యముగఁ జేసికొనవలయును. మతసంస్కారము జరగనియెడల నీతివిషయములోను సంఘవిషయములోను తక్కిన సమస్తవిషయములలోను మితిమీరినదురాచారము లుద్భవిల్లి ప్రజాసౌఖ్యమునకును దేశాభివృద్ధికిని భంగము కలిగించును. సమస్తమానవధర్మ శాఖోపశాఖలకును సంతోషరసమును బ్రవహింపఁ జేయుటకు మూలమైన మతజలాశయమే కలుషమయి యసర్థదాయక మయినవక్షుమున సంసారవృక్షమునం దేశాభియారోగ్యస్థితిలో వర్ధిల్లి నుఖప్రదము కాఁ గలుగును? మనుష్యుని కాయమునకు మతమే ప్రాణము; మతము నిర్దుష్టస్థితిలో నుండ నప్పుడు సంఘము జీవచిహ్నము లేనిబొందివంటిదిగా నుండును. సంఘ

శరీరమునకుఁ బ్రాణ మయిన మతము పరిశోధ మయి యుత్సాహ వంతము గాఁడని, నాఁఘిక సంస్కారాదు లేనియు సఫలము లయి దేశ ఙ్గేశ్వరములు కావరవు. కాబట్టి దేశాభిమాన మాననీయు లగు మాన్యులారా! మీరు నిజముగా దేశక్షేమమును గోరెడువా రయిన పక్షమున, ఈశ్వరునిపితృభావమును వాక్కుచేతను మనస్సు చేతను క్రియల చేతను పూర్ణముగా నంగీకరించి యాతని నొక్కిసినే ప్రీతి పూర్వకముగా భజించుచు తదితరారాధనమును విడిచి పెట్టుడు. ఈశ్వరై కారాధనమునకును, ఈశ్వర పితృత్వ భావనకును, మన దేశ ములో గర్భశత్రువుగా నున్నది విగ్రహారాధనము. సర్వానర్థమూల మయిన విగ్రహారాధనమును మూలముట్టుగ నశింపఁజేసినఁగాని మన కీశ్వరపితృత్వసిద్ధి యలపడ నేరదు. కాబట్టి యేమామమున నున్నను విగ్రహారా ధనమును మనము విషసర్పమును జూచినట్లు చూచి ద్వేషించుచు సర్వవిధముల చేతను దాని నంతము నొందింప మన శక్తియుక్తులను వినియోగించి పాటు పడవలయును. మనుజుఁ డేదిన మున విగ్రహారాధనపిశాచపీడనుండి విడివడునో యాదినమే యాతని జీవిత కాలములో నెల్ల మహానుదినము; ఆదినమే యతఁడు పాపబంధ ములనుండి విముక్తుఁ డగుటకు కృత ప్రారంభుఁ డయిన పుణ్య దినము; ఆదినమే యతఁడు సర్వేశ్వరసాంగత్యభాగ్యము నపహరించుచుండిన పీడని పీడను వదల్చుకొని తాను సుఖయయి యొక మహర్షిప్రమును రూపుమాపి దేశమును సుఖింపఁజేయ దీక్షవహించిన పర్వదినము. సత్యైకాదర పరాయణులారా! మీరీదినమునుండి ఈశ్వరరాజ్యా క్రమణ ద్రోహమున కొడిగట్టిన విగ్రహ రూపరిపులపయి ధ్వజమెత్తి నీచాతిసీచమయిన తద్దాస్యమునుండి మీయాత్మలను రక్షించుకొని యీ శ్వరసేవాపరాయత్త చిత్తులరయి మీసహోదరు లయిన యుష్మ

దేవతీయుల యాత్మలు నుత్తమోత్తమ మయిన యీశ్వరసేవకుఁ బురి
 కొల్పుటకు సర్వవిధములఁ బ్రయత్నింపుఁడు. ఈవిగ్రహ పిశాచములు
 మిమ్మాశ్వర దూరులనుగా మాత్రమే కాక నీతిదూరులను గాను
 సాభాత్ర దూరులనుగాను మానుషస్వభావ దూరులనుగాను జేయు
 చున్నవి. వల్లభవైష్ణవధర్మము పేర జరగు వ్యభిచారములును, ఆగ
 మోక్తధర్మముపేర జరగుసురాపానాదులును, గంగార్చనముపేర
 జరగుశిశుహత్యలును, కాళికాపూజపేర జరగుజంతుహింసలును, విగ్రహ
 పిశాచముల దుర్బోధనలవలనఁ గాక మఱి దేనివలనఁ గలిగినవి? ఇంత
 కంటెను నీతిమాలినిపను లేవి యుండును? శైవవైష్ణవ ధర్మముల పేర
 నొందొరుల ద్వేషించి దూషించుకొనుటయు ద్వైతాద్వైతధర్మముల
 పేర నొందొరులను పొడిగన్నపాపమునకై చాంద్రాయణ భూప్రదక్షి
 ణాది ప్రాయశ్చిత్తములు చేసికోవలె ననుటయు విగ్రహ పిశాచముల
 దుర్బోధనలవలనఁ గాక మఱి దేనివలనఁ గలిగినవి? ఇంతకంటెను
 సాభాత్రరాహిత్యము మఱి యేముండును? వరాహ భైరవ నామ
 ములచే మనుష్యులను పందులకును కుక్కలకును మ్రొక్కునట్లు
 చేయుట విగ్రహపిశాచముల దుర్బోధనలవలనఁ గాక మఱి దేనివలనఁ
 గలిగినది? ఇంతకంటెను మానుషస్వభావమునకు విరుద్ధములైన పనులు
 మఱి యేముండును? మాటాడుటకు నోరు లేకయే యిటువంటి దుర్బో
 ధనలం జేసి లోకమును వంచించు చున్నవిగ్రహపిశాచములు నోరు
 తెరిచి మాటాడఁ గలిగినచో నెంత యెక్కువహాని చేయఁగలుగును!
 ఓనువివేకులారా! అపవిత్రమును ననర్థదాయకమును నయినవిగ్రహ
 పిశాచసేవను విడనాడి పవిత్రమును శ్రేయోదాయకమును నయిన
 యేకేశ్వరసేవ నంగీకరింపుఁడు. ఉత్తరక్షణముననే మీరు నీతియుతు
 లును సాభాత్రమహితులును మానుషస్వభావ భూషితులును నగు

దురు. అప్పుడు లోకమం దంతట సీశ్వరరాజ్య మేర్పడును; లోకము లోనివారెల్లరును భ్రాతలయి షరస్పరానురాగము కలవా రగుదురు; ఎల్లమానవులును జాతిమతవైషమ్యవిరహితులయి దేవతుల్యు లగుదురు. “కాష్ఠలోష్ఠేషు మూఢానాం యుక్త స్యాత్మని దేవతా” యనున్యాయమునుబట్టి దేవుడు మూఢులకు కర్తృలలోను మట్టిగడ్డలలోను జ్ఞానుల కాత్మలోను నుండునని చెప్పి, మూఢజనబహుళమయినలోకముకొఱకు విగ్రహారాధన ముండవలయునని కొందఱు మిమ్ము భ్రమపెట్టఁ జూతురు. ఆమాట లణుచూత్రమును విశ్వసింపఁ బోతుఁడు. మన దేశమున కజ్ఞ జనబహుళ మన్న యపఖ్యాతిని బోగొట్టి ప్రాజ్ఞజనబహుళమన్న ఖ్యాతిని తెచ్చుటకయి నిరంతరకృషి చేయుఁడు. విగ్రహారాధనము నవలంబించి యజ్ఞులతోడ నధోగతికి మీరు దిగక విగ్రహారాధనపాశములనుండి విడిపించి యజ్ఞులను విజ్ఞులను జేసి మీతోడ నూర్ధ్వగతికి వారి నెక్కింపఁ బ్రయత్నింపుఁడు. సామాన్యముగా విగ్రహారాధనము నుపదేశించెడు శైవవైష్ణవపురాణములు సహిత మీవిషయమున విశేషముగా నేమి బోధించు చున్నవో వినుఁడు—

శ్లో॥ “ఆత్మసంస్థం శివం త్యక్త్వా బహిస్థం యజతే శివం
హస్తస్థం పిండ ముత్సృజ్య లిపే తూర్పరమాత్మనః”.

తనలోపల నున్న శివుని విడిచి వెలుపల (గుళ్ళలో) నున్న శివుని పూజించువాఁడు చేతిలోనున్న ముద్దను పాటవేసి మోచేతిని నాకువాఁడగునని శైవపురాణ మైనస్కాందము హేమించు చున్నది.

శ్లో॥ “యో మాం స్వరేషు భూతేషు సంత మాత్మాన మీశ్వరం
హిత్వార్చాం భజతీ మాధ్యాత్ భస్మ న్యేవ జహోతిషః”.

నకలభూతములయందు నాత్మస్వరూపుడనయి యున్న యీశ్వరుని నన్ను విడిచి మూఢత్వమువలన విగ్రహార్చన చేయువాఁడు బూడిదలో హోమము చేసినవాఁడగు నని నైషణపురాణ మైశ్వరీశుద్భాగవతము ఘోషించు చున్నది.

ఈశ్వరుని కళ్యాణగుణములలో నొక్కొక్కదానిని దెలుపుట కయి యొక్కొక్కవిగ్రహము ప్రతిష్ఠింపబడె నని విగ్రహారాధనపక్షమవలంబించి పలుక సాహసించెడు ధీమంతులమాట వట్టిబూటకముల మాట. ఏనుఁగుమోమును బానకడుపును గంగనాధవిగ్రహముగాని కరచరణాదులు లేని జగన్నాథవిగ్రహముగాని యీశ్వరుని యేకళ్యాణగుణమును దెలుపును?

ఆ స్తికమతముఖ్యసిద్ధాంతములలో మొదటి దయినయీశ్వరపితృభావమునకు విగ్రహారాధనవిషవృక్షము గర్భశత్రు వనియు దానిని మూలచ్ఛేదము చేయుట పరమకర్తవ్య మనియు నింతవఱకుఁ గొంత చెప్పి యున్నానుగదా! ఇక రెండవ దయినమనుష్యభాతృభావమునకును గర్భశత్రు వయినది మనదేశములో వర్ణపిశాచము మఱి యొకటి యున్నది. విగ్రహారాధనపిశాచమును రూపుమాపుటకు మానమెంత పట్టుదలతో పాటుపడవలయునో యంతపట్టుదలతోనే వర్ణపిశాచమును రూపుమాపుటకును మనము పాటుపడవలెను. ఈవర్ణపిశాచమిడ్చు డీదేశమున సంఘముయొక్క ప్రాణనాయువులను వీల్చివేయుచున్న భయంకరకాలసర్పమై యున్నది. ఈపెనుభూతము భరతఖండవాసులలో నైకమత్యమును న్నేహభావమును పూర్ణముగా చెడఁ గొట్టి బహుళతసంవత్సరములనుండి దేశాభివృద్ధికి భంగము కలిగించుచున్నది. ఇది యన్యోన్యసోదరభావము గలిగి యుండవలసిన హిందూమహాజనులలో నైషమ్యమును పుట్టించి దేశక్షమాభివృద్ధులకు భంగ

కరము లగున నచుస్తానర్థములకును మూల మయి యున్నది. పూర్వ
కాలమునందువలె వర్ణాధిక్యము సత్ప్రవర్తనమునుబట్టి వచ్చునది గాక
యిప్పుడు జాతిసూత్రముచేతనే కలుగునది యయి యున్నది. జ్ఞాన
గుణసంపన్నుఁ డయి లోకోపకారపరాయణుఁ డయి భగవద్భక్తుఁ
డయినయుత్తమశూద్రునికంటె జ్ఞానహీనుఁ డయి యవగుణపరిపూర్ణుఁ
డయి యీశ్వరవిద్యేషి యయినవికృష్టబ్రాహ్మణజాతుఁ డధికగౌరవ
నీయుఁడుగా పరిగణింపఁబడు చున్నాఁడు. ఆహా! ఏమి యీకాల
మహిమ! ఏమి యీవర్ణప్రభావము! ఏమి యీయశ్శాయధన్యత!
బ్రాహ్మణుఁడు కూరుచున్నచాపమీఁదఁ గూరుచున్నశూద్రునిపిష్టిఁబ
కోసివేయువలె నట! ఇది స్మృత్యుక్త మయిన మహాధర్మ మట!
ధర్మశాస్త్రములలోనెల్ల నుత్కృష్ట మయిన దని యెఁచఁబడుచున్న
మనుస్మృతి యీవిషయమున విధించిన పరమధర్మమును నెఱుఁగ
తనియునట్లుగా వినుఁడు—

శ్లో॥ సహసన మభిప్రేష్ను రుత్కృష్ట స్యావకృష్టజః

కట్యాం కృతాంకో నిర్వాస్యః స్థించం వాస్యావకర్తయేత్ ।

బ్రాహ్మణునితో సహసనమును గోరు శూద్రుని తుంటిమీఁద
వాఁత వేసి గాని పిష్టికోసిగాని వెడలఁగొట్టవలయునని ధర్మశాస్త్రము
విధించు చున్నది. బ్రాహ్మణపక్షపాతమునుబట్టి యెంతటి యధర్మ
మును మహాధర్మముని ఘోషించుట కీధర్మశాస్త్రము లజ్ఞంపకున్నది.
ఇటువంటి ధర్మశాస్త్రవచనములు పరమప్రమాణములుగా భావింపఁ
బడుచున్న యీదేశ మన్యాక్రొంత మగుటలోను పరస్పరద్వేషపూరిత
మగుటలోను వింత యేమున్నది? వర్ణభేద మిప్పటివలె లేని పూర్వ
కాలమునందు నానివలన దేశమునకుఁ గొన్ని యల్పలాభములు గలిగి

నను, ఇప్పుడట్టిలాభము లేనియు లేక యనంతము లైనయనర్థములు మాత్రమే కలుగుచున్నవి. ఇప్పటివర్ణభేదమువలన దేశమునకు కలుగు చున్నయనర్థములలో నొకటి యీశ్వరకుటుంబములోనివా రగుటచే నన్యోన్యసాభాతము కలిగి యుండవలసిన సోదరునకును సోదరునకును పేరుపాటు గలిగి పంక్తిభోజనములును సంబంధబాంధవ్యములును లేక పరస్పరద్వేషము ప్రబలి మానుషస్వభాము చెడుట. చెండవది జాతిఃట్టుబాటులే పరమధర్మము లయి నీతిగౌరవము చెడి మనుష్యులు దయాదాక్షిణ్యశూన్యులయిన రాక్షసతుల్యులగుట! జన్మమును బట్టివచ్చిన దురభిమానగర్వితుడగు బ్రాహ్మణనంజాతుడు తనసోదరుడనందగిన యధమవర్ణమువానిపై గోడవిటిగి కూలినను సాయము చేయఁజూడక తాను మైలపడుదు నని యంటనొల్లకుండుటకు సిగ్గు పడుటకు చూఱుగా గర్వపడుచుండుట రాక్షసకృత్యము గాక మఱి యేమగును? రాజసభలో నప్రమాణములుచేయుటకును కూటసాక్ష్యములు పలుకుటకును శంకింపనివాఁ డయినను తాను బ్రాహ్మణుడననియో వైశ్యదేవపరుడ ననియో గర్వపడుచు భోజనసమయము నందు సాపభీతి కలవాడయి సత్యసంఘుడయిన యుత్తమశూద్రుడు తనకంట బడినంతమాత్రముచేత నాతని శపించుచు ముందరియన్నమును విడిచి లేచిపోవుటకంటె రాక్షసకృత్యము మఱి యే ముండును? అతిబాల్యవివాహములు, స్త్రీనిద్వాభావము, వితంతువివాహనిరోధము, దేశాంతరగమన నిషేధము, మొదలయిన సమస్త సాంఘిక దురాచారములకును వర్ణభేదమే వట్టికొమ్మ యైయున్నది. శాఖోపశాఖలుగాఁ జెరిగిన యీనర్ణవైషమ్యవిషవృక్షమును ప్రేళ్ళతోఁ బెల్లగించి వేసినం గాని దానిచాయ వ్యాపించినంతదూరము మనదేశమునం దేనంస్కార భీషమును నాటుకొని మొలకయెత్తి వృద్ధి నొంద నేరదు.

మనదేశమునందు వర్ణభేదము పూర్వకాలమునం దిప్పటివలె నుండినది కాదు. అప్పుడు, మనపూర్వులు పుట్టుకచేతఁగాక నీతిచేతనే గౌరవపాత్రు లగుచుండిరి. శ్రీ మహాభారతములో

శ్లో॥ నయోని రాక్షసి సంస్కారో నశ్రుతం సచసంతతిః
కారణాని దిజశ్వస్య పృత్యమేవతు కారణమ్.

“పుట్టుక, ఉపనయనాదినంస్కారము, వేదాధ్యయనము, సంతతి, ద్విజశ్వమునకు కారణములు కావు; మంచినడత యొక్క టియే కారణము” అని యానుశాసనిక పర్వమునందును,—

శ్లో॥ సకులేన సజాత్యావా క్రియాభి బ్రాహ్మణోభవేత్
చండాలోపిహి వృతస్థోబ్రాహ్మణస్స యుధిష్ఠిర॥
శూద్రోపి శీలసంపన్నో గుణవాక్ బ్రాహ్మణోభవేత్
బ్రాహ్మణోపి క్రియాహీనః శూద్రాత్ప్రత్యవభవేత్ ।

“కులము చేతను జాతిచేతనుగాక కార్యములచేతనే బ్రాహ్మణుఁ డగుచున్నాఁడు. ఓయుధిష్ఠిరా! మంచినడవడి గలవాఁడు చండాలుఁ డయినను వాఁడే బ్రాహ్మణుఁడు. శూద్రుఁ డైనను సదాచార సంపన్నుఁ డయి గుణవంతుఁ డయినవాఁడు బ్రాహ్మణుఁ డగును; బ్రాహ్మణుఁ డయినను, క్రియాహీనుఁడు శూద్రునికంటె తక్కువవాఁ డగును” అని యారణ్యపర్వమునందును, శ్రీమద్భాగవతములో

శ్లో॥ శమోదమస్తపశ్శౌచం సంతోషః ఘ్రాంతి రార్జునమ్

జ్ఞానం దయా చ్యుతాత్మత్వం సత్యంచ బ్రహ్మలక్షణమ్ ।

“శమము, దమము, తపస్సు, శౌచము, సంతోషము, ఘ్రాంతి, ఆర్జు వము, జ్ఞానము, దయ, స్వార్థపరిత్యాగము, సత్యము బ్రాహ్మణ లక్షణములు” అని సప్తమస్కంధమునందును, జెప్పఁబడి యున్నవి. ఓబ్రాహ్మణనామధారకులారా! ఈలక్షణములు మీయందుఁ గలిగిన

బ్రాహ్మణులను చిన్నకొని గర్వపడుదు. ఈలక్షణములేవియు లేక
పుట్టుబ్రాహ్మణుల కని మాత్రము వృధా గర్వపడక బోకుడు.
పూర్వోక్త లక్షణములగుల అధమావర్ణసంజాతులనయినను బ్రాహ్మణు
లనుగాను నమాజన్ములనుగాను భావించి గౌరవింపడు. నిజమైన బ్రాహ్మ
ణత్వము గుణములతో నున్నదిగాని పొట్టులోనుపుట్టుకలోనులేదు. పుట్టు
కనుబట్టి మేము నిశ్చిహ్నాదిగోత్రజుల మని విట్టివేగెడు వెట్టులారా!
మీపూర్వులపుట్టుకను నిచాగింపుడు.

శ్లో॥ గణికాగర్భసంభూతో వసిష్ఠశ్చమహామునిః॥

బ్రహ్మర్షులలో నెల్ల సగ్రగణ్యుడయి శ్రీరామప్రముఖ సూర్యవంశ
రాజులకెల్లఁ బురోహితుఁ డయిన వసిష్ఠుడు వేశ్యకు పుట్టినవాడు.

శ్లో॥ జానోవ్యానస్తు కైవర్యా శృపాక్యాస్తు వరాశరః॥

అని భారతారణ్యవర్వమునఁ జెప్పబడియున్నది. వేదవిభాగముచేసి
వేదవ్యాసుఁ డని పేరొంది, ప్రస్థానత్రయములో నొక్కటియయిన
బ్రహ్మసూత్రములను రచించిన సాత్యవతేయుడు పల్లవానికొడుకు;
వ్యాసుసతంధ్రు యయి కలియుగమునకు బరమప్రమాణ మయిన
స్మృతిరత్నమును రచించిన వరాశరుడు మాలదాసికొడుకు.
ఈమహాపురుషులందఱును పుట్టుకచేతఁగాక గుణముచేతనే మహర్షు
లయి పూజనీయులయిరి. వారివలెనే మీరును గుణసంపదను గడించుట
కయి పాటుపడుడు. మన యాధిక్యమంతయు సద్వర్తనములో నున్నది
కాని భోజనములోను జన్మములోను లేదు. జాతికంటె గుణము శ్లాఘ్య
తరమని మీకెప్పుడు దృఢనిశ్చయము గలుగునో యప్పటినుండి
దేశాభివృద్ధి యారంభమగును.

ఓభాత్యవకులారా! మీరు తోడిచారి హీనస్థితికి దిగక వారి
నున్నతస్థితి కెక్కించుటకయి ప్రయత్నింపుడు పూర్వోక్తములయిన

బ్రాహ్మణాత్మకములను విన్నారాదా! మీకు బ్రాహ్మణలక్షణము లను విడుచక బ్రాహ్మణేశ్వరులయిన శూద్రాదులను బ్రాహ్మణపద మెక్కింగుటకు కృషిచేయుదు శుష్కోపదేశములచేతగాక కార్య ములచేత “మేము నడుచునట్లు నడువు” డని లోకమునకుఁ బోధిం పుడు. అప్పుడు మాత్రమే మీఋజుత్వము లోకమునకుఁ దెలిసి మీమాటలయందువిశ్వాసము కుదురును. మన యీశ్వరునకును మన యాత్మలకును గర్భశత్రువు లయినవిగ్రహారాధనమును వర్ణవైషమ్య మును నశించువఱకును పోరాటమును మానక యీశ్వరభటులై నిలు వుడు. ఈశ్వరుడు మీకు తగినయుత్సాహమును బలమును ప్రసా దించుగాక!

ప రి శు ధ్ధా స్తి క మ త ము. *

భ్రాతృవరులారా!

నేఁ డీపట్టణమున జరుగు చున్న యాయాంధ్రదేశాస్తికమహా సభకు నన్నధ్యక్షునిగా నియమించినందున కయి మీకుఁ గృతజ్ఞతా పూర్వకములైన వందనముల సమర్పించు చున్నాఁడను. మీరు నన్నుంచిన యీఘనపదమునకు నేనర్హుఁడనుగానని యెఱిగిన వాడన య్యను, నామీఁదియాదరముచేత నన్నీ సభాధ్యక్షత వహింపవలసినదని యాహ్వానసభాకార్యదగ్ధిగారు పునరుక్తముగాఁ గోరినప్పుడు నే నాయనమాటనతిక్రమింపజాలక యంగీకరింప వలసినవాఁడ నయితిని.

* ఇది 1906వ సంవత్సరము ఏప్రిల్ 15వ తేదీన గుంటూరులో జరిగిన యాంధ్రదేశాస్తిక సభలోఁ జదువఁబడినది.

సభారంజకముగాఁ బ్రసంగింపవలసి నయిట్టి సమయమునందుఁ గొప్ప పరీక్షలయందుఁ గృతార్థుఁడయి నాకంటె సమర్థతరుఁడైన మంచి వక్తను సభాధ్యక్షునిగా నేర్పఱుచుకొని యుండినయెడల సభోద్దేశము లధికజయప్రదముగా నెఱవేఱుట కవకాశము కలిగియుండును. నేటి సభ కట్టిభాగ్యము పట్టినదికాదు. కార్యము మించినతరువాత వగచిన ప్రయోజనము లేదు. మీరు పొందిన ప్రమాదముయొక్క ఫలము నేర్పుతోను తృప్తితోను మీరనుభవించితీరవలెను. కాఁబట్టి నేనేమో హృదయాహ్లాదకర మైనగొప్పధర్మోపదేశమును జేయుదు నని భ్రమ పెట్టుకొనక యాశాభంగమునకె మీరందఱు సంసిద్ధులయి యుండవలెను. సభాధ్యక్షత వహించినవా రేదో కొంతసంభాషించుట యాచారమయి యుండుటచేత నేనిప్పు డాస్తికసమాజ ధర్మములను గూర్చి నాయప్రౌఢవాక్యములతోనే యించుక సంభాషించి మీకు శ్రమకలిగించుచున్నాను. నాయుపదేశ కౌశలమునుబట్టి కాకపోయినను నావృద్ధత్వమును దయనీయమైన శరీరదౌర్బల్యమును విచారించి యైనను సహించి నేఁ జెప్పఁ బోవుదానిని దయతో నాలకింపుఁడు.

పరిశుద్ధాస్తికమతము నాంధ్రదేశములో నెట్లు వ్యాపింపఁ జేయ వలయునో యాలోచించుటకును తన్మతసిద్ధాంతములనుగూర్చి సంభాషించుటకును తెలుఁగు దేశముయొక్క బహు భాగములనుండి పరిశుద్ధాస్తిక మతావలంబులును తదభిమానులు నైన సోదరు లిప్పు డింతమంది వచ్చి యిచ్చట సమావేశమగుట దేశముయొక్క పురోవృద్ధికి శుభసూచకముగా నున్నది. పరిశుద్ధాస్తికమతము మన భరత ఖండమునందుఁ గొన్నిచోట్ల బ్రహ్మసమాజ మనియుఁ గొన్నిచోట్లఁ బ్రార్థనసమాజ మనియు నామద్యయముతో వ్యవహరింపఁ బడుచున్నది. దేవుఁ డున్నాడని యంగీకరించు నవి యెల్లను ఆస్తికమత

ములే యయినచు, జనుల యజ్ఞము మొదలయిన కారణములచేత బహుమతములయందు దేవునిగూర్చియు, దేవునకును మనుష్యునకును గల సంబంధమును గూర్చియు దేవుని విషయమున మనుష్యుడు నడుచుకోవలసిన ధర్మములను గూర్చియు సపరిశుద్ధములైన యభి ప్రాయములును దురాచారములును వ్యాపించియున్నవి. ఇహపర సుఖ భంజకము లైన యట్టియపరిశుద్ధతల నెల్లఁ దొలగించుకొని మతమును నిర్మల మైనదానినిగాఁ జేయుటచే దీనికి పరిశుద్ధాస్తిక మతమని పేరు వచ్చినది. ఆగ్యులపవిత్రగ్రంథము లయినయూపనిషత్తులయం దీశ్వరుడు బ్రహ్మ మనునామముతో వ్యవహరింపఁబడుటచేత శుద్ధపర బ్రహ్మము నుపాసించువాఁ యామతమునకు బ్రహ్మమత మనియు, వారి సంఘమునకు బ్రహ్మసమాజ మనియు, ఈసమాజమునకు మానసికప్రార్థనయు శ్రద్ధాన మయినందున ప్రార్థనసమాజ మనియు, పేరులు కలిగినవి. బ్రహ్మసమాజ మను పేరుచేతనే యిది యార్యమత వృక్షమునుండి పుట్టిన పరిశుద్ధశాఖ యనిస్పష్టపడుచున్నది. పరబ్రహ్మ మునుగూర్చి,—

“యః సర్వజ్ఞః సర్వవిద్ యస్మైవ మహిమాభువి దివ్యే

తద్విజ్ఞానేన పరిపశ్యన్తిధీరాఽనందరూప మమృతం యద్విభాతి.”

ఎవ్వఁడు సర్వజ్ఞుఁడో సర్వవిదుఁడో భువియందును దివియందును గలవి యెవ్వని మహిమలో యెవ్వఁ డానందరూపుఁడును నిత్యుఁడు నయి ప్రకాశించుచున్నాఁడో యతనిని పండితులు జ్ఞానముచేత సంతటఁ జూచుచున్నారని మాండకోపనిషత్తును,—

“స పర్యగాచ్ఛక్ర మకాయ మప్రణ

మస్నావిరగ్ శుద్ధమపావవిద్ధమ్.”

అతఁడు సర్వవ్యాపి, తేజోమయుఁడు, నిరాకారుఁడు, నిరామయుఁడు, అస్సావిరుఁడు, శుద్ధుఁడు, పాపరహితుఁడు, అని యీశావాస్యోపనిషత్తును చెప్పుచున్నది. ఇటువంటి వాక్యములే యితరవిశేషములతోడ పెక్కు లితగోపనిషత్తు లందును గానఁ బడుచున్నవి. ఇట్టి యుపనిషద్వాక్యములను బట్టి దేవుఁడు నిత్యుఁడు, నిరాకారుఁడు, సర్వవ్యాపి, సర్వజ్ఞుఁడు, సర్వశక్తుఁడు, సర్వకారుణ్యుఁడు ఆనందస్వరూపుఁడు, పరిశుద్ధుఁడు, పాపరహితుఁడు, అని విస్పష్ట మగుచున్నది, పరిశుద్ధాస్త్రములయినమనవా రుపాసించు దేవుఁడీ పరమాత్మయే,—

“యతోవా ఇమానిభూతాని జాయంతే యేనజాతాని జీవంతి
యత్రప్రయం త్యభిసంవిశంతి తద్విజ్ఞానస్య తద్బ్రహ్మ”

దేనివలన నీచరాచరభూతములు వుట్టుచున్నవో, దేనివలన వుట్టినవి జీవించుచున్నవో, ఆత్మలు దేనినిగూర్చి పాలుపొందుచున్నవో, అది బ్రహ్మమని తెలిసికొమ్మని తెత్తిరీయోపనిషత్తులోని భృగువల్లియందుఁ జెప్పఁబడియున్నది. ఇత్యాదివాక్యములను బట్టి చరాచరములయినమస్త పదార్థములును దేవునివలననే కలుగుచున్న వనియు, సమస్తజీవకోటులును దేవునివలననే జీవించుచున్న వనియు, సమస్తాత్మలును మరణానంతరమున దేవునియొద్దకే పోయి చేరుచున్న వనియు విశద మగుచున్నది. పై వాక్యములవలన నీశ్వరుఁడు సృష్టిస్థితియములకు కారణుఁడనుటయే గాక మనయాత్మలు సయితము నిత్యములయి మరణానంతరమున నుండు ననుటయుఁ దేలుచున్నది. ఈయుపనిషదర్థములే పరిశుద్ధాస్త్రమతముయొక్క సిద్ధాంతములు. ఈసిద్ధాంతములను బట్టి సృష్టికర్త యగుటచే నీశ్వరుఁడు లోకపిత యనియు ఆయనచేఁ బుట్టింపఁబడిన మానవుల మయిన మనమందఱమును తత్పుత్ర సదృశుల మనియు అందుచేత పరస్పరభ్రాతృల మనియు, పితృభక్తి

కలవార మయి యీశ్వరుని నేవించుచు నశ్వనిమయములతోను,
తదాజ్ఞానునారముగా వర్తించుటయు తోడిమానవులయెడల సోదర
భావము కలవారమయి వారిని బ్రేమించుచు వారిమేలుకొఱకు పాటు
పడుటయు మనకు ధర్మము లనియు, నేర్పడుచున్నది. ఇందువలన
నీశ్వరపితృత్వమును, మమవ్యభ్రాతృత్వమును పరిశుద్ధాస్తిక మతము
నకు మూలతత్వములుగాఁ బరిగణింపఁబడినట్లు తెలిసికొనవచ్చును. లోక
మలో మనకు ప్రియతమము లయినపదార్థము లన్నిటికంటెను బ్రియ
తరునిగా భావించి తదాజ్ఞా నణుమాత్రమును మీఱక యేవని చేసి
నను పరమేశ్వర ప్రీత్యర్థముగానే చేయుచు భక్తిచూపుకొన్నడే మన
కీశ్వరపితృత్వము లభించిన ట్లగును.

“తదేతత్ ప్రేయఃపుత్రాత్ ప్రేమోవిత్తాత్ ప్రేమోన్యస్మాత్
సర్వస్మాత్ అంతరతరం యదయమాత్మా”

ఏది యన్నిటికంటె నంతరతరమో యట్టితరమాత్మ పుత్రునికంటెను
ప్రియతరమయినది, విత్తముకంటెను ప్రియతరమైనది, యితరములైన
యన్నిటికంటెను ప్రియతర మైనది, అది బృహదాకాశ్యాకోపనిషత్తు
బోధించుచున్నది. ఈశ్వరునియందు పితృభావము కుదుగుటకు భక్తి
పూర్వకమయిన మానసికారాధన చూపవలయును. ఈ ౧౦౦౦ పుత్రుండై
సమీపించునట్లు నిర్మలాంతఃకరణముతో ఇరవీశ్వరు సమీపించి తన
లోపములను వాంఛలను నిష్కపటముగా నివేదించి, తన యవచార
ములకు పశ్చాత్తాపపడి క్షమింపవేడుచు, తనకు ధర్మచింతిను ధర్మా
చరణధైర్యమును బ్రసాదించఁ గ్రార్థించుటయే యీశ్వరారాధనము.
ఇట్టి మానసికారాధనమే పరిశుద్ధాస్తికల కీశ్వరసాక్ష్య సుభాయక
మగు నశ్వప్రతిము. విగ్రహారాధన మీశ్వరపితృభావసిద్ధికి విఘ్న
భూతము. ఈశ్వరసాంగత్య సాఖ్యామృతము ననుభవింప నవేక్షించు

ప్రతిపురోహితును నోరుచెటిపి హృదయమును కలుషపటిచి భక్తిబీజమును చంపి వేసెను ప్రతిమార్చనాత్మకవిషఫలమును రూపుమాప దీక్ష వహింపవలెను. ప్రతిమారాధనము నుపేక్షించినయెడల మన మసత్య సముద్రములోను, అజ్ఞానాంధకారములోను, మునిగి నిత్యపదవిని బోగొట్టుకొందుము.

“అసత్యోమా సద్గమయ తమసోమా జోతిర్గమయ మృత్యో ర్ఘామృతంగమయః”

అసత్యమునుండి నన్ను సత్యమును పొందింపుము, అంధకారమునుండి నన్ను తేజస్సును పొందింపుము. మృత్సువునుండి నన్ను నిత్యపదవిని పొందింపుము. ఇది బృహదారణ్యకోపనిషత్తు నున్నట్లు మనల నసత్య మునకును తమస్సునకును మృత్సువునకును నీడ్యేదువిగ్రహపూజా పితౄచహస్తములనుండి విడిపించి రక్షించుటకయి సత్యస్వరూపుడును, స్వప్రకాశుడును, నిత్యుడును నయిన యీశ్వరుని ప్రార్థితము.

మన కీశ్వరపితృత్వసిద్ధి యెప్పు డగునో యప్పుడే మానవ సామాన్యభాతృభావమును కలుగును. ఈశ్వరునిబిడ్డల మగుటచేత మన కెల్లపుడును నన్నదమ్ములును, ఎల్లస్త్రీలును అక్కచెల్లెండ్రును అగుదురు. అప్పుడు లోక మంతయు నేకకుటుంబమయి, యందలివారందఱును స్వప్రయోజనపరత్వమును మాని, పరార్థపరత్వమును బూని యన్యోన్యశ్రేయోభివృద్ధికయి పాటుపడువా రగుదురు. ఇట్టి స్థితిని గలిగించుటకై పాటుపడుట పరిశుద్ధాస్తికుల పరమధర్మము. పరస్పరసోదరభావమునకు మన దేశములో నిప్పుడు గర్భశత్రువయి యున్నది వైషమ్యము. ఈయస్వాభావికవైషమ్యము మనలో విశేష భాగము మానుషన్యభావమునే మార్చివేసి, మనుష్యులను మృగ కుటుంబముగాను మృగములకంటెను హినులనుగాను చేసినది. అధమ

వర్ణములనారివిషయమున నప్రవర్ణములవారు చేసెడి యన్యాయములనుండినిచ్చి యేకవర్ణమువారిలో నెదిడెడు పశువాయి మొదలగు దుర్ణయమును జూడుడు. ఏకవేదమునే నమ్మించు నేకధర్మశాస్త్రమునే యంగీకరించుచు నేకదేశముననే వసించుచు బ్రాహ్మణోత్తముల మనిగొప్ప చెప్పకొనువారిలోనే వైశ్వదేవపరు డయి శుద్ధశ్రోక్రియుం డయినస్మార్తుఁడు కాకి చూచుచున్నను కుక్క చూచుచున్నను భుజించునుగాని వైష్ణవ బ్రాహ్మణుఁడు చూచినంతనాశ్రమచేత తన యన్నము మెల పడిన దని భుజింప నొల్లక విస్తరి విడిచి లేచిపోవును గదా? మేమందఱము హిందూమతావలంబులమే యని ప్రజ్ఞలు పలుకుచు దురభిచూనదూషితు లగుచున్న మహానుభావు లీద్విజాలు మ్లేచ్ఛునియెడలఁ జేసెడిదానికంటె స్వకులజాసయెడలఁ జేసి ఘనకార్య మేమో చెప్పుడు. యాతాపరు లైన బ్రాహ్మణులే సూర్య నిధ్యమున వ్యాధిబాధలచేత గ్రామము పీఠులప్రక్కలను బడియుండి కులగోత్రములు తెలియమిచే నెవ్వరు నంటిముట్టి తోడ్పడకుండుటచేత కృశించి నక్కలచే జీవములతో నే యీడ్చుకొనిపోబడు చుండుటయుఁ గలదని చూచిన యన్యదేశీయులు వ్రాసియున్నారు. హిందూమతమున కింత కంటెనవమానకరమైన హీనకృత్యము మఱేమున్నది? పశుకృత్యము సహిత మింతకంటె నీచమైన దుండునా? పరిస్పరభాతృత్వ కల్పితరువును మూలచ్ఛేదము చేసెడు వేరువుయైన వర్ణవైషమ్యమును తాము విడుచుటయెకాక సకలవిధముల దాని స్వరూపనాశనమును జేయుటకయి పరిశ్రద్ధాస్తికు లందఱును బద్ధకంకణులు కావలెను. ఓ భ్రాతృవరులారా! దయాదాక్షిణ్యములు మాని మీరీశ్వరకుటుంబ నాశనకారకుఁ డయినవర్ణవైషమ్యరాక్షసుని హతము చేయుటకయి కృతప్రతిజ్ఞులరు కండు. ఈశ్వరశత్రు నిరాసాధిలాషచేత వక్తవ్యధర్మ

మార్గ మించుక తొలగి వర్తించితిని. మన్నింపుడు. ఇంక వక్తవ్యాంశ మునకు వత్తము.

ఈశ్వరసద్బాధవమును గూర్చియు, నాశని కళ్యాణగుణములను గూర్చియు మనుష్యుల యశోవ్యసోదరిభావమును గూర్చియు మనుష్యాశ్మల నిత్యత్వమును గూర్చియు నుపనిషద్వాక్యముల నుదాహరించుచుఁ బరిశుద్ధాస్తిక మతసిద్ధాంతములను సంక్షేపముగాఁ జెప్పి యున్నాను. ఇంక స్వధర్మములను గూర్చియు ధర్మనియమమునకుఁ గల ప్రమాణములను గూర్చియు పుణ్యపాపములను గూర్చియు స్వర్గ సరకములను గూర్చియుకూడ నించుక వచించి విరమించెదను.

శ్లో॥ మాతృవ త్వరదారాంచ పరద్రవ్యాణి లోప్తవత్
అత్మవ త్వర్వభూతాని యఃపశ్యతి సవశ్యతి.

పరదారము కల్గినవలెను, పరద్రవ్యమును మట్టిగడ్డవలెను, సర్వ భూతములను తినవలెను, ఎవఁడు చూచునో వాఁడే నిజముగాఁ జూచు వాఁడని మనపూర్వులు చెప్పి యున్నారు. ఈయవి మనుష్యధర్మములు. ఈవిషయమున నిట్లు చేయవలసిన దని విధించిన యీశ్వరాజ్ఞ లన్నియు మనకు ధర్మములు.

“సత్యంవద” “ధర్మంచర” అని తైత్తిరీయోపనిషత్తు శిక్షా పల్లిలో గుడిపు శిష్యునకు ‘సత్యము పలుకుము’ ‘ధర్మము నాచరింపుము’ అని యుపదేశించు చున్నాఁడు. ఈరెండును పరిశుద్ధాస్తికుల పరమధర్మములు. లోకములో సత్యమును మించిన ధర్మము వేటొకటి లేదు.

శ్లో॥ నాస్తి సత్యసమోధర్మః నాస త్యావ్యధ్యతేవరం
నహితప్రతరం కించి దస్మ తాదిహ విద్యతే.

సత్యముతో సమాన మయినధర్మము లేదు; సత్యమునకంటె శ్రేష్ఠ మయినది లేదు; అసత్యమునకంటె తీవ్రతర మయినది యీ లోకమున వేటొకటి లేదు — అని పంచమవేద మనబరగిన శ్రీమహాభారతము సత్యోత్కృష్టతను ఘోషించుచున్నది. ఈశ్వరుడే సత్యస్వరూపుఁ డగుటచే సత్యము ననుసరించుట యీశ్వరు ననుసరించుటయే. మన కెన్నికష్టములు వచ్చినను సత్యమును విడువరాదు. “నాస్మతా త్పాకకంపర” మన్న యార్యోక్తి యసత్యమునకంటె నెక్కువపాతకము లే దని చాటు చున్నది. సత్యాదరము లేకున్న లోకములో నభివృద్ధియే కలుగదు. సత్య మెందున్నను గ్రహింప వలెను.

మాది మాపూర్వులు చేసినది యన్నదురభిమానమును విడిచి యసత్యము మన దయినను తెలియఁగానే త్యజించుచు సత్యము పరుల దయినను భజించుచుండవలెను. మనవన్న హేతువుచేత దురాచారములను మూఢవిశ్వాసములను హేత్వాభానములను కల్పించి పొగడుచుండుటయు పరుల దన్న హేతువుచేత సదాచారములను సదుపదేశములను యుక్త్యాభానములు కల్పించి తెగడు చుండుటయు దేశమును పాడుచేసెడు దురభిమాన మగునుగాని దేశమును బాగుచేసెడు స్వదేశాభిమానము కాదు. తనవారి యభివృద్ధి గాంక్షించెడు ప్రతి దేశాభిమానియు తనవారిలోఁ గలలోపముల నెత్తి చూపి వానిని దిద్దుకొనునట్లు చేయుచు నితరులలోఁ గలగుణాంశముల నెత్తిచూపి వానిని గ్రహించునట్లు చేయుచు దేశాభివృద్ధ్యర్థము నిరంతరకృషి చేయుచుండవలెను. గుణగుణవిచారము లేక తమలోఁ గలదురాచార దురుపదేశములను సహితము పామరజనరంజనముకొఱకు తమ విద్యాబద్ధుల వినియోగించి భూషించుచు నభివృద్ధికి భంగమును పంపూర

మునకు విహితమును గలిగించెను. తెలిసినమూఁడులే మన దేశమునకు గర్భశత్రువులు. సామరదూసమును పాటిచేయుక చాకి చేదుగా నుండినను హితమును జూపి మరాచారదుర్మితలను రూపు మాపి సంస్కారము చ్ఛాపించు జేయట కయి తమకాలమును శక్తిని ధనమును వినియోగించువానిమూఁద్రమే దేశమునకు నిజ మైనప్రాణ మిత్రులు. సత్యసమాదరమే సర్వదా పరిశుద్ధాస్తికుల నిత్యకృత్య మయి యుండవలెను. తొలుత నెన్నియంతరాయములు వచ్చినను కడపట సత్యమే జయించును. “సత్యమేవజయతే” యని ముండకోప నిషత్తు మొఱి యిడుచున్నది.

శ్లో॥ ఏవవప సుహృ ధ్రోసేధనే వ్యనుయాతి యః
శరీరేణ సమం నాశం సర్వ మన్యిధి గచ్ఛతి॥

తక్కినవి సమస్తమును శరీరవాశముతోనే పోవుచుండఁగా మరణాంతరమున సహితము వెంటవచ్చెడుధర్మ మొకటియే నిజమైన మిత్రుడనియు,—

శ్లో॥ ధర్మసేవ హతో హన్తిధర్మో రక్షతి రక్షితః
తస్మాధర్మో సహంతవ్యో మ్హనోధర్మో హతోవధీత్ ॥

ధర్మము తన్ను హతము చేయువానిని హతముచేయుచు, తన్నురక్షించు వానిని రక్షించుచుండును, గనుక ధర్మమునుజెఱచి తానుచెడకుండఁ ఎలెననియు పంచమవేదమైన భారతము ధర్మమును శ్లాఘించుచున్నది. ఈశ్వరాజ్యయే ధర్మమని యింతకుముందు చెప్పి యున్నానుగదా! ధర్మాధర్మనిర్ణయ మెట్లు చేయనగును, ఇది యీశ్వరాజ్యయనిమన కెట్లు తెలియవచ్చును, కృత్యాకృత్య నిర్ధారణ మునకు ప్రమాణమేమి, యని సందేహము తోచవచ్చును. కార్యా కార్య నిర్ణయమునకు మన యంతరాత్మయే పరమ ప్రమాణము.

ఈశ్వరుడు మనహృదయములలోనుండి మనధర్మశాస్త్రమును దివ్యాక్షరములతోలిఖించి యున్నాడు. మనము ఈరాత్మ మంచినది బోధించుదానిని జేయుచుండుటయే మనకు పరమధర్మము. అది యొక్కటియే పరమ కర్తవ్యము,—

శ్లో॥ యత్కర్మ కుర్వతోస్య స్వాత్ పరితోషాంతరాత్మనః
తత్ప్రయత్నేన కుర్వీత విపరీతంతు వర్జయేత్ ॥

ఏనని చేయుటవలన నంతరాత్మకు సంతోషముగనుో యాపనిని ప్రయత్నముతోఁ జేసి దానికి విరోధమైనదానిని వర్జింపవలసినదని మనధర్మశాస్త్రము విధించు చున్నది. అంతరాత్మ బోధించునట్లు సర్వదా చరించు వాడే యీశ్వరాజ్ఞను జెల్లించువాడును స్వధర్మానుష్ఠానపరుడును సుకృతియు నగును. మనకోరికలెట్లున్నను మన యంతరాత్మయిదిమంచి యిదికెడ్డ యిది చేయఁదగినది యిది చేయఁదగనిది యని నిరూపించి సదా కర్తవ్యము నుపదేశించుచుండును. తదాచరణమువలన లాభముగలుగునా నష్టము కలుగునా యన్నవిచారమునుచూచి యీశ్వరాజ్ఞయు ధర్మమగుటచేత నంతరాత్మ విధించుదానిని ఫలనిరపేక్షముగా ననుష్ఠింపవలెను. అట్టియనుష్ఠానపరుడే పయినుండి యనంతము లైన యాపదలు బాధించుచున్నను మన శ్మాంతిగలవాడయి యాత్మానందము ననుభవింపఁగలుగును. లోకము లోని తక్కిన సమస్త విషయములలో నెట్లో యట్లే మతవిషయము నందును నృద్ధి స్వాభావికము. జ్ఞానాభివృద్ధియయి నూతనసత్యములు బయలుబడుచుండు కొలదిని వానిని స్వీకరించుచుండవలయును. సత్య గ్రహణైక పరాయణున కపజయ మెప్పుడును గలుగదు. క్రమముగా నుపయోగింపక యుపేక్షచేసినచో కరచరణాద్యవయావము లే ప్రకారముగా దుర్బలములగుచువచ్చునో యాప్రకారముగానే మన యంత

రాత్నయ్యఁ డన యుపదేశములను నిరాకరించుచు నుపేక్షచేయుచు వచ్చినకొలఁదిని గుర్చల మయి నిరుపయుక్తమగును. కాబట్టి మన యంతరాత్మ బోధనల ననాదరింపక యాచరణమునకుఁ దెచ్చుచు దానిని బలనఱుచు చుండవలెను. అప్పుడది తానుబలపడి సత్కార్యాచరణమున కయి మనకు బలమువిచ్చి మనల నీశ్వరపుతులనుట కర్హులయినవారినిగాఁ జేయును. నేను శ్రుతిస్మృతులనుండి పలు మాట ప్రమాణవచనము లుదాహరించుచు వచ్చుటచేత నామా గ్రంథములం దున్నవన్నియు నాచరణీయములగు నాయని కొందఱు అడుగవచ్చును, —

“యాన్యస్థాగ్ సుచరితాని తానిత్క యోపాస్యాని నో
ఇతరాణి ”

ఏవి మాసుచరితలో యవియే నీచేత ననుష్ఠింపదగినవి కాని యితరములు కావనియు, తైత్తిరీయోపనిషత్తు నందు గురువు శిష్యున కుపదేశించి యున్నాఁడు. గ్రంథములలోని యుపదేశములు గాని గొప్పవారియొక్క వాక్యములును పనులును గాని యెంతవఱకు మంచివిగానుండి యంతరాత్మ బోధలకు వ్యతిరేకము కాకుండునో యంత వఱకే గ్రాహ్యములును ననుష్ఠేయములు నగునుగాని యాపయిని గావు. అంతరాత్మబోధన మొక్కటియే మనకుఁ బరమప్రమాణము. దానిముందు తక్కిన వన్నియు సధమ ప్రమాణములు.

ఈశ్వరాజ్ఞ ననగా ధర్మము నుల్లఘించుట పాపము ; ధర్మానుసరణము పుణ్యము. శారీరధర్మములను మీఱినప్పుడు దేహము నకు రోగాదిక మగుబాధ కలుగునట్లే, ఆధ్యాత్మిక ధర్మములను మీఱినప్పుడు మనసునకు దుఃఖాదిక మగు వ్యధకలుగును. ఏధర్మము సతిక్రమించినను, ఆపాపమున కర్హుడండన మవశ్యముగా కలుగును.

ఈదండన మెప్పుడును మనలను పాపములనుండి మరలించి మనమేలు నకుతోడు వడునదిగా నుండును. శారీరధర్మముల ననుసరించినప్పుడు దేహమున కారోగ్యాదిక మగుసౌఖ్యము కలుగునట్లే ఆధ్యాత్మికధర్మముల ననుసరించి నప్పుడు మనస్సునకు సంతోషాదిక మగుసుఖము కలుగును. ఏధర్మము ననుసరించినను, ఆపుణ్యమున కర్హబహుమాన మవశ్యముగా కలుగును. ఈబహుమానమెప్పుడును మనలను పుణ్యమునకు పురికొల్పి మనమేలునకు తోడువడునదిగానుండును. పుణ్యము స్వాభావికము; పాప మస్వాభావికము. ఈశ్వరునకు పుణ్యము ప్రీతికరమయినది; పాప మప్రీతికరమయినది. మనకు పాపము పరమశత్రువు; పుణ్యము పరమమిత్రము. మనమెప్పుడును పాపముతో పోరాడి దానిని నాశముచేసి, హృదయ రాజ్యమున స్థిరముగా పుణ్యమును స్థాపింపఁ బ్రయత్నింపవలెను. మరణానంతరమున నాత్మసుఖస్థితియందుండుట స్వర్గము; దుఃఖస్థితియందుండుట నరకము. ఆత్మ పాపముల నుండి విడిపింపఁబడుటముక్తి. మనుష్యుఁడు తాను చేసినపాపమునకు పరితాపపడి, యికముం దట్టి పాపము నెప్పుడును జేయనని కృతనిశ్చయఁ డగుటచేత పాపవిముక్తి నొంది పవిత్రుఁ డగును.

శ్లో॥ కృత్వాపాపం హి సంతప్య తస్మాత్పాపాత్ప్రముచ్యతే
నైదం కుర్యాం పునరితి నివృత్త్యాపూయ తేతు సః॥

“పాపముచేసి సంతాపపడి యాపాపమునుండి విడిపింపఁ బడుచున్నాఁడు; దానిని మరల చేయనని మళ్ళుకొని వాఁడు పూత్రుఁ డగుచున్నాఁడు” అని మనుస్మృతి చెప్పుచున్నది. పరిశుద్ధాస్తిక మత సిద్ధాంతములలో ముఖ్యమయినవానిని బేర్కొంటిని గాన నిక మన సామాజికుల కొకచిన్న విన్నపముచేసి ముగించెదను.

సామాజికు లగు సహోదరులారా! మీమూలమున సంస్కారమునొంది బాగుపడవలెనని మనదేశ మాశపడుచున్నది. మీగాశాభంగమును కలిగింపక దేశాభివృద్ధిని గలిగించుటకయి శక్తివంచన చేయక సర్వవిధముల పాటుపడుడు. సమాజప్రతిజ్ఞా పత్రమునందు చేవాలుచేయుటచేతను, వారమున కొకసారి సమాజమునకు వచ్చి ప్రార్థనచేసిపోవుటచేతను, అప్పుడప్పుడు ధర్మోపన్యాసములుచేయుచు వచ్చుటచేతను, కృతార్థుల మయితి మని తలచుకొనకుడు. ఈవసు లానశ్యకములే మైనను, మీరు చేయవలసినవి యింతకంటెను ముఖ్యము లయినవనేకము లున్నవి. ఇతరులను సంస్కరింపఁ బ్రయత్నించుటకు ముందు మీరు మిమ్ము సంస్కరించుకొనవలెను. సంస్కార మెప్పుడును తనతో నారంభము కావలెను. తన్నుఁదాను సంస్కరించుకో లేనివాఁడు లోకము నెట్లు సంస్కరింపఁ గలుగును? తన్ను సంస్కరించుకొనుట స్వాధీనమయినవని; ఇతరులను సంస్కరించుట పరాధీనమైనవని. పరాధీనమైనవని సాధ్యముకాక పోవచ్చును గాని స్వాధీనమైనవని యెప్పురికిని సాధ్యముకాకపోదు. సత్యమిట్లయ్యును మనదేశములో నిప్పుడు తమయపదేశము తమ కక్కటకు రాని సంస్కర్తల సంఖ్య యంతకంత కధిక మగుచున్నది. ఎక్కడఁ జూచినను ప్రసంగములే; ఎక్కడఁజూచినను ధర్మోపన్యాసములే. ఉపదేశములలోఁ గొఱతలేదు; కొఱంత యంతయు నొక్క యనుష్ఠానమునందు మాత్రమే కనఁబడు చున్నది. అందుచేతనే వీరు శుష్కవాచాటులేకాని క్రియాశూన్యులని యిప్పటికి విద్యాధికుల మాటలయందు జనులకు విశ్వాసము తగ్గిపోవుచున్నది. మాటలుతక్కువచేసి కార్యము లెక్కువ చేసి చూపినప్పుడే ప్రజలకు మన మాటలయందు విశ్వాసము వుట్టును. జనులు సాధారణముగా మనము చెప్పినట్లు

చేయక చేసినట్టు చేయఁజూతును. కాబట్టి లోకమును ధర్మమువలన నాకర్షించి మనమార్గమునకుఁ ద్రిప్పఁ దలఁచిన పక్షమున మనము వాక్పూరతతోడ కార్యకూరతను గూడఁ గనఁజూపవలెను. మిత్రులారా! మీకు మీమాటలయందును సత్యమునందును నిజమైన విశ్వాస మున్నయెడల మీరుపదేశించు సత్యమును మొదట స్వాచరణమునందుఁ జూపుఁడు; తరువాత నరుల కుపదేశింపుఁడు. “సత్యంచ స్వాధ్యాయ ప్రవచనేనచ” సత్యమును తాను ననుష్ఠించి యితరులకు ప్రవచనము చేయవలసినదని వేదము విధించుచున్నది. అట్లుచేసినచో లోకము మనయాచరణమును జూచి మనయట్లు తా నాచరించును. జనులకు సదుపదేశమునుజేసి చేసిన యుపదేశమును స్వాచరణమునందుఁ బెట్టితన్నూలమున వారి నందు నడపింపుఁడు. మీయుద్యమము సఫలము చేయవలసినదని నిర్మలహృదయముతో వినయపూర్వకముగా నీశ్వరుని వేడుఁడు. ఈశ్వరబలముచేత ప్రతిపక్షులనడుమ సత్యధ్వజ మెత్తుఁడు. ఈశ్వరభటులయి యజ్ఞానముతోను మూర్ఖత్వముతోను పోరాడి యంధకార బంధురములై యున్న హృదయ గుహలలో నీశ్వర తేజస్సును ప్రవేశపెట్టుఁడు. ఈజ్ఞానాజ్ఞాన యుద్ధమునందు వెనుకంజవేయక నదా ముందుకు నడుచుచు గాయములకు భయపడక మేనిలోఁ బ్రాణమున్నంతవఱకు జ్ఞానమునను సత్యపక్షమునను నిలిచి వీరభటులవలె విక్రమమును జూపుఁడు. శక్తియున్నంతవఱకు పోరాడి యలసి సొమ్మసిల్లినప్పుడు మీకుతోడయిదియిక్కడ మిమ్ములేవనెత్తి మీకు నూతనబలమును ప్రసాదించి గెలుపొసఁగును. సమస్తమునకును సర్వరక్షకుఁడైన సర్వేశ్వరునినే నమ్మి కృతార్థుల రగుఁడు.

ఓదీనశరణ్యా! దీనులయిన మావయి దయచూపి ధర్మాదర

ణమునకు మాకుద్దైర్యమును బ్రసాదింపుము. నీవుతక్కు మాకు వేటుదిక్కులేదు. దురాచార పంకములోఁ దగులుకొని దానినుండి వెలువడుటకు శక్తిచాలక దుర్బలులమయి యున్నమాకు బలము నొసఁగి మమ్ము గట్టెక్కింపుము. నీప్రేమజలముతో మాహృదయము లను పరిశుద్ధపఱుపుము. మాహృదయము లెప్పుడును సత్యమునే యభిలషించునట్లు చేసి సత్యచూర్ణానువర్తనమునందు మాకు నిరంత రోత్సాహమును గలిగింపుము.

మ త ధ ర్మ ము. *

000

సకలచరాచరవృష్టికిని కర్త మైనపరమేశ్వరునకును సృష్టి వర్గములోనివార మైనమనకును గలసంబంధములు గూర్చిన యభి ప్రాయము మతఁ మనఁబడును. అట్టి యనివార్యసంబంధమునుబట్టి ఈశ్వరుని యెడలను మానవకోటియెడలను మన మాచరింపవలసిన కర్తవ్యములు ధర్మములనఁబడును. మనలనుసృజించి రక్షించి శాసించు వాఁడగుటచేత నీశ్వరుఁడు మనకు పరమపిత; అద్వితీయుఁడయిన యీశ్వరునిచే సృజింపఁబడి సంరక్షింపఁబడు వారగుటచే సమస్త మానవులును పరస్పరభ్రాతలు. కాఁబట్టి యీశ్వరుని పితృభావమును మనుష్యుల భ్రాతృభావమును మతమునకు ప్రధానాంగములు. ఈరెండంగములనుబట్టియే సమస్తధర్మములు నేర్పడుచున్నవి. లోకములో వేటువేటునామములతో వ్యవహరింపఁబడుచున్నను మనుష్యున కను

* ఇది 1908-వ సంవత్సరము ఏప్రిల్ నెల 18-వ తేదీని బందరుపురమున జరిగిన యాంధ్రపరిశుద్ధాస్థిక సుహాసభలోఁ జనువఁబడినది.

స్థేయములయిన సమస్త ధర్మములును మాతధర్మము లనియే చెప్ప
వలసి యున్నవి. మన మేపనిని చేసినను పరమేశ్వరప్రీత్యర్థముగానే
చేయుచుండవలెను. అట్లు చేయువాఁ డొక్కఁడే యీశ్వరపుత్రుఁ
డును భక్తుఁడు ననదగినవాఁడు ; ఈశ్వర ప్రీత్యర్థముగా చేయక
యన్యచింతతోఁ జేయువాఁ డీశ్వరశత్రుఁడును వంచకుఁడు
నగును. తోడి మానవులయెడల భ్రాతృభావమును వహించి
యన్యోన్య క్షేమాభివృద్ధుల కయి పాటుపడుచు నెవ్వరిని ద్వేషిం
పక యెవ్వరిని నంచింపక యెవ్వరికి నన్యాయము చేయక వర్తించు
టయే యీశ్వరునకు ప్రీతికరము. ఈప్రకారముగా స్వార్థపరత్వము
మాని పరోపకారపరాయణత్వమును వూని యీశ్వర ప్రీతికరముగా
వర్తించుట కయి సత్యము న్యాయము ప్రేమయు మొదలయినవి
మన కీశ్వరుఁడు ప్రసాదించినపవిత్రపరమ సాధనములు. ఈదివ్యసాధన
ముల నాదరింపక యసత్యములాడుచు నన్యాయములుచేయుచు ద్వేష
మును జూపుచు వర్తించువాఁ డీశ్వరప్రార్థన లెన్నిసారులు చేయువాఁ
డయినను ధర్మోపదేశము లెంత యెక్కువగా నొనరించువాఁ డయి
నను ఉపాసనమందిరముల కెంత తఱుచుగా నరుగువాఁ డయినను
భక్తుఁడు గాక యీశ్వరద్రోహి యగును. కాబట్టి నిజముగా నీశ్వర
భక్తుఁడు కావలె నన్నవాఁడు మొట్టమొదట సత్యమునం చాదరము
గలవాఁడును న్యాయచూర్ణము ననువర్తించువాఁడును భూతదయా
పరుఁడును కావలెను. అట్లయినవాఁడే యీశ్వరాజ్ఞానువర్తియు
ధర్మరతుఁడు నయినభక్తుఁడు. లోకములో ధర్మబలమును మించిన
బలము వేటొకటి లేదు. “యతోధర్మస్తతోజయ” యని మనపెద్దలు
పలికియున్నారు. జనులుసత్యసంఘలయి దయాపరులయిన్యాయావలంబు
లయి ధర్మబలము గలవారయినంగాని యేదేశమును ముందుకురాదు.

దేశమును వృద్ధికిఁ దీసికొనిరావలె నన్నచో జనులను నీతిపరులనుగాఁ జేయవలెను. నీతిపరులు గానివా రీశ్వరభక్తులు కాఁజాలరు. నీతి యీశ్వరునకు పరమప్రీతికరము; నీతి మతధర్మములలో నుత్తమ ధర్మము. మనుష్యులను సత్కార్యనిష్ఠులను జేసి నీతిపరత్వమునందును సాంఘిక సదాచారవర్తనమునందును ధైర్యవంతులుగాఁ జేసెడిశక్తి ధర్మమునందే యున్నది; ఈశ్వరభక్తి లేనివానిని విభాగజ్ఞానముగాని కీర్తి కామత్వముగాని దేశోపకారకృత్యములలో కష్టకాలమునందు ధైర్యోత్సాహములతో నడుచునట్లు చేయుటకు సమర్థము కాదు; ఈశ్వరభక్తిలేక యంతరాత్మ దుర్బల మగును; ఈశ్వరబలవిశ్వాసము లేక సాంఘికదురాచారనివర్తన ప్రయత్నము తలయెత్తదు. జనులలో మతధర్మము దుర్బల మయినపక్షమున పాపభీతి యడుగంటి సమస్తా నర్థములును సంభవించును. మతధర్మము పరిశుద్ధము కానియెడల సమస్త స్వాతంత్ర్యములును చెడును. ఎవరిస్వాతంత్ర్యములు వారికుండు నట్లుచేసి యందఱిని సౌఖ్యసంతోషములను పొందునట్లుచేయుటయే మత ధర్మముయొక్క ముఖ్యకార్యము. పరోపకారము, న్యాయము మొదలైన వన్నియు స్వాతంత్ర్యసంరక్షణముయొక్క ఫలములే. మన స్వాతంత్ర్య ములనిమిత్తము మనముపోరాడి యితరుల స్వాతంత్ర్యములను మన్నింప కుండుట నిజమైన స్వాతంత్ర్యసంపాదనముకాదు. నిజమైన స్వాతంత్ర్యా భిలాషమనుష్యప్రకృతియందు గౌరవము కలిగించి యెంతయుల్పనికి నన్యాయము సంభవించినను దానిని మాన్పుటకపేక్షించును. అన్యాయ నివారణమునకు మతధర్మ మమోఘసాధనము. అట్టి ధర్మబలము లేక పోయినపక్షమున స్వప్రయోజనపరత్వము ప్రబలి పరార్థపరత్వము క్షీణించి జనులను మృగతుల్యులనుగా మార్చును. మతధర్మబలము చేతననఁగా నీశ్వరభక్తివిశ్వాసముచేతనే దేశాభిమాన బీజమంకురించి

యెల్లెడల నల్లుకొనును. ఈభక్తివిశ్వాసముచేతనే వివేకియైనవాఁడెల్ల
తాను తనయొక్కయు తనకుటు - బముయొక్కయు మేలుకొఱకే నృజింపఁ
బడ లేదనియు లోకముకొఱకుఁగూడ నృజియింపఁ బడితి ననియుఁ
దెలిసికొని పరోపకారార్థముగా పాటుపడఁ గడఁగును. అట్టివాఁడు
లోకమంతయు నేకకుటుంబ మని భావించి యీలోకకుటుంబములో
నెక్కడ నెవ్వరి కాపద వచ్చినను తనదానినిగా భావించుకొని నిజ
మైనదేశాభిమాని యును దానిని వారించుటకయి తన సుఖమును
సహితము త్యజించును. పరోపకారరూపమైన యీదేశాభిమానమును
మనము బొల్పమునుండియు నభ్యాసము చేయవలెను. దేశాభివృద్ధిని
గోరెడు నిజమైన దేశాభిమాని తనదేశమునం దేమి చెడు గున్నను
దానిని రూపుమాపి దేశమును పరిశుద్ధపఱుచుటకయి ప్రయత్నింప
వలెను. అట్లుచేసినంగాని దేశముసుఖవంతమయి స్వాతంత్ర్యలాభము
ననుభవించుటకు శక్తముకాదు. నిజమైన దేశాభిమానమునకు
మాఱుగా ననేకులలో మన దేశమునం దిప్పు డొక విధమైన దురభి
మానము వ్యాపించుచున్నది. ఈదురభిమానబలముచేత మన దేశము
నందలి దురాచారములు సహితము సదాచారములుగా పొగడఁబడు
చుండుటయు నితరదేశములవారి సదాచారములుకూడ దురాచారము
లుగా తేగడఁబడుచుండుటయుసంభవించి నిజమైన దేశాభివృద్ధికిభంగము
గలుగుచున్నది. ఈదురభిమానముపరదూషణమునకును ద్వేషమునకును
గారణమయి మతధర్మమునకు శత్రువయి దేశాభివృద్ధికి భంగకర
మయి యనర్థదాయక మగుచున్నది. ఈయవూర్వదేశాభిమానులు
మూఢజనుల మెప్పునకయి స్వదేశీయ మైనదానినెల్ల బట్టువలె
భూషించుచు విదేశీయ మైన దానినెల్ల ద్వేషించుచు, దేశాభివృద్ధి
కయి యాత్మశ్లాఘనలు గాక సత్యమును న్యాయమును ప్రేమమును

గావలెనని వలుకువారిని దేశద్రోహులనియు సత్కార్యభీరువులనియు దూషించుచున్నారు. ఇట్టివారు సత్యమతధర్మమునకు విరోధులు. ఇట్టి దురభిమానులవాగాడంబరమువలన మనదేశ మభివృద్ధి పొంది స్వస్వాతంత్ర్యలాభముల నొందజాలదు. దేశాభివృద్ధికి నిజ మైన యీశ్వరభక్తులు కావలెను. పరిశుద్ధమైన యీశ్వరభక్తి గలవారు మాత్రమే స్వార్థపరిత్యాగులయి కార్యశూరులయి సత్యన్యాయకారుణ్యాదులైన యమోఘసాధనములను గొని యీశ్వరధర్మధ్వజమును దాల్చి పోరాడగలుగుదురు. ఈశ్వరభటుల మన్ననమ్మకము లేక దురభిమానపూరితులైనవాక్కురులు స్వార్థత్యాగము కావలసి నప్పుడు కూలకూలల నొడుగుచు తమ పరదూషణ పాండిత్యము కష్ట సమయములయందు తమకు తోడుపడకపోగా భీరువులయి యవృశ్యులగుదురు. ఇట్టివారి కార్యసాధకత్వ మంతయు పరదూషణములతోను దంభోక్తులతోను స్వశ్లాఘనలతోను ద్వేషప్రధానములైన పాటలతోను ధ్వజపటములతోడి యూరేగింపులతోను నిండి యులుములతోను మెలుములతోను పూర్ణమయి చినుకు లేనిశుష్కమేఘాడంబరమువలె క్రియాశూన్యమయి పర్యవసించును. నిజమైన దేశాభిమానమును భక్తియుఁ గలవాఁడు జనులు తన్ను మెత్తురా యనునరింతురా మున్నచింతను మనస్సునందుఁ జొరనీక యిది దేశోపకారకమా యీశ్వరసమ్మతమా న్యాయానుకూలమా యనిమాత్రము విచారించి యీశ్వరప్రీతికరమును, ధర్మానుకూలమును, దేశక్షేమకరమునని దృఢపడినతోడనే జనులు దూషించినను భూషించినను త్యజించినను భజించినను గణన చేయక న్యాయమార్గమున నడుచుచు దేశోపకారముకొఱకు తనధనమును దేహమును కావలసినచో ప్రాణమునుసహిత మర్పింప వెనుకలేరుకుండును. స్వార్థపరిత్యాగము లేని

వాక్పూరతను జూపుచాడు నిజ మైన దేశాభిమాని కానేరడు. తనకు పోదరత్నమై నైనజనసామాన్యముయొక్క మేలుఁ గోలెడు దేశాభిమాన మాననీయుఁడు సమయము వచ్చినప్పుడు జనసామాన్యక్షేమము కొఱకు సంశయింపక తనదేశము నైనను నంతోపపూర్వకముగా ధార పోయుటకు సంసిద్ధుఁడయి యుండవలెను. ఇట్టినిర్వాణదేశాభిమాన మునకు దృష్టాంతముగా నొక చక్రతాంశము నుదహరింప ననుజ్ఞ వేడెదను.

ఇంగ్లండుదేశమునకు రాజైన మూడవయెడ్జర్డు పూర్వము ప్రాచ్యదేశముమీఁద దండెత్తి యనేకయుద్ధములు చేసి కడపట కేలే నగరమును ముట్టడించెను. ఆపురవాసులు సాధ్యమయినంతవరకు స్వపురరక్షణార్థము బహుదినములు దైర్యోత్సాహములతో పోరాడి తుద కాహరపదార్థభావమువలనఁ జేయునది లేక తమపట్టణమును శత్రురాజునకుఁ లోబలుపవలసినంత దుస్థితికి వచ్చిననా రయి కొన్ని పద్ధతుల కంగీకరించినయెడల పురమును స్వాధీనము చేసెదమని రాజునకు సందేశము నంపిరి. పురజనులు చూపినయ సాధారణపౌరుష మునుబట్టి తనసేనలకుఁ గలిగిన వివాశమువలనను తనకుఁ గలిగిన యత్యంత వ్యయప్రయాసములవలనను రాజు దురాగ్రహవేశపరవశుఁ ఁడయి పురజనులయెడల దయ దలఁపక యెల్లవారని తుదముట్టింప నిశ్చయించుకొని యుండెను. అట్లు సర్వజనసంహారము చేయఁజూచుటకు క్రూరకృత్యమని మంత్రులు మొదలైనవారు ప్రార్థించి వాదించినపిమ్మట పురజనులలో ప్రముఖులుగా నున్నవా రాటుగురు తమప్రాణముల నిచ్చుట కొప్పుకొనివచ్చి కోటతాళములు తనకు తెచ్చియిచ్చినపక్ష మున తక్కినవారిప్రాణములను గాపాడెద నని రాజు పౌరులకు వర్త మాన మంపెను. పిదుగువంటి యాయశుభవార్త రాఁగానే కోటలో

నున్న పౌరబృందములో గొప్పసంక్షోభ మారంభ మయ్యెను. నూ
ప్రాణసంరక్షణార్థము మిప్రాణములు విడువఁడని పౌరులు తమ
లోనివారి నెవ్వరి రాజుగుర నడుగగలుగుదురు? తోడిపౌరులప్రాణ
ములను కాపాడుటకయి తమప్రాణముల నిచ్చెద మని తమంత బైలు
దేతెడు పరోపకారు లెవ్వరుందురు? ఇట్లు ఊణకాలము దిగ్భ్రమ
నొంది యేమిచేయుటకును పాలుపోక చింతించుచుండఁగా నాగుంపులో
నుండి యొకహాహానుభావుఁడు వెలువడివచ్చి పౌరసత్తణార్థము తన
ప్రాణముల నిచ్చెదనని సంతోషపూర్వకముగా పలికెను. పరిశుద్ధ
చింతతో పరోపకారార్థము స్వార్థపరిత్యాగమునకు పూనిన పుణ్య
పురుషుఁడు చూపిన నిదర్శనము లోకములో నెప్పుడును నితరులను
దనవంక కాశర్షింపక వ్యర్థముగా పోదు. అట్లు వెడలివచ్చి ముందు
నిలిచిన యామహాత్ముని యసాధారణ దేశాభిమానమును జూచి
తత్తణమే యింకొక కార్యశూరుఁడు తనప్రాణముల నిచ్చెద నని
ముందుకు వచ్చెను. అతనిని జూచి వెంటనే యింకొకఁడును, అనంతర
మింకొకఁడును, ఇంకొకఁడును, ఈప్రకారముగా పరోపకారార్థమయి
యాత్మప్రాణత్యాగమున కంగీకరించినవా రాజుగురును నిమిషకాల
ములో సంసిద్ధు లయిరి. అప్పు డాపౌరులలో ననేకులు తామే
ముందుగా నచ్చి పరోపకారార్థ పరిత్యక్తదేహులు మయ్యెడుభాగ్య
మును బొందలేకపోయితిమిగదాయని సిగ్గును విషాదమును గాంచ
సాగిరి. దేశాభిమాన మన్న నిట్లుగదా యుండవలెను! ఇట్లాయాజు
గురు పుణ్యపురుషులును వినయవేషములతో రాజుకడకు వచ్చి తమ
దుర్గముయొక్క తాళముల నర్పించిరి. తాను మొదట నుద్దేశించినట్టు
రాజు వారిప్రాణములు తీయుటకు కృతనిశ్చయఁ డయి యుండెను;
అట్లుచేయుట తగవు కాదని మంత్రులును యువరాజును భేసినహిత

బోధలన్నియు రాజునుండట బూడిదలో వ్రేల్చిన హోరుమాలయ్యను; ఇట్టి యనన్ధలో గర్భవతియైయుండిన రాణి యిల్లందునుండి భర్త వద్దకు వచ్చుట తటస్థించెను.

ఆమె స్త్రీజనస్వభావికమైన జాలిగుండెతో రాజు పాదముల మీదఁబడి, ఎవ్వరెన్ని విధములఁ జెప్పినను వినక తనపట్టును విడువ కున్న యారాజయొక్క కఠినచిత్తము కరఁగునట్లుగా సజ్జాగ్రగణ్యులైన యాపౌంజన షట్కముయొక్క ప్రాణప్రదానము నిమిత్తమయి దీనవచనములతో భర్తనువేడుచు నభయహస్త మిచ్చువటకును పాద ములపైనుండి లేవకుండెను. వజ్రకఠినహృదయుఁ డయి పౌరషట్క ప్రాణాపహరణదీక్ష నహించిన రాజుసహితము ప్రియకాంతా ప్రార్థనముపలన తన తొంటినిశ్చయమును విడువవలసినవాఁ డయి యాయాఱుగురను భార్యశశమున నప్పగించెను. ఆసాధ్యమణి తత్క్షణమే వారిని బంధమునుండి విముక్తులను చేసి వారికి నూతన వస్త్రములను కట్టనిచ్చి తనపంక్తిని విందుపెట్టి వారి నభినందించి పంపివేసెను. ఇందా పౌంజనషట్కముయొక్క చరిత్ర మంత శ్లాఘాపాత్ర మైనదో రాణి యొక్క సదయచరిత్ర మంత శ్లాఘాపాత్ర మైనదే. నిజ మైన యీశ్వర భక్తిగలవా రందఱును శత్రుపక్షము వారినిసహితము ద్వేషింపక ప్రేమింపవలయును. అట్టి ప్రేమతోఁ గూడిన పరోపకారచింత గల వాడే నిజ మైన భక్తుఁడును దేశాభిమానియు నగును.

ఇప్పుడి దేశములో పరద్వేషసహిత మైన దురభిమానమేకొందఱుచే దేశాభిమానముగా పరిగణింపఁబడుచున్న దని యీవఱకే నూచించి యున్నాను. ఈదుఃఖిమానప్రభావముచేతనే తన దంతయు సర్వోత్తమ మైనదని గర్వించుచుండుటయు నితరుల దంతయు హేయ మైన దని గర్వించు చుండుటయు సంభవించుచున్నది. మనకప్పులను

మనము తెలిసికొని సంస్కరించుకొనుచున్నంగాని మన కభివృద్ధి కలుగదు. దేశాభివృద్ధికి గర్వమును మించిన గర్భశత్రువు వేటొకటి లేదు. దేశాభివృద్ధి కలుగవలె నన్నచో మనదోషముల నెఱిగి, సంస్కరించుకొనుచు నితరులగుణముల నెఱిగి గ్రహించుచు నుండవలెను. పరిశుద్ధాస్తిక మతా వలంబుల మని చెప్పుకొనెడు మన మెప్పుడును దేశాభిమానము పుట్టెచ్చికొని మఱి యేనత్రియపేరు చెప్పికొని యన్యులను ద్వేషింపఁగూడదు. మనము ద్వేషింపఁబడిన దొక్క పాపము మాత్రము. పరిశుద్ధాస్తిక మతానుసారముగా స్వదేశీయుని నైనను పరదేశీయు నైనను పోదరతుల్యునిగా భావించి యెల్ల వారిని సమబుద్ధితో ప్రేమించి మన మాదరము చూపవలెను. తనవారనియు పరులనియు భేదభావమును వహించి సాభాత్రమును చూపకుండుట మనస్వభావమునకును మనసిద్ధాంతములకును భగవదాజ్ఞకును విరోధము. కాబట్టి సాభాత్రమునకు భంగముకలిగించెడు ప్రతి ప్రతిబంధమును రూపుమాపుటకయి ప్రయత్నించుట సర్వవిధముల చేతను మనకు పరమకర్తవ్యము. ఐకమత్యమును చేటిచి, వైషమ్యమును వృద్ధిపఱిచి, ద్వేషమును కలిగించి, సాభాత్రమును తొలగించెడు మహానర్థము మన దేశములోఁగల వర్ణభేదపిశాచము. ఈక్రూరపిశాచము మనదేశములో నిరంకుశముగా రాజ్యము చేయుచున్నంతకాలము స్వరాజ్యముగాని, ఈశ్వరరాజ్యముగాని, మఱి యేరాజ్యముగాని తలయెత్తదు. ఈపిశాచావేశబలముచేత మన దేశములో నైకమత్యము వచ్చినది; పరస్పరద్వేషము హెచ్చినది; సుగుణసంపద విచ్చినది; అనర్థపరంపర వచ్చినది. ఇట్లన్ని యపగుణములు ప్రబలినప్పుడు మన దేశములో నీశ్వరరాజ్య మెట్లు వ్యాపించును? అమృత తుల్యము లైన పరిశుద్ధాస్తిక మత

దివ్యఫలము లెల్లు ప్రాపించును? ఈ పిశాచబలముచేత మత మిప్పుడు హృదయమును విడిచి పొట్టను దిగినది. అందుచేత మతధర్మము లైన కారుణ్యము మొదలైనవి హృదయమునుండి తొలగిపోయినవి; మతధర్మము లని పేరు పెట్టుకొని నచ్చి యెండొరులతో భుజింపఁగూడ దనెడు సోదరభావ భంజకము లైన విషకీటకములు పొట్టికిడ్డముగాఁ జొచ్చి కలఁగించు చున్నవి. కడుపే కైలాసమనెడు హహనుభావులు మత మంతయు భోజనములోనే యున్నదని చెప్పి మానవకోటిలోని పరస్పరభ్రాతృభావమును నామమాత్రావశేషము చేయుఁ జూచుచున్నారు. సన్మతమహావృక్షమును మూలచ్ఛేదము చేయఁజాలిన యాయుపసిద్ధాంతవిషబీజము తమలో మొలకయెత్తుకుండ జ్ఞానజ్యోతిచేత మాడ్చివేయుట పరిశుద్ధాస్తిక మతావలంబులకు ప్రథమ ధర్మము. వర్ణభేద పిశాచము మనదేశమాత కాచరింపని చెడుగులేదు. భారతపుత్రుల సమస్తవిషయములలోను దాసులనుగాఁ జేసి సమస్తస్వాతంత్ర్యములను గోలుపోఁగొట్టినది యీమొండిపిశాచమే. అన్యదేశప్రభుజాతినారు మనలను తిన్నగాఁ జూచుచుండలేదని మనవారు మొట్టపెట్టుచున్నారు. రాజ్యాధికారగర్వితులయి వారిలో ననేకులు మనయెడల నర్హగౌరవము చూపకుండట సత్యమే. అయినను వర్ణపిశాచప్రేరణముచేత నగ్రవర్ణములవార మనుకొని విట్టవీఁగెడుమనవా రధమవర్ణములవా రనఁబడెడి స్వమతమువారివిషయమునఁ జూపెడి యగౌరవమునుబట్టి చూడఁగా నన్యమతస్థులుచూపెడిది పర్వతములో పరమాణువంత యైన నుండునాయని సంశయింపవలసియున్నది. మనవారు స్వమతస్థులైన మూలమాదిగలయెడలఁ జూపెడి యన్యాయము మానవసామధారకులకెల్ల నపమానకరముగా నున్నది. వాండ్లు మనవీధులలో నడవఁగూడదు.

వాండ్రబిడ్డలు మనబడులలో చదువఁగూడదు. గాడిద యైనను పంది యైనను మనదావుననుండి పోవచ్చునుగాని మాలవాఁడుమాత్రము బాతెడుదూరమునుండియైనను పోఁగూడదు. మనగుతములో నున్నంత కాలము బాసికెప్పుడును ముక్తిగలుగదు ; గౌరవముకలుగదు. హిందు వైనమాలవాఁడు స్వమతమునువిడిచి బైలబడినఁగాని గౌరవపాత్రుఁడు కాఁడు. హిందువుగా నున్నమాలసీసఁడు మాత్రమే యస్పృశ్యుఁడును అవాచ్యుఁడు నగునుగాని యా చెప్పరానివాఁడే క్రైస్తవమతమానో మహమ్మదీయమతమానో యవలంబించి జానో ఖానో కాఁగానే తాఁడఁదగినవాఁడును మాటలాడఁదగినవాఁడును నగుచున్నాఁడు. మతములలో నెల్లఁ దమదే సర్వోత్కృష్ట మయిన దనిపొగడుకొనెడు హిందూమతస్థులకు స్వమతస్థు. లయినమాలమాదిగల యెకలఁ దాము చూపెడియనాదరమును దలఁచుకొన్నప్పటికంటె నెక్కువ సిగ్గుపడవలసిన యవసరము మతియెప్పుడు తటస్థించును? కోట్లకొలఁదిగా మన దేశమునం దంతటను వ్యాపించియున్న యీమాలమాదిగలే మన పూర్వు లయినయార్దులచే జయింపఁబడి దానులుగాఁ జేయఁబడిన మనదేశపు మొదటికాపు లని తెలిసినవారు చెప్పుచున్నారు. అదియే నిజ మయినచో నిజమైనహిందూ దేశస్వాములు వారే యనియు ఆర్యసంతతివార మయిన మనము వారిదేశము నవహరించి చిర కాలమునుండి యనుభవించుచున్న యపహర్తల మనియు స్పష్ట మగుచున్నది. పంచముల నిట్లు పలుతెఱఁగుల బాధించు మన మేన్మాయమును జెప్పి జేత లగు షరదేశీయుల నధికస్వాతంత్ర్యముల నిండనివేడఁగలము? జితులయినవారియెడల న్యాయముగా వర్తించికదా విజితుల మయిన మనము మామెడ న్యాయముగాఁ బ్రవర్తించుటని యడుగఁగలము? ఇట్లు చెప్పుటచేత మనకర్హమైన స్వాతంత్ర్యములను మనము

పొందఁ బ్రయత్నింపరా దని నాయభిప్రాయ మెంతమాత్రమును గాదు. మనస్వాతంత్ర్యముల నిమిత్తమై పోరాడెడు మన మితరుల స్వాతంత్ర్యములను గూడ హన్నించి యితరులయెడ నన్యాయము చేయకుండుట ధర్మమని చూపుటకొఱకే యింతనొక్కి చెప్పితినిగాని వేటొకందాసకుఁ గాదు. మన కర్మము లయినస్వాతంత్ర్యములను మనము పొందఁగోరినను మనకు యోగ్యమగు శౌరవమును మనము పొంద నపేక్షించినను పురుషులకుఁ గాని స్త్రీలకుఁ గాని యన్యులకుఁ గాని యగ్రజాతులవారికి గాని యధమజాతులవారికి గాని మన మియ్యవలసిన స్వాతంత్ర్యములను మనము చూపవలసిన శౌరవము లను మనము చేయవలసిన న్యాయములను మనమిచ్చి చూపి చేయ వలెను. అందఱిని సోదరభావముతోఁ జూచుచు నెవ్వరియెడల నన్యాయము చేయక సర్వసమభావముతో వర్తించుట పరిశుద్ధాస్తికమతావ లంబుల మైన మన కీశ్వరాజ్ఞాపూర్వ మైన పరమధర్మము; జ్ఞానవిషయ మునఁ గాని సాంఘికవిషయమునఁ గాని నీతివిషయమునఁగాని కళల విషయమునఁ గాని కర్మలవిషయమునఁ గాని రాజ్యాంగవిషయములఁ గాని మానవకోటియొక్క సౌఖ్యాభివృద్ధులకు సహకారు లయిన సమస్తకృత్యములును మన కీశ్వరప్రీతికరము లయిన మతధర్మములే. మన మిది యది యనక మానవకోటి కేదేని యిహపరనుఖసాధకమో దానినెల్ల నభివృద్ధి చేయుటకయి యీశ్వరప్రీత్యర్థము పాటుపడ వలెను. కార్యములచేతనే కాని క్రియ లేనిశుష్కవాక్యములచేత దేశ మెప్పుడును బాగుపడదు. ఉపన్యాసము లావశ్యకములే యయినను మన దేశాభివృద్ధి కయి యిప్పుడుఁపన్యాసములకంటె కార్యపరు లధిక ముగా కావలెను. సభాభవనములలో ప్రసంగములను ప్రతిజ్ఞలనుచేసి శపథములు పలుకు వారు మాత్రమేకారు — కొందఱు సమస్తవిషయ

ములలోను సామాన్యజనులలో జ్ఞానాధిక్యము కలిగించుటకు బద్ధ
కంకణులు కావలెను; కొందఱు సాంఘికదురాచారములను
వెల్లడించి సంఘసంస్కరణదీక్ష వహించినవారు కావలెను;
కొందఱు సత్యసంధత్వాదులు బోధించుచు పరుల నధికనీతి
పరులనుగాఁ జేయు కృతప్రతిజ్ఞలు కావలెను; కొందఱు అన్యదేశ
విద్యాశిల్పయంత్రనిర్మాణాదులను నేర్చుకొని దేశములో నలగొల్పి
పాటుపడువారు కావలెను; కొందఱు మతధర్మోపదేశములు చేయుచు
జనులలో పరిశుద్ధమతధర్మవ్యాపనముచేయు కృషిచేయువారు కావలెను.
ఈవిధముగా నానాముఖములఁ బనిచేసిన గాని యొక్క విషయమున
మాత్రమే కృషిచేసి తక్కినవిషయములయంద్రశద్ధమావిన నిజమయిన
క్షేమలాభములు కలుగఁజాలవు. మొట్టమొదట సమస్తధర్మము
లకును నస్థిభారమైనమతమును పరిశుద్ధమైనదానినిగాఁ జేయవలెను. మత
ముపరిశుద్ధమైనచో జనులు నీతిపరులును సాంఘికదురాచారదూకులును
నగుదురు. ఈవిషయములయందభివృద్ధిపొందినఁగాని ప్రజలు రాజ్యాంగ
స్వాతంత్ర్యఫలములను పూర్ణముగా ననుభవింప శక్తులుకారు. సంఘ
సంస్కరణాదులు మనచేతిలో నున్నవి; రాజ్యాంగసంస్కరణాదులు
పరులచేతిలో నున్నవి; కృషిచేసినచో స్వాశనము లయిన మొదటి
వానిలో జయ మొందఁగలుగుట నిశ్చయము; పరాధీనమైన కడపటి
వానిలో జయ మొందఁగలుగుట సంశయము. కాబట్టి మతసంఘ
సంస్కరణాదులయందుఁ గూడ శ్రద్ధవహించి పనిచేయు మన విద్యాధి
కుల సత్యంతవినయముతో వేడుచున్నాను. స్వభావముచేత మన
భరతఖండముననున్న వస్తుసంపూర్ణ మయినది. ఆనస్తు పులయువయోగ
మెఱిగి వానిని వృద్ధిపఱిచి లాభకరములుగాఁ జేయుటకు మన వారిలో
నేర్చుకావలెను; కష్టముకావలెను; ధైర్యసాహసములు కావలెను; నీతి

పరత్నము కావలెను; పశలవస్తుసమ్మద్ధి గల మనదేశములో పయి సాధనములు వృద్ధియయి జనులు కార్యనిర్వాహణకుశలులు కాఁగానే స్వదేశవస్తు సమాదరమును విదేశవస్తునిరాదరమును తమంతనే కలుగును. ఇట్టి కృషి జరుగక స్వదేశి విదేశి యని ఘోష మిడుచున్నంత మాత్రముచేత దేశమునకు నిజమయిన లాభము కలుగ నేరదు. జాతి మత ద్వేషములను మాని దురభిమానమును త్యజించి పరదేశ యాత్రలు చేసి పశ్చిమఖండవాసులలోఁ గలగుణాంశములను గ్రహించి యంత్రనిర్మాణాది కాశలమును సంగ్రహించి స్వదేశమున నెలకొల్పఁ గలిగినప్పుడే దేశమున కమూల్యప్రయోజనము కలుగఁగలదు. పరమ దయాపరుఁ డయిన యీశ్వరుఁడు మనవారిని కార్యశూరులనుగాఁ జేయును గాక! ఓభ క్తపత్రలా! భక్తుల మయిన మాప్రార్థనలాలించి మాకు దేశోద్ధారణవిషయమున కృషిచేయ ధైర్యోత్సాహములను గలిగింపుము. మే మెప్పుడు నీభక్తిని విడువకుండు నట్లును నీకు ప్రీతి కరము లయిన సత్క్రియలయందే సదా మాకాలమును ధనమును దేహములను వినియోగించు చుండునట్లును సద్బుద్ధిని శక్తిని మాకు ప్రసాదింపుము.

రాజమహేంద్రవర ప్రార్థనసమాజము.

ఈసమాజ మిక్కడ దాదాపుగా ముప్పదిసంవత్సరముల నుండి యుండియున్నది. అంత కాలమునుండి యుండఁగా నేటికాలమున కాసామాజికులలోఁ గొందఱు అనుష్ఠానపరు లగుట తటస్థించినది. అనుష్ఠానపరు లగుట యనఁగా తాము పరమప్రమాణము లని నమ్మి

సిద్ధాంతముల ననుసరించి ప్రవర్తించువారగుట. అట్లయిన యనుష్ఠాన పరులలో నేనొకఁడను. చెన్నపురిరాజధానియందుఁ గాని బొంబయి రాజధానియందుఁ గాని కాళీఘట్ట రాజధానియందుఁ గాని భరత ఖండము నందలి మఱి యేయితర దేశమునందుఁగాని బ్రహ్మసమాజము లనునామమునను ప్రార్థనసమాజము లనునామమునను బరఁగుచున్న సమస్తసమాజముల యొక్కయు ముఖ్యసిద్ధాంతములు రెండని చెప్పవచ్చును. అందొకటి సర్వ లోకాధిపతి యైన యీశ్వరుఁడు లోకైకపిత యన్న విశ్వానము; రెండవది జాతివర్ణ మతభేదములులేక యీశ్వర సృష్టిలోని వారయిన సర్వమానవులును సోదరతుల్యు లన్న విశ్వాసము. ఈరెండును దాననుష్ఠానపరుఁడు కాఁగలిగినను కాఁజాలకపోయినను పూర్వోక్తము లయిన సమాజములలోఁ జేరిన ప్రతి సామాజకునియొక్కయు పరమభావనలు. కేవలశుష్కప దేశమున కంటఁ గార్యాచరణము శ్లాఘ్యతరమనుట నిర్వివాదాంశము గదా? తాను జేసిన యుపదేశము తనకే యాచరణమునకుఁ బనికిరాని పక్షమున మఱియెవ్వరికిఁ బనికివచ్చును? అట్టి పంచకుని నూటయం దెవ్వరికి విశ్వాసము కలుగును? పరోపదేశసమయమునం దెల్లవారును పండితులేయయి యనుష్ఠానసమయము వచ్చినప్పు డాపాండిత్యమును మూలఁబెట్టెడి యీకాలములో చెప్పినట్లు నడుచుకొనెడు సాహసికుఁడొక్కఁడు కలిగినను తదితరులు కాకపోయినప్పటికిని సామాజకులందఱైన నాతనిగౌరవించి యాదరింప వలయునుగదా? అట్లుచేయక వాక్కురాలైన కొందఱు బుద్ధిమంతు లాకార్యశూనులపై వేగిరపాటు గలవారనియు దూరాలోచన లేనివారనియు దోషారోపణలు చేయుచు సాభాత్రమును విడువఁజూచుట శోచనీయముగదా? ఒకవేళ వృద్ధత్వ దోషమున మతితప్పి యన్నిటికి సాహసించి పరలోకమునకుఁ బ్రయా

ణముకట్టుకొని యున్న ట్టూహింపఁదగిన నావంటివాని విషయమున నట్టి యోహారోపణము లొక వేళ సంతగా నింద్యములు కాకపోయినను బుద్ధిపటుత్వము గలనిఁడువచున్పులో నుండి విద్యాధిక్యముచే దూరా లోచన గలవా రసఁదగి యీశోకములో చిరకాలము వర్ధిల్ల నపేక్షించియున్న క్రియాపరుల విషయమున నట్టి యారోపణములు గర్హ్యములు కాకపోవునా? ఓసోదరులారా! మీలోనెవ్వరైన నట్టి యారోపణములు చేసెడివా రున్నపక్షమున, ఈశ్వరు నొక్కసారి హృదయ పూర్వకముగాఁ బ్రార్థించి మీపూర్వసిద్ధాంతములను స్మరణకుఁ దెచ్చుకొని మీసోదరులయెడలఁ బూర్ణ స్నేహమును గనఁజుటకుఁ బూర్వవిధానముగాఁ గదలలేనివాఁడ నయి కూరుచుండి వ్రాయుటకుసహితము శక్తుడనుగాక పనుండియే యీపంక్తులనువ్రాసి మిమ్మువేడుచున్నాను. మమ్మనివేకు లగువేగిరపాటుగలవారినిగా భావింపక సదయదృష్టితోఁ జూడుడు. సత్కార్యమునకుఁ బూనుటలోను సత్యము ననుష్ఠించుటలోను వేగిరపాటన నెట్టిది? కాలముకొఱకు వేచుటయన నెట్టిది? ఎప్పుడు సత్కార్యము తేటపడునో దానికిఁ బూనుట కప్పుడే యుక్తసమయము; ఎప్పుడు సత్యము స్పష్టపడునో దాని ననుష్ఠించుట కప్పుడే యుక్త కాలము. తమతప్పును కాలముపైఁ ద్రోయుట యీశ్వరునియందును సత్యమునందును దమకుఁగలభక్తిహీనతకును గౌరవాభావమునకును గుఱుతు. నిజమున భక్తివిషయము డెప్పుడు నిట్టిమాటలనఁడు. కొందఱుమహానుభావులు సనుయమువచ్చువఱకును తామేమో లోకోపకార ధురీణు లయినట్టును భక్తాగ్రగణ్యులయినట్టును నటించుచు లోకమునుభ్రమింపఁజేయుచు శోధన వచ్చినప్పుడు తెర వెడలిపిట్టి ప్రాపంచిక నాస్తికలగులన తమస్వాభావిక వికృతవేషములతోఁ గనువట్టుదురు. పయిమాటలు కార్యభీకు

లయిన యట్టి వేషధారులనోట వెడలవలసినవిగాని భక్తిలేశభూషితులైన నిష్కపట హృదయులనోట వెడలవలసినవి కావు. భక్తలోకాభీష్టప్రదాత యైరయ్యాశ్వరుడు పరిశుద్ధాస్తినులయినభక్తుల హృదయములయం నట్టిశిలఁపులు పొడమకుండఁజేసి, మానవదౌర్బల్యము చేత తాము ధర్మచగులు కాలేకపోయినను ధర్మచరుల నాదరించునట్టి సద్బుద్ధి వారి కండఱికిని వుట్టించుచుగాక!

నేను వర్ణభేదమును పాటింపక సర్వవర్ణసమభావమును పూనుటచే సామాన్యముగా సంఘసంస్కారమునకును ముఖ్యముగా వితంతు వినాహ సంస్కారమునకును నష్టము కలిగ నని కొందఱు భావించుచున్నారు అది యెంతమాత్రమును పరికాదు. ఎప్పుడును లోకములో నేసంస్కారమును తనయొక్క న్యాయబలమునుబట్టి నిలచియుండునుగాని యొక్క మానవమాత్రుని జీవితమునుబట్టి ప్రవలదు. ఈశ్వరీచ్ఛ చేత నావంటి దుర్బలుఁడు సహిత మొకానొకప్పుడు సంస్కార ప్రాబల్యమున కొకపనిముట్టుగా నుండవచ్చునుగాని యాతని తోడనే యా సంస్కారము నశింపదు. ఎప్పుడును బ్రతీక్షింపని స్థలములనుండి ప్రబలులైన సంస్కారపక్షావలంబు లనేకులు బైలుదేటి సహస్రగుణము లధికముగా దానిని కొనసాగింపవచ్చును. ఈశ్వరఘటనలు దురూహ్యములుగదా! ఇంతకును వర్ణ వైషమ్యమును విడుచుటచేత నేను సంస్కారపరాయణత్వము నెంతమాత్రమును విడిచిన వాఁడను గాను; ఈశ్వరపుత్రిక లయిన హిందూసుందరు లందరును నూతన సంబంధమునుబట్టి నాకు మఱింతదగ్గరవా రయిన తోడఁబుట్టువు లగుటచేత వారిస్థితిని బాగుచేయుటకయి మఱింత యెక్కువ పూనికతో పాటువడుట నాకుఁ బరమకర్తవ్యముగా నేర్పడియున్నది. సామాన్యముగా స్త్రీలస్థితిని ముఖ్యముగా వితంతువులస్థితిని బాగు

పఱుచు ప్రయత్నములో నిరకముందును నాశక్తిని యుక్తిని నాకాయ
మును ధనాదాయమును పలసినచో నాజీవితమును ధారపోయుట
కయి నేను సంసిద్ధుడ నయియున్నాను. వివాహమాడ నవేక్షించు
వారుగాని విద్యాలాభము పొందఁ గోరుచుచుగాని యథాపూర్వక
ముగా నేను గట్టించిన గృహమునందు నసించి స్వాభీష్టమును బడయు
చుండ వచ్చును. అట్టివారు నాతోఁగలసి భోజనము చేయక వంతుల
వరుసను స్వయంపాకమును గావించుకొని నుఖించుచు నామాతిధ్య
సత్కారమును యధేచ్ఛముగా ననుభవించవచ్చును. ఏకేశ్వరారాధ
నము నంగీకరించి విగ్రహారాధనమును త్యజించి జాతివైషమ్యాభావ
మును భజించుటచే సంస్కారపక్షమునఁ బనిచేయుటకే నాకర్తవ్యతే
దని యాస్తికశిఖామణు లయిన యపూర్వసంఘసంస్కార ప్రియులు
కొందఱు ఘోషించుచున్నారట! వారు ఘోషించునట్లు వారియాద
రణము క్రిందఁ బని చేయుటకును వారిసాంగత్య భాగ్యము ననుభ
వించుటకును నేనెర్పూడను కాకపోవచ్చును. ఇటువంటి పరార్థపరులు
లక్షమంది నన్ను త్యజించినను నానేవ యంగీకరించుట తమ గౌరవ
మున కర్హముకా దని భావించినను, ప్రభువులకెల్లను ప్రభు వయిన
సర్వేశ్వరుడను నన్ను త్యజింపక నాకభయహస్త మిచ్చి స్వదేశక్షేమా
ర్థముగా నానేవ నర్పించుటకుఁ బురికొల్పుచు నాకుఁ బ్రాపయి
చెంత నిలిచియుండఁగా నాధర్మమును నిర్వహించుటకు నే నెట్లర్హుఁ
డను గాకపోదును; ఈశ్వరబలము లేక లోకములో నేనత్యర్హ
మును సంపూర్ణసాఫల్యము నొందనేరదు. సర్వశక్తుఁ డయిన యీశ్వ
రుడే నాకు ముఖ్యబలమయి యుండఁగా నశక్త మానవులతోద్బాటు
కొందఱిది లేకపోవుటవలన నాపని కేలభంగము వచ్చును? ఇప్పుడు
ప్రతాపాక్షులు పలికెడి యీ యసహాయవాక్కులవంటి వారెవరిక

యశాదార్యమును ధైర్యమును నేను ముప్పదిసంవత్సరములనుండి చూచు
 చున్నాను. బూటకపుమాటలబుంగ లైన మహావాక్యశూరులు పలు
 వురు ప్రసంగములు కావలసివచ్చినప్పుడు సభాభవనములు మాటు
 మ్రోయునట్లు మేఘగంభీరభాషణములతో మహాఘోషము చేసినను
 కార్యములు కావలసివచ్చినప్పు డేమూలను గానబడకున్నారు. ఇట్టి
 వాక్కులు కార్యశూరులయి సంస్కారదీక్ష వహించి దేశమును
 శతాబ్దములనాటి యగ్రాధదురాచార పరికమునుండి యుద్ధరించుచుఁ
 దమవీరత్వమును గనబఱచుచునప్పుడు పైనుండి చూచుచు నాకంటె
 నెక్కువయానందమును బొందువా రింకొకరుండరు. ఈమహానియుల
 కొకవేళ నాచేసెడియల్ప సేవకూడ సంగీకార్య మయినయెడల వద్దుఁ
 డను దుర్బలుఁడను నైన నేనును నాకీశ్వరుఁడు ప్రసాదించిన యల్పబల
 మును శక్తివంచనలేక వినియోగింప సంసిద్ధుఁడనయి యున్నాఁడను.
 మాటలకేమి? మూఢులముందఱను దురభిమానదూషితుల ముందఱను
 పోటుమాట లెన్నియైనను బలుకవచ్చును. ఈశూరాలాపముల సత్య
 మును కార్యమువచ్చినప్పుడు కనబఱచి నప్పుడుగ నా యీవాగేక
 శూరులమగతనము తేట తెల్ల మగును! మూఢజనసమ్మతముగాని
 యొకసంస్కారమునకుఁ బూనినచోఁ భూషించుమిత్రులు దూషించు
 నప్పుడును, సేవించుసేవకులు బాధలు గావించునప్పుడును, ఆహ్వానపత్రి
 కలు పంపు మతాచార్యులు బహిష్కారపత్రికలు పంపునప్పుడును,
 ఈశ్వరభక్తివలనఁ గలిగెడి యసమానబల మొక్కటియే తోడు పడును
 గాని యదిలేనినా స్తికత్వాదు లేవియు తోడుపడవు. సంఘసంస్కారుల
 మయితిమసి సంతోషపడెడి యోమిత్రులారా! వృధాగర్వాలాపములు
 పలుకక కార్యపరుల యెడల నించుక సహనము వహించుఁడు. తమ
 సంస్కారములేక సంఘ సంస్కారముగాని మఱియే యితరసంస్కా

రముగాని జయప్రదముగా సాగ నని చిరకాలానుభవము వలన నేను
 దృఢముగా దలచుచున్నాను మీరు పడుచున్న భ్రమలలోనే నేనును
 దగులుకొని యుండి మతవిషయము లయిన నావిశ్వాసములను గొన్ని
 టిని గార్హమూల్యోః జూఃవక యాత్మసంచకుఁడ నయి వితంతువివాహ
 సంస్కారము చేతు నని కడచిన యిరువదియయిదు సంవత్సరముల
 నుండి యీశ్వరసంచకుఁడ నయి ప్రవర్తించినాఁడను. ఇట్లు చేసినను
 వితంతువివాహ సంస్కార మిప్పు డిందుమించుగా నారంభదశలో
 నున్నట్లే యున్నదిగాని యెక్కువయభివృద్ధిని బొందఁగలిగినది గాదు.
 ఇప్పుడును పట్టపరీక్షలం గృతార్థు లయిన విద్యావివేక సంపన్నులు
 వితంతువివాహములను సంస్కార కార్యపట్టికలో నుండి తీసివేయ
 వలయు ననుచున్నారు; వితంతువివాహము లాడినవారిలో భోజనము
 చేసినవారికి స్వాము లిప్పుడును బహిష్కారపత్రికల నంపుచున్నారు.
 శూరాలాపము లాడుసంస్కారప్రియు లిప్పుడును వెనుకటివలెనే
 భయపడుచున్నారు. ఇంతకాలము నా యౌవనమును బలమును ధన
 మును విద్యను బుద్ధిని వితంతువివాహపక్షమునఁ గొంత యుపయో
 గించియున్నాను. ఇతముందును నా దేహములో నూపిరియున్నంతకాల
 మీపనిని విడువను; నాకంత్సదినములు సమీపించుచున్నవి. దక్షిణ .
 హిందూస్థాన బ్రహ్మసమాజమునకుఁ బ్రధానాధ్యక్షుఁడగా నుండి
 యీశ్వరునియొక్క నరస్పరభ్రాతృభావమును ఘోషించుచు నాత్మ
 వంచకుఁడను లోకవంచకుఁడను భగవద్వంచకుఁడను నయి దేహము
 త్యజించుట కిష్టములేనివాఁడ నయి యీ లోకసామాన్యసాభాత్ర
 మున కీవృద్ధదశలో సాహసించినాఁడను! ఇహలోకయాత్ర నాకు నేటి
 తోనే ముగియవలసియున్నను పరవంచకత్వము విడిచి నత్వము నను
 ష్ఠించి యీశ్వరసామీప్యమును గొంతయెక్కువగాఁ బొందఁగలిగితిని

గదా యన్నంత నంతోషముతోను తృప్తితోను దేహమును చాలించె
దను. ఈశ్వరుడు నాకు సంపూర్ణ మనశ్శాంతిని గలిగించుచుగాక!
నావంటివారి నిదర్శనమువలన లోకమునకు మేలుకలుగునట్లు చేయును
గాక! నామిత్రులు నన్ను మన్నించి నాయందు తొంటిసుహృద్భావ
మునే చూపుచురుగాక!

కం— వీరేశలింగము.

స న్మ త ము.

1-4-08.

.....

ఎల్లవారును తామవలంబించిన మతమే యుత్తమ మయిన
దనియు దానివలననే ముక్తిగలుగు ననియు చెప్పుచున్నారు. ఎల్ల
వారును తామనుసరించెడు మతము గాక యితరమతము లన్నియు
హేయము లనియు నరక హేతువు లనియు ఘోషించుచున్నారు.
గ్రామదేవతలయెదుట కోళ్ళయొక్కయు మేకలయొక్కయు గొంతు
కలు కోసి యానందించు జీవహింసాపరుఁడును తనమూఢమతమే
సన్మత మనుచున్నాఁడు. తులసిపూసలతావళములు ధరించి లలాటము
నిండ తిరుమణినామములు తీర్చి శంఖచక్రముద్రలతో బుజములు
కాల్చుకొను వీరవైష్ణవుఁడును తనదే యుత్తమమత మనుచున్నాఁడు;
రుద్రాక్షమాలలు దాల్చి మొగమునిండ విభూతి పూసికొని నాలుక
కును బుజములకును శూలములు గుచ్చుకొని నిప్పులుత్రొక్కు వీర
శైవుఁడును తనదే సర్వోత్కృష్టమత మనుచున్నాఁడు; సూర్యోద
యము మొదలుకొని సూర్యాస్తమాసమువఱకును కర్మలలో మునిగి
తేలుచు నుపవాసాదులచే బాధపడు పరమఛాందసుఁడును తనదే

శ్రేష్ఠమత మనుచున్నాడు. ఇంద టీలాగున నెవరిది వారే సన్మత మని సంస్తుతించుకొనుచున్నప్పుడు సత్యమైన సన్మత మేవో తెలిసి కొనుసాధన మేరున్నది! ఒకవృక్షము మంచిదో చెడ్డదో దానిఫల ములవలననే తెలిసికొనవలసినట్లు మతమహావృక్షముచుసయితము దాని ఫలములవలననే సంశోధించి నిశ్చయింపవలసి యుండును. వృక్షము యొక్క శ్రేష్ఠతను నిర్ణయించుట ఫలములయొక్క రంగును బట్టియు గొప్పతనమును బట్టియు మాత్రమేకాక వానివలన దేహమునకుఁ గలిగెడి యారోగ్యసౌఖ్యములనుబట్టి నిర్ధారణ చేయవలసి యుండును. పండు మంచిరంగును స్థూల్యమును గలదయినను దేహమున కనా రోగ్యకర మయి బాధను కలిగించునది యగునేని, అట్టినున్నలముల నిచ్చునృక్షమును వివేకి యయినవాఁడు సద్వృక్షమని చెప్పజాలఁడు గదా? అప్రకారముగానే మత మహావృక్షముయొక్క ఫలము లింద్రి యాకర్షకములును బహుజనాదృతములు నయినంతమాత్రముచేత నాత్మ కానందదాయకములును ఘట్టికరములును గానియెడల తన్మత మును సన్మత మని వివేకిలోకము పరిగణింప నేర్చునా? సన్మతకల్ప తరు వెప్పుడును సర్వజనసంతతానందదాయకము లైన సత్ఫలముల నిచ్చునది యయి యుండును. సర్వజనానందకరము లయిన సత్ఫలములు సత్యము న్యాయము ప్రేమము మొదలయినవి. ఇట్టి యమూల్యసత్ఫల ములను లోకమునకు వెనచల్లు మతమహాకల్పమహిమహిమనకు మూలము సత్యన్యాయదయాస్వరూపుఁ డైన పరమేశ్వరుఁడు. మధుర ఫలభరిత మయినమహావృక్షము నాశ్రయించి నుభయమహిమలవలె సమస్తకళ్యాణగుణపరిపూర్ణుఁ డైన పరమేశ్వరునికారుణ్యాతిశయము చేత ససంతదివ్యఫలముల నొసఁగు సన్మతకల్పభూరుహము నాశ్రయించి నిత్యానందామృతరసపానసౌఖ్యము ననుభవించుచు కృతార్థులు

కావలసినవా రీశ్వరసంతతి యనఁదగిన మానవకోటి. సకలజనులను ప్రేమించుచు రక్షించుచు సమభావమున సౌఖ్యానందములఁ బ్రసాదించు పరమేశ్వరుఁడు మన పరమపిత. తదీయసంతతియైన మానవకోటి పరస్పరభ్రాతృభావముతో నన్యోన్యనుభాభివృద్ధుల కయి పాటుపడుచు సమస్తవిషయములలోను లోకపితయొక్క యాజ్ఞ ననుసర్తించుచు తదనుగుణముగలన నే యానందము నొందవలసిన సోదరీ సోదరబృందము. పరమపిత యైన యీశ్వరునితోడ శతృంతతియైన మానవసంతతిని దృఢముగా బంధించెను ధర్మానుబంధమే మతము కాబట్టి సత్యము తావలంబకు లై సర్వానికి లోకమంతయు నేకకటుంబము. పురుషు లందఱును సోదరరక్షణములు; స్త్రీలందఱును సోదరీగుణులు. జాతివర్ణ ద్వేషములను బూనక యెల్లవారియెడలను సౌభ్రాతృము వహించి పరులను తనవలె భావించి ప్రేమించి సర్వప్రయోజనపరశ్శ్రమమును విడిచి పరార్థపరుడయి వర్తించుట మానవధర్మము. అదియే యీశ్వరప్రీతికరము; అదియే పుణ్యము; అదియే శాశ్వత సుఖదాయకము. దేశభేద మతిభేదములనుబట్టి జాతివర్ణ ద్వేషములను వహించి జనులను పగవారివలె భావించి గర్హించుచు పరోపకారచింతను విడిచి స్వార్థపరుడయి వర్తించుట మనుష్యప్రకృతి కనర్హమైన యధర్మము; అదియే యీశ్వరద్రోహము; అదియే పాపము; అదియే శాశ్వత దుఃఖదాయకము. ఈశ్వరేచ్ఛనే తనయిచ్ఛనుగాఁ గైకొని భగత్ప్రీతి కర మగునట్లుగానే సమస్తకార్యముల నాచరించుచు సర్వప్రయత్నములచేతను పాపమార్గమును పరిహరించుచు పుణ్యమార్గముననే సంచరించుచు తాను సుఖించుచు లోకమును సుఖంపఁజేయునట్లు మనుష్యుని నడుపుటయే మతమువలనఁ గలుగవలసిన ప్రయోజనము. తాను సుఖించుటకును పరులను సుఖంపఁజేయుటకును సత్యము

న్యాయము కారుణ్యము మొదలయిన సుగుణరాజములే పరమసాధనములు. ఈసాధన కలాపమును సనవరతము ధరించి తదనుగుణముగా వర్తించు మహానుభావులే నిత్యసత్య వ్రతులును న్యాయైకాచలములును భూతదయాపరులును నయి నీతిమంతు లనబడుదురు. నీతిని ప్రోత్సహింపఱువని మతము సత్యగుతము కాదు; నీతిబాహ్యమయిన మతము సర్వానర్థదాయక మయిన దుర్మతము. నీతిబలముచేతనే దేశమభివృద్ధి చెందవలెను; ఎప్పుడోదేశ మున్నతస్థితికి వచ్చినను దేశవాసులనీతినంపద చేతనేకాని వేఱుకారణముచేతఁ గాదు. నీతిమంతుఁడొక్కఁడే నిక్కమైన యీశ్వరభక్తుఁడు, ఆనందబొప్పములు విడుచుచు దినమునకు నేయిప్రార్థనలు చేయువాఁ డయినను నీతిమాలిన వర్తనము గలవాఁ డగుచేని, ఆ యీశ్వరనంపకుఁడు భక్తుఁడు గాక భ్రష్టుఁ డగును. నీతియే యీశ్వరగుణభూషణము; ఈగుణభూషణములలో కారుణ్యము శిరోభూషణము. పైని జెప్పినదానివలన సన్మతమునకు ప్రధానాంగములు రెండని యేర్పడుచున్నవి. అందు మొదటిది యీశ్వరపితృభావనయు తద్భక్తియు నయి యున్నది; రెండవది సర్వజనభ్రాతృభావనయు తదుపకారము నయి యున్నది.

సర్వాభివృద్ధులకును మతమే మూలాధారము. ఈశ్వరభక్తి లేక సత్కార్యాచరణబుద్ధి వుట్టదు; సర్వజనసౌభ్రాత్రము లేక సత్కార్యాచరణము కలుగదు. నిక్కమైన జనసౌఖ్యమునకు మొట్టమొదట మతము పరిశుద్ధమయి శుభదాయకము కావలెను. అది నీతి బాహ్యమయి కలువ మయినయెడల సమస్తాభివృద్ధి భంజక మయి యశుభదాయకమగును. కాఁబట్టి స్వాభివృద్ధిని దేశాభివృద్ధిని గాఁక్షించెడు పుణ్యపురుషులు మతమునందుఁ బ్రవేశించిన యపరిశుద్ధతలనుఁ దొలగించి దానిని నిష్కళంకముగాఁ జేయ పాటుపడవలెను. జనులందఱ

ఋతు సత్యాదరించు కలవారు కావలెను; ధర్మవర్తలు కావలెను; దయాభువులు కావలెను; సత్కార్యకూసులు కావలెను. మనము చేసెడి ప్రతిసత్క్రియకు ఫలవిరపేక్షముగా ననగా, ధర్మమునియు నీశ్వర ప్రీతికరమునియు జేయవలెనేకాని వాసివలనఁ గలుగఁ బోయెడు లాభఃప్రముల నాలోచించి కాదు. మనకు ధర్మమును కర్తవ్యమును నగుపనిని బాధలెన్నివచ్చినను గణింపక పరమేశ్వరప్రీత్యర్థముగా చేసి తీరవలెను. అట్లు చేసెడిమనుష్యుడే నిజ మయిన యాత్మగౌరవమును భగవద్భక్తియుఁ గలవాఁడుగాని తదితరులు గారు.

సత్యమునం దాదర మెట్లో యట్లే భగవద్భక్తి గలవారెల్ల న్యాయమునందు సహితమాదరముగలవారయియుండవలెను. మనదేశమునందగ్రవర్ణములవారధమవర్ణములవారియెడలను, పురుషులు స్త్రీలయెడలను, ఎన్నెన్నియో యన్యాయములను జేయుచున్నారు. మూలమాదిగ లయినసంచముల విషయ మటుండఁగా శూద్రులవిషయమున నడచు చున్నయన్యాయములను దలఁచుకొన్నను న్యాయదృష్టిగలభగవద్భక్తులకు తలవఁపులుగా నుండును. సోదరులుగా నుండవలసిన మానవజాతిలో కొందఱు మఱికొందఱిని మృగములకంటెను హీనముగాఁ జూచుచు నవమానించుచుండుట మతిమునకంతకు నవమానకరము. మానవజాతికంతకు నపకీర్తికర మయిన వర్ణవైషమ్య మహాకళంకము మతమునుండి తొలఁగింపఁబడువఱకును మనదేశము బాగుపడనేరదు; మనదేశస్థులు స్వాతంత్ర్యలాభముల ననుభవింపఁ జాలరు. మనదేశమందు స్త్రీలవిషయ మయి నడచెడి యన్యాయము లింతకంటెను ఘోరతరము లయి యున్నవి. పురుషుల కర్థాంగులనఁ బడెడియబలలను విద్యావిహీనులనుగా జేసి, ఆడుకొనెడి దినములలోనే వివాహ మనెడి పేర దాస్యముపాలుపఱచి బాలవితంతువుల నామరణమును దీక్షనివ్యధ

కప్పగించి, పెళ్ళిపొడగండ్రను దలసుకొన్న న్యాయబుద్ధియు నీశ్వర
భక్తియుగల వివేకుల హృదయములు కంపమొందవా? వారికంట
వెడలెడి యశ్రువులయు లొక్కచోటఁజేర్చఁగలిగితమా యెన్నియో
మహాసముద్రము లేర్పడకపోవు. స్త్రీను తమస్థితికిఁ దీసికొనిరాక
యజ్ఞాంధకారమున ముంచి దుస్థితిపాలు చేసెడి యపయశమును
దొలగించుకొన్నంగాని మనవా రెప్పటికిని నాగరికు లనఁదగినవా రను
భవింతుచున్న శుభస్థితిని బొంద శక్తులుకారు. అబలలయిన, యాడు
వారి నేడిపించి సుఖంపఁ గోరువీరులు తాము బాగుపడనేర్తురా?
ఈశ్వరభక్తిలేశముగల పురుషనామధారు లందఱును శోచనీయమైన
యీ పాపపంక మింకువఱకును నిదురపోకుందురుగాక !

ఇటువంటి యనంతములైన యన్యాయములను రూపుమాపు
టకును ప్రజలయభివృద్ధిని పెంపు చెందించి వారిని సుఖులనుగాఁ
జేయుటకును కారుణ్య మమోఘసాధనము. ఈ కారుణ్యమును వృద్ధి
పొందించుకొనుచు పరోపకారకృత్యములయం దెంతయెక్కువగా
వర్తించుచుండునో భక్తుఁ డంతయెక్కువగా నీశ్వరసామీప్యమును
బొందుచు దేశమును పాపపంకమునుండి యుద్ధరించి విముక్తిమార్గ
మున నడపింప శక్తుఁడగును. దేశారిష్టకరము లైన యిట్టికళంకముల
వారింపఁగలిగినఁగాని మతము పరిశుద్ధమయి సన్మతమని పేరువడయ
నర్హముకాదు. పరమదయాళుఁ డైనపరమేశ్వరుఁడు నిర్దుష్టమయిన
సన్మతమును దేశమునం దంతటను వ్యాపింపఁజేయునుగాక!

గృహము — భూతలస్వర్గము. 1 - 4 - 08

....లి....

ఆదికాలమునందు మనష్యులు మృగప్రాయులయి, మృగముల తోడిపాటుగా నరణ్యాములందు వసించుచు, కడమూల వర్ణఫలభక్షణము చేయుచు, చెట్లనీడనో గుహలలోనో విశ్రమించుచు, భార్యాది బంధము లేక యిచ్చనచ్చినచారితో గలియుచు, అనాగరికులయి యుండెడివారు. కాలక్రమమున మృగప్రాయుత్తరంగి, సభ్యతకొంత గలిగి, వివాహానుబంధసంసారభారము మీద పడినతోడనే సుఖావాసమునకు గృహము శాపలసిన యావశ్యకత సంభవించెను. గృహమేర్పడి గృహస్వామ్యము కలిగి నప్పుడు గృహము గలపురుషుడు గృహియు స్త్రీ గృహిణియు నయిరి; అప్పుడాపురుషుడు భరింపవలసినవాడగుటచేత భర్తయు స్త్రీ భరింపబడదగిన డగుటచేత భార్యయు నయిరి. అట్లు గృహమాజమాన్యము భార్యాభర్తలయందు సంక్రమించినందున పురుషుడు గృహపతియు స్త్రీ గృహపత్నియునయి సంసారచక్రమున కుటుంబపాలనమునందు గృహమునకు వారిరువురును రాజును రాణియునయి సంసారసుఖము ననుభవించుచు నానందింపగలవారయిరి. స్త్రీ పురుషులలో నన్యోన్యమైత్రియు పరస్పరానుకూల్యమును గలిగి గృహపాలన మైకమత్యముతో నిర్వహింపబడునప్పుడు సంసార మమృతతుల్యమయి సమస్తసుఖావహ మయి సకలనద్గుణోత్తేజకమయి యత్యంతస్పృహనీయ మగుచు; అప్పుడు గృహము భూతలస్వర్గ మగు ననుటకు సందేహములేదు. అనిర్యాజానందము గృహమునందే యుదయించును; శుద్ధవర్తనము గృహమునందే యారంభ మగును; స్వప్రయోజనత్యాగము గృహమునందే పుట్టును; క్షుణ్ణరభక్తి గృహమునందే యంకురించును; వరోపకారబుద్ధి గృహ

మునందే జనన మొందును. ఇవి యవి మననే? మానవానంద
సౌఖ్యఫలములకు మూలము లయిననున్న సద్గుణలతలును గృహాల
వాలములనే మొలకలెత్తి పె. పొంది బయలబ్రాకి కాలక్రమమున
లోకమెల్ల నల్లుకొనును. ఇట్టిగృహమునందు పురుషునిపాలిటి భాగ్య
దేవతయు, అర్థాంగి యగుటచే సచుసుఖదుఃఖభాగినియు, ఆరోగ్య
భాగ్యకారిణియు, దుఃఖనివారిణియు, నయిన యిలురాణి నిరంకుశాధి
కారముతో, గాక యునురాగపూరితము లైన కటాక్షపీక్షణముల
తోను ప్రేమాస్పదము లైన మృదుమధురవాక్యములతోను రాజ్యము
చేయును. సవాధర్మచారిణి ప్రేమానుపూర్వకముగాఁ జేసెడి యువ
చారములును సరససల్లాపములును సమస్త శ్రమలును మఱచునట్లు
చేసి యనిర్వాచ్య మైన హృదయానందమును గలిగించును; తప్పుటమగు
లిడుచు వచ్చీరాని తొట్రుకలుకులు పలుకుచు వచ్చి వయిని ప్రక్కను
బడి మురిపములుచూపు శిశువుల మాద్దుమోములును వారి మంద
హాసములును నేత్రానందముచేయును; పగలెల్లను బయట పనిచేసి
యలసిసాలసి సాయంకాల మిల్లు చేరవచ్చునప్పటి కెనురుగావచ్చి
నవ్వుమొగముతో నిరువైపుల చేతులుపట్టుకొని లోవలికిఁ గొనిపోయి
కిలకిలలాడు బిడ్డల గారావుమాటలను, ఉల్లము చల్లచేసి మనఃకేశ
మునుబాపి సంతోష మొనఁగెడి ప్రియకాంతయొక్క సవినయోప
చార వాక్యములును, సంగీతముకంటెను మధురతరముల శ్రావ్యము
లయి శ్రవణరసాయనము లగును.

నిరంకుశబుద్ధిప్రచారులగు కవికుమారులువర్ణించిన స్వర్గమును
పయినుండి క్రిందికిదింపి మనభూలోకగృహములయందు పెట్టిరేమో
యనునట్లు పయివ్రాతవలనఁ గనఁబడినను, పరీక్షించి చూడఁగా
కవిశిఖామణులు కావ్యములయందు వర్ణించిన సరకమును క్రిందినుండి

పయికెత్తి యీభూలోక గృహములయందు పెట్టిరేమో యనునట్లు బహు గృహములు కానబడుచున్నవని కొందఱు అనుభవశాలులు పలుకవచ్చును. భూలోకనరకము లనఁదగిన గృహములు పెక్కులుగలవు గాని యవి యట్లుండుట స్వాభావిక గుణముచేతఁగాక యస్వాభావిక దోషముచేత తటస్థించినదని చెప్పవలసియున్నది. గృహముస్వర్గమువలె నుండక నరకమువలెనుండుటకుఁగల యస్వాభావికదోషమేది? నిజముగా గృహము భూలోకస్వర్గమువలె నుండుటకు గృహియు గృహిణియు నెట్టివారుగా నుండవలెను? అన్న యంశము విమర్శనీయుముగానున్నది. లోకములో నుఖపడఁ దలఁచుకొన్న వారందఱు విద్యావివేకములు గలవారుగాను సత్యసంధులుగాను, ధర్మరతులుగాను, నీతిమంతులు గాను, భూతదయాపరులుగాను, ఈశ్వరభక్తి గలవారుగాను, సద్గర్త నులుగాను, ఉండుటచేత గృహస్థుఁ డట్టి నుగుణసంపద గలవాఁడుగా నుండవలెను. గృహి యెట్టివాఁడు కావలసినచో నింక గృహిణి యెట్టి దిగా నుండవలెను?

భర్తతోడిపాటుగా మొట్టమొదట భార్యయు విద్యావతి యయి యుండవలెను. కొందఱు బుద్ధిమంతులు తాము విద్యావంతులయ్యిను భార్యలను మూఢురాండ్రుగానుంచి వారు గుణవంతురాండ్రు కావలెనని కోరుదురు. 'నదసద్వివేకము కలిగించెను విద్యలేనియెడల నుగుణము లెక్కడినుండి వచ్చును? ఆవుకు మేత వేయక పాలీయవలె నన్న నెట్లు పోసఁగును? కొందఱుమహానుభావులు చదువుకొన్న భర్ష పరపురుషుల కుత్తరములు వ్రాయఁగలుగునని పలుకుచు మూఢననిత గుణములను మెచ్చుకొందురు. కుంటివాడు నృత్యముఁ జేయుచుండఁగా గ్రుడ్డివాఁడు సంతోషించినట్లు మూఢకాంతఁ, కాశలగును మూఢకాంతులు మెచ్చుకొని సంతోషపడనిండు. చదువుకొన్నవాఁడు

మాత్రము తన యర్థాంగిని చనువెఱుఁగనిదానినిగా నుచుకొందును గాక! భాగ్యభర్తల దిద్దతిని యేకదేహ మనిచ్చెనుటచేత సందర్భభాగ మయిన శ్రీశరీరము విద్యాభాసముచేత పశుశరీరముగాను, అర్థభాగ మయిన పురుషశరీరము విద్యాప్రభావము చేత మనుష్య శరీరము గాను, ఉన్నయెడల నట్టిశరీరము పక్షవాతబాధితదేహమువలె బాధ పడక యెట్లు నుభవడఁగలుగును? “విద్యావిహీనః పశుః” అన్న యార్యోక్తిని విననివా రెవ్వరు? పశుహాస మైనగృహము మహా రణ్యముగాక మనుష్యశరణ్య మెట్లగును? మూఢులగులలో నిండి యున్న గృహములు భూలోకనరకము లగుట యొకనిత కాదు. చదువుకొన్నభర్తలు చదువుకొనిభార్యబాధ గలయుంటికడ నుండునంత యసౌఖ్యము మఱియొక్కడనుండదు. అట్టిభర్త కిల్లేశరము. బహుట ప్రసంగములలో సింహమువలె నసహాయ శూరుఁడుగా నుండు విద్యాధికుఁడు మూఢభార్యాపిశాచావాస మైనస్వనివాసమునకు రాఁగానే తనప్రసంగములను తన్నును మఱచి యిట్లొకడ నసమాన భీరువయి భయముచే పడఁకుచు పిల్లిపిల్లవలె మూలమూలల నొదిగి యుండవలసినవాఁ డగును. సభాభవనములో నెత్తినోరు స్వభవన ములో నెత్తినపక్షమున మఱునాఁటినుండి బ్రతుకులేను. చదువు గల భర్తకును చదువులేని భార్యకును సద్విషయములయందు సంభాషణ ముండదు; సత్కార్యములయందేకమత్య ముండదు.

సత్యమైనసౌఖ్య ముండదు; సంతోష ముండదు. ఏసౌఖ్యము లేకపోయినను తగవులాట యైనను తేకుండ బయలుబడవలెనని కోరెనా, యతఁ డింట నున్ననాలుగుగడియలును తన విద్యాధికవేష మును షూర్చి మూఢవేషమును వేయవలెను. ఇట్టిగృహముల భూలోకనరకములుగాక స్వర్గము లెట్లు కాఁగల్గును?

విద్యావివేకకోవిదు లయిననువృషులారా! మీగృహములు భూతలస్వర్గములు కావలెనన్నకోరిక మీకున్నపక్షమున మీతోసమానముగా మీవామాంగులను విద్యావతులనుగాఁ జేయ సర్వవిధములఁ బ్రయత్నింపుఁడు. వారిని మూఢత్వములో ముంచియుంచి మీరెప్పుడును పైకితేలఁజాలరు. అజ్ఞానసముద్రమునుండి విద్యాప్లవముచేత వారిని తేల్చిన మీరును తేలి దరిచేరఁగలుగుదురు; అట్లుచేయని యెడల మీరును వారితో మునిగి యడుగంటునుగు. మీరు బాగు పడఁ గోఁతిరా వారిని బాగుచేయుఁడు. స్త్రీలబాగే పురుషుల బాగు; స్త్రీలయోగే పురుషులయోగు. వారి నజ్ఞానాంధకారమునుండి వెడలించి కన్నులు తెఱపించి వెలుతురులో పెట్టితిరా వారు మీతోడ నడచి యిహలోకయాత్రయందు సహాయురాలిం ద్రయి మిమ్ము నిత్యానంద పదవికిఁ జేర్తురు. ఒక్కవిద్యాదానమును మీరు వారికి పూర్ణముగాఁ జేసితిరా, విద్యావభావముచేత వారు సమస్తయోగ్యతలనుబడసి గృహములను నిజ మైన భూతలస్వర్గములనుగాఁ జేయ సమర్థురాలిం ద్రగుదురు.

పాపము — ఈశ్వరకారుణ్యము.

.....

ఈ లోకము దుఃఖబహుళమైన దనియు దుఃఖముల కన్నిటికిని జన్మము కారణ మగుటచేత జన్మము లేకుండఁ జేసికొనుటయే పరమార్థమనియు, అదియే ముక్తి మనియు, మనవారు చెప్పుచున్నారు. జరామరణరోగాదులవలనఁ గలుగు దుఃఖములు మనదేహముల నాశ్రయించి యుండుననుటకు లేశమాత్రమును పందేహము లేదు. సర్వకారుణ్యఁ డయిన యీశ్వరుఁడే లోకమును పాలించుచున్న

యెడల సృష్టిలో నిట్టి దుఃఖము లుండుట యెట్లు పొసఁగునని భావించి సంశయించి నా స్తికలయిన వారును వలపును గలరు. సర్వకారుణ్యః జైన యీశ్వరుని రాజ్యములో నిట్టి దుఃఖము లుండుట పొసఁగునా యన్న యంశము విచారణీయ మైనదే. మనకు శరీరములు మాత్రమే యుండి శరీర సౌఖ్యములే పరమార్థము లయినపక్షమున మన సంసార దుఃఖములు నిజముగా నీశ్వరుఁడు సర్వకారుణ్యః డగునా యన్న సందేహమును గలిగింపవచ్చును. మనకు క్షణ భంగు రము లైన శరీరములుమాత్రమేగాక నిత్యము లైనయాత్మలుకూడ నున్నవి. అందుచేత శారీరిక సౌఖ్యము లనఁగా నింద్రియసుఖములు తుచ్ఛము లయి యనిత్యము లైనవిగాను, ఆధ్యాత్మిక సౌఖ్యములు శ్రేష్ఠములయి నిత్యము లైనవిగాను, ఉన్నవి. ఈద్వివిధ సౌఖ్యముల లోను దేహసౌఖ్యమునకంటె నాత్మానంద మధికాదరణీయ మయి పరమార్థముగా నేర్పడుచున్నది. కాబట్టి వివేచిలైన వారు నశ్వరము లైన దేహసౌఖ్యములను త్యజించియైనను, అనశ్వరములైన యాత్మా నందము నొందుటకయి సదా ప్రయత్నించుచుందురు. లోకములో సాధారణముగా దేహసంబంధ మయినట్టి గాని యాత్మసంబంధ మయినట్టిగాని సౌఖ్యము లీశ్వరాజ్యననుసరించుటవలనను దుఃఖము లీశ్వరాజ్యసతిక్రమించుట వలనను గలుగుచున్నవి. దేహరోగ్యధర్మముల మీఱుటవలన వ్యాధులు సంభవించును; ఆధ్యాత్మిక ధర్మములను మీఱుటవలన మనోవ్యధలు సంభవించును. కాబట్టి వ్యాధులును వ్యధలును అస్వాభావికములును నాగంతుకములు నయి యున్నవి. సౌఖ్యానందములు స్వాభావికములును సుస్థిరములు నయి యున్నవి. మనము స్వభావముచేత సౌఖ్యము ననుభవించునట్లు చేయుటయే యీశ్వరుఁడు సర్వకారుణ్యః డగుటను సమాప్రముఖముల ఘోషించు

చున్నవి. కలుగను తోకను తో మనకు కష్టములు పెక్కులు గలవు. ఈకష్టములు నొప్పులు, తెవుళ్లు, చావులు మొదలైనవానివలన గలుగుచున్నవి. ఇట్టిబాధలు మనదేహములకు సంభవించెడు వ్యాధులు మొదలైనవానివలన మాత్రమే కాక మనకు ప్రేమాస్పదులైన భార్యపుత్రాదులు బంధువులు మిత్రులు మొదలైనవారికి సంభవించెడు రోగములు నొప్పులు మొదలైన దుఃఖములవలనను కలుగుచున్నవి. ఈదుఃఖములు మనము బాధపడుటకు మాత్రమే యుద్దేశింపఁబడినవిగాక కడపట వానివలన మనకు మేలు కలుగుకొఱకే యుద్దేశింపఁబడిన వగుటచేత నీదుఃఖములవలన పహిత మీశ్వరుని సదుద్దేశమును కగుణాభుత్వమును వెల్లడి యగుచున్నవి. నిప్పు త్రొక్కినప్పుడు గావి మిల్లుగ్రుచ్చుకొన్నప్పుడుగాని కలుగు నొప్పి ముందు జాగరూకులమయి చూచి నడుచుటకు తోడుపడుచున్నది; వ్యాధు లారోగ్యధర్మములను మీఱుకుండునట్లు చేయుటకయి తోడు పడుచున్నది; ఇతరుల యాపదలు జాలి కలిగించి పరోపకారమునకు పురికొల్పుటకయి తోడుపడుచున్నవి.

శరీరసుఖములకంటె నాధ్యాత్మికసుఖము లధికాభ్యర్థనీయము లనియు, స్థిరశరీరము లనియు, శరీరక్షేత్రములకంటె నాధ్యాత్మిక దుఃఖము లధిక హేయములనియు సద్ధిక వేదనాకరము లనియు, తెలివியున్నాము. ఈశ్వరాజ్ఞాహంసములైన యాధ్యాత్మిక ధర్మములను మీఱుట పాప మనియు, అనుసరించుట పుణ్యమనియు, వ్యవహరింపఁబడుచున్నవి. ఇహపర సుఖముల సపేక్షించు ప్రతిపదామోదము ప్రతిస్త్రీయును పాపమునకు భయపడుచు సర్వప్రయత్నముల చేతను దాని పొంతకుఁ బోకుండునట్లు పాలు పడుచుండ వలయును. ఈపాపముల మనోవాక్కాయ కర్మలచేత స్వవిషయమునను భగవం

తుసివిషయమునను చేసెడి యీశ్వరాజ్ఞోల్లంఘనములయి మున్నవి. శారీరక దుఃఖములకంటె పాపరూపము లయిన యాధ్యాత్మికదుఃఖములు ఘోరతరము లని సామాన్యజ్ఞానము గల యెల్లవారును నెఱిగియున్నారు. అందుచేతనే యనేకు లెన్నిదేహబాధలకయినను సహింతురుగాని వానిని తప్పించుకొనుట కయి పాపకార్యమున కడుగిడఁజాలరు. అనేకులు తమవారు దుష్కార్యములు చేసి యవకీర్తిపాలగుటకంటె మృతినొందుట మే లని తలంతురు.

ఇది మంచిది, ఇది చెడ్డది, ఇది చేయఁదగినది, ఇది చేయఁగూడనిది, అనుజ్ఞానము మనలోనుండుటచేత పుణ్యాపాపభేద మేర్పడినది. ఈజ్ఞానమే లేకయుండినయెడల పుణ్యాపాపభేదమేయుండదు. మనుష్యుఁడొకబాలుని జంపినయెడల నెల్లవారును వానిని పాపాత్ముఁడని భావించురుగాని, యాబాలునినే యొకతోడేలు మ్రింగిన నెవ్వారును అది పాపము చేసె నని తలంపరు. సర్వజంతువులలో మనుష్యుఁడు శ్రేష్ఠుఁడని భావింపఁబడుట కతనికిఁ గల పుణ్యాపాపజ్ఞానమేముఖ్యకారణము. ఇటువంటి నదసద్వివేకమును ప్రసాదించుటయే యీశ్వరుఁడు మనకు చేసినమహోపకారములలోనెల్ల సగ్రగణ్యా మయినది. దీని మహిమ చేతనే మనము సమస్తజీవరాసులకంటెను మహోన్నతుల మయి తలయెత్తుకొని నిత్యానందము ననుభవింపగలుగుచున్నాము. ఈవిభాగజ్ఞానమే మనము పాపుల మనుచింతను మొట్టమొదట మనహృదయములలో నుదయింపఁజేయున దయినను, పాపచింతయే మనలను నీతిపరులను జేసి శాశ్వతానందప్రద మయిన ముక్తిసౌధము నెక్కించుటకు ప్రధానసోపాన మగుచున్నది. అందుచేత పాపచింత మన శాంతమాత్రము నవకారి గాక మనయుత్తమగమ్యస్థాన మైన పరమపదమును జేర్చుటకు సాయమయి మహోపకారి యగుచున్నది. మనము

పాపులమును పతితులమును కాసియెడల పుణ్యులమును పావనులమును కాగలుగుట సాధ్యముకాదు. పాప మనునది యొకటి యుండఁబట్టియే మనము పుణ్యపాపభేదములను దెలిసికొని, మనప్రయత్నముచేత పాపమును సరిత్యజించి పుణ్యకథమునుభజించి యానందింపగలుగుచున్నాము. ఒకఁడు పాపకార్యమును జేయుటకు శక్తుఁడు కాకుండుటలో ఘనత యేమియు లేదు. ఘనతయంతయు పాపమును జేయుటకు శక్తుఁడయి యుండియు తనకుఁ గల స్వతంత్రముచే పాపమార్గమునుబట్టక చరించుటలో నున్నది. పాపపుణ్యవిభేదమును దెలిసినవా రయి ఇచ్చవచ్చిన దారి ననుసరించు స్వాతంత్ర్యము గలవార మగుటచేతనే యీశ్వరభటుల మనఁదగిన మనము మోహాంధకారబంధురరిపువర్గకంటక దుశ్చింతావిషసర్పసమాన్విత మైన పాపమహారణ్యమును ఛేదించి దారి చేసికొనుచు మహాపౌరుషముతో ముందుకునడిచి యీశ్వరసాన్నిధ్యము చేరి యనిర్వాచ్యసిగుఱమానంద లాభమునొంది సుఖంపఁ గలుగుచున్నాము. ఇటువంటి యనమానమోక్షసాధనమును మన కనుగ్రహించి నిత్యానందపదవికి దారియేర్పఱచిన సదయహృదయుఁడు సర్వకారుణ్యుఁడు గాక మఱియెట్టివాఁడగును? పాప మను దానినొకటిని గలిగించిన పరమేశ్వరుని కరుణాభుత్వమువలననే మనము పాపభయమునుబట్టి యభయము వేడి యీశ్వరునియండఁజేరి తద్దాసుల మయి యీశ్వరప్రీతికొఱకు తత్త్వియము లైన నీతియందును సత్యము నందును దినాదినాభివృద్ధి నొందుచుఁ గడపట పరిపూర్ణప. శుద్ధతను గొంది యీశ్వరసామీప్యమునొంది మోక్షసామ్రాజ్యమును చూఱగొనఁ గలుగుచున్నాము. పాపచింతలనుండియు పాపవాక్కులనుండియు పాపకర్మలనుండియు విముక్తుల మయి ముక్తిపడము నొందుటయే మనము కోరఁదగిన పరమార్థము. దానిని బొందుటకు పాపపరిజ్ఞాన

మును యథేచ్ఛానువర్తన స్వాతంత్ర్యమును పరమసాధనములు. మనయెడలఁగల నిష్టేశుకజాతుమాన కరుణాపశేషముచేతనే యీశ్వరుఁడు మనకట్టి యమూల్యామోఘసాధనముల దయచేసియున్నాఁడు. ఆయమోఘసాధనములను యుక్తరీతిని మన ముపయోగించుకొనుచుందుమేని కాలక్రమమున పురోవృద్ధినొందుచు తుదను పరమార్థమును సాధించి యానందింతుము. అటుచంటి నిత్యానందపదవిని బొందుటకు విశేషకారము కావలసియుండును. ప్రతిపదార్థమును నూత్నస్థితి నుండి యంతకంతకు వృద్ధినొంది కడపట పూర్ణదశను గాంచవలె ననుట యీశ్వరసంకల్పము. అత్యల్పబీజమునుండి యంకురించి కాలక్రమమున పెరిగి మహావృక్ష ము మట్టిచెట్టు వేలకొలది పక్షులకు పండ్లను, నూలులకొలది మనుష్యులకు ఛాయను నియ్య ననుర్థ మగుచున్నది. మొట్టమొదట నొక చిన్నయాతనుండి యుదయించి యల్పజలముతో కాలువపాటి యేలు కాలక్రమమున వృద్ధినొంది దేశదేశములవెంటఁ బ్రవహించి మహానదియై నస్యములపంటకును జంతువుల స్నానపానములకును మహోపయుక్త మగుచున్నది. ఈప్రకారము గానే మోక్షసామ్రాజ్యము నొందుటకును చిరకాలము పట్టును. పిక్కకాలదీర్ఘత మాత్రమేకాక దానిని సాధించుటకు బహుకష్టములును పడవలసియుండును. ఏవిషయములోను కష్టములేక ఫలము కలుగదు. ఎక్కువఫలము నపేక్షించునా రెక్కువకష్టములను పడవలెను. కష్టములేక కలుగుఫలము సుఖదాయకము కాదు. నిత్యానందపదవి మనుష్యునకు పరమార్థమయినందున దానిని సాధించి సుఖించుటకయి మనుష్యుఁ డెన్నిశ్రమల నయినను పడవలెను. ఎన్ని శ్రమలకైనను సహించి పరమార్థము సాధించు బుద్ధిని శక్తిని సాధనములను ప్రసాదించిన పరమేశ్వరుఁడు పరమకృపాఘుఁడు. లోకములో

పాపముండుటవలన నీశ్వరుని కరుణాభిక్షమున శైత్యమాత్రమాను
కొఱతగలుగదు. ఈశ్వరానుగ్రహమువలన నెల్లవాగును సత్త్వాచార
పదవిని పొందుటకయి నిరంతరకృషిని చేయుదురు గాక!

శ్రీ వి ద్య.

ప్ర హ స న చూ.

000

[నుందరి, దమయంతి, సరస్వతి, అను బాలికలు ప్రవేశించుచున్నారు.]

దమ—నుందరీ! నీ విప్పుడు అలా విచారంగా వున్నావేమి?
కళ్ళన్నీ వాచిపోయినవి. యేడిచినావా యేమిటి?

నుంద—సఖి! దమయంతీ! యేమనిచెప్పను? రేపటినుంచి
బడికి పోవద్దని మాఅమ్మ నన్ను నిర్బంధపెడుతూ వున్నది. అందుచేత
యేడ్చినాను.

దమ—చదువు మాన్పించవద్దని పెద్దాయన మీ తాతగా
రయినా కూతురిని కాస్త కూకలువేసినారు కారటే?

నుంద—తాతగా రెవరే? నాకు తాతగారు లేనేలేరు.

దమ—మొన్న నేను మీకోసం మీయింటికి వచ్చినప్పుడు
మంచం మీద కూర్చున్నాయన మీతాతగారుకారటే? ఆయన మీ
అమ్మతాతగారా యేమి?

నుంద—కా రే.

దమ—యెవరూ కాకపోతే నీకాయన యేమవుతారే?

నుంద—(చిరాకుతో) యేమవుతారో నన్నడుగకు.

దమ—నిష్కారణంగా నామీద చిరాకుపడుతావేమీ? —
సరస్వతీ! నే నేమి తప్పుమాట అన్నాను? మీయిట్లో వున్నముస
లాయన యెవరంటే, నుందరి ఆలా చిరాకుపడుతుందేమీ?

సర—అహహహ! నెల్లాశృబట్టి నుందరితో నేనాం చేస్తూ
వున్నావు నీ కాసంగతి తెలియదా? ఆయన నుందరికి భర్తగా రవు
తారే. ఆయనపోదు మూలధిగానే తల్లినుందరిని చదువు చాలించుకో
మంటూవున్నది.

దమ—అహహ! నుందరి! యేమి నీవుణ్ణం! ఇంత చిన్నతనం
లోనే నీకు పెద్దలనీవచేసి తరించేభాగ్యం లభించింది! నీ యీమమా
జోడుకూ తగినభర్తను పరిందినావు. నీప్రాణాల్లభుడే చదువువద్దని
నిన్ను ప్రాణాలు తీస్తూవున్నాడా?

సర—పాపం! దాన్ని ఆక్షేపించ బోకే. అది యేమి చేస్తుంది?
నీశండ్రిగానివలె దానితండ్రి దాన్ని అడిగి మరీ పెళ్ళిచేసా దను
కొన్నావా యేమిటి? ఋణాలు తీర్చుకోవడానికి వెయ్యిరూపాయలు
వుచ్చుకొని దానితండ్రి నుందరిని సహనమాసలేవి కిచ్చి కష్టాదానం
చేసినాడు. నుందరి బహునుంచిది. చదువుకున్నది కావడంచేత విన
యమూ విధేయతా కలదయి యింకా పెద్దమనిషి కాకపోయినా పెద్ద
దానివలెనే యింటికాడ పెనిమిటికి సమస్తోపచారాలూ చేసి మరీ
బడికి పంపింది.

దమ—అవును. నుందరి అందరివంటిదీ కాదు. బహు బుద్ధి
మంతురాలు. తనవుపచారానికి లోపం లేకుండావున్నప్పుడు పిల్లది
చదువుకుంటూవుంటే ముసలాయనసామేమి పోయింది?

సర—నుందరిచదువు. మాన్పించవద్దని మొన్న మాలమ్మ
వెళ్ళి దానితల్లితో చాలాదూరం చెప్పింది. తల్లి వట్టిమూర్ఖురాలు;

యెంతచెప్పినా వినకుండా వున్నది. “అడది చదివి చెడ మగవాడు చదవక చెడ” నని సామెతలు తెచ్చి, అడదానికి చదు పెందు కంటుంది? మాచిన్నతనంలో మేము యేమిచదువు చదివి మగడితో కాపురంచేసి బిడ్డలను కన్నామంటుంది. మరీమరీచెప్పితే అల్లుడుగారికి యిష్టం లేనప్పుడు పిల్లను నేనెట్లాబడికి పంపుతా నంటుంది?

దమ—ముసలాయనతోకూడా చెప్పి చూడలేకపోయిందా?

సర—అవనీ జరిగింది. అడది చదువుకుంటే మగవాడిచూట వినదట! చదువు నేర్చిన అడుదానితోనూ వంటనేర్చిన మగవాడితోనూ యెవ్వరూ నోప లేరట! నో రెరుగని చిన్నతనంలో పెళ్ళిచెయ్యబట్టి కాని యిప్పు డయినట్లయితే చదువుకొన్నందుకు తండ్రిచూట వినక పోయ్యేదేనట! ఆయనవూహలు యేమని చెప్పును?

దమ—భర్తకూ తల్లికీకూడా యిష్టంలేకపోతే మన నుందరి యింతకాలంనుంచి యేలా చదువుకుంటూ యున్నది?

సర—పెనిమిటి వున్నాముడివేసి వునాసతారా వెళ్ళి నెల్లాళ్ళ క్రిందటనే తిరిగివచ్చినాడు. కాలేజీలో చదువుకుంటూవున్న అన్న గారి ప్రోద్బలంచేత నుందరియింతవఱకు చదువుకున్నది. చెల్లెలు చదువుమానడం అతనికి యిప్పుడూ యిష్టంలేదు. బాపమరిదితో చెప్పించడానికి నిన్న మాతండ్రిగారినికూడా మనయింటికి తీసుకొని వెళ్ళినాడు. అప్పుడు వారి యిద్దరికీ పెద్దసంవాదం జరిగింది. పళ్ళాడి పోవడంచేతగాని లేకపోతే నమిలి మింగివేయవలె నన్నంతకోపము మాతండ్రిగారిమీద ముసలాయన కప్పుడు వచ్చింది. మాతండ్రి గారితోకూడా వెళ్ళడంచేత నేనాసంవాదమంతా విన్నాను.

దమ—ఆయన స్త్రీలకు విద్యకూడ దనడానికి యేమియుక్తులు చెప్పినారు?

సర—వీమి క్రొత్తయిక్తు లున్నవి? అన్నీ మాతాతలనాటి పెడయిక్తులే, చదువుకుంటే పూర్తిగా స్త్రీస్వభావమే మాటిపోతుందట!

దమ—దానికి మీతండ్రిగా రేమి బదులు చెప్పినారు?

సర—మీతండ్రిగారు పకపక నవ్వి “నాభార్య బాగా చదువుకున్నది, దానికి ముప్పయియేండ్లు వున్నవి. యిన్నేళ్ళువచ్చినప్పటికీ దానికి మీరన్న స్త్రీస్వభావం చెడి మొగంమీఁద పక్కమీసమైనా మొలవలేదు. యిక ముందయినా గడ్డాలూ మీసాలూ వచ్చేజాడలు యేమీ కనపడడం లేదు. దానివద్ద వున్ననమ్రతా పరోపకారబుద్ధి గర్వరాహిత్యమూ మొనలై ససుగుణాలు చదు వెరుగని మూఢురాళ్ళ వద్ద నాకెక్కడనూ కనపడడం లేదు. అది యెప్పుడూ నామాటకు వ్యతిరీక్తంగా నడనదు; పిల్లలను చక్క జెట్టుకుంటూ వాళ్ళవిద్యాబుద్ధులు తానే చూస్తుంది; గృహకృత్యములన్నీ తీరుస్తుంది; జవ్వాకింపుగా పాకంచేసి వేళ తప్పకుండా భోజనా లమరుస్తుంది; దాసదాసీ జనుల జీతబత్తెములూ యింటివెచ్చాలూ తానే విచారించి నాకు భారం లేకుండా చేస్తుంది; అందుచేత మాయిల్లు భూతల స్వర్గంలాగు సర్వసుఖప్రదంగా ఉంటుంది. నాభార్య చదువుకోవడంచేత బాగుపడ్డ దేకాని యెంతమాత్రమూ చెడిపోలేదే?” అని చెప్పినారు.

దమ—నిజం చెప్పినారు. అంతటితో ముసలాయన బుద్ధి తెచ్చుకొని వూరుకున్నాఁడా? యికా యేమైనా సోది మొదలు పెట్టినాఁడా?

సర—ఎందుకు వూరుకుంటాను? వూరుకుంటే యిక మూర్ఖత్వం యేమిటి? లోకంలో యేరోగానికైనా మందున్నది కాని మూర్ఖత్వరోగానికి మందు లేదు. చదువుకుంటే స్త్రీలకు స్వాతంత్ర్యం

వస్తువని, స్త్రీలకు స్వాతంత్ర్యం కూడదని శాస్త్రాలు చెబుతూవున్నవని, స్త్రీలకు స్వాతంత్ర్యం యిస్తే వారు పురుషులనుకూడా చెడగొడతారని, చదువుకున్న దన్నమాటేగాని మాతల్లిపిద్ద ఆచార్యుల హారాతే లేవని, మడీసుయిలా లేదని, తనకు వచ్చిన వెట్టి మొట్టివదు వంతా యేమేమో చదివినాడు.

దను—ఆయనగా రారు నెలల నుంచి తడిపకుండా చేతులు తుడుచుకొన్న నేతిబిడ్డతో కుళ్ళుకంపు కొడుతూవుండే ధావళీగుడ్డ మాత్రమే మడి దనీ, తెల్లగా పువ్వులాగు చాకలిది వురికి తెచ్చిన దోవతీ నుయిల దనీ, అనుకున్నాడు కాబోలును! ఆయన చెప్పిన ఆచార్యులహారాలు యిది తగిలిం దనీ అది తగిలిం దనీ రోజుకు ముప్పయినాల్గు మురికినీళ్ళలో మునిగి తడిబట్టలతో వుండి రోగాలు తెచ్చుకోవడమూ, ఆవుపంచితాలు తాగడమూ, పేడముద్దలు మింగడమూ, కాబోలును! మీతండ్రిగా రేమన్నారు!

సర—మాతండ్రిగా రిట్లన్నారు—“తాళగారూ! కోడలుదక వినండి— పురుషులు తామేమో స్వతంత్రులమని తెలియక మాటలలో విట్టివిగడమేకాని నిజానికి పురుషు డెప్పుడూ క్రియలలో స్త్రీలకు దాన ప్రాయుడే. స్త్రీ చదువుకొన్నదై మంచి దైన పక్షమున చెడ్డవాడయినా పురుషుడు సహవాసపుణ్యంచేత తానుకూడా బాగుపడుతాడు; స్త్రీ మూఢురాలై చెడ్డ దైన పక్షమున మంచివాడయినా పురుషుడు సహవాసదోషంచేత తానుకూడా చెడిపోతాడు. పురుషులను మనసు వచ్చినట్లాడించే శక్తి స్త్రీలచేతిలో వున్నది. పురుషు లెప్పుడూ స్త్రీలు చేసినట్లవుతారు. విద్యావంతులైనను విద్యావిహీన లైన స్త్రీలతో సహవాసము చేసేవారు తిత్తుల్యులయి మూఢాచారపరా ణులు లవుతారు; విద్యాగంధము లేనివారయినను విద్యావతులై

స్త్రీలతో ససావాసము చేసేవారు శత్రుబృథులయి సదాచారపరాయణులవుతారు. ఏదేశమున్నును బాగుపడినా స్త్రీలమూలముననే బాగుపడవలెను. దేశమునందలి స్త్రీలస్థితినిబట్టియే దేశముయొక్కస్థితి బోధపడుతుంది. కాబట్టి మన మెల్లప్పుడును విద్యామహిమచేత స్త్రీల మున్నతస్థితికి తెచ్చి తిన్నూలమున మన మున్నతస్థితిని పొంద పాటుపడవలెను. స్త్రీకి విద్యచెప్పి బాగుపఱచి పురుషుడు స్త్రీతో తాను గూడ సార్థగతికై నను బోవలెను; లేదా స్త్రీకి విద్యమానిపి మూఢురాలినిజేసి దానితో తానుగూడ సర్థోగతికై నను బోవలెను. అంతేకాని స్త్రీని మూఢత్వసముద్రములో ముంచి తాను పయికితేలి నుఖించెడు మధ్యమార్గ మెప్పుడును నుండదు. కాబట్టి నాప్రార్థన చిత్తగించి మీరు మరికొంతకాలము మీభార్యను చదువుకోనియ్యండి.

శ్లో॥ పితా రక్షతి కామారే భర్తారక్షతి యావనే

రక్షంతి స్థావిరే పుత్రాః స స్త్రీ స్వాతంత్ర్యమర్హతి.

అన్న మనుషచసము నేను విననిది కాదు. తండ్రి భర్తా పుత్రులూ స్త్రీలను రక్షించేవారే కాని లోకానుభవమునుబట్టి చూడగా నాధానిముగా శాసించేవారుమాత్రము కారు. నిజముగా పురుషులను శాసించి నడుపువా రెప్పుడును స్త్రీలే.

శ్లో॥ మాతా శాసతి కామారే భార్యా శాసతి యావనే

స్నుమా శాసతి వార్ధక్యే పుంసోనా స్తి స్వాతంత్రతా.

అని శ్లోకం పున్నయెడల, సత్యాని కది యెక్కువచేరువగా వుంటుంది. ఈకడపటి శ్లోకార్థం వినండి—

గీ. మాత శాసించుచుండుఁ గౌమారమందు

భార్య శాసించుచుండు యౌవనమునందు

వచ్చి కోడలు శాసించు భార్యగనున
పురుషునకు లేదు స్వాతంత్ర్యగరిమ యెపుడు.”

అని చెపుతూవుండగానే “హరిహరీ” అని చెప్పులు మూసుకొని
తాతగారు చివాలున లేచిపోయినారు. బ్రహ్మ దిగివచ్చినా మూర్ఖులకు
బోధించడం శక్యము కాదని నిరాశ చేసికొని మానాన్నగారూ
నేనూ యింటికి వచ్చినాము.

దమ—చదువుమాట పోనీకాని తాతగా గేమైన డబ్బు
గలవారేనా ?

సర—వున్నదికాస్తా పెళ్ళికో పోయింది. ‘శ్రాహ్మణస్యధనం
భీక్ష’ మన్నట్టు యిప్పు డాయనకు “సీతారామాభ్యాంనమః” తప్ప
వేరే ఆధారం లేదు.

దమ—అలాగైతే భార్యఅయినా చదువుకొని పదిరూపాయలు
తెచ్చి మొగుణ్ణి పోషిస్తుందే. నుందరియిప్పు డారోక్లాసులో చదువు
కుంటూవున్నది. చదువుచూనిపిస్తారంటే వలవల యేమస్తూవున్నది.
ఇంకొక్క యేడాదిపాటు చదువుకోనిస్తే పరీక్ష ప్యాసవుతుంది.

సర—తాతగారికి మొదల భార్యచదువుకోవడమే అవమాన
మట! అవతల వుద్యోగంచెయ్యడం అంతకంటేనూ తలవపులట!
వక్కముప్పియెత్తుకోవడమే మహాగౌరవమట! ఇంతటి బుద్ధిమంతులతో
చెప్పవలసిన దేమున్నది? — నుందరీ! విచారించబోకు. నీ చదువుకు
భంగం రాకుండా దేవుడు రక్షిస్తాడు. ఇంటికి పోదామురా.

(అందఱు నిద్రక్రమించు చున్నారు.)

అద్వైతవిత్ సంగ్రహము.

.....

అద్వైత మనఁగా రెండవది లేదనుట; బ్రహ్మముతప్ప వేఱు పదార్థము లేదని యీనుతసిద్ధాంతము. ఈమతస్థాపకుఁడు శంకరాచార్యుఁడు. ఆర్యావర్తములో లోకగురుఁ డని ప్రసిద్ధిగన్న యీమహానుభావుని వశజన్మ కాలాదులను గూర్చి యింకను నిశ్చయముగాఁ దెలియదు. ఇతఁడు కేరళ (మళయాళ) దేశములోని కాలాది యనునగ్రహారములో జననమొందినట్లు పలువురు వ్రాయుచున్నారు. చిదంబరములో పుట్టిన ట్లానందగిరి తన శంకరవిజయములోఁ జెప్పియున్నాఁడు. గాని యామాట విశ్వాసార్హ మయినదిగాఁ గనఁబడదు. ఆదిశంకరుల వారు మళయాళదేశములోని నంబుదురి బ్రాహ్మణసంతతివారగుటకు సందేహము లేదు. ఈయనతండ్రి పేరు శివగురువు; తల్లి పేరు పిశిష్ట. ఇతఁడు శివునియొక్క వరప్రసాదము వలన జననమొందినట్లు శంకరవిజయములలోఁ జెప్పఁబడి యున్నది; మధ్యవిజయమును మణిమంజరిని రచించిన నారాయణాచార్యుఁడు తనమణిమంజరిలో శంకరుఁడు వితంతు వయినతల్లికి వ్యభిచారదోషము వలన సంభవ మయ్యెననియు కులమువా రామెను జాతిబహిష్కృతనుగాఁ జేసి రనియు వ్రాయుచున్నాఁడు. ఇది మతవైషమ్యము చేతఁ గల్పింపఁబడిన కథ యైనను గావచ్చును. అయినను తనయీడు చేడియలతోఁ గూడి యొక బాలవితంతువు శివాలయమునకుఁబోయి వారు తమకు కొడుకుల నిమ్మని మ్రొక్కుకొనుచుండఁగాఁ దానును నట్లుచేసె ననియు, ఈశ్వరుఁడు భక్తిపూర్వక మయిన యాప్రార్థన సంగీకరించి పుత్రదానము చేసె ననియు, మళయాళ దేశములో నిప్పటికిని వాడుకగా నున్నది. వ్యాసాదుల జన్మములవలెనే మహాను

భావుల జన్మము లనేకములు దేవరహస్యము లయి యున్నవి. శంకరులవారు క్రీస్తుశకము 788-వ సంవత్సరమునందు జననమొందిన ట్లిప్పుడించుమించుగా నిశ్చయింపబడినది. ఈతని కేడవయేట నుపనయనము చేయ యత్నించుచుండఁగా తండ్రి లోకాంతరగతుఁ డయ్యెనట. తల్లియే యుపనయనాదిసంస్కారములను జేయించి కొడుకునకు వేదవేదాంగములను జెప్పించెను. ఈయనకు వివాహము కాలేదు. ఈతఁడు చిన్నప్పటినుండియు వైరాగ్యము కలవాఁడయి సన్యాసి కాఁగోరెనుగాని తల్లి యనుచుతిప్పకుండెను. ఒకనాఁడు తల్లియు తన యుఁడును నదికి స్నానము చేయఁబోయిరిప్పు డతనిని మొసలి పట్టుకొనె ననియు, ప్రాణాపాయసమయమునం గాతఁ డాతురసన్యాసాశ్రమ స్వీకారమునకుఁ దల్లిని వేడుకొనఁగా నామి యనుజ్ఞయిచ్చెననియు, అంతట మొసలి యతనిని విడిచిపెట్టె ననియు, తరువాత విద్యారణ్యులని ప్రసిద్ధిగన్న మాధవాచార్యులవారు తమశంకరవిజయములో వ్రాసియున్నారు. శంకరాచార్యులవారు సర్వనాశీకమునందలి యొక యాశ్రమములో నుండిన గోవింద భగవత్పాదుల వారిండ్ల యత్యాశ్రమమును స్వీకరించి, యాయనవలననే వేదాంతశాస్త్రమును తదితరశాస్త్రములను గ్రహించెను.

అతఁడు గురుని యాజ్ఞానుసారముగా కాశీపురమునకుఁ బోయి యచ్చట సమస్త విద్యాప్రవీణుఁ డయి ప్రసిద్ధిచొంది, యనేక శిష్యబృందమును జేర్చెను. వారిలో వ్రథానుఁడు చోళదేశమునుండి వచ్చి చేరిన పద్మపాదుఁడు. ఈయన కాశీనగరమునం దుండిన కాలము లోనే యించుమించుగాఁ దనగ్రంథముల నన్నిటిని రచియించెను. శతకములు, అష్టకములు, ద్వాదశ మంజరులు మొదలయినవానిని విడిచి పెట్టెడు పక్షమున నీతఁడు రచియించినవానిలో ముఖ్యగ్రంథములు;

వేదాంతనూత్రభాష్యము, దశోపనిషద్భాష్యము, భగవద్గీతా
భాష్యము—ఈతఁడు కాశికాపురిలో నున్న కాలములో నొకసారి బడలి
కాశముమునకుఁ బోయినచేసెను. శంకరాచార్యులు కాశికాఁ గొంత
కాల గాదై తమతపోధ చేసినతరువాత ప్రయాగమునకుఁ బోయెను.
అక్కడ నున్న కాలములో నతఁడు మండన మిశ్రుని ప్రఖ్యాతిని విని
యాతనిని జయింపవలె నన్న యుద్దేశముతో నాతని వాసస్థానమైన
(మగధదేశములోని) మాహిష్మతీ పురమునకుఁ బోయి, తానోడి
పోయెడుపక్షమున సన్యా సాశ్రమమువిడిచి గృహస్థాశ్రమమును
గ్రహించి మండనమిశ్రునకు శిష్యుఁ డగునట్లును, మండనమిశ్రుఁ
డోడిపోయెడుపక్షమున గృహస్థాశ్రమమును విడిచి సన్యాసాశ్ర
మమును స్వీకరించి తనకు శిష్యుఁడగునట్లును పందెము వేసికొని బహు
దినము యాతనితో వాదించి యాతని నోడించెనట! అంత నతనిభార్య
యైన భారతి తాను మండనమిశ్రుని యర్థాంగి యగుటచేతఁ దన్నుఁ
గూడ గెలిచినఁగాని పూర్ణజనుము కాదనిచికి శంకరునితో వాదించి
కడపట నపజయము నొందెనట! అప్పుడు మండనమిశ్రుడు నురేశ్వ
రాచార్యుఁ డనుపేరితో శంకరునకు శిష్యుఁ డయ్యెను

శంకరుఁ డక్కడనుండి మహారాష్ట్రదేశముగుండ దక్షిణదేశ
యాత్రకు బైలువెడలెను. మహారాష్ట్రదేశములో కాపాగిక మతస్తు
లాతనిఁ జంపఁ బ్రయత్నించిరిగాని యీశ్వరానుగ్రహము వలన
నతఁడు తప్పించుకొనెను. శంకరుఁడు ప్రాణాయామమునుబట్టి యొంటిగా
సమాధినిష్ఠుఁ డయి యున్నప్పు డొక కాపాలికుఁడు చేత ఖడ్గమును
బూని యాతనిని భైరవునికి బలిపట్టవలెనని నమీపింపఁగాఁ బద్మ
పాదుఁడు చూచి పరుగెత్తి వారిచేతిఖడ్గము నూడఁబెట్టి దానితో
వానితలను నటకి గురువును రక్షించెనట! అతఁ డక్కడనుండి

తుంభద్రాతీరమునకుఁ బోయి, యొక దేవాలయమును గట్టించి
యందు భాగినిని బ్రతిష్ఠించి, యందొకమఠమును గట్టించి యాశ్మంగ
గిరిమఠములో నురేశ్వరాచార్యులని పేరొందిన మండనమిశ్రుని నిలి
పెను. మహారాష్ట్రదేశమాత్రలో మాస్తామలకుఁ డనఁబడెడి యానంద
గిరి శంకారాచార్యులకు శిష్యుఁ డయ్యెను.

శంకరాచార్యుఁడు తనశిష్యులనెల్ల శృంగగిరియందు నదలి
మాశ్మిదస్మిహార్థముయి స్వగ్రామమునకుఁ బోయెను అతఁ డక్కడ
నున్న సమయమునం దామె మరణ మొందుట తటస్థించెను. అప్పు
డా యగ్రహారములో నున్న సంబూరిబ్రాహ్మణులు శవదహనాదికార్య
ములం దతినికి తోడుపడకపోవుటయే కాక స్మశానవాటికయందు
దహనసంస్కారముకూడ చేయనీయకపోయిరి. అంతమాత్రముచేత
శంకరుఁడు నిరుత్సాహి గాక, స్థూలకాయ యయిన తల్లి శవమును
ముక్కలుగాఁ గోసి తనయింటి దొడ్డిలోనికిఁ గొనిపోయి యచ్చటనే
యొకమూల దహనము చేసెను. మహానుభావులసహితము తమ జీవిత
కాలములో స్వదేశమున గౌరవింపఁబడకపోవుటకు దీని నొకదృష్టాంత
ముగాఁ జెప్పవచ్చును.

అతఁ డక్కడనుండి మరల శృంగగిరి కరిగి శిష్యవర్గమును
వెంటఁ గొని పాదచారి యయి స్వమతసిద్ధాంతముల నెల్లయెడల
బోధించుచు పూర్వసముద్రతీరప్రాంతము పొడుగునను యాత్రిచేసెను.
ఆకాలమునందు పాండ్య, చోళమండలములయందు వ్యాపించి యుండిన
శాక్తేయులు గాణపతులు కాపాలికులు మొదలయినవారిమతములలో,
గల క్రూరాచారములను వేదబ్రాహ్మ్యములని ఖండించుచు దుర్నితని
తొలగింపఁ బాటుపడుచు మధుర మీనాక్షియొక్కయు కంచి
శామాక్షియొక్కయు దేవాలయములలో నడచెడు దుష్టవామాచార

ములను మాన్పి జగన్నాథమని సాధారణముగాఁ జెప్పఁబడెడు పురు
షోత్తమపట్టణమువఱకును బోయి యచ్చట గోవర్ధనమతమును
స్థాపించెను. తరువాత సతఁడు మరల నుత్తరహిందూస్థానమునకు
బైలుదేటి కాళికాపురద్వారమున నుజ్జయినికిఁ బోయి, యచ్చట
నుండి ఘూర్జరదేశములోని ద్వారకకరిగి యచట శారదామతమును
స్థాపించి మరల నుత్తరమునకుఁ దిరిగి కాశ్మీరమువఱకును పోయి
యచట బదరికాశ్రమమునందు బదరీనారాయణాలయమును గట్టించి
వ్యాసమతమును స్థాపించి, అస్సాములోని కామరూప (కాహతి)
మున శాక్తేయమతాచార్యుఁ డైన యభినవగుప్తునితో వాదముచేసి
యాతనినోడించి, యచ్చోటువిడిచి కేదారమునుజేరి కేదారనాథుని
నేవించి యచటనే యశఁడు 828-వ సంవత్సరమునందు సిద్ధిపొందెను.
కైవల్యము పొందునప్పటికి ముప్పదిగెండు సంవత్సరముల వ్రాయుచుని
పలువురు చెప్పియున్నను ముప్పదియెనిమిదేండ్లని యొకరు వ్రాసి
యున్నారు. ఆయన సిద్ధిబొందిన సంవత్సర మిదియే యైనవత్సమున
నలువది సంవత్సరములు జీవించి యుండవలెను. ఆయన క్రీస్తుశకము
798వ సంవత్సరమునఁ బుట్టి 830వ సంవత్సరమునందు శివసాయు
జ్యము నొందెనని యొకొకరు వ్రాయుచున్నారు. తనకు సంభవించిన
వరాభవమును సహింపఁజాలక పగతీర్చుకొనుటకయి యభినవగుప్తుఁడు
శంకరాచార్యులపై క్రూరదే తాపయోగము చేసెననియు, అందు
చేత శంకరుని శరీరమునిండ పొక్కులులేచినను దానినెఱిగి వద్ద
పాదుఁ డాప్రయోగమును మరలించి ప్రతిక్రియ చేసినందున స్వస్థత
కలిగె ననియు, అటుశరువాత సతఁడు శీఘ్రకాలములోనే సిద్ధిపొందె
ననియు, వ్రాసి యున్నారు.

అద్వైతమును బ్రహ్మము, అవిద్య యను రెండుపదార్థములు కలనన్నను, తన్మతమున బ్రహ్మ మొక్కటియే సత్యపదార్థము. అద్వైతమును స్మార్తమత మనియు వాడుదురు. బ్రహ్మము సత్యజ్ఞానానంతాత్మకము, నిర్వికారము, నిరవయవము, నిర్దోషము, విభువు. సత్యమనగా కాలత్రయముచే బాధింపబడఁ దగినదిగాక నిత్యమైనది; జ్ఞానాత్మక మనగా నెఱుక (జ్ఞానము) తో నిండినది; ఆనందాత్మక మనగా సంతోషస్వరూప మయినది; నిర్వికార మనగా మార్పులు చెందినది; నిరవయవ మనగా భాగములు లేక యఖండమయినది; నిర్దోష మనగా లోపములు లేక పరిశుద్ధమయినది; విభువనగా సర్వత్ర వ్యాపించి యుండునది.

అవిద్య అపారమార్థికము. సదసద్విలక్షణము, జడము, సవికారము, సావయవము, అనాది, సాంతిము. అపారమార్థిక మనగా మిథ్యాభూత మయినది, సదసద్విలక్షణ మనగా సత్తయిన బ్రహ్మము కంటెను, అసత్తయిన గగనకుసుచూదికము కంటెను, వేఱయినది; జడ మనగా జ్ఞానరూప్యమయినది; సవికార మనగా రూపాంతరములు చెందునది; సావయవ మనగా అవయవసహిత మయినది; అనాదియనగా మొదలులేనిది; సాంత మనగా (బ్రహ్మజ్ఞానము కలిగినతోడనే) సజించునది. అద్వైతమతమునందు సత్యము పారమార్థికమనియు, వ్యావహారిక మనియు, ప్రాతిభాసిక మనియు, త్రివిధము. త్రికాల బాధితముగాక యెప్పుడు నుండునది పారమార్థికము; వ్యవహారమునందు మాత్ర ముండి బ్రహ్మజ్ఞానముచేత నివర్తించునది వ్యావహారికము; తాటిని పాముకొనునట్లు భ్రాంతి నివారణ మగు పఱుకును మాత్రము సత్యముగా తోచునది ప్రాతిభాసికము. అవిద్య పారమార్థికమునందుఁ గాక వ్యవహారమునందు మాత్రమే సత్యమైనది.

ఈ యవిద్య సత్త్వరజ స్త మోరూపగుణత్రయాత్మిక మయినది. మాయ యసంబంధి యీ యపిద్యకు ఆచ్ఛాదకశక్తి, విక్షేపకశక్తి, అస రెండు శక్తులు గలవు. చీకటిచే నావరింపబడిన మనుష్యున కెల్లు స్వరూపజ్ఞానము చెడునో యట్లే యవిద్యయొక్క యాచ్ఛాదకశక్తిచే నావరింపబడిన బ్రహ్మమునకు స్వస్వరూపజ్ఞానము చెడును; అప్పుడు దాని విక్షేపకశక్తి చేసి బ్రహ్మమునకు దేవమనుష్యతిర్యగ్దాది భేదజ్ఞానముకలుగును. ఈభేదభావములన్నియు బ్రహ్మమున కవిద్య వలనఁ గలుగునవికాని పారమార్థికములుకావు.

శుద్ధచైతన్యము, మాయావచ్ఛిన్నచైతన్యము, అంతఃకరణావచ్ఛిన్నచైతన్యము, వృత్త్యవచ్ఛిన్నచైతన్యము, విషయావచ్ఛిన్నచైతన్యము అనిబ్రహ్మరూపమయిన చైతన్యము పంచభేదములు కలదిగా నున్నది. శుద్ధచైతన్యముబ్రహ్మము; మాయావచ్ఛిన్నచైతన్యము ఈశ్వరుఁడు; అంతఃకరణావచ్ఛిన్నచైతన్యము జీవుఁడు; వృత్త్యవచ్ఛిన్నచైతన్యము జ్ఞానము; విషయావచ్ఛిన్న చైతన్యము ఘటపటాదికము. బ్రహ్మమునకు కడపటి నాలుగుభేదములును అవిద్యాదు లయిన యుపాధులచేతఁ గలుగుచున్నవి.

మాయావచ్ఛిన్నచైతన్య మయినయాశ్వరుఁడే జగత్సృష్ట్యాది కర్తయు సర్వాంతర్యామియు నయిన సగుణబ్రహ్మము. ఇతఁడు ప్రాణి జాలముయొక్క తారతమ్యమునకుఁ గారణము లయినకర్మములు తనకు నహాయపడఁగా, అపరిమితశక్తియుక్త మయినమాయను వశపఱచుకొని, నామరూపాత్మక మయిన నమస్తప్రపంచమును సృజింపఁ దలఁచుకొని పంచీకృతములుకాని యాకాశాది పంచభూతములను మొట్టమొదటఁబుట్టించెను. వానిలో నాకాశమునకు శబ్దమును, వాయువునకు శబ్దస్పర్శములును, తేజస్సునకు శబ్దస్పర్శరూప

ములును, అప్పునకు శబ్దస్పర్శరూపరసములును, వృథిచికి శబ్దస్పర్శ
రూపరసగంధములును, గుణములు. వృథి వ్యాపస్తేజో వాయు
రాకాశము లనెడి యీపంచభూతములను గుణత్రయాత్మక మయిన
యవిద్యయొక్క కార్యములగుటచేత నివియు గుణత్రయాత్మకములే.

సత్యగుణయుక్తము లయిన యీపంచభూతములచేత త్వక్ష్ప
క్షుశ్రోత్రజిహ్వప్రూణము లనబడెడి జ్ఞానేంద్రియపంచకమును,
మనోబుద్ధ్యహంకారచిత్తము లనెడి యంతఃకరణచతుష్టయమును,
కలుగుచున్నవి. రజోగుణయుక్తము లయిన యీ పంచభూతముల
చేతను వాక్పాణి పాదపాయూవస్థము లనబడెడు కర్మేంద్రియ
పంచకమును, ప్రాణాపాన వ్యానోదాన సమానము లనబడెడు
పంచప్రాణములును, కలుగుచున్నవి. ఈపంచభూతముల చేతను
జ్ఞానేంద్రియ కర్మేంద్రియముల చేతను పంచప్రాణ మనో
బుద్ధులచేతను లింగశరీర మనబడెడి సూక్ష్మశరీరము వుట్టి, పర
లోకయాత్ర కనుకూల మయి మోక్షపర్యంతము నుండును. తమో
గుణయుక్తము లయిన యీపంచభూతముల చేతను పంచీకృతభూత
ములును, వానిచేత బ్రహ్మాండములును, చతుర్దశభువనములును,
జరాయుజాండజస్వేదజోద్భిజ్జములును, కలుగుచున్నవి.

పంచీకరణ మనగా నాకాశాది పంచభూతములను ప్రత్యే
కముగా రెండేసిసమభాగములుగా భాగించి, అం దొక్కొక్క యర్థ
భాగమును మరలవేటువేటుగా నాలుగేసి సమాంశములుగా విభాగించి
ఒక్కొక్కదాని యర్థభాగముతో మిగిలినవానియొక్క యర్థభాగ
ములలోని యొక్కొక్క చతుర్థాంశము ననగా నష్టమాంశమును
తేర్చుచు వచ్చినయెడల పంచీకృతభూతము లేర్పడును. ఆకాశము
యొక్క యర్థభాగముతో వృథి వ్యాపస్తేజో వాయువులయొక్క

యొక్కొక్క యష్టనూంశమును జేర్చినచో పంచీకృతాకాశ మగును; వాయువుయొక్క యర్థభాగముతో పృథివ్యాపస్తేజో కాశముల యొక్క యొక్కొక్కయష్టనూంశమును జేర్చినచో పంచీకృతవాయు వగును; తేజస్సుయొక్క యర్థభాగముతో పృథివ్యాపవాయురాకా శములయొక్క యొక్కొక్క యష్టనూంశమును జేర్చినచో పంచీ కృతతేజ స్సగును; ఆవస్సుయొక్క యర్థభాగముతో పృథివీతేజో వాయురాకాశముల యొక్క యొక్కొక్క యష్టనూంశమును జేర్చి నచో పంచీకృతాసస్సగును; పృథివియొక్క యర్థభాగముతో ఆవ స్తేజో వాయురాకాశములయొక్క యొక్కొక్క యష్టనూంశమును జేర్చినచో పంచీకృతపృథివి యగును. జరాముజము లనగా జరా యువు (మావి) వలనఁబుట్టెను మృగమనుష్యాదులు; అండజము లనగా నండము (గుడ్డు) నలనఁబుట్టెను పక్షిసర్పాదులు; స్వేదజము లనగా స్వేదము (చెరుట) నలనఁ బుట్టెను మత్తుణ యాకాదులు; ఉద్భిజ్జము లనగా భూమిని పెకల్చుకొని పుట్టెను వృక్షలతాదులు.

ఆ కాశ తుండైన సూర్యుడు ఘటకటాకాదులయందుఁ బ్రతి బింబించునట్లుగానే తేజోమయ మయినబ్రహ్మ మవిద్యాపరిణామము లయిన యంతః కరణములయందుఁ బ్రతిఫలింప నేర్చుచునదియే యంతః కరణావచ్ఛిన్న చైతన్య మయిన జీవుడు. శుద్ధచైతన్య మయిన బ్రహ్మము బింబము; అంతఃకరణమునందు తోచునట్టి చైతన్యము లగుజీవులు ప్రతిబింబములు. సూర్యబింబమునకును జలఘటాదులయందు తోచు ప్రతిబింబములకును భేదము లేనట్లే, బ్రహ్మము నకును జీవునకును భేదము లేదు; అనగా బ్రహ్మచైతన్యమునకును ప్రతిబింబితజీవచైత న్యమునకును అంతఃకరణరూప మయిన యుపాధిభేదమే కాని స్వరూప భేదము లేదు. అంతఃకరణపరిణామరూపము లయిన వృక్షులయందు

ప్రతిఫలించు చైతన్య మయిన జ్ఞానము ప్రశ్నాత్మకముగా శబ్దాది భేదములచే ననేకవిధములయినదిగా నుండును. అద్వైతము కేవలపాపాణ్యమునంగీకరించి, వేదవచనముల చేతమాత్రమే బ్రహ్మము నొకగు నని చెప్పుదురు; వారికి శ్రుతిస్మృతిపురాణేతిహాసములన్నియు బ్రహ్మములే యయినను, స్థానత్రయ మనబడెడి యుపనిషత్తులను బ్రహ్మనూత్రములును భగవద్గీతలును ముఖ్యప్రమాణములు.

ప్రపంచమునకు మూల ప్రకృతి ఘటనూనక మన్ననలె పరిణామ్యుపాదానకారణము; బ్రహ్మము సర్వ మను భ్రాంతికి రజ్జువునలె నివర్తోపాదానకారణము. పరిణామి యనగా నొకరూపము నుండి వేత్రోకరూపమును బొందునది. ప్రపంచరూపము లయిన కార్మణ్యముల నాశనము ప్రళయ మనబడును. అది నిత్యప్రళయము, నైమిత్తిక ప్రళయము. ప్రాకృతప్రళయము, ఆత్మంతిక ప్రళయము, అని నాలుగు విధములా గలది. అందులో నిత్యప్రళయము సుషుప్తి (నిద్ర) నైమిత్తికప్రళయము చతుర్ముఖబ్రహ్మయొక్క దినప్రళయము; ప్రాకృత ప్రళయము చతుర్ముఖ బ్రహ్మతోడ సర్వజగన్నాశనము; ఆత్మంతిక ప్రళయము బ్రహ్మసాక్షాత్కారముచేత నవిద్యారూప కారణసహితముగా లోకనివృత్తి. బ్రహ్మసాక్షాత్కార మనగాఁ దనకును బ్రహ్మమునకును నైక్యపత్యక్షము. ఈయైక్య ప్రశ్నోత్తముచేత నానందమయ మగుస్వరూపప్రాప్తి కలుగును. బ్రహ్మజ్ఞానమునలఁగ బాపక్షయము కలుగఁగాఁ గైవల్యప్రాప్తి యగును.

బ్రహ్మోక జ్ఞానమునకు నిత్యానిత్యవస్తువివేకము, విషయఫల వైరాగ్యము, శమాదిషట్కము, మునిక్షుత్పము, అని నాలుగును సాధనములు. ఈనాలుగును సాధనచతుష్టయ మనబడును. బ్రహ్మాంతరదృశ్య మయినప్రపంచ మెల్ల ననిత్యమనియు, రూప నామ రహితమై

నర్వవిలక్షణమయి వెలుగుబ్రహ్మము నిత్యమనియు, ఎఱుగుట నిత్యానిత్యవస్తువివేకము. ఈవివేకము శ్రవణ మనన నిదిధ్యాసనము లతోఁగూడిన వేదాంతవాక్యములచేతఁ గలుగు చున్నది. శ్రవణ మనఁగా నాచార్యునివలన న్యాయయుక్తము లయినయర్థములను వినుట; మనన మనఁగా విన్నయర్థములయందు విరోధశంకలు కలు గఁగా వానిని పోఁగొట్టుకొనెడు మానసికవిచారము; నిదిధ్యాసన మనఁగా ననాదివాసనచేత విషయములయందు ప్రవర్తించి యుండు మనస్సును విషయములనుండి మరలించి యాత్మయందు నిశ్చలముగా నిలుపుట. విషయఫలవైరాగ్య మనఁగా నిహలోక పరలోకసుఖముల యందపేక్ష లేకుండుట. శమము, దమము, ఉపరతి, తితిక్ష, సమా ధానము, శ్రద్ధ — ఈయాఱును శమాదిషట్కము. శమ మనఁగా సంతరిందియనిగ్రహము; దమ మనఁగా బహిరిందియనిగ్రహము; ఉపరతి యనఁగా చిత్తమును చలింపనీక నిలుపుట; తితిక్ష యనఁగా ద్వంద్వము లేని వచ్చినను దననిష్ఠను వదలక భేదమోదములను సహించి యుండుట; సమాధాన మనఁగా మనస్సు నేకాగ్రముగా నొకచోటనే నిలుపుట; శ్రద్ధ యనఁగా నాచార్యునియందును శాస్త్ర ములయందును విశ్వాస ముంచుట; ముముక్షుత్వ మనఁగా మోక్షము సం దిచ్చ.

పయివిధముగా నిర్గుణబ్రహ్మమును సాక్షాత్కరింపఁ జేసికో లేనివారు సగుణబ్రహ్మోపాసనము చేయవలయును. అట్టివారికి సగుణ బ్రహ్మోపాసనముచేత మనస్సు స్వాధీనపడఁగానే నిర్గుణబ్రహ్మము తానే తోఁచును. సగుణబ్రహ్మోపాసకు ల్చిరాదిమార్గమున బ్రహ్మ లోకము నొంది, శ్రవణాదులచే బ్రహ్మసాక్షాత్కారమును బడసి, మోక్షము నొందుదురు. కర్మనిష్ఠులు ధూమాదిమార్గమున పితృలోక

మాను జేరి, అక్కడ నుఖ మనుభవించి, పుణ్యపాపానురూపముగా మరల మనుష్యాదిజన్మముల నెత్తుదురు. పాపకర్మముల నొనరించు వారు చారవాదినరకముల కేగి బాధ లనుభవించి, తిర్వగ్జడజన్మము లెత్తి నశింతురు. నిర్గుణబ్రహ్మాపాసకులు ప్రారబ్ధకర్మములను మాత్ర మనుభవించి, మిగిలినపుణ్యకర్మలను మిత్రులయందును పాపకర్మలను శత్రులయందును బెట్టి కైవల్యమును బొంది నిగతిశయానందము ననుభవించుదురు.

విశిష్టాద్వైతమతసంగ్రహము.

....౦౦౦....

విశిష్టాద్వైతము మనదేశమునందు వ్యాపించి యున్నత్రిమత ములలో రెండవది. ఇదిశైవవిశిష్టాద్వైతము, వైష్ణవవిశిష్టాద్వైతము, అని ద్వివిధము. ఈయుభయమతావలంబులలో నొకరు శివుఁడు దేవుఁ డనియు, ఇంకొకరు విష్ణుఁడు దేవుఁ డనియు, నామభేదమును జెప్ప టయేకాని వీరిసిద్ధాంతములలో భేదము లేదు. బ్రహ్మనూత్రములకు నీలకంఠభాష్య మనుపేరఁ బరఁగు భాష్య మొనర్చిన శ్రీకంఠశివాచార్యుఁడు శైవవిశిష్టాద్వైతమతస్థాపకుఁడు. బ్రహ్మనూత్రములకు శ్రీభాష్య మనుపేరఁ బరఁగుభాష్య మొనర్చిన రామానుజాచార్యుఁడు వైష్ణవ విశిష్టాద్వైతమతస్థాపకుఁడు. ఇప్పుడిందు వైష్ణవవిశిష్టాద్వైతమును గూర్చి తెలువఁబడును. రామానుజాచార్యుఁడు చెన్నపట్టణమునకు పడమట నలువదిమైళ్ళదూరములోనున్న శ్రీపెరంబూదూ రనుగ్రామ మునందు యజుర్వేదియు స్మార్తుఁడు నైన కేశవసోమయాజికిని కాంతి మతీదేవికిని కలియుగాబ్దములు 4118 కి పరియైన క్రీస్తుశకము 1017 వ సంవత్సర పింగళనామ సంవత్సర చైత్రమాసమునందు జనన మొందెను,

ఇతఁడు తన పదునేసవ సంవత్సరమునందు తండ్రి పోవుపఱకును స్వగ్రామమునందే తండ్రిపద్ద వేదవేదాంగములను చదువుకొని యనంతరమున విద్యాభ్యాసమునిమిత్తము కాంచీనగరమునకుఁ బోయి యాదవ ప్రకాశమిశ్రుఁ డను సన్యాసియొద్ద శాస్త్రములను జదువుకొనెను. యాదవప్రకాశుఁ డద్వైతయే యయినను శంకరాచార్యమతముతో నేకీభవింపక బ్రహ్మనూత్రములకు భాష్యాంతరమును జేసెను. శ్రీరామానుజాచార్యుఁడు తనగురువుయొక్క యభిప్రాయముతో నేకీభవింపక యాతని విడిచిపెట్టి, శ్రీరంగములో యామునాచార్యుఁ డను యతి విశిష్టాద్వైతమును బోధించుచున్నాఁ డని విని యాతనియొద్దఁ జదువుకొనుట కయి వెళ్ళెనుగాని యతఁడు శ్రీరంగమును జేరులోపలనే యామునాచార్యుఁడు పరమపదమును బొందినందునఁ దచ్చిష్యులలో సమర్థతముఁ దైన మహాపూర్ణాచార్యుని (పెరియనంబి) యొద్ద మధురాంతకములో వైష్ణవము పుచ్చుకొనెను. అంతట గురువును శిష్యుఁడును గలిసి కంచికిఁ బోయిరి. కాంచీనగరము నందు శ్రీరామానుజాచార్యుఁడు తనగురువునద్ద విశిష్టాద్వైతసిద్ధాంతములను నేర్చుకొనెను. రామానుజాచార్యుఁడు గృహస్థాశ్రమమును స్వీకరించినవాడే యయినను తన పదునెనిమిదవయేట భార్యను సంసారమును విడిచి కాంచీనగరమునందు త్రిదండిసన్యాసి యయ్యెను. శ్రీరామానుజుఁడు శేషుని యవతార మనియు, నూటయిరువది సంవత్సరములుజీవించి కలియుగాబ్దములు 4238 కి సరియైన 1137వ హాణాబ్దమునందు శ్రీరంగములో మృతినొందె ననియుఁ జెప్పుచున్నారు. సన్యాసి యైనతర్వాత రామానుజుఁడు స్వమతమును శిష్యులకు బోధించుచుఁ గొంతకాలము కాంచీనగరములో నుండి యక్కడినుండి తిరుపతికిఁ బోయి వేంకటేశ్వరుని యాలయముతో వేదాంతప్రసంగము లనేకములు చేసి, తరువాత

దక్షిణహిందూస్తానమునందుఁ గల వైష్ణవదివ్యక్షేత్రముల నెల్ల నేవించి, కడపట శ్రీరంగమునకుఁ బోయి యచ్చట స్వమతసిద్ధాంతములను బోధించుచుండఁగా చోళదేశాధీశుఁ డయిన క్రిమికంఠ చోళుఁ డాతనిని బాధించినందున నతఁ డచ్చటనుండి శిష్యసహితముగా మైసూరిరాజ్యములోని ద్వారసముద్రమునకుఁ బారిపోవలసినవాఁ డయ్యెను. ఆదేశమును జైనమతస్థుఁ డైన బల్లారుఁడు పాలించుచుండెను. జైనులతో జరిగిన వాదములలో రామానుజుఁడు జైనుల నోడించినందున, బల్లారరాజు వైష్ణవమతము నవలంబించి విష్ణువర్ధనుఁ డను నామాంతరమును వహించెను. అనంతరము రామానుజుఁడు రాజయొక్క సాహాయ్యము చేత తిరునారాయణపురము (మేలుకోట) నం దొక దేవాలయమును గట్టించి యందు నారాయణునిఁ బ్రతిష్ఠించి, చుట్టుపట్ల వైష్ణవాగ్రహారముల నేర్పఱిచెను. అతఁ డక్కడ పండ్రెండు సంవత్సరములుండి శ్రీకంఠచోళుఁడు స్వర్గస్థుఁ డగుట విని నిర్భయముగా మరల శ్రీరంగమునకుఁ బోయి, యక్కడ శ్రీరంగనాథునిపూజ వ్యాపింపఁ జేసెను. అటుపిమ్మట నతఁడు తిరుపతి, అవఱోబిలము మొదలగు దివ్యస్థలముల మీఁదుగా త్రోవపొడుగునను వైష్ణవమతబోధ చేయుచు మహారాష్ట్రదేశము చొచ్చి, యం దుండి ద్వారకమీఁదుగా శిష్యబృందముతోడఁ గూడఁ బోయి ప్రయాగ, కాశి, మధుర, హరిద్వారము మొదలయినక్షేత్రములను సందర్శించి, హిమాలయపర్వతము, లలో నున్నబదరికాశ్రమమునకుఁ బోయి బదరీనాథుని నేవించి, అక్కడనుండి కాశ్మీరదేశములోని శ్రీనగరమున కరిగి యచ్చటి శారదాపీఠమునకుఁ దాను రచియించిన శ్రీభాష్యాదిపుస్తకములను సమర్పించెను. అక్కడిపండితులెంతో చర్చచేసి తుద కాపుస్తకములను శారదాపీఠపుస్తకనిలయమునం దుంచుట కంగీకరించిరి. అప్పుటి

నండియు రామానుజులవారు శ్రీభాష్యకారు లనునామముతోఁ
బ్రసిద్ధులయిరి. అతఁడు శారదాపీఠమును వీడ్కొని కురుక్షేత్రము,
అయోధ్య, గయ మొదలగు ప్రదేశములకుఁ బోయి చూచి, వంగదేశ
ములో గంగాసాగరసమీపమునం దున్న కపిలాశ్రమమును జేరి,
అక్కడనుండి దక్షిణమునకు మరలి జగన్నాథముపోయి, ఆంధ్రదేశము
మీఁదుగా శ్రీరంగమునఁ బ్రవేశించెను. అతఁ డింకొకపర్యాయము
కూడ భరతఖండమంతయు స్వమతబోధ చేయుచు సంచారము చేసి,
అనేకుల నెల్లచోట్లను స్వమతావలంబులనుగాఁ జేసి, క్రమ్మఱి శ్రీరం
గము చేరి యచ్చటనే వైకుంఠప్రాప్తి నొందెను. శ్రీనగరమునందలి
శారదాపీఠమున కియ్యఁబడిన పుస్తకములు వ్యాసుని బ్రహ్మసూత్ర
ములకుఁ జేయఁబడిన శ్రీభాష్యము, వేదార్థసంగ్రహము, గీతా
భాష్యము అనుమూడు. ఇవిగాక వేదాంతదీపము, వేదాంతసారము,
గద్యత్రయము, నిత్యగ్రంథము; అను మఱి నాలుగు గ్రంథములు
కూడ రామానుజునిచేత రచియింపఁబడినవి. ఇతఁడు బోధచేసి వేల
కొలఁది జనులను స్వమతమునఁ గలుపుకొనుటయేకాక విశిష్టాద్వైత
మును బోధించుట కయి గృహస్థు లయినయాచార్యపురుషులను
డెబ్బదినలుపుర నేర్పాటుచేసెను. అంతేకాని యితఁడు శంకరా
చార్యునివలెను, మధ్వాచార్యునివలెను మఠములను స్థాపింపలేదు.

ఈమతమునందు చిత్తు, అచిత్తు, ఈశ్వరుఁడు, అని పదార్థ
ములుమూడు. శైవవిశిష్టాద్వైతు లీమూటిని వరుసగా పశువు, పాశము
వతి, అనుపేరులతో వ్యవహరింతురు. చిత్తనఁగా జీవాత్మ. అది జ్ఞానేం
ద్రియ మనోబుద్ధివిలక్షణ మయి, అజడ మయి, ఆనందరూప మయి
నిత్యమయి, అణువయి, నిరవయవమయి, నిర్వికారమయి, నానాశ్రమ
మయి, ఈశ్వరునికి లోఁబడిన దయియుండును. జీవాత్ముఁడు బద్ధుఁడు,

ముక్తుఁడు, నిత్యుఁడు, అని మూడు భేదములను కలిగి యుండును. బద్ధుఁ డనఁగా జనన మరణాదిరూపసంసారము ననుభవించెడు మన వంటి జీవుఁడు; ముక్తుఁడనఁగా భగవద్భక్తిచే సంసారము విడిచి మోక్షము నొందినజీవుఁడు; నిత్యుఁ డనగా నెప్పుడును నసంసారబంధమే లేని యనంతగరుడ విష్ణుకృపాదులవంటి జీవుఁడు. ఈ ముత్తైఱుగు లయిన యాత్మలును వేని కవి వేఱు. అచిత్తనఁగా జ్ఞానశూన్య మయి వికారాస్పద మయి యుండునది. ఈయచిత్సంబంధము చేతనే బద్ధాత్మక విద్యాకర్మవాసనారుచులు కలుగుచున్నవి. శుద్ధసత్త్వము, మిశ్ర సత్త్వము, సత్త్వశూన్యము, అని యచిత్తు మూడు విధములు గల దందురు. శుద్ధసత్త్వ మనఁగా రజస్సత్త్వగుణములు లేక కేవలసత్త్వ గుణము కలదయి, భగవదిచ్ఛచే గోపురప్రాకారరూపముగా నుండు నది; మిశ్రసత్త్వ మనఁగా సత్త్వరజ స్తమోగుణము లను మూటిని గలది; సత్త్వశూన్య మనఁగా కాలము. ఇందలి మిశ్రసత్త్వము బద్ధు లను జ్ఞానానందములచేఁ గప్పుచు విపరీతజ్ఞానమును బుట్టించుచు నిత్య మయి మహదాదివికారములను బుట్టించునది యయి యీశ్వరు నకు క్రీడాసాధన మయి యున్నది. అచిత్తునకు ప్రకృతి, అవిద్య, మాయ, అనునవి నామాంతరములు. ఈశ్వరుఁడు నిఖిలహేయగుణ ప్రత్యసీకుఁ డయి, అనంశుఁ డయి, జ్ఞానానందస్వరూపుఁ డయి, కళ్యాణ గుణ పరిపూర్ణుఁ డయి, సర్వజగత్సృష్టిస్థితిలయకర్త యయి, నిత్యుఁ డయి, సత్యజ్ఞానస్వరూపుఁ డయి, విభువయి, సర్వజ్ఞుఁడయి, సర్వ శక్తుఁ డయి, జగత్తున కుపాదాననిమిత్త సహకారికారణుఁ డయి, యున్నాఁడు.

అహంకార మమకారము లవిద్య యనియు, వుణ్యాపాపములు కర్మయనియు, కర్మలచేతఁ గలిగిడు సంస్కారము వాసనయనియుఁ

విషయములయం దాసక్తి రుచియునియు, చెప్పబడును. హేయగుణ ప్రత్యసీకుఁ డనఁగా వికారావి దోషగుణములకు విరోధిగా నుండు వాఁడు. విభుషనఁగా సర్వవ్యాపి. ఉపాదానకారణ మనఁగా కుండలకు మన్నును నగలకు బంగారము నయినట్లు మూలాధార మయినది; నిమిత్తకారణ మనఁగా కుండలకు కుమ్మరివాఁడును నగలకు కంసలి వాఁడును నయినట్లు హేతు వయినది; సహకారికారణ మనఁగా కాలము.

విశిష్టాద్వైతమతమునందు బ్రహ్మ మొక్కటియే సత్య మయిన తత్త్వము. బ్రహ్మ మెప్పుడును చిదచిత్తులతోఁ గూడియుండును. అతఁ డాస్థితియందునూత్రమే తెలియఁ దగినవాఁ డయినను, చిత్తుకంటెను అచిత్తుకంటెను భిన్నుఁ డయి జ్ఞానాత్మకుఁ డయి యున్నాఁడు. చిత్తును, అచిత్తును, కూడ సత్యములే. బ్రహ్మమునకును చిదచిత్తులకును శేష శేషీభావము కలదు. శేషశేషీభావ మనఁగా బ్రహ్మ స్వతంత్రుఁ డనియు, చిత్తును అచిత్తును బ్రహ్మమునకు లోబడిన వనియు, తాత్పర్యము. చిత్తును, అచిత్తును, బ్రహ్మమును మూఁడును నొండొంటిని విడువక యవినాభావ సంబంధము కలిగియున్న వగుటచేత చిదచిత్తులు శరీరమువంటి వనియు, బ్రహ్మము శరీరివంటి దనియుఁ జెప్పుచున్నారు. మనశరీరమున కాత్మ యెట్లో యట్లే యజడము లైన జీవాత్మలకును జడమయిన ప్రపంచమునకును గూడ నాత్మ యగుటచేత బ్రహ్మము పరమాత్మ యనఁబడును. విశిష్టాద్వైత మనుసమాసము విశిష్టము, అద్వైతము, అను రెండువ్యస్తపదములచేత నైనది. విశిష్ట మనఁగా కూడినది యని యర్థము; అద్వైత మనఁగా రెండవది లేనిది యని యర్థము. పరబ్రహ్మము చిదచిద్విశిష్ట మయిన యద్వితీయ వదార్థ

మని బోధించునది యగుటచేత నీమతమునకు విశిష్టాద్వైత మని పేరు కలిగినది.

ఉపనిషత్తులలోఁ గొన్నిచోట్ల బ్రహ్మ మొక్కటియే సత్య మను వాక్యములును కొన్నిచోట్ల చిదచిదీశ్వరులు మూఁడును సత్యము లను వాక్యములును, కొన్నిచోట్ల చిదచిత్తులు పరబ్రహ్మమునకు శరీరమను వాక్యములును, కనఁబడుచున్నందున నీశ్వరునకు విశేష ణము లనఁగా గుణములని చెప్పినఁగాని పరస్పర విరుద్ధములుగా కనఁ బడెడి యన్ని వాక్యములను సమన్వయింపఁ జేసి నమర్థించుట సాధ్యము కాదని రామానుజాచార్యులు చెప్పుచున్నారు. అట్లయినచో నీశ్వ రుఁడు నిర్గుణుఁడని చెప్పెడి వాక్యములగతి యేమి కావలె నని శుక తెచ్చుకొని గుణములులేక పదార్థముండుట సంభవింపనేరదు గనుకను, బ్రహ్మము సత్పదార్థ మగుటచేత గుణములుండి తీతవలయును గను కను, నిర్గుణుఁ డనుట కర్థము ప్రకృతికిఁ గలగుణము లనఁగా హేయ గుణములు లేనివాఁడని చెప్పిరి. సత్త్వరజస్తమస్సులు మూఁడును ప్రకృతి గుణములు; బ్రహ్మమున కీగుణములు లేవు. ఈశ్వరుఁడు రూపమును బొందునని విశిష్టాద్వైతమతము; అతఁ డరూపుఁ డనియు నిరాకారుఁ డనియు వేదములలో నున్నది. ఈశ్వరుఁడు స్వభావము చేత నిరాకారుఁడే యైనను, సర్వశక్తుఁడగుటచేత లోకరక్షణార్థము తనయిచ్చ వచ్చినరూపములను పొందునని రామానుజుఁడు సాధించు చున్నాఁడు. తస్మతానుసారముగా నీశ్వరుఁడు పాండెమ శుద్ధసత్వ స్వరూపము లయిను—౧. శంఖచక్రగదాదులనుధరించి వైకుంఠము నందు సర్వదా యుండెడుపరవిగ్రహము; ౨. ఉపాసకులైన దేవతలచే నేవింపఁబడుచు, ఆమోద భువనప్రమోదములనెడు విష్ణులోకము లలో సంకర్షణ ప్రద్యుమ్నానిరుద్ధనామములతో నుండు పూహ

విగ్రహము; 3. రామకృష్ణాద్యనతారరూపముల నుండెడు విభవవిగ్రహము; 4. మంత్రాది ప్రభావముచేత ప్రతిమలలోఁ బ్రవేశించెడి యర్చావిగ్రహము; 5. ధ్యానముచేసెడి భక్తులకు గోచరమయ్యెడి యంతగ్యామి విగ్రహము. ఈరూపములలో నేరూపమున నున్నను లక్ష్మీకూడ నసపాయినియై విష్ణువుతో నుండును. నిగాకారముయిన బ్రహ్మమునందు గుఱియుంచుట సాధ్యము కాకపోవుటచేత యోగుల ధ్యానమున కనుకూలపడుట కయి యీశ్వరుఁ డీరూపములను భొందుచున్నాఁడు.

అచిత్తు ప్రపంచమునకును జీవాత్మల కరీరములకును నృత్తు ఘటములకువలె నుపాదానకారణ మనియు, అని ప్రకృతి ప్రధాన అవ్యక్త మాయాదిసానుములచే వ్యవహరింపఁ బడుననియు, సత్కరజ స్తమోగుణములు ప్రకృతి ధర్మము లనియు, పయినే చివ్వబడెను గదా. ప్రకృతి (అచిత్తు) నుండి మొదట మహత్తు పుట్టెను; మహత్తు నుండి యహంకారము పుట్టెను. అహంకారము వైకారికము (సాత్వికాహంకారము). తైజసము (రాజసాహంకారము), భూతాది (తామసాహంకారము), అని త్రివిధము. సాత్వికాహంకారము వలన సంకేతరీణ మయిన మనస్సును, త్వక్చక్షుర్జిహ్వఘ్రాణ శోత్రము లనెడు జ్ఞానేంద్రియము లయిదును, వాక్పాణిపాదపాయూపస్థ లనెడి కర్మేంద్రియము లయిదును, పుట్టెను. తామ సాహంకారము వలన పంచ మహాభూతముల యొక్క సూక్ష్మరూపము లయిన పంచ తన్మాత్రలు పుట్టెను. శబ్దస్పర్శరూప రసగంధములు పంచ తన్మాత్రలు. ఈపంచ తన్మాత్రలవలన పరుసగా ఆకాశము, వాయువు, అగ్ని, జలము, పృథివి, అను పంచభూతములు పుట్టినవి. రాజసాహంకార మీశ్వర సంకల్పమువలన సమస్తవస్తువులను గలిగించు

టకు స్వాతికతామసాహంకారములకు రెంటికిని తోడుపడును. చిత్త నఁగా జీవాత్మ మోక్షవగ్యంతము ప్రకృతితోడి సంబాధమును వీడక కర్మఫల బద్ధమయి యీశ్వరునికి లోబడినదయి యుండును ప్రకృతి లోన ప్రత్యేకమును జీవుని గలదయి, తనయందుండెడి జీవునకు శరీర మయి యుండును, ప్రతిజీవుఁడును పరమాత్మను శరీరిని (అంతర్యామిని) గాఁ గలిగి యుండును.

శుద్ధ శూన్యమునుండి వస్తు వెల్లుడును కలుగ నేరదుగనుక నిత్యమయిన ప్రకృతినుండియే యీశ్వరేచ్ఛచేత సృష్టి కలుగు చున్నది. సమష్టిసృష్టి యనియు; వ్యష్టిసృష్టి యనియు, సృష్టి ద్వివిధము. పరబ్రహ్మముయొక్క నంకల్పానుసారముగా మహత్తు, అహంకారము మొదలయినవి కలుగుట సమష్టిసృష్టి. పంచతన్మాత్రలయొక్క కూడిక (పంచీకరణము) చేత కర్మానుసారము లయినరూపములు కలుగుట వ్యష్టిసృష్టి. సృష్టి (౧) నుర, (౨) నర, (౩) తిర్యక్, (౪) స్థావర రూపముల నాలుగు విధములుగా నుండును. సృష్టిని ప్రాకృత సృష్టి, దై నందినసృష్టి నిత్యసృష్టియని త్రివిధముగాఁ గూడఁ జెప్పుదురు. ప్రాకృతసృష్టి (మహదహంకారాదిరూప మయినసమష్టిసృష్టి) ప్రతి మహాకల్పము (బ్రహ్మజీవితకాలము) నందును నొక్కసారి జరగు చుండును. దై నందినసృష్టి (వ్యష్టిసృష్టి) ప్రతిబ్రహ్మకల్పము (బ్రహ్మ దినము) యొక్కయారంభమునం దొకసారి కలుగు చుండును. నిత్య సృష్టి సమస్తస్థూల పదార్థముల యొక్కయు జన్మస్థితుల వలె కర్మఫలానుగుణముగా ప్రతిదినమును ప్రతినిమిషమును గలుగు చుండును. కల్ప మనఁగా కాలవిశేషము. బ్రహ్మకల్పము, మహాకల్పము, అని కల్పములు రెండు. ఒక్కొక్కకల్పములో సనేక మన్వంతరము లుండును; ఒక్కొక్కమన్వంతరములో డెబ్బదియొక్క మహాయుగము

లుండును. కృత, త్రేతా, ద్వాపర, కలియుగములు నాలుగును జేరి యొకమహాయుగ మగును — కలియుగము 432000 సంవత్సరములు ; ద్వాపరయుగము కలియుగమునకు ద్విగుణ మనఁగా 864000 సంవత్సరములు ; త్రేతాయుగము కలియుగమునకు త్రిగుణ మనఁగా 1296000 సంవత్సరములు ; కృతయుగము కలియుగమునకు చతుర్గుణ మనఁగా 1728000 సంవత్సరములు. ఒకమహాయుగములో 4320000 సంవత్సరము లుండును. మన్వంతర మనఁగా మనువుకాలము ; మన్వంతరములు పదునాలుగు. బ్రహ్మకొక్కదినమైన బ్రహ్మకల్పములో పదునాలుగు మన్వంతరము లనఁగా సంధులతోఁ గలుపుకొని నూఱు మహాయుగము లుండును. మున్నూటయఱువది బ్రహ్మకల్పములును, అంతే ప్రమాణము గలమున్నూటయఱువదిరాత్రులును గలిసి బ్రహ్మకొక్క సంవత్సర మగును; అటువంటి సంవత్సరములు నూఱు చేరి బ్రహ్మయుష్కాల మయినమహాకల్ప మగును.

ప్రాకృతప్రళయము, నైమిత్తిక ప్రళయము, నిత్యప్రళయము, ఆత్యంతికప్రళయము, అని ప్రళయము చతుర్విధము. ప్రాకృతప్రళయ మనఁగా ప్రపంచ మంతయు నిప్పు డున్నస్థూలరూపమునువిడిచి సూక్ష్మరూపమును బొంది నశించుట. ఈప్రళయము మహాకల్పాంతమున జరగును. నైమిత్తికప్రళయ మనఁగా త్రిలోకములును దమ యిప్పటి రూపమును విడిచి యందలివస్తువు లన్నియు నాయాభూతములలోఁ గలియుట. ఇది ప్రతిబ్రహ్మకల్పాంతమునను జరగును. నిత్యప్రళయ మనఁగా ప్రతినిమిషమును మరణాదిరూపమున పదార్థములు నశించుచుండుట. ఆత్యంతికప్రళయ మనఁగా జీవునకు ప్రకృతితోడ సంబంధము విడిచిపోవుట. ఇది జీవుఁడు మోక్షము నొందినప్పుడు సంభవించును. ఈప్రకారముగా దృశ్యమంతయు వశ్యమగును. ఆయా

వస్తురూపములు నిశించినను వానికి మూలాధారము లయిన నూత్నా
ణువులు నిశింపనందున ప్రకృతి నిత్యమయినది జీవాత్మ దేహములోఁ
బ్రవేశించుట జనన మనియు, దానిని విడుచుట మరణమనియు, చెప్పఁ
బడును. జీవాత్మ కొంతకాల మొక దేహములోనుండి తనువాత
దానిని విడిచి యెప్పుడో యొకప్పుడు మఱియొక దేహములోఁ
బ్రవేశించును. ఇట్లు ప్రవేశించుట జన్మాంతర మనఁబడును. జనన
మరణ జన్మాంతరాదులు సవికార మయినదేహమునకు సంబంధించి
నవేకాని నిర్వికార మయినజీవాత్మకు సంబంధించినవి కావు. స్వభా
వముచేత నిత్యుడును పరిశుద్ధుడు నయినజీవుడు కారణశరీరమును
బొంది సుఖదుఃఖముల ననుభవించుటకు కర్మ కారణము. ఈకర్మమే
జననమును మరణమును జన్మపరంపరను దేహాధారణమును బొందు
టకుఁ గారణ మగును. మంచిదికాని చెడ్డదికాని జీవుడు బుద్ధిపూర్వ
కముగాఁ జేయుపని కర్మ యనఁబడును. ఈశ్వరునకు ప్రీతికర మయిన
కర్మము సుకృతము; ఈశ్వరునకు ప్రీతికరముకాని కర్మము
దుష్కృతము.

అవిద్య యనఁబడెడి యజ్ఞానమువలన జీవుడు కర్మమును
జేయును. అన్యథా జ్ఞానము, విపరీతజ్ఞానము, అని యవిద్య (అజ్ఞానము)
ద్వివిధము. ఒకవస్తువుగుణముల నింకొకదాని వనుకొనుట అన్యథా
జ్ఞానము; ఒకవస్తువును మఱియొక వస్తువనుకొనుట విపరీతజ్ఞానము.
జీవాత్మ మొదట శరీరమే తాననుకొనును. పిమ్మట జననము, మర
ణము, మొదలయినశరీరగుణములు, తన వనుకొనును. అవిద్యవలన
రాగద్వేష క్రోధాదులు కలుగును. వానివలన జీవుడు కర్మలకు
వశుఁ డగును. ఒకకర్మవలన వేతొకకర్మ పుట్టును. ఈప్రకార
ముగా ప్రకృతిసంబంధమునుబట్టి కర్మపరంపర యాద్యంతములు

లేని దయ చక్రవర్తిభవణమువలె తిరిగితిరిగి వచ్చుచుండును. ఈ
తెంపు లేని కర్మప్రవాహము ప్రళయకాలమునందు సహితము
నశింపక జీవాత్మతో నడగి యుండి సృష్టితోడఁగూడ మరల బడులు
వెడలును. ఈశ్వరుఁడు తటస్థుఁ డగుటచేత కర్మతో సంబంధము
కలిగించుకొనక సాక్షి యము చూచు చుండును. అందుచేత జీవా
త్ముఁడు తాను జేసినకర్మఫలముల ననుభవించు చుండును. పాప
కర్మయొక్కఫల మీలోకములో దుఃఖమును పరలోకములో నరక
మును; పుణ్యకర్మయొక్కఫలమీలోకములో సుఖమును పరలోకములో
స్వర్గమును. స్థూలదేహమునుండి వెలువడిన సూక్ష్మదేహమువలనఁ
గలిగినయాతనాశరీరమును బొంది జీవుఁడు పాపఫల మయినయాతన
ననుభవించెడు లోకము నరకము. దాని కధిపతి యముఁడు.
సూక్ష్మదేహము వలనఁ గలిగినభోగశరీరము నొంది జీవుఁడు పుణ్యఫల
మయిన యానందము ననుభవించెడిలోకముస్వర్గము. సాధారణముగా
నూర్ధ్వలోకము లనెడి పుణ్యలోకము లాఱు : అవి భువర్లోకము,
స్వర్లోకము, మహర్లోకము, జనలోకము, తపోలోకము, సత్య
లోకము. నరకాదు లధోలోకము లనఁబడును. జీవుఁడు తన పుణ్య
పాపఫలము లనుభవించువఱకును ఊర్ధ్వాధోలోకములయందుండును.
అసంతర మతఁడు తన కర్మఫలానుసారముగా మనుష్యపశుపక్ష్యాది
స్థూలశరీరమును ధరించి, జన్మరాహిత్యమును బొంది ముక్తివడయు
వఱకును జన్మపరంపరను బొందుచుండును. సామీప్యము, సాలో
క్యము, సారూప్యము, సాయుజ్యము, అని ముక్తి నాలుగు విధములు
గలది. ఈశ్వరుని సమీపమం దుండుట సామీప్యము; సమానలోక
మందుండుట సాలోక్యము; సమానరూపమునొందుట సారూప్యము;
ఈశ్వరునితోఁ గలిసి యానంద మనుభవించుట సాయుజ్యము. ముక్తి

నొంది, జీవుడు మరల బద్ధుడు కాదు కాని లోకోపకారార్థము భూమిపయి నవతరించి తనపని తీరినతరువాత మరల మోక్షమునకుఁ బోవును. వైష్ణవులకు పరమపద మనబడెడు వైకుంఠము ముక్తి స్థానము. ప్రకృతితోడిసంబంధమును విడిచి, పుణ్యపాపకర్మలనుండి పూర్ణముగా విడివడుట మోక్షము. మోక్ష మనుపదమునకు కర్మ బంధములనుండి విడివడుట యని యర్థము. అన్నిజీవులును కర్మక్షయ మును జేసి మోక్షమును బొందవచ్చును. జీవుడు దేనాయన మనఁ బడెడి యర్చిరాదిమార్గమునఁ బరమపదమునకుఁ బోవును. అవసాన దశయందు జీవుడు నూత్న (లింగ) శరీరము నొంది, నుషున్నా నాడిద్వారమున బ్రహ్మరంధ్రములనుండి పైకి వెడలి, సూర్యమండలము జొచ్చి, యచ్చటనుండి పరమపదమును జేరును. కర్మయోగము, జ్ఞానయోగము, భక్తియోగము, ప్రపత్తియోగము, అని మోక్ష మును బొందుట కుపాయములు నాలుగు. వేదాధ్యయనముచేత తత్త్వ జ్ఞానమును బడసి, కర్మఫలాపేక్ష లేక వేదవిహితకర్మలను జేయుచు, జపహోమయజ్ఞదాన తపఃప్రభృతులగు సర్వకర్మలను ఈశ్వరార్పణము చేయుట కర్మయోగము. యోగశాస్త్రమునందుఁ జెప్పబడిన యమనియమప్రాణాయామ ప్రత్యాహార ధ్యానధారణసమాధులనెడి యష్టాంగములచేతను మనస్సు నీశ్వరునియందునిలుపుట జ్ఞానయోగము. యథాశక్తిని సర్వకర్మలను జేయుచు, యావజ్జీవమును నిశ్చల భక్తితో దేవునిసమస్తకళ్యాణగుణములను దలఁచుచు నీశ్వరు నుపాసించుట భక్తియోగము. పయిని జెప్పబడిన మోక్షసాధనములను మూటిని ననుష్ఠించుటయందలి తనయశక్తతను దెలుపుచు, తన రక్షణమున కీశ్వరకృప నొక్కదానినే నమ్ముకొని మరణవర్త్యంతమును దేవుని కల్యాణగుణస్మరణము చేయుచుండుట ప్రపత్తియోగము.

జ్ఞానులుమాత్రమే మొదటి మూడుయోగములు ననుష్ఠించుట కర్హులైనను, ఈడపటిదైన ప్రవృత్తియోగము ననుష్ఠించుట శజ్ఞానులును చందాలురు మ్లేచ్ఛులు మొదలయిన యెల్లవారును నర్హులు. ఈచతుర్విధమోక్షసాధనములును కర్మను నశింపఁ జేయును.

సంచితము, ప్రారబ్ధము, ఆగామి అని కర్మ త్రివిధము. ఈవఱ కనుభవింప నారంభింపక కూడఁబెట్టిపది సంచితము, ఇప్పుడనుభవించుట కారంభింపఁబడినది ప్రారబ్ధము; భవిష్యత్కర్మల వలన ముందనుభవింపఁ బోయెడిది యాగామి. పయిసాధనముల చేత సంచిత కర్మ నశించిపోవును; ప్రారబ్ధకర్మ ఫలములనిచ్చి నిలిచిపోవును; ఆగామికర్మ ఫలకారి కాకుండును. తక్కినమార్గములచేత ప్రారబ్ధ కర్మముయొక్క పరిమితినిబట్టి యాజన్మమునందో మఱికొన్ని జన్మములను బొందియో మోక్షమును బొందవచ్చునుగాని ప్రవృత్తి మార్గము చేత నాజన్మమునందే కర్మక్షయమును జేసికొని మోక్షమును బడయవచ్చును.

శ్రీవైష్ణవులలో వడగలు లని, తెంగలు లని, రెండు తెగలవారున్నారు. వడగలివా రనఁగా నుత్తరదిక్కువారని యర్థము. వీరు సంస్కృత వేదములయం దధికవిశ్వాసము గలవా రయి, కాంచీనగరమునందలి వేదాంతాచార్యులవా రుపదేశించిన రహస్యములలోని సిద్ధాంతముల ననుసరింతురు. తెంగలివా రనఁగా దక్షిణదిక్కువారని యర్థము. వీరు ద్రవిడభాషలో రచియింపఁబడిన దివ్యప్రబంధ మనఁబడెడు ద్రావిడవేదమునం దధికవిశ్వాసము కలవా రయి, శ్రీరంగమునందలి లోకాచార్యులవా రుపదేశించిన రహస్యములలోని సిద్ధాంతముల ననుసరింతురు. వడగలివారు తిరుమణినామములో ముక్కుమీఁద సాదము పెట్టరు; తెంగలివారు ముక్కుమీఁద సాదము పెట్టు

దురు. రామానజాచార్యులకుఁ బూర్వజన్మందు దక్షిణహిందూస్థానమునం దుండిన యాళ్లారులచే ద్రావిడమునందుఁ జేయబడిన గ్రంథములు దివ్యప్రబంధ మనఁబడును. దానియందు పాశురము లనఁబడెడు నాలుగువేల పద్యములు గలవు: ఆళ్లారులు పన్నియైదు; వారిలో మాలలు మొదలుకొని సర్వజాతులవారు నున్నారు. ఈయిరుదైవగుల వైష్ణవులలోను పంచసంస్కారములు ప్రధానములు. తాపము, పుండ్రము, నామము, మంత్రము; యాగము, ఇవి పంచసంస్కారములు. తాప మనఁగా నెఱ్ఱఁగాఁగాల్చిన యినుపముద్రలతో విష్ణునిశఙ్ఖచక్రచిహ్నములను బుజములపై యునించుట; పుండ్రమనఁగా లలాటమునందును శరీరముయొక్క చుట్టి పదునొక్కస్థలములయందును చుద్దతో నామములు పెట్టి వానినడుచు శ్రీమూర్తి రేఖ నుంచుట? నామమనఁగా వైష్ణవులకు విష్ణుని పేరులనే పెట్టుట; మంత్రమనఁగా గురూపదేశ సమయమునం దాచార్యుఁడు శిష్యులకు విష్ణునడత్తురి, నారాయణాష్టాత్తురి, వానుదేనద్వాదశాత్తురి, శరణాగతిమంత్రము, మొదలైన వాని సర్థసహితముగా నుపదేశించుట; యాగ మనఁగాఁ గర్పించుట కేదో యొకవిగ్రహమును విధించుట. వైష్ణవులు పెట్టుకొనెడు నిలువు బొట్టు వండ్రెందును ద్వాదశోర్ధ్వపుండ్రము లనఁబడును.

ద్వైతమత సంగ్రహము

....

ద్వైతమతము మన దేశమందు వ్యాపించియున్న త్రిమతములలోఁగడపటిది. ఈద్వైతమతసిద్ధాంతమును స్థాపించినతఁడు మధ్వాచార్యుఁడు. అందుచేత నిది మాధ్వమతమనియుఁ జెప్పబడును. ఇతఁడు ఘరమాత్మ జీవాత్మలును, ఏకముగాక వేతైనవని ద్విత్వమును

బోధించుటచే నీతనిమతమునకు ద్వైతమని పేరువచ్చినది. ఇతడు దక్షిణకర్ణాటక(South Canara District) మండలములోని తులువ దేశములో ఉడిపికి సమీపమునం దున్న అనంతేశ్వర మను గ్రామము నందు మధ్యగేహభట్టనాడు బ్రాహ్మణునకు పుత్రుడై 'శాలివాహన శకము 1040 సంవత్సరములో విలంబి సంవత్సరామాధబహుళ చతుర్థి నాడు జనన మొందెను. ఈ సంవత్సరము క్రైస్తవశకము 1119 లో సమాన మగును. ఇతడు శైశవమునుండియు మతాభినివేశము గల వాడయి, పండితులతో తత్త్వవిషయములను గూర్చి వాదించుచు అసామాన్య మేధావంతుడయి యుండెనట. ఇతఁడు పసయన మయినతరువాతఁ దన తొమ్మిదవయేటనే యచ్యుత ప్రేక్షస్వామివలన సన్యాసాశ్రమమును స్వీకరించెను. పూర్వాశ్రమమునం దీతనిపేరు వాసుదేవాచార్యుడైనను సన్యాసి యయిన తరువాత నితఁడు మధ్యాచార్యుడనియు, ఆనందతీర్థుడనియు, నామములను వహించెను. ఇతఁ డధికప్రజ్ఞ గలవాడయి యుండుటచేత నీతనిని పూర్ణ ప్రజ్ఞుడనియుఁ బిలుతురు. ఇతఁడు గంగానూత్ర చేయవలె నని ప్రయత్నింపఁగా గురుఁడు తన ప్రియశిష్యునియందుఁ గల ప్రేమాతి శయముచేత నాతనిని బోసీయక, తన యిష్టదేశత మయిన యనంతేశ్వరునిఁ బ్రార్థించి తదనుగ్రహమువలన గంగానది యంతర్గ్రాహినిగా వచ్చి యుడిపిలో నున్న చరోరమునగనుఁ బశేశించు 'ట్లు చేసెననియు, మధ్యాచార్యుడను సర్వజనులను దానిలో స్నానముచేసి కృతార్థులయి గంగాస్నానఫలములను బొంది రనియు చెప్పుచున్నారు. అతటాక మిప్పుడు మధ్యసరోవర మని చెప్పబడుచున్నది. గురుత్వ జీవించియుండఁగానే మధ్యాచార్యుఁడు స్వమతమును జనులకు బోధించుచు, అతఁడు సిద్ధిపొందినతరువాత నాతని మతమున కధికతి

యయ్యెను. ఇట్లు మఠాధిపతి యయినతరువాత సతఁడు తన వదు నేడవ సంవత్సరమునందు హిమాలయ పర్వత ప్రాంత మందలి బదరీ వనమునం దున్న వేదవ్యాసాశ్రమమునకు యాత్ర వెడలెను. అతఁ డక్కడ వేదవ్యాసులవారిచేత సత్కరింపఁబడి కొంతకాలముండి తత్త్వ విషయము సధికముగా నేర్చుకొనె ననియు, వేదవ్యాసుల వారిచ్చిన యెనిమిది సాలగ్రామములను గైకొని యాతఁ డా యాశ్రమమునుండి వెడలి మగలి యుడిపికి నచ్చె ననియు, చెప్పుదురు. నేసాళ శేఖము నందలి గండకీనదియందుఁ బుట్టెడి యొకవిధ మైన నల్లని గుండరాళ్ళు సాలగ్రామము లనఁబడును. ఆ సాలగ్రామములయందు మహా మహిమ గలదని నమ్మి హిందువులు వానిని దేవతార్చన చెట్టలలోఁ బెట్టి పూజించి, వానిని కడిగి సాలగ్రామతీర్థమాను భక్తితో లోపలికిఁ బుచ్చుకొందురు.

మధ్యాహ్నమువారు బదరీకాశ్రమమునుండి వచ్చి స్వస్థల మును జేరినతరువాతఁ దాను దెచ్చిన యష్టసాలగ్రామములలో నాటిం టిని సుబ్రహ్మణ్యములోను, ఒకదానిని ఉడిపిలోను, ఒకదానిని మధ్య తలములోను గల దేవాలయములలోఁ బెట్టెను. అంతేకాక యతఁడు ద్వారకానగరమునుండి మలబారుతీరమునకు వచ్చిన యొక యోడలో గోపీచందన మను మట్టిలోఁ గలిసి తనకు లభించిన కృష్ణ విగ్రహమును ఉడిపిలోని యొక దేవాలయమునందుఁ బ్రతిష్ఠించి యా పట్టణము నందును దానిసమీపమునందును మఠముల నెనిమిదింటిని స్థాపించెను. అతఁడు తాను సాలగ్రామములను కృష్ణ విగ్రహమును పెట్టిన దేవాలయములలోను స్థాపించినమఠములలోను దనశిష్యులను నిలిపి, తాను రచించిన ముప్పదియేడు గ్రంథములలోను గల ద్వైతమత సిద్ధాంతములను వ్రజలకు బోధింప నియమించెను. తద్విరచిత గ్రంథ

ములలో ఋగ్భాష్యమును, నశోపనిషద్భాష్యమును, గీతాభాష్యమును, బ్రహ్మసూత్రభాష్యమును, భారతీతాత్పర్య నిర్ణయమును, భాగవతతాత్పర్య నిర్ణయమును, కృష్ణామృత మహర్ణవమును, తలత్రసారమును, ప్రధానము లయినవి. అతఁడు డెబ్బది తొమ్మిది సంవత్సరములు జీవించి క్రైస్తవశకము 1198 వ సంవత్సరముతో సరియైన శాలివాహనశకము 1120 పింగళ నామ సంవత్సర మాఘ మాసమునందు రెండవసారి బదరికాశ్రమమునకుఁ బోవలెనని బైలు దేవత పెల్లెనుగాని కిరువాత నాతనిజాడ తెలియరాలేదు. అతఁ డప్పటికిని బదరికావనమునందలి వేదవ్యాసాశ్రమమునందున్నవాఁడని మాధ్వమతస్తులు నమ్ముచున్నారు.

మాధ్వమతస్తులకు విష్ణువు ప్రధానదైవతము. అందుచేత వీరు వైష్ణవు లనియుఁ జెప్పఁబడుదురు. విష్ణువు ప్రపంచమును జడ ప్రకృతిలో నుండి పుట్టించె ననియు, అందుచేత సృష్టికి విష్ణుఁడు నిమిత్త కారణుఁడును జడప్రకృతి యుపాదానకారణముననియు, విష్ణువును ప్రకృతియు జీవుఁడును ఈమూడును ఆద్యంతములు లేని నిత్య పదార్థము లనియు, అవి యన్యోన్యభేదభావముగల ప్రత్యేకపదార్థములే యైనను ప్రకృతియు జీవుఁడును స్వతంత్రమైనవి గాక విష్ణువునకుఁ బరతింతము లయి పూర్ణముగా లోబడి యుండునవి యనియు, జీవుఁడు ప్రకృతియొక్క సత్వరజస్తమోగుణములకు వశుఁడయి వివిధకర్మలను జేయుచు జననమరణ జన్మపరంపరా వన్ధలను బొందుచుండు ననియు, జీవుఁడు కర్మక్షయమును జేసి యుక్తుఁడగు ననియు, ముక్తిని బొందుటకు విష్ణుభక్తి సాధన మనియు, భక్తివలన విష్ణుప్రసాదము లభించి తన్ములమున మోక్షప్రాప్తి కలుగుననియు. మోక్ష మనఁగా సంసారబంధములనుండి విముక్తి నొందుట

యనియు, మాధ్వులు చెప్పుచున్నారు. ఇవియే ముఖ్యము లయిన మాధ్వమతసిద్ధాంతములు. ఈమఃస్థులు ప్రత్యక్షానుమాన శబ్ద ప్రమాణములను మూటి నంగీకరింతురు. శబ్దప్రమాణములలో శ్రుతియు, స్మృతియు, పంచరాత్రమును, మూలరామాయణమును, మహాభారతమును, వానికి విరుద్ధముగా నుండని యితరగ్రంథములును, వీరిచేఁ బ్రమాణగ్రంథములుగా నంగీకరింపఁబడుచున్నవి.

విష్ణుఁ డొక్కఁడే దేవుఁడైనను, సృష్టిస్థితిలయార్థముగా నతఁ డప్పుడప్పుడు భూమిమీఁద నవతరించు చుండు ననియు, అతనియవ తారములకును నాతనికిని నభేద మనియు, ద్వాపరయుగమునందు కృష్ణుఁడుగా నవతరించినట్లే విష్ణుఁ డీకలియుగమున బుద్ధదేవుఁడుగా నవతరించె ననియు, బుద్ధుఁడు బోధించిన బౌద్ధాగమముకూడ వేద విహితధర్మములనే బోధించి ముక్తికి హేతు వగు ననియు, తెలియని వారు కొందఱు అపార్థములను యధేచ్ఛముగాఁ గల్పించి తస్మత్తదూషకు లయినను బుద్ధదేవుఁడు విష్ణునియవతార మగుటచేత నతఁడును నాతని సిద్ధాంతములు నాదరణపాత్రములే యనియు, వీరు చెప్పుచున్నారు. వీరికి ప్రధానదేవత లక్ష్మి.

“సత్యం జ్ఞాన మనంతంబ్రహ్మ” అను శ్రుత్యనుసారముగా దేవుఁడు సత్యజ్ఞానాంతస్వరూపుఁ డని మధ్వాచార్యుఁడు చెప్పి యున్నాఁడు. జన్మనాశములు లేక శాశ్వతుఁడుగా నున్నందున సత్య స్వరూపుఁ డనియు, దేశకాలగుణబాధితుఁడు కానందున ననంతుఁ డనియు, వివరింపఁబడినది. సర్వవ్యాపి యగుటచేత దేశాబాధితుఁడు; ఆద్యంతములు లేకపోవుటచేత కాలాబాధితుఁడు; సర్వశక్తత్వసర్వజ్ఞత్వాదిగుణములు కలవాఁ డగుటచేత గుణాబాధితుఁడు. ఇతఁడు వేద ప్రమాణము నంగీకరించినవాఁ డయినందున శ్రుతులయందుఁ జెప్పఁ

బడిన నిర్గుణత్వాదివిశేషణములు దేవున కున్నట్లొప్పుకొనవలసినవాఁడయినను, వానికి సామాన్యార్థములను గ్రహింపక విశేషార్థములను గల్పించెను. ఎట్లనఁగా, నిర్గుణుఁ డనఁగా గుణములు లేనివాఁడని యర్థము కాదనియు, ప్రతినత్వదార్థమునకును గుణము లుండి తీరివలసి యుండుటచేతను గుణము లేవియు లేనిచో సత్వదార్థమే యుండక పోవలసి వచ్చుటచేతను దేవుఁడు సత్వదార్థ మగుటచేతను నిర్గుణశబ్దమున కర్థము మనుష్యాదిజీవులకుఁ బ్రకృతినంబంధముచేతఁ గలిగెడు హేయగుణములు లేవనియే కాని కళ్యాణగుణములు లేవని కాదనియు, సమర్థింపఁ జూచెను. ఈప్రకారముగానే యద్వైత మతానుకూలముగా నున్న యితర విశేషణములకును విశేషార్థములు కల్పింపఁబడినవి.

వీరిమతమునందు జీవులును జడప్రకృతియుఁ గూడ నీశ్వరునితో సమానముగానే నిత్యములు. అందుచేత నవి యీశ్వరునిచే సృజింపఁబడినవి కావు. అయినను జీవులును జడప్రకృతియు నీశ్వరునికి లోఁబడినవి. నగకు బంగార ముపాదానకారణ మయినట్లుగా సృష్టికి జడప్రకృతి యుపాదానకారణము; కంసాలి నిమిత్తకారణ మయినట్లుగా దేవుఁడు నిమిత్తకారణము; వస్తువు కానిదానినుండి వస్తువు కలుగదుగనుక బంగారము స్వర్ణ కాయనిచేతవలె జడప్రకృతి యీశ్వరునిచేత నూతనముగా సృజింపఁబడినది గాక యావఱకున్నదే యయి యున్నది. జడమయిన ప్రకృతి స్వయముగా సృజనచేయ శక్తికలది కానందున దేవుఁడు పురుషరూపమున దానిలోఁ జొచ్చి సంక్షోభింపఁ జేయుట చేత సృష్టిలోని యనంతవదార్థములు కలిగినవి.

సృష్టిలో మొదట త్రిగుణాత్మక మైనమహత్తు కలిగినది; దానినుండి వైకారిక తైజసభూతాది మైనయహంకారము కలిగినది;

దానినుండి వృధివ్యాపస్తేజో వాయురాకాశతన్మాత్రలు కలిగినవి; అనంతరము జ్ఞానేంద్రియ కర్మేంద్రియములుకలిగినవి; పిదప దేవతలు కలిగిరి; అప్పుడు తమోమోహమహామోహతమిస్రాంధతమిస్రరూప మయి యవిద్య పుట్టినది; ఈయాటను ప్రాకృతసర్గము అనఁబడును. ఏడవస్కప్తి స్థావరములు; ఎనిమిదవది తిర్యక్ శ్రోత స్సనఁగా జంతు సృజన; తొమ్మిదవది అర్వాక్ శ్రోత స్సనగా మనుష్యసృజన: కడ పటిదగుపదపది యీశ్వరావతారములు.

జడపదార్థము చైతన్యరహితమైనది; ప్రకృతి యనఁబడెను లక్ష్మి నుండి దానికి శక్తి కలుగుచున్నది. దేవునితోఁగూడ నది సర్వత్ర సర్వ కాలము నుండునదిగనుక దేవునివలెనే లక్ష్మియు నిత్యమైనదే. అది ప్రపంచమున కుపాదానకారణమయి జీవునకును సమస్త పదార్థముల కును దేహమయియుండు; అది యప్పుడు సత్వరజస్తమోగుణములను గల దగును.

జీవుఁడు జడముగాక చేతనుఁడయి, నిత్యుఁడయి, దేవునికంటె వేఱయి, దేవునికి లోఁబడినవాఁడయి యుండును. ఒకశరీరమునం దుండుజీవుఁ డింకొకశరీరమునం దుండెడిజీవునికంటె భిన్నుఁడు. జీవుఁడు బద్ధుఁ డయి యున్నప్పు డనఁగా శరీరమును దాల్చి యున్నప్పుడు జడ ప్రకృతియొక్క పూర్వోక్తగుణత్రయమును బొందును. జీవులు ముక్తి యోగ్యులు, తమోయోగ్యులు, నిత్యనంసారులు, అని త్రివిధములవారు.

ద్వైతులు పంచభేదములను చెప్పుదురు. జీవేశ్వరభేదజ్ఞానము, జీవపరస్పరభేదజ్ఞానము, జడజీవభేదజ్ఞానము, జడేశ్వరభేదజ్ఞానము, జడపరస్పరభేదజ్ఞానము, అను పంచభేదజ్ఞానము ముక్తి కావశ్యక ముండుదు. 1. దేవుఁడు జీవునికంటె వే ఱయినవాఁడు; 2. జీవు

లోకరిణ్ణాకరు వే అయినవారు; 3. జడము జీవునికంటె వే
అయినది; 4. జడము జీవునికంటె వేఅయినది; 5. జడము లొండొం
టికి వే అయినది; ఇవి యన్నియు సత్యములు. ఘటపటాదిరూపముల
నున్న స్థూలాంశములు నశించినను వానికి మూలము లయిన నూత్నాం
శము లగు తన్నాత్రలు నశింపనందున ప్రపంచము సత్యమయినది.
జీవునకు జననమగణము అనగా మనుష్యుడొకయింటిని విడిచి వే
తొకయింటికి వెళ్ళించునట్లుగా నొక దేహమును విడిచి వేతొక
దేహమునుబూని జన్మపరంపరను బొందుచుండుటయే కాని వేఱు
గాదు. జీవుడు సర్వవ్యాపి యయి సర్వాంతర్యామిగా నున్నను, సర్వ
మునకు వే అయినవాడు. ఈశ్వరునకును జీవునకును, గలది వస్త్రముల
కును పురుషునకును గల సంబంధమువంటిది కాక వృక్షమునకును తద్ర
సమునకును గలిగినదానివంటి యవినాభావసంబంధ మయి యున్నది.
కాబట్టి జీవేశ్వరుల కెప్పుడును వీడనిసంబంధ మున్నను, జీవాత్మ
పరమూత్స లేకము గాక వేఅయినవిగా నున్నవి.

జీవునకు పరమార్థము ముక్తి, అనగా ప్రకృతिसంబంధముల
నుండి విడివడి యీశ్వరునితో జేరుట. కర్మక్షయము, ఉత్కృంతి,
అర్చిరాది, అని ముక్తిమార్గములు మూడు. ఈమూడింటిని గడచిన
తరువాత జీవుడు భోగ మనబడెడు చతుర్థదశను బొందును. కర్మ
క్షయ మనగా కర్మఫలము నశించుట. మనోవాక్కాయరూపమున
కర్మము త్రివిధముగా నుండును. జీవునకు దేహముతోడి సంబంధము
చేత త్రిగుణాత్మకము లయిన ప్రకృతిధర్మములు కలుగును; అధర్మ
ములవలన కర్మలను జేయును. జీవుడు పొందెడు సుఖదుఃఖములన్నియు
కర్మఫలములు; కర్మఫలము జన్మాంతరములకును లోకాంతర
వాసములకును గారణ మగును. కాబట్టి మోక్షమునకు కర్మ

క్షయము ప్రథమకర్తవ్యము. కర్మక్షయ మయినతగునాత జీవుడు శరీరమునందుఁ గలదెబ్బదిరెండువేల నాడులలోను బ్రధాన మయిన సుషుమ్న నాడిద్వారమున దేహమునుండి వెలునడుట ఉత్క్రాంతి యనఁబడును; ఆత్మ సుషుమ్ననాడిలోఁ బ్రవేశించుట యుత్క్రాంతిలయ మనఁబడును. జీవుడు సుషుమ్ననుండి బహ్న రంధ్రములోఁ బ్రవేశించి యక్కడనుండి యగ్నిలోకాదులనుండి పోవు మార్గ మర్చిరాదిమార్గ మనఁబడును; అగ్నిస్థనగా నగ్నిహోత్రము. అర్చిరాదిమార్గమునఁ బోయి జీవుడు శాశ్వతానందము ననుభవించుట భోగ మనఁబడును. జీవుడు యోగాభ్యాసమువలన దేహ బంధములనుండి ముక్తుఁడయి సుషుమ్నలోఁ బ్రవేశింప శక్తుఁడగును; కర్మక్షయ మయినఁ గాని యట్లు ప్రవేశించుట సంభవింపదు. కర్మక్షయము భక్తివలనను విష్ణుప్రసాదమువలనను గలుగును. భక్తి యనగా నీశ్వరునిఱుందు సామ్యార్థవిశ్వాస ముంచి పగమవిధేయుఁ డయి సర్వవిషయములలో నీశ్వరప్రీతికరముగా నడుచుకొనుట. భక్తి కలుగఁగానే యీశ్వరప్రసాదమును గలుగును గాన పుగుషుఁడు మొట్ట మొదట భక్తుఁ డగుటకు నవదోషములను పరిహరింపవలయును. జీవేశ్వరులకు భేదము లేదనుట, దేవుఁడు నిర్గుణుఁ డనుట, దేవుఁడు దోషసహితుఁ డనుట, దేవునితో నమాను లితరులు కల రనుట, దేవునికంటె నధికులు కలరనుట, దేవుఁడు తన యవతారములకంటె వేఱనుట, అవతారపురుషులు దేవాంశకలవాగు గాక సరమాశ్రు లనుట, భాగవతావచారము చేయుట, దేవుని ప్రాభవమును నిరాకరించుట—ఇవి నవదోషములు. ఈనవదోషములను త్యజించి గుణములను భజించుటకు అంకనమును, నామకరణమును, భజనమును సాధనములు.

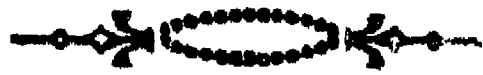
అంకన మనఁగా నారాయణుని యాయుధములకు దేహము మీఁద ముద్రించుకొనుట. అది రెండు విధములు. మొదటిది విష్ణుని పంచాయుధము లయిన శంఖచక్రకాశలను స్నానము చేయునపు డెల్లను గోపీచందన మును మట్టలోను జలములోను ముంచి లలాటము తొమ్ము భుజములు మొదలయిన వానిమీఁద ప్రతిదినమును ముద్రలు వేసి కొనుట. రెండవది యాచార్యపురుషుఁడు వచ్చినపుడు భుజముల మీఁద శస్త్రముద్రాంకణము చేయించుకొనుట యనఁగా లోహ ముతోఁ జేయఁబడిన విష్ణు శంఖచక్రముల నెఱ్ఱగా కాల్పించి వానితో రెండు భుజములమీఁదను ముద్రలు వేయించుకొనుట నామకరణ మనఁగా కొడుకులు మొదలయినవానికి విష్ణుని పేరులు పెట్టుట. భజన యనఁగా భగవంతుని సంపూర్ణభక్తితో పూజించుట. సశ్యము, హిశము, ప్రియము, స్వాభ్యాయము, దానము, పరిత్రాణము, పరి రక్షణము, దయ, స్పృహ, శ్రద్ధ—ఈపదియు భజన కంఠములు. వీని నన్నిటిని త్రికరణశుద్ధిగాఁ జెల్లించిన పక్షమున, జీవుఁ డన్నమయ, ప్రాణమయ, మనోమయ, విజ్ఞానమయానందమయకోశములను విడు చుటకు శక్తుఁ డగును. ఈపంచకోశములలో మొదటిది స్థూలశరీరము తోను తక్కినవి సూక్ష్మ (లింగ) శరీరముతోను కారణశరీరముతోను సంబంధించినవి. ఆత్మ యొకదాని తరువాత నొకటిగా నీపంచకోశము లను విడిచి మోక్షమును బొందును. ఏదో ఒకవిధ మయిన దేహము లేక జీవుఁడు భోగము ననుభవింపనేరఁడు గనుక, ఈదేహముల నన్ని టిని విడిచినతరువాత చిన్మాత్ర దేహమును బొంది యీశ్వరునిలో శాశ్వతానందము ననుభవించును. జీవు లందఱును ఏకరీతిముక్తిని బొందరు. సారూప్యము, సాలోక్యము, సాన్నిధ్యము, సాయుజ్యము, అనెను చతుర్విధ. ముక్తులలో వారువారు తమతమ కర్మానుసార

ముగా సర్వ మైశముక్తిని బొందుదురు. దీనితో నొకదానికంటె
 నొకటి యుత్తరోత్తరము శ్రేష్ఠతరములు. సాయుజ్యమనగా జీవుఁ
 డీశ్వరునిలోఁ గలిసి స్వరూపనాశనము నొందుట గాక స్వస్వరూప
 జ్ఞానముతో నీశ్వరునిలోఁ గలిసియుండి జననమరణాదిరహితుఁ డయి
 శాశ్వతానందము ననుభవించుచుండుట.

ఉత్తమ స్త్రీ చరిత్రములు

ఉత్తమ స్త్రీ చరిత్రములు

“WOMAN AS MOTHER.”

ఉత్తమ మాత.

ఓ సోదరీమణులారా! నేటిసాయంకాలము “ఉత్తమమాత” ను గూర్చి కొంచెము చెప్పబోవుచున్నాను. “ఉత్తమమాత” యన్న పదమే మీలోఁ గొందఱిచెవులకు వింతగా వినబడవచ్చును. బిడ్డల జిల్లు లయిన యిల్లాండ్రకు “మేము ఉత్తమమాతలము కామా? ఈవిషయమున మేము క్రొత్తగా నేర్చుకొనవలసిన దేమున్నది?” అనియుఁ గొందఱకు తోచవచ్చును. అయినను తెలిసినవానికి సహితము ధర్మమును పలుమాఱు స్మరణకుఁ దెచ్చుట యావశ్యకమే. కాబట్టి నాయం దాదర ముంచి యీచిన్నయుపన్యాసమును సావధానముగా వినుఁడు.

“మాత” యన్నది రెండక్షరములు గలచిన్నపదమే యయినను దానియం దెంతో యర్థ మిమిడి యున్నది. అది స్త్రీవాచకము లయిన పదము లన్నిటిలోను మిక్కిలి గౌరవనీయ మయినది. మాతృదశకంటె మఱి యేదశలోను స్త్రీకెక్కువ గణ్యత కలుగదు. “అమ్మ” యను మాట సమస్తభాషలలోను మిక్కిలి శ్రావ్యతర మయినది; అంత కంటె మధుర మైన పదము వేటొకటి లేదు. అదియే శిశువు మొట్ట మొదట నేర్చుకొనునది; మరణమువఱకును మఱవకుండునది. తల్లి యున్న చిన్న పేరున కర్హురాలు కాఁగానే యావఱ కెన్నఁడును నెఱుఁగ రాని సుగుణసంపద స్త్రీయందుఁ గానవచ్చును. తల్లియయిన తరువాత స్త్రీయొక్క ప్రేమ మఱింత యధికమును, పరిశుద్ధమును, ఫలసిర పేక్ష

మును అగును. పయికిఁ గానరాక లోపల నడఁగి యున్న యామె స్వాభావికసద్గుణము లన్నియు నప్పుడు వికాసము నొందును. నాఁడు మొదలుకొని స్త్రీజనస్వాభావిక మయిన యామెయబలత సుబలతగా మాటును; ఆమె భీరుత్వము శూరత్వ మగును. నిర్మలప్రేమము, నిరంతరసహనము, నిరుపమానదృఢచిత్తత, బుద్ధివిశేషము, అప్పుడు ముందుకు వచ్చును. ఆమె మాతృవాత్సల్యము బయలుపలువని గుణ విశేష మేది యుండును! తల్లి శిశువునిమిత్త మెంత శ్రమము పడును! ఎన్ని కష్టములు సహించును! ఎట్టి దుష్కరకార్యములకు సాహసించును! శిశువున కించుక రోగము వచ్చెనా తననుభమును పాటింపక రాత్రి యనక పగలనక దినములకొలది ప్రతినిమిషమును వినుగు లేక మంచమువద్ద గనుపెట్టుకొని యుండి యెంత శ్రద్ధతో శిశువును గాపాడును! తల్లి తనబిడ్డప్రాణమును గాపాడుట కయి తనప్రాణము నిచ్చుటకైనను వెనుకదీయదుగదా! శిశువువిషయ మయి యందఱును ఆశ వదలుకొన్నప్పుడును, ఆమె కాశపోదు; ఎవ్వరికిని భయము తోఁచనప్పుడు, ఆమెకు భయము తోఁచును. ఆహా! మాతృవాత్సల్య మెంతటి మహిమ గలది!

మంచి దయనపక్షమున కుటుంబమునందు తల్లియొక్క ప్రాబల్య మెంత యైనను మేలు చేయును. గృహమునకు శోభను, పరిశుద్ధతను, యశస్సును, శాంతిని తెచ్చునది తల్లి; గృహములోని యైకమత్యము నకును సంతోషమునకును మూల మగునది తల్లి. లోకములో మహా నీయులైన మహాపురుషులయొక్క గొప్పతన మంతయు తల్లిమూల ముననే వచ్చుచున్నదని విద్వాంసు లభిప్రాయపడి యున్నారు. బిడ్డల యందలి ప్రేమకును, బంధువులయందలి ప్రీతికిని, బీదలవిషయ మయిన ఖానగుణమునకును, ఇటువంటివే యనేకము లయిన యితరసద్గుణములు

లకును, ఆదికాలమునుండియు మనదేశపుస్త్రీలు నుడసిద్ధుగాఁ ద్రయి
యున్నారు. నాకంటె సమర్థులగు లయించారు పలువురు వర్ణింపి
యుండిన దానికంటె నేనిచ్చు దామగుణముల నెక్కువగా వర్ణింపఁ
జాలను. శ్రీవల గుణవర్ణనము చేసి పొగడుటయు ఇచ్చట నావని
కాదు. పలుమూఱు పొగడుచుండుటవలన గర్వము కలుగుట మనుష్యు
లకు సర్వాభావము. గర్వమువలన నభివృద్ధికి భంగము కలుగును.
కాఁబట్టి నేనిక్కడ మనస్త్రీలలోఁ గల లోపములను సహితము గొన్ని
టిని తెలిపి, వానిని దిద్దుకొని బాగుపడుటకుఁ గగిన మార్గములను
నాబుద్ధికి లోచనంతవఱకు గొన్నిటిని జూపఁ బ్రయత్నించెదను. నేను
జెప్పినదానిలో గుణాంశ మున్నచో గ్రహింపుఁడు. తమ లోపములను
దాము తెలిసికొనుటయే వివేకల లక్షణము. తాము తెలిసికొన్న లోప
ములను దిద్దుకొనుటయే తమ యభివృద్ధికిని లోకముయొక్క మేలున
కును హేతు వగును. ఇప్పుడు మనదేశములో సాధారణముగా
స్త్రీలలోఁ గల విద్యాభావమువలనఁ బయిని బేర్కొనిన నుగుణముల
వలన సహితము గొన్ని యనర్థములు పుట్టుచున్నవి. బిడ్డలయందలి
యతి ప్రేమచేత తిన్నఁగా నాజ్ఞ పెట్టకపోవుటవలన బాలు రనేకులు
చెడుచున్నారు; బంధువులయందలి యతి ప్రేమచేత చుట్టములను
జేర్చుటవలన ననేకులు పాటుపడక సోమరు లగుచున్నారు; బీదల విష
యమునఁ గల యతిదానగుణముచేత పాత్రాపాత్ర విచారము మాని
దానము లొనర్చుటవలన పలువురు దృఢకాయులు బిచ్చగాఁ ద్రగు
చున్నారు. ఇటువంటి యనర్థము లనేకములకు మనకాంతలలోఁ గల
విద్యాశూన్యతనే బుద్ధిమంతులు ప్రధానకారణముగాఁ జెప్పు
చున్నారు. విద్యావివేకవతి యైనసన్మాతవలన బహుశుభములు గలుగు
నట్లే విద్యాగంధము లేని మూఢమాతవలన బహుదురవస్థలు సంభ

వించును. తల్లియేకదా గృహమునకు రాణి. అట్టితల్లియే విద్యావిహీనురా లయినపక్షమున గృహవిరిపాలనమున కెట్లు సమర్థుగా లగును? తనకు జ్ఞానము, చాలని యిల్లాయి తనబిడ్డల నెట్లు జ్ఞానాధిపతులను జేయజాలును? బిడ్డలను మంచిస్థితికిఁ దెచ్చుటయే తల్లియొక్క ప్రధాన ధర్మము.

బిడ్డలను దృఢగాత్రులనుగాఁ జేయుట, నదర్శనము గలవారి నిగాఁ జేయుట, జ్ఞానవంతులనుగాఁ జేయుట, ఈమూడును తల్లిలకు ముఖ్యకర్తవ్యము లనిచెప్పవచ్చును. బిడ్డలు దృఢగాత్రులుగా నుండుట కయి వారిజననమునకు కారణభూతు లయిన జననీజనకులు మొట్టమొదట దృఢశరీరు లయి యుండవలెను. అతిదాల్ని వినాహము లత్యంత వ్రబలముగా నున్న యీదేశములో నల్ల భాగ్య మింతట తటస్థింపనేరదు. అయినను తల్లు లితరవిధములచేత తనసంతతిని సాధ్యమైనంత బలవ్రదముగాఁ జేయవచ్చును. వాసగృహమును శుచిగా నుంచుట, శుద్ధవాయుప్రసారము కలుగునట్లు చేయుట, స్నానపానములకు నిర్మలజలము నుపయోగించుట, ఆరోగ్యకర మయిన యుగ్ధాహారమును పెట్టుట, పశుభ్రమయిన వస్త్రములను గట్టనిచ్చుట, దేహపరిశ్రమము తగినంత కలిగించుట, మొదలయిన విషయములలో తగినంతశ్రద్ధ చేసినపక్షమున శిశువులు దృఢదేహులుగుటకు సందేహము లేదు. ఆస్యదేశములకంటె మనదేశములో శిశువు లెక్కువగా పురుషి దినములలోనే మరణము నొందుచున్నారు. అట్లకాలపుత్యువువాతఁ బడక బ్రదికినవారును తఱచుగా దృఢగాత్రులు గాక వ్యాధివీడితు లయి దుర్బలశరీరులగుచున్నారు. దీనికి ముఖ్యకారణము పురుటిండ్లలో మంచివా యువును చొరనీయకుండుటయే. ఇటువంటి పెద్దపట్టణములలోఁ గొంతవఱకు మంచిస్థితిలోనున్నను సామాన్యముగా నితరస్థలములలో

నూతికాగృహములు మిక్కిలి యిట్లుకైన చిన్నగదులును నుండును; వానిలో ధారాళముగా గాలివచ్చుటకు చాలినన్ని గవాక్షములే యుండవు; ఉన్న తలుపులనైనను తెరిచి యుంచక ముసలమ్ములు మూసి వేయుదురు; చూడ వచ్చిన యమ్మలక్కలాచీకటిగదిలో గుంపుగుంపులుగా మూగియున్న గాలినినహితము జెలుపుదురు; ఆపయిని కంపట్లు పెట్టెదురు. ఇట్లు శుద్ధవాయువునకు గర్భశశ్రువు లిన్ని యొక్క చోటఁ గూడినప్పు డాప్రనూతికాగృహములలోని మాతాశిశువులు బ్రతికి బయలబడుట వింశగాని మఱియొకవిధ మగుట వింతగాదు. దుర్గంధయుక్తమయిన యాగదిలో శిశువు గతించుట సంభవించెనా, నిజమయిన కారణమును కనుగొనలేక నొనటివ్రాత యట్లున్నదనియు, ఆయువుబేదనియు, పూర్వజన్మకాపఫల మనియు ఎన్నెన్ను నెత్తికొట్టినదనియు, కల్పితకారణములను జెప్పికొని మనస్సమాధానము చేసికొందురు. దుర్గంధముచేత గదులలో వుట్టెడు పేడపుగుగులను ఎన్నెమ్మలని చెప్పుదురు. తల్లులు విద్యావతు లయినఁగాని యాయనర్థ మెట్లు తొలఁగును? విద్యనేరనివాగు మంచితల్లు లెట్లగుదురు? మంచితల్లులు లేక దేశ మెట్లభివృద్ధి చెందును? దేశాభివృద్ధి కేమి కావలయునని యొకరు ప్రశ్న వేయఁగా, మంచితల్లులు కావలెనని పూర్వము నపోలి యా చక్రవర్తి యుత్తరము చెప్పినట్లు! విద్యావతులు గాని మూఢ మాతలు తమబిడ్డలకు విలువబట్టలను దొడుగఁ జూశురు గాని విమల వస్త్రములను తొడుగఁజూడరు; బయల దిరిగిన పయిని పిట్టలు పాటునని గదులలో మూసిపెట్టఁజూతురుగాని బిడ్డలను మంచిగాలిలోఁ ద్రెప్పఁ జూడరు; ఆటవనెలనన్న ప్రాశనముచేయింపఁజూతురుగాని పాలుత్రాగింపఁ జూడరు. శిశువులకు రెండుసంవత్సరములు దాటుపఱకును ద్రవపదార్థము లటుగనుగాని అన్నము మొదలయిన ఘనపదార్థములు జీర్ణ

మూలు కావు ఆటవనెలనే యన్నప్రాశనము చేసి వప్పు ముద్దలు బల
వంశముగా మ్రింగించుటయే కాక తల్లి భోజనము చేయునప్పుడు తల్లి
యొద్దను తండ్రి భోజనము చేయుచున్నప్పుడు తండ్రియొద్దను తాము తిను
నదియెల్ల మ్రింగఁ బెట్టుచు వచ్చినచో తిన్నది యటగించుకోలేని
శిశువు లెట్లు దుగ్భలులు కాకుండ నేర్తురు? ఇట్లు శిశువులు దుగ్భలు
లగుచున్నను విచారము నొందక విద్యావిహీన లై మానినులు
తమకునలెనే తమ బిడ్డలకును దేహములనిండ నాభగణముల నుంచఁ
జూతురు. దేహమున కారోగ్యమే యమూల్యాలంకారము గాని
లోహపుతొడవు లలంకారములు గావు. మూఢురాండ్రు మాత్రమే
తమ నగలను జూచుకొని విశ్వము మఱచి గర్కపడుదురు. ఈవిష
యమున మీకొక్కచిన్నకథ చెప్పెదను. ఇటలీదేశమునందు “కార్నీ
లియా” అనుపేరు గల యొక యుత్తమమాత యుండెను. ఆమెను
జూచుట కయి యొక ప్రభువుభార్య యొకనాఁ డామెయింటికిఁ బోయి
తన నగలను జూచుకొని సంతోషించుచు నర్చముతో “ఏవీ? నీనగలు
నాకు చూపుము” అని యడిగెను. “ఒకనిమిషము తాళుము. చూపె
దను” అని పలికి, బడినుండి రాఁగానే దృఢమందరగాత్రు లయిన
తన యిగువురు బిడ్డలను గొనివచ్చి యామెముందు నిలిపి “ఇవిగో!
నా యమూల్యాలంకారములు చూడుము.” అని చూపెను. ఆప్రభు
భార్య తన యవివేకమునకు సిగ్గుపడి యింటికిఁ బోయెను. ఈ దేశము
నందలి నుందరీమతల్లు లయిన తల్లులెల్ల తా మిటువంటి యమూల్య
భరణములను లోకమునకుఁ జూపఁ బ్రయత్నింతుగుగాక!

ఈవఱకును బిడ్డల నారోగ్యవంతులనుగాఁ జేయవలసిన ప్రథమ
ధర్మములను గూర్చి కొంత చెప్పితిని. ఇంక వారిని సద్వర్తనము గల
వారినిగాఁ జేయవలసిన రెండవ మాతృధర్మమును గూర్చి కొంత

ముచ్చటించెదను. నగుననుబట్టి దీనిని రెండవ ధర్మమునుగాఁ జెప్పి నను గుణగౌరవమునుబట్టి యిదియే ప్రథమధర్మ మని చెప్పవచ్చును. తల్లులు నడచినట్లు పిల్లలు నడుతురు. తల్లినిజూచి పిల్లను గైకొనవలె నన్నసామెత మీరందఱును విన్నదేకదా? కాబట్టి పిల్లలను నద్వర్త నము గలవారినిగాఁ జేయుటకు ముందుగా తల్లులు తాము నద్వర్త నము కలవారు కావలెను. తల్లి శాంతస్వభావయు, హృదు భాషిణియు, సత్యవ్రతయు, అయినయెడల బిడ్డలు నట్లే యగుదురు. అట్లుగాక యామె కోపశీలయు, వరుషభాషిణియు. అసత్స్వవాసినియు, అయినచో బిడ్డలు సహిత మట్టివారే యగుదురు. తల్లియొక్క దిననర్త నమే బిడ్డలకు దినపాఠముగా నుండును. ఉపాధ్యాయులు నూనిగురి కంటెను నొక్కనన్నాత యొక్కవ విలువ చేయును. తల్లి యజ్ఞానము వలనను దుర్వర్తనమువలనను పాడయిన పుత్రుని వేపు రుపాధ్యాయు లయినను బాగుపఱుపజాలరు. తల్లి దురాగ్రహము కలది యయిన బిడ్డలు కోపిష్టు లగుదురు; తల్లి దుర్భాషలాడునది యైన బిడ్డలు తిట్టుల బోతు లగుదురు; తల్లి కల్లలమారి యయిన బిడ్డలు కల్లరు లగుదురు; ఇవి యవి యని వేఱుగఁ జెప్పనేల? తల్లులయం దేయే యవతక్షణము లుండునో బిడ్డల కాయాయవలక్షణములు పట్టుపడును. కాబట్టి బిడ్డల మేలుగోరు మాత లందఱును స్వప్రవర్తనవిషయమున మిగుల జాగ రూకురాం ద్రయి యుండవలెను.

జనని తన శిశువునకు నేర్పవలసిన మొదటి సుగుణము విధే యత. విధేయతలేనిచో నితరసుగుణములు పట్టుపడవు. శిశువులు ప్రతి విషయములోను తల్లి యాజ్ఞకు పరమవిధేయు లయి నడుచుకొను నట్లు చేయవలెను. తమ మనసు వచ్చునట్లు చేయఁగూడ దనియు, తా మెప్పుడును తల్లిదండ్రులకు లోబడి వారు చెప్పినట్లు చేయవలయు

సనియు, బిడ్డలు గ్రహించినట్లు చేయవలెను. ఆలోచన లేని బిడ్డ లొక
 ప్పాడు తల్లి చెప్పినట్లు చేయక తమ యిచ్చవచ్చినట్లు చేయఁజూతురు.
 అట్టి సమయములయందు పిల్లలపంతము గెలుపనియ్యక, ఆవశ్యక
 మయినచో దండించియైనను జనని తన యాజ్ఞాప్రకారముగా వారు
 నడుచునట్లు జేయవలెను. ఒకసారి వారిమాట నాగనిచ్చిన పక్షమున
 పిల్లలు తల్లులమాట వినక తిరుగఁబోతు చేయుచుందురు. తమమాట
 నాగదని పిల్ల లొకసారి దృఢముగా తెలిసికొన్నయెడల తరువాతి వా
 రెన్నడును తల్లిదండ్రుల యాజ్ఞను మీఱక విధేయులయి వర్తింతురు.
 కొందఱు తల్లులు బిడ్డలు తమమాట విన రని చెప్పుదురు. అట్లయి
 నచో నది స్వయంకృతాపరాధమే కాని వేఱు కాదు. తల్లి శిశువుల
 కొకయాజ్ఞ యిచ్చు నప్పుడు వారిది చేయఁ దగినదియు, చేయక
 నిరాకరించినప్పుడు తాను వారించేత చేయింప నిశ్చయముగా తలఁచు
 కొన్నదియు, అయిన యాజ్ఞనే యియ్యవలయును. వా రది చేయనిచో
 నుపేక్షించి యూరకుండఁ దలఁచుకొన్నయాజ్ఞ నెప్పుడు నియ్యఁగూడదు.
 ఒకసారి చేయఁగూడ దన్న పని వారప్పుడు మఱానివేసి మఱియొక
 సారి చేసినను తల్లి యుపేక్షించి యూరకుండఁ గూడదు. అట్లూర
 కుండుటకంటె నవిధేయతను నేర్పుటకు బలవత్తర మయిన మార్గము
 లేదు. ఇట్టి యుపేక్షామూలమున నలవాటు పడినకార్యమును మాన్పు
 టకు తరువాతి బతిమాలుకొనుట గాని బెదిరించుటగాని పనిచేయదు.
 ఇచ్చినయాజ్ఞను బిడ్డలు వెంటనే చేయునట్లు చేయవలెను. ఎందుచేత
 చేయవలె నని వారి నడుగనియ్యఁ గూడదు; ఆయాజ్ఞను చెల్లించు
 టకువారిని భయపెట్టుటగాని లంచమిచ్చుటగాని కూడదు; వారు
 తన్నేలక్ష్యము చేయునట్లు చేయవలెనుగాని, చేయక పోయినచో
 నాయనతోఁ జెప్పికొట్టించెద ననఁగూడదు. బిడ్డలు తల్లిదండ్రుల

కిద్దరకును సమానముగానే విధేయులు కావలెను. ఈవిధేయతను తల్లి శైశవమునుండియు నేర్పవలెనుగాని, తరువాత నేర్పుట సాధ్యము కాదు. బిడ్డలకు విధేయత సభ్యాసము చేయించినచో సమస్తసుగుణములను సులభముగా నేర్పవచ్చును.

ఉత్తముగా లయినచూత తా నసత్యము నెప్పుడును పలుక కుండవలెను. లోకములో నసత్యమును మించిన పాపకార్యము వేటొకటి లేదు. తల్లి యెప్పుడును బిడ్డలను సత్యము పలుకునట్లు ప్రోత్సహింపవలెను. అమెరికాఖండములోని “యూనైటెడ్డుస్టేటు” నకు మహోపకారముచేసి మహోన్నతస్థితిని బొందినజార్జి వాషింగ్టన్ ననునాతఁడు పసివాఁడుగా నున్నప్పు డతని కొకరు పోట కత్తిని బహుమానము చేసిరి. ఆబాలుఁడు కత్తిదొరకిన దన్నసంతోషముచేత తోటచొచ్చి చెట్లకొమ్మలను నఱుకుచు, తనతండ్రి ప్రాణపదముగా పెంచుకొనుచుండిన యొకపూలమొక్కను మొదలంట నఱికివేసెను. తండ్రి మఱునాఁడు వాడుకచొప్పున తోటకుఁ బోయి చూచునప్పటికి తనప్రియ మైనచెట్టు ఖండింపబడి చచ్చి పడియుండెను. అది చూచి యాతఁడు ఖిన్నుడయి యాపని తన తోటవాండ్రెవ్వరో చేసియుందు రని వారిమీఁద కోపపడుచుండెను. ఆసమయమునందు కత్తి చేతఁ బట్టుకొని యాబాలుఁ డక్కడకు వచ్చెను “ఈచెట్టెవ్వరు నఱికినారో యెఱుఁగుదువా?” అని యతఁడు కుమారుని నడిగెను. ఆబాలుఁడు క్షణ మూరకుండి తండ్రికోపమును జూచియు భయపడక “నానోటినుండి యసత్యము రాదు. నేనే నఱికి తిని.” అని నిశ్చంకముగా పలికెను. అప్పుడు తండ్రి పెంటనే కోపమును శాంత పఱుచుకొని “పెండిపూవులును బంగారుపండ్లును గల బేయిచెట్లకంటెను సత్యమెక్కువ విలువగలది” అని పలుకుచుఁ

బోయి కుమారుని కౌగిలించుకొనెను. ఆబాలుని తల్లియు నుగూణ
 సంపదయందు తండ్రికి తీసిపోవునది కాదు. తండ్రి బాల్యముననే
 లోకాంతరగతుఁడు కాగా తల్లియొక్క శిక్షవలననే యాబాలుఁడు
 మహనీయుఁడయి మహాన్నతదశనుబొందెనని చరిత్రకారులు వ్రాసి
 యున్నారు. ఇట్టితల్లిదండ్రులనేకులు కలిగినప్పుడుగదా దేశ మున్నత
 స్థితికి వచ్చును! బాలుఁడు తాను జేసిన తప్పిదము నొప్పుకొని పరి
 తాపపడినచో దండింపక క్షమించి సత్యమును ప్రోత్సహపఱుప
 వలెను. విద్యావిహీనురాం డయిన యవివేకినులు కొందఱు తాము
 కల్లలాడి బిడ్డలకు కల్లులు నేర్పుదురు. బిడ్డలు తప్పు చేసినప్పుడు
 కప్పిపుచ్చుఁ జూచుట, వారి తప్పులను మఱుఁగుపఱుపఁ జూచుట,
 నేరము చేయ నట్టితండ్రితోఁ జెప్పుడని బోధించుట, వారిచే
 నొక కార్యమును జేయించుట కయి యసత్యములు పలు
 కుట, ఇవి బిడ్డలకు బాంకులు నేర్పెడుమార్గములు. ఇటువంటి పనికి
 మాలినప్రేమవలనను, బుజ్జగింపులవలనను, బిడ్డలు పాడగుదురు. ఇట్టి
 తల్లి బిడ్డలకు శత్రువుగాని ప్రేమ చూపునది కాదు. తప్పు చేసినప్పుడు
 దండించుటయే బిడ్డలయెడలఁ జూపవలసిన సిజ మయినప్రేమము;
 అదియే వారికి క్రేయస్కరము. మందు మ్రింగించుటకయి చేదు
 మందు తీయమందని బాంకి యొకసారి వంచింపఁగలిగినను, బిడ్డఁడు
 తోడనే సత్యమును తెలిసికొని తల్లిమాటయెడ గౌరవము చెడినవాఁ
 డయి నిజముచెప్పినను నమ్మకుండును. శిశు వొకయద్దమును ముట్ట
 బోయినప్పుడు వలదని యాజ్ఞాపింపక ముట్టుకొన్నచో బూచి కఱచు
 నని వంచింది మాన్పించినచో వంచనమును శీఘ్రముగానే తెలిసికొని
 తల్లియెడల గౌరవము లేనివాఁడును అవిధేయుఁడును అగును. కాబట్టి
 యసత్యము లాడియు, వంచిందియు, శిశువులచేత పని జేయించుటకు

తల్లు తెచ్చుదును బ్రయత్నింపరాదు. లంచములు చవి నూపియు చెప్పినవనిని చేయునట్లు బిడ్డలనొడఁబఱుపరాదు. ఒకపని చేయుట కయి యొకసారి పండ్తో భక్ష్యమో యిచ్చినయెడల రుచిమరగినవారయి యేపని చేయవలసి వచ్చినను లంచ మడుగుచు, ఇయ్యనిచో చేయక నిరాకరించి యేడ్చుచు, అనిధేయత కలవాటు వడుచురు.

కొందఱు మూఢవనితలు తమబిడ్డలు తప్పుచేసినప్పుడు ముద్దుచే దండింపక నవ్వుచు నూరకుందురు? కొందఱు అతిప్రేమచేత బిడ్డలను యధేచ్ఛముగా నడవనిచ్చి వారితప్పినములనే గ్రహింపజాలరు; కొందఱు గ్రహించినను, అవి చిన్నతనపుచేష్టలని పలుకుచు నుపేక్షించి తప్పు చేసినవారిని నిందింతురు. ఇట్టివా రందఱును దమయుపేక్ష వలన బిడ్డలు చెడిపోయి పెద్దవారయి దుష్టు లయినప్పు డాఫలము ననుభవించుచు ననుతాపపడవలసినవారగుదురు. అనేకులు తమ బిడ్డలు చక్కనివా రయినప్పుడును, దుర్బలు లయినప్పుడును, పలువురు ఘట్టి చచ్చినప్పుడును, ఏకపుత్రుఁ డయినప్పుడును, గారాబము చేత నిట్టి యుపేక్ష చేయుదురు. కొందఱు టిట్టివి స్వల్పాంశము లను కొన్నను, వానివలనఁ గలుగు చెడుగు మాత్రము స్వల్పము కాదు. ఇట్టి స్వల్పాంశములే యభ్యాసము లయి కాలక్రమమున పెరిగి దుర్మార్పికి దింపును. కాఁబట్టి స్వల్పాంశములలో సహితము జాగరూకత వహించి తప్పెంత చిన్నదియైనను ప్రారంభములోనే మాన్పఁ బ్రయత్నింపవలెను.

తప్పెప్పుడు చేసినను, ఎంత చిన్నతప్పయినను, తగినశిక్ష చేయవలెను. చేసినశిక్ష కఠిన మయినదిగా నుండక యపరాధనివారణమునకుఁ జాలినంత యల్పమయినదిగా నుండవలెను. ఒకసారి బిడ్డ ఘంక కోపదృష్టితో చూచుటయే చాలి యుండును; ఒకప్పు డొక

చిన్నమాటయే చాలి యుండును; ఒకమాటు కొంచెము మందలింపు
 చాలి యుండును; ఒకసమయమున నొకతిట్టు చాలియుండును;
 వీనిలో వేనివలనను బ్రయోజనములేక శిశువు చేసిననేరమునే మరలఁ
 జేసినప్పుడుమాత్రమే యొకదెబ్బ కావలసియుండును. చేసిన నేరము
 బుద్ధిపూర్వము గాక ప్రమాదజనిత మయినవక్షమున దండింపనే
 కూడదు. బిడ్డలస్వభావమునుబట్టికూడ దండనము వేటువేటునిధముగా
 నుండవలెను. సాధుస్వభావము గలవారికి నుంచిమాటలే చాలును;
 దుష్టస్వభావము గలవారికి కొంచెము కఠినముగా ప్రవర్తింపవలసి
 యుండును. నేరముల స్వభావమునుబట్టియు దండనము మాటుచుండ
 వలెను. బంతిలో సోదరునిఁ గొట్టినయెడలఁ బంతిని లాగుకొనుటయే
 శిక్ష; అజాగ్రత్తవలన నొకవస్తువును పోగొట్టుకొన్నయెడల, మరల
 దానిని కొని యియ్యకుండుటయే శిక్ష; ఇంకొకవివస్తువును పాడు
 చేసినయెడల, వానివస్తువు నొరున కిప్పించుటయే శిక్ష; పిల్ల
 లొండొరులతో కలహ మాడినయెడల, మరలఁ గలసి యాడుకోకుండ
 దూరముగా తొలఁగించుటయే శిక్ష. అతికూరతవలనను, అతిప్రేమము
 వలనను కూడ బిడ్డలు చెడుదురు గాన దండించుటలోను దయ
 చూపుటలోను హద్దు మీఱకుండవలెను. బిడ్డలను పలుకూలు
 దూషించుచుండను గూడదు; భూషించుచుండను గూడదు; ప్రతి
 స్వల్పవిషయమునకును తిట్టుచున్నను మెచ్చుకొను చున్నను వానివిలువ
 తగ్గిపోవును. అట్లని బిడ్డ లెంతటి శ్లాఘాపాత్ర మయినవని చేసినను
 మెచ్చుకొనఁగూడదని నాయభిప్రాయము కాదు. బిడ్డలేదియైనను
 మెచ్చఁ దగినవిశేషకార్యమును జేసినప్పుడుమాత్రమే విశేషాదరమును
 జూపి శ్లాఘింపవలెను. అటువంటిసమయములలో జనని యొక్కసారి
 కాఁగిలింపుకొన్నను ముద్దు పెట్టుకొన్నను సత్కార్యాచరణమం దది

బిడ్డల కెంతో యత్నాహారముగాను సంతోషగాయకముగాను ఉండును. ఒకనువ్రసిద్ధుఁ డయినచిత్రకారుఁడు తనతల్లిముద్దే తన్నంత వానిఁగాఁ జేసినని వ్రాసి యున్నాఁడు. చదువు మొదలయినవాని యందు విశేషపరిశ్రమమును చాతుర్యమును జూపినపక్షమున బిడ్డలకు బొమ్మలు వుస్తకములు మొదలయినవి బహుచూనము చేయుట మంచిదిగాని మధురాహారములు, ఫలములు, రొక్కము, ఇచ్చుట యంత మంచిది కాదు. లడ్డువలు మొదలయినవి తఱచుగా నిచ్చుచు వచ్చినచో బిడ్డలు తిండిపోతు లగుటయేకాక యారోగ్యహీనులునహిత మగుదురు.

ఎవ్వరియందును బక్షపాతము చూపక యందఱిని నమాన ముగాఁ జూచుచు తల్లి బిడ్డలకు న్నాయవర్తనము నేర్పవలెను. తమ వస్తువు లితరులు తీసికొన్నప్పుడు తమ కెంతదుఃఖము కలుగునో యట్లే యితరులవస్తువులు తాము తీసికొన్నప్పుడు వారికిని నంతదుఃఖము కలుగునని బోధించి బిడ్డ లితరులవస్తువుల కాసింపకుండునట్లు చేయ వలయును. బిడ్డ లొండొరులపై దయచూపునట్లును, స్వప్రయోజన పరత్వమును విడుచునట్లును జేసి శైశవమునందే పరోపకారబుద్ధిని బుట్టింపవలెను.

మూఢస్త్రీలలోఁ గలదుర్గుణ మొక్కటి యానందర్భమునఁ జెప్పవలసి యున్నది. కొందఱు వేడుకకొఱకు బిడ్డలకు తిట్లు నేర్పి, వారిచే నితరులను దిట్టించి యానందింతురు. ఇది యెంతయు దూష్య మయిన పని. బిడ్డలకు అమ్మను తిట్టు, నాయనను కొట్టు, అని బదులు నేర్పు తండ్రియు తల్లియు తాము వహించిన యాపవిత్ర నామముల కగౌరవము తెచ్చువారని వేఱఁ జెప్పవలయునా? యోగ్యు

లయిన తల్లిగండ్రు లెప్పుడును మోటుమాట తమనోట వెడలనియ్యరాదు; నోటినుండి పరుషోక్తి వెడలినచో బిడ్డలను మందలించుచు బిండోరులను తిట్టుకొనకుండునట్లు చేయుచు, వా రాటలయందు సహితము మృదుత్వము తప్పినమాట లాడుకొనకుండునట్లు చేయవలెను,

తన బిడ్డలను జ్ఞానవంతులనుగాఁ జేయుట తల్లియొక్క మూడవ ధర్మము. తల్లి విద్యావతియైనఁ గాని బిడ్డలను విద్యావంతులనుగాఁ జేయఁజాలదుగదా. మంచితల్లి బిడ్డల కుగ్గుపాలనుండియు సమస్తవిషయములలోను జ్ఞానమును గఱపుచుండును. బిడ్డల శ్రేయస్సు గోరిన తల్లి యీశ్వరభక్తియు పాపభీతియు మొదటినుండియు వారికిఁ గలిగించుచుండును. బిడ్డలను చనుబాలతోఁ గూడ భగవద్గుణామృతమును త్రాగింపవలె నని యొకానొకరు వ్రాసియున్నారు. బాలురకు విద్య కూడ దనవారు లేక పోయినను బాలికలకు విశేషవిద్య యక్కఱ లేదనువా రిప్పటికిని విద్యాధికులలోనే కొందఱు అందందుఁ గానఁబడుచున్నాఁడు. విద్యాగంధము లేనివారికిఁ బుట్టి వారిచేఁ జెంపఁబడిన వారికెంత చదువుకొన్నను చిన్ననాటివాసన బొత్తిగా పోనేరదు. పురుషులకు వలెనే స్త్రీలకును విద్య సర్వశుభప్రద మనుట నిర్నివాదాంశము గనుక స్త్రీలకువిద్య యావశ్యకమని యిచ్చటఁ జెప్పింపవలసిన పనిలేదు. బాలురకువలెనే బాలికలకును విద్య సమానముగాఁ జెప్పింపవలెను. బాలునికి విద్య నేర్పుటవలన విద్యాసంపన్నుఁడొక్కఁడే కలుగుననియు, బాలికకు విద్యనేర్పుటవలన విద్యాసంపన్నుమైన కుటుంబము కలుగు ననియు నొక బుద్ధిమంతుఁడు నుడివియున్నాఁడు. ఒకవిధమునఁ జూడఁగా పురుషులవిద్యకంటె స్త్రీలవిద్యయే యొక్కవ యుపయోగకర మయినట్లు కనఁబడుచున్నది.

విద్యాభావములవలననే మనలోని స్త్రీ లిప్పుడు శిశువులను చక్కగా పెంచజాలకయు, సమయానుగుణముగా భర్తలకు హితము చెప్ప నేరకయు, నద్విషయములయందు కాలము వుచ్చఁ జేతఁగాకయు, జగడములతోను పరదోషకథలతోను పనికిమాలిన యువపాసముల తోను, నోములతోను, స్రతములతోను, మూఢవిశ్వాసములతోను కాలము గడుపుచున్నారని తెలిసినవారు చెప్పుచున్నారు. స్త్రీలు విద్యావతు లయినచో నిట్టిదోషములన్నియు తొలగి దేశము బాగు పడుననుటకు సందేహము లేదు.

గృహమునకు తల్లియే రాణియనియు, అందుచేత సొమే సాధ్య మైనంత యధిక విద్యావతిగా నుండవలె ననియు, ఈపటకే చెప్పి యున్నాము. లోకములో నధిక విద్యావతు లైనతల్లులుమాత్రమే యుత్తమమాత లగుదురు. విద్యాగంధము లేనిమూఢురా లెట్లు గృహమునకు రాణియయి కుటుంబపరిపాలనము చేయఁగలుగును? శిశు పరిపాలనము ప్రజాపరిపాలనమునకంటె నులభమయిన పని కాదు. తల్లి శిశువులయొక్క గుణశక్తిసామర్థ్యములను గ్రహించి, వారిలో నేది ప్రబలమో యేది దుర్బలమో, వారి యాధిక్యము లేవో న్యూనత లేవో, వారి కేవిషయమున సాయము కావలెనో యేవిషయమున అసహాయకార్యనిర్వాహకశక్తిగలదో, తెలిసి తగినట్లు నడపుట విద్యా వతికిఁగాక యితరులకు సాధ్యమగునా? సన్నాత సాధున్వభావము కల దయ్యను దృఢచిత్తత కలదిగా నుండవలెను; వాగ్మాధుర్యమును మృదువర్తనమును దయ్యార్ద్ర హృదయమును గల దయి బిడ్డలమనస్సులను దనవంక కాశర్మింప శక్తికలదిగా నుండవలెను; ధర్మమును సరిగా గ్రహించి యోర్పుతో ననుసరించునదిగా నుండవలెను; తా

నెప్పుడు లోబడవలెనో యెప్పుడు ప్రతిఘటింప వలెనో, ఎప్పుడు పట్టు
విడువవలెనో యెప్పుడు బిగింపవలెనో యెఱిగిన దయి తాను నేర్పుట
లోను నేర్చుకొనుటలోను శ్రద్ధకల దయి యుండవలెను; త్వరపడక
కార్యాంశమును చక్కగా నాలోచింపఁ గలదిగాను, సునిశ్చిత
మయిన కార్యమును యుక్తసమయమున నేర్పుతో నడుపఁగలదిగాను,
కోపము నడచుకొని నిశ్చలచిత్త కాఁగలదిగాను, ఉండవలెను; బిడ్డల
యాటలలో తానును శ్రద్ధ చూపుచు, ఆటలలోనే వినోదకరముగా
పాటును నేర్పుచు, పాటును వారికి హృదయాకర్షకముగాఁ జేయ
వలెను; కసరికి బిడ్డలు చెప్పినదానినెల్ల సత్యాదరముతో విని తగిన
యాలోచన చెప్పుచు, వానిని మంచికిఁ బ్రోత్సహపఱుచుచు, పరోప
కార బుద్ధికలవా రగునట్లు చేయవలెను; తన ముండట బిడ్డలు తమ
మనస్సులను స్వేచ్ఛగా విప్పి చెప్పనట్లు దయతో వర్తించి వారి
విశ్వాసమునకు పాత్రురాలు కావలెను; బిడ్డలు తనయందు పరిపూర్ణ
విశ్వాస ముంచునట్లు నేర్పి, తాను వారివిశ్వాసమున కర్హురాలగు
నట్లుగా వర్తింపవలెను; సమస్తవిషయములలోను బిడ్డల గౌరవమును
వలెనే వారియనురాగమును సమాకర్షింపవలెను; అన్నిటికంటెను
ముఖ్యముగా బిడ్డలయం దవ్యాజప్రేమను జూపుచుండవలెను.
ప్రేమయే సమస్తమును పవిత్రముచేసి, సమస్త విషయములలోను
విజయము కలిగించునది. తల్లియొక్క ప్రేమమే పిల్లలను సదా సుఖ
పంతులనుగాఁ జేయునది.

GRACE DARLING.

గ్రేస్ డార్లింగు కన్య.

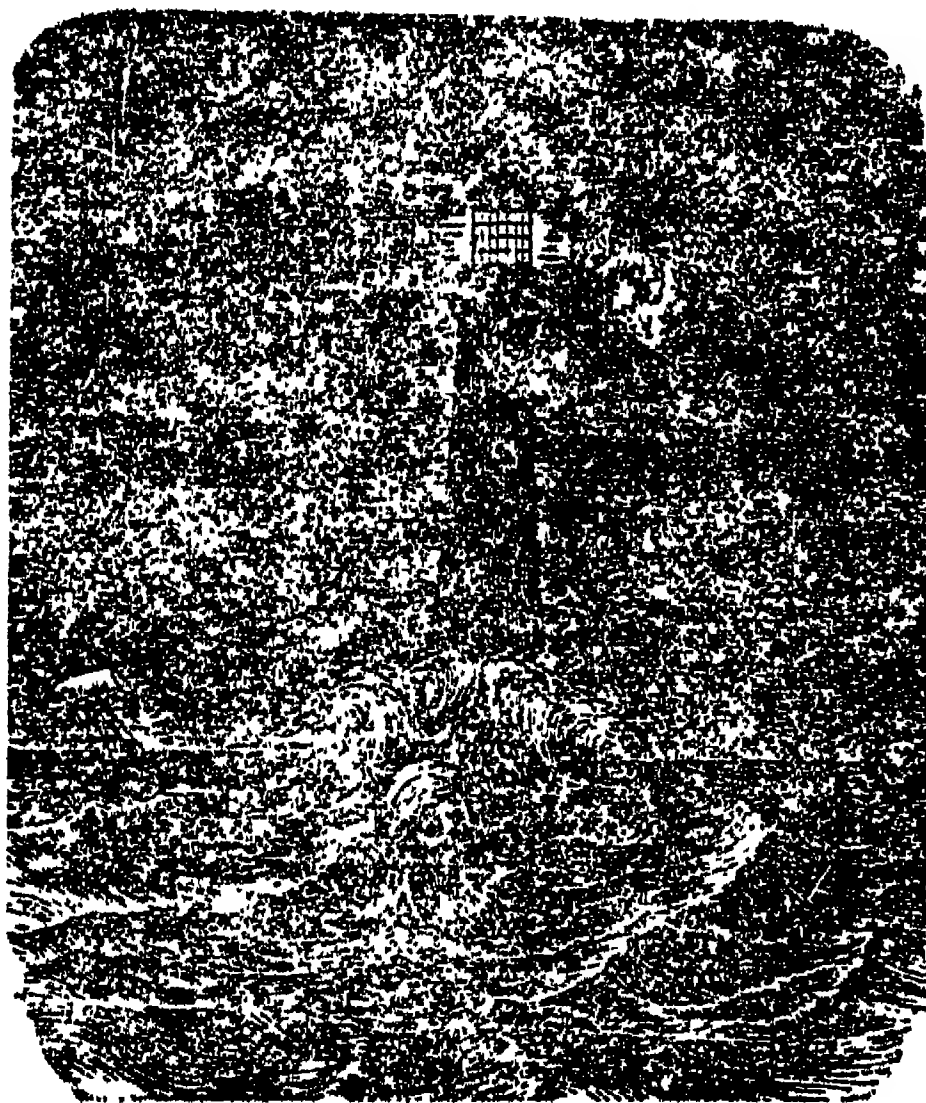

తీవ్రభంజనము క్రూరముగా వీచుచు తరంగములు తాళ ప్రమాణములుగా లేచుచు నల్లకల్లోలముగా నున్న సముద్రమున కంటె నధిక భయంకర మయినది వే రొకటి యేదియు లోకములో గను పట్టదు. మహావాత్యలు విజృంభించి సముద్రతరంగముల నాకాశసభ మున సైగయించుచుండఁగా, కాలమేఘములు కాటుకమ్ముకొని

నూర్యరశ్మి నడచి యుజుచులతోను మెజుములతోను సంతత
 ధారగా జడివాన కురియుచుండఁగా, చారునిర్మితనగరము లననొప్పు
 మహాశౌకలు సహితము స్వపశములు గాక ప్రచండమారుతాధీనము
 లయి పూరిపుడకలవలె మహార్ణవమధ్యమున నిటునటు సంచలించు
 చుండఁగా, బాల్యావస్థనుండియు సముద్రయాత్రలయం చాటితేటి
 గాలివానల కలవాటుపడి యోడలు గడవ సమర్థు లయిన ప్రౌఢ
 నావికులును సముద్రము పయి నడుగిడ భయపడుచుండఁగా, అటు
 వంటి సంక్షోభసమయమునం దల్పవయస్కురా లయిన యొక యబల
 స్వప్రాణములను సరకుగొనక పరప్రాణరక్షణార్థమై యొకచిన్నవడ
 వలో నెక్కి సముద్రసంచారమునకు వెడల సాహసింపె ననుట యనే
 కుల కూహింపను విశ్వసింపను రాని యన్యుతకథగాఁ దోఁపవచ్చును.
 అయినను గ్రేన్ డార్లింగ్ గనెడుకన్యకామణి యొకతె నిజముగానే
 యిట్టి ఘనకార్యమును నిర్వహించినది.

మన కథానాయిక యైన గ్రేన్ డార్లింగు 1815 వ సంవత్స
 రము నవంబరు నెల 24 వ తేదీన జనన మొందినది. ఆమె తండ్రిపేరు
 విల్లియమ్ డార్లింగు. ఆమె యాతని కేడవబిడ్డ. ఆతఁ డింగ్లండు
 దేశములోని నార్తంబ్రియా మండలమునకు తూర్పువైపున నున్న
 సముద్రమునందలి ఫారన్ ద్వీపములలో నొకటియైన “లాంగుస్టాన్”
 ద్వీపమునందుఁ గట్టఁబడిన దీపగృహమునకు రక్షకుఁడుగా నుండెను.
 దీనిం జదువువారికిఁ గొందఱికిఁ దీపగృహ మన నేమో తెలిసియుండక
 పోవచ్చును. సముద్రమునం దోడలు నడపువారికి రేవుస్థలము లేవో,
 తాము తప్పించుకొని దూరముగాఁ దొలఁగవలసిన యపాయస్థలము
 లేవో, తెలుపుట కయి సముద్రతీర పట్టణములయందును ద్వీపముల
 యందును స్తంభములవలె రాతితో మహోన్నతముగా నిర్మింపఁ

బడి, శిఖరములయందు సముద్రముపైని బహుదూరము వరకును గవఃబడునట్లుగా దీవము లుంచుట కయి యద్దపుటిండ్లు కట్టఁబడిన గోవు రములు దీవగృహము లనఁబడును. చెన్నవట్టణము, కాకినాడ మొదలయిన రేవుస్థలములకుఁ బోవఁ దట్టస్థించినవా రీ దీవగృహములను జూచియుండవచ్చును. దీవగృహముయొక్క స్వరూప మీఁకిందివట మునఁ జూపఁబడి యున్నది. —

ఈఫారన్ ద్వీపములు నిర్మానుష్యము లయినవంధ్యప్రదేశము ములు; ఇవి శిలామయములై చెట్టుచేమలు లేనివిగా నున్నవి. ఈప్రాంతమునందలి సముద్రము మిక్కిలి యపాయకర మయినది. సముద్ర మిక్కడ సర్వదా తరంగాకుల మయి, పాటువేళ సంఖ్యయం దిరువ దింటి కంటె నెక్కువగా నుండెడు యీద్వీపముల నడుమను వడిగాఁ బాటుచుండెడి ప్రవాహములు గల దయి, యున్నది. అనేక నౌక

లిచ్చట మునిగిపోవుచు వచ్చినవి. నూటయేబది సంవత్సరములకు మునుపు నలువది ఫిరంగులు గల డచ్చివారియొడ యొక్కటి యీదీపులలోఁ జిక్కుకొని నావికజనసహితముగా నడు గంటి నశించినది. 1782 వ సంవత్సరమునం దమైకాఖండమునుండి తిరిగివచ్చుచుండిన వర్తకులయొడ యొక్కటి యొక్కడ ఖండఖండములుగా పగిలిపోయెను. 1820 వ సంవత్సరము జనవరిఫిబ్రవరి నెలలలో నాలుగై దోడ లీనమీ వమున సముద్రముపా తైనవి. ఇట్టియపాయములను బట్టి యిచ్చటదీవ గృహము మిక్కిలి ముఖ్యమయినదయినందున, దానికి పాలకుడుగానుండు వాఁడు సమర్థుఁడునుబుద్ధికుశలతయు జాగరూకతయుగలవాఁడును నయి యుండవలసి యుండెను. అట్టియోగ్యత లన్నియుఁ గలవాఁ డగుటచేత విల్లియమ్ డార్లింగు దీనికి రక్షకుఁడుగా నియమింపబడెను ఇతఁడు స్వకృత్యనిర్వహణమునందు నిపుణుఁ డగు జాగరూకుఁడయి యుండుటయే కాక యవకాశము చేసికొని తనబిడ్డల విద్యాబుద్ధులవిషయము నను శ్రద్ధాభవము పాటుపడుచుండెను. అందుచేత నీశనిబిడ్డ లందఱును సామాన్యముగా విద్యావంతులగు యుండిరి. మరథా గారికయైన గ్రేస్ డార్లింగు సదా శాంతస్వభావమును ముఖనికాసమును గలదయి మితభాషిణియు పరోపకారశీలయు నయి యుండెను. ఆమె మిక్కిలి నూత్నుబుద్ధి గలదయి చక్కగా వ్రాయుటకును చదువుటకును నేర్చినది; ఆమె యావతి కెన్నఁడును పడవను నడుపుటలో తండ్రికి సాయముజేయ నలవాటు పడి యుండినది కాదు. గృహ కృత్యము లన్నియు నీమెశల్లియే చక్కపెట్టు చుండెడిది. ఇట్లుండఁగా నీమె నాకస్మికముగా లోకప్రసిద్ధురాలినిగాఁ జేసినవృత్తము 1828 వ సంవత్సరము సెప్టెంబరునెల యేడన తేనవి జరుగుట తటస్థించెను. అప్పటి కామెప్రాయ మిరువదిరెండు సంవత్సరములు.

1838 వ సంవత్సరము సెప్టెంబరునెల 5 వ తేది సాయంత్రము
 “ఫోర్ ఫార్ పైర్” అను ధూమనాక హల్ నగరమున విడిచి బైలు
 దేతెను. ‘జాన్ హంబుల్’ అను నతడు దానికి నాయకుడుగా
 నుండెను. ఆపొగయోడయందు విశేషముగా విలువగల వాణిజ్యపు
 సరకులును గదులు పుచ్చుకొన్నట్టియు పయినున్నట్టియు పథికులును
 నుండిరి. గదులలో నున్నవా రిరువదియిద్దరును పయినున్నవాడు నొ
 మ్మంద్రును, పథికులు నలువది యొక్కరును, ఓకనాయకుడును
 భార్యయు నిరువురును, నావికులును యంత్రకారులును బొగ్గువేయు
 నారును గలసి యిరువంద్రును, అందఱును జేరి యప్పు డాదోగలో
 నటునదిముగ్గురు జను లుండిరి. రెండు సంవత్సరముల క్రిందటనే కట్టె
 బడిన దగుటచేత నోడ క్రొత్తజేకాని దాని యావిరి నీటిబానలును
 యంత్రములును మాత్రము మంచిస్థితిలో నుండలేదు. గురువారము
 నాటిరాత్రి యావిరినీటి యిరువబానలనుండి నీటు కార నారంభిం
 చెను. గొట్టములతో నీరెక్కించి యెంతప్రయాసపడినను, నీ రెండు
 నిలువలేదు, నాటిరాత్రి 12 గంటలలోపలనే గాలి యధికమయి సముద్ర
 మెంతో యెత్తునకు లేచెను; 12 గంట లగునప్పటి కది గొప్ప గాలి
 వాన యయ్యెను. ఆవిరి నీటిబానలలోని నీరు కాఱిపోవుచురాగా
 యంత్రము పనిచేయక నిలిచిపోయి చక్రము లాడుట మాని వేసినందున
 ఓడ కర్ణధారునికి వశము గాక ప్రవాహమును గాలియు నీడ్చినట్లెల్ల
 బోవఁ దొడఁగెను. ఓడలోనుండిన యాతికుల యంతరంగములు
 భయాకులములయినందున నెల్ల నారును దిగ్భ్రమనొంది ప్రాణములమీఁది
 యాశ వదలుకొని గొల్లున గోలపెట్ట మొనలుపెట్టిరి. ధూమనాక గట్టు
 నంకఁ గొట్టుకొనిపోవుచున్నట్లు పొడకట్టినందున నోడనాయకుడు
 మనసు చెదరినీయక ధైర్య మవలంబించి తరవాప లెత్తించి మర

లింపఁ బనిచేసెను గాని యాతనికృషి విఫల మయ్యెను. ప్రవాహము దక్షిణపువైపునకు బలముగాఁ బాటుచున్నందున నిరాధార మైన యా యోడ దానిలోఁ బడి కొట్టుకొనిపోయి తుదకు విఱిగెడి భంగములలోఁ బడెను. ఫారన్ ద్వీపములలోని దీవగృహముయొక్క వెలుతు రెదుట స్పష్టముగాఁ గనఁబడుచుండెను. అందుచేతఁ దా మప్పు డున్న స్థల మేదో యెంత యపాయకర మైనదో యెల్లవారికిని దెల్ల మయ్యెను. ఓడనాయకుఁ డైన హంబుల్ దొర యోడ నాద్వీపముల నడిమికి వడవ వలెనని కడప్రయత్న మొకటి చేసి చూచెను గాని దానివలనను బ్రయోజనము లేకపోయెను. తెల్లవాటుజామున నాలుగుగంటలవేళ భాగ్యహీన మైన యాయోడయొక్క ముందుభాగ మొక కొండమీఁదఁ దగులుకొనఁగా వెనుకటిభాగ మలలతాఁకున వెనుకకును ముందుకును నూఁగులాడు చుండెను. ఈసమయమునందు స్వప్రయోజనపరులైన నావికులు కొందఱ తాత్కాలికార్థమయి యోడకు వ్రేలఁగట్టి యున్న పడవ నొకదానిని క్రిందికి దింపి దానిలో నెక్కి తప్పించుకొని తొలఁగి పోయిరి. ఓడను నేర్పుకొనడిపి యాపత్సమయమునందు యాత్రికుల ప్రాణములు కాపాడవలసినచా రయిననావికులు తమ్మునమ్మి యాత్ర వెడలివచ్చిన యసహాయులగు పథికులను నముద్రమధ్యమున నోటి యోడలో దిగవిడిచి తమ దేహములను నిలుపుకొనుట కయి పాటి పోవుట యవసూనకర మైనను లోకములో నెవరిప్రాణములు వారికి తీసి యగుట భావించి వారి నిప్పు డంతగా నింగింపవలసినవని లేదు. నాగు పడవను దింపుచున్నది చెవినిబడఁగానే గదిలోనున్న 'హత్కన్ రిచ్చె' యను పాఠుఁ డొకఁడు వేవేగ లేచి వస్త్రములు వేసికొని వచ్చి వెడలిపోవుచున్న యాపడవలో నెట్లో దుమికెను. గదులలో నుండిన పథికులలో బ్రతికి బయలుబడినవాఁ డింతఁ డొక్కఁడే. అతనిని

జూచి యాతని పినతండ్రీయు పినతల్లియు నాతనివెంట బైలువెడలి వచ్చి పడవలోఁ బడవలె నని దురుకిరి గాని గుటి తప్పినందున ననుద్రములోఁ బడి యాతని కన్నులయెదుటనే యధోగతు లైరి! ఓడలోఁ బయినున్న పాంథులయొక్క దురవస్థ యిట్టి దట్టిదని వర్ణించుటకు భాష చాలదు. స్త్రీలయొక్కయు శిశువులయొక్కయు గోదనములును ప్రార్థనములును భంగములయొక్కయు ప్రభంజనముల యొక్కయు ధ్వనులతోఁ గలిసి మిన్న ముట్టుచుండెను. ఇటువంటి వ్యాకులసమయములో మహాతరంగ మొకటివచ్చి యమాంతముగా నోడసంతను బైకెత్తి యాకొండమీఁద నురువడితోఁ గూలవేసెను. ఆదెబ్బతో నోడ నడిమికి రెండుప్రక్కలు కాఁగా వెనుకటిభాగము విశేషజనముతో మునిగి యడుగంటి యదృశ్య మయ్యెను. గదులన్నియు నీభాగములోనే యుండెను. ఓడనాయకుఁడును భార్యయు నిందే యుండి మడిసిరి.

చాపకొయ్యలును యంత్రములును చక్రములును గల ముందూ భాగ మింకను కొండలలో చిక్కుకొని నిలిచియుండెను. ఈహతశేష పోతము నంటిపెట్టుకొని నిరాశు లయిన జీవులు తొమ్మండ్రుగురు ప్రాణములు చిక్కపెట్టుకొని నిలిచియుండిరి. వీరిలో నైదుగురు పాంథులు, నలుగురు నావికులు. ఆపాంథబృందములో సారా డాసన్ అను పేరుగల నుందరియు నొకతె యుండెను. ఆమె తన యిరువురు బిడ్డలను రెండుచేతులలోను బట్టుకొని తొమ్మున కదుముకొని యుండెను. సాయము వచ్చునప్పటి కామె దేహములో ప్రాణము గలిలోని దీపమువలె సంచలించుచు నిలిచియుండెను గాని చేతులలోని బిడ్డ లిరువురును శవములై బిడ్డ బిగిసికొని యుండిరి. బొందిలో

ప్రాణానింశంబు కాశ వదలిపోదు గనుక, అపన్నులైన
యాతొస్థింధును నాస్థిరక్షణాశ నూతఁగొని ప్రాణము లుచేతఁ
బట్టుకొనియుండిరి. పయి నింకను ప్రచండవాయువులు వీచుచుండినను,
గాలివాస కొంత తగ్గిన ట్లుండెను; సముద్రముచూతఁబ ధముంకర
మయి యింకను మహోన్నతముగా లేచుచునే యుండెను. ఇంతలో
ప్రభాతముయి నలువంకలు కనఁబడనారంభింపఁగా, ఏదిక్కునుండియు
సాయముగచ్చుట యసాధ్యమని తోచినందున మందభాగ్యులైన
యాహతిశేషుల కావటకున్న యల్పాశ క్షీణించి యడుగంటఁజొచ్చెను.
అయినను వా రెప్పుడును నెదురుచూడఁ జాలని యొకదిక్కునుండి
వారి కిప్పుడు సాయము రా సంసిద్ధమై యుండెను. ముఖ్యముగా నొక
బీదబాలికయొక్క నిరుపమాన ధైర్యసాహసములచేత వారికి మర
ణోపద్రవమునుండి విముక్తి గలుగవలసినట్లుగా నేర్పడియుండెను.
వివన్ను లైనయాపాంధులయొక్క యార్తనాదములు తెల్లవాలు.
జామున గ్రేన్ డార్లింగుకన్యయొక్క చెవిని బడఁగా నామె వెంటనే
పోయి తండ్రిని మేలుకొలిపెను. అయినను గాఢాంధకార బంధురము
గానుండిన యాసమయ మేవిధమైన తోడ్పాటు చేయుటకును నసాధ్య
మైనదిగా నుండెను. కాబట్టి వారు గొంతసేపు వేచియుండి ప్రభాత
మిగుచున్నప్పు డార్తనాదము వచ్చిన దిక్కునకు చూడ్కి నిగిడించి
చూడఁగా, పగిలిపోయిన యోడభాగమొకటి వారికంటఁబడెను. వారు
భూతదర్శనమును గొని నిపుణముగాఁ బరీక్షింపఁగా వారి కాభగ్న
పోతమునం దింకను బ్రాణములతో నున్నవారు కొందఱున్నట్లు గోచర
మయ్యెను. ఇత వారిని రక్షించుమార్గమెట్లు? గాలి కొంచెము తగ్గిన
ట్లున్నను సముద్ర మింకను మహాతరంగాకులమయి యతిభయం
కరముగానే యుండెను. ఆదినము మఱింత ప్రొద్దెక్కిన తరువాత

పగటిపూట “స్నేహిత్” అను పెద్దమనుష్యుడు డబ్బులు వానుల (75 రూపాయలు) నిచ్చెనని చెప్పి ప్రార్థించి తీరమునుండి కొందఱు చేపలవాండ్రును పొయముపంప సర్వప్రయత్నములు చేసినను, సముద్ర తరంగములను లక్ష్యముచేయక చిన్నదోనెలలో నెక్కి సదా చేపల వలె నీటిలోఁబడి యునిగి తేలుచు కొట్టుకొనుచుండెడు చేపలవాండ్రు సహిత మెవ్వరును ధనాశచేతనైనను పడవలోఁ బోవఁ దెగింప లేనప్పు డప్పటి సముద్రభస్థితి యెట్లుండెనో యితరు లట్టివనికిఁ బూను కొనుట యెంత ప్రాణాపాయకరమో నులభముగా నూహించి తెలిసి కొనవచ్చును. ఇటువంటి ప్రతిబంధములను పరిగణింపక యిట్టియపాయ సమయమునం దొక చిన్నపడవలో సముద్రముపై వెడల సాహసిం చుట సముద్రయానకుశలులైన ప్రౌఢనావికులకు సహితము ప్రతిష్ఠా పహమచి చెప్పవలసియున్నప్పుడు ముగ్ధ యైన యొక్క యబలయే యట్టి సాహసికకార్యమున కడుగిడినచోఁ జెప్పవలసిన దేమున్నది? సముద్రసంక్షోభమును జూచి తెగువచేయుటకు మొట్టమొదట డార్లింగుదొర యిందుక నంశయించె నట గాని తన కొమారిత ముందడుగిడఁ గానే యతఁడును ప్రయాణమునకు సంసిద్ధుడయ్యెను. తల్లియొక్క తోడ్పాటుతో పడవయొకటి నీటిలోనికిఁ ద్రోయఁబడగానే కూతురును దండ్రీయు యెరియొక తెడ్డును చేతఁబట్టుకొని దాని లోనికి దుమికిరి. డార్లింగుకన్య యావఱ కెన్నఁడును తెడ్డుచేతఁబూని పడవనడిపి యెఱిగినదికా దని చదువరుల కీసందర్భమునఁ దెలుపవలసి యున్నది. ఏది యెట్లున్నను లోపల నెల్లఁ దానయయి యితర చింతల నెల్ల మఱపించిన యామె యొక్కదృఢమైన యార్తరక్షణపరాయత్త చిత్తమే యామె మృదుహస్తముల కసాధారణబలమును గలిగించి క్షుభ్ధసముద్రముమీఁద పడవను గడపు సామర్థ్యము నొసఁగెను.

వారిట్లు తెడ్లువేసికొని కర్కశతరంగములతో లేచుచు క్రుంగుచు
 పడవ నడపుకొనుచుఁ బోయి యెన్నియోకష్టములు గడచి కొంత
 నేపటి కెట్లో పగిలినయోడ యున్నకొండను నమీపించిరి. కాని వారి
 కన్నుల కప్పుడు ముందు గడచిన కష్టము లన్నిటికంటెచు గొప్పదైన
 కష్టమొకటి యనివార్యముగాఁ గానిపించెను. ఓడలోనున్న వారిని
 రక్షించుటకయి తాము ముందుగా కొండమీఁద దిగవలెను; తామెక్కి
 వచ్చిన పడవనుపగులకుండ కాపాడవలెను. ఆయలలతోఁకున కొండకుతగి
 లినపక్షమున తమ పడవ ముక్కముక్క లగు ననుట నిశ్చయము.
 పడవ పగిలినపక్షమునఁ దా మావిపన్నులను రక్షింప లేకపోవుటయే
 కాక తామును సందు చిక్కుకొని చిక్కు-పడవలసినవా రగుదురు.
 ఇటువంటి స్థితిలో నపాయకిరమును సాహసికము నయినయొక యువా
 యముచేత పడవ కొండ దగ్గఱకుఁ బట్టి తండ్రి యందులోనుండి
 కొండమీఁదికి దుముకఁగానే కూతురు తెడ్లువేసి పడవను మహావేగ
 ముతో వెనుకకు లోతు నీటిలోనికి నడపి తన నేర్పుచేత పడవ
 యచ్చట తేలి యాడుచుండు నట్లు చేసెను. ఇట్లు శ్రమపడి తండ్రి
 బిడ్డ లెంతోకష్టముమీఁద నోడపై నున్న తొమ్మండను తమ పడ
 వలో నెక్కించుకొని నురక్షితముగాఁ గొనివచ్చి వారిని తమ దీవ
 గృహమునఁ జేర్చిరి. డార్లింగుకన్య యావిపన్నుల ప్రాణములను
 రక్షించుటయం దెంతి దయచూపినదో తిరువాత సహిత మంతదయనే
 చూపి మూఁ డహోరాత్రములు సదా వారిని కనిపెట్టుకొనియుండి
 వారికి గావలసినవానినెల్ల సమకూర్చి, వారిమనోవేదనలను చాలవఱకు
 శాంతపఱిచెను. ఆదంపతులును కొమారితయు నాయాపన్నులయెడలఁ
 జూపిన యాదర మింతంత యని చెప్ప శక్యము కాదు. డార్లింగుకన్య
 తనపఱువును బిడ్డలను గోలుపోయి విలపించుచున్న డాసనదోతసాని

కిచ్చి తా నొకకటికిబల్లమీఁద పడుండెను. తీరఁజునుండి యాయూప
న్నులను రక్షించుటకయి తన సంతనచ్చిన పడవలోనివారు కూడ
సముద్రముయొక్క క్రౌర్యమునుబట్టి యచ్చటనే నిలువవలసినవా
రయినఁదను డార్లింగు కుటుంబమున కప్పు డతిధు లిరువదిమంది
వఱకు నయ్యెడి.

ఘనకార్యము నెంత తక్కువవంశమువారు చేసినను ప్రజల
హృదయముల నది యాకర్షింపక మానదు. నిర్జనమై యప్రసిద్ధమైన
యొకదీవియం దున్న దీవగృహమునకు నాయకుఁడుగా నుండినవాఁ
డు త్తమనంశసంజాతుఁడును విత్తోపేతుఁడును నయియుండుట సాధార
ణముగా సంభవింపదు; అట్టివాని కూతురు పేరు లేని పేదది అయి
యుండు నని వేఱుఁగ జెప్పవలసినపని లేదు. కీర్తిగౌరవములు చేసిన
ఘనకార్యములనుబట్టి నచ్చును గాని ఘట్టికనుబట్టియు స్థితినిబట్టియు
రావు. కాఁబట్టి యెంతహీనస్థితియం దున్నవా రయినను స్వశక్త్యను
సారముగా శ్లాఘ్యకార్యములను నిర్వహింపఁ బ్రయత్నింప వలెను.
డార్లింగుకన్యయొక్క యీవృత్తాంతము జల మధ్యమునఁ జేయఁబడిన
దయినను వెంటనే జనమధ్యమున వ్యాపించెను. ఈమహాకార్యము
నొకటితరువాత నొకటిగా వృత్తాంతపత్రికలెల్లను బ్రకటించి యీ
కన్యకారత్నము యొక్క ధైర్యకాగుణ్యములను సహస్రముఖముల
శ్లాఘాపూర్వకముగా ఘోషింపఁజొచ్చెను. ధనికు లనక దరిద్రులనక
పండితు లనక పామరు లనక వృద్ధు లనక బాలు రనక స్త్రీ లనక
పురుషు లనక గొప్పవారనక కొలఁదివారనక యెల్లవారి నోళ్ళలోను
గొంతకాల మీమెపేరేయుండెను. ఆమెనుజూచుట కయి యెల్లవారును
కుతూహలపడుచుండిరి, పలువురు పనికట్టుకొనివచ్చి యామెను సంద

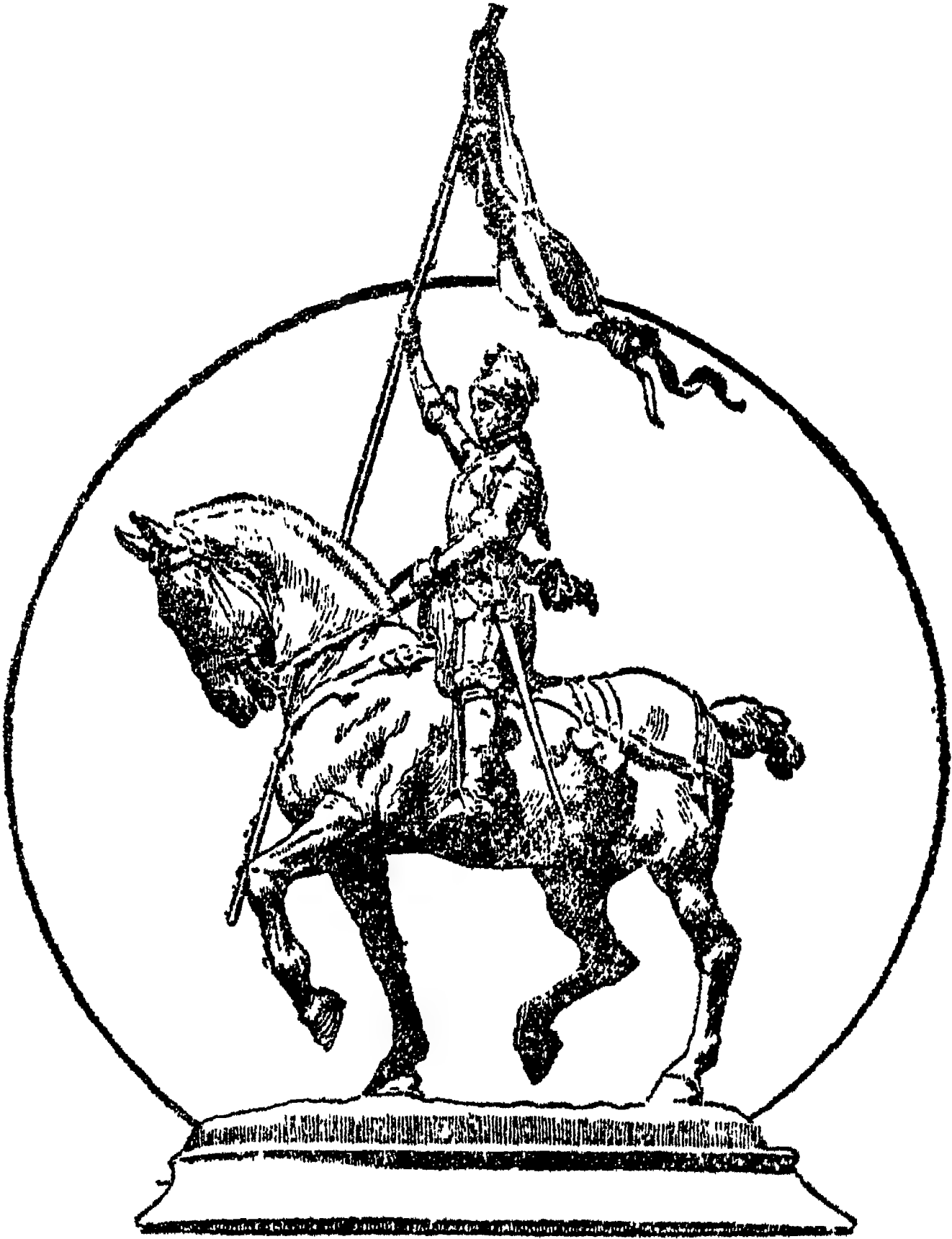
ర్పించి పోవుచువచ్చిరి. ఇట్లామెనుదర్శించి పవేక్షించినవాడు సామాన్య జనులు మాత్రమేకాక ప్రభువులలోను బలువురుండిరి. అతడు లామెను శ్లాఘించుచు లేఖలువ్రాసి సర్వస్థలముల నుండియు ధనాధికములైన బహుమతులను బంపఁదొడఁగిరి. నార్తంబరులాడు ప్రభువును ప్రభియు నామెను తండ్రిని తమదుర్గమునకుఁ బిలిపించి యాదరించి యామెకు బంగారు గడియారమును బహుమానమునఁబెనుర్పిరి. తనైవ్వై నను గొప్పవారు చూడవచ్చినప్పుడామె యాగడియారమునుధరించి సంతోషముతోఁ గూర్చుండుచు వచ్చెడిది. ఇట్లాహొక్కగుగా నంపిన పారితోషికములుగాక యొకసంఘముచేరి యామె యువయోగము నిమిత్తమయి చందాల పట్టికను బ్రచురించినప్పుడు 700 పాములు (10,500 ల యాపాయలు) చందాలుపడినవి. ఇట్లామెపొగడ్త లెల్ల యెడలను మిన్న ముట్టుచుండునప్పుడు, నాటకసంఘములచా రనేకు లామెచేసిన యీ ఘనకార్యమును నాటకరూపమున రచించి ప్రయోగించుట కుద్యోగించిరి. అట్టి నాటకమును నేత్రోత్సవముగా నెప్పుడు చూతుమాయని జనులును నాత్రవడుచుండిరి. నాటకశాలాధికారులు కొందఱు తాము నాటకమును ప్రదర్శించునప్పుడు నాటకరంగము నకు వచ్చి కొంచెమునే పొక్కవడనలోఁ గూగుచుండినపక్షమున నెంతో సొమ్మిచ్చెద మని యామె రాకను మహోత్సృకతోఁ బ్రార్థించిరి. ఇచ్చెదమన్నవిత్తపు మొత్తము లెంత చిత్తాకర్షకములుగా నున్నను, చేసినప్రార్థన లెంతయవిలంఘనీయములుగాఁ గానఁబడినను, ఆమెస్తోత్రపాఠములయం దెంతమాత్రమును నిష్ఠము లేని దయి మానినీజనాలంకార మైనవినీతిని నహించి వారి ప్రార్థనల నెల్లను తృణప్రాయముగా నిరాకరించెను. స్వభావము చేతనే యామె యత్యంతవినమ్రయు లజ్జాశీలయు నయి స్తోత్రప్రియురాలు గాకుండెను.

ఎందఁ జెన్నివిధముల నామెను స్తుతిపాఠములతో శ్లాఘించినను, మనస్సులో గర్వపడుట గాని యాత్మస్తుతి చేసికొనుటకుగాని తాను చేసిన కార్యము గొప్ప దని భావించుటగాని యామెకు మాత్ర మెప్పుడును సరిపడినవిగా నుండలేదు. అనంతర మామె తల్లిదండ్రులతో మూఁడు సంవత్సరములు సుఖముగా కాలము గడపెను. ఈ కాలములో నొడఱో యామెను వివాహమాడవలె నన్న యిచ్చను దెలిపిరిగాని తల్లిదండ్రులు నజీవులయి యున్నంతవఱకును దాను వారిని విడువనొల్ల నని యామె వారి ప్రార్థనల నన్నిటిని నిరాకరించెను.

ఈలోకములో మంచివస్తువు చిరకాల ముండ దని పెద్దలు చెప్పుదురు. సుకృతీగతాయు వన్నలోకోక్తి మనము పలుమాఱువిన్న దే గదా. 1841 వ సంత్సరాంతమున నామెకు క్షయరోగ చిహ్నములు కనబడెను. అవి యంతకంతకు ప్రబలి తల్లిదండ్రులకును బంధువులకును మిత్రవర్గమునకును మిగుల దుఃఖమును గలిగించెను. ఈమె కెంతటి ఘన వైద్యులచేత నెన్నిచికిత్సలు చేయించినను గుణ మగపడలేదు. మరణమునకు ముం దామె స్వబంధువులనెల్లఁ తనయొద్దకు రప్పించుకొని తన నామస్మృత్యర్థముగా వారి కందఱికి నేదో యొకవస్తు విచ్చెను. ఇట్లు చేసి యామె 1842 వ సంవత్సరము అక్టోబరునెల 20 వ తేదిని బాంబరోనగరమున పరమపదము నొందెను. ఆమె శవమును శ్మశానమునకుఁ గొనిపోవునప్పుడు తీర్థప్రజవలె లెక్కలేని జనులు వెంటఁ బోయిరి. ఒకరిజీవితకాల మత్యల్పమైనదే యైనను పరోపకారకార్య పూరిత మయినపక్షమున నదియే దీర్ఘమును సార్థకమును నైనది. ఉపకారశూన్యమైన జీవితము శతసంవత్సర పరిమిత మయిన దయినను అది యత్యల్పమును నిరర్థకము నైనదే. ఈ యుత్తమాంగనయొక్క వృత్తాంతమును జదివెడు నుందరు లందఱును నీమెవలెఁ బరార్థపరత్వ శీల లగుటకుఁ బ్రయత్నింతురుగాక!

JOAN OF ARC—MAID OF ORLEANS.

“ఆర్మీయన్ను కన్య” యనబడు జోన్ ఆఫ్ ఆర్కు.

ఏనూరుసంవత్సరములక్రిందట ఫ్రాన్సురాష్ట్రములోని విశేష భాగము ఇంగ్లండుదేశపురాజుల పరిపాలనమునకు లోబడి యుండెను. ఫ్రాన్సులోని యొకభాగ మగు నార్మండి దేశముయొక్క ప్రభువు విల్లియ మను నతఁ డింగ్లండుదేశమునుండికి దండెత్తి విజయము నొంది నానికి రా జయినతరువాత నార్మండిదేశమునుగూడఁ దన యధీనము

లోనే యుంచుకొనెను. తదనంతరము రాజ్యమునకు వచ్చిన యతని సంతతివారు నార్జుండిదేశమును తమ ముఖ్యస్థానముగాఁ జేసికొని యేదో మిష కల్పించుకొని యుద్ధముల కాశంభించి ప్రాన్సురాజ్యము లోని యితర దేశముల నాక్రమింపఁ జొచ్చిరి. ప్రాన్సుదేశపురాజయిన యాటవఛార్లెన్ యొక్క కూతురింగ్లండుదేశపురాజయిన యెదవ హెన్రీకి వివాహము చేయఁబడెను. ఆటవఛార్లెన్ ౧౪౨౨వ సంవత్సరమునందు మృతుఁడైనప్పు డాతని కుమారుఁడైన ఛార్లెన్ దుర్బలుఁడైనందున రాజ్యభార మాతని యల్లుఁడైన యెదవహెన్రీ వహించునట్లేర్పాటు చేయఁబడెను. అయినను హెన్రీ ప్రాన్సుదేశమునకు వచ్చి రాజ్యాభిషిక్తుఁడు కాకముందే పరమపదము నొందినందున వింగ్లీషుచారతనికమాదుఁడైన యాటవహెన్రీ యనుబాలుని ప్రాన్సుదేశమునకుఁ దీసికొని వచ్చి పారీసునగరమునందు పట్టాభిషేకము చేసి యతఁడే ప్రాన్సుదేశమునకు రాజుని ప్రకటించిరి. బాలుఁడైన హెన్రీ స్వయముగా కార్యనిర్వహణము కావించుకొనుటకు సమర్థుఁడు కానందున నాతనిపక్షమున బెడ్ ఫోర్డుప్రభువును గ్లాస్టెర్లుప్రభువును ప్రాన్సుదేశసంస్థానములయొక్క రాజకార్యనిర్వహణమును నడుపుచుండిరి. ప్రాన్సుదేశములోని ప్రభువు లంతశ్చిద్రములచేత దేశాభిమానహీనులయి యన్యోన్యద్వేషపరాయణులయి యైకమత్యము లేనివారైనను గొందఱుమాత్రము స్వదేశాభిమానమును రాజభక్తియు విడువక తమరాష్ట్రమునకు ఛార్లెస్సే న్యాయమైన యుత్తరాధికారి యని యాతనిపక్ష మవలంబించి యుండిరి. ప్రబలుఁడైన బర్గండిప్రభు వింగ్లీషువారిపక్షమును వహించి యుండినందునను, ప్రధానదుర్గములును ముఖ్యపట్టణములును ఇంగ్లీషుసేనలచే నాక్రమింపఁబడి యుండినందునను, ప్రాన్సుదేశ మన్యాయక్రాంత మయి

యింగ్లీషువారిపాలనమునకుఁ బోవునట్లుండెను. అట్టి సందిగ్ధసమయమునం దాస్థికముగా నొక కాపుకన్య ప్రభుభక్తియుక్తయు దేశాభిమానమూననీయయు నయి బయలు వెడలి పరాధీనము కాకుండఁ గాపాడి స్వదేశము నుద్ధరింపఁ గలిగెను. ధైర్యశౌర్యభక్తియుక్తురాలయిన యాయుత్తమకన్యయే మనకథానాయక. ఆమెపేరు జోన్.

జోన్ ఆఫ్ ఆర్కు ౧౮౧౨ వ సంవత్సరమునందు జననమొందెను. ఆమెతండ్రిపేరు జేకన్ ఆర్కు; తల్లిపేరు ఇసబెల్లా. ఈపేదదంపతులు డోమ్రెమియా యనుపల్లెయందు వసించు చుండెడివారు. ఈవధూవరులకు జోన్ గాక మఱియొకకొమారియు ముగ్గురుకుమారులును నుండిరిగాని యాకొమారితి బాల్యములోనే మృతి నొందెను. భార్యాభర్తలు తమ కున్నదానితోనే సంతోషులయి యీశ్వరభక్తియు న్యాయప్రవర్తనమును గలవారయి తమబిడ్డలను మంచిచూర్ణమునఁ బెంచు చుండిరి. జోన్ చదువుటకును వ్రాయుటకును నేర్చినది కాదు. ఆకాలమునందు మతాచార్యులకుఁ దక్క సాధారణముగాఁ బురుషులకే విద్య లేకుండినప్పుడు బీదబాలికకు విద్య లేకపోవుట వింత గాదు. ఆచిన్నదానికి తల్లి నూలువడుకుటకును కుట్టుటకును నేర్పినది; తండ్రి క్రైస్తవమతధర్మములను బోధించెను. ఆమె స్వభావముచేతనే మంచిదగుటనుబట్టి బాల్యమునుండియు భగవద్భక్తియు వినయాదిగుణసంపత్తియు దయార్ద్రచిత్తవృత్తియుఁ గలదయి సదా పాటుపడుటయందీప్తము గలదయి యుండెను. ఆమె తనయీడుబాలికలతోడి యాటపాటలను విడిచి యుపాసనసమయమునందు దేవాలయమునకుఁ బోయి శ్రద్ధతో ధర్మోపదేశములను వినుచు భక్తిపారవశ్యము నొంది యానందించుచు, పొలములోఁ గలుపుతీయుట పైరుకోయుట మొదలగుపనులలో నున్నప్పుడుసహితము తోడివారిని విడిచి కొంచెము నే

పేదో యొక యేకాంతస్థలమునకుఁబోయి యొంటిగాఁ బ్రార్థనచేసి వచ్చుచు నుండెడిది. ఆమె సదా లజ్జాశీలయు భీరుస్వభావయు మిత భాషిణియునయి యుండెను. ఆమె కొంత పెద్ద దయినతరువాతసహిత మింట గృహకృత్యములను చక్కఁబెట్టుచు బయట గుఱ్ఱములను పశువులను మేపుచు నశ్వారోహణము చేసి గుఱ్ఱములను నీళ్ళకుఁ గొని పోవుచు నిరంతరమును పాటుపడుచుండెను. ఆకాలమునందు యుద్ధములనూలమున జనులవిషయమున నడచు చున్న క్రౌర్యములను తన దేశమునకును రాజునకును సంభవించిన యన్యాయములను తఱచుగా వినుచు వచ్చుటచేత నామెమనస్సునందు పరితాపమును దేశాభిమానమును నుదయించినందున నామె స్వదేశోద్ధారణార్థమయి పలుమాఱు దేవునిఁ బ్రార్థించుచువచ్చెను. ఆచింతయే చిత్తమును విడువక సదా తలపించు చుండుటచేత నామె పదుమూడు పదునాలుగు సంవత్సరములప్రాయమప్పుడు దేవదూతలు తన్నావేళింది ప్రాన్సుదేశమును వునరుద్ధారణము చేయవలసినదని తన కాజ్ఞాపించిన ట్లామె స్వస్నాది దర్శనములను బొందుచువచ్చెను. అవి యన్నియు నీశ్వరునియాజ్ఞలే యని యాచిన్నది నిశ్చయముగా నమ్మిన దనుట కణుమాత్రమును సందేహము లేదు.

‘క్రివాంటు’ ‘వెర్నూయ్’ అను స్థలములయందు జరిగిన యుద్ధములవలన ఛార్లెస్ యొక్కయాశ పూర్ణముగా నిరాశ యయినట్లు కానవచ్చెను. ఆనమయమునందే మనకథానాయిక యయినయీకావు చిన్నది తనకు దేవతాసాక్షాత్కారము లయినట్లు భావించి యానందింప నారంభించెను. ఒకనాఁ డామె తనతండ్రిపొలములోఁ గూరుచుండి యుండఁగా నెదుట నొకవెలుగు కానవచ్చి, యందుండి నీవు భక్తురాలవుగాను మంచిదానవుగాను నున్నయెడల దేవుఁడు నీకు మేలు

చేయు' నని పలికిన ట్లశరీరవాక్కుక్కటి విసవచ్చెను. ఇంకొకసారి యామె పొలములో పశువులను మేపుచుండఁగా వెనుకటివలెనే వెలుగొకటి కానవచ్చి యందులోనుండి రెండు దివ్యచుంగరవిగ్రహములు “నీవింగ్లీషువారిబంధమునుండి విముక్తికలిగింది ప్రాశ్నదేశము నుద్ధరింపవలసిన” నని పలికినట్లు భావగోచరమయ్యెను. ఈ రెండును మూఢభక్త్యావేశవిచశురాలయిన యాకస్యయొక్క చిత్తభ్రమకైక మూలకములే యయి యుండవచ్చునుగాని శుద్ధాంతఃకరణమైన యాకస్య కవి సత్యమైనయీశ్వరాదేశములే యయ్యెను. ఈకడపటి దర్శనమువలన హృదయ ముప్పొంగి యప్పుడును వీరావేశపరవశయయ్యెను. ఆక్షణమునకే యామె తా ననివాహిత యయి యావజ్జీవము కన్యగానే యుండునట్లును, దేవాదిదేవుఁ డయినయీశ్వరుడు దీనాతిదీన యయిన తన కనుగ్రహించినయాజ్ఞను జెల్లించుటకయి తన జీవమును ధారపోయు నట్లును, కృతప్రతిజ్ఞారా లయ్యెను. ఈసంగతి తండ్రికిఁ దెలిసినప్పు డతఁడు తన కూతున కున్నాదము కలిగిన దని భావించి, ఆమెను దండువెంట విడుచుట కంటఁ దన చేతులతో లోతునీటిలో నట్టేట విడిచెద నని పలికెను.

బెడ్ ఫోర్డుప్రభువు బర్గండ్ ప్రభువుయొక్క సాహాయ్యమును బొంది చార్లెస్సును జయించుటకు గొప్పసేనను బంపెను. దానికి శాలిస్బరీప్రభువు నేనాధిపతిగా నుండెను. అతఁడు చిన్నకోటలను పట్టణములను స్వాధీనము చేసికొని “ఆర్లియన్సు” అను గొప్పదుర్గమును ముట్టడివేసెను. ఈపట్టణము శత్రువులపా లయినపక్షమున, చార్లెస్ తన రాజ్యమును విడిచి స్వపక్షజన సహితముగా నడవుల పొలుగావలసిన వాఁడే. ఈపట్టణముయొక్క ముట్టడి 1428 వ సంవత్సరము అక్టోబరు నెలలో నారంభ మయ్యెను. ఈపట్టణము ముట్టడింపఁ

బడు నని ముందుగానే తెలిసియున రాజసేనలును పురజనులును దానిని గాపాడుట కయి సర్వసన్నాహములును యుక్తసమయముననే చేసికొని యుద్ధమునకు సంసిద్ధులయియుండిరి. ముట్టడించిన యింగ్లీషు సైనికు లెంతదైర్యోత్సాహములతోఁ బయిని బడినను ముట్టడింపఁ బడిన రాజభటులును పౌరవీరులును నిరుపమాన దేశాభిమానమహితు లయి ప్రాణముల కాశింపక సోరాడి యహితులను బురము చొరసేక దూరమున నిలిపిరి. పురబహిర్ద్వారమునఁ గలిగిన యీఘోరసమర మునం దింగ్లీషు సేనా నాయకుఁ డగు శాలిస్బరీప్రభువు నిహతుఁడు కాఁగా నాతనిస్థానమున నస్సోకుప్రభువు సేనాధిపత్యమును వహించెను.

ఈసమయమునం దామెకుఁ బూర్వరీతినే దేవతాదేశము లగు చునే యుండెను. ఆర్మియన్సుపట్టణముయొక్క ముట్టడిని విడిపించుట యొకటియు, ఛార్లెస్సును రీమ్సుసగరమునందు పట్టాభిషిక్తునిగాఁ జేయుటయొక్కటియు ఈరెండును దనకు దేవుఁడు విధించిన యాజ్ఞ లని యామె హృదయఫలకమునందు శిలాక్షరముల వలె దృఢముగా నాటుకొని యుండెను. తన కొనఁగఁబడిన యీశ్వరాదేశమును గూర్చి తల్లిదండ్రులతోఁ జెప్పుటవలనఁ బ్రయోజనము లే దని యెఱిగిన దయి, యామె సమీపగ్రామమునందు నివసించియుండెడు తన మేన మామ యింటికిఁ బోయి యాతని కడ తన మనస్సును విప్పి తనకు విధింపఁ బడిన కృత్యమునుగూర్చి వివరముగాఁ జెప్పెను. ఆచిన్నదాని యొక్క నిష్కళంకచరిత్రమును బట్టియు సత్యనంధతను బట్టియు నవ్యాజ్యదైవభక్తినిబట్టియు నామె మేనమామ యయిన లాక్సార్డు శైశవమునుండియు నామెను ప్రాణాధిక మయినప్రేమతోఁ జూచు చుండెను, అందుచేత నాతఁ డామె చెప్పినదంతయు విశ్వసించి

యామె సందేశమును బెలుపుటకయి సమీపపట్టణ మయిన 'వాకా
లియరు' నకుఁ బరిపాలకుఁ డయిన 'బాడ్రికోర్టు' దొరయొద్దకుఁ
బోయెను. ఆపరిపాలకుఁ డాతనిమాటలను విని పరిహసించి "యా
పిచ్చిపిల్లదానిని రెండు చెంపకాయలువేసి శీఘ్రముగాఁ తల్లిదండ్రుల
యొద్దకుఁ బంపివేయుము" అని హితోపదేశము చేసి గూతనిని బంపి
వేసెను. విఫలమనోరథుఁ డయి మరలివచ్చి మేనమామ యచ్చట
జరిగినవృత్తాంతమును జెప్పినను, ఆమె యెంతమాత్రమును నిరు
త్సాహురాలు గాక తానే స్వయముగాఁ బోయి బాడ్రికోర్టును దర్శించి
మాటాడెద నని వాకాలియరుపట్టణమునకు బైలుదేఱెను. మేన
మామయు నతనివెంటఁ బోయెను. ఆమె యాపట్టణమును జేరినతరు
వాత విచారించి యొక దొడ్డయిల్లాలిగృహమునందుఁ బ్రవేశించి మేన
మామ వెంటరానప్పుడు తానెక్కడకుఁ బోవలసివచ్చినను నొంటిగా
బోవక యాగృహిణిని వెంటఁ గొనిపోవుచు వచ్చెను. ఇచ్చటనే కాక
మఱి యెచ్చటకు బోయినను ప్రతిగ్రామమునందును విశుద్ధచరిత్రు
రాలైన యొకయుత్తమాంగనను దనకు సహాయురాలినిగాను సంత
కురురాలినిగాను జేసికొని యామెవెంట మెలగుచు వచ్చెను. ఈపట్ట
ణము చేరిన తరువాత మొట్టమొదట, నామె కామండలపరిపాలకుని
దర్శనము దొరుకుటయే కష్టమయ్యెను. దర్శనములభించిన తరువాత
నాతఁ డామె విన్నపమును సావధానముగాఁ జెవియిచ్చి వినుట యంత
కంటెను గష్టమయ్యెను. విన్నతరువాత నాతనిని తోడువడునట్లాప్పిం
చుట కష్టములలో నెల్ల నధికకష్ట మయ్యెను. ఆమె నిశ్చలభక్తియు
నేకాగ్రచిత్తతయుఁ గపటము లేని నిర్మలవర్తనమును జూచి పట్ట
ణము లోనివా రందఱును నాకన్య నిజముగా నీశ్వరసాక్షాత్కారము
గలభక్తురా లని నమ్మిరి. వాఁరితో ముఖ్యముగా ప్రముఖులయిన

గృహస్థులిద్దఱు తా మామెకు సాయము చేయునట్లు పూనుకొని యాపురపరిపాలకునిచేత రాజున కొక విజ్ఞాపనపత్రమును వ్రాయించిరి. ఆపరిపాలకుఁ డామెను రాజునొద్దకుఁ బంపుటలో జేసిన సాయమంతయు నొక ఖడ్గము నిచ్చుటతప్ప వే జేదయు లేదు. ఆమె మేనమామయు నాతనిమిత్రుఁ డొకఁడును ఋణము చేసి యామెకొక శ్వేతాశ్వమును గొనియిచ్చిరి. ఆమెకుఁ దోడుపడిన పురవాస్తవ్యులలో నొకఁ డామె ప్రయాణస్వయములను భరించెను. తానప్పటినుండి పురుషవస్త్రములను ధరించున ట్టిశ్వరాజ్ఞ మైన దనిచెప్పి యామె యిట్టివస్త్రములను ధరించెను. ఇట్లామె పురుషవేషమును దాల్చి యశ్వారోహణము చేసి యీశ్వరచిహ్నిత మైనధ్వజమును భుజమున ధరించి రాజసందర్శనార్థము బయలు వెడలెను. ఈ చరిత్రారంభమునందు వేయఁబడినది యీమె యప్పటిరూపమే.

ఈ పట్టణమునకు వచ్చినప్పటినుండియు తోడుపడుచుండిన యిద్దఱు పెద్దమనుష్యులును మఱినలుగుడును నామె కంగరక్షకులుగా నామెవెంట బయలుదేరిరి. చుట్టుపట్ల ప్రదేశము లన్నియు శత్రు మయము లై యహితపక్ష మవలంబించిన వయి యుండినందున శత్రువుచేతిలోఁ జిక్కుదు మన్నభయము చేత వారప్పుడు సాధ్య మయినంత వఱకు రాజమార్గములను గ్రామములను తొలగి, మనుష్యులు సాధారణముగా నడవని పెడ దారులలో మహారణ్యములలోను బడి పోవలసినవా రయిరి. ఇట్లు ప్రయాసపడి కొంతదూరము పోయినపిమ్మట లోయిరునదిని దాటి రాజున కనుకూలురయి యున్నప్రజలు గలదేశమును బ్రవేశించిరి. అప్పు డామె తా నార్ణియస్సునగరమును విడిపించుటకును ఛార్లెస్సును సింహాసనాసీనునిగాఁ జేయుటకును దేవునిచేఁ బంపఁబడి

నట్లు బహిరంగముగాఁ జెప్ప నారంభించెను. అది మూఢవిశ్వాస మత్యధికముగా నుండినకాల మగుటచేత నాచిన్నది చెప్పెనుకథ యెంత యద్భుతముగాను విశ్వాసానర్హముగాను గానఁబడినను సందేహపడక యెల్లవారును దానిని నమ్మి మనదేశమును రక్షించుట కయి దేవునిచేఁ బంపబడినదేనదూతి వచ్చుచున్నదని శ్రోతృపాదుగు లిది గుంపులుగుంపులుగా వచ్చి చూచి గుఱోషి నుచుండిరి. ఆ సమ యమునకు దు రాజు చినాన్తోట నుం గుడి, శత్రువులు తానున్న దుర్గమును మెట్టడింతు రన్న భీతిచేత వాల్లమున్ పురక్షణ ముత్సముచ విడిచిపెట్టి తాను గహనదేశములకుఁ జాతిపోఁ కలఁ దను గాని కొందఱు దేశాభిమానులప్రోత్సాహముచేతఁ గొంగిదైర్వము పహించి యప్పటి కచ్చటనే నిలిచి యుండెను ఇట్టిస్థితిలో జోన్కన్న చేరువగాను నును జేరి తాను వచ్చుచున్న వార్తను ముందుగా రాజునకుఁ జెప్పివుచ్చెను. ఆమె చినాన్ దుర్గమునకు వచ్చుట కుత్తిరువు వెంటనే పుట్టెనుగాని యామెకు దర్శనమిచ్చుటమాత్ర మాగోచరమోఁ బడెను. మంత్రుల లోఁ గొందఱ తామెక్షుద్రదేవతోపాసకురాలైన నమాయలమారి యని పలికిరి; కొందఱ తామె చిత్తభ్రమణముగల యున్నాదిని యనిపలికిరి; పలువు రామె యెట్టిదయినను మన కిట్టిసమయమునందు సన్నిధికి వచ్చిన సాహాయ్యమును నిరాకరించుట యవివేకమని పలికిరి. కడపట నామెను గొన్నిప్రశ్న లడిగి యుత్తరములను బడయుటకయి యొక సభ నియమింపఁబడెను. ఆమెనుబరీక్షించియాసభవారిచ్చిన యభిప్రాయ మామె కనుకూలముగా నుండినందున డోలాయమానమాననుఁ డయి యుండిన యాచిటుతరాజు తుద కామెను దర్శనమిచ్చుట కంగీకరిం చెను. రాజామెను మోసపుచ్చవలెనన్న యుద్దేశముతో నామె తన దర్శనమునకు వచ్చినప్పుడు తాను సామాన్యవస్త్రములను ధరించుకొని

దిగువను గూర్చుండి యుండి తనయాస్థానములోని దొరలును నొప్పి వేషములు వేసి వారి నున్న తస్థానములయందును గూర్చుండఁబెట్టి యుండెనట. ఆమె తత్సూర్యము రాజమొగ మెప్పుడును జూచి యెఱుఁగని దైనను వేషనూత్రముచేత భ్రమపడక తిన్నగా రాజుకడకే పోయి యాతనికి మ్రొక్కి “ఓ మహాప్రభూ, నీకును నీరాష్ట్రమునకును; సాయము చేయుటకు దేవునిచేతఁ బంపఁబడిన జోన్ కన్యను నేను. రీమ్సునగరమునందు నీ వభిషక్తుఁడ వగుచువని ప్రకటించుటకు నే నాజ్ఞాపింపఁబడినదానను. ఇంగ్లీషువారితోఁ బ్రతిఘటించి యుద్ధము చేయుటకు నేను సంసిద్ధురాలనయి యున్నదానను.” అని ధీరస్వరముతోఁ బలికెను. ఆమాటలవలన రాజునకును సభ్యులకును నత్యంత ప్రమోదములు కలిగెను. ఈయద్భుత మిట్లుండగా జనులపిల్వాలమును బురికొల్పినవలె యప్పు డింకొకటి నడచెను. తనసమీపము నుండి యామె నడుచుచుండినప్పుడు సైనికుఁ డొకఁ డామెనుగూర్చి మోటుగా మాటాడఁగా, “ఓయీ! మృత్యువత్యానన్న మయి యుండ నీ కింత త్రుళ్లు పాటు తగునా?” యని యామె వానిని మందలించెను. ఆభటుఁ డాదినముననే నదిని దాటునప్పుడు మునిగిపోయి మరణము నొందెను. ఈ దైవఘటననుబట్టి యామె యానాగతము తెలిసినమహాత్మురాలని యెల్లవారికిని సమ్మతము కలిగెను. ఈ వర్తనమును నిపుణముగా పరిశీలించినకొలఁదిని భక్త్యుత్సాహముగా యందు నిష్కళంకురాలని తేటపడినను యుద్ధతంత్రములయందుఁ ని రాజ్యాంగవ్యవహారములయందుఁగాని విశారదురాలు కాదని ముక్తివర్గమున కభిప్రాయము కలిగెను. అందుచేత ఛార్లెస్ మరల సందేహంబోధితమనన్కుండయి యామెసహాయ్యము సంగీకరించుటను గూర్చి యాచార్యసభ వారికి విజ్ఞాపనమును బంపెను. వారామె జన్మ

స్థలమైన డోమ్రెమిగ్రామమునకు మనుష్యులను బంపి యామె పూర్వ
వృత్తమును పూర్ణముగా విమర్శించి యామెచరిత్రము శంకరహిత
మయినదని తెలిసికొని రాజాపుణ్యకన్యయొక్క తోడ్పాటును నిస్సంశ
యముగా నంగీకరింపవచ్చునని శ్రీముఖమును బంపిరి. ఈ యాలోచన
నలతోను సందేహములతోను రెండుమాసములు గడచినతరువాతఁ
దగినయేర్పాటులు చేసి కవచ మొకటియు నొక దేవాలయమునందుఁ
జిరకాలమునుండి మూలఁబడి యుండిన పవిత్రఖడ్గ మొకటియు తదభీ
ష్టానుసారముగా జీసన్యొక్కయు తల్లియొక్కయు విగ్రహములు
వేయఁబడిన ధవళధ్వజ మొకటియు రాజామెకిచ్చి యుద్ధయాత్ర కనుజ్ఞ
యిచ్చెను. ఆమె ప్రాయ మిప్పుడు పదునేడు సంవత్సరములు. విశ్వా
సార్థు లయిన కతిపయవీరభటు లామె కంగరక్షకులుగా నియమింపఁ
బడిరి. ఆమె యాశ్వారోహణచేసి కవచాదులు ధరించి వీరభటునివలె
బురుష వేషముతో బైలువెడలఁగానే యావఱకు నిరాశులయి పతా
యితులైన సైనికు లందఱును నామె కీశ్వరసాహాయ్య మున్నదన్న
సంపూర్ణ విశ్వాసముతో ధైర్యోత్సాహము గలవారయి వీరావేశము
నొంది మరల నామెచుట్టును జేరనాగిరి. ఇట్లు చేరిన వీరవార మశ్య
ల్పకాలములోనే యాటువేలవఱకును బెట్టిగెను.

ఈవఱకు నేనానాయకులుగా నుండినవారే యీ నేనను
నడవవలయునో జోన్కన్యయే నడవవలయునో యని శంక గలిగి
నప్పు డామెయే నడవవలయు నని జనసంఘము పట్టుపట్టుటచేత
లోపల నిష్ఠము లేనివారయినను, నేనాధిపతులు పయి కామెకు
లోఁబడి యామె యాజ్ఞానుసారముగా నడవవలసినవారైరి. ఆమె
మొట్టమొదటఁ జేసినపని తనదండువెంటవచ్చిన చెడునడతగల పడఁతుల
నందఱిని వెడఁగొట్టివేసి, సైనికులనందఱిని తమదోషముల నీశ్వరునికి

నివేదించి క్షమింప వేడుకొనునట్లు చేసి యుద్ధమునకు సంసిద్ధులను జేయుట ఆమె బ్లాముస్ పట్టణమునుజేరి యక్కడనుండి యార్జియన్సు పురమునకు మట్టజి వేసియున్న యింగ్లీషు సేనాధిపతులకు దేవుని యాగ్రహమునకు పాత్రులుగాక శీఘ్రముగా పట్టణమును విడిచి తొలగవలసినదని గూజ్జాపించుచు లేఖను బంపెను. ఇంగ్లీషు సేనా నాయకు లామెయుత్తరమును తిరస్కారభావముతోఁ జూచినట్టు నటించిరి. కాని యామె యమానుషశక్తినిగూర్చిన యద్భుతకథ లనే కము లీవఱకే వినియున్నంగున నామె యాశ్వరసాత్మాత్కారబలమో యుద్రదేవతా వశీకరణశక్తియో కలయవిజేయురా లని హృదయము లలో నమ్మియుండిరి. ఆమె యాపట్టణమును జేరునప్పటికి చీకటి పడెను; గాలి ప్రతికూలముగా వీచుచుండెను; వాన జోరునఁ గుఱియు చుండెను. అటువంటి సమయమునందు నదిని దాటుటకు సేనాధి పతు లిష్టము లేనివారుగా నుండిరి. ఆమె సర్వమును ననుకూలముగా నుండునని పలికి పడవలెక్కి తక్షణమే నదిని దాటుట కాజ్ఞాపించెను. ధ్వజ పటమును జేతఁ బట్టుకొని ముందుగా నామె యొక పడవ లోనికి దుముకఁగానే సంశయింపక యామె వెంబడినే సైనికులెల్ల రును మహోత్సాహముతో పడవలవంక నడచిరి. ఇట్లు పడవలెక్కి యార్జియన్సు పురవాసులనిమిత్తమయి తెచ్చిన భోజనపదార్థములను గొని నదిని తరించి సైనికు లామె చెప్పిన ట్లొక్క గడియలో నురక్తి తముగా నావలియొడ్డును జేరఁగలిగిరి. ఆమె యాప్రకారముగా శత్రు వుల శిబిరముల చెంతనుండియే తనసేనలతో నడచి వారిని తప్పించు కొనిపోయి 1829 వ సంవత్సరము ఏప్రియల్ నెల 29 వ తేది రాత్రి యెల్లవారు నద్భుతపడునట్లుగా నార్జియన్సుపురమునఁ బ్రవేశించెను. ఆమె యట్లు పురప్రవేశము చేయుఁగానే రక్షకురాలు వచ్చెనని పథ

మానంద భరితులయి పౌరులందఱు నాబాలగోపాలము నొందొరులను
ద్రోచికొనుచు నడచి యామెను సంవర్షింపవలెనన్న కుతూహలముతో
నామెచుట్టును మూగిరి: అప్పటి కర్థరాత్ర మయినను మార్గా
యాసముచేతఁ గడు బడలియున్నను విశ్రాంతినొందఁగోరక యామె
కరదీపికలు వెలుఁగ ముందుగా దేవాలయమునకుఁ బోయి యచ్చట
భక్తిపూర్వకముగా దేవునిఁ బ్రార్థించి కృతజ్ఞతాభివందనములు
సమర్పించి, యటుపిమ్మట నాపట్టణమునో నత్సంత పుణ్యశీలయని
ప్రఖ్యాతిగన్న యొకయుత్తమ గృహిణి గృహమునకుఁ బోయి యామె
యొద్ద శయనించెను.

మఱునాటి ప్రాతఃకాలమునందు నిద్రనుండి లేచినతరువాత
నామె యుద్ధమునకు సంసిద్ధురాలయి బయలు వెడలెనుగాని జాలి
గుండెగలది యగుటచేత నిష్కారణముగా ప్రాణహాని కలుగుట
కిష్టము లేనిదయి లోబడవలసిన దని శత్రుసేనాధిపతి కొక యుత్తర
మును వ్రాయించి దాని నొక బాణాగ్రమునఁ బట్టించి వింట సంధించి
శత్రు సేనామధ్యమునఁ బడునట్లు విడిపించెను. అంతేకాక తాను
వంతెనపొడుగునను నడచుచు నుచ్చైస్వనముతో ముట్టడిని విడిచి
తొలఁగిపోవలసినదని యింగ్లీషు సేనలకు విసఁజుడుఁట్లుగాఁ గేకలువేసెను.
అయినను శత్రుసేనాధిపతు లిప్పుడును వెనుకటివలెనె యామె
యుత్తరములను గాని మాటలను గాని నరకుచేయక యవమాన
వాక్యములు పలికి యామెను బరిహసించిరి. పయికి వారెంత బింక
మును జూపినను లోపలవారు భయభ్రాంతులు కాకుండినవారు
కారు. జోన్ కన్య తన విజయధ్వజమును బైకెత్తుకొని ధనుర్విముక్త
మైన బాణమువలె సెంటులూపుకొట్టవైపు శత్రు సైన్యములమీఁదికి
గుట్టమును దుమికించెను. సైనికులును ధైర్యోత్సాహములతోఁ బరు

గిడి వైరివారమును దలవడిరి. నూనెగంటలు కాలము ఘోరయుద్ధము జరిగిన తరువాత నింగ్లీషువారు పరాజితు లయిరి. జోన్ కన్యదయార్ద్ర హృదయముతో నడ్డుపడి కాపాడినవారు నలుచది యేబదిమంది కాక కోటలోని యింగ్లీషు సైనికు లందఱును సంహరింపఁ బడిరి. మఱునాఁడు పండుగుదిన మగుటచేత యుద్ధము నిలుఁబడినందున, జోన్ తన పక్షమువారితోఁ గలఁగి యీశ్వరప్రార్థనలతోను భజనలతోను నాఁడు కాలము గడపెను. మఱునాటి యుపకాలమున నెప్పటిమట్లు తన జయపతాకతో జయలక్ష్మి సాకారయయియున్న నేరాముఖము నలంకరింపఁగా లాహైర్ మొదలగు ఫ్రెంచి నేరానాయకులు తమసైన్యములతో శత్రువుల కభిముఖముగా నడచిరి. నాఁడు పగలంతయు మహా హవము జరిగి యెక్కడఁజూచినను జోన్ నేనలకే జయము కలుగుచు రాఁగా సాయంకాల చుగుసప్పుటికి బాస్టిల్ దుర్గముకంటె తక్కు శత్రువులకోట లన్నియు ఫ్రెంచివారి యధీనము లయ్యెను. ఆమె యాచారీ పట్టణముననుఁ బోయి సుఖనిద్రపొంది తెల్లనాటుకామున మరల యుద్ధయాత్రకు వెడలెను. బాస్టిల్ దుర్గమును సాధించుట యసాధ్యము గనుక స్వల్పసైన్యముతో దానిపై వెడలుట కర్తవ్యము కాదని హితముచెప్పి నేనాధిపతు లామెను నిరుత్సాహపఱిచినను, ఆమె యణుచూత్రమును వెనుకంజ వేయక లగ్గులువట్టి యాకోట సాధించుటకు నిశ్చయించి యాకోటవంక నడచెను. కోటముం దామె విగ్రహము కంటఁబడఁగానే ఫ్రెంచిసైనికులయొక్క దేహము లుప్పొంగి పోయెను; ఇంగ్లీషు సైనికులయొక్క గుండెలు పగిలిపోయెను. అది చదువుకొన్నవారు చదువుకొననివారును గూడ నేకరీతిగా మంత్రములను మహిమలను నమ్మినకాల మగుటచే, నామె యుద్ర దేవతల తోడ్పాటు కలదని యింగ్లీషునేనలలో నెల్లను నమ్మకము

వ్యాపించెను. లగ్గులు పట్టుట కయి స్వయముగానే యామె నిచ్చెన
యెక్కి కోటగోడమీదికిఁ బ్రాకు చుండెను. అప్పుడు శత్రువులచే
విడువఁబడిన బాణమొకటి వచ్చి కంఠమునందఱ గ్రుచ్చుకొనఁగా నామె
పట్టువదలి జలపూర మయిన క్రింది కందకములో తలక్రిందుగా
కూలెను. ఇంగ్లీషువా రామెను బట్టుకొనుటకుఁ బ్రయత్నించిరి గాని
యింతలో నామె పక్షమువారువచ్చి యామెను సురక్షిత మయిన
స్థలమునకుఁ గొనిపోయిరి. గాయముయొక్క బాధచేత నామె కన్నుల
నుండి కొంచెము నీరు కాతెను గాని యామె వెంటనే ధైర్యమువలం
బించి తనచేతులతోనే బాణము నూడఁ బెట్టికొని కట్టుకట్టించుకొని
మరలరణరంగమునఁ బ్రవేశించెను. తాను గాయపడుదు నని యామె
యీవఱకే చెప్పియుండి నందున సైన్యములో నిందుమూలమునఁ
గొందలపాటు వుట్టలేదు. ఆమె యాకస్మికముగా మరల సమరతల
మునఁ బొడచూపఁగానే శ్రేంచిసైనికుల యంతరంగము లగ్భుతప్రమోద
రసతరంగితములయి ద్విగుణితోత్సాహవంతము లయ్యెను. తాము
కోటగోడనుండి కూలఁద్రోయుటచే నరచచ్చిన దనుకొన్నకన్న కన్నుల
యెదుట మరలబ్రత్యక్షము కాఁగానే యింగ్లీషుసైనికులస్వాంత
ములు భయభ్రాంతములయి దిగుణీకృతవిరుత్సాహవంతము లయ్యెను.
భయజ్వరావేశవివళు లైనయీసైనికులు కొందఱు మృత్యువు తమ
మొగములవ్రేలఁగా వివర్ణులయి ప్రతిపక్షులపక్షమున దేవత లాయుధ
పాణు లయినిలిచి తమసేనలను తుత్తుమురుగా నఱకుచుఁ దమ
మ్రోలఁ గనఁబడు చున్న వారని సంధి యెత్తినవారి వలెఁ బ్రల
పించుచుఁ గాలునేతు లాడక వెట్టిచూపులు చూచుచు తడఁబడఁ
జొచ్చిరి. ఆసంక్షోభమును జూచి యింగ్లీషు సేనానాయకుఁ డగుగ్లాడ్సు
థేలు తనసేనలోనెల్ల శూరాగ్రేసరు లనఁదగిన వీరభటులను వెంటఁ

గొని కోటలోవలఁ బ్రవేశించి పోరాడవలె నన్న చింతతో వంతెన మీఁదనుండి కోటగవనివంకఁ బోవుచుండఁగా, జోన్ కన్య యాతనిని తారసించి యింతట నయినను లోబడవలసిన దని యాజ్ఞాపించెను. అతఁ డామె మాటలను లక్ష్యముచేయుక ముందువంక నడచుచుండఁగా ప్రెంచివారు వేసిన ఫిరంగిగుం డొకటి తాఁకి వంతెన విటిగి దానితో సేనాధిపతియు పీఠభటులును నదిలోఁ గూలి సంఘాతమరణము నొందిరి. ఇంతటితో సంపూర్ణవిజయము ప్రెంచివారికిఁ గలిగెను. హత శేషు లెదిరింపనయినను బ్రయత్నింపక కాలుచేతులు కట్టి యొప్పింపఁ బడినవారి వలె ప్రెంచి సైనికులకు దాను లయి లోబడిరి. ఈ మూడుదినముల యుద్ధములోను నింగ్లీషు సైనికులు దాదాపుగా నేడని మిదివేలు మృతినొందిరి. ఇట్లు నిరుపమానవిజయశోభిత యయి యామె స్వసైన్యముతోఁ బురప్రవేశము చేయునప్పుడు పౌరుల జయ జయనినాదములు మిన్న ముట్టెను; ప్రతిదేవాలయమునందును విజయ నూచకము లయినజయఘంటలు మ్రోగెను. ఆమె యిట్లు ప్రజల సాధువాదములతో దేవాలయమునకుఁ జని నవినయముగా దేవునిఁ బ్రార్థించి కృతజ్ఞతాపూర్వకవందనశతము లర్పించెను. ఇప్పటికి జోన్ చేసిన మొదటిప్రతిజ్ఞ నెఱవేఱినది. ఈశ్వరునియెడల నవ్యాభక్తి విశ్వాసములు గలయొకప్రాణి లోకములో నెంతటి యద్భుతకార్య ములను నిర్వహింపఁగలుగునో దీనివలనఁ దేటవడెను గదా! ఈవిజయ దినము మొదలుకొని జను లీమెను “ఆర్లియన్సుకన్య” యని పిలువఁ జొచ్చిరి.

జోన్ కన్య యార్లియన్సునగరముయొక్క ముట్టడిని విడిపించిన మఱునాఁడే తన ప్రతిజ్ఞాశేషమును నెఱవేర్చుట కయి బైలుదేఱఁ బ్రయత్నముచేయ నారంభించెను. రీమునగరమునందు ఛార్లెసును

జోన్ కన్య.

పట్టాభిషిక్తునిగాఁ జేయువఱకును తన కీశ్వరుఁ డిచ్చినయాజ్ఞను తాను చెల్లించి నట్లు కాదని యామె దృఢముగా నమ్మియుండెను. అందు చేతఁ దనకుఁ గలిగిన గెలుపున కుబ్బకయు దారి బడలికను గణన చేయకయు మెయినెల పదవతేదీనే యామె యాగ్నేస్సనగరమునువిడిచి బ్లాయిన్ పట్టణమును జేరెను. అక్కడనుండి యామె యెంతసేనముగాఁ బ్రార్థించుచు లేఖల నంపినను ఛార్లెస్సు త్రోవపొడుగునను బహు స్థలము లింగ్లీషుసేనలచే నాక్రమింపఁబడినందున తానున్నతావు కదలి రీమ్సునగరమునకు వెడలసాహసంపకుండెను. అది యట్లుండ నిచ్చట

నార్లయన్మనగరములోని నేనాధిపతులు తాముకూడఁ గొన్ని విజయములనొంది పెరు పడవలయు నని యింగ్లీషు నేనాధి పతియైన నస్సోకు ప్రభువుచే రక్షింపఁబడుచుండిన జార్జోదుర్గ మును సాధింపఁబడినది నేనలతో వెడలి బహుదినములు పోరాడియు నేమియు చేయలేకపోయిరి. ఈవార్త తెలియఁగానే జోన్కన్య వారి సాయము నిమిత్తమయి వచ్చెను. ఆమె రాకవలన ఫ్రెంచిసేనలలో నుత్సాహ మపరిమితము కాఁగా నవలీలగా విజయము కలిగెను. అక్కడ జరిగిన ఘోరయుద్ధమునందు నస్సోకుప్రభువు పట్టుకోఁబడి కారాబద్ధుఁడుగాఁ జేయఁబడెను. ఇట్లు జార్జోదుర్గము లోఁబడగానే యితరదుర్గములను రక్షించుచున్న యింగ్లీషు సైనికులు శత్రువుల నెదిరించుటకై నఁ బ్రయత్నింపక యింతవఱకును మహాదైర్యశాలియని ప్రసిద్ధిగన్న టాల్బా టనుతమసేనానాయకునితోఁ గలిసి పలాయితు లయిరి. పాటో యను గ్రామమువద్ద జరిగినమహాయుద్ధములో స్కెల్సు ప్రభువు, హంగరుఫోర్డు ప్రభువు, టాల్బాటు మొదలయిన ప్రసిద్ధు లయిన యింగ్లీషు సేనానాయకులు జోన్కన్యకు లోఁబడిరి. దైవ మాయ యేమోగాని యాయుద్ధమునం దింగ్లీషు సైనికులు రెండు మూడువేలమంది చంపఁబడినను ఫ్రెంచిసేనలలో నొక్కఁడే హతఁ డయ్యెనట! జయము సంపూర్ణము కాఁగానే జోన్కన్య తన సైనికు లను వారించి వృథాసంహారమును మాన్పి గాయపడినవారి గాయము లకు చికిత్సలు చేయుచు, ప్రాణోత్క్రమణదశయం దున్నవారి కీశ్వర భక్తినిగఱపి చిత్తశాంతిని గలిగించుచు, నుత్సాహముతోఁ బనిచేయఁ జొచ్చెను. తరువాత నామె సల్లే యను స్థలమునం దున్నరాజును గలిసికొని యీనూతన విజయవార్తను స్వయముగాఁ దెలిపి, పట్టాభి షేకార్థము తత్తణమే బైలువెడలునట్లు రాజును ఋరికొల్పెను.

ఛాలైన్సు మనస్సులో భయమునిడువనిచాడయినను, ఆమెకు మాటు
 మాట చెప్పలేక జీన్ పురమువద్ద పదిపండ్లనువేసి, నేనలను గూర్చు
 కొని యామెవెంట రీమ్సునగరమునకుఁ బోవఁ బ్రకూణ మయ్యెను.
 అతఁడు జోన్ కన్యయొక్క యమూల్యసాహాయ్యముచేత తోవపొడు
 గునను నున్న ట్రాయిస్ మొదలయిన పట్టణముల ననాయాసముగా
 స్వాధీనము చేసికొనుచుఁ బోయి జూలయి నెల 16 వ తేది సాయం
 కాలము జోన్ కన్య యశ్వారూఢయయి తనవ్రక్కను జనఁగా నుర
 క్తి తముగా రీమ్సునగరమునందుఁ బ్రవేశించెను. ఆమెనునాడే రాజు
 యొక్క పట్టాభిషేక మహోత్సవము మహావైభవముతో నడచెను.
 పవిత్రమైన యీసంస్కారము జరుగుచున్నంతవఱకును జోన్ కన్య తన
 ధ్వజపటమును జేతఁబట్టుకొని రాజువ్రక్కను వేదికకడ నిలువఁబడి
 యుండెను. ఈవైదికకర్మ ముగియఁగానే యాకన్య దేహము పులకింప
 కన్నుల నానందబాష్పములు గాఢ వినయముతో రాజుపాదముల
 మీఁదఁ బడి “ఓమహారాజా! ఆర్లియన్సు నగరముయొక్క ముట్టడి
 విడుటయు మీరిక్కడ పట్టాభిషిక్తు లగుటయు నామూలమున జరగ
 వలెనని యుద్దేశించిన భగవత్సంకల్పము నెఱవేఱి నేను ధన్యురాల
 నైతిని.” అని విన్నవించెను. ఈశ్వరుఁడు తనకు నియమించిన యాజ్ఞ
 పూర్ణముగా నెఱవేఱినందునఁ దా నిఁకఁ యూరికిఁ బోయి తొంటి
 యట్ల యుండుటకయి యామె యభిలషించెను. ఆమె యక్కడనున్న
 సమయములో నామె తండ్రియు మేనమామయు సచ్చటికి వచ్చిరి.
 వారిని జూడఁగానే స్వగ్రామమునకుఁ బోవలె నన్న యభిలాషము
 మఱింత హెచ్చఁగా వారివెంట తొమ్మెమిగ్రామమునకుఁ బోవ
 ననుజ్ఞ యియ్యవలసినదని యామె రాజును బ్రార్థించెను. అయినను
 రాజు బామెవలన నింకను మేలును బొందవలె నన్న యాశతో నామె

పోక కనుమతింపక పోయెను. అందుచేత లోపలఁ దన కెంత యిష్టము లేకపోయినను, ఈశ్వరుఁడు తన్నుఁ జేయుమన్న పని యంతే యని నమ్మిన దైనను, రాజాజ్ఞ నుల్లంఘింపఁజాలక యందు నిలువవలసిన దయ్యెను. రాజు మూడుదినములు రీమ్సనగరమునం దుండి యచ్చట నుండి జోన్ కన్య వెంటరాఁగా నైదుశ్రోనులదూరములోనున్న యొక పుణ్యస్థలమునకు తనకృతజ్ఞతను దెలిపి యీశ్వరునికి వందనములు సమర్పించుటకయి పోయెను. అతఁ డచ్చట నున్నప్పుడు జోన్ కన్యను బిలిచి కావలసినవరములను గోరుమని ప్రార్థించెను. ఆమె తన గౌరవము నిమిత్త మయి యియ్యఁ దలఁచిన బిరుదులను బహుమానములను సమస్తమును నిరాకరించి తన గ్రామమువారి కప్పటినుండి పన్నులు లేకుండ ననుగ్రహింపవలసిన దని వేఁడెను. ఆమె కోరినట్లప్పు డనుగ్రహింపఁబడిన రాజకాసనము తరువాత నన్నూఱు సంవత్సరములవఱకు నవిచ్చిన్నముగాఁ జెల్లెను.

రా జిట్లు విజయయాత్రలు చేయుచు ప్రాన్యదేశమునకు రాజధానియైన పారీసు నగరమును సమీపించెను. జోన్ యుద్ధముల యందు మునుపటివలెనే ధైర్యసాహసములను సహనమును గనఁబఱుచు చుండినను, తా నీశ్వరాజ్ఞానుసారముగా వర్తించుచున్నదాననని భావింపనిదయి యప్పటి యుత్సాహమును మాత్రము లేనిదయి యుండెను. రాజు సెంటు డెనిస్ దుర్గమునుండి తన పూర్వరాజధానిని జూచెను. రా జాదుర్గమును విడిచి కదల నొల్లకున్నను జోన్ కన్య నేనలను నడుపుకొనిపోయి మొదటియగడితను చాచెను. అప్పు డా పట్టణము నింగ్లీషుసేనాధిపతులును బర్గండి ప్రభువును పదివేల సేనలతోఁ గా పాడుచుండిరి. ఆమె యగడితను చాటి కొంతదూరము సాగ

గానేముందు జలపూర్ణమయి దుస్తరమైన మహాపక్షి యింకొకటి కానవచ్చెను. ఆమె యక్కడనుండి పూర్వరీతినే పట్టణమును ప్రెంచి రాజు నధీనము చేసి లోబడవలసిన దని యింగ్లీషుసేనాధిపతుల కాజ్ఞాపించినను, వా రామాటలను సరకునేయక గేలి నేయఁచు శరవర్షమును గురిపింప నారంభించిరి. అక్కడనుండి వెనుక మరల వలసిన దని ప్రెంచి సైనికు లామెను ప్రార్థించిరి గాని యామె వెనుకంజ వేసినదికాదు. ఆమె కాలి కొక గొప్ప గాయము తగిలినను బాధ దుస్సహముగా నుండినను కాలుగదలుపక యొక దిబ్బ చాటున నిలుచుండి సేనలను ముందుకు నడవ నుత్సాహపరుచు చుండెను. చీకటి పడినతరువాత ప్రెంచిసేనానాయకుఁ డామెవద్దకు వచ్చి యామెను వెనుకకుఁ బంపివేసెను. ఈ యపజయమువలన హృదయము డెదరిన దయి యామె తా నిప్పు డీశ్వరాజ్ఞకు విరుద్ధముగా నడుచుచున్నందున ముందుగా దేవుఁడు తన కీయాపద్రూపమున హితోపదేశము చేయుచున్నాఁడని తలఁచి యొక ముందు యుద్ధ సంబంధమును వదలుకొన నిశ్చయించుకొనెను. ఆమె రాజుసన్నిధినుండి తొలఁగి స్వగ్రామమునకుఁ బోవఁదలఁచెనుగాని రాజును తదాస్థానమునందలి ప్రముఖులును సమ్మతింపక యందే కొంతకాల ముందు నట్లు బహువిధములఁ బ్రార్థించి యొడఁబడిచిరి. అంతట రాజుక్కడ నుండి వెనుక మరలి బోర్జెన్ పట్టణమునందు కీతాకాలము గడచువఱకును నిలిచెను. ఇక్కడ నున్నకాలములో రాజామెకు ప్రభీష్టమును నామెకుటుంబమున కంతకు ప్రభుపట్టమును నొసఁగి గౌరవింపెను. ఇట్లెన్ని గౌరవములు వచ్చినను జోన్ తన పూర్వవేషమును మార్చుకొనక, శుద్ధహృదయయై తనకాలము నిశ్చరసేవయందఁ గడపు చుండెను.

ఇంగ్లీషు సేనలును బర్గు డీప్రువు : సేనలును వచ్చి ఫ్రెంచివారి
దైన కాంపేనుదుర్గమును పట్టడించిరి. ఆపట్టణమును విడిపించుట
కయి కొంత సేనతోఁ బోయి జోన్ కన్య శత్రువులను తలవడెను. ఆమె
యుద్ధమునం దసన్యసాధారణశౌర్యమును గనఁబఱచి పోరాడినను
కడపట శత్రువులచేఁ బట్టుపడి కారాబద్ధురాలుగాఁ జేయఁబడెను.
ఆమెపాటును జూచి తమప్రాణము లైన నిచ్చి యాధీరురాలిని విడి
పింపనలసిన ఫ్రెంచిసైనికులు పౌరుషమును విడనాడి స్వప్రాణరక్ష
ణార్థము పారిపోయిరి. అప్పు డింగ్లీషు సేనలలో ఫ్రెంచిరాజ్యమంతయుఁ
దమకు లోఁబడినంత సంతోషము కలిగెను. ఆమె వచ్చునంతవఱకును
తా మెక్కడఁ జూచినను జయము పొందుచుంటి మనియు, తమ
యాపదలకెల్ల నామెయే మూల మనియు, ఆమె దయ్యములసాహ
య్యమునఁ దమ్ము పరాజితులను జేయుచువచ్చిన దనియు, ఆమెను
మరల ప్రాణములతో విడిచినవక్షమున తమమువ్వు నిశ్చయ మనియు,
ఇంగ్లీషువారు నమ్మి యామెయెడల నత్యంతక్రోధులయి యుండిరి.
అందుచేత నొకస్త్రీ యామె మంచికై న్నవభక్తురాలనియు నీశ్వర
ప్రసాదము గలదనియు చెప్పినంతమాత్రమున పారీసునగరమునం
దాస్త్రీని బ్రతికి యుండఁగా బట్టలకు నిప్పుఁటించి కాల్చి చంపిరి.

ఆఱుమానములు చేటసాలయం దున్నతరువాత జోన్ కన్య
నాకాలమునం దింగ్లీషురా జయిన హెన్రీ యున్నటువంటి రుయాన్
పట్టణమునకుఁ గొనిపోయిరి. యుద్ధమునందుఁ బట్టుపడిన శత్రువీరుల
నాదరముతోఁ జూచుట యాచార మయినను, ఇంగ్లీషువారు యుద్ధ
ధర్మములను పాటింపక నీతిమూలినవా రయి జోన్ కన్యయెడల మిక్కిలి
క్రూరముగాఁ బ్రవర్తించిరి; ఈమెకాళ్ళకు సంకెలలు వేసి పగలెల్లను
బంధించి యుంచుచు వచ్చిరి; రాత్రులు మొలకు బలమైనయినుప

గొలుసును జుట్టి కట్టి కదల మెదల నవకాశము లేకుండఁ జేయుచు
వచ్చిరి. వా రామెప్రాణముల నేలాగుననైనఁ దీయ నిశ్చయించు
కొన్నందున, దయ్యములను వశపఱచుకొని యీశ్వరద్రోహిణియయ్యె
నన్నమహాదోషము నామెయం దారోపించి విచారణనిమిత్తమామెను
మతాచార్యులయధికారమున కొప్పగించిరి. తాకికవ్యవహారానుసార
ముగా విమర్శించెడుపక్షమున నామెయం దారోపింపఁ దగిననేర
మేదియు లేదు. వారు చేయఁదగిన దంతయఁ గొంత విడుదలసామ్మను
స్వీకరించియో శత్రువులచేఁ బట్టుపడిన తమవారికి పరివర్తనముగానో
యామెను విడువవలయుట తప్ప వేఱేదియు నుండదు. ఈవిమర్శ
పయికి న్యాయముగాఁ గనఁబడుట కయి పన్నినతంత్రమేగాని
న్యాయాధికారులుగా నిర్ణయింపఁబడిన యాచార్యపీఠమువా రావఱకే
యామెకు ప్రాణాంతదండనమును విధింప నిశ్చయించుకొని యుండిరి.

ఆమె నావఱకు రహస్యముగపడునేనుమాటలు విమర్శించినను,
ఋహిరంగముగా విచారణ చేయుట కయి 1431 వ సంవత్సరము
ఫిబ్రవరినెల 21 వ తేదీని ధర్మాధికారులవద్దకుఁ దెచ్చి నిలిపిరి. ఆమె
పక్షమున వాదించుటకయి న్యాయవాదుల నెవ్వరి నంగీకరింప లేదు.
ఆమె కప్పు దున్న బలమంతయు తాను నిర్దోషురాలనని దృఢముగా
నమ్మి యుండుటచేఁ గలిగినదైర్యబలమును పరమేశ్వరభక్తిబలమును
ఈరెండుబలములును గలిగి యుండుటచేత నణుమాత్రమును జంకక
విపక్షులముందు నిశ్చలురాలయి నిలిచి యుండెను. వక్రస్వభావులైన
యాధర్మాధికారు లామె నేమామోషాయముచేతనైనను వంచించి
ప్రశ్నలువేసి పడఁదోసి దోషురా లనిపింపవలెనని కుతంత్రములువన్ని
కుయుక్తులు చూసి యేమేమో ప్రశ్నలు వేసిరిగాని యామె చెప్పిన
యుత్తరములలో దేనివలనను నామెయందు దోషారోపణము

చేయుట కవకాశము దొరకలేదు. నీవు పురుషవేషము నేలవేసితి నని వా రడిగినప్పు డామె యీశ్వరాజ్ఞానుసారముగా వేసితి నని యుత్తర మిచ్చెను. ఆమె యీశ్వరద్రోహిణి యని సిద్ధాంతము చేయుటకై యీయంశమే ప్రబలమయినట్టు వివేకహీనులైన యామతాచార్యుల దృష్టి కప్పుడు కనుపట్టెను. విచారణసమయమునం దామెవర్తనమును జూచుచుండిన యొక యింగ్లీషువాడు “యీయత్తమకన్య యింగ్లీషు జాతి దయ్యెనా యెంతటి శ్లాఘాన్యురాలుగా నుండును!” అని పలుకుచు నాశ్చర్యపడెను. అప్పు డామె ధర్మాధికారు లామెకు దయ్యాలమూరితనము నారోపించుచు పెండ్లిదొడు చేరములు మోసి పారీసునగరవిద్యార్థుగుగపీతమువాగు వారితీర్పును స్థిగవత్తినిరి. ఆమె చెఱసాలయం దుంచబడిన తరువాత సంవత్సరమున కనగా 1431 న సంవత్సరము మొయినా 24 న తేదీని మతాచార్యు లామె యవరాధినిగా నిర్ధారణము చేయఁజేసెనని బహిరుగముగాఁ దెలిపిరి. తన వాత వారసుదినముల కొక మతాచార్యుఁడు ధర్మాధికారులచే నిలుమిఁపఁబడి యామె యున్న కారాగృహమునకుఁ బోయి గూర్చియు ననే యామె గుఱునాన్పూయ నలి గుఱు శృంగారవర్గ శకుఁబెఱ్ఱ బడు నల్లు తీర్పు చేయఁజేసి దిప్పెను. తనకు విధిపఁచిన యాక్రూర మరణదండనవార్తను వినఁగానే ధైర్యమును గోలుపోయి యామె దీనముగా విలపించెనుగాని శీఘ్రముగానే మరల ధైర్య మవలంబించి శాంతచిత్త యయ్యెను. ఆమెధనాలులయిన యెరిమిదినందల యింగ్లీషుభటు లామెకు కాచి రాగా నామె నధస్థానమునకుఁ గొని పోబడెను. ఆమె త్రోవపొడుగునను తనయాత్మ నీశ్వరసమర్పణము చేయుచు భక్తిపూర్వకముగా నొనర్చిన నిష్కళంక ప్రార్థనలను విని చూడవచ్చినవార నేకులు కంట తడిపెట్టి యేడువసాగిరి; ఆమె కీశిక్ష

కలిగించుటలో సహకారు లయి యామె చావున జూచి సంతోషింప
వలెనని బతులుదేసినవారు సహిత మనేకులు గుండెలు పగిలి నడి
దారినుండి వెనుకకు మరలిపోయిరి. ఆమె వధ్యస్థానమునకుఁ గొనిపోఁ
బడునప్పటికే నిర్దయు లయిన మతాచార్యు లక్కడ కాష్టములను
బేర్పించి చితి నమర్చి తను క్రూరకీరాతకృత్యమును నెఱపుటకు సంసిద్ధు
లయి తమ ద్వేషాగ్నికి బలిపెట్టఁ దలచిన యానిర్దోషురాలి రాకను
వేచియుండిరి. దుఃఖిశర మయిన తరువాతి క్రూరహింసాకర్మమును
పించి చెప్పట యుచితము కాదు. ఆమె చిరీసయి కెక్కి, వెనుక
వయిపున పాతిపెట్టఁబడిన నిలుపుగుంజ కంటఁగట్టఁబడి నిలిచి, విస్పష్ట
మయిన కలతస్వరముతో తనదోషములను మన్నింప నీశ్వరుని ప్రార్థించి,
తనయెడల నపరాధు లయినవారి నంగతిని తమింప భగవంతుని
వేడి, యీశ్వరేచ్ఛ నెఱవేఱును గాక యని పలికి యూరకుండెను.
ఆమాటలు చెవినిఁ బడఁగానే యామె నపహాసింప నిశ్చయించుకొని
వచ్చినవారు సహిత మనేకులు కన్నులనీరుకార రోదనము చేయఁ
జొచ్చిరి; ఆమె క్రూరవధను గన్నులారఁ జూచి సంతోషింపవలె నని
వచ్చి యున్నతాననముల నలంకరించియున్న దయాశూన్య లయిన
మతాచార్యు లనేకు లచ్చట నిలువలేక బలివేదికను డిగ్గి వెడలిపోయి
రఁట! మతపిశాచావేశపరవశు లయి దయాధర్మదూరు లయి యుండు
మతాచార్యకీరాతులను మించు ప్రత్యక్షరాక్షసులు లోకములో వేటొక
రుండఁజాలరు గదా? కాష్టమునకు నివృంఢింపఁబడిన యబ్బుకాలము
లోనే త్రేతాగ్నులని చెప్పఁదగిన విరోధు లగు నింగ్లీషువారి శ్రోధా
గ్నికిని మతాచార్యుల ద్వేషాగ్నికిని ప్రజ్వలిత మయిన కాష్టాగ్నికిని
నిర్మల చరిత్ర యయిన యాసాధ్యమణియొక్క యనిత్యదేహ మాహుతి
యయ్యెను. ఈక్రూరహత్య ముగియునప్పటికెల్ల నెల్లవారి మనస్సుల

లోను తాము దేవదూతను నిష్కారణముగాఁ జంపి పాపము కట్టు
కొంటి మన్న విచారము కలిగెను. కొందఱా మెదేహము దహింపఁ
బడుటకు మాముగా తమ దేహములు దహింపఁబడిన మీలుగ నుండునని
తలఁచిరి. మూఢవిశ్వాసములును మతోన్మాదమును మనుష్యుల
మానుషత్వమును నూపుమాపి వారిచే నెటువంటి క్రూరకృత్యము
లను జేయుటపఁజాలవు? అటువంటి యమానుషశౌర్యమే యీకాలము
నందుఁ జూపఁబడినవత్తునున శత్రువులు నహిత మామెను న్లాఘించి
పూజించి యుండిరిగదా! ఈనరహత్య కొడిగట్టిన స్వదేశీయులైన
మతానాశ్చర్యమును పరదేశీయులైన యింగ్లీషు వారికిని నిది తీరనియప
కీర్తిగా నున్నది. పాపకార్య మెప్పుడును జయప్రదముకాదు. స్వప్ర
యోజకార్థముగాఁ దమపక్షమున చేరిన బర్గండీప్రభు వెదురు తిరుగుట
చేతను తుంతవ్యయముగాని యీక్రూరహత్యవలనఁ గలిగిన జనద్వేషము
చేతను క్రమక్రమముగా నింగ్లీషువారు ప్రాన్సుదేశములోని తమ
రాజ్యము నంతను నల్పనశిష్టముగాఁ గోలుపోయి స్వదేశమునకు
మరల వలసినవా రయిరి. ఆకన్యకామణివలనఁ దా నంత మహాప
కారము నొందియుఁ దన యుపకర్తి తన నిమిత్తమయి శత్రువులపా
లయి సంవత్సరకాలము చేరిసాలయం దుండినప్పు డామెను విడిపించుట
కయి ప్రయత్నింపక యుపేక్షించిన ఛార్లెస్ రాజును మిత్రద్రోహియు
మహాపాపియు నని చెప్పవచ్చును. ఇట్లు ఛార్లెస్ రాజ్యలాభమును
బొంది చిరకాలము పాలనము చేసినవాఁ డయ్యును మనశ్శాంతి లేక
తుదకుఁ దనకొడుకే తనకు విషముపెట్టు నన్న భీతిచేత నాహారమును
విసర్జించి పస్తుపడి కృతఘ్నున కర్హమయిన యపాత్రపుచావే చచ్చెను.
విమర్శ యని పేరుపెట్టి న్యాయాధికారుల మని ధర్మస్థానమునఁ గూరు
చుండి యన్యాయముగా నిరపరాధినికి మరణదండనము విధించిన

పాపము మనస్సులను బాధింపఁగా మతాచార్యసంఘమువారు 1456 వ సంవత్సరమున మరల రీఘునగరమునందుఁ గూడి పునర్విమర్శ చేసి వెనుకటితీర్పును త్రిప్పివేసి జోన్ నిరవరాధిని యప తీర్పు చెప్పిరి. దొంగలు వడినయాలు నెలలకు కుక్క మొత్తగినదన్నట్లు నిర్దోషిణి చంపఁబడిన యిరువది యైదు సంవత్సరములకు గురుపీఠమువారు చేసిన తీర్పు నంతని మెచ్చుకోవచ్చును! ఈసాధ్వియొక్క యశ్యద్భుత కార్యములను వర్ణించుచుఁ దరువాతి కవులు బ్రహ్మంధములను జేసిగి; శిష్య ద్దాయకులు నాటకములను గీతములను రచించి యూడి పాడి ; దేశమందంతటను బహుస్థానములయందు దామెను ప్రజలును ప్రభువులును ప్రతి రూపములను నిలిపిరి. యమాన్ పుగమునందు దాని ముగ్ధిలో నావాతి చేయఁబడిన వేదకయందు నుదర మునుననుండెడియు శిష్టుఁడె యామె గుణగర్వనము శిలాక్షరములుగా నిగసిగలాడు పాలరాయి పయిని చిత్రింపఁబడెను.

Mrs. ELIZABETH FRY.

ఎలిజెబెత్ ఫ్రైదొరసాని.

ఫ్రైదొరసాని 1780 వ సంవత్సరము మెయి నెల 21 వ తేదీని ఇంగ్లండు దేశమునందు జనన మొందెను. ఆమె తండ్రి పేరు జాన్ గర్నీ; తల్లి పేరు కేథరైన్ బెల్. ఆమె తల్లిదండ్రు లిరువురును ధనసంపన్నము లయి సుప్రసిద్ధము లయినవంశములయందు జనియించినవారు. తండ్రి మహాధనసంపన్నుడు; తల్లి విద్యారూపగుణసంపన్నురాలు. ఎలిజెబెత్ తనునది పసితనములో జననీజనకు లీమెకుఁ బెట్టినకన్యకానామము; ఫ్రైయనునది వివాహబంధమువలనఁ గలిగిననామము. తల్లిదండ్రు లకుఁ గలిగిన పండ్రెండుగురుబిడ్డలలో నీమె మూడవది. ఈమెకు తోడఁబుట్టినవాండ్రు నలుగురును తోడఁబుట్టిన పడుచు లేడుగురును నుండిరి. బాల్యమునం దీమె చుఱుకుఁదనమును నూత్నబుద్ధియుఁ గలదియేమైనను విద్యయం దంతగా శ్రద్ధవహించి పేరుపొందినది కాదు. శైశవమునం దీమె పుష్పములయందును నృప్తివైచిత్ర్యముల యందును, ప్రీతికలదయి, తల్లి పెంట సుద్ధ్యానవనమునందుఁ దిడుగు

నప్పుడు వృక్షలతాదులయొక్కయు పుష్పశల్యవాదులయొక్కయు
 సౌందర్యమున 'కాశ్చర్యపదుచు డెందమునం దానందించు చుండెను.
 ఉత్తమప్రవర్తనము గలదియు విద్యావతియు నైనతల్లి యొక్కనుగుణ
 సంపదనుఁ ట్టి యాచిన్నది దమూర్ద్రాశృవయ యు బీదలయొక్కయు
 వ్యాధిగ్రస్తులయొక్కయు సంద్యమి బోయు యుపచారములచేతను
 మంచిమాటలుచేతను వారి నాదరించుచు నుజ్జ్వలు. ఉగ్గుపాలనాటి
 నుండియు కరోపికారచింతను గలపిగి యాయుత్తమునకొని గోలు
 పోవలసినమగింపు పండ్లెండేండ్ల యీడుననే యాబొలికిని సంభ
 వించెను. ఇట్లు 1792 వ సంవత్సరమునగు మాతృమరణముఖము
 సంభవించునప్పటికి తల్లికుడుపునఁ బుట్టినసంక్రాంతిగురిలో సగ్రసంతా
 నమునకు పదునేడేండ్లప్రాయమును కనిష్ఠసంతానమునకు రెండేండ్ల
 యీడును నుండెను. ఈమెతండ్రి తనబిడ్డలు మంచివారును సమర్థు
 లును గావలె నన్నయభిలాషతో వారికి విద్యాబుద్ధులు నేర్పించుట
 యం దత్యంతశ్రద్ధ వహించుచుండెను. ఈమె చిత్రలేఖనమునందును
 సంగీతమునందును నాట్యమునందును మహాసమర్థురా లయ్యెను.
 ఈమెకంఠస్వరము కిన్నరస్వరమువలె నత్యంతమధురమై వినువారి
 వీనులకు విందు గొలుపుచుండెను. అశ్వారోహణమునందుసహిత
 మీమెకు నిరుపమాన మైనప్రవీణత కలిగి యుండెను. ఈమె తన
 యక్క లిద్దటివలె సంతకక్కనిది కాకపోయినను, పలుచని పొడవైన
 శరీరమును పట్టువలె మృదువైనదీర్ఘశిరోజములును కలకలలాడెడు
 నవ్వుమొగమును గలదై మొత్తముమీఁద రూపవతి యనఁదగినదిగానే
 యుండెను. ఈమె బాల్యావస్థలో తాను పట్టినపట్టేకాని యితరులు
 చెప్పినమాట వినకుండెడుస్వభావము కలదిగా నుండె నట! పెంకప
 ట్టని యాకాలములో నెల్లవారును భావించి గర్హించిన యాగుణమే

పెద్ద పెరిగినతరువాత నత్కార్కాదరణముగండలి నిర్నిరోధ మైన పూని కగా మాతీ యీమె కిమూల్యము జాలంకార మయి యెల్లవారల శ్లాఘ నకును యోగ్య మయ్యెను పదునాఱుసంవత్సరముల ప్రాయ మప్పు డీమెకు వచ్చిన యొక గొప్పవ్యాధి వలననే యీమెకు వరార్థవరత్వ మధిక మయినను, 1798 వ సంవత్సరారంభమున వినఁ దటస్థించిన యొక సుతగురువుయొక్క ధర్మోపన్యాసమువలన నీమె పునస్సృష్టి యైనట్లు పూర్ణముగా మాతీపోయెను. పదునేడేడ్లప్రాయమునం దుండిన యీమె యప్పుడు తనగ్రామములోని బీసబిడ్డల విద్యాభివృద్ధి నిమిత్తమయి యొకపాఠశాలను ప్రవృత్తమమున నొక్క పేదబాలు నితో నారంభించెను. ఆపాఠశాల దినదినాభివృద్ధిచొంది యల్పకాలము లోనే పెద్దదయి, ఆమె వివాహానంతరమున పితృగృహమును విడిచి భర్తృగృహమునకుఁ బోవలసినచ్చునన్నటి కెనుబదియేడుగురు బాలు రను బాలికలను గలది యయ్యెను. ఆపాఠశాలయందలి పిల్లలు విద్యా బుద్ధులయందు వృద్ధిఁ బొందుటయేగాక యీమెయం దత్యంతాను రాగము గలవారయి యీమె వియోగమునకు తల్లిని విడువవలసిన బిడ్డలవలెఁ బరితపించిరి. అంత పెద్దపాఠశాల నన్యులసాహాయ్యమును గోరక యొక్కతెయు నీమె యెట్లు నమర్థతతో నిర్వహింపఁ గలిగి నదో యాశ్చర్యముగా నున్నది.

ఈమె తనకు వందొమ్మిదియేండ్లు నిండినతరువాత 1800 వ సంవత్సరమునందు ఆగష్టునెల 19 వ తేదిన జోసఫ్ ఫ్రైయను నాతనిని వరించి వివాహము చేసికొనెను. అతఁ డొక గొప్పవాణిజ్య సంఘము నందు భాగస్థుఁడుగా నుండెను. ఈవధూనరు లిరువురును పరస్పరాను రాగము గలవారయి, శరీరములు బేర్తైనను మనస్సొక్కటియే యైన ట్లైకమత్యముతోఁ గలసి మెలసి నర్తించుచుండిరి. భర్తయం దవ్యా

జానురాగము గలది యగుటచేత భార్య హృదయపూర్వకముగా భర్తకు విధేయురాలయి తదాజ్ఞానుసారముగా మెలఁగుచుండెను. భార్యయందు విశుద్ధ ప్రేమయు గలవాడగుటచేత భర్తయు భార్య మాటయం దాదరము గలవాడయి యామె మనస్సు కనిపెట్టి యను కూలుడయి ప్రవర్తించుచుండెను. ఇట్లు ప్రతివిషయమునందును దంపతులమనస్సు లొక్కటి యయి యేకీభవించు చుండుటవలన గృహము నిరంతరసుఖవాయక మయి భూశలస్వర్గమువలె నుండెను. ఆమె గృహవ్యయములను గూర్చి సరియైన లెక్కలుంచి, భోజనవ్యయములు, వస్త్రములు, తోటఖర్చులు, నేవకులజీతములు, ధర్మము మొదలయినవి వేటువేటుగా పద్ధతు న్నాయుచు నేమియు దుస్వయము కాకుండ నాదాయవ్యయములను చక్కఁగా వినుస్కించుచుండెను; నేవకులయం దనురాగము గలదయి గారిమనస్సులు నొప్పింపక వారివలన నేర్పుతోఁ బనులు గొనుచు వారి ప్రేమకుఁ బాత్రురాలయ్యెను. విద్యావతులయిన యువతులు భర్తల కడగి యుండఁ నియు గృహకృత్యములను నిర్వహింపఁ జాలగనియు ప్రలపించెడు మన యార్యావర్తములోని యపూర్వబుద్ధిగఁకు లీకాంతామణియొక్క పవిత్ర చరిత్రమును జదివెయ్యెనను విదుషీ విమాపకలు గాక బుద్ధి తెచ్చుకొందురుగాక.

భర్తవలన నీమొకు పదునొకండుగురు బిడ్డలు పుట్టిరి. బిడ్డలయం దీమె యపార ప్రేమయు గలదయి వారిసంరక్షణయు నిశ్చయముగా విడిచిపెట్టక స్వయముగా తానే చేయును, కొంతయును నచ్చునట కును రాత్రిం దివములు వారి నెప్పుడు నేమిటక కంటికి రెప్పవలె నదా కాపాడుచుండెను. వారిలో నెవ్వరి కెంత చిన్నజబ్బు చేసినను వారి యల్పభాధను సహితము చూచి సహింపలేక శోకించుచు, కావలసిన

యువచారములను పథ్యపానములను తానే చేయుచు, వారు స్వస్థతపడు
వఱకును మనశ్శాంతిలేక పరితపించుచుండును. పిల్లలును తల్లియెడల
నపరిమితప్రేమ గలవా రయి, తల్లి యొక్కనిమిషము తమకంటఁ
బడకపోయిన పక్షమున మిన్ను విడిగి మీఁదఁ బడినట్లు లేమియుఁ
దోషక విచారగ్రస్తులయి యుండి దూరమునుండి యామె కంఠ
సర్వము విసఁబడగానే పట్టరాని యానందముతో నెదురుగా పరుగెత్తు
కొనిపోయి తల్లిని కౌఁగలించుకొనుచుందురు. ఇట్టిమె బిడ్డలయం దింత
ప్రేమ చూపునదిగా నుండినను, పిల్లల నల్లరిచేయనీయక వారినెల్లప్పు
డును నాజ్ఞాబద్ధులను గానే యుంచు చుండెడిది. వారిని తనకిష్టములేని
పనినుండి మరలించుట కయి యొక్క పరుషోక్తిసహితమునోటినుండి
పెడలవలసిన యక్కఱ లేక ప్రేమాస్పదము లయిన కన్నులనుండి వెలు
వడెడి యనంగీకారనూచకమైన యొక్కచుటుకుచూపో భూసంజ్ఞయో
చాలి యుండును. ఇట్లు ప్రేమానుబంధముచేత బద్ధు లయి యామె
కాజ్ఞానుసర్తులయి భయభక్తులు మాపుచు మెలఁగుచుండెడివా రొక్క
బిడ్డలుమాత్ర మేకారు, దాసదాసీజనులును ఆమె యెడల మాతృ
భక్తి కలవారయి స్వకృత్స్వముల నణుమాత్రము నేమఱక, ఆమె
యాజ్ఞల నతిశ్రమింపక పరమవిధేయులయి శ్రద్ధాభక్తులతో జరుపు
చుండెడివారు. ఆమె తనపరివారమును స్వకుటుంబములోనివారిని
గానే భావించి ప్రేమించుచు, వారు ప్రమాదవశమునఁ జేసిన తప్పు
లను తమించుచు, వారిని దన బిడ్డలవలెనే యాదరించుచుండినను,
వారిని మనస్సువచ్చినట్లు తిరుగనీయక యెప్పుడును తగిన కట్టుపాటు
లోనే యుంచుచుండెను. అందుచేతవారు తమ యజమానురాలి
యెడల భక్తివిశ్వాసములు కలవారయి సర్వదావినయవిధేయులతో
నేవించుచు, తమవసుల నత్యంతశ్రద్ధాభువులయి యుక్తకాలములలో

నిర్వహించుచు, ఆమె యాజ్ఞలనెల్ల శిరసావహించి వృద్ధయవూర్వ కముగాఁ జేయుచు ఆమె నిమిత్తమయి యావశ్యక మైనయెడలఁ దమ ప్రాణముల నైన సమర్పించుటకు పరిసిద్ధులయి యుండునంత యనుభాగము గలవారయి యుండెడివారు.

1813 వ సంవత్సరమునందు లండన్ నగరమునందలి 'న్యూగేట్' (నూతనద్వారము) అనుపేరుగల ప్రధానకారాగృహ మునో నుంచఁబడియుండు శ్రీలయొక్క దుస్థితినిగూర్చి శోచనీయములయిన కథలు ప్రైదొరనానియొక్క చెవి సోఁకెను. వారి దుఃఖకథలను విని యామె మనస్సునందు సంతాప మొంది తనసహోదరీతుల్యలయిన యాయభాగ్యురాండ్ర యొక్క దౌర్భాగ్యమును గొంతవఱ కైనను దొలఁగించి వారిని నుంచిస్థితికిఁ దెచ్చుట యెట్లు సాధ్యమగునా యని యామె తలపోయఁ జొచ్చెను. ఆచేఱసాలలోని యిమ్మాఱు ఘనగజముల వైశాల్యముగల నాలుగుచిన్నగదులలో యిమ్మాఱు గురు కారాబద్ధురాండ్రు వారివారి బిడ్డలతోడఁ గూడ నుంచఁ బడిరి. వాగిలో గొందఱు అపరాధినులు, కొందఱు నిరపరాధినులు; కొందఱు విమర్శింపఁబడి దోషస్థాపనానంతరమున శిక్షింపఁబడినవారు; కొందఱింకను దోషనిర్ధారణము లేక విమర్శార్థము తేఁబడినవారు; కొందఱు నరహత్వాది ఘోరపాపముల కొడిగట్టిన కఠినచిత్తురాండ్రు; కొందఱు దానిద్రవ్యదోషముచేత నల్పాహారవస్తుచౌర్యాదులకు లోబడవలసినవారయిన పశ్చాత్తప్తచిత్తురాండ్రు. ఇట్టి నానావిధవిశేషగుణములవా రందఱు తారతిమ్యవిభేదము లేక యేకసమూహముగా నక్కడఁ జేర్పఁబడియుండిరి. వాగికిఁ బ్రొద్దు గడచుట కక్కడ పని యేమియు లేదు; వారు యుక్తముగా నడచుచున్నారో లేదో చూచుటకుఁ దగిన పయిపరామర్శయు లేదు; అందఱిపైని కారాగృహాధి

కారి యొకఁడును వానికి సహాయుఁడుగా బాలుఁ డయిన యుత్తమకొడు కొకఁడును అధికారము చేల్లించు చుండిరి. వారిలోఁ బెక్కుండ్రకు ముఱికి పేలికలును చింపిగుడ్డలును దక్క సంగములను గప్పకొనుటకుఁ దగినవస్త్రము లయినను లేవు. వారు వంట చేసికొన్నను, భుజించినను, వసించినను, కూచున్నను, శయించినను, మఱి యేమి చేసికొన్నను, ఆనాలుగు చిన్నగదులలోనే చేయవలెను. వారక్కడ సామాన్య ముగా నొండొరులను తిట్టుకొనుచు, శపించుచు, అవాచ్యములు పలు కుచు, అసహ్యము లయినపాటలు పాడుచు, కాలము గడుపుచుందురు. కారాగృహమును సందర్శింప వచ్చినవా రెవ్వరయిన నొ మార్గమున బోవఁ దటస్థించిన పక్షమున వారందఱును గుంపుగా ద్వారముల కడఁ జేరి 'ఆకలి' 'అన్నము' అని యటచుచు, కడుపులు నోళ్ళుబాదు కొనుచు, డబ్బు నిమిత్త మినుపకడ్డీల సందులలో నుండి చేతులు చాచుచుందురు; వచ్చినపుణ్యాత్ములలో నెవ్వరయిన జాలి పడి చేతు లలోఁ గాను వీసము లేవి యయినఁ బెట్టినపక్షమున వానిని వెంటనే చెఱసాలలోని కల్లంగడికిఁ బంపి మద్యము తెప్పించుకొని త్రాగు చుందురు. వారి పరిభాషయుం దన్న మనుమాటకు కల్లనియే యర్థము. వారిలో సాహసికురాండ్రు కొందఱు ద్వారముల సమీప మునకు వచ్చినవారి వస్తువులను చేతులు చాచి బలవంతముగా నూడఁ జెఱికి కొనుటయుఁ గలదు.

ఒకనాఁడు మానసీయు లయిన నుందరు లీద్ర తాకారాగార మును జూడఁ బోయిరి. వారుకొంతనే పితర విషయములను గూర్చి మాటాడిన తరువాత చెఱసాలలోని స్త్రీల స్థితిని బాగుపఱుచుటను గూర్చి ప్రస్తావన చేయుఁగా కారాగృహాధికారి “వారు బాగుపడుట యిసాధ్యము. నామాట నమ్ముఁడు. వారు బాగుపడుటకు శక్యము

కానంత దుర్బుత్తిలోను పాపములోను మునిగి యున్నారు.” అని గంభీరస్వరముతోఁ జెప్పెను. అప్పటి కారాగారాధిపతులు చిరకాలా గతాచారప్రభావమును బట్టి దయాహీనహృదయు లయి, కారా బద్ధుల సంస్కారమును గూర్చి యెవ్వ రయిన ముచ్చటించినను వారి మాటల నాదరింపక వారిని తిరస్కారదృష్టితోఁ జూచి పరిహాసించు నంతటి కఠిన దశకు వచ్చియుండిరి. అప్పు డానుందరులలోనుండి మృదు మధురస్వరముతో “దేవుఁడు తలఁచు కొన్నను వారు బాగు పడరా? వారు దేవుని శక్తికి మించి యున్నవా రని మీయభిప్రాయము కా దనుకొనెదను.” అని యొకవాక్యము వెలువడెను. ఆమాట విని యులికిపడి యతఁ డావాక్యములు వచ్చినవంకకు దృష్టిపఱపి, దీర్ఘశిరో జములతోడ దయారస మొలుకుచున్న శాంతమఖియితోను మహా తాహముచేతఁ బ్రజ్వలిల్లుచున్న వెలితిథుకుఁ గన్నులతోను నిలుచుండి ధీరత్వము మూర్తీభవించినట్టున్న పొడవయిన నుందర విగ్రహమును బొడగాంచి, క్షణకాల మేమి చెప్పుటకును తోచక యూరకుండి కడపట “నాయభిప్రాయ మదికాదు. ఈ కారాగృహమునందు మతబోధచేయుట కయి నియమింపఁబడి యున్న మతాచార్యునకు వీరిని బాగుచేయుట యసాధ్య మయిన దని చెప్పుటతప్ప నాయభిప్రాయము వేటొకటి కాదు.” అని తడఁబడుచుఁ బలికెను. పయి యట్లు పలికిన యామె మన ఛైదొరసాసయే యని దీనిం జదువువారికి వేఱుఁగఁ దెలుపవలసిన యావశ్యకి ముండదు కదా! ఆనాటి శాశ్వతికత్తె లిద్దఱును వారియొద్ద సెలవు గయికొని వెడలిపోయిరి. ఇట్లు వెంటఁబోయిన రెండవయామె ఛైదొరసానియొక్క యక్క పెనిమిటియు పరోపకారములయందసమానదీక్ష వహించినవాఁడును నయిన ఓర్ ఫనల్ బక్స్టన్ డొరవారి సహోదరి యగు అనాబక్స్టన్ కన్య.

తరువాతఁ గొన్నిదినములకు పైదొరసాని యొక్క తెయు నొంటిగా మరల కారాగృహమునకు వచ్చెను. ఆమె చేతిలో నప్పు డొక్క పుస్తక ముండెను. ఈసారి కారాగృహాధికారు లామె నెక్కువ గౌరవముతోఁ జూచి యాదరించిరి. వారి యాదరణకు సంతోషించి యామె కారాబద్ధురాం ద్రయి యున్న స్త్రీలలోఁ గొంతసేపు త న్నొంటిగా విడిచి వారితో మాటాడుట కంగీకరింపుడని కోర — వారిని బాగుచేయుఁ బ్రయత్నించుట నిష్ఫల మనియు, వారితో నొంటిగా నుండుట యపాయకర మనియు చెప్పి, కారాగృహాధికారియు మతా చార్యుఁడును ఇతర రాజపురుషులును ఆమెను నిరుత్సాహపఱిచి యామె యుద్యమమును వారింపఁ జూచిరి గాని వారిమాట లామె చెవులలో దూతినవి కావు. ఆమాటలవలన నామె యెంతమాత్రమును భయ పడక, భగవంతుఁడు తనకుఁ రక్షకుఁ డయి యుండఁగా నితరులవలనఁ దన కపాయము రాఁజాల దని పలుకుచు, కృతనిశ్చయురా లయి తన పట్టును విడువకుండెను. అంతటి దృఢమనస్కురా లయి యున్న యామె ప్రార్థనలను త్రోసివేయఁజాలక తుదకు, బందీశాలాధ్యక్షు లంగీకరింపవలసినవా రయిరి. ఎంత చెడి పీనదశయందున్నవా రయి నను తనకువలెనే నిత్యము లయిన యాత్మలు గలవా రయి, అజ్ఞా నాంధకారముచేతఁ గన్నుఁ గానక పాపపంకమునఁ బడినవా రయినను పశ్చాత్తాపావలంబదండముచే మరల లేవఁ దగినవా రయి; అరివర్గ పిశాచావేశముచేత మతిచెడి ధర్మముతోడి పోరాటమునకుఁ బూనిన వా రయినను దయసీయ లయిన యబలలే యయి, తన సోదరీతుల్య లయిన యీశ్వరపుత్రికలవద్దకుఁ బోవునప్పు డాత్మసంరక్షణార్థముగా నామె కేమిసాధనములు కావలెను? ఈశ్వరభక్తియే యామెకు పఞ్చ కవచము; ప్రేమార్ద్రమైన పరిశుద్ధహృదయమే యామె కభేద్యభేటము;

దయాధర్మానులే యామే కమోఘాముధములు. ఇటుకంటి యప్రతి
హత సాధనములకు సాయముగాఁ గొని యప్పు డామే సిగ్భయాముగా
కాగా, ధృగాఁ ద్రయి యున్న మదవతులయొద్దకు సడచెను. ఆమె
సమీపింపఁగానే యానువతు యామేకు జూచి యున్న ముగ్ధుడబ్బులు
డబ్బు లని యొక్క పెట్టున నుటవదొడఁగి, వారి వభిభాషయం దన్న
మన్న పదమున కర్థ మేమో యిట్లుకే తెలుపఁబడినది అప్పు డా
కారాగారము మనుష్యవిహీన మునున గుందిరము వలెఁ గాక యడవి
మృగములతో నిండియున్న గుహ వలెకే కాఁబడెను. ఆకేకలలోను
నమ్మర్దనులోను తానానతి కుపోద్ఘాతముగా వారికి హాధింప నుద్దేశించు
కొనివచ్చిన చూటలను నుటచిహ్నము గాని యామే ధైర్యమును మా
త్రము విడిచిపెట్టక, కనచేతిలోనున్న బైబిలులోని నూతనసంబంధసగ్రంథ
మును చిప్పి, వారికిఁ జదివి వినిపింపఁ దలంచుకొని వచ్చిన భాగమును
దీసి, విస్పష్టమై మధుర మైన గంభీరస్వరముతో నుల్లములు పల్ల
వించునట్లు చదువఁదొడఁగెను. వారిలోఁ బలువుర కాయుత్తమగ్రంథ
మును వినుట యదియే ప్రథమ మయి యుండును. ఆమె శ్రావ్య
నాదముతోఁ జదువుచున్నకొలఁది నంతకంత కాసందడి యడఁగి,
వారిలోఁ బలువురు హర్షపులకాంకితగాత్రలయి యావేదవాక్యముల
నత్యంతభక్తితోను శ్రద్ధతోను వినుచుండిరి. వారిలో చిరకాలాభ్యస్త
పాపకర్మబలముచేతఁ గఠినచిత్తలయి మృగప్రాయులయి యున్న
వారుసహిత మావాక్యార్థమునం దాదరము చూపక పోయినను, తమ
మీఁది యవ్యాజప్రేమతో వచ్చి తమజ్ఞేమమునే నిష్కళంకహృద
యముతోఁ గాంక్షించుచు తమ యాత్మోజ్జ్వలసముకొఱకే మాటాడు
చున్న యా సాధ్వీమణియొక్క నిర్మల వాక్యామృతరసపానముచేత
కుత్తిల్లి దేహములు పరవశములు కాఁగా సందడి మాని నిశ్శబ్దముగా

నుండిరి. ఒకరిద్దఱ జీలకను దమకొడుమ మాటాడుకొనుచుండఁగా
 సత్యంతశ్రద్ధాభువయి వినుచు. నీన యంగన యొకతె చేయెత్తి
 “మాటాడకుఁడు. ఈదేవతావాక్యములు వినబడకుండ సందడి చేయ
 కుఁడు.” అని హస్తసంజ్ఞతో వాని వారించెను. ఆకారాగ్రహ
 మంతయు నాసనుయమున దుష్టాంగనల నెడఁబాసి పుణ్యాంగనలతో
 నిండినట్లును, రాక్షసస్త్రీలను పోనాడి దేవతాకాంతలను దెచ్చుకొన్న
 టలును, అయ్యెను. అదివ్యవాక్యామృతరసప్రవాహముచేత ననేక
 కాంతల శిలాశతినచిత్తములు కరగి నీరయ్యెను; అనేక కాంతల
 నేత్రములనుండి యానందబాష్పములు జాలుకట్టె; అనేక కాంతల
 గాత్రములు గగురుపొడిచెను. ఆహా! సౌజన్యమునం దెంజటియద్భుత
 శక్తియున్నది! గ్రంథపఠన మయినతరువాత నామె బిడ్డలశల్లులను
 జూచి వారినలె తానును బిడ్డలతల్లియే యగుటచేత బిడ్డలయెడల
 తల్లుల కెట్టివాత్సల్య ముండునో బిడ్డలసుఖమునిమిత్తము శల్లులెంత
 తల్లడిల్లునురో తానెటుఁగుదుననియు, యుక్తాహారమును శుద్ధవా.ము
 వును దేవావరిశ్రమమును లేకపోవుటచేత శుష్కించి యున్నయాబిడ్డ
 లను జూడఁగాఁ దనమనస్సు దహించుకొని పోవుచున్నదనియు, అస
 హాయులయి యున్నయాబిడ్డలను చక్కఁగా సంరక్షించి వారిని సన్మార్
 గమునకుఁ ద్రిప్పుట శల్లులకెల్ల ధర్మమగుటచేత దుస్థితిలో నున్న
 యాబిడ్డలకొఱకము చెఱపాలలోనే యొకపాఠశాలనుంచుట యచిత
 మనియు, నానావిధముల బోధించి పాఠశాల యుంచుటయం దిష్టము
 గలతల్లులెల్లను చేతులెత్తవలసిన దని యడిగెను. కృపారసము వెద
 చల్లెడి యామెచల్లనిపలుకులవల్ల నుల్లములు కరగినవా రయి
 కన్నులనుండి జొటజొట నీరుకారుచుండఁగా నొక్కసారిగా బిడ్డలశల్లు
 లందఱును జేకులెత్తిరి. కొంతకాలమున కాచెఱపాలలోని బిడ్డల

నిమిత్తమయి యొకపాఠశాల స్థాపింపఁబడినది. ఆపాఠశాల కుసాధ్యాయునిగా కారాబద్ధురాండ్రలోని యొకయువతి యచ్చటివా రందఱి చేతను కోరుకొనఁబడినది. ఆయువతి తాను యుక్తప్రవర్తనము కలదయి యుండుటయేకాక పాఠశాలనుగూడ చక్కఁగా నిర్వహించినందునఁ బనునేనుమాసము లయినతరువాత పయియధికారు లాయువతిని క్షమించి విడుదల చేసిరి. ఆమె యాదినయునఁ గొన్నిగంటలకాల మక్కడఁ గడపి యింటికిఁబోయెను. తత్కాలమునకు తను తొంటి యవగుణములను విడిచి మంచితనము పూనినట్లు కనఁబడినను, ఆకారాబద్ధురాండ్రబుద్ధులు మాటుటకు చిరకాలము పట్టినది.

ఫ్రైదొరసాని తనబిడ్డల సంరక్షణనిమిత్తము విశేషకాలము గడపవలసిన దయినందున 1816 వ సంవత్సరమువఱకును నస్త్రుహీనలయినవారికినస్త్రుములు పంపుట యప్పుడప్పుడుపోయి బైబిలులోనిభాగములు చదివి వినిపించుట మొదలయినవనులు తప్ప చెఱసాలలోని స్త్రీలనిమిత్తమయి విశేషముగా నేమియుఁ జేయలేకపోయెను. ఆమె బ్రోత్సాహమువలన 1817 వ సంవత్సరమునందు న్యూగేట్ చెఱసాలలోని కారాబద్ధ లగుస్త్రీస్థితిని బాగుపఱచునిమిత్తమయి యొక సమాజము స్థాపింపఁబడెను. ఆమె నిరంతరప్రయాసమువలన చెఱసాలలోని స్త్రీలలో నల్పకాలముననే యద్భుత మైనమార్పు గలిగెను. ఆమార్పున కాశ్చర్యవడి కారాగృహాధికారు లామెకు సర్వవిధముల సహాయులయి యామె కర్తవ్యమని చెప్పినదానినెల్ల నంగీకరించి యామెకుఁ బ్రోత్సాహము కలిగించిరి. ఇట్లు చెప్పుటనుబట్టి యామె పూనిన ఘనకార్యము విశేషకష్ట మక్కఱలేక యనాయాసముగా నెఱవేఱినదని దీనిం జదువువారు భ్రమపడఁగూడదు. లోకములో కష్టములకోర్చి ధైర్యమును సహనమును నిరంతరదృఢమును

పూనని సుఖపరాక్షాస్త్రచిత్తులలో నెప్పుడు నెప్పుడును . కునకాద్యమును
దేనిని జేసినచాను లేదు. బురదలో దిగి బాహులు నొప్పిపట్ట దేహ
మునఁ జెప్పటలుపట్ట ముక్కున నూర్పులుపుట్ట శ్రమపడినంగాని
బురదకు వెఱచి పయించుండి పలుకుచారిపంచదారపలుకులవేత నెప్పు
డును పంకమున దిగఁబడినబండి పైకి లేవను. మంచిని జేయవలెనన్న
పక్షమున స్వసుఖమును త్యజించి కష్టములకు సహించి యెడ తెలిపాటు
పడవలెను. ఆచటసాల ఘాతుకమృగబహుళ మైన గుహవంటిదిగాని
గృహమునఁ టిది కాదని పైని వర్ణింపఁబడినదికదా. ఇట్టియనద్య
స్థలము గొప్పవంశమునఁ బుట్టి యాబాల్యమును భోగములు సనుభ
వించుచు సుఖపడ మరగిన మన శ్రేయోరసాగివంటి పున్నకోములు
కెంత దుస్సహ మయినదిగా నుండునో చెప్పటకంటె నూహించు
కొనటయే సుకరము. కొంచెముకాల మయినతరువాత నచ్చటివారి
చేష్టలనుగూర్చి యామె యిట్లు వ్రాసెను — “మాలోఁ గొండఱ
మించుమించుగాఁ బ్రతిదినమును బాఠశాలను జూచుట కయి
పోయిన సమయములలో చటసాలయందలి స్త్రీ భాగములో నడచెడి
దానినను లైనదుర్వ్యాపారములను జూచితిమి. వీడింగుట, బాసలు
చేయుట, జూదము లాడుట, పోట్లాడుట, దుర్భాషలాడుట, చెడు
పాటలు పాడుట, గంతులువేయుట, పురుషవేషములు వేసికొని యల్లరి
చేయుట, ఇట్టివే యచేకములు చెప్పను వినను దగినవికావు — అందు
చేత మేమది వయసువానిని వెంటఁబెట్టుకొనిపోవుట కర్హమైనతావు
కాదని భావించితియి.” ఆస్థు మామెకు రోజు పుట్టింపక పోలేదు.
అయినను మంచిని జేయవలె నన్నయుత్సాహముచేతను స్వాభావిక
సాజన్యముచేతను భగవత్ప్రీతికరకార్యకర్తకర్మముచేతను నా సాధ్వి
సమస్తమునకు నోగ్చుకొన్నది. ఇట్టి హేయస్థలావలోకనమునకు సహించి

వదిమాసములు పనిచేసిపసిమ్మట నామె మరల నిట్లు వ్రాయఁ గలిగెను.—

“మే మేర్పచినవిధు లెప్పుడో యరుదుగాఁ గాని సామాన్యముగా నతిక్రమింపఁ బడలేదు. వారు మేర మీఱక నియమించిన వ్యవస్థలోనే యుండిరి. వారు మాకు పరమవిధేయురారాం ద్రయి వర్తించిరి. దయచూపుటతప్ప వేఱువిధముగా వారియెడల మే మెప్పుడును ప్రవర్తింపక పోయినను వారిలో నొక్కతె నాతో దండనాధికారియొద్దకు పోవుటకంటె నాయొద్దకు వచ్చుట కెక్కువ భయపడుచుందు మని చెప్పినది. ఈకాలములో మే మెప్పుడును ఏస్త్రీని శిక్షింపనులేదు; శిక్షింపఁ దలఁచుకొను లేదు. నేనుకాని నాసఖులు గాని విధించిన శాసనముల నతిక్రమింపక యింత చక్కఁగా ననువర్తించుట క్రమశిక్షితము లయిన కుటుంబములలో సహిత మసాధ్యమని తలఁచెదను. పనివిషయమున నన్ననో వారిరువదివేల దుస్తులను గుట్టిరి. ఈ పనియంతయు చిన్నయంగడివాండ్రచే నియ్యఁబడిన దగుట చేత వాండ్రిచ్చిన కూలి యత్యల్ప మయినది. ఇన్నివేలలో మూడు దుస్తులు తప్ప కనఁబడకపోయినవి లేవు. అవియు స్త్రీల లోపములవలన పోయినట్టు తోఁచదు. వారు ప్రతిమాసమును అటువది మొదలుకొని నూఱువఱకును మేజోళ్ళ నల్లుదురు. వారు కొంచెముగా నూలు సహితము వడుకుదురు. వారియార్జనము మొత్తముమీఁద స్త్రీ యొకతెకు వారమునకు 18 పెన్సులు (1-2-0) కిట్టుచున్నది. ఈసామ్మ సాధారణముగా వారి యన్నవస్త్రములకు వ్యయపఱుపఁబడును. ఇందు నిమిత్త మయి వారందఱును గలిసి నెలకు నాలుగు పౌనులు (రు 60లు) ఇత్తురు; మేము సహాయద్రవ్యముగా నెనిమిది పౌనులు (రు 120) ఇత్తుము. ఈరెండు మొత్తములును గలిసి వారికి తగిన మంచివస్త్ర

మలకుఁ జాలియుందును. ఇంకొక ముఖ్యాంశము మతబోధవలన వారిలోఁ గలిగిన గొప్పలాభ మయి యున్నది. మేము వ్రతదినమును రెండుసారులు వారికి బైబిలు చదువుచుందుము. వారిలో పలువురకు చదువు నేర్పితిమి కాని కొందఱుమాత్రమే స్వయముగా కొంచెము చదువుటకు శక్తురాఁడయినారు. దానివలనఁ గలిగిన ఫల మత్యద్భుతమైనదిగా నున్నది. అంత యాదరముతో బైబిలును స్వీకరించుట యితరస్థలములలో నే నెచ్చటను జూడలేదు. వారిలోఁ బెక్కండ్ర కావుస్తకమును, అందుఁ జెప్పబడిన మతరీతియు నీతియు, అపూర్వములుగా నున్నవి. తత్పఠనమువలన వారియాత్మలకుఁ గలిగిన ప్రయోజనము మిక్కిలి తృప్తికరముగా నున్నది. నే నప్పు డప్పుడు పోయి చదువ నుద్దేశించితి నని చెప్పినప్పుడు, నే నేదో గొప్ప సంతోషమును వారికిఁ గలుగఁ జేయబోవు చున్నట్టుగా వారు గుంపులు గుంపులుగా నావెంటఁ బడుచుందురు.”

ఈమెయొక్క కృషివలనఁ దత్పూర్వము త్రాగుబోతుతనము నకును దైవదూషణమునకును సోమరితనమునకును దౌర్జన్యమునకును నిలయమైనకారాగృహ మిప్పుడు మద్యపానవర్జనమునకును దైవభక్తికిని కర్మశీలతకును సౌజన్యమునకును నివాస మయ్యెను. ఆశ్చర్యకర మొక యిమాద్భుతము సంతోషించి ప్రభుత్వమువా రీమె చేసినయేర్పాటులను బ్రిటానియా దేశములోని చెఱసాలలో నెల్ల నెలకొల్పిరి. అటు పిమ్మట నీ యేర్పాటులు యూరపుఖండమునం దంతట నవలంబింపఁ బడినవి. ఫ్రెడొరసాని బ్రిటానియా ద్వీపములలో నున్న చెఱసాలలను మాత్రమే కాక, ఫ్రాన్సు జర్మనీ మొదలయిన దేశములకుఁ గూడఁ బోయి యచ్చటి ప్రధానములైన కారాగృహములను పరీక్షించి యందలి స్త్రీలస్థితిని బాగుచేయుట కయి బహువిధములఁ

గృహి చేసెను. ఇంతకుముందు చెఱసాలనుండి విడుదలనుబొందిన స్త్రీలు నీతిమూలినవారును జీవనాధారము లేనివారును నయి స్వోదరపోష కార్యముగా పూర్వపరిచితములైన పాపములనే మరలఁ జేయువా రగు చుండిరి. ఇప్పుడు చెఱసాలలోఁ దగినవృత్తులు నేర్పఁబడుటవలన విముక్తిఁ బడవలసినపడఁతు లావృత్తుల నవలంబించి పాటుపడి పాపము పొంతకుఁ బోక నుఖజీవనము చేయుగలవా రయిరి. పాపపాశముల నుండి విడివడి యిట్లుత్తమజీవనము చేయుటకు శక్తు రాండ్రయిన స్త్రీలు తమకృతజ్ఞతను దెలుపుచు నామెకు లేఖలు వ్రాయుచుండిరి.

ఫ్రైదొరసాని చేసిన మంచికార్య మిది యొక్కటియే కాదు. ద్వీపాంతరవాసదండనము లొందిన స్త్రీలను గొనిపోయెడి యోడల లోనికిఁబోయి చూచి యావఱ కసౌఖ్యమునకును క్రూరత్వమునకును స్థానము లయి యుండినవానిని సౌఖ్యమునకును సదాదరణమునకును స్థానములనుగాఁ జేసెను. ఓడలలో నెక్కింపఁబడిన స్త్రీలను పశువులమందలచు దోలినట్లుగా నొకగదిలోనికిఁ ద్రోయఁగా, వాఁ డచ్చట శాపములు పెట్టుచు, పిట్లు పెట్టుకొనుచు, జగడచూడుచు, స్వీయ పాపకథల నేకరువు పెట్టుచు, అనాచర్యప్రసంగములు చేయుచు, అకార్యకరణముల కుపాయములు రోయుచు, ప్రాద్దు పుచ్చు చుండెడి వారు. ఆమె యట్టి యోడలోనికిఁ బోయి బైబిలులోని యుత్తమ వాక్యములను వారికి చదివి వినిపించి హితబోధ చేయుచు, ఆ ప్రయాణములయందు వారికి ధర్మబోధ చేయఁబడిన యుపాధ్యాయుల నేర్పాటు చేయుచు, అధికారులతో మాటాడి వారిని దయతోఁ జూచునట్లు చేయుచు, గతిమూలిన దుర్మార్గ గామిను లగు నా కామినుల కన్నివిధములనో మేలు చేసెను. ఆమె యున్నత్ర శంకాలయములకును బైద్యశాలలకును బోవుచు రోగుల

సౌఖ్యముల కొరత కెన్నిన్నివిధములనో పనిచేసెను. ఒకనాఁ డామె యొక యున్నత శరణాలయమునకుఁబోయినప్పుడు గదిలో గడ్డిమీఁద పడి పొరలుచున్న యొక పిచ్చిది యామె మాట విని లేచి తన్నుఁ గట్టియున్న గొలు సీడ్చుకొనుచు నామె వెనుకకు వచ్చెను. ఆమె దయావిశిష్టము లయినచల్లనిచూపులతోఁ జూచుచు తన హస్తము నాపిచ్చిదాని కందియ్యఁగా నదిప్రేమతో ననేకపర్యాయము లాహస్త మును ముద్దు పెట్టుకొనెను. ఆమె క్రైస్తవవేదగ్రంథములను ధర్మార్థ ముగా బీదలకుపంచి పెట్టుచుండెను. నావికులకును సైనికులకునుకారాబద్ధులకును బీదలకును పుస్తకసిలయములను బెట్టించెను. ఆమె లోకోపకారార్థముగా వచనరూపమునను పద్యరూపమునను బహుగ్రంథములను రచించెను. ఎక్కడ దుఃఖ ముండినదో, ఎక్కడ దారిద్ర్యవీడ యుండినదో, ఎక్కడ నజ్ఞాన ముండినదో, అక్కడ నెల్ల దుఃఖోపశమ నమునకై యామె యేదో పనిచేయ వెదకుచుండెను. విపత్తులొ నున్నవా రెవ్వరును నామెనద్దకు వచ్చి యాశాభంగము నొంది వెడలిపోయినవారు లేరు. ఒకనాఁ డామె గుట్టపుబండిలో నెక్కి పోవు చుండఁగా దారినడుగు శొకచోట నొకబండివాఁడు తలగాయముతో తనబండిపక్కను పడియుండుట కంటఁబడెను. ఆమె తక్షణమే తన బండిని నిలిపి యాబండివానియొద్దకుఁ బోయి వాఁడు తనకడుపునఁ బుట్టినకుమారుఁ డయినట్లుగా వానితల గాయమునకు కట్టుకట్టి రక్త ప్రావమును మాన్పి తరువాత బండి నెక్కి పోయెను. ఆమె రోగుల కుపచారము చేయుటయందును గాయములకు కట్టుకట్టుటయందును గూడ మహానమర్దురాలు. 'పరోపకారార్థమిదంశరీర' మన్నట్లుగానామె పరులనిమిత్తమే తానుజీవించుచున్నట్లుండెను. ఆమె పవిత్రచరిత్రము లోకమునకు పరోపకారమును బోధించు మహాకావ్యముగా నున్నది.

ఆమె యతిసుకుమార మయినదుర్బలశరీరము కలదిగా నుండె ననియు; భీరుస్వభావము కల దయి బాల్యమునం దెప్పురైస గట్టిగా మాటాడినను కోవదృష్టితోఁ జూచినను, బావు రని యెప్పుచుండెడి దనియు, ఆమె చరిత్రమును వ్రాసినవారు చెప్పుచున్నారు. అట్టి సహజదుర్బల యయిన యీ యబలకు ధైర్యసాహసములతో నిట్టిసత్కార్యముల నిర్వహింపఁ గలబల మెక్కడనుండి వచ్చి నది? ఈబలమంతయు నామెకు మతాభిసవేశమునుండియు నీశ్వరుని నుండియు వచ్చిన దనుటకు సందేహము లేదు. ఆమెకు మత మంతయు కార్యాచరణములలో నుండినదికాని క్రియాశూన్యము లయిన శుష్కవాక్యపఠనములలో నుండినది కాదు. మతమున కెల్లను లోకజనకుఁ డయిన యీశ్వరునియందలి పితృభావము, ఈశ్వరసృష్టి లోనివా రగుటచేత సోదరు లయిన మానవుల యందలిభాతృభావము, ఈరెండును ప్రధానములు. ఇందు మొదటిదాని వలన నేర్పడుధర్మ మీశ్వరునియందు దృఢభక్తి యుంచి సమస్త విషయములలోను తదాజ్ఞ ననుసరించుట; రెండవదానివలన నేర్పడుధర్మము స్వనుభిమునైనఁ బరిత్యజించి పరోపకారకరణమునందు వర్తించుట. ఈధర్మద్వయము నొకదానిని విడిచి యొకటి యుంచునది కాదు. కావున రెండును నేక ధర్మమే యని చెప్ప నొప్పును. ఇదియే సర్వమతసారమయిన పరమ ధర్మము. దీని నొక సంస్కృతకవీశ్వరుఁ డీక్రిందిరీతిని చెప్పి యున్నాఁడు —

శ్లో. శ్లోకార్థేన ప్రవక్ష్యామి యదుక్తం గ్రంథకోటిభిః
పరోపకారః పుణ్యాయ పాపాయ పరపీడనమ్.

గీ. గ్రంథకోటులచే నేది గలపఁబడెనా
దానిఁ బద్యార్థమునఁ జెప్పెదను వినుండి—

అగు బరోపకార బు పుష్కలముకొఱకుఁ

బృధిని బాపము కొఱ కన్యపీడనంబు.

ఆమె తాను బూనినమహాకార్య మీశ్వరాజ్ఞారూప మైనధర్మ మని యాచరించెనేకాని పేరుకొఱకును ప్రసిద్ధికొఱకును గాదు. నిజ మైన మతధర్మము లేవో యెఱుంగక పనికిమాలిన నోములతోను వ్రతములతోను ఉపవాసములతోను ఉప్పిడులతోను కాలక్షేపము చేయుచుండెడు మన దేశపుస్త్రీ లీసాధ్వీ శిరోమణి వలె బరోపకార పరాయణులు కాఁబ్రయత్నింతురు గాక! ఈమె వలె నందఱును చెరసాలలును వైద్యశాలలును సంస్కరించువారు కాకపోవచ్చును; పుస్తక నిలయములను స్థాపించువారు కాకపోవచ్చును. కాని, మనః పూర్వకముగా కృషిచేసినచో తమ్మును తమ కుటుంబమును సంస్కరింపఁగలవారును తమ యిరుగు పొరుగు వారిని ప్రేమించి వారికి తోడుపడఁగలవారును కాకపోవలరు. ప్రతి సత్కార్యానుష్ఠానమునందును కష్టము లుండును. బంగారమునకు మేలిమిని దెచ్చుట కయి దాని నగ్నిహోత్రములోఁ గష్టముచేయుట యావశ్యక మయినట్టే పరోపకారధూర్వహు లగుపుణ్యాత్ములకు మేలిమిని దెచ్చుట కయి కష్టము లావశ్యము లని బుద్ధిమంతులు చెప్పుచున్నారు. తాను బైని వేసికొన్న ఘనకార్య విషయముననే కాక సంసార విషయమునను మన ప్రైదొరసానిగారికిఁ గష్టము లనేకములు వచ్చినవి. మొట్ట మొదట 1808 వ సంత్సరమునందు కుటుంబమున కంతకు మూలాధారుడైన యామె మామగారు కాలధర్మమునొందిరి. తరువాత నామె ప్రియ సహోదరి యొకతె మృతినొందెను. పిమ్మట నామె ముద్దులమనుమఁడొకఁడు స్వర్గస్థుడయ్యెను. అటుపిమ్మట కుమారుని రెండవకూఁతురు లోకాంతరగతురాలయ్యెను. ఆదిన్నది గతించిన పదునొకండు దినము

లకే యాచిన్న వానితండ్రియైన పెద్దకుమారుడు పరమచంద్రునొందెను. తండ్రిపోయిన యెనిమిది దినముల శాతసకూతు రింకొకతె పరలోక గత యయ్యెను. ఒకదానిపై నొకటిగా వచ్చిడి యిటుచంటి కష్టకథ లను పెంచి చెప్పుట సంతాపకర మగుటచే నీ యాపత్సరంపగాకథ నము నింతటితో విడిచి పెట్టెదను. ఒకగానివెంట నొకటిగా వచ్చిన యీ విపత్సరంపరలనలన నామె మన స్పించుక చలించినను తోడనే నిశ్చలత వహించినందున సత్కార్యచరణలు నందలి ధైర్యోత్సాహము లించుకయు తగ్గక మఱింశ పెంపుచెందినవి.

తాను బూనినపనిని దేనిని జనులలో జేగు సాపాదించవలె నన్న యపేక్షతో నామె చేయలేదనియు, తనకురు బయలికి వచ్చు చున్నదని తెలిసికొన్నప్పు డామె దుఃఖితురా లయ్యెననియు, చరిత్ర కారులు చెప్పినను, లోకములో సత్కార్యదీక్ష వహించి పనిచేయు వారిపేరు ప్రసిద్ధికిరాక యడగిపోవుట యస్వాభావిక మగుటచేత ప్రైదొరసాని పేరును సర్వత్ర వ్యాపించి మంచివారి గౌర వాదరము లకు పాత్ర మయ్యెను. ఉపకారచింత గలవా రనేకు లనేకస్థలములలో సంఘములుగాఁ జేరి యామెవలెఁ బుణ్యకార్యములు చేయుట కుద్య మింపఁ దొడగిరి. ధనాధికారసంపన్నులైన ఘను లనేకు లామెను సందర్శించి యామెతో సంభాషించి శృతార్థత నొంద యత్నింపఁ గడగిరి. డెన్నార్కుదేశపు రాజును రాణియు నామెతో వింకు గుడి చిరి. 1840 వ సంవత్సరము నందు శ్రీవిక్టోరియా మహారాజుగా రామెకు దర్శనమిచ్చి, చెల్వినగరములోఁ బెట్టబడిన గుహాధరక్షణ శాలకు సహాయముగా నేబది పౌనుల (రూ750ల) నొసఁగిరి. 1842 వ సంవత్సరమునందు ప్రష్యాదేశపు రా జామెయింటికిఁబోయి యామెతో సహపంక్తిని భుజించెను. ఆరాజు నెదుర్కొని గౌరవించిన ప్రస్తావనలో

నామె వ్రాసినదానిలోని కొన్నివంక్తు లిచ్చటఁ బొందుపఱువ ననుజ్ఞ పేఁడుచున్నాను — “నాభర్తగారును నేనును మాయల్లుండ్ర లోను కుమారులలోను గొందఱితోఁ బోయి రాజు నెదుర్కొని, ఉచిత పీఠములతోను పుష్పములతోను చక్కఁగా నలంకరింపఁ బడియున్న మాసభాసదనమునకుఁ దోడితెచ్చితిమి. అచ్చట మే మాయనకు మాయెనమండ్రు కొమారితలను కోడండ్రను మాయేడుగురు కుమారులను పెద్ద పౌత్రుని నాసోదరీసోదరులను జూచితిమి.....ఆయన కటుతరువాత మేము మామనుమలలోను మనుమరాండ్రలోను ఇరు వదియేపురను జూపితిమి.” పెద్దకుటుంబ ముండుట సత్కార్యము స్థానమునకు ప్రతిబంధకమని కొందఱు అందురు. అది కల్లుమని యామె దృష్టాంతముచే నెఱుఁగవచ్చును. మంచికార్యమునకు మన స్పెక్కడ నుండునో మార్గ మక్కడ నేర్పడును. ఆమె తన యవసానదశలో నీయర్థము వచ్చుమాటలు వ్రాసినది — “పదునేడు సంవత్సరముల ప్రాయమప్పుడు నామనస్సు మాఱినది మొదలుకొని యారోగ్యదశలో నున్నను ఆమయదశలో నున్నను పగలైనను రాత్రియైనను నేను నిద్రనుండి లేవఁగానే దేవునికిఁ బ్రీతికరముగా నేను జేయవలసిన నేవ యేది యని మొట్టమొదట చింతింపకుండిన దెప్పుడును లేదని నమ్ము చున్నాను.” — అటువది యైదేండ్లు నిండినతరువాత 1845 వ సంవత్సరము అక్టోబరునెల 12 వ తేదీని ఆమె తనస్థూలశరీరమును విడిచి కీర్తి శేషురా లయ్యెను. ఆమె యాత్మ నుఖముగా పరలోకమునం దీశ్వర నన్నిధానమునం దున్నను, ఆమె చేసిన సత్కార్యము లీలోకమున శాశ్వతముగా నిలిచి యనేకులను పరోపకారకృత్యములకు నిరంతరమును బురికొల్పుచున్నవి.

LADY JANE GREY.

లేడీ జేన్ గ్రే.

లేడీ జేన్ గ్రే జీవించినకాల మల్పమే యైనను, అంత యల్ప
కాలము సుగుణము లన్నియు పూర్ణముగా వికాసము నొందుటకు

చాలినది కాకపోయినను, ఆయల్పకాలములోని యామె చరిత్రమే నజ్జనులస్తోత్రమునకు పాత్రమైనంత పవిత్రమైనదిగా నున్నది. ఆమె మితభాషిత్యమును, వినయమును, విశుద్ధహృదయమును, నిష్కళంక చరిత్రమును, సర్వజనశ్లాఘాపాత్రము లయినందున నామె కష్టములకు చింతపడని వారును దుర్మరణమునకు దుఃఖపడని వారును లేకుండిరి.

ఆమెతండ్రి నాల్గవయెడ్వర్డునకు చాహిత్రుఁ డయి యింగ్లండు లోని పురాతనప్రసిద్ధకుటుంబములోఁ బుట్టినవాఁ డయి హెన్రీగ్రే యనునామధేయము గల చార్సెట్టుప్రభువు ; ఆమెతల్లి యింగ్లండు దేశాధిపతి యైన యేడవహెన్రీకి కూతు రయి ఫ్రెంచిరాజునకు రాణి యయి భర్తృమరణానంతరమున సస్సాకుప్రభువును పునర్వివాహము చేసికొన్న మేరీ యనునామెయొక్క జ్యేష్ఠపుత్రి యైనలేడీప్రాన్సెస్ బ్రాండ్ ననునామె. ఉభయపక్షములందు రాజబంధువు లైనయా దంపతుల కీమె 1537 వ సంవత్సరమునందు లీసెస్టరుమండలములోని బ్రాడ్ గేటువట్టణమున జనన మొందెను. పసితనమునందే యాచిన్నది విద్యాయం దత్యంతాసక్తురాలుగా నుండెను ; తల్లిదండ్రులును తమ కొమారి తకు విద్య చెప్పించుటయం దత్యంతశ్రద్ధాభువు లయి యామె నధికసమర్థురాలినిగాఁ జేయుటయం దతిక్రూహాలము గలపాఠుగా నుండిరి. అయినను వారు భయము చూపినఁగాని బాలికలు బాగు పడ రన్న నమ్మకముచేతనో మఱి యే హేతువుచేతనోకాని తమపుత్రిక యేడల నతికఠినముగాఁ బ్రవర్తించువారుగా నుండిరి. ఆమెకు మొదటఁ జిరకాలము పండితవర్యుఁ డైన ఐల్మ రనునతఁ డుపాధ్యాయుఁడుగా నుండెను ; కడపట మహావిద్వాంసుఁడును సుప్రసిద్ధుఁడును నైన రోజర్ ఆస్కా మనునతఁడు విద్యాగురు వయ్యెను. ఆమె యద్భుతప్రతిభావిశేషమును విద్యాభిలాషమును శాంతస్వభావమును

సాధుభావమును జూచి యుపాధ్యాయు లిరువురునుగూడ శిష్యురాలి యం దత్యంతవాత్సల్యము గలవా రయి యుండిరి.

ఆమె తనతోడ సమానవయస్కుఁ డయి యింగ్లండునకు రా జయిన యాటవయెడ్వర్డునకంటె సర్వవిధముల సమర్థతరురాలని యెల్ల రచేఁ బరిగణింపఁ బడుచుండెను. ఆమె కుట్టుపనియందు నిపుణురా లయి యనేకకళలయందు సమర్థతకలదిగా నుండెను ; వీణాదివాద్య ములయందు ప్రౌఢురా లగుటయేకాక మృదుమధుర కంఠస్వరము కల దయి కర్ణరసాయనముగా గాత్రమున పాడుటయందును సాటి లేనిదిగా నుండెను. ఆమె స్వభావ మైనయింగ్లీషున సలక్షణముగా వ్రాయుటకును బ్రసంగించుటకును శక్తురా లగుటయేకాక ఫ్రెంచి, ఇటాలియన్, ల్యాటిన్, గ్రీకు భాషలలో ధారాళముగా మాటలాడు టకును వ్రాయుటకును నేర్చెను. ఇవిగాక హీబ్రూ, చాల్డీ, అరబ్బీ భాషలయం దీమె తగుపాటిపాండిత్యము కల దయ్యెను. శైశవమునందే యిట్లన్నిభాషలయందు పాండిత్యము కలుగుట మహాశ్చర్యము. నిశ్చలచిత్తమును, అసాధారణగ్రహణ ధారణశక్తిని, బుద్ధిసూక్ష్మ తను గలిగి యుండుటచేత దురవగాహము లయిన శాస్త్రవిషయములు పఠిత మామెకు సులభము లయ్యెను. అందుచేత నామె పండిత జనైకగ్రాహ్యము లయిన యుద్విషయములను గూర్చి నిపుణముగా ప్రసంగించుటకును వాదములు సలుపుటకును సమర్థురా లయి యెల్లవారల నద్భుతప్రమోదములపాలు చేయఁజొచ్చెను. సమాజశతీరసౌంద ర్యమునకును పాండిత్యమునకును దోడిమెకు యోషిజ్ఞానామూల్యవిభూషణము లనఁదగినమార్దవమును నప్రమతయు సత్యసంధతయు సౌశీల్య మును శోభాతిశయమును గూర్చెడి యలంకారములుగా నుండెను. ఈమె విద్యాబుద్ధులు చూచి సంతోషించి యింగ్లండురా జయిన యెని

మిదవహెన్రీ యీచిన్న దానిని పలుమాటలు రాచనగరునకు రప్పించి దయచూపి యాదరించు చుండెను.

ఈమెకుఁ గడవటగురువైన రోజర్ ఆస్కాముపండితుఁడు తన మిత్రున కొకనికి లేఖ వ్రాయుచు దానిలో జేన్గ్రేయొక్క సుగుణ సామర్థ్యములను బహువిధముల శ్లాఘించెను. అతఁ డామె కెప్పు డుత్తరములు వ్రాసినను ల్యాటిన్ భాషలో వ్రాయు చుండెను; ఆమెయు నాతని కాభాషలోనే ప్రత్యుత్తరములు వ్రాయు చుండెను. దీనినిబట్టి విచారింపఁగా నామె పాండిత్య మసమాన మైన దనియు, ఈడుకు మించిన దనియు స్పష్టపడుచున్నది. మన దేశమునందు సంస్కృత మెటువంటిదో, యాదేశమునందు ల్యాటిన్ గ్రీకుభాష లటువంటివి. అతఁడు 1550 వ సంవత్సరము శ్రావణమాసములో నొకనాఁడు డార్సెట్టుప్రభువుయొక్క నగరమునకుఁ బోయినప్పు డా కుటుంబ మంతయు మృగయావిహారమునకు వెడలియుండెను. జేన్గ్రే మాత్ర మింట నున్న దని విని యతఁడామెను సందర్శించుట కయి తస్మందిరమునకుఁ బోయెను. ఆమె యప్పుడు గ్రీకుభాషలో ప్లాటో యను తత్త్వశాస్త్రజ్ఞునిగ్రంథమును జదువుచుండెను. ఆమె యాభాష యందుఁగూడ ససమానపాండిత్యము గలదయి తత్త్వశాస్త్రవిషయ మునఁ బ్రసంగించుట చూచి, వదునాలుగేండ్లలోపలి వయస్సు గల యాబాలికయొక్క తెలివి కతఁ డత్యద్భుతపడెను. ఆమె గ్రీకుభాష యందుఁగూడ వ్రాయును జదువను నేర్చినదయి యాతని కాభాష లోనే లేఖలు వ్రాయుటకు వాగ్దానము చేసెను. అతఁడు తనసంతోష మును పట్టఁజాలక యింతి పిన్నవయస్సులో నింత భాషాజ్ఞానమును శాస్త్రజ్ఞానమును నీపెట్లు సంపాదించఁ గలిగితి వని యడిగెను. ఆమె యిట్లు ప్రత్యుత్తర మిచ్చెను — “నేను మీతో నత్యమును జెప్పెదను.

అది విన్నప్పుడు మీకొక వేళ నాశ్చర్యము గలుగవచ్చును. నాకీశ్వరుడు దయచేసిన గొప్పమేళలో నొకటి కఠిను లయిన జననీజనకులను దయామయుఁ డయిన యుపాధ్యాయునిఁ బ్రసాదించుట యై యున్నది. నేను నాతల్లియొద్దఁగాని తండ్రియొద్దఁగాని యున్నప్పుడు నేనును మాటాడవలసినను మానము వహింపవలసినను కూర్చుండవలసినను నిలుచుండవలసినను నడవవలసినను తినవలసినను త్రాగవలసినను సంతోషింపవలసినను దుఃఖింపవలసినను కుట్టవలసినను క్రీడింపవలసినను నృత్యము చేయవలసినను మఱి యేవని చేయవలసినను దేవుడు తనసృష్టి నెంత క్రమముగాను నిర్దుష్టముగాను జేసెనో యంత క్రమముగాను నిర్దుష్టముగాను నేను జేయవలసి యుండును. అట్లుకాక నే నేవిషయమున నేమాత్రము వ్యతిక్రమముగా నడిచినను పరిహాసములతోను పరుషవచనములతోను కొన్ని వేళల గిల్లులతోను తాడనములతోను వీడనములతోను నాతల్లిదండ్రులయెడల నాకుఁగలగౌరవమును బట్టి నేను జెప్ప నొల్లని యితరదండనములతోను నేను బాధింపఁబడుచుండును. ఆదుస్సహబాధచేత నామనస్సు చెదరుచుండుటనుబట్టి నాగురువైన ఐల్వారుగారివద్దకుఁ బోవలసిననిమిషము వచ్చువఱకును నేను నఱకములో నున్నట్టు భావించు చుండును. ఆయన మిక్కిలి శాంతముగాను చదువునం దెంతో యభిరుచి కలుగునట్లుగాను బోధించుటచేత నే నాయనయొద్ద నుండు కాలమంతయు క్షణములోఁ గడచిపోయినట్టు తలంతును. ఆయనను విడిచి వెడలిపోవలసి వచ్చి నప్పుడు నాస్వాంతము దుఃఖాక్రాంత మగును. నేను చదువు తప్ప మఱి యేయితరకార్యమును జేయవలసినను, అది నాకు దుఃఖకరముగాను భయంకరముగాను వీడాకరముగాను నుండును. ఈప్రకారముగా నాకు పుస్తకములే సంతోషదాయకములుగాను దినదినాధికసుఖప్రదములుగాను

నుండుటనుబట్టి చూడఁగా నాకితరచివోదము లన్నియు వ్యర్థములుగాను పీడలుగాను పొడకట్టును.”

ఆమెయొక్కనుగుణగౌరవమును విద్యావిశారదత్వమును తల్లిదండ్రులు చూచి యామోదింప లేక పోయినను, ఆమెతోడిపరిచితి భాగ్యము కలిగిన గుణగ్రహణపరీణు లందఱురు ఆమె శక్తిసామర్థ్యములను గుణసంపత్తిని మెచ్చుకొని పొగడుచుండిరి. ఇతరుల స్తుతుల చేత నామె లేశ మయినను గర్వమును బొందక మఱింత వినయవతిగాను సౌశీల్యవంతురాలుగాను అయ్యెను.

మతవిషయమున నీమె రోమీయుకైస్తవధర్మములకు విరోధములయిన ప్రొటెస్టాంటు మతసిద్ధాంతములయందు దృఢవిశ్వాసము గలదయి తస్మాత్తావలంబురా లయ్యెను. ఆమెయొక్క చిత్తైన్నత్యము మిక్కిలి ప్రకాశించినది యీమతధర్మావలంబనమునందే. ఆమె చక్కఁగా నాలోచించి సత్యము లనియు నందుచేత నవశ్యానుష్ఠేయము లనియు హృదయపూర్వకముగా నిశ్చయించుకొన్న ధర్మములనుండి బహుమానములుగాని బాధలుగాని బ్రతుకుగాని చావుగాని యామె నణుమాత్రమును మరలింపఁ గలిగినవి కావు. ఈసత్యము ముందుముందీమెచరిత్రమువలనఁ దెలియవచ్చును.

ఇంగ్లడురా జయిన యెనిమిదవహెన్రీకి ముగ్గురుబిడ్డ లుండిరి. వారిలో మేరీ, ఎలిజబెత్తు, అనువా రిరువురుపుత్రికలు; కడపటివాఁడయిన యెడ్వర్డునుబాలుఁడు పుత్రుఁడు. అతఁడు తనయనంతరమున మొట్టమొదటకుమారుఁ డయిన యెడ్వర్డు రాజ్యమునకు రావలయు ననియు, తరువాత మేరీయును, అటుతరువాత సెలిజబెత్తును, తదనంతరమునఁ దనమేనకోడలును, లేడీజేస్ గ్రే తల్లియు నగు ఫ్రాన్సిస్ బ్రౌండమును రాజ్యమునకు రావలయు ననియు మరణశాసనమును

వ్రాసి, తనకుమారునికి యుక్తవయస్సు వచ్చునఱును రాజ్యపాలనము చేయుటకు పదునాఱుగురను కార్యనిర్వాహకులనుగా నియమించెను. ఆ పదునాఱుగురిలో నార్తంబరులాండుప్రభు వొక్కఁడుగా నుండెను. అతఁడు తంత్రములవలనను సామర్థ్యములవలనను తక్కినవారి నందఱికిని మించి తానే సర్వాధికారి యయినట్లుగా యధేచ్ఛముగా రాజ్యకార్యములను నిర్వహించుచు చుహుబలవంతుఁ డయ్యెను. ఇట్లు జరుగుచుండఁగా నతని యధికారమునకు భంగము కలిగించువై షరీత్య మొకటి సంభవించునట్లు కానఁబడెను. ఎవరిపేరిట నీప్రభువు రాజ్యపాలనము చేయుచుండెనో బాలుఁడైన యా యాఱవయెడ్వర్డు దీర్ఘవ్యాధిబాధితుఁ డయి యుండెను. రాజు మృతుఁ డయ్యెను పక్షమునఁ దన యధికారము పోవుటయేకాక తన కపాయము సహితము రావచ్చు నని యతఁ డెఱుఁగును. అందుచేత రోమీయుమతావలంబిని యయినమేరీని రాజ్యమునకు రాకుండఁ జేయుటకును తన యధికారమునకు భంగము రాకుండ నిలుపుకొనుటకును దగినయూపాయ మొకటి యాలోచించి యపాయబహుళ మయిన కుతంత్రము నొకదానిని నడప నుద్యమించెను. ఈ దురాలోచనము మనస్సునందుఁ బెట్టుకొని యతఁడు ముందుగా డార్సెట్టు ప్రభువుతో బాంధవ్యము గలిగించుకొనుటకు యత్నించి, అతని పెద్దకూతురయిన లేడీజేన్గ్రేను తన నాలవకుమారుఁ డయిన గిల్డుఫోర్డుడక్లీ యనునతని కిచ్చి వివాహము చేయునట్లు డార్సెట్టుప్రభువును ప్రార్థించెను. ఇప్పుడు సస్సోకు ప్రభువుగాఁ జేయఁబడిన యాడార్సెట్టుప్రభు వాతని మాయోపాయమును దెలిసికొ లేక దుర్బలమనస్కుఁ డగుటచేతఁ దన కొమారితనాతని కొడుకున కిచ్చి పెండ్లిచేయుట కొడఁబడెను. 1553 వ సంవత్సరము జ్యేష్ఠమాసములో వారి వివాహము నడచెను. వరుఁడు దృఢ

కాయుడును రూపవంతుడును సాధుహృదయుడును సద్వర్తనుడును నయినందున వధువున కనర్హుడని చెప్పఁదగినవాఁడు కాఁడు. ఈ వివాహము మహావైభవముతో నడచెను. రాజయిన యాజువ యెడ్వర్దీదంపతులకు గొప్పకట్నములను బంపి, వధువున కమూల్యము లయిన వివాహవస్త్రముల నిచ్చెను. రాజపాయకర మయినవ్యాధిలో నుండఁగా నిటువంటి వేడుకలు జరుగుట ప్రజల కెవ్వరికిని సమ్మతము కాకుండెను.

నార్తంబల్లాండు ప్రభు విట్లొకకార్యమును నిర్వహించి తరువాతి కార్యమును కొనసాగించుట కుపక్రమించెను. ఆజువయెడ్వర్డు వ్యాధిబాధితుఁ డయి దుర్బలచిత్తుఁ డయి తనచేతిలో నుండుట చేత నాతఁడు మెల్లగా రాజును సమీపించి, ఆతనివ్యాధిని గూర్చి పరితపించి, ఆతనికి మఱియొకవిధ మగుట తటస్థించెడు పక్షమున తండ్రి మరణశాసనమును బట్టి రాజ్యము మేరీయధీన మగు ననియు, అట్టయ్యెడు పక్షమున మేరీ రోమీయమతావలంబకురా లగుటచేత దేశమునకు మితిమీరినయనర్థములు మూడు ననియు, ఎలిజబెత్తును గూడ రాజ్యమున కనర్హురాలినిగాఁ జేయక మేరీనిమాత్రము తొలగించుట సాధ్యము కాదనియు, వారిరువురును సవతియవ్వలుగాని యేక గర్భజనితలు కారనియు, రాజు మరణశాసనమును బట్టి విధించినను ప్రభుప్రతినిధిసంఘముల వారిరువురిచేతను వారధర్మసంతతిగా నిర్ధారణము చేయఁబడినందునఁ బ్రజలట్టి యధర్మసంతతి రాజ్యమునకు వచ్చుట కంగీకరింపఁజాలరనియు, తండ్రియొక్క మరణశాసనమును బట్టి తరువాత రాజ్యమునకు రావలసిన లేడి జేన్గ్రేయొక్క తల్లియొక్కతెయే యనియు, లేడి జేన్గ్రే విద్యచేతను బుద్ధిచేతను గుణనంపదచేతను సామర్థ్యముచేతను సర్వవిధముల చేతను రాజ్యమున

కర్పూరా లగుటచేత నామెను రాణినిగా నియమించుట సర్వజన
సమ్మతముగా నుండు ననియు బోధించి, రాజు మనస్సును త్రిప్పి
వేసెను. ఇది లేడి జేకగ్రే రాణి యయినవత్సమునఁ దన కొడుకు
రాజగుననియు, అప్పుడు తా నిప్పటివలెనే యధికారమును నిరపాయ
ముగాఁ జెల్లింపవచ్చు ననియు, స్వప్రయోజన పరత్వముతోఁ
బన్నిన దుస్తంత్రమే కాని ప్రజాక్షేమమునుగోరి పారమార్థిక
బుద్ధితో నాలోచించిన సదుపాయముకాదు. ఎడ్వర్డు దూరాలోచన
లేని పిన్నవయసువాఁ డగుటచేతను, మరణ మంతకంత కాసన్న
మగుటచే దుర్బలమనస్కుఁ డగుటచేతను, తన బాల్యన్నేహితు
బాలును యోగ్యురాలును నయిన లేడి జేక్ గ్రేయందుఁ గల
ప్రేమాతిశయము చేతను, రాజు నార్తంబరులాండు ప్రభువు
యొక్క సూయలోబడి యాతఁ డుపదేశించినట్లు మరణశాసనమును
వ్రాసెను. తరువాత శీఘ్రకాలములోనే యెడ్వర్డురాజు తన పదు
నాటవయేట తండ్రిపోయిన యేడనంవత్సరములకు గ్రీనిచ్ నగరము
నందు పరమవదప్రాప్తుఁ డయ్యెను. ఆతనిమరణమునకు ముందవసాన
దశలో సోదరునిఁ జూచుటకయి రప్పించు మిషమీఁద నాతనియప్పల
నిద్దటిని రప్పించి వారిని తనయధీనము చేసికోవలె నని నార్తంబరు
లాండు ప్రభు వొకకంటనాకమును గల్పించెను గాని యీ పన్ను
గడలో నతఁడు సఫలమనోరథుఁడు కాలేదు. మిత్రు లాతని కుతం
త్రమును వారికి ముందుగాఁ దెలిపినందున నారాజతనయ లిద్దఱును
నతఁడు పన్నిన పలలోఁ బడక తప్పించుకొని మరలి సురక్షిత మైన
స్థలము చేరిరి. అతఁ డిట్లు విఫలమనో రథుఁ డయినను తనపూనికను
విడువక నస్సోకుప్రభువు మొదలయినప్రభులను పెంటఁగొని తిన్నఁగా
సయకా మందిరముల నున్న లేడి జేక్ గ్రే వద్దకుఁ బోయి వినయవిధే

యతలతో నామెకు రాణికి నడపవలసినమర్యాదలను నడపి యామెను
 సందర్శించెను. పెనిమిటితోటి నహవానసౌఖ్యము ననుభవించుచుఁ
 బెండ్లి యయినప్పటినుండియు, నామె యక్కడ వసించుచుండెను. ఈ
 దంపతు లన్యోన్యానురాగముగలవారయి సుఖముగా కాలముగడుపు
 చుండిరి. ఆమె యొంటిగా నున్నప్పు డెల్ల విద్యావ్యాసంగముతో
 కాలము గడుపుచు సద్బ్రంధములను జదివి యానందించుచు నుండెను.
 అంతేకాని యిహలోక సంబంధము లయి యురాశ లేవియు
 నామెమనస్సునఁ జొరలేదు. తనమామగారు పన్నుచుండిన కపట
 తంత్రము లామె కెంతమాత్రము నావలసిన దెలియనే తెలియవు.
 ఎడ్వర్డుయొక్క మరణానంతరమున నాత్తంబరులాండు ప్రభువు
 వచ్చి రాజమరణశాసనమునుబట్టి యామె రాణి యయినదని చెప్పఁ
 గానే యామె బిగ్గరగా నేడ్చి మూర్ఛిలైసఁట! మూర్ఛ తెలిసినతరు
 వాత సహిత మామె యెంతమాత్రము నామోదింపక చాలసేపు
 విచారగ్రస్తురా లయి యుండి తనకు సింహాసన మక్కఱలేదని నిరాక
 రించెను. మామగా రెన్నివిధములఁ బ్రార్థించినను తా నాతని ప్రార్థన
 నంగీకరింపక, జన్మస్వాతంత్ర్యమునుబట్టి న్యాయముగా రాజపుత్రికల
 సొత్తు కావలసినరాజ్యము నితరు లవహరింపఁ జూచుట యధర్మ
 మనియు, అట్టి యధర్మవృత్తికిఁ దా నొడఁబడఁజాల ననియు, దృఢ
 చిత్తముతోఁ బలికి, తనబంధువులు చెప్పినయుక్తుల కన్నిటికిని తగిన
 సమాధానములు చెప్పి, తన్ను బాధింపక తానప్పు డున్న స్థితితోఁ
 దృష్టికొంది నుఖించునట్లు తన్ను విడిచి పెట్టుడని వారిని దీనముగా
 వేడుకొనెను. వియ్యంకుని ప్రేరణముచేతఁ దనతండ్రివచ్చి యెన్నియో
 విధముల బతిమాలినను మనస్సు చలింపనీక యామె దృఢచిత్తురా
 లయి తన పూనికను విడువకుండెను. అంతట నామెతల్లి వచ్చి పూజ

నీయు లైన యిందతావులు చెప్పు చున్నప్పుడు మూర్ఖపుపట్టు పట్టుట న్యాయము కాదనియు, బంధుహితముఁ గోరి చెప్పెడు తనబుద్ధి విన వలసినదనియు, బోధించెను. ఇంతవఱకును నాజ్ఞాపించుచుండెడు జననీ జనకులు ప్రార్థించుచుండఁగా, సదా తదాజ్ఞాబద్ధురా లయి నడవ నల వాటుపడిన యామె యేమి చెప్పుటకును తోచని దయి వారిమాట కెదురాడ వెఱచి డోలాందోళితచిత్తయయి యూరకుండెను. అట్టి సమయమునం దామె ప్రాణసద మైన ప్రియభర్త దావునఁ జేరి తన ప్రార్థన మంగీకరింప వలసినదని వినయపూర్వకముగా కడసారి వేడు కొనెను. ప్రాణాధికునిగా భావించి యాతనితోడిదే లోకమని యవ్యాజ ప్రేమతో నేవించుచున్న ప్రాణవల్లభుఁడు పచ్చి దైన్యరస ముట్టిపడ వేడుకొన్నప్పు డాతనిమాట కెదురుచెప్పలేక యామె యెట్లో యెడఁ బడెనుగాని యప్పుడు సహితము సంతోష పడుటకు మాటుగాఁ దన యవస్థకు దుఃఖంపఁ జొచ్చెను. ఇంతనిర్బంధ పెట్టి బలాత్కారముగాఁ బడసినయంగీకార మనర్థదాయక మయి దుఃఖముగా ముగియు నని తెలుపునట్లుగా నప్పు డామె కన్నులనుండి బాష్పధారలుపెలువడి వెల్లువలుగట్ట నామె పయివంకఁ జూచి “దయాసముద్రుఁడవైన యో యీశ్వరుఁడా! ఈస్వామ్యము నిజముగా వాదే యయినవక్షమున నీమహిమయుఁ బ్రకాశమమును వృద్ధియగునట్లుగా పరిపాలించుటకు నాకు శక్తినిమ్ము” అని ప్రార్థించెను. 1553 వ సంవత్సరము జూలై నెల 10 వ తేదీనీ తడిజన్ గ్రే పట్టాభిషేకమహోత్సవ నిమిత్తము లండన్ నగరమునందలి కోటలోని కొక నుందరమైనపడవలోఁ గొని పోబడెను. అప్పు డామెవెంట మామగా రగు నార్తంబరులాండు ప్రభువును తండ్రియగు సస్సోకు ప్రభువును బోయిరి. అంత సచ్చట పట్టాభిషేకోత్సవము నడచెనుగాని యాక్రొత్తరాణియే యుత్సాహ

వంతురాలు గాక కన్నులు వాచునట్లుగా నేడ్చుచుండెను. ఒక్క
లండనునగరమునందుఁ దప్ప రాష్ట్రమునం దంతటను ప్రజ లందఱును
లేడీజేన్ గ్రేకుఁ బ్రతికూలురయి మేరీ కనుకూలురుగా నుండిరి. లండన్
నగరమునందు సహితము ప్రజ లీమె పట్టాభిషేకసమయమునం
దుత్సాహమును సంతోషమును గనఁబఱుపలేదు.

మేరీ రోమీయమతస్థురా లగుటచే నామె రాజ్యభారమును
పహించుటయం దంత యిష్టము లేనివారుగా నున్నను, నార్తంబరు
లాండు ప్రభువుయొక్క దుష్పరిపాలనమును బట్టి ప్రజ లాతనిని
ద్వేషించువారయి జేన్ గ్రేయొక్క ప్రభుత్వమునం దాదరము లేని
వారుగా నుండిరి. ఇది యిట్లుండగా మేరీ తాను రాణి యైనప్పుడు
మతభేదమును బాటింపక సర్వజనక్షేమకరముగాఁ దాను బూర్వరాజు
శాసనములను మన్నించుచు సత్పరిపాలనము చేసెద నని వాగ్దానము
చేసెను. అందుచేతఁ బ్రజలు సంతృప్తులయి మతభేదమును మఱచి
న్యాయముగాఁ తండ్రిరాజ్యమునకు వచ్చుట కర్హతమురాలైన మేరీ
యొక్క పక్ష మవలంబించి యామెకు సహాయులు కాఁ దొడఁగిరి.
లేడీ జేన్ గ్రేయొక్క యధికారమును గాపాడుట కయి యుంచఁ బడిన
నేసలు సహితము సేనాధిపతులచేఁ గొనిపోఁబడి మేరీపక్షమునఁ జేరఁ
జొచ్చెను. అప్పు డేమిచేయుటకును తోఁచనివాఁ డయి నార్తంబరు
లాండు ప్రభువు కొంతసేనతో మేరీ మీఁదికి దండువెడలెను. గాని తన
సన్నిహితభృత్యులే తన్ను విడిచి క్రతువక్షమునఁ జేరుటచేత నిరాశుఁ
డయి తానును మేరీయొక్క ప్రభుత్వమున కామోదించిన రాజభక్తుని
పలే నటించి “కాంబ్రిడ్జిపురముయొక్క యంగళ్ళపాడలో బహిరంగ
ముగా “దేవుఁడు మేరీరాణిని రక్షించుగాక!” యని ఘోషించెను.
జేన్ గ్రేయొక్క తండ్రి యగు వస్కోకు ప్రభువును వియ్యంకుఁడు చూపిన

మార్గముననే యనుసరించి తానును మేరీ రాజ్యభారము వహించుట నభినందించెను. ఈ ప్రకారముగా జేన్ గ్రే రాజ్యగా ఘోషింపఁబడిన పదిహేనువనాఁడు సస్సోకు ప్రభువు తన కొమారి తయొద్దకుఁ బోయి “నీవు రాణి వేషమును విడిచి యింతటినుండి భృత్య వేషముతోఁ దృప్తి నొంది యుండవలయును” నని యాకస్మికముగాఁ జెప్పెను. ఆమాట కామె యనుమాత్రము సంచలింపక నిర్వికారచిత్తమై “నేనీ వేషమును ధరించి చిన నాటికంటె నెక్కువ సంతోషముతో నిప్పుడు దీనిని దీక్షివేసెదను. నాజననీజనకు లైన మీ రిరువురును నాజ్ఞాపించినందునఁగాని తేని యెడల నే నీ వేషము నెప్పుడును ధరించి యుండను. ఈశుభవార్తనా కెంతో సంతోషకరముగా నున్నది.” అని పలికి తత్క్షణమే తన పూర్వ వస్త్రములను దాల్చెను. లండన్ దుర్గమున కధికారిగా నున్న యామె తండ్రియే యప్పుడు మేరీయొక్క ప్రవేశోత్సవమున కయి కోటతలు పులు తెరిపించెను. అందుచేతఁ గోటలో పట్టబద్ధురాలుగాఁ బ్రవేశించిన లేడీ జేన్ గ్రే యిప్పు డాగోటలోనే పతితోడఁగూడ కారాబద్ధురాలగుట తటస్థించెను.

మేరీ సింహాసన మధిరోహించిన మఱునాఁడే రాణి వేరిట లేడీ జేన్ గ్రే మామగా లైన నార్తంబరులాండు ప్రభు వాతనిగర్భశత్రు వయిన అరండల్ ప్రభువుచేత పట్టుకొఁబడెను. సాధారణముగా క్రూరులును భీరువులు నయినవా రందఱును ప్రాణములకు భయపడు నట్లే యతఁడును భయపడి యంత్యదశయం దతిదీనముగా ప్రాణరక్షణార్థము ప్రార్థించెనుగాని యాతని యప్రతిరోధ మైన యపరాధమును వినాశకరమైన దురాశయు దయకుసహిత మతని నసహ్యునిగాఁ జేసి నందున నతఁడును మఱియిద్దఱును ప్రాణాంతదండమును బొందవలసి

నవా రయిరి. అతనికొడుకులలో ముగ్గురును నహోదరుఁ డొకడును ప్రభుపరంపరలోనివారు కొందఱునుగూడ రాజద్రోహులుగా పరిగణింపఁబడి పట్టుకొఁబడిరి గాని, రాణి ప్రజానరంజనమును గోరి వారిలో ననేకులను తుమించి విడిచెను. తరువాత లేడీ జేన్ గ్రేయును నామె భర్త యగుగిల్ఫోర్డు డడ్లీ ప్రభువునుగూడ విమర్శింపఁబడి యపరాధస్థానమున మయింపఁబడ్డట రాజద్రోహులగుటచే వధార్హులని నిర్ధారణము చేయబడిరిగాని వారిరువురునుగూడ పదునెనిమిదేండ్లయినను నిండని బాలప్రాయము లగుటనుబట్టియు నిరపరాధు లగుటనుబట్టియు తుంతవ్యలుగా నెన్నఁబడినందున వారిదండనము త్వరపడి నడవ నుద్దేశింపఁబడలేదు. అందుచేత నాదంపతులు కడపట విడిచిపెట్టఁబడదు రని యెల్లవాఁడును నమ్మియుండిరి.

ఇది యిట్లుండఁగా మేరీరాణి తనకు రాజ్యము స్థిరపడఁగానే యామతసంస్కారమువలనఁ దమ పదములను గోలుపోయిన రోమీయ మతస్తులను మరల వారిపూర్వస్థానములయందు నిలుప నారంభించెను. ఆమె యత్యంతమూఢవిశ్వాసమును మతోన్మాదమును గలదయి, స్వభావమూర్ఖత్వమును బట్టియే స్వమతతారతమ్య గ్రహణాసమర్థురాలయి, యామీఁద మతాంతరుల నిషేధవాదములవలన మఱింత దురాగ్రహవేళపరవశురాలయి, రోమీయమతనిషేధవాదులను తన్నతావలంబులను బహువిధముల బాధింపఁ జొచ్చెను. అందుచేత దేశములో రోమీయధర్మప్రతిషేధకమతముయొక్క స్థిరత్వమునకు భంగము గలుగునేమో యని సంశయింపవలసినంత వైపరీత్యము సంభవించెను. ఇట్టిస్థితిలో నామె రోమీయమతస్తుఁడును కూరుఁడును నైన ఫిలి ప్పునుస్పెయినుదేశపురాజును వివాహమాడఁ బ్రయత్నించుటకూడఁ దటస్థించినందున, ప్రజలు నిరాశులయి సంక్షోభము

నొంద మొదలుపెట్టగా వారిలోననేకు లాయుధములు ధరించి బహిరంగముగాఁ గలహించుటకుఁ దెగింపవలసినవా రయిరి. ఈరాజద్రోహతంత్రము మొదట నిగూఢముగా సమర్థతతోనే యారంభింపఁబడెనుగాని కార్యనిర్వహణమున కావశ్యక మయిననేర్పు తగినంత లేనందునఁ గార్యము తుదముట్టినది కాదు. కలహకారులకుఁ బ్రథమ నాయకుఁ డైన సర్ థామన్ వైయట్టు రాజసేనలఁ గొన్నిటి నోడించి లండన్ నగరముమీఁదికి వచ్చెనుగాని యతఁ డీయల్పజయములచేత గర్వపడి ప్రమత్తుఁ డయి స్వప్రయత్న మప్రయోసముగా సంపూర్ణ సాఫల్యము నొందు నని స్వప్నసామ్రాజ్యము ననుభవించుచు నేమిటి యుండఁగా నాకస్మికముగా పురద్వారముకడనే పట్టుకొనఁబడెను. ఈప్రయత్నముయొక్క ప్రధానోద్దేశము మేరీస్థానమున నెలిజబెత్తును రాణినిగాఁ జేసి తమ్ములమునఁ గఠినాత్ముఁ డైన స్పెయినురాజు యొక్కయు రోమీయమతాధికారము యొక్కయు క్రౌర్యమును దొలగించుట యయి యున్నది. అయినను మంత్రరహస్యము వెల్లడియైనందున నారాజద్రోహసంరంభ మారంభములోనే యడఁచివేయఁబడెను. రాజద్రోహి యైన సర్ థామన్ వైయట్టును నాతనికి నహాయు లైనవారిలో నఱువండును తలలు తీయఁబడి, మేరీనివివాహమాడి స్పెయినురాజు ఫిలి ప్పాటునెలలకుఁ దరువాత పురప్రవేశోత్సవమున కయి వచ్చువఱకును వారి మొండెములు వ్రేలాడఁగట్టఁబడి యుండెను.

లేడీ జేన్ గ్రే తండ్రి యైన సస్సోకుప్రభువు తనకన్నులయెదుట వియ్యంకుఁ డైన నార్తంబర్లండుప్రభుత్వనకు సంప్రాప్త మయినదుర్మరణమును జూచియైనను బుద్ధి తెచ్చుకోలేనివాఁ డయి తనయల్లుఁడును గూతురును మేరీయొక్క కటాక్షమునకుఁ దాను లయి చెఱసాలలో

నున్నవారని యైన, దూరలోచన లేనివాడయి తనప్రాణముల
కాశింపక తనయొక్కయు బిడ్డలయొక్కయు జ్ఞేమమును విచారింపక
కలహకారులతోఁ జేరెను. ఈయనలోచితకృత్యమువలన గాతని
ప్రాణములకు చేటు మూడుట యొకవింత కాదు. అతఁడు కలహకారు
లతోఁ జేకట జేన్గ్రే యొక్కయు నామెభర్తయొక్కయు ప్రాణ
ములమీఁదికిఁ గూడ వచ్చెను. ఆబాలదంపతులకు విధింపఁబడి యింత
కాదు. బిలిపి యుంచఁబడిన క్రూరదండనము నెప్పుడు ప్రచారము
నకుఁ దేహాయనా యని దయయెట్టిదో యెఱుఁగని మేరీయొక్కమన
స్సాదటకే వేగిరకడుచుండెను; ఇంతలో నామెతండ్రి రాజద్రోహి
యగుటకూడ తటస్థిగనుట యాసాకుమీఁద దానిని తత్క్షణమే ప్రవృ
త్తికిఁ దెచ్చుట కవకాశమును గలిగించెను. అందుచేక మరణమునకు
సంసిద్ధురయి యుండవలసినదని లేడి జేన్ గ్రేకును తన్నర్తకును
వర్తమానము పంపఁబడెను. తన కట్టిగతి యెప్పుడో తప్పక కలిగితిఱు
నని యెఱిగిన దయినందున ప్రాణాశ మాని యామె యాదటకే
చావునకు సంసిద్ధురాలయి యుండెను ఇట్టిసమయమునందు రోమీయు
మతోన్నాదిని యైన మేరీరాణి కారాబద్ధురాలయి యున్న లేడి జేన్
గ్రేకు విముక్తికలిగించి యనుగ్రహము చూపఁదలఁచుకొన్నదాని
వలెఁ గనఁబడుచు నామె తన రోమీయభర్తప్రతిషేధకమతమును
త్యజించి రోమీయమతము నవలంబించినవక్షమునఁ బ్రాణదానమును
స్వాతంత్ర్యదానమును జేసెదనని చెప్పివుచ్చి సమర్థు లైనట్టియు
విద్వాంసు లయినట్టియు రోమీయమతాచార్యుల నామెకడకుఁ బలు
మాఱు పంపుచువచ్చెను. రాణియొక్కమతాచార్యుఁ డైన ఖెకాహా
మను నతఁడు రాణి యుత్తరువు ననుసరించి స్వమతసిద్ధాంతప్రాశ
స్త్యము నామెకు బోధించి యామె నేలాగున నయిన రోమీయ మత

మునకుఁ ద్రిప్పవలె నని నర్వవిధములఁ బ్రయత్నము చేసెను గాని
యాతనికృషి యంతయు విఫల మయ్యెను. ఆమె తనయొద్దకుఁ బంప
బడుచు వచ్చిన రోమీయునుతాచార్యుల యుక్తులకుఁ బ్రతియుక్తుల
చెప్పి ప్రతిపక్షులవాదమును పూర్వపక్షముచేసి స్వగుతసిద్ధాంతము
లను సమర్థతతో స్థాపించుచు వచ్చెను. ఇంత జరిగినను మేరీరాణి
యూరకుండక యింకను నామె రోమన్ మతములోఁ గలియు నేమో
యన్నభ్రమచేత నామెకు మఱి మూడు దినములు గడు విచ్చెను.
అయినను జేన్ గ్రే యిటువంటి ప్రాణసంశయదశలో నహితము తన
మనోసశ్చయమును వదలని దయ తాను సత్య మని నమ్మిన ధర్మము
నందు దృఢవిశ్వాస పుచ్చి సత్యముగా లయి యుండుటయే కాక
యెన్నికష్టములు వచ్చినను స్వమతమును మార్చుకొన కుండునట్లు
ప్రబోధించుచుఁ దన సహోదరికి గ్రీకుభాషలో నొక లేఖను వ్రాసి
యాభాషలో నున్న క్రైస్తవవేదము నొకప్రతి నామెకుఁ బంపెను.

ఆమె ప్రతిక్షణమును దన చావును బ్రతీక్షించుచుండి యావఱకే
మరణమునకు నంసిద్ధురాలై యుండినందున నిప్పు డియ్యబడిన
గడు వామె మనోవ్యధను బెంపుచెందించుటకే తోడుపడెను గాని
మనశ్శాంతిని గలిగించుట కనుకూలపడలేదు. ఇట్టిస్థితిలో నామెకుఁ
దండ్రీకిఁ దటస్థించిన యాపదలు తెలియవచ్చుటయే కాక యాతఁడు
ప్రాణాంతదండన ననుభవించుటకుఁ దా నున్న దుర్గములోనికే తీసి
కొని రాఁబడినట్లు తెలిసెను. ఆసంగతి తెలియఁగానే యామె నిజజన
కున కొకలేక వ్రాసి పంపెను. దానిలోని కొంతభాగమును దెనిగించి
యిందు క్రిందఁ బొందుపఱచుచున్నాము—

“ఓ ప్రియజనకా!

ఎవరివలన నాజీవితకాలము పెంపు చెందవలసినదో యటు
వంటి నీనూననే నాచావును త్వరపఱుచుటకు భగవంతుడనుగ్రహించి
నప్పటికిని, నాయుష్టానుసారముగా నాకుదీర్ఘాయావునిచ్చి ప్రపంచము
సంతను నాయుధీనము చేసినయెడల సమర్పించెడు వందనములకంటె
నాదుఃఖదినములను హ్రస్వపటిచినంగున కయి యధికనిర్వాణనంద
నములను దేవునకు సమర్పించునంత శాంతితతోనే నేను దానిని స్వీక
రింపఁ గలను. నీకష్టములను గూర్చి నీవు పొందునట్టియు నితరుల
వలన నేను విన్నదానినిబట్టి ముఖ్యముగా నా దుఃఖిర మైన స్థితిని
గూర్చి నీవు పొందునట్టియు శోకాతిశయమును నేను నిశ్చయముగా
నెఱుఁగదును. నాప్రియపితా! అయినప్పటికిని నాచేతులను నిర్దోషిత్వ
జలమునందు కడుగుచు నా నిర్దుష్టరక్త మీశ్వర సమ్మఖమున, నిరప
రాధులకు దయ చూపనలె నని ఘోషింపఁ గల దగుటచేత నన్ను
ధన్యరాలినిగాఁ బరిగణించుకొనవచ్చును. అయినను నీవు 'చక్కఁగా
నెఱిగి యున్నట్టుగా నిర్బంధపఱుపఁబడియు పిరముము లేకుండఁ
బీడింపఁబడియు నైనను (రాజ్య) భారమును పైని వేసికొనుట సమ్మ
తించినట్టు కనఁబడి యందుమూలమున రాణి యెడలను దచ్చాసన
ముల వలనను మహాపరాధమును జేసినదాన నయినట్టు నే నొప్పుకొ
వలసి యున్నప్పటికిని, నా రాజ్య వేషధారిణియుచేఁ బ్రొత్త మైన నిర్బంధ
నిహితగౌరవ మెప్పుడును నా నిర్మలహృదయముతోఁ జేసినది కాక
పోవుటచేత నీశ్వరవిషయ మయి యీ నాయవరాధ మల్పతర మయిన
దని నేను నిశ్చయముగా నమ్ముచున్నాను.

*

*

*

*

ఓ సత్పితా! ఈప్రకారముగా నే నిప్పు డున్నస్థితిని నీకు వేల్చి
పఱిచియున్నాను. నా మరణము సమీపించినది.

ఇదియొక వేళ ముఖకరముగాఁ గనఁబడ వచ్చినప్పటికిని, ఈ ముఖమున నుండి వెలువడు రక్షకుఁ డైన క్రీస్తునాథునితోఁ గూడి నిత్యముఖసంతోషప్రద మైన స్వర్గసింహాసనమునం దుండఁగోరుటకంటె నధికప్రియతరము కాఁగలిగినది మఱియొకటి లేదు; (పుత్రిక తండ్రి కిట్లు వ్రాయుట న్యాయ మయిన పక్షమున) తినయందలి దృఢభక్తి యందు నీ కింతవఱకును బలము నిచ్చినట్టి ప్రభువు కడపట మనము పరలోకములో తండ్రితోను కుమారునితోను వర్షుద్ధాత్మతోను గలిసికొనుటకు నీ కాబలమునే ముందును వ్రసాదించుఁ గాక!

ఇట్లు

మరణపర్యంతము నీ విధేయపుత్రి యైన

జేన్ డడ్డీ”

లేడీ జేన్ గ్రే చెఱసాలలో నున్న కాలములోఁ దన యప్పటి యవస్థకు సరిపోవు నట్లుగా ననేక ప్రార్థనలను పద్యములను రచి యించెను; మరణదండనమును బొందుటకు పూర్వపురాత్రి సహిత మామె వానిని దిద్దునంతటి దృఢమనస్సు గలదయి యుండెను. ఇట్లు వంటి ప్రాణనంశయావస్థలో సహితము రోమీయమతాచార్యు లామె యొద్దకుఁ బోయి యామెను స్వీయమత ప్రచిష్టురాలినిగాఁ జేయుట కయి బోధ చేసిరట. ఆమె పర్వతము వలె నచంచలురా లయి కడ నిమిషము వఱకును రోమీయధర్మప్రతిషేధక మతిమునందే నుస్థిరురా లయి తదేకదీక్షతో నుండెను. తెల్లవారి తన్ను శిరశ్చేదము చేయుదు రనఁగా నారాత్రి యామె తన పహోదరి యైన కేథరైనుకు గ్రీకు నూతన నిబంధన గ్రంథమును బంపుచు దానిలో వ్రాసిన లేఖకు భాషాంతరము —

“ప్రియసహోదరీ! యో కేథరే నా! పయిభాగము బంగా
రముతో సలంకరింపఁ బడిక పోయినను లోపల నమూల్యరత్నముల
కంటెను నెక్కువనెల కలదయిన పుస్తకమును నీకుఁ బంపుచున్నాను.
ఓప్రియసోదరీ! ఇది యీశ్వరశాసనములను గలిగిన పుస్తకము. ఇది
నిర్గతికుల మయినమనకు ప్రభువు విడిచిన తన సంహితయు మరణశాస
నము నయి యున్నది; ఇది నిన్ను శాశ్వత సంతోషమార్గమునకు నడ
పును; దీనిని నీవు మంచిహృదయముతోఁ జదివినను నిష్కపటహృద
యముతో ననుసరింపఁ బూనినను నీకిది నాశములేని శాశ్వతజీవన
మును దెచ్చును. ఇది నీకు బ్రతుకువిధమును చచ్చువిధమును నేర్పును.
నీతండ్రియొక్క యధికమయిన భూములవలన నీవు పొందవలసినదాని
కంటె నీకిది యెక్కువ లాభమును గలిగించును. దేవుఁ డాతనికి
మంచిస్థితిని గలిగించినందున నీ వాతని భూములను బొంద వలసినట్లు
గానే, దీనిలో విధింపఁబడిన ప్రకారముగా నడచుట కపేక్షించుచు
దీనిని నీవు శ్రద్ధతోఁ జదివెడుపక్షమున దురాశాపరులు నీయొద్దనుండి
గైకొనలేనట్టియు దొంగలు తస్కరింపలేనట్టియు పురుగులు పాడుచేయు
లేనట్టియు దివ్యధనమును నీవు దాయముగాఁ బొందుదువు. ఓ సాధు
సోదరీ! జీవిష్టువలె నీవును ప్రభువైన దేవునియొక్క శాసనములను
గ్రహింపఁ గోరుము. నీవు మరణమువలన నిత్య జీవనమును బొందు
నట్లుగా శాంతితోఁ జచ్చుటకు బ్రతుకుము. నీ లేబ్రాయము నీకు
దీర్ఘాయువు నిచ్చునని నమ్ముకోకుము — దేవునియాజ్ఞ యైనపక్షమున
ముసలివా రెంత శీఘ్రముగాఁ బోవుదురో యంత శీఘ్రముగానే
పసివారును బోవుదురు - ఎట్లు చావవలయునో నేర్చుకొనుట కయి
యెల్లప్పుడును పాటువడుము. ప్రపంచమునకుఁ బ్రతిఘటించువు; పాప
మును బాఁఁదోలుము; ఇంద్రియసుఖములను దిరస్కరించువు; ప్రభు

పునందే యానందమును బొందును, నీచాపగులకయి పశ్చాత్తాప
 వడుచు; ఎప్పుడును నిరాశనుమాత్రము పొందకము, భక్తినుండు
 దృఢచిత్తురాలవు కమ్ము; గర్వపడకుము ఎవడు మృతి నొందియు
 జీవించియున్నాడో యటువంటి క్రీస్తుతో నుండుటకు సెయింతువాలు
 వలె గోరుము. అర్ధరాత్రును నుండుచో వెచ్చి మృత్యువుని
 స్పృహించునేమో యున్నట్లు కళ్ళకునిలె కాఱిసగొనకు నీవు జాగ
 రూకురాలనయి చూడుము. * * * * నాలెనే నీవు క్రీస్తునం దానం
 దము పొందుము. నీప్రభువైన క్రీస్తునియొక్క మార్గము సనునరించి
 నీసిలువను వహింపుము. నీవనల నాయన పీఠపురిగాద వేసి, నీ
 వాయనమార్గము నెల్లప్పుడు సనుసంపుము. ఓ సత్సహోదరీ! ఈమట్ట
 భావమునుండి విముక్తి నొంది నిర్దుష్టశను బొందఁబోవు చున్నాను
 గనుక నామరణమునుగూర్చి నాలెనే నీవును సంతోషింపుము.
 ఈయస్థిరజీవనమును బోగొట్టుకొనుటచే నుస్థిరజీవనమును బొందుదు
 నని నాకు నిశ్చయముగాఁ దెలియును. భగవాంతుడు నా కది ప్రసా
 దించి, ఈశ్వరభీతితో బ్రదికి నిజమైన క్రైస్తవ భక్తితోఁ జచ్చునట్లుగా
 నీకనుగ్రహింపవలయు నని ప్రార్థించుచున్నాను. జీవితాశచేతఁ గాని
 మృత్యుభీతిచేతఁగాని నీమార్గమునుండి యెప్పుడును తొలఁగకుండుట
 కీశ్వరనామమున నేను నీకు బోధించుచున్నాను. నీజీవితమును దీర్ఘ
 ముగాఁ జేసికొనుటకయి నీచాతని సత్యమును నిరాకరించినవత్తుమున,
 నిన్నాయన నిరాకరించి నీదినములు హాస్యముచేయును; నీవాయన
 యాశ్రయించి యున్నవత్తుమున నీకు సౌఖ్యమును దనకు మహి
 మయుఁ గలుగునట్లుగా సతఁడు నీయాయువు దీర్ఘము చేయును.
 ఆపదవికి భగవంతుడు నన్నిప్పుడు కొనిపోయి, ఆయన యనుగ్రహము
 వచ్చినప్పుడు ముందు నిన్నుఁ గొనిపోవును. ఓ సత్సహోదరీ! నీకు ఈ

మగును గాక! నీవీశ్వరుని యుండే విశ్వాసముండుము; అతఁ డొక్కఁడే నీకు సహాయుఁడు కావలెను.”

వారివధదినమునందు గిల్పోర్డుప్రభువు తనభార్య యైన జేన్ గ్రేను సందర్శింపఁ గోరుగా మేరీరాణి వారి సమావేశమున కియ్య కొనెను. కాని, లేడి జేన్ గ్రేయే యందు కంగీకరింపక, తమసమావేశాంతర వియోగ దుఃఖ ముభయుల ధైర్యమును జెడఁగొట్టి యవ పానపిత్యము చుండవలసిన మనస్థైర్యమునకు భంగము కలిగించు ననియు, వారి యీవిరహము కఠినయనిమిషపరిమిత మయినదే యని నందునఁ గొంచె మొర్చిసయెడల నెక్కడ నన్యోన్యము రాగబంధము తెంపుశేక నిరంతరముగా నుండునో, యెక్కడ స్పృతియు నాశాభంగ మును దుండృష్టమను జేరి శాశ్వతా నందమునకు భంగ కలిగింప లేవో యెక్కడఁ దామన్యోన్య సమావేశము నొందవచ్చుననియు, సందేశము పంపెను.

ంగిగిర వ సంవత్సరము ఫిబ్రవరినెల సందెండవతేది సోమ వారమునాఁడు పధూపరులలో గిల్పోర్డు ప్రభువు శిరశ్చేదమున కయి ముందుగా వధ్యస్థానమునకుఁ గొనిపోఁ బడెను. అతఁడు పోవునప్పు డామె గవాక్షములోనుండి చూచి తనస్మరణ చిహ్నము నొకదాని నాతనికొనఁగి యీశ్వరధ్యానము చేయుచు తనగడియ వచ్చువఱకును మనశ్శాంతితో వేచియుండెను.

గిల్పోర్డుప్రభువు తనప్రాణావసాన సమయమునందు ధైర్య మునుగాని చిత్తోన్నతిని గాని యణు హాత్రమును గోలుపోక, తన నిమిత్తము కాచుకొనియున్న మిత్రులందఱి యొద్దను సెలవుగైకొని, దృఢచిత్తముతో వధ్యస్థానము సభిరోహించి యచ్చటఁ గొన్ని నిమిషము లీశ్వరధ్యానమునందుఁ గడపి, మూఁగలుగా మూఁగియున్న జను

లను తనకొఱకుఁ బ్రార్థింపుఁ డని పలికి, వధ్వదారువుమీఁద గుఱివీర
న్పును మోపెను. మఱియొక్క నిమిషముతో నాతని శిరస్సు
మొండెమునుండి ఖండింపఁ బడెను.

గిల్పోర్డు ప్రభువు శిరశ్చేదము చేయఁబడిన తోడనే పురాధి
కారులు వచ్చి యామెను వధ్వస్థానమునకుఁ గొనిపోయినది. అదియ
వచ్చిన దని లేడి జేన్ గ్రేతో విన్నవించిరి. ఆయాజ్ఞ తెలుపఁబడి నప్పు
డామె కంపవైవర్ణ్యాదిభయ చేష్టలను వేసిని బొందక నిశ్చల
ధైర్యముతోవినెను. ఆమె వధ్వస్థానమునకు గొనిపోఁబడు చుండిప్పుడు
దారిలో సమాధివిమిత్తమయి బండిలో వేసి తీసికొనిపోఁ బడుచున్న
శిరోవిహీన మైన భర్తృక శేబర మాతాకలఁటఁ బడెను. భర్తృశవము
నేత్రగోచరము కాఁగానే యామెకన్నులనుండి జొటజొట నీరు కార
నారంభించెనుగాని, ప్రాణోత్క్రమణసమయమునందు సహిత మతఁడు
ధైర్యమును విడువలే దన్న వార్తాశ్రవణమువలన దుఃఖము నాపుకొని
మఱింత మనోదార్ద్రము నొందినదయి ధైర్యమునుబూని “ఓగిల్పోర్డా!
నీవు చవిగొన్నట్టియు నేను చవిగొనఁబోవుచున్నట్టియు మృతిరూప
ఫలము నన్ను కంపము నొందించునంతటి చేదైనది కాదు. ఈదిన
మున నీవును నేనును గూడి స్వర్గములో ననుభవింపఁ బోయెమఁ విందు
తోఁ బోల్పఁ బడినప్పు డిది పేర్కోఁ దగినదేకాదు.” అని పలికి తన
పలకపుస్తకములో నేదోప్రాసెను. వధ్వస్థానమును సమీపించినప్పుడు
దుర్గరక్షకాధికారి యైన సర్ జాన్ గేజి యనునతఁ డామెను జూచి
తత్స్మరణార్థముగాఁ దాను స్థిరముగా నుంచు కొనుట కేదైన జన్న
పారితోషికము ననుగ్రహింపవలసిన దని యామెను వేడు కొనెను.
భర్తృశవమును జూచినప్పు డింతకుముం దామె స్వహస్తముతో గ్రీకు
భాషతో “మానుషిక న్యాయ మాతని జేహమునకుఁ బ్రతికూలముగా

నున్నను, ఈశ్వరకారుణ్య మాతనియాత్మ కనుకూలముగా నుండు” ననియు, లాటిన్ భాషలో “ఆమెయపరాధము దండనమున కర్హమైన దయినయెడల, అధమపక్ష మామెబాల్యమును లోకానుభవరాహిత్యమును తుమార్హము లయినవి” యనియు, ఇంగ్లీషుభాషలో “ఆమె దేవుని నమ్ముకొనెను గాన భావికాలప్రజ లామెయెడల దయ చూపుదురుగాక” అనియు, అథ మిచ్చెడు మూడువాక్యములను వ్రాసిన పలకపుస్తకము నామె యాతని కిచ్చెను. ఆమె యప్పు చొక నేవకు రాలికి చేజోళ్ళ నిచ్చెను. ఇయ్యవలసిన వాప్తజనుల కిచ్చి యామె నిర్భయముగా వధ్యవేదికపై కెక్కి యక్కడఁ గూడియున్న ప్రభువులకు మ్రొక్కి ముందు మూఁగియున్న పోరులవంకఁ దిరిగి యిట్లనియెను.

“నాప్రభువులారా! నాచావు చూడవచ్చిన నత్తైస్తవజనులారా! నేనియ్యెడ శిక్షాస్మృతికి లోబడి యున్నదానను. తప్పెప్పుడును జేయని న్యాయాధిపతివంటిదైన యాశిక్షాస్మృతిచేత నేను వధింపఁబడునట్లు విధింపఁబడియున్నాను. ఇది నేను జేయునట్లు నిర్బంధపఱుపఁబడినట్టియు నే నెప్పుడును గ్రహింపనిదానిని నేను జేసి యపరాధిని నయినట్టు శిక్షాస్మృతి నిర్ణయించినట్టియు పనిని నే నొప్పుకొన్నందుకుమాత్రమేకాని రాణిగారికి ప్రియమైన యేపనికొఱకును గాదు; ఏలయన, దానినుండి నాచేతులను శుద్ధి చేసికొని, అన్యాయమునుండి నిర్దోషిత్వ మెట్లో యట్లే యటువంటిదోషమునుండి పరిశుద్ధమయిన నాయాత్మను దేవునకు సమర్పించుచున్నాను. అది యట్లున్నను నాయుండ్రయనుఖవాంఛలను నిర్భాగ్యప్రపంచసుఖములను సత్యధికముగా నవలంబించినందువలనను, భగవంతుఁడు నాకుఁ బ్రసాదించిన జ్ఞానానుసారముగా నేను బ్రవర్తించినందువలనను, నేను దేవునియెడల నపరాధినయి యున్నదానను. అందుచేత దేవుఁడు నాకీమరణమును

విధించి యున్నాడు; నాకృత్యములనుట్టి నేను దీని కశ్యంతపాత్రు
రాలనయి యున్నాను. ఇక్కడ నీలోకములో నాపాపములకై యను
తాప పడుటకును నాపూర్వదురభిచూనములచేత విశేషముగా నే
నప్రియ మొనర్చిన నారక్షకునియొక్క వ్రసన్నతను చురలఁ బొందుట
కును నా కవకాశ మిచ్చినందున నే నాతనికి హృదయపూర్వకముగా
వందనముల నర్పించుచున్నాను. కాఁబట్టి నాప్రభువులారా! సత్కై
స్తవులైన సర్వమహాజనులారా! తనవిషయమున నేను జేసిన యప
ఛారము లెంత లెక్కలేనివిగాను ఘోరమైనవిగాను నున్నను దేవుడు
తన యపారకరుణతోను నదృష్టముతోను వానిని త్నమించునట్లుగా
నేను ప్రాణములతో నుండఁగానే నాతోడను నానిమిత్తమును భగ
వంతునిఁ బ్రార్థించుటకు మిమ్మందఱును నేను. మహాత్కంఠతో
వేడవలసి యున్నది. నేను కైస్తవభక్తురాలనయి చచ్చుచున్నా నని
సాక్షులుగా నిలుచుటకు మిమ్మందఱును వేడుకొను చున్నాను. నా
నమస్తకర్మలను పుణ్యాకార్యములను దూరముగా వినరివైచి, రక్షకుఁ
డైన జీసస్ కైస్తవుయొక్క రక్తమువలనను ప్రేమమువలనను యోగ్యత
వలనను మాత్రమే రక్షింపఁబడుదునుగాని యితరసాధనములవలనఁ
గాదు. నానుకర్మలను నాయోగ్యతలనుమాత్రమే నమ్ముకొన్నయెడల
నవి నాకర్తవ్యముల కెంతదూరములై నన్నెంత యధోగతిపాలు
చేయఁ దగినవిగా నున్నవో! ఇప్పుడు నాతోను నాకొఱకును మీ
రందఱును ప్రార్థన చేయవలయు నని మిమ్ము ప్రార్థించుచున్నాను.”

పయి వాక్యము లామె స్వాభావికహృదయశాంతతను సౌజన్య
మును వినవ్రుతను దేటవఱుచు చున్నవి. ఆమె తనవిషయమునఁ
జూపఁబడిన క్రొర్యనిషయమునఁ బరుల నొక్క పరుషోక్తి యైనను
బలుకలేదు, దోషమునంతను దనమీఁదనే వేసికొని, దానికి కారణము

రాజ్యకాంక్షగాక జననీజనకులయ్యాజ్ఞోల్లంఘనము చేయలేకపోవుటయే
యని విన్నవించెను. ఈనూటలు పలికినతరువాత నామె తన వెనుక
నున్న పరిచారికాద్యయమును బిలిచి తనమెడమీదివస్త్రములను
దొలగింప నియమించెను. కన్నులనీరు కారగా, చేతులు ఐడకకఁగా
మేను చెమర్చగా వారు వస్త్రములనుదొలగింపఁ జేతు లాడక నిశ్చేష్ట
లయి నీలువఁబడినందున, ఆమె యాపని తానే చేసెను. పరిచారికలు

వెనుక నిలువఁబడి మొగమునకు గుడ్డ లడ్డముపెట్టుకొని కన్నీటికాలు
వలు తుడుచుకొనుచు నేడ్చుచుండిరి. అప్పుడు ఘాతుకపురుషుఁ డామె
పాదములమీఁదబడి క్షమింప వేడుకొఁగా, ఆమె తత్క్షణమే వానిని
క్షమించుటలేనిది చెప్పి “ఓయీ! దయచేసి నన్ను శీఘ్రముగాఁ దుడ

ముట్టింపుము” అని వేడి, “ఓ యీశ్వరా! నాయాత్మను నీచేతులలోఁ బెట్టుచున్నాను.” అని విస్పష్టమైనయుచ్చైస్వరముతోఁ బలికి, శాంత మైనట్టియు నిర్వికార మైనట్టియు ముఖభావముతోఁ దన శిరస్సును వధ్యదారువుపైఁబెట్టెను. ఉత్తరక్షణముననే వధకారిచేతిఖడ్గచూమె యుత్తమాంగము నుత్తరించెను. అప్పుడు చూడ వచ్చినగుంపులో నుండి హాహానినాదములును రోదనధ్వనులును బైలువెడలెను.

పదునేడు సంవత్సరములప్రాయమవ్వు డుదారచిత్తురా లయి నట్టియు స్త్రీజనాలంకారము లైన సమస్తసద్గుణరత్నముల చేతను భూషితురా లయినట్టియు నిష్కళంక సౌశీల్యధైర్యాభిమానమాన నీయురా లయినట్టియు లేడీజేన్ గ్రేయొక్క యైహికజీవిత మిట్లు పరి నమాప్తి నొందెను. డాక్టరు ఫుల్ల రను విద్వాంసుఁ డీమెను గూర్చి “శైశవమునందలి నిష్కావట్యమును, యౌవనమందలి సౌందర్య మును, కౌమారమునందలి దృఢత్వమును, వార్ధకమునందలి ఘనతను, అన్నిటిని పదునేడేండ్లప్రాయమునందే యీమె కలిగిన దయ్యెను. రాజకుమారియొక్క జననమును విద్వాంసునియొక్క పాండిత్యమును, పుణ్యాత్మునియొక్క జీవనమును, తల్లిదండ్రులదోషమునుబట్టి పాప కర్మునియొక్కచావును నీమెకుఁ దటస్థించెను.” అనివ్రాసియున్నాఁడు.

లేడీజేన్ గ్రే యవసానదశయందుఁ జెఱసాలలో నుండినప్పుడు వ్రాసిన యనేక ప్రార్థనలలోఁ గడపట దానిని మాత్రము తెలిఁగించి యీమె శోచనీయ మయినచరిత్రమును ముగించు చున్నాము —

“ఓప్రభువా! ఈశ్వరుఁడా! నాజీవజనకా! అన్నికష్టములయందును దుఃఖము లందునుమాత్రము నీయొద్దకుఁ బరుగెత్తుచు గతిమాలి యేకాకిని నయి యున్నయబల నగునామొట్ట యాలకింపుము. ఓప్రభువా! నీయందువిశ్వాస ముంచినవారిని రక్షించి ముక్తిసొనఁ

గెడు వాడవు నీ వొక్కడవే కాబట్టి పాపముచే గళంకితురాల
 నయి, క్లేశములచే గప్పబడినదాన నయి, కష్టములచే శాంతి లేని
 దాన నయి, చింతలచే జుట్టుకొనబడినదాన నయి, ఆపదలచే నాశ్ర
 మింపబడినదాన నయి, దీర్ఘకాల కారాబద్ధతచే నత్యంత బాధితమై
 పనికిమాలిన మట్టిముద్ద యయినయీనాపాపపుబొందిని గలదాన
 నయి, ఓదయామయుడ వయిన రక్షకుడా! ఏవి లేక మోక్షకాంక్ష
 కించుక యయిన నవకాశ ముండదో యటువంటి సీదయను సాహ
 య్యమును వేడుచు, రక్షణవిషయమున సంపూర్ణనిరాశ కలుగకుండ
 నేను నిన్నాశ్రయించుచున్నాను. మాజీవితము శోధనమీదనే నిలిచి
 యుండును గాన, మేము నీవార మగుదుమో కామో పరీక్షింపఁ
 బడుటకును నిన్నును మమ్మును బాగుగాఁ దెలిసికొనఁ గలుగుటకును
 కొన్ని సమయములందుఁ గొన్ని విపత్తులను మాకుఁ గలిగించుట
 యుక్తమేయైనను, మాశక్తికి మించిన దుర్భరకష్టములతో మమ్ము
 శోధింప నని పలికినవాడ వగుటచేత నగతికురా లయిన యీదీను
 రాలిని గరుణింపుము. ఓ యీశ్వరుడా! అత్యున్నస్థితి నొంది నిన్ను
 మఱవకుండులాగునను, అతిహీనదశ నొంది నిరాశచే రక్షకుడవును
 ప్రభుడవును నయిన నన్ను నిందింపకుండు లాగునను, నన్నతిమాత్ర
 సంపదలచే నుబ్బింపకుండుటకును, అతిమాత్రవిపత్తులచే క్రుంగింప
 కుండుటకును బ్రార్థించెదను. ఓకరుణానిధీ! నీ కెక్కువగాఁ దెలిసిన
 నాదుస్థితిని విచారించి, నారక్షణమున కయి నీవు బలిష్ఠ మైన పెట్టని
 కోటవు కమ్ము. నేను వినమ్రతతో నర్థించుచున్నాను; నన్ను నా
 శక్తికి మించునట్లుగా శోధింపబడనీకుము. నన్నీమహాకష్టములనుండి
 విమోచనము చేయువాడ వయినను గమ్ము; లేదా, యీ దుర్భర
 బాధను క్రూరదండనమును శాంతతతో సహించు యమ నయినను నా

కనుగ్రహింపుము. నన్నాఁలు సంవత్సరముల కాలము బాధించి
 దాస్యములోనుంచిన ఘోరయోచేతులలోనుండి యీస్రయేల్ ప్రజలను
 రక్షించినది నీదక్షిణహస్తమే. ఎవరికొఱకు, నీకుమారుఁడైన క్రీస్తువు
 తన యమూల్య రక్తమును నిలువమీఁదఁ జింఁజేసెనో యటువంటి
 శోచనీయులయిన యభాగ్యులలో నొకతె నైన నన్ను నేనిప్పుడున్న
 దుఃఖకర మైన చెఱనుండియు బంధమునుండియు విముక్తి నొందించుట
 నీపితృవాత్సల్యమున కర్హ మగును గాక ! ఎంతకాలము నీవు కనఁబడ
 కుండెదవు? ఎల్లకాలమునా? ఓప్రభువా ! దయచూపుటను నీవు విస్మ
 రించి యున్నావా? అనంతపుండవై ప్రేమపూర్ణ మైన నీకారుణ్య
 పేటికను మూసి యున్నావా? నిన్నిఁకఁ బ్రార్థింపవలసినపని లేదా ?
 నీదయ యెప్పటికిని రాకుండఁ బూర్ణముగా నంతరించినదా? నీ
 యభయప్రదానము సంపూర్ణముగా సమాప్తి నొందినదా? నీవంత
 చిరవిలంబ మేల చేయుచున్నావు? ఓప్రభువా ! ఇక నీకు దయ
 తాదని నిరాశచేసికొనా? అట్టిది నాకు దూరమగునుగాక ! నేనును
 జీసస్క్రీస్తును సృజించిన సృష్టిలోనిదాననే, కాఁబట్టి నీకెప్పుడు దయ
 వచ్చునో యప్పుడు రక్షింతు వని నిశ్చయముగాఁ జెలిసికొని, నీకు
 నాయెడఁ గల దయను సందేహించుటగాని విశ్వసింపకుండుట కాని
 మాని, నీయవకాశమునిమిత్తము వేచియుండుటకును, నీవనులను
 శాంతతతో నహించుటకును నాకు ధైర్యము నొసఁగుము. నా కేది
 మంచిదో యది నాకంటె నీకే యెక్కువ తెలియును గనుక, సర్వవిష
 యములలోను నీవు నాకెట్లు చేయఁ దలఁచుకొన్నావో యట్లు
 చేయుము; నీయిష్టము వచ్చిన కష్టములను కలిగింపుము. నిన్ను వేఁడు
 కొను చున్నాను. ఈమధ్యకాలములో నానడుమును నత్య మను నడి
 కట్టుతో బిగించి సాధువృత్త మనెడి యురస్థానమును ధరించి

శాంతివార్త యనెడు దుర్భేద్యచర్మనిర్మితపాదరక్షలపై నిలిచి, అన్నిటికంటెను ముఖ్యముగా దుర్బుద్ధులదౌష్ట్యాగ్ని బాణముల నన్నిటి నార్చివేయుటకు శక్తికలుగునట్లుగా భక్తిభేటమునువహించి ముక్తి కిరీటమును నీపవిత్రవాక్య మైనయాధ్యాత్మికఖడ్గమును దాల్చి, నేను పూర్ణముగా నీయిచ్చ కాత్మార్పణము చేసి నీయిష్టమునకు బద్ధురాల నయి, ఇట్టికష్టములు నాకు శుభకరము లనియు నీవు చేసిన దంతయు నామేలుకొఱకేకాని మఱియొకందునకుఁ గాఁజాలదనియుఁ గనుఁ గొనుచు నీవు నాకుఁ బంప ననుగ్రహించిన కష్టములలో సంతృప్తిని బొందుచుండులాగున సర్వదా వినయవిధేయతలతోఁ బ్రార్థించుచు, నేను గృధ్రముగా నిలువఁగలుగునట్లుగా నీదివ్యకవచముతో నన్నమో ఘాయుధసచాధను జేయుము. ఓకరుణాభుండవై నపరమపితా! నీ వెసేరిని నాపాపములకు బలిగా నుండవలెనని సంకల్పించితివో యాయనకొఱకు నామొ తాలింపుము. ఆయనకును నీకును పరిశుద్ధాత్మకును సమస్తయశోమహిమలును జెల్లునుగాక! తథాస్తు!”

Miss MARY CARPENTER.

మేరీ కార్పెంటరు,

మేరీ కార్పెంటరు రనునామె యేకేశ్వరబోధక (త్రిత్వనిషేధక) క్రైస్తవమతాచార్యుడైన డాక్టరు లా.టు కార్పెంటరుగారి జ్యేష్ఠ పుత్రిక; ఆమెతల్లిపేరు పెన్. ఈ దంపతుల కీమె 1807 వ సంవత్సరము ఏప్రియల్ నెల మూడవ తేదీని ఎగ్జిటర్ వట్టణములో జనన మొందెను. ఆమెతండ్రి తాను మతాచార్యుడుగా నుండి, పెద్దనాండ్రకు ధర్మోప దేశము చేయుచుండుటయేగాక యుపాధ్యాయుడుగా నుండి పిన్న

వాండ్రకు జ్ఞానోపదేశము చేయుచుండెను. అందుచేత నామె తన జనకుని శిక్షలోనే విద్యాభ్యాసము చేసెను. ఆమె సాధారణముగా నెల్లవారును నేర్చుకొనెడి యింగ్లీషుభాషను గలచుటయే కాక గ్రీకు భాషను లాటినుభాషను గణితశాస్త్రమును నేర్చుకొని యందుఁ బ్రవీణురా లయ్యెను. తండ్రి యామెకు నీతివిద్యను గలపుటయం దత్యంత శ్రద్ధ వహించుచుండెను. ఆమె ప్రకృతిశాస్త్రములను జంతుశాస్త్రమునుగూడఁ జదివి వానియందు మిక్కిలి యభిరుచి గల దయ్యెను. ఈమె చెల్లెండ్రును తమ్ములుచుగూడ నించునించుగా నీమెతో నమానముగానే విద్యాలాభమును బొందిరి. ఈమె తన విద్యనుగూర్చి తరువాత నొకప్పు డిట్లు వ్రాసెను — “విద్య నన్నెప్పుడును గృహకృత్య నిర్వహణమునకు ససర్వురాలినిగాఁ జేయలేదు; అట్లు చేయకపోవుటయే కాక యది సాధ్యధర్మమును నిర్వహించుటకు నన్ను మఱింత పూర్ణముగా యోగ్యురాలిని చేసిసది.” ఈమె చిఱుతప్రాయమునందే తల్లికి శ్రమ కలుగకుండఁ దన యిద్దఱు చెల్లెండ్రును ముగ్గురు తమ్ములను సర్వవిధములఁ దానే పెంచుచు వచ్చెను.

ఆమెకు పదేండ్ల ప్రాయమప్పుడనఁగా 1817 వ సంవత్సరమునం దామె తండ్రి యెగ్జిటరును విడిచి బ్రిస్టల్ పురమును జేరి, తొంటి వలెనే యచ్చటఁగూడ ధర్మోపదేశవిద్యోపదేశముల రెంటిని స్వవృత్తినిగా నేర్పఱుచుకొనెను. ఈమెకుఁ దండ్రి తనశిష్యు లయినబాలురతోఁ గలిపియే విద్యచెప్పును వచ్చెను. తరువాత మహాధీమంతుఁడయి ప్రసిద్ధిఁజెక్కిన రివరెండు డాక్టరు జేమ్సు మార్టినోగాదు 1819 వ సంవత్సరమునందు డాక్టరు కార్పెంటరుగారికి శిష్యుఁడయి మేరీ కార్పెంటరుకన్యకు నహపాతి యయ్యెను. ఆమె యెదిగినకొలఁదిని తండ్రి యామెకు తన శిష్యులలోని తరుణవయస్కులకు విద్య చెప్పెడు

పని నప్పగించుచు వచ్చెను. అపనియం దామె కభిరుచి కలిగి యుండుటచేత నామె యాపని నత్యంతోత్సాహముతోను, పూనికతోను, నేర్పుతోను, జేయుచువచ్చెను. ఆమె తన తండ్రిగారియొక్క యుపాసనాలయముతో సంబంధించిన భానువార (ధర్మోపదేశక) పాఠశాలయం దత్యంతప్రీతి కల దయి యచ్చట శద్ధతోఁ బనిచేయుఁ జొచ్చెను; ఆమె యచటకు భానువారమునాఁడు పోయి విద్యార్థులకు ధర్మపాఠములను జెప్పుటతో మాత్రము తృప్తి నొందక, వారితోఁ గూడ వారియిండ్లకుఁ బోయి వారి తల్లిదండ్రులతో మైత్రి చేసి, ఆత్మాభివృద్ధిని జేసికొనడు కృషిలో వారికి సహాయురాలగుచువచ్చెను.

ఇనుపదియొక్క సంవత్సరములు నిండి వ్యవహారయోగ్యత వచ్చిన తరువాత 1828 వ సంవత్సరములో తండ్రి యామె కిట్లు వ్రాసెను — “నీవు త్రొక్కవలసినట్టుగా శాసింపఁబడఁబోతాడను మార్గమేదియో మే మెఱుంగము; అయినను భూలోకచింత యంతయు, నీవు క్రీస్తున కవ్యాజనేనకురాల వగుదువు కాక యనియు, నీయాత్మరక్షణమునకై పనిచేయుచు క్రైస్తవవర్ణాంతరమునందుకునడుచుచు నీ కేర్పఱుపఁ బడిన పని నితరుల యుపయోగముకొఱకు నిర్వర్తించుటకు శక్తురాల వగుదువు గాక యనియు, విశ్వాసముతోను శాంతతతోను పూనికతోను ఈశ్వరేచ్ఛను చెల్లెంతువుగాక యనియు, కోరెడుకోరికలో నడచి యున్నట్లు మేము భావించుచున్నాము.”

అనారోగ్యముచేత చిరకాలమునుండి దుర్బలుఁడయి యున్న బాప్తరు కార్పెంటరు 1829 వ సంవత్సరమునందు తన పాఠశాలపనిని మాని వేసెను; కాని యాతనిభార్యయు ముగ్గురుకూతులును చిన్న పడుచుల కొకపాఠశాలను బెట్టరి. నూతనముగా స్థాపింపఁబడిన యీ పాఠశాలయందు శ్రీజనోచిత ప్రావీణ్యము తెల్ల నేర్పఁబడుటయే

కాక లాటిన్ గ్రీకు భాషలుకూడ నేర్పఁబడుచుండెను; అక్కడ కుట్టు పనియు కుటుంబములలో నువయోగపడెడి యనేకేరవిషయములును గఱవఁబడుచుండెను. అక్కడ విద్యాభ్యాసము చేసిన కాంతలలోఁ గొందఱు తరువాత బీదలకును మూఢులకును విద్యాదానము చేయుట తమ పనిగా నేర్పఱచుకొనిరి: మఱికొందఱు ఉత్తమగృహిణు లయి తమకుటుంబధర్మములను యుక్తముగా నిర్వహించుకొనుచు జనోప యుక్తము అయిననత్కార్యములందుఁ బ్రవేశించి పనిచేయఁ జొచ్చిరి.

1832 వ సంవత్సరమునందు బ్రిష్టల్ నగరమున వాంతిభేది వ్యాపించినప్పటినుండియు నామె యుపకారజీవనము సిజముగా నారంభమయ్యెనని చెప్పవచ్చును ఆవిషభేద ప్రబలి ప్రజాశాశము చేయఁదొడఁగినప్పు డామె తనజీవితమును తనతోడివారియొక్క సేవ యందుఁ గడపుటకు నిశ్చయము చేసికొని, ఆసంవత్సరము మార్చి నెల 31 వ తేదిని తనదినచర్యపుస్తకములో తనమనోనిశ్చయమును లిఖించి, కడపట “నాజీవితకాలములో నడవవలసిన కృత్యములయొక్క యుద్దేశ మేమయి యుండవలయునో నే నెప్పుడైన మఱుచుట తటస్థి చెడు నెడల, నాకు వ్యతిరీక్తముగా నివి నాపై నాక్ష్యమిచ్చుటకు నే నీసంగతుల నిచ్చట లిఖించుచున్నాను.” అని వ్రాసెను.

ఇది యిట్లుండఁగా 1833 వ సంవత్సరమునందు రాజారామ మోహనరాయ లింగ్లండునకుఁ బోయి, డాక్టరు కార్పెంటరుగారి తోడి సంభాషణమువలన లాభము పొందవలెనన్న ముఖ్యోద్దేశ ముతో బ్రిష్టల్ నగరమున కరిగి, వారియింట నుండుట తటస్థిచెను. ఆయుభయులకును జరుగుచు వచ్చిన చిత్తాకర్షక సంభాషణసమయము లలో కార్పెంటరుకన్య తమచుగా సన్నిధియర దుండుచు వచ్చెను.

ఆతనితోడ జరుగుచు వచ్చిన సంభాషణము లామె మనస్సులో శిలా
క్షరములవలె దృఢముగా నాటుకొనెను.. అయినను బహుదినము లిట్లు
లాభకరముగాఁ గడవకముందే యతఁడు వ్యాధిగ్రస్తఁడయి లోకాం
తరగతుఁ డగుట సంభవించెను. ఆయన వ్యాధిసమయమునం దీకుటుం
బమువా రాయనకు స్వకుటుంబములోనివారికిఁ జేసెనుదానికంటెను
నెక్కువగా నుపచారములు చేసిరి. ఆయన సమాధిసమయమునందు
డాక్టరు కార్పెంటరుగారిచేతఁ జనునఁబడిన యీ క్రింది యర్థము
వచ్చెడు వద్యము నామె రచియించెను—

క. నీయాత్మ శాశ్వతం బగు

నీయభిధ న్మరింతు రెపుడు నీదేశీయుల్

నీయాసమాధి వెలువడి

నీయుక్తులు వారియెడల నెలకొని లేవున్.

ఈమహానీయునితోడి సహవాస మొక్కటియే కాక యానందత్సరమే
యమెరికానుండి యామె తండ్రిని జూడవచ్చిన డాక్టర్ టక్కరుమ్యా
ననుపేరు గల సత్పురుషుని సందర్శనమువలన సహిత మామెకు విశేష
చిత్తోన్నతి కలిగెను. తనజనకునకును రామమోహనరాయలకును జర
గుచు వచ్చిన సంభాషణములలో నామె స్త్రీల హీన దశ సంస్కార
ప్రతిబంధములు మొదలగు విషయములలో హిందూదేశముయొక్క
దుస్థితినిగూర్చి వినుచు వచ్చెను. అతఁడు చెప్పినమాటలు దృఢముగా
నాటుకొని యామె మనస్సు హిందూదేశమువంకఁ బలుమాఱు పాఱు
చుండినను, పెద్దపట్టణములలో వసించు దిక్కుమాలిన బీదబిడ్డల దుర
వస్థనుగూర్చి టక్కరుమ్యాను బోధించిన సన్నిహితధర్మము లడ్డుపడి
హరించుచు రాగా ముందుగా స్వదేశమునందలి కర్తవ్యముల
పయికిఁ దిరిగెను. హృదయభేదకము లయిన రామమోహనుల దయ

నీయవాక్యములు తలఁపునఁ బాఠినప్పు డామె యప్పుడప్పుడు పక్షివలె
తెక్కలు కట్టుకొని యెగిరి హిందూదేశముమీఁద వాలవలె నని మన
స్సులోఁ దలఁచుచు వచ్చినను, తల్లిదండ్రుల సేవావిషయమున నాచ
రింపవలసిన కర్తవ్యములును పాఠశాలాకార్యములును మరల
నామెను వెనుకకు లాగుచు వచ్చెను. పూర్వోక్త నత్పురుషద్వయము
యొక్క యుపదేశములకు ఫలముగా బ్రిస్టలులో నొక నతీసమాజ
మేర్పఱుపఁబడెను. ఈసమాజములోని మానినీమణులు బ్రిస్టలునగ
రములోని నుఖిహీన మయిన ప్రదేశమును గొన్ని భాగములుగ
విభాగించుకొని తమలో నొక్కొక్క రొక్కొక్క భాగమునకుఁ బోయి
యచ్చటి యగతికు లగు బీదలకు విద్య చెప్పి, యితరవిధముల వారి
స్థితిని బాగుచేయుట కయి పాటుపడుట కేర్పఱచు కొనిరి. మేరీ
కార్పెంటరు తన కాపఱ కున్న భాగవార పాఠశాలయొక్కయు దిన
పాఠశాలయొక్కయు పనిని జేయుచు, బహు సంవత్సరము లీపనిని
గూడ నవిచ్ఛిన్నముగా నిర్వహించెను.

1839 వ సంవత్సరమునందు డాక్టరు కార్పెంటరు గారి
యారోగ్యము మరల చెడిపోయెను. అతఁడు స్వస్థతను బొందుట కయి
స్థలమును మార్చి యూరపుఖండములోని దేశములలో సంచారము
చేయుట యావశ్యక మని వైద్యులు చెప్పిరి. అతఁ డాప్రకారముగాఁ
బ్రయాణము చేయుచు, ఇటలీసముద్రతీరము పొడుగునను నావికా
యాత్ర చేయునప్పుడు 1840 వ సంవత్సరమున నోడలోనుండి సము
ద్రములోఁ బడి మునిగిపోయెను.

ఇంతవఱకును కార్పెంటరుకన్య కొంతగౌరవము గల బీదలలోఁ
బనిచేయుచుండెను. అంతకంటెను నధమ జాతులలో బిడ్డలు మూఢ
త్వములోను పాపములోను జెరుగుచుండిరి. అటువంటి వారి నిమిత్త

మయి బీదపాఠశాల లక్క డక్కడ స్థాపింపబడిన వని విని యామె యటువంటిపాఠశాల నొకదానిని బ్రిష్టునగరములోఁ గూడ నారంభించుటకు నిశ్చయము చేసికొనెను. కార్పెంటరుకన్య తన యాలోచనను కాలమును విశేషముగా వినియోగించిన యీ పాఠశాల యల్ప కాలములోనే యత్యంతోపయుక్త మయి నీతిదాయక మయ్యెను; అందుచేత నారక్షకశాఖవా రాచుట్టుపట్ల నేరములు తక్కువయి పాఠశాలవలన విశేషప్రయోజనము కలిగినట్లొప్పుకొనిరి. అయినను కార్పెంటరుకన్య మాత్ర మంతతోఁ దృప్తి పొందలేదు. అప్పు డప్పుడు నేరములు చేయు తరగతులవారిబిడ్డలు మాత్రమే యీ పాఠశాల యందు జేరి లాభము పొందుచుండిరిగాని, యీ పాఠశాలను జేరరాని యధికదుస్థితిపరుల బిడ్డలును బలువు రుండిరి. చోరత్వాదిదోషములనే వృత్తిగా నేర్పఱచుకొన్న జాతులవారి బిడ్డలసామాన్య ప్రయత్నము చేసి విశేష సాధనములఁ గల్పించినంగాని యటువంటి పాఠశాలల వలని లాభములకు బొంది బాగు పడజాల రని యామె యెఱిగి యుండెను. కాబట్టి యామె చోరత్వాదులచే దుష్టులయి యావజ్జీవమును చెఱసాలలలోఁ బడి కడగండ్లు పడవలసిన దిక్కుమాలిన బిడ్డలను విముక్తులను జేయఁ దలఁచుకొనెను. ఫ్రైదొరసాని చేసిన పనిని దీనిని జదువువా రెఱుఁగుదురుగదా. యెడి చెఱసాలలయందుఁ బడిన వారిని బాగుచేయుట కయి యామె పాటుపడెను; రోగము వచ్చిన తరువాత మందు వేయుటకంటె రోగము రాకుండ మాన్పుట యుత్తమ పద్ధతి యన్న సిద్ధాంత మవలంబించి, యెడిపోవలసిన వారిని బాగుచేసి చెఱసాలలలోఁ బడకుండ వారించుట కయి యామె పాటుపడెను. 1851 వ సంవత్సరమునం దీమె “యెడిపోవుచున్న జాతులవారి బిడ్డలకును వయస్కురాని దోషులకును “దోషనివారక పాఠశాలలు” అను పేరితో

నొకభక్తమును ప్రచురించెను. కారాగృహ విద్యాలయములను స్థాపించుటకు దొరతనమువారు పూనుకొనునట్లు చేయుట కయి యీమె బహువిధములఁ బ్రయత్నములు చేసెనుగాని యీమెకృషి మొదట సఫలము కాకపోయినను కడపట సఫలమయి 1854 వ సంవత్సరమునందు కారాగృహములలో దోషనివారక విద్యాలయములను స్థాపించుటకు రాజానుమతి యియ్యఁబడెను.

పాపమునకు మూలకారణమును గనుఁగొని దానిని వారించుట కయి కారాగృహ విద్యాలయములను కర్మవిద్యాశాలలను స్థాపించి చిరకాల మోర్పుతోఁ బని చేసి కడపట పార్లమెంటుమహాసభ వారి యంగీకారమును సాహాయ్యమును బొంది, ఇంగ్లండు దేశములో నేరములు చేసెడువారిసంఖ్యను తగ్గించుటయం దావరకెవ్వరును జేసియుండనంత యెక్కువవని నీమె చేసెను. పాపములో దిగుటకు సిద్ధముగా నున్నట్టియు నావఱకే పాపములో బడినట్టియు బాలురును బాలికలును ఈమె నిరంతరప్రయత్నములవలన దుస్సహవాసములనుండి తొలఁగింపఁబడి, పాటుపడఁచు గౌరవనీయు లయినపురుషులును స్త్రీలును నగునట్లు చేయఁబడిరి. ఆవఱకు బాలురును బాలికలును నేరములు చేసినప్పుడు దండవిధాయకులకు వారిని జెఱసాలలకుఁ బంపుట తప్ప వేఱుకూర్గము లేకుండెను. అందుచేత నట్టివారు జెఱసాలనుండి విడుదలను బొంది వచ్చునప్పటి కచ్చటి పాపిష్టులతోడి దుస్సహవాసముచేత సామాన్యముగా వారికి బాగుపడదు రన్నయాశ లేనంతయెక్కువగాఁ జెడిపోయి యావజ్జీవమును ఘాతుకమృగములవలె సంచరించెడు దుస్థితికి వచ్చుచుండిరి. ఈమె 1846 వ సంవత్సరమునందు లాయిన్సు మీడ్డు బీదపాఠశాలలను స్థాపించెను. 1852 వ సంవత్సరమునందు రస్సెల్

స్కాట్లనునతఁడు కింగ్సు పూడ్డుగో నొకయిల్లు గొని బీకబిడ్డల విద్యావిషయముయి యిచ్చి యుం దీమెతోఁ గూడ బాసును బనిచేయఁ బూనుకొనెను. ఈమె సెంటు జేచ్చు బ్యాంకుపద్ద పసివాఁడ్ర చావిడిని కట్టించెను. ఈమె పాఠశాలలను శుదిగాను సుందరముగాను నుంచి హృదయాకర్షకములుగాఁ జేయుచుండెను.

1854 వ సంవత్సరమునందు బైరన్ ప్రభిష్ట బ్రిష్టుల్ సగరములో కార్పెంటరుకన్య విచారణ క్రింద నుండుటకై యొక బాలికా దోషనివారకవిద్యాలయము నిమిత్తము “రెడ్ లోజ్” (Red lodge) మనఁబడెడు విశాలమందిరమును గొని యిచ్చెను. ఆరంభమునందు దానిలో పదుగురు బాలికలు మాత్రమే యుండిరి గాని 1858 వ సంవత్సరమున కేబదియిద్దరుబాలిక లయిరి. దొంగలుగా శిక్షింపఁ బడిన నూఱులకొలఁది బాలిక లందుఁ జేరి యవమానకరమయినట్టియు నపకీర్తికర మయినట్టియు జీవనమునకు లోసుగాకుండ రక్షింపఁబడి యిప్పుడు మానసియసేవకురాల్పడును, కుటుంబమాతలును, నయి గౌరవ నీయ మైనస్థితులను బొందియున్నారు. ఈవిషయములలో నామెకు కార్యవిజయము కలుగుట ముఖ్యకారణము. తనతోడిమానవులలో నత్యంతభ్రష్టు లయినవారియెడలసహిత మామెకుఁ గలప్రేమమును, నదయత్వమును నయి యున్నవి. ఎంత నీచదశలో నున్నపిల్లలనైనను తనకుటుంబములోనివారివలెఁ జూచి యామె యాదరించు చుండెను. “మన మొకబాలునిఁగాని బాలికనుగాని దోషవిముక్తి గలిగించి బాగుచేయఁ దలఁచుకొన్న షక్షమున నట్టివారిని కుటుంబములో నుంచ వలెను. ఏసనినైనను వారి నాదరించి మంచిమాటలతోఁ జేయింప వలెనుగాని బలవంతపెట్టి చేయించుటవలనఁ బ్రయోజనము లేదు. మనము వారిస్వేచ్ఛ కెప్పుడును భంగము చేయరాదు; వారిని

తమంత క్రమముగా నడవ నేర్చుకొనునట్లు దిద్దవలెను. వతితులయి మిక్కిలి చెడిపోయినవారిలోపల సహిత మడగి యుండెను. మంచిని బయికిఁ దీసి, యది చెడుగును జయించునట్లు చేయుట యెల్లప్పుడును మనగుఱియ్యి యుండవలెను.” అని నామె పలుమాఱు పలుకుచుండెను. శోణగృహదోషనివారకవిద్యాశాల యిప్పుడును జనుప్రదముగా నడవఁబడు చున్నది. ఆమె పాఠశాలల కనుబంధములుగా నప్పుడప్పు డేర్పఱచుచు వచ్చిన సమాజములు మొదలయినవి సహితము పాఠశాలలంత యుపయోగకరములుగానే గుఱుండుచువచ్చెను. వానిలో నొకటి పఠనమందిరము; అక్కడ కాచుట్టుపట్లనా రండఱును వచ్చి వార్తాపత్రికలును పుస్తకములును జగువుచుండిరి; దానిపయి యుపన్యాసమందిరములో సాఘికవిషయములు నీతివిషయములు మొదలయినయువయుక్తాంశములను గూర్చి యుపన్యాసము లియ్యఁబడుచుండెను. అందులోనే సురాపాననివారకసమాజసభలు జరుగుచుండెను.

ఆమె కేఁబదిసంవత్సరములు వచ్చినప్పు డామెతల్లి 1856 వ సంవత్సరమునందు మృతినొందెను. తల్లిచావుతో మేరీ కార్పెంటరు కన్యకు సంసారబంధము లన్నియు విడిపోయి, తనకాలమును నిరంతరాయముగా మంచిపనులయందు వినియోగపఱుచుటకు మఱింత యానుకూల్యము కలిగెను. అందుచేత నామె మాతృవియోగదుఃఖము తలఁపునకు రాకుండునట్లుగా సత్కార్యాచరణమునందు విరామము లేకుండ పాటుపడఁ దొడఁగెను. 1856 వ సంవత్సరమునం దామెతోఁగలసి పనిచేయుటకయి చేరిన మిస్ ప్రాన్సిస్ పవర్ కాబ్బు ఆమెను గూర్చి యిట్లుప్రాసెను — “అర్థమనుష్యుని భోజనముతో కార్పెంటరు కన్య ముగ్గురుమనుష్యులవనిని చేయు చున్నది.”

1858 వ సంవత్సరమునం దామె యొకకన్య నభిమానపుత్రి కనుగా స్వీకరించి పెంచ నారంభించెను. ఈవిషయమునుగూర్చి యొక తెలికత్తె కామె యిట్లు వ్రాసెను — “నీవు కననట్టిబిడ్డలను నీకిచ్చి యున్నావని సిద్ధాదేశముతో వ్రాయఁబడి యున్నది. అంతకుముందు తల్లిప్రేమ యెట్టిదో యెఱుఁగనియనేకులకు నాహృదయాంతర్గత మయినమాతృప్రేమను జూసి యున్నాను. నీవాహ మాడవలసినకష్ట హారములతో కనకుండ సిద్ధముగాఁ జేయఁబడి చేతికంది నాకు లభించిన జననీజనకనిహీన యయినయీయగుదేండ్ల ససిబాలికతోఁ గూడిన వాభాగ్యమును జూడుము.”

వృద్ధదశలో నితరు లపేక్షించెడువిశ్రాంతి యామెకు పనిచేయ కుండుటవలనఁగాక వేఱు వేఱుపనులకుఁ బూనుటలోనే కలుగుచుండెను. 1861 వ సంవత్సరమునం దామె యైర్లందునకుఁబోయి యచ్చటికారా గృహములను పరీక్షించి వానినిగూర్చి యుపయోగకర మయినచరిత్ర మును వ్రకటించెను. మఱిమూఁడుసంవత్సరముల కామె “మన కారాబద్ధులు” అనునామముతో గెండుసంపుటములగ్రంథమును వ్రక టించి, దానిలో కారాబద్ధులస్థితినిగూర్చియు నాదరణమునుగూర్చియు వితర్కించెను. ఆమె చిన్నపిల్లలనిషయమునఁ దాను నడపినక్రమ మునుబట్టి పెద్దవాండ్రవిషయమునఁగూడ నట్లే నడపుట శ్రేయో దాయక మని యభిప్రాయపడెను.

ఆమె కలువదిసంవత్సరములు నిండినప్పుడు దుఃఖమును తగ్గించు టకును నేరములు మాన్పుటకును దాను జేసిన వ్రయత్నము లన్నియుఁ దానెప్పుడు నెదురుచూడనంత జయప్రదముగాఁ గొనసాగినందుకు సంతోషించి, తన్నత్యంతధన్యురాలినిగా భావించుకొనెను. అయినను దానంతటితో సంతృప్తి నొంది యూరకుండక హిందూదేశమునకుఁ

బోయి చూచి దానికి మేలు చేయవలెనని తలచెను. ఆమె హిందూ దేశమునకుఁ బైలువెడలుటకు ముందుగా “రాజా రామమోహన రాయలయొక్క ఇంగ్లండులోని కడపటిదినములు” అను పుస్తకమును రచించి 1866 వ సంవత్సరము సెప్టెంబరునెల మొదటి తేది నోడ యెక్కి చిరకాలము నుండి యుద్దేశించుకొనియున్న హిందూదేశ యాత్ర నిష్పాదు నెఱవేర్చెను. ఆమె యెక్కినయోడలోనే యెక్కి మానమోహనగో సనునతఁడు న్యాయవాదిగాఁ బనిచేయుట కయి మరల నీదేశమునకువచ్చెను. ఆమె బొంబై నగరములో దిగిన మఱు నాఁడే బొంబయి రాజధానీ ప్రభుత్వమువారు సామాన్యముగా నిద్యా విషయములు కార్యైంటరుకన్య కోరినవిశేషము లన్నియు నియ్యవల సిన దనియు బాలురకును తదితరులకును నేర్పడిన శోధనాలయముల యొక్క వృత్తాంతములను దెలుపవలయు ననియు స్థానికోద్యోగస్థుల కందఱికిని నాజ్ఞాపత్రికలను బంపిరి. బొంబయిరాజధానిలో నామె మొదటఁ జూచినస్థల మహామదాబాదు వట్టణము. ఆవట్టణమునం దప్ప టికే స్త్రీవిద్య కొంతయభివృద్ధిలో నుండెను. అహమదాబాదునుండి యామె సౌరాష్ట్రపురము (సూరతు) నకుఁ బోయి, యచ్చటి నుండి మరల బొంబయిపురము వచ్చిచేరెను. సౌరాష్ట్రపురిలో “ప్రియజననీ” యని సంబోధించుచు నొకహిందూనుండరి తత్పర కాంతల పక్ష మున స్వాగతపత్రికను జదివెను. ఆమె బొంబయి నగరములోఁ గొన్నిదినము లుండి యచ్చటివిద్యాశాలలు మొదలగువానిని పరీక్షించి, అక్కడనుండి పునానగరమునకుఁ బోయెను. చెన్నపురికిఁ బోయినప్పు డచ్చటివా రామె నాదరించి మిక్కిలి గౌరవించిరి. కల కత్తా నగరములో నచ్చటి రాజప్రతినిధిగా రయిన లారెన్సుప్రభువుగా రామెను స్వగృహములో నుంచుకొని సమ్మానించి యాతిధేయ

సత్కారము నొనరించిరి. ఆమె కలకత్తానగరములోను దాసిశాఖా
నగరములలోను గలపాఠశాలలు మొదలయినవాని సన్నిటినిజూచి,
వానివిషయ మయి యనేకోప యుక్తాంశములను గ్రహించి, వాని పయిఁ
దనకుఁ దోచినయభిప్రాయములను సభివృద్ధిమార్గములను దొరతనము
వారికిఁ దెలిపెను. ఆమె యక్కడనుండి బొంబయినగరమునకుఁ బోయి,
యచ్చటి హిందూమహాజనులచే నియ్యఁబడిన యభినందనప్రతిక
నందుకొని 1867 వ సంవత్సరము మార్చి నెలలో బొంబయినగరములో
నోడయెక్కి స్వదేశమునకు వెడలెను. ఆమె స్వదేశమును జేసిన
తోడనే “హిందూదేశములోని కార్యావాళికును గూర్చియు స్త్రీ
విద్యనుగూర్చియు సూచనలు” అను పేరితో నొకచిన్న పుస్తకమును
బ్రకటించెను. మఱుచటి సంవత్సరమునందామె “హిందూదేశమునం
దాఱునెలలు” అను పుస్తకమును జేసి దానిని రామమోహనరాయల
కంకితముచేసెను. ఆమె హిందూదేశమునకు బైలుదేటునప్పుడు
హిందూ స్త్రీలను స్వదేశమునకు దీసికొనిపోయి విద్య చెప్పించి
యుపాధ్యాయులునుగా దీర్చిపవలె ననుకొనెను గాని యావని
యసాధ్య మయినట్లు కనబడినందున తరువాత నామె యాప్రయత్ని
మును విడిచిపెట్టెను. ఆమె ప్రాణమిత్రులు సహిత ముమెరాకవలన
హిందూదేశమునకు విశేషలాభము కలుగునని తలఁపలేదు. “ఇక్కడి
పెద్దలు మాటలలో పెద్దనోరు చూపుటయే కాని క్రియలలో శూన్య
హస్తములు చూపుదు రని ముందు నీవే తెలిసికొందువు” అని యొక
హిందూమిత్రుఁ డామెతో నెనెను. ఆమె సంతగాఁ బ్రోత్సహింపఁ
చిన కేశవచంద్రసేనుఁడు సహితము “కార్పెంటరీకన్య హిందూదేశ
మును విడిచి వెనుకతిరుగఁగానే సత్కార్యవిషయ మైన ప్రతి
కాంక్షయు శూన్యచాయఃపులో నసించిపోవును” అనిపలికెను.

ఇట్టివాక్యములచేత నామె నిరుత్సాహురాలు గాక యామె యీహిందూదేశమునందలి ప్రముఖులతో నుత్తర ప్రత్యుత్తరములను జరుపుచు నచ్చేను. బొంబయిలో న్యాయాధిపతి యైన గోపాలరావు హరిదేశముఖుగారి యుత్తరమువలన నామెకు స్త్రీబోధనా భ్యసన పాఠశాలలను బెట్టింపవలెనన్న నిశ్చయము కలిగెను. అతఁడు చిన్న తనములో వివాహము లగుచుండుటవలన బాలికలు పాఠశాలలను విడిచి తా మావఱకు నేర్చుకొన్నయల్పవిద్యను కూడ మఱచిపోవు చుండుటను బట్టి బాలికా పాఠశాలలవలనఁ బ్రయోజన మంతగాఁ గలుగకున్న దని తెలిపి, “దేశాచారమునుబట్టి యెప్పుడును పునర్వివాహమును చేసికొనకుండెడు వేలకొలది వితంతువుల నుపయోగము నకుఁ దీసికొనిరావలెను; అర్హురాం ద్రయిన యుపాధ్యాయులను దిద్ది పంపుట కేర్పడిన బోధనాభ్యసన పాఠశాల యొకటి స్థాపింపఁబడు వఱకును స్త్రీవిద్యాభివృద్ధినిగూర్చి యేర్పఱచెడి యేపథకమును సఫలము కానేరదు. హిందూదేశముయొక్క యీప్రాంతమం దున్న మేమందఱమును మీ ప్రయత్నముయొక్క పర్యవసానమునకును మీయొక్క పునరాగమనమునకును అత్యంతాతురతతో నెదురు చూచుచున్నాము.” అని వ్రాసెను. అందువయి నామె హిందూదేశమునం దప్పు డధికారములో నున్నవారికి స్త్రీబోధనాభ్యసన పాఠశాలల యావశ్యకమునుగూర్చి తెలిపి, హిందువు లందఱను జేరి సంవత్సరమునకు 1500 పాను లిచ్చెడుపక్షమునఁ దా మంతసొమ్మును బొంబయిలోను అహమదాబాదునగరములోను స్త్రీబోధనాభ్యసన పాఠశాలలను బెట్టుట కిచ్చెదమని బొంబయిదొరతనమువారు వాగ్దానము చేయునట్లు చేసి చందాలువేసి యంతసొమ్ము పోగుచేయునట్లు హిందువుల నాపనికిఁ బ్రోత్సాహపఱునఁ జొచ్చెను.

ఆమె చేసిన కర్తవ్యోపదేశము ననుసరించి హిందూదేశ ప్రభుత్వమువారు జనులతోద్భాటు నపేక్షింపకయే బొంబయి నగరములో స్త్రీశోధ నాభ్యసన పాఠశాలను స్థాపించుట కయి యైదుసంవత్సరముల వఱకును సంవత్సరమునకు పండ్రెడువేల రూపాయల నిచ్చుట కేర్పాటు చేసిరి. ఈప్రకారముగాఁ దనకృషి ఫలోన్ముఖమునకు వచ్చునూచనలు గాంచి సంకోషించి యత్నంతో త్యాహముతో 1868 వ సంవత్సరము నవంబరునెల యేడవ తేదీయం దామె రెండవసారి హిందూదేశమునకు వచ్చెను. ఆమె బొంబయి నగరము చేరినతోడనే తానచ్చటి స్త్రీశోధనాభ్యసన పాఠశాలలో నధ్యక్షురాలుగా నుండి జీతము గయికొనక ధర్మార్థముగాఁ బనిచేసెద నని దొరతనమువారికి విన్నవము చేసెను. వా రామె ప్రార్థనను గృతజ్ఞతాపూర్వకముగా నంగీకరించిరి. ఉష్ణదేశములోనుండి పని చేయుటచే నారోగ్యము యెడిపోవుటచేతను దనపనిని విడిచిపెట్టి యామె మఱుచటి సంవత్సరారంభమునం దింగ్లండునకుఁ బోవలసిన దాయెను. అయినను మరల నామె యాసంవత్సరాంతమునందే హిందూదేశమునకు మూడవసారి వచ్చి స్త్రీవిద్యాభివృద్ధినిమిత్తమయి కొంతపని చేసి మరల స్వదేశమునకుఁ బోయెను.

1870 వ సంవత్సరమునందు కేశవచంద్రసేను డింగ్లండునకుఁ బోయినప్పుడు జూన్ నెలలో బ్రిస్టల్ నగరమున కరిగి, మేరీకార్పెంటరు కన్యను నందర్చించి, హిందూదేశమును గూర్చిన జ్ఞానమును వృద్ధి చేయుటకును హిందూదేశములోని సాంఘికలోపములను వారించుట కును నొక సమాజమును స్థాపించుట యుచిత మని యతఁ డామెకు విన్నవించెను. ఆసంవత్సరము సెప్టెంబరు నెలలో రెండవసారి యతఁ డామె దర్శనము చేయుటకు బ్రిస్టల్ నగరమునకుఁ బోయినప్పుడు

“దేశీయహిందూదేశసమాజ” (National Indian Association) మనునామముతో నొక సమాజము స్థాపింపఁ బడెను. ఆసమాజము యొక్క యుద్దేశములను జెఱవేర్చుటకయి సమాజముపేర నొకమాస పత్రిక ప్రకటింపనారంభింపఁబడినది. ఆపత్రిక యిప్పు డిండియా పత్రిక (The Indian Magazine) యను పేరఁ బరఁగుచు తత్సంస్థాపకురాలి యనంతర మామె పదమును వహించిన యత్యంతయోగ్యురాలగు మానింగుకన్య (Miss Manning) చే మహాసమర్థతతో మొన్నటిదాక నిర్వహింపఁబడుచుండెను. ఈసమాజమును మన దేశమునం దనేకస్థలములలో నున్న దీని శాఖలును మనదేశమునకు మహాపకారము చేయుచున్నవి.

1875-76 సంవత్సరములో కార్పెంటరుకన్య కడపటిసారి మన దేశమునకు నాలవవర్షాయము వచ్చెను. ఆమె స్త్రీల విషయములోను, చెఱసాలల విచారణవిషయములోను, పాపనివర్తక పాఠశాలల విషయములోను, కర్మశాలలవిషయములోను, వృత్తిశాలలలో స్త్రీలను పిల్లలను పనిలోనుంచు విషయములోను ముఖ్యముగాఁ బనిచేసెను. తాను జేసినపనివలనఁ గలిగినఫలితములను గూర్చి యీమె సాలిస్పరీ ప్రభువునకు వ్రాసినయుత్తరములో వివరముగాఁ దెలిపినది. అవి యటుతరువాత పార్లమెంటు మహాసభవారి యెదుటఁ బెట్టఁబడినవి.

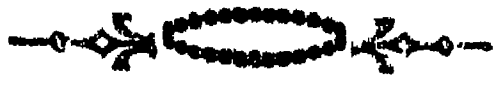
1877 వ సంవత్సరము ఏప్రియల్ నెల 31 వ తేదీతో నామెకు డెబ్బదిసంవత్సరములు పూర్తియయ్యెను. ఆమె జన్మోత్సవ దినమునం దామె సభినందించుచు బంధువుల యొద్ద నుండియు మిత్రుల యొద్దనుండియు నాశీర్వాచనపత్రికలును పారితోషికములును విస్తారముగా వచ్చినవి. ఆసంవత్సరము 14 వ జూన్ తేదీని తన పెంపుడు కొమార్తితో సల్లాపసౌఖ్య మనుభవించి యారాత్రి పడకకుఁబోయి

తెల్లవారులోపల నామె యనాయాసచురణము నొందెను. ఆమె శరీర మార్గోకనుమ యందు భూస్థాపిత మొనర్పబడెను. ఆమె శవమును సమాధికిఁ గొనిపోవునప్పుడు సంఖ్యాతీతులైన మిత్రులును శోణగృహశోధ నాలయములోని బాలురును బాలికలును, వగటికర్క పాతశాలలోని బిడ్డలును. రింగుపూడ్డు కర్క విద్వాలయములోని బాలురును, తమకును లోకమునకును మహోపకారిణి యై ట్టియు బిడ్డలను బీదతనమునుండియుఁ బాపములనుండియు రక్షించుటకై తన జీవితమును ధారపోసినట్టియు నాయుత్తమాంగనయొక్క శవముపెంట శోకించుచుఁ బిశ్యననమునకు వేలకొలఁదిగాఁ బోయి తమ కామె యెడలఁ గలభక్తిగౌరవములను వెల్లడించిరి. మనదేశపుస్త్రీ లీమి వలె లోకోపకారకృత్యముల యందుఁ దమ కాలమును గడపుటకుఁ బ్రయత్నింతురుగాక!

LIFE OF JESUS
జీసస్ చరిత్రము

LIFE OF JESUS

జీసస్ చరిత్రము

మొదటి ప్రకరణము.

జీసస్యొక్క జననమును, బాల్యదశయును.

క్రైస్తవమతస్థాపకుఁ డైన జీసస్యొక్క బాల్యదశను గూర్చి మన కంతగా తెలియదు. ఆయనచరిత్రమును వ్రాసినవా రాయన యొక్క బాల్యవృత్తిలో నడచిన వృత్తాంతము తమకు తెలియక పోవుటచేతనో, అప్పటి వృత్తాంతము ముఖ్యమైనది కాదని భావించుట చేతనో, మఱి యేహేతువు చేతనో, దానిని విడిచి యతఁడు మతబోధ కారంభించినతరువాత జరగినవృత్తాంతమును మాత్రమే విశేషముగా వ్రాసియున్నారు. ఒక్కబాల్యవృత్తిగూర్చి మాత్రమే కాక యా ఘనుని జననదిన మిది యని సహితము నిశ్చయముగాఁ జెలియదు. మన యాసియాఖండముయొక్క పశ్చిమదిగ్భాగమునం దున్న పాల స్టిన్ దేశములో నుత్తరపువైపున గాలిలీ మండలములో నాజరెత్తును గ్రామ మొక్కటి గలదు. ఆగ్రామమునం దిప్పుడు మూడునాలుగు వేలజనులున్నారు. పూర్వకాలమునందు సహిత మీగ్రామ మిప్పటి కంటె పెద్ద దయి యుండదు. ఈగ్రామ మొక పర్వతము యొక్క ప్రక్కను గట్టఁబడియుండుటచేతను పెక్కు పర్వతములు సమీపమునం దుండి యుండుటచేతను మిక్కిలి మనోహరముగా నుండును. సుంతర

మైన యీగ్రామమునందు 'జోసఫ్' అను పేరు గల వడ్రంగి యొకఁడు మేరీ యను పేరుగల తన చక్కని చిన్న భార్యతో వానము చేయుచుండెను. ఆదంతులు ధనికులు కాకపోయినను, చుట్టుపట్టుల నున్న యితరశిల్పులకంటె నెక్కువబీదస్థితిలో నుండినవారు కారు. ఆకాలమునం దెవ్వరును మహాధనికులుగాఁ గాని, కూటిపేదలుగాఁ గాని యుండక యెల్లవారును అన్నవస్త్రములకు లోవములేని సామాన్యదశలో నుండిరి. ఆకాలమునందు జోసఫ్ చేతులార కష్టపడి పని చేసి జీవనము చేయవలసిన స్థితిలోనే యుండినను, అతఁడు తద్దే శమునకు రాజధాని యైన జెరూసలేము నగరమును స్థాపించి నట్టియు, హీబ్రూజనుల కాదిమచక్రవర్తి యైనట్టియు, డేవిడ్డుయొక్క సంతతి వాఁడైన మహాకులీనుఁ డని చెప్పుచున్నారు. ఈ సంబంధముననే యాకాలమునందు రాజ్యాజ్ఞచేత వేయఁబడిన జనపరిగణనము నిమిత్తము జోసఫ్ గర్భివతియై యున్న తన నూతనవధువగు మేరీతోఁ గలిసి తన పూర్వుల వాసస్థాన మైన బెథిల్ హెము నగరమునకుఁ బోవలసినవాఁ డయ్యె ననియు, అతఁ డక్కడ నొక సత్రమునకుఁ బోయి యందు చోటుగానక దానితోఁ జేరియున్న యొక పశువులశాలలో వసించి యుండఁగా డేవిడ్డు మహారాజు యొక్క జన్మస్థాన మైన యానగరము నందే యతనిభార్య రాత్రిపేళ గడ్డివామిలో నొక పురుష శిశువును ప్రసవించె ననియు, కొందఱు వ్రాసియున్నారు. అప్పుడట్లు పుట్టిన యాశిశువే క్రైస్తవమతస్థాపకుఁ డైన జీసస్. *ఆశిశువు పుట్టిన దిన మును సరిగా కనుఁగొనుట కాధారము లేవియు లేక పోయినను,

* జీసస్ క్రైస్తవమతాది జీసస్యొక్క సంపూర్ణసామము. అతఁడు సాధారణ ముగా క్రైస్తవియు పిలువఁబడును. ఈకడపటిసామము వచ్చుటకుఁ గల కారణము ముందటి వివరములవలన.

అతఁడు క్రీస్తుశకమునకు నాలుగుసంవత్సరములు ముందు జనవరినెల మొదటి తేదికి మూడునాలుగుజనము లీవలనో యావలనో జనన మొందినట్లు చూపుటకుఁ దగిన నిదర్శనము లున్నవి. ప్రభుత్వమువారి యాజ్ఞను బట్టి వేయఁబడిన యా జనపరిగణనయు క్రీస్తుపుట్టిన పదినంవత్సరములకు తరువాతఁగాని జరగనందున నతఁడు బెథల్ హెమునగరమున జన్మించుట సత్యము కాదనియు, ఆకాలపువారిచే నతఁడు 'నాజరెత్తుపుర జీసస్' అనియే పిలువఁబడుచు వచ్చుటచేతను, కొందఱు అతఁడు నాజరెత్తులోనే పుట్టెనని చెప్పియుండుటచేతను జీసస్సు నిజముగా నాజరెత్తుగ్రామములోనే జనన మొందె ననియు, అతఁడు డేవిడ్డురాజవంశజుఁ డయినట్లును బెథల్ హెమునగరము నందు జన్మించినట్లును తరువాతివా రాతని జన్మాత్మప్రవృత్త్యమును స్థాపించుటకొఱకును ప్రాతనిబంధనలో ముందవలయునని బోవుచున్నాడని చెప్పఁబడిన దేవదూత యితఁడే యని నిర్ధించుటకొఱకును నిర్ణయించి రనియు, కొందఱు బుద్ధిమంతు లభిప్రాయపడుచున్నారు. లోకోపకారులైన మహాపురుషులకు వారి తరువాతివారు మహావంశసంభవతయు దేవాంశ సంభవతయునారోపించుట యెచ్చటను శ్రోతగాదుగదా! మన దేశము నందునహితము శంకరాచార్యులు మొదలగు మహాపురుషులెందఱుమన వారిచే దేవాంశసంభూతులుగా పరిగణింపఁబడు చున్నారు కారు? పూర్వులస్థితియెట్టిదయినను, ఆశిశువుజనించినప్పుడాతనిజననీజనకులు ధన సంపన్నులుగాని కులములో వ్రామ ఖ్యము కలవారుగాని కారు. జీసస్సు యొక్క గ్రామమునకు బెథల్ హెమునగరము మూడుదినముల ప్రయాణములో నున్నది.

ఇట్లు పేదయింట జనన మొందినయాశిశువునకు తల్లిదండ్రులు జీసస్సుని నామకరణము చేసిరి. అవదమునకు రక్షకుఁ డని యర్థము.

ఆకాలమునం దది యనేకబాలకులకు సాధారణముగాఁ బెట్టబడుచుండిననామమేయయినను దాని కిటీవలివారు గొప్పమహిమ నారోపించుచున్నారు. మహిమ యెప్పుడును పురుషగుణముచుబట్టి వచ్చునుగాని పేరునుబట్టి రాదు. ఉల్లికి మల్లె యని పేరు పెట్టినను దానికి నువాసన రాదు; మల్లెపువ్వున కుల్లిపు వ్వుని పేరు పెట్టినను దాని నువాసన పోదు. అతఁడు చిన్నతనమునం దెట్టియింట నసించెనో, ఎట్టి బట్టలు కట్టెనో, ఎట్టిబాలక్రీడలు నలిపెనో, ఏయేపాఠశాలలకుఁ బోయి యేయేవిద్యల నభ్యసించెనో, ఇప్పు డేమియుఁ దెలియదు. ఆగ్రామ మిప్పు డున్నస్థితినిబట్టి చూడఁగా నతఁ డప్పుడు వసించి యుండినగృహ మిప్పుడు శిల్పులు సాధారణముగా వాసము చేసెడుగృహములవంటిదే యని తోచకమానదు. అక్కడిఁనుండలకు మిద్దెలును మేడలును లేవు; ఇంటికి రెండుమూడుగదులకంటె నెక్కువ యుండవు; పడకగదిలో నొకకొయ్యపెట్టెయు రెండుచాపలును దిండ్లును నుండును. ఇండ్ల కప్పులమీఁదనుందరముగా ద్రాక్షతీగలు ప్రాకు చుండును; లోనికిఁ బోయి చూచినయెడల కూరుచుండుటకు కుర్చీలు బల్లలు మొదలయి నవి లేక నేలమీఁద చాపలు పఱువఁ బడి యుండును. అన్నిగదులకును వెలుతు రిచ్చునట్లుగా నిత్తడిదీపస్తంభ మొకటి యింటినడుమ నడి కప్పునుండి వ్రేలు చుండును; వంటయిల్లు వేఱుగా నుండక యింటికి చేరియే యుండును. స్త్రీలు వీధులలోనినూతులయొద్దకుఁ బోయి నీళ్ళు తోడి కుండలతో బుజములమీఁదఁ పెట్టుకొని తెచ్చి తలుపుల యొరల నుంచుదురు. ఆకాలమునం దిటువంటియిండ్లలోనే యొకదానిలో జీసస్ తనతల్లిదండ్రులతోను సోదరులతోను గలసి వాసము చేసి యుండుటకు సందేహము లేదు. మేరకి జీసస్ను ప్రథమపుత్రుఁ డని యీవఱకే చెప్పి యున్నాముగదా. అతనికి కొండఱు తమ్ములును చెల్లెండ్రునుకూడఁ

గలరుగాని వారప్రసిద్ధులు. అతనిసోదరులని చెప్పబడి ప్రసిద్ధిగాంచిన నలుగురుపురుషులును వారిలో ముఖ్యముగా క్రైస్తవమతారంభదశ యందు సుప్రసిద్ధుఁ డయినజే మ్సనునతఁడును పినతల్లికొడుకులుగాని సాక్షాత్సహోదరులుగారు. జేసస్ తల్లి యైన మేరీకి మేరీ యనుపేరు గల చెల్లెలొకతె కలదు. ఆమెభర్త క్లియోప స్సను నామాంతరము గలయాల్ఫీయ స్సనువాడు; ఆమెకు కొడుకు లనేకులు గలరు; వారు జేసస్సునకు మొదటిశిష్యులయి ప్రఖ్యాతి గాంచిరి. ఏకగర్భజనితు లయిన తమ్ములే వ్రతికూలురుగా నున్నప్పుడు జేసస్సునకు పీఠనుకూలు రుగా నుండి తోడుపడుటచేత తరువాత పినతల్లికొడుకు లయినవీరికే “ప్రభుసోదరు” లన్న పేరు వచ్చినది. అతనిఁ గన్నతల్లికివలెనే నిజమైన సోదరులకును జేసస్సుయొక్క మరణానంతరమునఁగాని గౌరవము రా లేదు. అతని తోడఁబుట్టినపడుచులు వివాహము లాడి తమభర్తలతోఁ గూడి నాజరెత్తు గ్రామములోనే కాపురము చేయుచుండిరి. ఈ చెల్లెండ్రును తమ్ములును తనతోడఁగూడి క్రీడించు చుండఁగా జేసస్సు కొంతకాలము చిన్నతనములో తల్లియింట విహరించెను. అప్పు డామె తనతోడి చేడియలతోఁగూడి ముచ్చటించుచు వీధిలోని నూతివద్దకుఁ బోయి పసిపిల్లను చంక నిడుకొని పెద్దకొడుకును కేలూఁతయిచ్చి నడ పించుచు బుజముమీఁది బిందెతో మందగమనమున నింటికి వచ్చి పలు మాటలు భర్తకు నేత్రానందము కలిగించి యుండును. అయినను జేసస్సునకు యశావసము రాకమునుపే తండ్రి కాలము చేసినట్లు కనఁ బడుచున్నది. ఉష్ణదేశ మగుటచే నతఁడు ధరించినవస్త్రములు పలుచని వయి యుండవలెను. అతఁ డాటలకయి గ్రామసమీపమున నుండు కొండలకుఁ బోయి తోడిబాలకులతోడఁ గూడి విహరించి యుండును. కొంతసే పాటలాడివచ్చి యతఁడు వడ్రపుపనిలో తనతండ్రికి తోడు

వడుచుండియు నుండవచ్చును. అతఁడు చిన్నతనములో తండ్రివద్ద పని నేర్చుకొని కొంతకాలము కులపుత్రిని చేసి సనుటకు సందేహము లేదు.

ఆకాలమునం దతఁడును తక్కిన బాలకులవలెనే వీధిబడికిఁ బంపఁ బడెను. ఆబడులయందు చెప్పుడినది యంతయు చదువుటకును వ్రాయుటకును నేర్పుటయు, కొన్ని విద్యములను గంతపాఠము చేయించుటయు మాత్రమే. ఆకాలమునం దిప్పటివలె నచ్చపుస్తకములు లేనందున, ఉన్నపుస్తకములు కొన్నియు నాకులమీఁద వ్రాయుటకు చదువుటకును నేర్చుకొనుటయేగాక, మతగ్రంథము లన్నియు మన దేశమునందు దేశభాషలలోఁ గాక సంస్కృతభాషలో నున్నట్లే యాదేశమునందు హీబ్రూభాషలో నుండుటచేత ప్రాతనిబంధన (Old Testament) మొదలగు కొన్ని మతగ్రంథములను, మతగ్రంథములకు రాబీ లనఁబడు వండితులు చేసిన కొన్ని వ్యాఖ్యానములను, హీబ్రూభాషలోఁ జదివెను. అంతేకాని, యాతని కా కాలమునందు పండితు లనఁబడువారి కుండిన దురవగాహమై నిష్ప్రయోజన మైన పాండిత్యప్రకర్షముగాని తర్కైకమూల మయిన గ్రీకుశాస్త్రతత్వజ్ఞానముగాని లేదు. అతఁడు గ్రంథములను విస్తారముగా చదివిన వాఁడు కాకపోయినను చదివిన కొన్ని గ్రంథములను చక్కఁగా గ్రహించి దృఢముగా మనస్సున నాటించుకొనెను. ప్రాతనిబంధనము నందలికీర్తనల (Psalms) లోను దీర్ఘదర్శుల వ్రాతలలోను విశేష భాగ మాతనికి ముఖ్యముగా వచ్చును. ఆగ్రంథములలోని నీతిబోధకములును భక్తిప్రదాయకములును నైన యుత్తమవాక్యములు చిన్నతనములోనే యాతనిమనస్సునందు శిలాక్షరములవలె దృఢముగా

లగ్నము లయి ముందు పూనబోయెడు మహాకార్యమున కాతని నత్యంతార్హునిఁ జేసెను. బీదతనమును శాంతతతో నహించుటలోను, హృదయాశర్వక మైన సద్వర్తనమును కలిగి యుండుటలోను, స్వప్రయోజనపరులయి వంచకు లయిన మతాచార్యు లువదేశించు దుర్బోధసల ఖండించుటలోను, ఆతఁడు కొంతనఱకు హిల్లెల్ చూపిన మార్గము ననుసరించెను. గౌరవము కలుగుటకయి పురాతన దీర్ఘదగ్గుల పేరులు రచియింపబడిన యాధునికగ్రంథములు కొన్ని యాతనికి చిత్తాహ్లాద కరములుగా నుండెను. వానిలో ముఖ్యముగా జానియల్ పుస్తక మాతనికి ప్రియతమ మయినది.

ఆతనికి యూదమత (Judaism) మొక్కటిదక్క మరెయే మతమునుగూర్చియు విశేషముగా తెలియదు. యూదులు ప్రతిమార్ప నాదులు లేని యేకేశ్వరారాధనముచేసెడి యాస్తికులు. క్రైస్తవులలో వలె భానువారముగాక వారికి శనివారము విశ్రాంతిదినముగా నుండెను. ఆవిశ్రాంతిదినము శుక్రవారము నూర్యాస్తమానముతో నారంభ మయి శనివారము నూర్యాస్తమానమువఱకు నుండును. యూదుల కది కేవలవిశ్రాంతిదినముగా నుండక మనదేశములోని వైష్ణవులకు హరివానరము (ఏకాదశి) వలె వ్రతదినముగా కూడ నుండెను. శనివారమునాఁ డెవ్వరును నేపనియుఁ జేయుఁగూడదు; నాఁడు వంటనహితము చేసికొనఁగూడదు; శనివారమునాఁడు సాయం కాలము వఱకును కుటుంబమునకు సరిపోవు భోజనపదార్థములనన్నిటిని గృహిణి శుక్రవారమునాఁడు మధ్యాహ్నముననే సంసిద్ధము చేసి యుంచనలెను; విశ్రాంతిదిన మారంభ మగునప్పటి కింట్ల నివ్వు మండు చుండినపక్షమున, ఆఱునీయక యానిప్పును విశ్రాంతిదినము ముగియు వఱకును నుండుచుండునట్లు చేసి కాపాడవలెను; విశ్రాంతిదిన మారంభ

యగునప్పటి కింట నిప్పు లేనిపక్షమున, ఆదినము కడచనువఱకును
 నిప్పు శీలించకూడదు; ఆదినమున నెవ్వరును మాటనుగాని మఱి
 యేమిస్తువునుగాని నహించి వీధిలో పోకూడదు; నాటికి నియమిత
 మయి యున్న పావుక్రోసుదూరములోనే దక్క. వానిని దాటి యెవ్వ
 రును నడవకూడదు; నా డేవిధమయిన యాటలను పిల్లలుసహిత
 మాడకూడదు. నాటిదిన మానుశస్థులు చనువుకొనుటయు మాటాడు
 కొనుటయు దేవాలయమునకుఁ బోవుటయుఁ దక్క. వినోదార్థముగా
 మఱి యేమియుఁ జేయకూడదు. ఆదినమున దేవాలయమునకుఁ
 బోవుట యొక్కటిమాత్రమే పిన్న పెద్దల కందఱకును సమానముగా
 కొంతసంతోషకరముగా నుండుచు నచ్చెను. దేవాలయముయొక్క
 బహిర్వారము దాటగానే లోపల పెట్టబడి యున్న చిన్న పెట్టెలో
 బీదలకు ధర్మార్థముగా నిచ్చుటకయి యక్కడకుఁ బోయినవారందఱును
 తమశక్తికొలదిని కానుపీసములను వేయుచుండును. ఆలయమునకుఁ
 బోయినతరువాత లోపల నిరువ్రక్కలను రెండేసివరుసల యున్న తాన
 వములు వేయబడి యుండును. అం దొక్కవ్రక్కను పురుషులును
 రెండవవ్రక్కను స్త్రీలును కూరుచుండురు! ఆలయములో నించు
 మించుగా మధ్యభాగమునందున్న వేదికమీఁద నాచార్యుఁడు కూర్చుం
 దుట కయి యొక యగ్రవీథము వేయబడి యుండును. గర్భాలయ
 ములో రాత్రిందివములు సదా దీపము వెలుగుచుండును. అక్కడి
 జనులు విగ్రహారాధకులు కానందున దేవాలయములో విగ్రహము
 లుండవుగాని యొకయరలో మతగ్రంథములు మాత్రము పెట్టబడి
 యుండును. దేవాలయమును సందర్శింపవచ్చువారు శమసాదుకలను
 వెలుపలనే విడిచి వట్టికాళ్ళతో చప్పుడు గాకుండ నడిచి లోపలికి
 వచ్చి కూర్చుండురు. యుక్తకాలమున నందఱును సమావేశ మయిన

తరువాత నాచార్యుఁడుగాని పాఠకుఁడుగాని లేచిపోయి వేదికమీఁది వీరము నధిష్ఠింపఁగానే యెల్లవారును లేచి నిలువఁబడి క్షణకాలము తమమనస్సులలో నీశ్వరధ్యానము చేయుదురు. అంతట జనులట్లు నిలువఁబడియుండఁగానే పాఠకుఁడు తాను వ్రాసికొని వచ్చినప్రార్థనము చదువనారంభించును. అతఁడు వాక్యమును ముగించినప్పు డెల్లను జను లేకగ్రీవముగా నడుమనడుమ “తథాస్తు” అని భక్తిపూర్వకముగా పలుకుచుందురు. ఈప్రకారముగా ప్రథమప్రార్థనము ముగిసినతరువాత పాఠకుఁడు హిఙ్మూఢావస్థో ధర్మశాస్త్రములనుండి కొన్ని వాక్యములను చదువఁగా జనులకుఁ దెలియుటకయి యాచార్యుఁడు దానిని దేశభాషలలోనికి భాషాంతరీకరించి చెప్పును. అటుపిమ్మట మరల నొకప్రార్థన జరిగినపిమ్మట మఱియొకసారి దీర్ఘదర్శులపుస్తకములలోనుండి కొన్ని భాగములు చదువఁబడును. అవి సమాప్తినొందిన పిమ్మట దేవాలయమునకు వచ్చినవారిలో నొకపండితుఁడు గాని సమర్థుఁ డయినయితరుఁడు గాని యాచార్యునియాజ్ఞను బొంది యొకధర్మోపన్యాసము చేయును. ఆయుపన్యాసాంతమునం దచ్చటి వారు లేచి దానిమీఁద ఖండనముగాఁగాని మండనముగాఁగాని తమకుఁ దోచినయభిప్రాయమును యథేచ్ఛముగాఁ దెలుప నారంభింపఁగా, ఆయుపాసనామందిర మప్పుడు శాంతిప్రద మైనయీశ్వరోపాసకసమావేశమువలె నుండక పండితగోష్ఠి వలె కోలాహలధ్వనితో నిండి పోవును. ఇట్లు వివాదములు జరుగుచున్న సమయమునందు పాఠకుఁడు లేచి ప్రార్థనను చదువుటకు నిలువఁబడఁగానే మరల సర్వమును నిశ్శబ్ద మగును. అంతట పాఠకుఁ డంశ్యప్రార్థననుజేసి యాశీర్వాదించి యుపాసనమును ముగించును. ఆవల జనులు లేచి యెవరియిఁడ్లకు గాని పోవుదురు. స్వగ్రామములోని యిటువంటి దేవాలయమునకు జేసెన్పు

బాల్యమున తల్లిదండ్రులతోఁ గలిసి తఱచుగాఁ బోవుచుండెను. ఇట్లాలయమునకుఁ బలుమాఱు పోవుచుండునప్పు డచ్చటి యుపదేశములవలనను భక్తిపరు లయిన వారివర్తనమువలనను జీసస్సుయొక్క మనస్సులో తుణుగుణవయస్సులోనే నిశ్చల మైన యీశ్వరభక్తి నాఁటు కొనుటయేకాక బాహ్యమునకు భక్తవేషములు ధరించి వచ్చెడుదాంభి కులనటనలమీఁదను భక్తిహీనములైన యనావశ్యకములైన కర్మముల మీఁదను కొంతవఱ కాతని కనూయసహిత ముదయించెను.

యూదులు న్యగ్రామములయందలి దేవాలయములలోఁ జేరి యీశ్వరారాధనము చేయుచుండుటయేకాక యేటేట తమపుణ్యస్థల మైన జెరూసలేమునగరమునకు యాత్ర చేయుచుందురు. హిందువులకు కాశీపుర మెట్టి దివ్యస్థలమో యూదులకు జెరూసలేమునగర మెట్టి దివ్యక్షేత్రము. పాలస్తీన్ దేశమునకు రాజధాని యైనట్టియు మతమునకు ప్రధానస్థాన మైనట్టియు యూదులక్షేత్రములలోనెల్ల నగ్రగణ్య మైనట్టియు గణన కెక్కిన వారి పూర్వరాజులకు వానభూమి యైనట్టియు జెరూసలేమునగరమునందు ప్రతిసంవత్సరమును మూడు గొప్పయుత్సవములు జరుగును. ఆయుత్సవముల మూటిలో నొక్కటి మిక్కిలి ముఖ్యమయినది. అది మహావైభవముతో ప్రతిసంవత్సరమును చైత్రమాసములో వారముదినము లవిచ్చిన్నముగా నడుపబడును. వానికి 'ప్యాసోవర్' పండుగని పేరు. ఆమహోత్సవమును జూచుట కయి దేశదేశములనుండి జనులు తండోపతండములుగా యాత్ర పోయి యునుక చల్లినను క్రింద రాలనట్టుగా పట్టణమునం దంతటను క్రిక్కిరిసి యుండురు. అప్పు డామహానగరములో స్థలము చాలనందున యాత్రాపరులనిమిత్తమయి పందిళ్ళును పాకలును వేయబడును. ఆయుత్సవమునకు తనతల్లిదండ్రులతోఁ గలిసి జీసస్సు పెక్కుసార్లు

పోయి యుండును. నాజరెత్తుగ్రామమునకు జెరూసలేము నగరము
 మూడుదినముల ప్రయాణములో నున్నది. త్రోవలో దొంగలభయ
 మధిక మగుటచేత తీర్థయాత్రాపరులు కుటుంబములతో నొంటిగాఁ
 బోవక సాధారణముగా పలువురుచేరియే యాత్ర చేయుదురు.
 పండ్రెండుసంవత్సరముల ప్రాయమప్పు డొకసారి జీసస్ జననీజనకు
 లతోఁ గూడి జెరూసలేమునగరమునకు యాత్ర చేసెను. ఆపట్టణము
 నందు గొప్ప దేవాలయ మొకటి గలదు; ఉత్సవదినములలో నక్కడ
 వేలకొలది మేకలను గొట్టెలను భక్తులు దేవునికి బలియిత్తురు.
 హింసాకర మయిన యాచోటతనికి ప్రీతికరముగా నుండనందున, అతఁ
 డచ్చట నుండనొల్లక యాబలిస్థానమును విడిచి దూరముగాఁ బోయి
 దేవాలయముతోనే చేరి ప్రత్యేకముగా నావరణము చేయఁబడి
 విద్వాంసులు మతబోధ చేయుటకొఱ కేర్పడి యున్నవిశాలము లైన,
 యాశ్రమములలో నొకదానికిఁ బోయి యక్కడ వారు చేసెడిప్రసంగ
 ములను శ్రద్ధతో వినఁజూచెను. తత్త్వోపదేశకు లయిన విద్వాంసులు
 రాబీ లనఁబడు ప్రసిద్ధవండితులు. ఇష్ట మున్నవారందరును బోయి
 వారు చేసెడి యుపదేశములను విని తమకు సందేహము తోచినవిష
 యములలో నెల్ల యధేచ్ఛముగా ప్రశ్నలు వేసి ధర్మసందేహములను
 నివారణము చేసికొనవచ్చును. ఉత్సవదినములు గడఁచిపోగానే
 యాత్రాపరు లందఱును మరల బయలుదేరి గుంపులుగుంపులుగా
 సహవాసులతోఁగూడి తమతమగ్రామములకుఁ బోవుదురు. జోనప్పును
 మేరీయును తమయూరికిఁ బోవ బయలుదేరినప్పుడు జీసస్సు వారికిఁ
 గనఁబడలేదు. అతఁడు సహవాసులతోఁగలిసి ముందు నడచుచుండఁగా
 జూచితి నని తోడవచ్చినవారిలో నొకఁడు చెప్పినందున, వారు పాని
 నూట సమ్మి యుపేక్షచేసి కొడుకుగతి విచారింపకయే దారిసాగిరి.

రాత్రి బస దిగినతరువాత సహిత మతఁడు వచ్చి తల్లిదండ్రులను కలిసి కొనలేడు; ఎంతసేపు ప్రతీక్షించినను వచ్చువాడ కానరాలేదు. అందు చేత వారప్పుడు భయపడి కుమారుని నిమిత్తమయి సహవాసుల గుడారములకెల్లఁ బోయి వెదకఁ జొచ్చిరి. ఎందు వెదకినను ప్రియపుత్రఁడు కంటఁ బడలేదు. ఆరాత్రి చీకటిలో మరల వెనుకకుఁ బోవుటకును వలనుపడదు. అందుచేత వారా రాత్రి మహావిచారముతో తుణ మొకయుగముగా నెట్లో వేగించి మఱుకఁడు ప్రభాతసమయమున మరల జెహూసలేముమార్గముఁబట్టి బయలుదేరిరి. నాటిసాయంకాలమునకు వారు జెహూసలేము ప్రవేశించి కొన్నిచోట్ల వెదకి చీకటిలో దిరుగలేక మార్గాయాస పడి యుండుటచేత నాటిరాత్రి యొకచోట విశ్రమించి వేకువజామున మరల లేచి మూడవనాఁడు పట్టణములో జీసస్సును వెదక నారంభించిరి. ఆమహాపట్టణములో వారు సందులు గొందులు తిరిగి వెదకి యెవరినడిగినను వారికి కుమారునివాడ తెలియ రాలేదు. ఇట్లు తిరిగితిరిగి వేసరి తుదకు వారు దేవాలయమునకు బోఁగా సతఁ డక్కడ విద్వాంసులు చెప్పెదవాని నాలకించుచు నడుమ నడుమ వారిని ప్రశ్నలు వేయుచుఁ గూరుచుండి కానఁబడెను. ఆతఁడు కంటఁబడఁగానే తల్లి యపరిమితానందమును బొందిన దై మార్గాయాసమునంతను మఱచి చేరువకుఁబోయి “కుమారా! మమ్మిట్లు శ్రమ పెట్టితి వేమి? నీతండ్రియు నేనును నీసమిత్తి మై యెట్లు చింతితో వెదకితిమో చూడు” అని పలికెను. జీసస్సు వింతపడిచూచి “నన్నేల యింత వెదకితిరి? నేను నాతండ్రిగృహములోనే యుందు నని మీ రెఱుఁగరా” అని తోడనే యుత్తరము చెప్పెను. ఆయుత్తరమును బట్టిచూడఁగా తాను కనఁబడకపోయినప్పుడు తనతల్లిదండ్రులు తిన్నగా తననిమిత్తము దేవాలయమునకు వత్తు రని యతఁడు భావించినట్లు

స్పష్ట మగుచున్నది. ఇంత విశ్వతనములోనే యశని కీర్తననియం
దెంత యవ్వాజ విశ్వాసము జదిరినదో! దారితప్పి తన యిహలోక
పితను గానలేకపోగానే యొక చువోటికి బోక యతడు తన నామే
పరలోక పితయొక్క యాలయమునకుఁ బోయి తన నిమిత్తమై తల్లి
దండ్రు లక్కడకే వెళుకొనుచు వత్తురన్న సంపూర్ణ విశ్వాసముతో
నిశ్చింతముగా నక్కడఁ గూరుచుండెను. అతఁ డాచార్యులు కర్మలను
పూజలను జేయుస్థలమునకుఁ బోక నిద్వాంసులు ధర్మోపన్యాసములు
జేయుచోటికిఁ బోయి తదేకాపక్తితోఁ గూరుచుండుట యాలోచించి
చూడఁగా, ఆశని మనస్సులో సంతటి బాల్కకాలమునందే భక్తిలేని
బాహ్యకర్మలమీఁద ననాదరమును నిర్మల మైన ధర్మాచరణము
మీఁద మనాదరమును దృఢపడినట్లు స్ఫురించుచున్నది. అంతటఁ దల్లి
దండ్రు లాబాలుని వెంటఁబెట్టుకొని స్వగ్రామమునకుఁ గొనిపోయిరి.

అతనికి పదుమూడు సంవత్సరములు దాటినది మొదలుకొని
దాదాపుగా ముప్పది సంవత్సరములు వచ్చువఱకును జరిగిన వృత్తాంత
మును దెలిపెడు విశ్వాసార్థమైన చరిత్రమేదియుఁ గానరాదు. ఆకా
లమునం దతఁ డెక్కడెక్కడ సంచించెనో, ఏయేగ్రంథముల జదివెనో,
ఎవ్వరెవ్వరితో మైత్రిచేసెనో, ఏయేవిషయములయందెంతెంత యభి
వృద్ధిచొందెనో, ఏయేసనులు చేసెనో, అదియంతయు మన కిప్పుడు
పరమరహస్యముగా నున్నది. పాలీభాషలో వ్రాయఁబడిన క్రీస్తుచరి
త్రముయొక్క పురాతన మైన వ్రాతప్రతియొకటి తిబెతీయ దేశము
లోని యొకపార్థమతములో శ్రొత్తగా లభించినట్లు కొన్ని వార్తాపత్రి
కలలో నీనడుమఁ బ్రకటింపఁబడినది. అది నిజముగా పూర్వకాలము
నందే రచియింపఁబడినగ్రంథమో, లేక పుస్తకమునకు గౌరవాధిక్యము
కలిగింపవలె నన్న యుద్దేశముతో నవీను లెవ్వరిచేత నైన వ్రాచిన

మనుభ్రమ కలుగునట్లు నూతనముగా నృష్టింపబడిన గ్రంథమో, నునిశ్చిత మగువఱకును తద్గ్రంథమునందు జెప్పబడిన విషయములను మనమింతవఱకును నమ్మవచ్చు నని నిర్ధారణము చేయజాలము. అయినను తద్గ్రంథముయొక్క సత్యాసత్యనిర్ణయమును దీనిం జగువు వారిబుద్ధికే విడిచిపెట్టి, అందలి ముఖ్యాంశముల నీవఱకుఁ బ్రకటించబడినరీతిగా నక్కడ సంక్షిప్తముగాఁ దెలుపుచున్నాను. దేశసంచారార్థము బైలుదేసిన 'నికాలస్ నోటోవిష్' అను రషియా దేశస్థుఁడొకఁడు హిమాలయవర్షతముల కుత్తరమునందున్న తిబీతీయదేశములో ప్రయాణముచేయుచు నొకమఠములో బౌద్ధులిస్సా యను నొకదీర్ఘదర్శినాటిఁగి శారవించుచున్నారనియు, అయిస్సాయే జీసస్ క్రైస్తవియు వినెనట! అతఁడంతటితోఁ దృప్తి నొంది యూరకుండక యట్టిచరిత్రమొకటి యున్నయెడల తప్పక సంపాదించవలయు నని నిశ్చయించుకొని, ఇస్సాయొక్క చరిత్ర మొక్కడ లభించు నని బౌద్ధాచార్యుల నడుగుచు రాగా వారిలో నొకఁడ గ్రంథము లాడక మండలములో లభించు నని చెప్పెనట! తత్క్షణమే యతఁడు లాడక మండలమునకుఁ బోయి విచారించి, లేనగరమునందలి హెమిస్ మఠములో గ్రంథమున్న దని తెలిసికొని, బహుప్రయత్నములు చేసి మొదట విఫలమనోరథుఁడై తుదకాపుస్తకము నక్కడి మఠాచార్యుని వలనఁ బొంది, ద్విభాషి యొకఁడు దానిని జదివి యర్థముచెప్పుచు రాగా నతఁడు స్వభాషలోనికి దానిని భాషాంతరీకరించుకొనెనట. అందలిసారాంశ మిది:— “ఇస్సా యిస్సాయెల్ దేశమునందు జననమొందెను. అతని తల్లిదండ్రులు బీదలు. వారిపూర్వులు తమ్ముకోధించుటకై యీశ్వరుఁడు తమ కనుగ్రహించిన కష్టములనిమిత్తమై సృష్టికర్తకు కృతజ్ఞతాపూర్వకము లైన వందనము లర్పించుచు

భూమిమీఁద నీశ్వరమహిమనునర్థిలఁ జేయుటకయి తనుపూర్వపుగొప్ప
తనమును మఱచిన మహనీయులైన భక్తాగ్రేసరులు. అతఁడుచిన్నతనము
నుండియు నీశ్వరుఁ డొక్కఁడని బోధించుచు వచ్చెను. పదమూడు
సంవత్సరములప్రాయము వచ్చిన తరువాత దేశాచారానుసారముగా
వివాహమొనఁగఁ జూడఁడు తన తండ్రియిల్లు విడిచి పాటిపోయి వణి
జులతోఁ గలసి సింధుదేశమునకుఁ బోయెను. పనుగాలుగు సంవత్స
రముల ప్రాయ మప్పు డతఁడు తా నొక్కలమధ్య నుండెను. జగన్నా
థము, రాజగృహము, వారణాశి, మొదలగు క్షేత్రములకుఁ బోయి
యతఁ డక్కడవేదాధ్యయనము చేసి వేదార్థమును గ్రహింపఁ నేర్చెను.
కాని యతఁడు వేదములయొక్క యీశ్వరకర్తృత్వమును పర
బ్రహ్మముయొక్క యనతారసద్భావమును నిరాకరించి బ్రాహ్మణులతో
వ్రబలవిరోధము పెట్టుకొనెను. అందుచేత భీష్మపురములో క్వేతా
చార్యు లాతని ప్రాణముల కెగువలచిరి. అతఁడక్కడనుండి తప్పించు
కొనిపోయి గౌతమమశ్శుల మఱుగు చొచ్చి, పాలీభాషను నేర్చు
కొని, ఆఱుమాసములతో పరిశుద్ధ శాస్త్రమతరహస్యములను గ్రహిం
చెను. అతఁ డక్కడనుండి విగ్రహారాధనమునకు వ్రతికూలముగా
బోధచేయుచు పశ్చిమదిక్కున వెడలిపోయెను. పాఠసీక దేశములో
జోరావ్టర్ మతమునకు విరోధముగా జనులకు బోధించి, మాంత్రి
కులచే బాధింపఁబడి యక్కడనుండి పాటిపోయెను. జూడియాదేశము
నకు మరలఁ బోవునప్పటి కతనికి వయస్సిగువదితొమ్మిదిసంవత్సర
ములు. నవదేశము చేరఁగానే యతఁడు మతబోధ కారంభము
చేసెనుగాని యతనిజనానురాగము శీఘ్రకాలములోనే పాంటియన్
పై లేటు యొక్క హృదయములో భయమును వుట్టించెను. ఇస్సాను
విమర్శించుట కయి పైలేటు మతాచార్యులను వండితులను రావించి

సభకూర్చెను. అనభవారు విచారణచేసి, ఇంక నిర్దోషి యని నిర్ధారణము చేసిరి. నీజనుకు విధేయు లయి యుండవలయుట, స్త్రీలయెడల గౌరవము చూపవలయుట లోనుగాఁగల విషయములనుగూడ జేర్చి యిస్సా విరామములేక జనులకు మతబోధలు చేయుచునే యుండెను. కాని యాతని వర్తనమును కనిపెట్టి పరీక్షించి తెలుపుచుండుటకై నియమింపబడిన చారులు మూలయొక్క యర్హతస్సహమును మతోన్మాదమును బాచి యాతనినిషయమై హృదయభేదకములైన కథలను తమ ప్రభువునకుఁ బంపిరి. అందుమీఁద నాదేశపాలకుఁ డిస్సాను చెఱసాలలోఁ బెట్టించి, బహుబాధలుపెట్టి, ఇద్దఱు దొంగలతోఁ గలిపి న్యాయసభ యెదుటికి విచారణకుఁ దెచ్చెను. ఈసారి లంచములు గైకొన్న తప్పు సాక్షులు తీసుకొని రాబడిరి. పైలేటు సాక్షులును పిలువగానే యాతనియాజ్ఞచేత నా రిస్సానయిని ద్రోహమున కొడిగట్టెరి. అం దొక్కఁడు ముందుకు వచ్చి యిస్సానుద్దేశించి 'జనులను సన్నాహపఱచుట కయి పరలోకప్రభువు నిన్నుఁ బంపె నని పలుకుచు నీ విప్రసాయాలకు రాజనయినట్లు చెప్పలేదా?' అని యడిగెను. అప్పు డిస్సా వాని నాశీర్వదించి "నీ విప్పుడు చెప్పునది నీహృదయములో నుండి వచ్చునది కాదు. కాబట్టి నీవు తుమింపబడుదువు." అని పలికి పై లేటుపంకఁ దిరిగి 'ఇట్టి యసత్యము నహిత మక్కఱలేకయే నిరంకరమును దండినపంకలశక్తి నీయొద్ద నుండఁగా, నీగర్వమును కడగొడి యీ శిక్షకువారి కసత్యములతో జీవనము చేయున స్థల కలపెదవు?' అని పలికెను. ఈమాటల కావరిపాలకుఁడు దురాగ్రహవేశము కలఁగ నయి, యిద్దఱుదొంగలనువిడిచి యిస్సాకు మరణశిక్ష విధించునట్లు తీర్మానము చేసెను. అప్పుడు ధర్మాధికారులు తమలో నాలోచించుకొని 'ధర్మశాస్త్రనిరుద్ధముగా నిద్దఱు తస్కరు

లను నిడిచిపెట్టి నిరపరాధికి శిక్షింపబడి ఘోషమైన మీ పాపకృత్యమునకు మీ మొడఁబడనేరము. కాబట్టి యీనిషయమున నీయిచ్చవచ్చినట్లు నీవే 'జీవము' అని పై లేబునో ఖండితముగాఁ జెప్పిరి. ఈప్రకారముగా బయటకును మంత్రాచార్యులును, భగ్నాధికారులును, 'ఈనిరపరాధయొక్క' వధిపముమై మీ మంత్రమాత్రమును దోషులము 'కాదు' అని తమచేతుల నొకపవిత్రవాత్రములో కడుగుకొని నభివిడిచి తీచిపోయిరి. ఇస్సారు దొంగలను తరువాత చూనిపైఁ బెట్టి మేకులు గొట్టి చంపిరి. ఇస్సామొక్కననూధి మూడవనాఁడు తెలువఁబడి పట్టదిగా నుండెను." *

* ఈపుస్తకము కేవలకల్పితమనియు, తిథితీయదేశములోను యేబాద్ధమతము నందును నిట్టిపుస్తక మెన్నడును లేనట్లు నిశ్చయముగాఁ జెలియవచ్చిన దనియు మాకుష్మంధులరు మొదలయినవారు దృఢముగాఁ జెప్పుచున్నారు.

తత్కాలదేశస్థితి.

చిరకాలమునుండి స్వదేశరాజుల పాలనములో నున్న పాస్తీన్ దేశమును రోమక సేనానాయకుఁ డైన పాపియసుసత్రుఁడు క్రొత్తగా జయించి క్రీస్తుశకమునకు పూర్వము ౬౩ క సంవత్సరమునందు దానిని రోమక రాజ్యముక్రిందఁ జేర్చెను. అటులేగుగాక పదునాలు సంవత్సరములకు రోమకచక్రవర్తి యైన జూలియస్ సీజరు హిరా దనునతని నా దేశమునకు రాజునుగా నియమించెను. రోమకచక్రవర్తులు జను లిష్టపడినవారినిగాక తమమనసుపట్టినవారినే దేశమపాలనమునకు నియమించుచు వచ్చిరి. యూదులు సామాన్యముగా స్వదేశాభిమానము గలవారై నందున, అన్యదేశరాజులకు లోబడి పడుచు కొనుటయే వారి కనిష్టముగా నుండెను; ఆపయి హిరాద్ నృజాతి వాఁడు గాక రాజవంశస్థుఁడు కాని హీనకులఁ డైనందునను దుష్టవర్తనుఁ డైనందునను జను లాతనిపే రన్న ద్వేషించుచుండిరి. అతఁడు ప్రజానురాగము లేనివాఁ డయినను చిరకాలము రాజ్యము చేసి యునుఁ డని బిరుదంది జీసస్ జనన మొందిన సంవత్సరమునందే పరమ పదము నొందెను. అతఁడు జెరూసలేము నగరమునందు జీర్ణమగుచుండిన దేవాలయమును పునరుద్ధారణము చేసి, దాని నావల కెన్నఁడును లేనియున్నతస్థితికిఁ దెచ్చుటచేతను బహుకాలమునుండి యెల్ల యెడలను నిండియుండిన దొంగలను మాపునూపి రాజ్యమును సురక్షితముగాఁ జేయుటచేతను యునుఁ డని పేరొందినను, అతని క్రూరస్వభావము నుబట్టి తా నావలకుఁ జేసిన క్రూరకృత్యములను కప్పిపుచ్చి

యితరులను మోసపుచ్చుట కయి యీమంచికార్యములను జేసెనే
కాని సదుద్దేశముతోఁ జేయలేదని భావించి జనులారని యెడ విశ్వా
సము వహింప రయిరి. అతఁడు చేయుచు వచ్చిన దారుణకర్మములకు
తాళఁజాలక పలుమూఱు జను లారనిమీఁద తిరుగఁబడి కలహించుచు
వచ్చిరిగాని యతఁ డప్రమత్తుఁ డయి తలయెత్తఁగానే యుక్తసమ
యమునందు కనిపెట్టి పందలకొలఁది కలహకారులను నిర్దయుఁ డయి
వధించియు హతశేషులను క్రూరపండనపాలు జేయించియు కలహ
ముల నడఁచుచు సచ్చెను. అందుచేత ప్రజలారని ధాకకు తాళలేక
తల్లడిల్లఁ జొచ్చిరి. రాజ్యకాంక్షచే తాను జేసికొన్న భార్యను, తాను
గన్నకొడుకులను, సంహరించిన కిత్తిసిచిత్తుఁడు పరులవిషయమున నిరక
నెట్టి క్రూరకృత్యములను జేయ సాహసింపఁడు! అతఁడు రాజద్రోహము
తలఁచి రన్న. హేతువుచేత చేతులార ముగ్గురుకొడుకులను జంపిం
చెను. ఈక్రూర్యము లిట్లుండఁగా నతఁడు తాను కట్టించిన దేవాలయ
ములలో నెల్ల రోమకచక్రవర్తిని కొలుచున ట్లుత్తరువు చేసెను.
ఈశ్వరుని కొక్కనికే చెందవలసిన యారాధనమును మనుష్యున కర్పిం
చుట ఘోరపాతకముగా భావించువా రయినందున యాదుల కీ
యనాలోచితకార్యముచేత నాతనిమీఁద మఱింతద్వేషము వుట్టెను.
అట్టి జనగర్హితునకు నుతులయి వుట్టినవారిమీఁద జను లనురాగము
గలవా రయియుండుట సాధారణముగా సంభవింపదుగదా! ఆఘనుని
మరణానంతరమున తండ్రివాతఁబడక బ్రతికిన కొడుకులు ముగ్గురును
రాజ్యభాగముల నిమిత్తము తమలోఁ దాము తగవులాడి రోమకచక్ర
వర్తికి విన్నపములు పంపుకొనిరి. ఆచక్రవర్తి వారితండ్రి కోరికప్రకా
రముగా జెరూసలేముసగరమును గలిగి యున్న జూడియా యను సుత్తర
మండలమును సమేరియామండలమును జ్యేష్ఠపుత్రుఁ డయిన యార్కి

లాససుకును, జీసస్ వాసముచేయుచుండిన గాలిలీ యనుదక్షిణమండలమును పెరియామండలమును ద్వితీయపుత్రుఁ డయిన హీరాడ్ ఆంటిపస్సునకును, మఱియొక మండలమును కనిస్థపుత్రుఁ డయిన ఫిలిప్పునకును, దేశమును మూడు భాగములుగా భాగించి యిచ్చి యుండును నోదమలను మూడు నీమలకు రాజులను జేసెను. ఈక్రొత్త రాజులు సర్వస్వతంత్రులుగాక రోమకచక్రవర్తికి లోబడినవారయి మనదేశమును దెప్పుడు శ్రీమహారాజ్య గారియధికారమునకు లోబడి యున్న మహినూరుమహారాజు మొదలయిన సంస్థానాధిపతులవలె రక్షిత రాజులుగా నుండిరి. జీసస్ జీవితకాలములో నెల్లను గాలిలీ దేశమునకు హీరాడ్ ఆంటిపస్నే రాజుగా నుండెను. అతఁడు రోమకచక్రవర్తియొడల భయభక్తులు చూపుచు జనులయెడ దయాశూన్యుఁ డయి ప్రవర్తించువాఁ డయినందున, ప్రజ లాతనిక్రౌర్యమునకు భయపడి పయికి లోబడియున్నను లోపల నాతని ద్వేషించుచుండిరి; అతని గూర్చి దుర్వార్తలేగాని యెక్కడవిన్నను మంచికథ యెక్కడియు నతనివిషయమున జీసస్సునకు చెవిసోకలేదు. అతఁడు కాపట్యమునకు పేరుపడినవాఁ డగుటచేత తరువాత జీస స్సతనికి జంబుక మని పేరు పెట్టెను.

అతనిసోదరుఁ డయిన యూర్కీల సంతుకంటెను జనకంటకుఁ డయి యనేకదౌర్జన్యములు చేయుచురాఁగా జను లాతనిమీఁద కల హించి పలుమాటలు దేశక్షోభములు కలిగించుచువచ్చినందున, రోమకచక్రవర్తి యతనిని సింహాసనవిహీనునిగాఁ జేసి యాతనిస్థానమున మఱియొకనిని పాలకునిగా నియమించెను. ఇట్లుకొందఱు పరిపాలకులు మాతనితరువాత పాంటియస్ పై లేట్ అనునతఁడు జూడియాదేశమునకు ప్రభువయ్యెను. ఈవిధముగా వచ్చినరోమక పరిపాలకు లందఱును

దేశములో తమ ముధికారమును సురక్షితము చేసికొనుట కయి తమ తోడఁగూడ న్నదేశమునుండి రోమకభటులను దీసికొనివచ్చి రోమక రాజుచిహ్న మయిన స్వర్ణవికార మగు పక్షిరాజవిగ్రహములు రజత మయ మయిన రోమకచక్రవర్తి రూపమును గల పతాకములను వారి చేత వహింపించుచుండిరి. రోమను లాధ్వజములమీఁది విగ్రహముల కీర్తనని కర్పించెడు పూజలను జేయుట యాచారము. యూదులు విగ్రహారాధనమును ద్యేషించువా రయినందున, వా రాధ్వజపటములను తమ పుణ్యస్థల మయిన జెరూసలేమునగరమునకుఁ దీసికొని రానీకుండిరి. అందుచేత రోమక సైనికు లాధ్వజములను తాము దిగెడు సముద్రతీరపట్టణములలో విడిచి వచ్చుచుందురు. ఇట్లు జరిగించుండగా సైలేటు పరిపాలకుఁ డయినతరువాత పూర్వాచారవిరుద్ధముగా నొక సారి యీ పతాకములను రాత్రివేళ, జెరూసలేము నగరమునకుఁ దెప్పించెను. మఱునాటి యుదయకాలమునందు ధ్వజపటములు కంటఁబడఁగానే పురజనులలో గొప్ప సంక్షోభము పుట్టెను. అప్పు డసంఖ్యాకు లయిన జనులు గుంపుగూడి సైలేటుగృహమునకుఁ బోయి యాధ్వజపటములను తమ పట్టణమునుండి పంపివేయవలసిన దని మొట్టపెట్టుకొనుట కయి యాతనిదర్శన మపేక్షించి వేచియుండిరి. అతఁడు వారి మొట్టలాఁలింపక వా రయి దహవోరాత్రుములు తన గుచ్చుకూవద్ద వేచియున్న తరువాత సభాభవనమునకు రావలసిన దని వారికి వర్తమానము పంపెను. తత్క్షణమే జను లతఁడు తమ ప్రార్థన నంగీకరించు నని భ్రమపడి యతఁ డాజ్ఞాపించినట్లు చేసిరి. కాని యతఁ డంతకుముందే సభాస్థానమునంతను ఆయుధపాణు లయిన సైనికులతో నింపివేసి, గొట్టెమందను వలె నిరాయుధు లయి వచ్చిన జనులను దొడ్డిని పెట్టిన తరువాత కత్తులను దూసికొనియున్న వీరభటులను

లోపలికిరప్పించి, తమపూనికను విడిచి యిండ్లను తిన్నగా నడువని పక్షమున, నొక్కసారిగా జనుల నందఱిని జంపించెద నని బెడ రించెను. వా రా భర్జమున కణుమూత్రమును జంకక ధైర్యముతో నీలువబడి, తాము ప్రాణముల నయిన బోయొట్టుకొందుము గాని యీశ్వరద్రోహకర మయిన విగ్రహారాధనమున కొడబడనేర మని యేకవాక్యముగాఁ బలుకుచు సంఘమంతయును కొప్పుకొని నాగిల పడి, తమ యందఱి తలలను నొకరిపైనపడిన దని మెడ లొగ్గిరి. అంతట పైలేట్ వారిధైర్యస్థైర్యముల నద్భుతపడి తన పట్టుదలను విడిచి ధ్వజపటములను పట్టణముయొక్క బాహ్యప్రదేశమునకుఁ గొనిపోవున ట్లుత్తరువు చేసి పౌరులను బంపివేసెను. ఆకాలమునం దీవరిపాలకులపయి సాధికారము శాల్గించుచు రోమాపురమునందు టైబిరియ స్సనునతఁడు చక్రవర్తిగానుండెను. వీరి పేరులనే జీసస్ను తఱుచుగా వినుచుండెను. రోమకచక్రవర్తిచేత నియమింపబడిన పరి పాలకు లందఱును సామాన్యముగా క్రూరు లయి జనుల కొత్తుడు కలుగఁజేయుచుండిరి; ఆదుష్టాధికారులు జనులనుండి సాధ్యమయినంత యెక్కువవన్న నాకర్షించుటయే తమపనిగా భావించుచుండిరి కాని దేశక్షేమనిమిత్తము పాటుపడుట తమయర్హత్య మని లేశమును చింతింపకుండిరి. జనులు మనస్సులో చాగిని ద్వేషించు చుండినను దుర్బలు లయినందున వారిస్థైర్యములయుండఱి నేమియుఁ జేయనేరక ప్రజ్వరిల్లుచున్న క్రోధాగ్నిని మ్రొంగి తమద్వేషమును లోలోపలనే యడఁచుకొనిపయికిశాంతులవలె లోబడి నడచుకొనుచుండిరి. అయినను సాహసికు లయిన దుడుకువారు కొందఱు అప్పుడప్పుడు తిరుగఁబడి కలహ కారులయి ప్రాణములకు తెగించి సంక్షోభము కలిగించుచు వచ్చిరి.

అట్టివారు దేశాభిమానముచే జేయుచునచ్చిన కృషి నిష్ఠలు ముకుటయే కాక యందువలన ననేకానర్థములును ప్రాణహానియు గలుగుచు వచ్చెను. తనదేశముయొక్క స్వాతంత్ర్యమును మరల స్థాపింపఁగోరి గాలిలీదేశస్థుఁ డయిన జూడ స్సనువాఁడు దేశాభిమానమాననీయులయిన వేగిరకాండ్రను వెంటఁజేర్చుకొని ధైర్యముతో పోరాడి పరాజితుఁ డగుటయు, తన్నూలమున దేశస్వాతంత్ర్యము నణుమాత్రమును సాధింపలేకపోవుటయే కాక నిష్కారణముగా రక్తప్రవాహములు కట్టించి దేశాభిమానుల ప్రాణములను గోలుపోవలసి వచ్చుటయు మొదలుగాఁ గల కథలను చిన్నతనములో జీనన్ వేమాటు విని యుండును. స్వచ్ఛందవృత్తి ననుభవించి బ్రతికినతమ కితరులకు లోఁబడి వారికి దాను లయి యుండవలసినగతి వట్టుటచేతను, ప్రజాపీడ కలుగు నట్లుగా దుష్టులయిన పాలకులను తమదేశము నేలనిచ్చిన పాపమున కయి భగవంతుఁడు తమ్ము శిక్షించునన్న భీతిచేతను, పరిపాలకులు బీద సాద యని చూడక బాధించి తమవద్ద పన్ను లధికముగాఁ గొనుచుండుటనుబట్టి వారు తమ్ముక్రమముగా దోచుకొను చున్నారని దృఢముగా నమ్మి యుండుటచేతను, రోమనులమీఁద ప్రజల కంతటి విద్వేషము కలిగెను. జనుల కత్తృప్తికర మయిన యీపన్నులను తండ్రి పని స్వదేశస్థు లయిన నుంకరులయం దుంచఁబడెను. అందుచేత జనులు వారి నధికపాపాత్ములనుగా భావించి, రోమనులకంటెను నుంకరుల నధికముగా గర్హించుచుండిరి. ఇటువంటి ననుయములో నెల్లవారును తమ్ముట్లన్యాయముగా బాధించుచున్న క్రూరకర్ముల హస్తముల నుండి విడిపించి రక్షించుట కయి సర్వరక్షకుఁ డయిన యీశ్వరుఁ డొక్కరక్షకునిశీఘ్రముగాఁ బంపకమానఁ డనిమాత్రపడి నిరీక్షించుట వింతగాదు.

దేశముయొక్క రాజ్యాంగస్థితి నింతట విడిచిపెట్టి యించుకనేవు

ప్రజాంగస్థితికి వత్తము. ఇట్లు ప్రభువులు ప్రజాపీడకు లయి యుండఁగా, ప్రజలును తమలో నై కమత్వము లేనివా రయి యుండునని ప్రముఖులలో మునిగి యుండిరి. స్వదేశీయులే భేదభావము లేనివారయి యొక్క మాటమీద నడచుకొనువా రయిన పక్షమున, విదేశీయు లయిన రోమనులకు వానిని కిధేయులనఁ గాఁ జేసికొని నిరంకుశాధికారము చెల్లించుట దర్భర మయి యుండును జనులలోఁ గల పలుతెగలవారు పరస్పరఃస్పర్ధ గలవా రయి రోమనులను ద్వేషించునట్లే తమలోఁ దమ్మును ద్వేషించుకొనుచుండిరి. ఆకాలమునం దచ్చటి జనులను ముఖ్యముగా మూడుభాగములుగా విభజింపవచ్చును. వారిలో ప్రముఖులు సద్వూశీ లనఁబడువారు. యూదులలో వారు ప్రభువాతివారు; వారు తాము ప్రాచీనప్రభుసంతతివార మని గర్వించుచు జనులతోఁ గలసిమెలసి యుండకుండిరి వారే యించుమించుగా నెల్లదేవాలయ మాలకు నధికారు లయి ధర్మశర్తులుగా నుండిరి. వారు మహాకులీనులును ధనసంపన్నులు నయి రోమనుల కనుకూలురుగా నుండిరి. నిజముగా వారు హృదయములో రోమనులమీఁద ప్రేమగలవారు కాక పోయినను, స్వలాభము నజేక్షించి కాలోచితముగా వారియెడల మిత్రభావమును వహించి యుండిరి. రోమనులును వారినే దేశము లోని యధికారపదములయందు నియోగించు చుండిరి. వారు జనసమ్మతులు కానందున జనులకే రాజ్యస్వాతంత్ర్యము లభింపఁ దలస్థించిన పక్షమున వారి కా నియోగము లుండవు. వారికి పూర్వనిబంధము లోని లిఖితధర్మములుమాత్రమే ప్రమాణములు; వారికి పరలోకజీవనమునందు విశ్వాసము లేదు.

ఫారసీ లనుమతియొక తెగవారు సంఖ్యయం దధికు లగుటచేత దేశమున ప్రబలులుగాను జనులలో మాటచెల్లుబడి కలవారుగాను

నుండిరి. జేసన్ కాలమునందు తెక్కకు వా రాజు వేలుమాత్ర మే యుండినన, వారిపక్ష మనలంబిలచిన నారు బహుసమానసంఖ్యాకు లుండిరి. వారు తాము జనసామాన్యమునకంటె సధికలమనియు, పరి శుద్ధుల మనియు భావించుకొనుచు సదా తాము నైష్ఠికత్వమును కాపాడుకొనుటకు పాటుపడుచుండిరి. సద్దూసీలకు పూర్వనిబంధన మొక్కటితక్క ప్రహరాణంతరము లేదు; ఫారసీలకు పూర్వనిబంధ నముమాత్ర మేకాక యైతిహ్యములును రాబ్బీ లనబడు గురుపరంపర నుండి వచ్చుచున్న సంప్రదాయములును గూడ పరిమప్రమాణములు. ఐతిహ్యము లాదికాలమునం దీశ్వరముఖమున వెలువడి పారంపర్య ముగా వచ్చుచున్నవని వారికి నమ్మకము. వారి వంశపరంపరాగత పూర్వసంప్రదాయములలో మంచివి కొన్ని యున్నను, అనేకము లనంగతము లైనవి. వారి యైతిహ్యధర్మములలో రాత్రులు దీపము లెట్లు వెలిగింపవలయునో వెలిగించినదీపముల నెట్లు కాపాడవలయునో మొదలయిన యల్పాంశములనుగూర్చి కూడ నూత్నము లయిన విధు లుండెను; ఆవిధులను మీటి వేలువిధముగా దీపము వెలిగించుట సహితము వారిలో గొప్పపాపకార్యము. ఆహారవిషయమునను, పత్రు ధారణవిషయమునను, దేహయాత్ర విషయమునను వారికి సంప్ర దాయసిద్ధము లైన యనావశ్యకాచారములు పెక్కు లుండెను; అనం తము లైన యాయాచారములలో నూత్నాతి నూత్న మయిన యొక్క విధి నతిక్రమించి నడిచినను పాపము వచ్చి చుట్టుకొనునని వారి సిద్ధాంత మయినందున, వా రీబాహ్యకర్మల ననుష్ఠించుటలో మహా శ్రద్ధాభువులై యుండిరి. ఈకర్మరతులు నీతిని న్యాయమును విడిచినను కర్మానుష్ఠానమును విడువకుండిరి. ఇట్లుతలుగుగా నుపవాసాదిప్రతిములు చేయుచు నిష్ఠాగరిష్ఠుల మనుకొనెడి యాఫారసీలు మతోన్మత్తులయిన

మన దేశపు బ్రాహ్మణోత్తములవలెనే లోకములలో తాము మాత్రమే పవిత్రులమనియు, సత్యులమనెడియు కర్మబ్రాహ్మ్యులైన యపవిత్రులనియు నెన్నికొని సంతోష పడుచుండిరి. ఇట్టి ధర్మిష్ఠతను జూచి యనుష్ఠానపరులని పామరజనులు వారియెడల సత్యంతగౌరవము కలవారై భక్తి చూపుచుండిరి. ఫారసీలలో తమయనుష్ఠానముల యందు సంపూర్ణవిశ్వాసము గలవారై శుద్ధహృదయముతోనే కర్మలాచరించుచుండివారు కొందఱుండిరికాని పెక్కుండు వేషధారులై జనుల మెప్పుకొఱకు పయికి కర్మిష్ఠులైన మహద్దులవలె నటించుచు తమ్మితరులు భక్తులనుకొనుటకయి వీధులచివరలను నిలువబడి దీర్ఘప్రార్థనలు చెయుదాంభికులుగా నుండిరి. ఇట్టివారు బావ్యామునకు నిష్ఠాపరులవలె గనబడినను లోపల స్వప్రయోజనపరులును దుష్టులునునై నిజముగా పారమార్థికచింత లేని నికృష్టులుగా నుండిరి. సద్దూసీలు ఫారసీలను విచకులని యాక్షేపించి వారియాచారములను పరిహసించు చుండిరి. ఫారసీలు సద్దూసీలను కర్మభ్రష్టులైనాస్తికులని దూషించుచు వారు రోమనులవత్తుమున నుండుట యాధారము చేసికొని జనులకు పారిమీద ద్వేషాగ్నిని రవులుకొల్పుచుండిరి. ఇదిగాక యాయురుతేగలవారికిని పరస్పరద్వేషకారణ మింకొకటి కలదు. ఫారసీలు పరలోకజీవనమునందు విశ్వాసము కలవారు; సద్దూసీలట్టి విశ్వాసము లేనివారు. అందుచేత పరలోకజీవనవిషయమయి యీ రెండు తెగలవారికిని తఱుదుగా వివాదములు సంభవించు చుండెను. పరలోకమును ముఖమపేక్షించి ప్రవర్తించనిపక్షమున నిహలోకవర్తనము శుద్ధముగా నుండదని ఫారసీలు వాదించు చుండిరి; సందిగ్ధ మయినపరలోకమును ముఖమధిగమింపని యిహలోకకృష్యముల నుపేక్షింతురని సద్దూసీలు వాదించు చుండిరి. ఈవివాదములలో దురాగ్రహ పక్షముచేత నుభయ

పక్షిములవారును వాదాంశమును విడిచి యొండొరులను దూషించుచు ద్వేషించుచు ఒకరియం దొకరు లేని దోషముల నారోపించుచు శుష్క కలహములతో, కాలక్షేపము చేయుచుండిరి. ఫారిసీలలో నాయకులుగా నుంచుచారు లేఖకు లనియు, సద్దూసీలలో నాయకులుగా నుంచుచు రాచార్యు లనియు, పిలువబడు చుండిరి. ఎట్టితక్కువయింట బుట్టినవాఁ డయినను తనవిద్యాసామర్థ్యాదులవలన లేఖక పదమును బొందవచ్చునుగాని యాచార్యపదమునుమాత్ర మొక్కసత్కుల ప్రసూనతీవలనఁ దక్క పూర్ణాంశరమునఁ బొందుటకు శక్యము కాదు. లేఖకపదమును బొందఁగోరు ప్రతిపురుషుఁడును జెహసలేము నగరము నకుఁ బోయి యుక్కడ ధర్మశాస్త్రాభ్యాసము చేయవలెను. అట్లు చిరకాల ముక్కడ గురుశుశ్రూష చేయుచు నధ్యయనము చేసిన తరువాత నాతనికి లేఖకపట్ట మియ్యఁబడును. ఆకాలము నందు ముద్రాయంత్రములు లేనందున సమస్త పుస్తకములును చేతులతో వ్రాయవలసినదే. మతగ్రంథములను నిర్దుష్టముగా లిఖించువారగుటచేత వారికి లేఖకు లన్న నామము వచ్చినది. ఈలేఖకులలో మిక్కిలి ప్రసిద్ధు లయినవారు రాబీ లనఁబడు చుండిరి. ఆపదమునకు విద్వాంసులని యర్థము.

ఈరెండు తెగలవారును గాక యాదేశమునం దప్పుడెన్నీనులని చెప్పఁబడెడు మఱియొక తెగవారుకూడ నుండిరి. జీనస్ కాలమునందు వారి సంఖ్య నాలుగువేలకంటె నధికముగా నుండెను. వారింను మించుగా మనదేశములోని సన్యాసులను బోలినవారు. వారు మతములయం దనేకులు గుమికూడి యుండి సాముదాయక స్వత్వమును విభాగములు లేక యేకముగా ననుభవించుచుండిరి. వారు లౌకిక జ్ఞాపారములయందుఁ బ్రవేశింపరు. ఫారిసీలవలెనే తమకు నియమ

తము లగు యున్న కర్మలను శ్రద్ధాభక్తులతో సాచరింతురు. వారు మొత్తమీమీద దయార్పి హృదయమును మించివారును నయి యుండిరి. వారు మూలసభక్షణను గాపానాతులను వర్జించి నియతా హారులై యుండిరి. వారు రాజ్యాంగవిషయములలో జనులతో జేరక పోవుటచేతను యుద్ధములను నాణివ్యాపకంబుల యందలి మోసములను నిందించువా రగుటచేతను, జనులను నారి చగ్గలు సరిపడవు. ఫాసిలవలె వారు మరలొక జీవమును సమ్మెటయే "క" పారికంటె నొక్క మెట్టెక్కువ యెక్కి దేవతావేశము, దేవతాసాక్షాత్కారము మొదలైన వానినికూడ సమ్మెనుండిరి. బౌద్ధమతపోధవలనఁ గొంత వఱకు వీరిట్లయిరని యూహింపఁ బడుచున్నాము.

ఈచెప్పఁ బడినవారు గాక యీకాలములో మఱియొన్ని తెగలవారుండిరికాని వారంతగా ముఖ్యులు కాదు. సమర్థతానులని యొక మిశ్రజాతివా రుండిరి. వారిని యూదు లందఱును గర్హించి తక్కువగాఁ జూచుచుండిరి. శ్వవహారివిమర్శ దెప్పినయిద్ద తాచార్యులును లేఖకులును పెద్దలును జేరి యున్నసభవారీయం దుండెనుగాని మరణ దండనాధికారమును మాత్రము రోమును లాసభవారినుండి తొలఁగించిరి.

అన్యదేశీయులు వచ్చి దేశము నాక్రమించుకొని ధనాకర్షణము నిమిత్తమై ప్రజలను నానా విధముల బాధింపఁ జొచ్చినప్పుడు తమ్మాబాధలనుండి విముక్తులను జేసి గర్హించుటకయి జనులు రక్షకుని నిమిత్త మెదురు చూచుట పంత కాదని యీపఱకే చెప్పియున్నాము గదా! ఈయాశను వారిపూర్వగ్రంథములలో ప్రసక్తలు చెప్పిన భవిష్యత్కథనములు బలపఱచినవి. ఆకాలమునందలియూదు లందఱును రోమునులను పాఠఁదోలి యన్యాయకాంత మైన తమదేశమును మరల

తమవశము చేయుటకై తమమనస్కంధములలో జెప్పబడిన ప్రకారముగా దేవుడు మెప్పుచూనుచు వు సమ దృఢనిశ్చాసము గలవారై యుండిరి. మెప్పుచూ యను పదమునకు హిబ్రూభాషలో నభిషిక్తుడని యర్థము; క్రీస్తునది గ్రీకుభాషలో దీనికి పర్యాయపదము. భక్తరక్షణమునిమిత్తమై యాశ్చర్యము డొక్క మహానుభావుని నభిషిక్తుని చేసి నపు నని పూర్వపుద్బీదర్ములు మతగ్రంథములలో జెప్పిన వాక్యములనుబట్టి యట్టి మెప్పుచూ బిచ్చుట కప్పుడు సమాధానము వచ్చిన దని సర్వసామాన్యముగా దలచి యుండిరి. ఈశ్వరునిచే నభిషిక్తుడై సంపాదించిన రక్షణ డతడే యున్నవిశ్వాసముతోనే జీససును జనులు క్రీస్తుని పిలువ నారంభించిరి. అయినను జనులు ప్రారంభదశలో తక్కువ పాపములనుండి రక్షించుప్రభువు వచ్చు నని యెదురు చూడక తమశత్రువులను సహరించి దగ్గిజయము చేసి సర్వరాజ్యమునకును జెహూసలేమునగరము రాజధానిచేసి లోకము లోని సర్వసంపదలను తమ యధీనము చేసి తమకు మహాన్నత్యమును కలిగించి యేలెడు ప్రభువు వచ్చు నని యెదురు చూచుచుండిరి. ఆకాలమునం దెల్ల వారలహృదయములలోను మెప్పుచూయొక్క రాకను గూర్చినచింతను మించినచింత వేటొకటి లేదు.

రోమునులు వచ్చి దేశమును జయించి జనుల స్వేచ్ఛావిహారము నకు భంగముకలిగించి నారిని నిగోధించి పన్ను లధికముగా గ్రహించి వారి కొత్తుడు కలుగ జేయుచుండినను, జనుల నొండొరులతో బోరాడనీయక యడచియుంచి దేశమును స్వస్థపఱిచి వాణిజ్యాదులు నిరపాయముగా సాగునట్లు చేసిరి. ప్రభుత్వమువారి సేనాబాహు శ్యమునకు భయపడి దేశములోని దుష్టజను లడగి యుండవలసినవారయినను వారి హృదయములు మాత్ర మత్మప్తిని విడువక తమ

స్వేచ్ఛాచరణస్వభావమును జూపుట కయి సనుయము కొఱకు ప్రతీక్షించుచుండెను. ఈయవస్థలో మఱొన్నాద మెల్లయెడల వ్యాపించి సర్వజనులహృదయములలోను నెలవుకొనఁగా మెస్సయాపిచ్చ మెల్లవారిని పట్టుకొనెను. మెస్సయా వచ్చి దుష్టసంహారము చేసి ధర్మసంస్థాపనము చేయునని యాబాలగోపాలమును నమ్మియుండిరి. కృతయుగమెప్పుడో కడచిపోయిన దని యిక్కడ మనవారి నమ్మకము. కృతయుగము ముందు రానున్న దని యిక్కడవారి నమ్మకము; పాలస్తీన్ దేశములో వారిదీర్ఘదర్శులు వందలకొలది సంవత్సరముల క్రిందటనే యావటకు పుట్టిపెరిగినవా రందఱి కంటెను నధిక బుద్ధి మంతుఁడును బలవంతుఁడు నయిన యన్భుత శక్తి సంపన్నుఁ డగు ఘనుఁడొక్కఁడు తమ దేశమునం దుద్భవిల్లు నని పలికియుండిరి. అతఁడు మాసవకోటి సంతను శాసించుననియు, సమస్త దేశములవారును వచ్చి యాతనిపాదము లాశ్రయించి కొలుతురనియు వారు వచించియుండిరి. అటుతరువాత గ్రంథకర్త లావాక్యములను మఱిచి యాఘనుఁడు యూదులలోనే పుట్టు ననియు, డేవిడ్ వంశమునం దుద్భవించి పూర్వ రాజవంశమును మరల నుద్ధారణము చేసి లోకమున కంతఃకును ప్రభు వగు ననియు, తొంటికంటెను స్పష్టముగా వ్రాసిరి. పరరాజుల పాలనము వలన జనులలో కష్టము లధిక మయినకొలఁదిని ప్రజల మనస్సులలో లోకజేత యగు రాజునుగూర్చినచింత యధికము కాలజొచ్చెను. అట్టి ప్రభువు శీఘ్రముగా వచ్చి 'తను కష్టములను గల్గెక్కింప వలయు' నని పురుషులును స్త్రీలును బాలురును పృథ్వులును సర్వజనులును సదా తమచిత్తములలోఁ బ్రార్థించుచుండిరి. వారిలో ననేకులకు స్వప్నములో నహితము మెస్సయా వచ్చినట్లే కనఁబడు చుండెను. వారికి రాత్రిందివములు మెస్సయా చింతయే పలవరింతగా నుండెను.

అతఁ డెక్కడ పుట్టునో, ఎట్లు కనబడునో, తొలుత నేకావ్యములు చేయునో, యన్నవిషయములలో కభిప్రాయభేదమున్నను మెస్సయా నచ్చు నన్నవిషయములలో నెవ్వరికి సమమాత్రమునుసందేహములేదు. మఱునాడు సూర్యుడుదయించు నని యెంతనిశ్చయ ముండెనో యెల్లవారిమనస్సులకును మెస్సయా నచ్చుననుటయు నంతదృఢనిశ్చయ మయి యుండెను; కొందఱు మెస్సయా నేట రేటఁ బుట్టబోవుఁ చున్నాడని తలంచుచుండిరి; కొందఱావఱకే పుట్టి తమలోఁ బెరుగు చున్నాడని తలంచుచుండిరి. కొందఱు నేడో రేపో దర్శన మిచ్చి లోకమునకు తనరాకను ప్రకటించు నని తలంచుచుండిరి. ప్రజలలోని పలుతెగలవా రితరవిషయములలో ఘరస్పగవైషమ్యము కలవారుగా నున్నను, ఈవిషయములో మాత్ర మెల్లవారును నేకీభావము నహించి యుండిరి. ఎస్సీనులు జనులు దుర్మార్గు లగుటవలన నతఁడు దర్శన మియ్యకున్నాడని పలుకుచు జనులను సన్మార్గవర్తులు కం డని బోధింపఁ జొచ్చిరి; ఫారిసీలు మెస్సయా తమలోనేపుట్టి రాష్ట్రములో నున్నతస్థానములను తమ కిచ్చు నని సంతోషించుచుండిరి. సద్దుమ సీలు తాముత్తమగులీను లగుటచేత తమలోనివాడే యొక మహా పురుషుఁడు తాను మెస్సయా యగుట యెప్పుడో ఘోషించు నని కనిపెట్టుకొని యుండిరి. సామాన్యజనులు మెస్సయా యెక్కడనో జనన మొంది తమలోనే గూఢముగా మోగుచున్నాడనియు, అతఁడు లోకమునకు తన్నెఱిగించుకొనుట కయి యుక్తసమయము కొఱకు ప్రతీక్షించుచున్నాడనియు, నేడో రేపో యెప్పుడో యే నిమిషముననో యేపండుగనాఁడో బయలఁ బడు ననియు, తలచి యాతని దర్శింప నతికుతూహలు లయి యుండిరి. పూర్వదీర్ఘదర్శులు చెప్పినవచనములను ఒట్టి మెస్సయాదర్శన మిచ్చిన మఱుసటి నిఘు

నము నుండియు తా మందఱును సుఖమును భాగ్యసంపన్నులు నగుదుమనియు, వ్రపంచమున కంతకును జెహూసలేము గాజధాని యగుననియు, భూమిమీఁద యుద్ధములును విపత్తులును రూపు మాయుననియు, దుష్టశిక్షణమును శిష్టరక్షణమును కలుగు ననియు, సమస్త ఋతువులలోను సువత్సరము పొదుగునను వృక్షములును సస్యములును ఫలసమృద్ధము లయియుండు ననియు, క్యూరమృగములు సహితము తమ క్రౌర్యమును సహజవైరమును విడిచి సింహమును మేకయుఁ గలిసి యేకముగా నొక్కచోట వాసము చేయు ననియు, వ్యాధులును బధిరత్నాదు లయిన యంశవైకల్యములును లేకుండుననియు, మెస్సయా జెహూసలేముతో పరిశుద్ధము లయిన ధర్మములను స్థాపించి యేలుకప్పుడు తమదేశము భూతలస్వర్గ మగుననియు, వారి యెన్నిక.

దేశ మీస్థితిలో నున్నప్పుడు నడుచునడుచు నొకానొకఁడు దేవునిచేఁ బంపఁబడిన మెస్సయా తానే యని బయలుదేఱుచుండెను. అప్పుడాతని చుట్టును వందల కొలఁది జనులు చేరుచుండిరి. ఇట్లు మెస్సయా నని బయలుదేరిన ప్రతిపురుషుఁడును తాను నహాయ సంపదలేనివాఁ డయ్యును మహోన్నాదముచేత శక్త్యాశక్యవిచారము లేనివాఁడయి తానొక్కఁడే రోమచులను పాఱఁదోలి దేశము నుద్ధరింపఁ గలుగుదునన్న పూర్ణవిశ్వాసముతో వెలువడి దురాగ్రహవేశముతో దేశక్షోభమునకు నుపగ్రమింపఁగానే రోమను లట్టివారిని బట్టి సంచరించి యూక్షోభము నడచివేయుచుండిరి. అట్లు వెలువడిన నానికెల్లను చావు నిశ్చయమే యునునను మతావేశద్రవశక్యముచేత మరణమునకు వెలువక యట్టివా రనేకు లొకరితరువాత కొకఁడు మరల మరల బయలుదేఱుచునే యుండిరి. ఇదియు లయిన పరరాజులను దేశము నుండి తఱిమివేసి రాజ్యమును నిష్కంటకము చేయుటకై తమ్మిశ్వ

రుడు పంపి ననియుఁ దాము దుష్టయుల మనయు నమ్మి మతోన్మాదముపలనఁ గలిగిన పీరావేశమునుగొని వెలువడి యీసంవత్సరము కొందరు ప్రాణములు కోలుపోగా, అక్షతునటి సంవత్సరమే యట్టి వారు మఱికొందరు వెనుకటివారి సురక్షకథను మఱచిపోయి యెప్పటి విశ్వాసముతోనే వెలువడి మరల మరల రోమునుల ప్రతాపాగ్ని కావూతి యగుచుండిరి. ఇట్టి రాజప్రోవాలును చిత్రపథ చేసి దేశక్షోభము నడచుటతో కూరులుగా నుడిగిని రోమును లితర విషయములలో జనలచిత్తత్రయములకు భరితము కలిగింపక మన్నించుచుండిరి. ఈసర్వజనసంక్షోభసమయమున జేసె స్పెర్స ప్రవర్తించెనో, అతనిమన స్పెర్లుండెనో, మొదలయిన విషయములు ముందు ముందు వివరింపబడును.

జీసస్ యొక్క బోధనాశంభదత.

మెస్సయీ భ్రమలోఁ బడి విశ్రాంతి గొనక యెల్లవారును వ్యాకులస్థితిలో నున్న యాకాలములోనే జీసస్ ముట్టమొపట 'కేనా' నగరమునందు జనులకు భర్తబోధ చేయు నారంభించెను. తన కొడుకు పని కారణించి ప్రఖ్యాతి పొందకమునుపే జోసఫ్ ములోకగతుఁ డయ్యెను. భర్తయొక్క మరణానంతరము మేరీ కుటుంబమునకు యజమానురా లయి నాజరెత్తు గ్రామమును విడిచి తనవిడ్డలతో 'కేనా' పట్టణమునకు లేచిపోయి యందు నివసించినట్లు కనబడుచున్నది. మేరీ కుటుంబ యాజమాన్యమును వహించుటను బట్టియే యేనామధారు లయిన యితరులనుండి యశనిని వేటుచేయువలసినప్పు డాకాలపు వారు జీసస్కును మేరీ కొడు కయిన యనువిశేషమును జేర్చుచు వచ్చిరి. నాజరెత్తు గ్రామమునకు జాము ప్రయాణములో నున్న యా'కేనా'పట్టణ మొకవేళ నామె పుట్టినెల్లయు యుండవచ్చును. తన యావనదశలో కొంతకాలము జీస స్సీపట్టణమునందు వాసము చేసి యొక్కడనే ప్రథమమున మతబోధ కుపక్రమించెను. జీసస్కున కప్పటికి విపాహము కాలేదు. అటుతరువాత సహిత మతః డెప్పుడును విపాహము నపేక్షింపక యావజ్జీవమును బ్రహ్మచారిగానే యుండెను. బాల్యమునుండియు నాతని ప్రేమ మొకప్పుడును కళత్రాదులైన యిహలోకవిషయముల మీఁదికిఁ బోక యెల్లప్పుడును పరమేశ్వరుని మీఁదికి పోవుచుండెను. అప్రసిద్ధస్థితిలో నున్న యాకాలములో నాతనిజ్ఞాన మెల్లు దినదినాభివృద్ధి గననో, ఎట్టిధ్యానమార్గముచేత కడ

పటఁ నతఁ డట్టి యీశ్వరైకపరాయత్త మైననిశ్చల మతోత్సాహ మును పొందఁ గలిగెనో, తెలియవు. నిపుణముగా నాలోచించి చూడఁగా నితరజన సాహాయ్యము చేతను మత్తగంధ సాహాయ్యము చేతనుగాక స్వబుద్ధి విశేషముచేతనే యీతని కట్టి యుత్తమ జ్ఞాన పదవి లభించినట్లు తోచుచున్నది. అతఁడు చూపిన యీశ్వర విషయక మైన యీ యుత్తమజ్ఞాన మాతనికి యుపాదులమతఃకు వలనఁ గలిగియుండదు; ఆముత్యమునం దట్టినిర్మలబోధ మున్నట్లును గానరాదు. ఈశ్వరుఁడు సర్విజనులకును తండ్రి యున్న నిశ్చయజ్ఞాన మెట్లో యీతని హృదయఫలకమునందు శిలాక్షరములె దృఢముగా లగ్నమయి యెప్పుడు నెడఁబాయ కుండెను. అందుచేత నాతనికి తండ్రి యన్నపద మీశ్వరపదమునకు పర్యాయపద మయ్యెను; అతఁ డీశ్వరు నెప్పుడు పేర్కొనవలసివచ్చినను తండ్రియనియే సంబోధించుచుండెను. అంతేకాక యాపరమపితయొక్క యాజ్ఞలాతనియంతరాత్మను నదావినఁ బడుచున్నట్లుండెను. పయినుండి వచ్చి యీశ్వరుఁడు ప్రత్యక్ష మైనట్లు గాని, యతఁ డెప్పుడును భావింపలేదు; అతఁ డీశ్వరుని తనహృదయములోనే చూచుచు మనస్సు చేతనే సర్వదా యీశ్వరసాన్నిధ్య సాంగత్యము లనుభవించుచుండెను. అతఁడు తానీశ్వరునిలోనే వసించుచున్నట్లు దృఢభావన కలవాడయి భౌతికనేత్రములతోఁ జూడక పోయినను జ్ఞాననేత్రముచే నీశ్వరుని సందర్శించి యానందించుచుండెను. మనదేశమునందలి యహంబ్రహ్మల నలె నతఁ డెప్పుడును తానే యీశ్వరుఁడ నని భావించుకో లేదు. ఈశ్వరుని తండ్రినిగా భావించుకొనుచుండుటచేత తా నీశ్వరపుత్రుఁడ ననిమాత్రము దృఢముగా నమ్మియుండెను. ఈయాయాధజ్ఞాన మంతయు నాతని కొక్కసారిగా నలవడిన దని చెప్ప వలనుపడదు. ఇది చిరకాలాభ్యాసము వలన

దీర్ఘాలోచన పలనను గలిగినఫల మయి యుండవలెను. జీసస్ దృష్టి కీశ్వరుఁ డెల్లవారికిని తండ్రియగుటచేత బిడ్డలందఱు నాతనికిని ప్రేమింప వలసినవారే కాని యెవ్వరు నాతనికి భయపడనలసిన పని లేదు; యూదులు తమ మతప్రకారముగా భావించుకొనున ట్లీశ్వరుఁడొక్క యూదులకే పితయయి వారిరక్షణముకొఱ కితరులను సంహరించెడు క్రూరుఁడు గాక యాతనిదృష్టియం దెల్లవారిని సమానముగా కాపా డెడు సర్వకారుణ్యుడైన లోకపిత యయి యుండెను అతఁ డందు చేత తనదేశమువారి దురభిమానమును వదలి యీశ్వరునియొక్క సర్వజన పితృభావమును లోకములో స్థాపించుటకొఱకే మొదటి నుండియు పాటుపడఁ జొచ్చెను. తాను నిలకొల్పఁ దలఁచుకొన్న యీసిద్ధాంతము నతఁడు సాధారణముగా “ఈశ్వరరాజ్యము” “పర లోకరాజ్యము” అనుపేరులతోఁబిలుచుచు వచ్చెను. ఈపదము లక్కడి వారి పూర్వగ్రంథములలో నుపయోగింపఁబడినవే కాని యతఁడు కొత్తగా కల్పించినవి కావు. ఈ పదముల కచ్చటివారు తమతమ బుద్ధ్యను సారముగా ననేకు లనే కార్థములను జేసికొనుచుండిరి. ఈశ్వర రాజ్యము మానసికరాజ్య మనియు, ఎల్లవారు నీశ్వరాజ్యకు లోఁబడి నడుచుకొనువా రగుదురేని యీశ్వరరాజ్యము లోకములో స్థాపన మగు ననియు, జీసస్సుయొక్క యభిప్రాయమైనందున నతఁడా పదము లను తదనుగుణ మైన యర్థమునందుఁ బ్రయోగించుచు వచ్చెను. అందుచేతనే యీశ్వరరాజ్య మొక్కడ నున్న దని యితరులు తన్నడిగి నప్పు డతఁడు మీమనస్సులోనే యున్నదని వారి కుత్తరము చెప్పుచు వచ్చెను. అతఁ డీశ్వర సాన్నిధ్యమును తన మనస్సులోనే యనుభ వించువాఁ డైనందున, ఆచార్యోపదేశములవలనను బాహ్యకర్మల వలననుగాక యొక్కమానసికభక్తిచేతనే యీశ్వరుని పొందఁ దగు

ననియు, ధ్యానమార్గముచేత నీశ్వరసాంగత్యమును బొంది సమస్త కార్యముల నీశ్వర ప్రీతికరముగా నాచరించుచు నీశ్వరునివలె పరిశుద్ధ వర్తనమును బొందుటయే యానందదాయక మనియు, నమ్మి యితరుల కట్లే బోధించుచుండెను.

ఈ బోధనలమూలముననే దురాగ్రహవేశముచేత మతాచార్యు లాతనిని ద్వేషించి దూషింపఁ బూనిరి. కన్నులు మూసికొని ప్రార్థించునప్పుడు జనులు తమ్ము చూచుచున్నారో లేదో కనిపెట్టుట కయి నడుమనడుమ కన్నులు దెరిచి చూచుచుండుటయు, ఇతరులు తమ్ము దాతలని చెప్పుకొనుట కయి డంబముతో నలుగురును చూచు నట్లు దానములు చేయుచుండుటయు, తమ్ము పుణ్యపురుషులని జనులనుకొని గౌరవించుట కయి భక్తవేషమున కనుకూలముగా వస్త్రధారణము చేసికొనుచుండుటయు, లోనుగాఁ గల దాంభిక వ్రతముల నతఁ డనుదినమును ఫారసీలలోఁ జూచి రోతపడి, యెల్లవారి మనస్సులను పరిశోధించి చూచుచు ఫలము లిచ్చెడు సర్వేశ్వరుఁ డంతట నిండియుండఁగా తదనుగ్రహకరణమునకు దాంభికులైన యాచార్య పురుషులతోఁ బనియుండ దనియు, కొడుకులకును దండ్రుకిని నడుమ మధ్యవర్తులుండవలసిన యక్కట లేదనియు, మనశ్శుద్ధి లేనప్పుడు బాహ్యస్నానములు మనుష్యుని పవిత్రుని జేయఁజాల వనియు, కనఁ బడినవారి కెల్లను నిర్భయముగా బోధింప నారంభించెను. ఈ స్వదేశీయుల దాంభికాచారములను మనస్సుతో నుంచుకొనియే యతఁడు తరువాత తనశిష్యుల కపదేశించునప్పుడు “మీరు దానము చేయు నప్పుడు మీకుడిచేయి చేయుదానిని మీయెడమచేయి యెఱుఁగకుండు నట్లు రహస్యముగా చేయఁడు. రహస్యముగా జేసికు దానిని జూచెడు మీతండ్రి మీకు బహిరంగముగా బహుమాన మిచ్చును” అనియు,

“నీవు ప్రార్థించునప్పుడు నీగదిగోనికి హాయి తులుపులు వేసికొని యంతర్యామి యైన నీగొడ్డిని ప్రార్థింపుము. రహస్యములోని దానిని జూచెడు నీతండ్రి నీకు బహిరంగముగా బహుశానము చేయును. దీర్ఘపాతములవలననే తమ మొట్టలొలిచు నని భావించి ప్రతిమార్చుకులు చేయునట్లు నీవు ప్రార్థించునప్పుడు పలికినదానినే గురల న్యర్థముగా పలుకబోదు. నీవు తన్నడుగక ముందే నీకేమి కావలెనో నీతండ్రి యెఱుఁగును.” అనియు, బోధించుచు వచ్చెను. ఇట్లతఁడు మతరక్షణమున కావశ్యకము లన్నమిషడొకడగురువులచే గల్పించబడి కాపాడబడుచుండిన సత్యమతభంగము లైన కర్మల కన్నిటికిని గర్భశత్రు వయ్యెను. అందుచేత నతఁడు లోకములో సత్యమతమునకు వరమోపకారి యయ్యెననుటకు సందేహములేదు. ఇట్టి యీతని బోధలను విని యీతనికి స్వగ్రామములో కొంతమంది శిష్యులుగా నేర్పడిరి.

జీనస్సనకుఁ గల విద్యాపితృశేషమును గూర్చి యీవఱకే కొంత వివరింపబడినది కదా? అనూనుషశక్తుల విషయ మయి యీతని కప్పుడు సంపూర్ణవిశ్వాస ముండెను. ప్రకృతిశాస్త్రజ్ఞాన మత్యల్పముగా నుండిన యీ కాలములో నతఁడు ప్రార్థనలచేత తాను మేఘమార్గములను మర్బుఁగల ననియు, రోగమును మరణమును మాన్పఁగల ననియు, సమస్తము నీశ్వరేచ్ఛాయత్త మగుటచే భక్తపరాధీనుఁ డయిన యతఁడు భక్తజనాభీష్టసిద్ధి కలిగించుటకై యెట్టి యద్భుతము లైన జేయవచ్చు ననియు నమ్ముట యొక వింత గాదు. అయినను జీనస్ససం దిటువంటి నమ్మకములవలన సాధారణముగా పామరజనులలోఁ గలిగిడి యనర్థము లేవియుఁ గలుగక పానికంటె విలక్షణనలయిన నత్పలములు కలిగెను.

ఇటువంటి విశ్వాసములవలన పామరులలో కారణము లేని భయములును, పనికిమాలినభ్రమలును, అనావశ్యకము లయిన యాచారములును, మాంత్రికాదిజేషధాగుల వలన మోసములును కలిగి దేశక్షోభమునకు కారణము లగును; జీసస్సునందో వీనివలననే యీశ్వరునియెడల సంపూర్ణభక్తియు మనుష్యశక్తియెడల సతిమాత్రవిశ్వాసమును గలిగి దేశలాభమునకు కారణము లయ్యెను. ఈవిశ్వాసముల నటుండనిండు. మతమునకు పరిశుద్ధవృద్ధియును, పరిశుద్ధవర్తనమును, సర్వజనసౌభ్రాత్రమును, ఈశ్వరభక్తియు ప్రధానములు గాని నిరర్థకము లయిన బాహ్యకర్మలును బాహ్యవేషధారణములును ముఖ్యములు కావన్నది జీసస్సు చేసినబోధయొక్క సారాంశము. ఇంచుమించుగా నిటువంటి సిద్ధాంతములనే యువ్వుడప్పుడు వదేశించుచు వచ్చినవా రొకానొక రుండుచువచ్చిరి కాని తమయువదేశముల ననుష్ఠానములోఁ జూపినవారు మాత్రము కావరారు. సర్వము ననుష్ఠానములో నున్నది కాని యువదేశములో నేదియు లేదు. వెనుకటివారివలె కేవలపదేశముతో తృప్తిపొంది యుండక జీసస్ తా నువదేశించిన దానినెల్ల ననుష్ఠించి చూపెను. సత్యమెప్పుడు నువదేశకాలమున కంటె ననుష్ఠానమునందే లోకమున కధికోపకారదాయక మగును. ఎవ్వఁడు మాటలతోను చేష్టలతోను ధర్మము ననువర్తించునో, ఎవ్వఁడు ప్రాణాపాయము వచ్చినను ధర్మమును విడువకుండునో, అట్టివాఁడొక్కఁడే లోకములో సర్వజనులకు పూజనీయుఁ డగును.

ఎల్లవారును మెస్సయా వచ్చు నని యెల్లచోటులను ప్రతీక్షించు చున్న కాలములో జీసస్ తనగ్రామములో మతబోధ కారంభించి యుండఁగా నాకస్మికముగా దేశమునం దంతటను “మెస్సయా యీవఱకే మనలో నుద్భవిల్లియున్నాఁ డనియు, ఈశ్వరరాజ్యము

సమీపించిన దనియు, బోధించుచు జార్జన్ నదీతీరప్రాంతమందలి యరణ్యములోనుండి యొకప్రవక్త బయలుదేరినాడు” అని యొక ప్రవాదము కలిగెను. ఈవార్త పుట్టినతోడనే దేశమునం దంతట నొక్కసారిగా సంక్షోభము పుట్టి యామహాపురుషుని సందర్శించుట కును, తద్బోధనల నాకర్షించుటకును నానాముఖములనుండి జనులు తండ్రివతండములుగా వరుగై త్తసాగిరి. ఇట్లు బయలువెడలిన ప్రవక్త పేరు జాన్. క్రీస్తుశకము ౨౦ వ సంవత్సరప్రాంతమునం దత్యుత్సాహవంతుడగు తపస్వియు నయిన జా ననెడి యీమహాపురుషుని యొక్క ఖ్యాతి యిందుమించుగా పాలస్తీను దేశమునం దంతటను వ్యాపించెను. ఈజాన్యొక్క జన్మస్థలము జూడియాదేశములోని హెబ్రన్ పురమునకు సమీపమున నున్న జెట్టా గ్రామము; ఇతఁ డాచార్యపురుషుల వంశమునఁ బుట్టినవాడు. జీసస్ పాలస్తీన్ దేశములో నుత్తరభాగమునందు వర్ధిల్లుచుండఁగా నితఁడు దక్షిణభాగము నందు పెరుగుచుండెను. ఇతఁడు బాల్యమునుండియు నుపవాసాది వ్రతములతో కాలక్షేపము చేయ నలవాటు పడినవాడు; మన భరత ఖండమునందలి ఋషులవలెఁ గొంతకాల మరణ్యమందు తపశ్చర్య చేసినవాడు. అట్టి యితఁ డిప్పుడు తనశిష్యులను జార్జన్ నదీ జలములలో స్నానములు చేయించి యువదేశములు చేయుచున్నందున నతనికి స్నాతకుఁ డన్న నామము ప్రసిద్ధ మయినది. ఇతఁ డిప్పుడు చేయుచున్న ముఖ్యబోధ “అనుతాప పడుడు. ఈశ్వరరాజ్యము సమీపించుచున్నది” అనునది. జీసస్ మనస్సునందువలెనే యీతని మనస్సునందును చిన్నతనములోనే తత్కాలదేశదుర్గతి దృఢముగా నాటి సంతాపము కలిగించెను. జను లెట్లు కష్టములకు తోనయి దుఃఖపడు చున్నారో, వారిలో నెందఱు పాపముల పాలయి బాధ

వడుచున్నారో, మంచివారుగాను ధీమంతులుగాను నుండవలసిన గురువు లెట్లు దుష్టవర్తనులును బుద్ధిహీను లయియున్నారో, ఎస్సీలును ఫారిసీలును ధర్మకవచమును దొడిగి పైకి భక్తుల వలె నటించు చున్నను హృదయములోపల భక్తిహీనులును దయాశూన్యులు నయి యున్నారో, తెలిసికొని జాన్ మనస్సులో నారాట మొందజొచ్చెను. అతఁ డుగ్రస్వభావుఁడును వేగిరపాటు గలవాఁడు నగుటచే నాతని దృష్టి కీ యుక్రమములు దుస్సహము లయ్యెను. హెబ్రెన్ నగరము నందలి తన నుండరనుందిరమునందు నుఖముగా నుండినవాఁ డయ్యును కన్నులు నీరుగా ననుదినమును తనచుట్టును నడుచుచున్న దుర్వృత్తములను జూచి సహింపలేనివాఁ డయి యతఁ డితరులవలె మెస్సయూ యొక్క రాక నపేక్షించి యింట నణఁగి యుండనొల్లక తనకు కోపాద్రేకమును కలిగించుటకు కారణము లయిన యకార్యకరణములు కంటఁబడకుండు ననియు తన దేశస్థులను మంచిమార్గమునకుం ద్రిప్పుటకుఁ దగిన సాధము లుపదేశించుట కయి నిశ్చలహృదయముతో రాత్రిందివము లీశ్వరుని ప్రార్థింపవచ్చు ననియు తలపోసి యతఁడు వనమునకుఁ బోయి నివసించవలె నని నిశ్చయించు కొనెను. అడవు లకుఁ బోయి కాయములు శుష్కింపఁ జేసి తాపను లయి వసించుట యీ దేశమునందువలెనే యీ దేశమునందును పూర్వకాలమునం దాచార మయి యుండెను.

అట్లు వనవాసము చేసి తపస్సు చేయువారి కీశ్వరసాక్షాత్కారము కలుగు నని నమ్మి జను లట్టివారికి భయపడుటయు వారిని గౌరవించుటయుఁ గలిగి యుండెను. వానప్రస్థము పుణ్యకార్యముగా నెల్ల వారిచేతను భావింపఁబడు చుండెను. అట్లు కృతనిశ్చయఁడయి యప్పుడే యిట్లు విడిచి జాను మృతసముదమునకు సమీపమున నున్న 'యరణ్య'

మువకు లేచిపోయెను. ఆ ఘోరాటవి దురాలోక మయిన నిర్జనప్రదేశము; అక్కడ కొండలును నినుకతిన్నెలును దక్క కంటికి మతేమియు కనబడవు. ఆకాటడవిగుండ దినమాలకొలది నడచినను వనవానుల కప్పుడప్పు డొకానొకపక్షియో నక్కయో విషసర్పమో దక్క జీవజంతు వేడియు కంటబడదు. అక్కడక్కడ వానలు కురిసినప్పుడు కొండలసందులలోను చిన్నయాటలలోను నిలిచిననీరు దక్క త్రాగుటకు మంచి నీరయినను లభింపదు. అడవి తేనెయు మిడుతలును దక్క మనుష్యుడు శరీరభరణము చేసికొనుట కనుకూల మయిన యాహార పదార్థములేవియు దొరకవు. కొండలలోని నెటయలలో తేనెయీగలు తేనెపట్లు పెట్టును; దక్షిణసాయువులచేత యవసదేశమునుండి మిడుతలదండు కొట్టుకొనివచ్చును. ఇట్టి కాటడవిలో మిడుతలను దిని తేనె త్రాగి ప్రాణాధారణము చేసికొనుచు బహునంపత్సము లేకాకియై జాను వసిించెను. ఆకాలములో నతఁడు రాజదండనమును తప్పించుకొనుటకయి ప్రాణభీతిచేత పాటిపోయి వచ్చునయొకానొకతస్కరుని మొగమును దక్క మనుష్యముఖము నెప్పుడును జూడలేదు. అతని కప్పు డక్కడ పర్వతగుహయే వాసగృహము; కటిసూత్రమున బంధింపబడిన యుష్టాజిమే వస్త్రము; మనోగళులే నహచరులు; పూర్వప్రవక్తలయొక్క వాక్యములను చింతనము చేయుచుండుటయు తనదేశస్థులను దౌర్బల్యములనుండియు పాపములనుండియు విముక్తులను జేయవలయునని యీశ్వరప్రార్థనము చేయుచుండుటయునే యతని వ్యాపారము.

ఇట్టిశ్వరుని ధ్యానించుచు తపశ్చర్యయందుఁ గొంతకాలము గడపినతరువాత తత్ఫలముగా నతనిమనస్సునం దొకసంకల్ప ముదయించెను. ధోమక సైనికులు దూరముగా నున్నందున నతని కీయడ

విలో వారివలనిభయముగాని హరితో పోరాడుట వృథాయాన మన్న చింతగాని కలుగలేదు. సమీపించినప్పటిపలె దూరముగా నున్నప్పు డపాయము లంత భయంకరముగా తోచకపోవుట లోకనై పర్లికమే కదా! ఆయుధపాణు లయిన రోమకభటులను నిత్యమును కన్నుల యెదురఁ జూచుచు పట్టణములలో వాసము చేయుచుండినవారి కట్టి బలిష్ఠుల జయింపఁగలుగుదు మన్న యాశ వుట్టుట కష్ట మయ్యెను; కాని యడవిలో నున్న జానుయొక్కదృష్టికి సర్వశక్తుఁ డయిన యీశ్వరునిరాజ్యమును తనదేశములో స్థాపన కాకుండ నిలుపుటకయి యల్ప సంఖ్యాకు లయిన యా యాయుధహస్తు లెంతటివా రని తోచెను. ఇట్టిసంకల్ప మతనిమనస్సునకు తగులఁగానే యతఁడు తనలో తాను పరివరిలాగుల నాలోచించుకొనఁజొచ్చెను. జనులయొక్కపాపముల మూలమున మెస్సయా దర్శన మిచ్చుటకు శంకించుచున్నాఁ డని రాబ్బీలు ఘోషించుచుండ లేదా? ఒక్కదిన మయినను జను లందఱును తమపాపముల కయి నిజముగా పశ్చాత్తప్తు లైనపక్షమున, మెస్సయా ప్రత్యక్షమై యీశ్వరరాజ్యమును స్థాపించు నని వారు పలికి యుండలేదా? మెస్సయాయొక్క సాక్షాత్కారము నిమిత్తము కావలసినదెల్లను జనులు పశ్చాత్తప్తులై పాపపరాజ్కులు లగుటయే కదా! నేనువూని జనుల ననుతాపపడునట్లు చేసెదను. అని మనస్సులో దృఢనిశ్చయము చేసికొని యితరులు రిత్తకోరికలు కోరుచు కాలక్షేపము చేయు చుండఁగా జాను కార్యదీక్ష వహించి బయలువెడలెను. జా నెప్పుడును తానే మెస్సయా నని తలఁచుకోలేదు; నిజదర్శన ప్రాప్తి కర్హత కలుగునట్లుగా జనులు పరిశుద్ధు లగుట నిమిత్తమా మహాప్రభువు వేచియున్నాఁడని మాత్రమే తలఁచి యుండెను. ఇట్టిస్థితి యుం దాతనిమనస్సులో నీవుపోయి “పాపమునకు పరితపింపుఁడు.

ఈశ్వరునిరాజ్యము సమీపించినది.” అని జనులకు బోధింపు మని యాజ్ఞాపించిన ట్లొకవాక్యము వినఁబడెను. అట్లు వినఁబడినతోడనే యది యీశ్వరాజ్ఞగాఁ జేకొని యావివిక్తప్రదేశమును తనగుహను విడిచి బయలుదేటి యతఁడు త్రోవపొడుగునను కంటఁబడినవాని కెల్లను స్వమత ప్రకటనము చేయుచు జార్జన్ నదీతీరమునకుఁ బోయి తన సిద్ధాంతమును బోధింపఁజొచ్చెను. మనదేశమునందలి బైరాగుల వంటి శిష్యు లనేకు లప్పటికే యతనిచుట్టును జేరి యతఁ డేర్పఱచిన నియమములకును, బోధించిన సిద్ధాంతములకును లోఁబడి నడుచుకొను చుండిరి. ఆతనిబోధను విన్నవా రెల్లను నతఁ డీశ్వరప్రేరణముచే వచ్చిన నిజ మైన దేవదూత యని విశ్వసించి తాము విన్నదాని నితరులకుఁ జెప్పసాగిరి. ఈప్రకారముగా కర్ణపరంపరచేత నాతనిఖ్యాతి దేశమం దంతటను మెల్లమెల్లఁగా నల్లుకొనఁగా నల్పకాలములోనే జెరూసలేమునగరమునకు సహితము చేరెను. అందుచేత జనులు నానా ముఖములనుండి ప్రవాహరూపమున బయలుదేటి వచ్చి యాతని బోధను వినుటకై మూగఁజొచ్చిరి. ఎక్కడనో మాఱుమూల నున్న గాలిలీదేశములోను ప్రళాంత మైన నాజరెత్తుగ్రామములోను గూడ జాను బోధించుచున్న కథయు జను లాతనిచుట్టును జేరుచున్న వార్తయు నెల్లవారికిని కర్ణతాడిత మయ్యెను. ఇట్లు కొన్నిమాసములు జరుగునప్పటి కతఁడు జూడియామండలములో మిక్కిలి ప్రబలుఁడయ్యెను. పామరజను లందఱు నాతని మహాత్మునిగా భావించి పూజించుచు వచ్చిరి; పలువు రతఁడు దేశోద్ధారణమునిమిత్తమయి యవతరించిన మహాపురుషుడని నమ్మిరి; తాను మెస్సయాను కానని యతఁడు బహిరంగముగా ఘోషించుచున్నను, అనేకు లతఁడే మెస్సయా యని భావించిరి. అతఁడు నిర్భయముగా భనికు తన మతా

చార్యులయొక్కయు ఫారిసీలయొక్కయు మాయవేషములను వెల్లడి
పఱచుచుండుటచేత మతాచార్యులును లేఖకులును మాత్ర మాతనిని
ద్వేషించి తిరస్కారభావముతోఁ జూచుచుండిరి. అయినను జనులకు
జడిసి వారాతని నేమియుఁ జేయలేకుండిరి.

ఈకాలమునకు జీసస్సున కించుమించుగా ముప్పదినవత్సర
ముల ప్రాయము వచ్చెను. గొప్ప ప్రవక్త యొక్కఁడు బయలు వెడలి
యెల్లవారిని శిష్యులనుగాఁ జేసికొనుచున్నఁ డన్నవార్త చెవిసోఁకఁ
గానే జీసస్సు తనయిల్లును వ్యాపారమును విడిచి తన కొంచెపాటి శిష్య
బృందమును వెంటఁగొని స్వగ్రామమునుండి బయలుదేటి యొక్కడనో
దక్షిణమున జాను బోధ చేయుచున్న దూరదేశమునకు తిన్నఁగా
నడిచిపోయెను. ఇట్లతఁడు సంతోషదాయక మైన తనవాసస్థానమును
సుఖములను విడిచిపోవునప్పు డతనికి తనకు ముందు కలుగఁబోయెడు
స్థితినిగూర్చినచింత గాని తన కామరణమును బాధలును తన్మూలమున
లోకమునకు మేలును గలుగు నన్న యాలోచనగాని మనస్సులో పుట్టి
నదో లేదో! జానుయొక్క నిప్పులుగురియుమాటలు చెవిని బడఁగానే
యాతనిమనస్సులో నుత్సాహఁగ్ని రగులుకొని యొక్కసారిగా ప్రజ్వ
రిల్లెను. నమస్తదిక్కులనుండియు గుంపులుగుంపులుగాఁ బోవుచున్న
మూకలతోఁ గలసి జార్డన్ నది మృతసముద్రములో సంగమించిన
చోటికి సమీపమునం దున్న జానువద్దకు జీసస్ వచ్చెను. అతఁ డక్క
డకు వచ్చునప్పటికి దీర్ఘరోజుములు భుజములనుండి వ్రేల, తల విరయఁ
బోసికొని, కన్నులనుండి నిప్పులురాల వికృతముగాఁ జూచుచు
బాహులు పయికెత్తి దృఢభక్తి నూచకముగా నభినయించుచు, బట్ట
బయల నిలువఁబడి మేఘగంధీరభావణములతో వాగ్ధారాప్రవాహ
మును వర్షించుచున్న దృశ్యోన్నతశరీరం డైన పురుషుఁ డొక్కఁడు కన్నుల

యెదుటఁ గానఁబడెను. అప్పు డాతనినోటినుండి “ప్రభువుయొక్క రాకకు దారిచేయుఁడని యరణ్యములో ఘోషించు చున్నవాఁడను నేను. నాతరువాత వచ్చుప్రభువు నాకంటెను శక్తిమంతుఁడు. ఆతని పాదరక్షలయొక్కవాఱును వంగి విప్పుటకైనను నేగర్హుఁడను గాను. అతఁ డీవఱకే మీలో నిలిచి యున్నాఁడు. ఆతనివ్యజన మాతనిచేతి లోనే యున్నది. కృషీనలుఁడు ధాన్యమునుండి పొల్లెగరఁ గొట్టినట్లు, అతఁడు పాపాత్ములను భూమినుండి యెగఁజిమ్మివేయును. కాఁబట్టి యనుతాపపడుఁడు ; మీపాపకృత్యములను శీఘ్రముగా విడిచి మంచిని జేయుట కభ్యసించుఁడు. ఈశ్వర గాఢ్య మాసన్నమై యున్నది.” అనుమాటలు విడుగులు వడుచున్నట్లు బయలు వెడలి వినువారికర్థ రంధ్రములనుండి దూరి హృదయములను కలఁచుచుండెను. ఆసమయ మునం దక్కడ నున్నమూఁకలో ఫారిసీలును సద్దుమతీలును కొందఱు ఆతనికంటఁబడఁగా జాను వారివంక గూఢదృష్టితోఁ జూచుచుచేతులు చాచి “ఓవిషసర్పములారా! రాబోవు కోపమునుండి తప్పించుకొండని మిమ్మొవ్వఁడు హెచ్చరించును ? మీరు మీపాపములకు పరితాప పడినఁగాని మిమ్ము దేవుఁడు రక్షింపఁడు.” అనునట్టివాక్యములకు పలికి జనులవంకఁ దిరిగి “పశ్చాత్తాపపడుఁడు; ప్రశ్చాత్తాపపడుఁడు. జ్ఞాన స్నానము పొందుఁడు” అనుమాటలు మాటికిమాటికి నుపన్యసింపఁ జొచ్చెను. స్నానములు ముక్తిదాయకము లని ప్రాగ్దేశమునం దెల్ల వారికి నమ్మక మగుటకు బట్టి యతఁడు జనులు పశ్చాత్తాపపు లయి తన శిష్యులగుట కంగముగా జ్ఞానస్నానమును పేర జార్జన్ నదీజలా వగాహన మేర్పఱిచెను. అతని యాయువదేశము విని పశ్చాత్తాపపు లయి వేఱకొలఁది జనులు కన్నుల నీరుగార మూఁకలలోనుండి వెలు వడి పోయి నదిలో స్నానము చేసి వచ్చి యాతనికి శిష్యులగుచుండిరి.

జాను నదిగట్టున నిలుచుండి యుపన్యసించు చుండఁగా శిష్యులు స్నానముచేసి వచ్చువారును స్నానమునకుఁ బోవువారును నై గురువునకు భక్తితో ప్రణామము చేయుచుండఁగా, లెక్క లేని జనులు చేరువను నిలువఁబడి వేడుక చూచు చుండిరి. అట్టి సమయమునందు యశావన పురుషుఁ డొకఁ డాఘూఁకలోనుండి నైలువడి తాను జ్ఞాన స్నానమునకు నీటిలో దిగెను.

ఆవఱకే జాను కొంతకాలము నుండి జార్డను నదిగట్టున నిలువఁబడి నిత్యమును జనులకు బోధచేయుచు పశ్చాత్తప్తు లయిన వారికి జ్ఞానస్నాన మిచ్చుచుండెను. జనులు తమ పాపముల నిమిత్త మెప్పుడు చిత్తములో పశ్చాత్తాపము నొందుదురో యప్పుడు మెస్సయా తప్పక వచ్చు నని జానుకు దృఢవిశ్వాస ముండెను. ప్రతి దినమును వేలకొలఁది జనులు తనవద్దకు వచ్చి తమ పాపముల నొప్పుకొని యనుతాపపడి శిష్యులగుచుండుటచేత మెస్సయావచ్చి దర్శన మిచ్చు దిన మత్యాసన్న మయియున్నదనియు నతఁడు హృదయములో నమ్మి యుండెను. అంతకంతకు జను లధికముగా వచ్చి తమపాపము లనుగూర్చి శోకాగ్ని సంతపులై శుద్ధచరిత్రులుగా నుండవలె నన్న మనోనిశ్చయముతో తమతమ పాపములకుఁ బోవుచు వచ్చినకొలఁదిని మెస్సయామీఁది చింత బలపడి యతని కావచ్చెడువారిలోఁజే మెస్సయా యున్నాఁ డేమో యన్న భ్రమసహితము కలుగుచు వచ్చెను.

అందుచేత నాతఁడు మెస్సయా యేవేళనో యేనిమిషమందో వచ్చి దర్శనమిచ్చు ననియు, ప్రజారక్షకుఁడయిన యాప్రభుపురాకను జేపుఁడు తరుణము వచ్చినప్పుడు ముందుగాఁ దనకుఁ దెలుపుననియు, నెదురుచూచుచుండి, యెవ్వని ముఖమునందైన మెస్సయా కాదగిన

లక్షణము లున్న వేమో యని తనవద్దకు స్నానమునకు వచ్చువారి
 ముఖముల నెల్ల నిపుణముగా పరిశీలించి చూచుచుండెను. ఇట్లుండఁగా
 నొకవాఁడు తన బోధ ముగిసిన తరువాత పైన జెప్పినట్లుక యావన
 పురుషుఁడు నదిలో స్నానము చేసి తన వద్దకు వచ్చుచుండఁగా
 జాను కొంతతడవు నిశ్చలదృష్టితో తెప్పవాల్చక యతని మొగము
 వంకఁ జూచెను. అప్పు డతనిదృష్టికి తన్ను సంతోషపరవశుని
 జేయఁ దగినచిహ్నము లేవో యాయావనపురుషుని సాధుముఖము
 నందు పొడ కట్టెను. “ఇతఁడే యతఁ డగునా?” యని తనలోఁ
 దాను వితర్కించుకొనుచు, తన్ను సమీపించుచున్న యాపురుషుని
 నేకాగ్రచిత్తుఁ డయి తడేకదృష్టితోఁ జూచునప్పుడు చెవిలోఁ జెప్పి
 నట్లుగా జానునకు తనహృదయములో నుండి “ఇతఁడే మెస్సయా;
 దేవునిచేత నభిషిక్తుఁ డయినవాఁడితఁడే.” యన్నశబ్దము వినఁ
 బడినట్లయ్యెను. అట్లు వచ్చిన యాయావనపురుషుఁడే జీసస్సు.
 ఆప్రవక్తయొక్క దృఢగంభీరోక్తులు చెవిని బడినప్పు డతని హృదయ
 మునం దాపటి కెన్నఁడును పుట్టని యనిర్వాచ్య మగు నొకవిధమైన
 యుద్దీపనము కలిగెను. అతఁ డాక్షణముననే త న్నొక దేవదూత
 చేయిచూపి కొనిపోవు చున్నదో యనునట్లు శాంతముఖముతో
 తిన్నఁగా జానుయొక్క నమ్ముఖమునకు నడిచెను. ముం దేమి జరగ
 నున్నదో యాతనిమనస్సున కప్పుడు పూర్ణముగా పొడకట్టకపోయినను,
 తాను పవిత్ర మయిన దేవకార్యము నిమిత్తము తనజీవమును నిశ్శం
 కముగా ధారపోయవలయు నన్న యిశ్వరప్రేరణ మాతని మనస్సులో
 నుదయించెను. ఆపటి కాపుణ్యపురుషు లెప్పుడు నొండరులముఖము
 లను జూచి యెఱుంగనివా రయినను ప్రథమదర్శన సమయముననే
 వారిపురకును దేవుఁడు హృదయమాల నొక్కటిగాఁ గూర్చినట్లుగా

లోపలదృఢమైన నేహనుబంధము కలిగెను. మతేమియు పలుకక యితరులవలెనే జీసస్సును జ్ఞానస్నానము నాతనివలనఁ బొందుట కయి నీటిలో దిగెను. అంతట జా నాతని పంక కొంచెము నేపు చూచి యనుమానించి “నేనే నీ వలన స్నానము పొందఁదగినవాఁడను. నీవే నావద్దకుఁ వచ్చుచున్నావా?” అని పలికెను. జీసస్ శాంతచిత్తముతో “ఇట్లుజరగనిమ్ము, ధర్మము సర్వమును నిర్వహించుట మన కిట్లే తగియున్నది.” అని యుత్తర మిచ్చెను. పాపమునకు పశ్చాత్తాపపడి ధర్మాచరణదీక్ష వహించుట కితరు లవలంబించిన యీస్నానమార్గమే తనకును తగియున్న దని యామాటల కర్థమై యుండును. అంతట జాను జీసస్సునకు జ్ఞానస్నాన మిచ్చెను. జీసస్ నీరువెలువడి వచ్చి యీశ్వరుని ప్రార్థించుటకై మోకరించుకొని కూరుచుండి యున్న పుడు జాను తనవద్ద నిలుచున్నవారితో “నా తరువాత నాకంటెను శక్తిమంతుఁ డొకఁడు రానున్నాఁడని నేను చెప్పిన దితనిని గూర్చియే. నేను మిమ్ము నీటిలో స్నానము చేయించినట్లే మిమ్మితఁడు పరిశుద్ధాత్ములలో ముంచును.” అని మెల్లగా చెప్పి నట. ఇందువలన జీసస్సే మెస్సయూ యని యప్పు డందఱికిని గాకపోయినను జాను యొక్క మనస్సునకై నను తోచె ననుట న్నష్టము.

జీసస్సే మెస్సయూ యన్న తనయభిప్రాయమును జాను వలు వురతోఁ జెప్పినట్టు తోచదు. అందుచేత జ్ఞానస్నానవేళ నడచిన యావృత్తాంతమును జనసంఘములో సంతగా వ్యాపించలేను. జీసస్సు జ్ఞానస్నానము పొందిన తరువాత సత్యల్పకాలములోనే యక్కడ నుండి వెడలి పోయెను. జెరూసలేము నగరముననో మఱియెచ్చటనో జీసస్సు మహోత్సాహముతో తన పని నారంభించిన సువార్త యచిర కాలములోనే చెవిని బడు నన్న పూర్ణవిశ్వాసముతో జా నిక్కడ

యథాప్రకారముగా తా నారంభించిన పనిని తాను పూని కతో నిర్వహించుచుండెను. జాను వద్ద సెలవు గయికొని వినిధాలోచనలతో చిత్త ముట్టుత లూగ నొక్కఁడును జీసస్ను మున్న జాను తపస్సు చేసిన జూడియా యరణ్యమునకే తిన్నఁగా తానును నడచెను. ఇంతకుముం దెన్నఁడు సనుకోని తానే మెస్సయా యన్నవిశేష మొకటి యిప్పుడు క్రొత్తగా నాతని చెవిని సోకెను. జానుయొక్క ముఖవీక్షణము వలన మెలుము మెలుసిన ప్లాకస్మిముగాఁ గలిగిన చిత్తోద్వేగములో సతఁ డీశ్వర కార్యమున కయి తన జీవనమును ధారపోసెద నని కృతప్రతిజ్ఞఁడయి యీవలకు వచ్చినను, ఆయుద్రేకము కొంతశాంతి పొందినపిమ్మటఁ దాను నిర్వహింపఁ బూనుకొన్న ఘనకార్యమును సాధించుటకు తాను సమర్థుడ నగుదునా కానా యన్న సంశయ మిప్పు డాతఁడమసస్సును బాధింపఁ జొచ్చెను. తాను పూనిన మహాకార్యము దుస్సాధ్య మనియు కష్ట భూయిష్ట మనియు స్పష్టపడిన యిప్పు డాతనికి తాను మెస్సయా నగుదునా యన్నవిషయములోనే సందేహముతోఁచెను. మెస్సయా నిర్వహింపవలసినపని సాధారణ మయినది కాదు. అట్టి యసాధారణ కార్య నిర్వహణమునకుఁ జాలినంత బలమును బుద్ధికౌశలమును నాయొద్ద నిప్పు డున్నవా? అట్టి శక్తిని భగవంతుఁడు నా కనుగ్రహించుట సాధ్య మగునా? నేనో యసహాయుడ నై సయప్రసిద్ధుడను; నిర్వహింపవలసిన కార్యభారమో దుర్భర మయినది. భవిష్యత్లతి నాలోచించిన నన్నియుఁ గష్టములే కానవచ్చుచున్నవి. ఇనులో చపలచిత్తులు! నానాయకత్వ మంగీకరించి వారు కొంతకాలము న నన్నుసరించి తరువాత నెదురు తిరిగి ప్రాణాంతము లేవచ్చును. ఒక్కఁడు నాయకత్వము వహించి లోకము నంతను తనదారి కెట్లు

త్రిప్పఁ గలుగును? నే నిప్పుడు మెస్సయా నని బయలుదేరితి నె పో
తరువాత జరుగవలసిన దేమి? జను లామాట నమ్ముదురా? నమ్మిన
యెడలఁ జేయవలసినపని యేమి? జనుల యభీష్టప్రకారము సేనలను
గూర్చుకొని పోయి రోమనులతో యుద్ధము చేయవలెనా? జనుల కీశ్వ
రునిగూర్చి బోధించి యొక్క ధర్మమార్గోపదేశమునే చేయవలెనా? ఇటు
వంటియాలోచనలు విరామములేక మనస్సునుబట్టి బాధించుచుండఁగా
రేయింబగళ్ళు నిద్రాహారము లెఱుఁగక యతఁడా యడవిలో కాలము
గడుపుచుండెను. ఇప్పు డీవిషయముల నన్నిటిని చక్కఁగా నాలో
చించుకొని యొక కార్యాంశమునకు రావలెను. తాను మెస్సయా
నగుదునా? యన్నవిచారము బహుదినము లాతని కాఁకలి తోఁచ
నియ్యకపోయినను, ఆయంశములో నిశ్చితాభిప్రాయ మింకను మన
స్సులో దృఢపడ లేదు. తాను మెస్సయా నగుచునో కానో శోధింప
వలె నన్న తలం పాతని మనస్సులో నడుమనడుమఁ గలుగుచు
వచ్చెను. అంతరాత్మయో నిరంతరము నాతని ధర్మానుసరణము
నకు నుముఖుని జేయుచున్నది; కష్టచింతలో ధర్మమునుండి విముఖునిఁ
జేయఁ జూచుచున్నది. లోకోత్తరకార్యమున కుత్సహించు మహాపురు
షులచిత్తములో నన్నికష్టములు వచ్చినను ధర్మపథము నణుమాత్రము
నతిక్రమింప రాదన్న సచ్చింతలు కలిగినప్పు డొకమూల కొన్నిసమ
యములయందు ధర్మము నిమిత్తమయి సర్వసుఖములను ద్యజించి
కష్టము లేల తెచ్చిపెట్టుకొనవలె నన్నదుశ్చింతలుకూడ నుదయిం
చుట వింతకాదుగదా? అట్టి చింతలలో మొదటివానిని దేవతాప్రేర
ణము లనియు, రెండవవానిని పిశాచప్రేరణము లనియు, బుద్ధిమంతు
లాదికాలమునుండియు భావించుచున్నారు. నీ వీశ్వరనియుక్తుడ పని
చెప్పి యీశ్వరరాజ్యమును భూమిమీఁద స్థాపన చేయునిమిత్తమై

నీశరీరమును తృణకణమువలె విడుపు మని దేవప్రేరిత మైన నద్బుద్ధి ప్రోత్సాహపఱచి యతనికి దైర్యము చెప్పుచుండగా, పితాచప్రేరిత మైన దుర్బుద్ధి తా నప్పు డప్పుడు నడుచువచ్చి యతని కదైర్యసంశయములు ఘట్టించుచు వచ్చెను. అట్టిస్థితిలో శుత్పీడితుఁ డైయున్న యతని కొకప్పుడు “మెస్సయ్య కసాధ్యమేనియును లేదని పెద్దలు చెప్పి యున్నారే! నేనే మెస్సయ్య నై పక్షమున నాయాఁడని పోవునట్లుగా నిక్కడి రాళ్ళను రొట్టెలుగా మార్చఁ బ్రయత్నించునా?” అన్నబుద్ధి పుట్టి యింతలో “మనుష్యుఁడు రొట్టెలవలననే జీవింపఁగూడదు; ఈశ్వర ముఖమునుండి వచ్చిన వాక్యములవలన జీవింపవలెను.” అన్న వేద వాక్యము జ్ఞప్తికి వచ్చి యాతలంపు తొలగిపోగా సతనికి మరల తన హృదయములో నున్న యీశ్వరాజ్ఞ సనుసరించి తానొక్క ధర్మావలంబమువలననే జీవింపవలె నన్నబుద్ధి పుట్టెను. మఱియొకప్పు డతఁ డలసి సొమ్మసిల్లి కన్నులు మూసికొని కునుకుపాట్లలో తాను జెరూసలేము నగరములోని దేవాలయముయొక్క గోపురాగ్రమున నున్నట్లు భావించుకొని యాభావనలోఁ గూడ మెస్సయ్య చింత మఱచిపోక “నేనే మెస్సయ్య నైన పక్షమున, దీనిమీఁదినుండి యుఱికినను దేవుఁడు నన్ను క్రిందపడకుండ రక్షింపఁడా?” అనుకొని యాస్థితిలోనే మరల “నీవు నీప్రభువైన యీశ్వరుని శోధింపఁగూడదు” అన్న వేద వాక్యమును స్మరణకుఁ దెచ్చుకొని భగవంతుఁడు తన్ను రక్షించునో లేదో శోధించుటకై యాపదలను బుద్ధిపూర్వకముగా తెచ్చుకోరాదని తన యుద్యమమునుండి మరలుకొనెను. ఇట్టి యారాటములోనే యింకొకసారి యతఁడు తాను పర్వతాగ్రమునం దధివసించి చుట్టును గల రాష్ట్రములను జూచుచున్నట్లుగా భావించుకొను చుండగా “ఇతరుల భార నీవు కొంచెము స్వార్థపరుఁడ వయి నిష్కరుణుఁడ వైనపక్షమున

మొన్నయాభావము వహించి నీ పీఠాష్ట్రముల కన్నిటికి రాజ నగుటకు నీశక్తి నుపయోగించుకొనవచ్చును." అని హృదయములో నెవ్వరో చెప్పినట్లయ్యెను. అతఁ డామాట వినబడగానే తెలివి తెచ్చుకొని "ఇది దుశ్చింత. ఓపికాచమా! ఇక్కడనుండి తొలఁగిపోము. వేదములో చెప్పినట్లు సమస్తవిషయములలోను నేనీశ్వరునే పూజించి నేవింపవలెను. ఉత్తమోత్తమమైన మార్గమునఁ దక్క సన్యవిధమున నేను దేవునికార్యమును జేయ యత్నింపను." అని పలికెను. ఇవియే పికాచప్రేరణము లైనట్లు గ్రంథములయందు విచిత్రముగా వర్ణింపఁబడినవి. ఇట్టి హృదయాందోళనములతో నాతని కా యడవియందు నలువది యహోరాత్రములు గడచినవి. ఈప్రకారముగా కర్తవ్య నిశ్చయము గానక నలువది దినములు త్రొక్కటపడిన తరువాత నాతని మనస్సునకు పికాచప్రేరణము వదలి దేవావేశము కలిగెను. అంతటితో నాతనికి లోపలఁ గల యాందోళనమును సందేహములును తొలఁగిపోయెను; శాంతియు సంతృప్తియుఁ గల దయి చిత్తము స్వస్థపడెను. అప్పు డతఁడు తాను ధర్మసంస్థాపనార్థ మీశ్వరునిచే నియోగింపఁబడిన మొన్నయా నని మనస్సులో ధ్రువపఱచుకొని నాఁటినుండి దేశోద్ధారణనిమిత్త మాత్మార్పణము చేయకృతనిశ్చయుఁడయ్యెను. తనదారి నుగమ మయినది కాదనియు ప్రాణాపాయకరము నహితము కావచ్చు ననియవి స్పష్టముగా నెఱిగినవాఁ డయ్యెను, అతఁ డాక్షణమునుండియు నొకప్పుడును వెను కంజవేయక తాను మార్గదర్శియై నడిపి జనుల నజ్ఞానమునుండియు దుస్థితి నుండియు, పాపములనుండియు విముక్తులనుజేయ బద్ధకంఠుడై సమస్తమునకు నీశ్వరునే నమ్ముకొని కష్టములను సరకు నేయక యీశ్వరనేవ కయి యుండుకు నడవఁ జొచ్చెను. ఇంతవఱకును జీనస్సనుగూర్చి చెప్పినది

సామాన్యపు వ్రడంగిగా నున్నప్పటి చరిత్రము; ఇంక ముందు చెప్పఁ బోవునది దేవకార్యమునందు నియుక్తుఁడైన మెస్సయాగా వర్తిం చెడునప్పటి చరిత్రము. అప్పటి చర్యను బట్టియే జీనస్సునకు మెస్స యాకు పర్యాయపదమైనక్రీస్తును విశేషాభిధానము కలిగినది.

నాలవ ప్రకరణము.

జీసస్ మొదట స్వస్థలమున ధర్మప్రవచనము చేయుట.

జానువలన జ్ఞానస్నానము పొందుకాలమునకు జీసస్ ప్రాయము దాదాపుగా ముప్పదిసంవత్సరములు. పెక్కుశోధనలకు లోనయి కట్టి కడపట తానే మెస్సయా నన్న పూర్ణవిశ్వాసముతో నరణ్యాచునుండి వెడలి వచ్చినతరువాత నతఁడు తనకు జ్ఞానస్నానమును ప్రసాదించి యీశ్వరదాన్యమున కయి యాత్మార్పణము చేయఁ బురికొల్పిన జాను వద్దకు మరలఁ బోయి యాతనిని సందర్శించి ధర్మప్రవచన మారంభించుట కయి యాశనివలన ననుజ్ఞ గైకొని యుండవచ్చును. అసమా వేశసమయమునందును జాను మరల తనప్రియశిష్యులతో నితఁడే మెస్సయా యని చెప్పియు నుండవచ్చును. అయినను తామే మెస్సయాల మని యీవట కెందరో వీరావేశముచేత బైలుదేటి నాలుగు దినములు సివములాడి తాము పూనినకార్యభారము నణుమాత్రమును నిర్వహింప శక్తులు కాక కడపట భగ్నమనోరథులయి నామరూపములు లేకుండ నడఁగిపోవుచు వచ్చుటచేత విన్నజనులుమాత్రము సంశయమనస్కులయి వేగిరవడి తాము మరల నింతలో మోసపోవుట కిష్టము లేనివారయి జీసస్ నిజ మైన మెస్సయా యగునో కాఁడో నిర్ధారణము చేయుటకుఁ దగిననిదర్శనములు కనఁబడుటవలకు నిదమిథ్యమని నిశ్చయింపక వేచి యుండుట కయి పలువు రుద్దేశించుకొని యున్నట్లు తోచుచున్నది. అతఁడు జానువద్ద సెలవుగైకొని బయలుదేటి నదీతీరమున కాలినడకను బోవుచున్నప్పు డంతకుము న్నితఁడే

మెస్సయా యని గురువు తమకుఁ జూపినజానుశిష్యులు కొందఱు జీసస్ను వెంబడించి, అతనితోడఁ గూడ నడవఁజొచ్చిరి. ఇట్లు కొంత దూరము నడచినతరువాత జీసస్ వారిని వెనుక తిరిగి చూచి “మీకుఁ గావలసిన దేమి?” అని యడిగెను. అప్పుడేమి చెప్పటకును తోచక కాబోలును వారడిగినదానికి బదులు చెప్పక “స్వామీ! నీ వెక్కడ వసించెదవు?” అని మరల ప్రశ్న వేసిరి. “మీరే వచ్చి చూడుఁడు” అని వారి కుత్తరము చెప్పి తలవంచుకొని యతఁడు మరల యథా పూర్వకముగా నడుచుచుండెను. తదాజ్ఞానుసారముగ వారతని వెంటఁబోయి కొంతకాల మతనితో సహవాసము చేసి తరువాత నతఁడు జానుకంటె తప్పక గొప్పవాఁడని తమమనస్సులలో నిశ్చయము చేసికొనిరి. అతఁడు శాంతస్వభావుఁ డగుటచలన మానసోద్రేకమును గలిగించు తీవ్రలక్షణము లేనియు నాతనియందు పొడకట్టకపోవుటచేత క్రొత్తగా చూచువారి కతఁడు సామాన్యమానవుఁడుగానే తోచును గాని యితరులకంటె నతనియందు విశేష మేమియు కనఁబడదు. కాని, యతనితోఁ గొంతకాలము పరిచయము చేసి యతనివాక్యము లను వినుచు నతనివర్తనమును గనిపెట్టువారికి మాత్ర మాతని చేష్టలును మాటలును సమ్మోహజనకము లయి యతనియం దనురాగమును గౌరవమును గలిగింపక మానవు. ఇట్లతఁడు పూర్వము తన వెంట వచ్చినట్టియు నిప్పుడు క్రొత్తగాఁ జేరినట్టియు పరిమితశిష్య బృందము వెంటనంటి రాఁగా గాలిలీ దేశములోని స్వస్థానమును గూర్చి ప్రయాణము చేయుచుండెను. మెస్సయావలన జనులు ప్రతీక్షించు చున్నట్లుగా యుద్ధములతోను నేనలతోను తనకుఁ బనిలేదనియు తాను జేయవలసినపని యంతయు తన యుపదేశములచేతను వర్తనముచేతను స్వదేశస్థులకు పరిశుద్ధ మయిన యుత్తమజీవనమార్గ

మును బోధించుటయే యనియు నతఁ డరణ్యములో నున్నప్పుడే నిశ్చయము చేసికొన్నందున, ఆనిశ్చయమునుబట్టి తాను జేయఁదలఁచు కొన్నపనిని తా నెఱిగియున్న దేశమునకుఁ బోయి యెఱిగియున్న వారిలోనే యారంభించుట యధికప్రయోజనకరముగా నుండు నని భావించుకొని యాయుద్దేశముతోనే స్వదేశాభిముఖుఁ డయ్యెను.

అతఁడు స్వస్థలమును జేరుటకు లోవలనే సకలజనసంక్షోభకర మయిన వైపరీత్య మొకటి సంభవించెను. ఆకస్మికముగా జాను రాజు భటులచేతఁ బట్టుకొంటి కారాగృహమునందుఁ బెట్టఁబడె నన్న పిడుగు వంటి దుర్వార్త త్రోవలోనే యతని చెవి సోకి కొంత హృదయతాప మును గలిగించెను. అంతేగాని యా దుఃఖవార్త వజ్రసన్నిభ మైన యాతనిహృదయమును సంచలించఁజేసి పూనిన పూనికనుండి యాతనిని మరలింపఁగలిగినది కాదు. రాజదండనమునకు పాత్రుఁ డగుట కయి జాను చేసిన యపరాధ మేదియు లేదు; జానుయొక్క ప్రసిద్ధియు జనానురాగకథయు విని, తన ప్రజానురాగబలముచేత నతఁడు ముందేమయిన జనసంక్షోభమును ప్రేరేచునేమో యన్న భీతిచేత హీరాద్ ఆంటిపన్ నేనలను బంపి పట్టి తెప్పించి యాతనిని చెఱసాలలోఁ బెట్టించెను. ఘనుఁ డైనయాబోధకుఁ డిప్పుడు రోమనులచేతులలో నున్నందున, ఎప్పుడో యేవేళనో యతఁడు వధింపఁబడుట నిశ్చయము. జనప్రియుఁ డయి ప్రఖ్యాతి గాంచి జనులను తనమార్గమున నడవఁ గల యవస్థ తటస్థించినప్పుడు తనకును నట్టిగతియే పట్టవచ్చునని జీసస్సు మనస్సులో నప్పుడే యాహా కలిగెను. అట్టియాహానుబట్టి తనకు ముందు రాఁబోయెడి యాపదలవిషయ మయి యతఁ డెంతమాత్ర మును సందేహము పొందనివాఁడయినను, ఆతలం పతనియుద్యమము నుకు విఘ్నకారణము కాక జాను కారాబద్ధుఁ డయి యుండుటనుబట్టి

పని చేయువారు లేనందునఁ దాను మఱింత శీఘ్రముగా పని కారంభింపవలె నన్నప్రోత్సాహము పుట్టించుటకు హేతు వయ్యెను.

మతాచార్యులదుర్నయములను నిర్భయముగా బయలుపుచ్చుట మొదలగు కొన్నివిషయములలో నొండొరులను బోలి యున్నను, స్వరూప స్వభావములయందును బోధించుటకు స్థలములు మొదలయి నవి యేర్పఱుచుకొనుటయందును బహువిషయములలో జానునకును జీసస్సునకును మిక్కిలి వ్యత్యాసము గలదు. జాను మనోగ్రస్వభావుఁడు; జీసస్ పరమశాంతస్వభావుఁడు. జాను బిగ్గరగా భీషణకటు నినాదముతో ఘోషించెడువాఁడు; జీసస్ మెల్లగా మృదునుధుర స్వరముతో నుపదేశించుచాఁడు. జాను నిస్సంగుఁడయి విశేష కాలము నిర్జన ప్రదేశములయందుఁ గడపుచు వనవాటులలో బోధింప నిచ్చు గలవాఁడు. జీసస్ సంగళీలుఁడయి నిరంతరము జనులతోఁ గలసి మెలసి వసించుచు బహుజనాకీర్ణము లయినజనపదములలో బోధింప నభిలాష గలవాఁడు. ఇట్టిస్వభావగుణములతో మొట్టమొదట జీసస్ తాను కొంతకాలము వాసముచేసిన కేవర్నాముగ్రామములో ధర్మ బోధము చేయుట కుపక్రమించె. అతనిబోధను వినుటకయి జనులు గుంపులుగుంపులుగా వచ్చి యతనిచుట్టును మూఁగజొచ్చిరి. తాను మెస్సయానని యప్పటి కతఁడు మనస్సుతో దృఢముగా నమ్మి యున్నను, తాను జెప్పినదానిని చేసినదానిని పరీక్షించి జనులే గ్రహింపవలెనని కాబోలును ముఖ్య లయినతన పరమాత్మలతో నెవ్వరితోనో దక్క మఱి యెవ్వరితోను జీసస్సు తాను మెస్సయా నని బహిరంగముగాఁ జెప్పలేదు. ఐక్యకంఠముతో నెల్లవారును తన్ను మెస్సయాను గా గ్రహించి విశ్వసింతు రన్ననమ్మిక యతనికిసహితము లేకయే యుండవచ్చును. అతఁడు తన్నెప్పుడు చెప్పుకొనలసి వచ్చినను

మెస్సయాసని చెప్పుకోక పూర్వము డేనియల్ తనస్వప్న దర్శనములోఁ జూచిన (యీశ్వరధర్మప్రవచనము చేయు) దేవదూతకుఁ బెట్టిన “మనుష్యపుత్రుఁ” డన్న పేరును తానుధరించి “నేను” అనుటకు పర్యాయపదముగా “మనుష్యపుత్రుఁడు” అన్నమాటనే తఱుచుగా వాడుచు వచ్చెను. మాయయు మర్మము లెఱుఁగక ఋజువర్తనులయి యతనిబోధను పరిశుద్ధహృదయములతో నమ్మి భక్తితోఁజేరిన పిన్న వయస్సువారైన స్త్రీపురుషులుమాత్ర మప్పుడప్పుడు “నీవే మెస్సయా” వని యతనితో ననుచు వచ్చిరి. పూర్వగ్రంథముల ననుసరించి మెస్సయా డేవిడ్ సంతతివాఁడయి యుండవలసినందున, మెస్సయా యనుమాటకు పర్యాయపదముగా వా రాతనిని “డేవిడ్ పుత్రా!” అనియు పిలుచుచు వచ్చిరి. జీసస్ తాను డేవిడ్ వంశజుఁడ నన్నవిషయ మును విశ్వసించినను విశ్వసింపక పోయినను, ఆయర్థమునందు వారట్లు తన్నుపిలుచుట కామోదించుచు వచ్చెను. అయినను తానుమాత్ర మతఁడు తన్నా పేరితో నెప్పుడును జెప్పుకొనక మనుష్యపుత్రుఁ డన్న నామమునే తృప్తితో వహించుచుండెను.

తాను జేసెడిహితబోధమును విశ్వసించి తన్ననుసరించువారు కొంతకాలమువఱకును కొందఱుమాత్రమే యుందురనియు నతఁడు మొదటనే దృఢముగా నెఱుఁగును. తనయం దవ్యాజివిశ్వాసము గల వారికిఁ గొందఱికిమాత్రమే తనసిద్ధాంతములను కూలంకషముగా బోధపఱచి మనస్సులో దృఢముగా నాటించి తా నాకస్మికముగా నిహలోకయాత్ర పరిసమాప్తి పొందించి దేహము త్యజింపవలసి వచ్చినయెడలఁ దానారంభించినపనిని తనయనంతరమున ధైర్యసాహ సములతో నిర్వహించుటకయి వారిని నమర్థులను జేయవలె ననియే యాతిగిహ్వానిక. అందుచేత జీసస్ పరమాత్ములుగాను శ్రద్ధాభువులు

గాను నుండెను కొంకణ్ణులను శిష్యులను తనవద్ద జేర్చుకొని, సంఘమునకు సామాన్యముగా బోధించునట్లుగా మావ శక్యముగాని యధికశ్రద్ధతో వారిని శిక్షింపఁజేయువలెనని నిశ్చయించుకొనెను. ఆపనినిమిత్తమై యతఁడు తనబోధించుచు వినవచ్చువారిస్వరూప స్వభావములను నిపుణులగా విశ్లేషించుచు, ఎవ్వరిని తన కాంతరంగి కులనుగాఁ జేర్చుకొనవచ్చునో యెవ్వరిని జేర్చుకోరాదో తనలోఁదా నాలోచించుకొను చుండెను. ఇట్లూలోచించి కొన్ని నెల లయినతరువాత నతఁ డొకనాఁడు ప్రెవీయస్ సర్వస్త్రీకమునందు నడుచుచు తన బోధము నొపఱకు వినవచ్చు చుండెడి వారయిన యమాయకు లగు బెన్తవాండ్రు కొందఱు చేరవలసి యట్లుచుండఁగాఁ జూచి వారిని చేరఁబిలిచి “మీరు నావెంట రండు. నేను మిమ్ము చేరవలను గాక మనుష్యులను పట్టువారినిగాఁ జేసెకను.” అని చెప్పఁగానే వారు తత్క్షణమే తమ పడవలను వలలను విడిచి మాతనివెంటఁ బోయిరి. ఈప్రకారముగాఁ జేర్చుకొనఁబడిన ముఖ్యశిష్యులనాచుకథనాదులు యుక్తస్థలమునందు వివరింపఁబడును. అతఁడు తాను ప్రశుశిష్యులనుగాఁ జేకొన్నవారికి విశేషశ్రద్ధపహించి బోధించినను, సామాన్యముగా తనవద్దకు వచ్చువారికందఱికిని మానక సర్వకాలములయందును బోధ చేయుచునే యుండెను. అతనిబోధనాశక్తినిబట్టిమాత్రమే కాక రోగులను స్వస్థపఱిచెడి యద్భుతశక్తినిబట్టికూడ నాతనిఖ్యాతి శీఘ్రకాలములోనే చుట్టుపట్లదేశమునం దంతటను వ్యాపించెను. అందుచేత చేరువనుండియు దూరమునుండియుఁ గూడ నానూతనబోధకునిబోధ వినుటకును వ్యాధులను నివారణము చేసికొనుటకును జనులు రాఁదొడగిరి. గాలిలీదేశమునం దంతటను బయట జెయూసలేమునగరము పఱకునుగూడ కొంతకాలములో నాతనికీర్తి వ్యాపించెను. కొలఁది

సంఖ్య గలయాపులలో మొదలు పోనీ కేవలన్నామగ్రామము ప్రవేశించి ధర్మోపదేశము చేయు నారంభించెను, కొన్నిమాసములు గడచునప్పటి కతఁ డెక్కడక్కడ బోయినను జను లతనినిగూర్చి యద్భుత కథలను జెప్పుకొనుచు వెంటఁ బడఁ జొచ్చిరి.

లోకములో జన్మభూమి యెట్టివారికిని ప్రియతమ మైనది కదా! అతఁ డీప్రకారముగాఁ గొంతకాలము తన కడపటివాసస్థల మైన కేవలన్నామగ్రామములో బోధచేసి పేరు పొంది తన జన్మస్థలమును జూడ వలె నన్న వాంఛఘట్టఁగా బయలుదేఱి త్రోవపొడుగునను గల గ్రామములలో బోధచేయుచు తుద కొకనాఁడు నాజరెత్ గ్రామము ప్రవేశించెను. అనఁజే యతని కీర్తిత యాప్రాంతములయం దంతట నల్లు కొనెను. తమ గ్రామములో నుద్భవించినవాఁ డొకఁడు బైలుదేఱి ప్రవక్త యయి యెల్లయెడలఁ బ్రఖ్యాతి గాంచుచున్నాఁ డని విన్న మాత్రముననే యెల్లవారికిని సంతోషము పట్టరాకుండునుగదా! అట్టి వాఁడు తమయం దాదరము గలవాఁ డయి మరల తమ గ్రామము నకు వచ్చి వాక్సధాధారలను వెదచల్లఁ బోవుచున్నాఁ డని తెలిసి కొన్నప్పుడు తదోద్బాధామృతరసపానము చేసి యానందపరవశులము కావలె నన్న బుద్ధి యెవ్వరి మనస్సులలో నుదయింపకుండును? అది యతఁడు పుట్టిపెరిగిన స్థల మగుటచేత నాజరెత్తు గ్రామములోనివారందఱు నాతనిని చక్కఁగా గుర్తెఱుఁగుదురు; అల్పకాలముక్రిందటనే స్వగ్రామమును విడిచిపోయిన యతఁ డింతలో నాకస్మికముగా ప్రసిద్ధ పురుషుఁ డయి మరల స్వజనమును జేరవచ్చుచుండెను. అట్టిస్థితిలో నామహాపురుషునికి తమ గ్రామము జనసస్థానమై ధన్యతగన్న దన్న గర్వముచేత తద్ద్రామవాసు లెవ్వ రద్భుత ప్రమోదమగ్న మానసులు కాకుందురు? జీసస్ చేసిన యద్భుతచర్యలనుగూర్చి యావఱకే

వినియుండుటచేత నతఁడు తమ మొదల నధికగౌరవానురాగములు చూపి తమ గ్రామమున మఱింత యధికముగా సత్యదృఢత కార్యములు చేసి తమ్మందఱు సంతోషపెట్టు నని యాగ్రామవాసు లెల్లరు నెదురుచూచుచుండిరి. అందుచేత జీసస్ స్వగ్రామము చేరఁగానే నాజరెత్తుగ్రామనివాసు లందఱు నాతనిఁ జూడవచ్చిరి. “అతఁడెచఁచు దవజ్ఞా” యను న్యాయముచేత పూర్వపరిచితు లనేకు లతనిని తమవాఁడే యన్న యనాదరభావముతో చురుకఁగా జూచియు నుందురు. పేరు పెంపు లేని యతని కుటుంబస్థితినిగూర్చి యందఱు నెఱిగినవా రగుటచే స్వగ్రామమున నతని కంతగౌరవము కలుగక పోవుట వింతగాదు. అతని తల్లిని తోఁబుట్టువులను బావలను కన్నుల మొనుట నిత్యమును జూచుచుండెడివా రతనిని డేవిక్ రాజనంశజుఁగా నెట్లు భావించి సమ్మానింపగలుగుదురు? ఇతగులనూట యట్లుండఁగా తుద కతని కుటుంబమువారే యచ్చట నతనిని ప్రవక్షమఁగా సంగీకరింపక ప్రతిపక్షు లయిరి. పూర్వన్నేహితులు పూర్వపరిచయముతోనే యాతని సమీపించి తమ్ము విడిచిపోయిన తరువాత నాతనియందు గలిగిన గొప్ప మార్పును గనిపెట్టలేక పూర్వపుదీక్షితీనే కుశలప్రశ్నలను వేయఁ జొచ్చిరి; ఎల్లవారును చనవుతో ముందుకు వచ్చి యితర స్థలములలోఁ జూపిన వింతలను దమకుఁ జూపు మని వీడింపఁ జొచ్చిరి. నాఁడు తాను దేవాలయములో నుపదేశము చేయుట కయి యేర్పఱుపఁబడిన సమయము సమీపించకముందే యశఁడు స్వగ్రామ వాసులు తన బోధనలయందు భక్తివిశ్వాసములు కలవారు కారనియు తనచేత నేవో యింద్రజాలములు చేయించి వేడుకచూచి యానందింపఁ జూచుచున్నారనియుఁ దెలిసికొనెను. ఆరఱు కాతనిని జూచి యుండనివారు మాత్రము గౌరవనూచకము లైన శీతలవాక్యములతో

నాతని నాదరించి యభినందించి. జీసస్ నాడు దేవాలయములో ప్రసంగము చేయబోవుచున్నాఁ డని యూరంతటను జెలిసినందున, ఉపాసనాసమయమునకు ముందే యచ్చటి చిన్న దేవాలయ మంతయు జనులతోఁ గ్రిక్కిరిసిపోయెను. సాధారణముగా చదివెడు ప్రార్థనలును ధర్మశాస్త్రవచనములును ముగిసిన తరువాత జీసస్ పూర్వప్రసక్తయైన యిస్సాయాయొక్క గ్రంథముతోనుండి “ఈశ్వరుడు బీదలకు శుభవార్తలను బోధించుట కయి నన్నభిషిక్తుని జేసినందున, ఈశ్వరుని యాత్మ నన్నిప్పు డావేశించియున్నది.” అన్న వాక్యము నందుకొని యాప్రకరణమును జదివి ముగించి, ఆవిషయమునే తనప్రసంగములో ననువదించి తా నాప్రసక్తల వాక్యము సత్యమగునట్లుగా శుభవార్తను శాంతాత్ములకు బోధించుటకును భగ్నహృదయులను స్థగ్ధవలుచుటకును శోకార్తులకు దుఃఖశాంతిచేయుటకును సర్వజనాదరణీయమైన యీశ్వరవాక్యమును బోధించుటకును వచ్చిననియు, ఈశ్వరాజ్ఞకందలును బద్ధులై మెల్లవారల హృదయములలోను కారుణ్యమే రాజ్యము చేయు కాలము వచ్చినప్పు డెల్లవారును భూతలస్కర్షసుఖము ననుభవించు రనియు, ఉపన్యసింప నారంభించెను. ఈ ప్రథమవాక్యములు సర్వజనులకును కర్ణరసాయనముగా నున్నందున, దేవాలయములోనివారందఱు నొండొరుల మొగముల వంకఁ జూచుచు “ఇతఁడు జోసఫ్ కొడుకు కాఁడా? అంతకాలము వడ్రంగిగా నుండి మనలో నివసించినవాఁ డింతలో నిట్లు ప్రసంగింపఁ గలుగు నని యెవ్వ రూహింపఁ గలరు?” అని యతని శ్లాఘింపఁ జొచ్చిరి. ఇట్టివిధముగాఁ గొంతసేపు ప్రసంగించి తరువాత జీసస్ మఱియొక ధోరణికి దిగెను. అతఁ డక్కడకుఁ బోయిన యుద్దేశము వారిని దిద్ది బాగుచేయవలె ననియే కాని ప్రియవాక్యములు పలికి వారిని సంతోషపెట్టి

తాను మెప్పొందవలయునని కాదు. ప్రసంగముయొక్క పూర్వభాగమునం దతఁడు నూచించిన భావిమహోత్సవస్థను పొందుటకు మార్గ మేదో యిప్పుడు విశదముగాఁ దెలుపవలెను. సాధ్యమైన యెడల వా రేయేవిషయములలో తవ్వదారులు త్రొక్కుచున్నారో, ఆలోచించుటకును వర్తించుటకును యోగ్యము లైన యుత్తమ మార్గములేవో, చూపి వారికన్నులు తెఱచుట కర్తవ్య మైనందున, నతఁ డిప్పుడు తనవారు సంస్కరించుకోవలసిన దోషములను జూపి సంస్కారమార్గముల నుపదేశింప నారంభించెను. మార్గోపదేశ్య యయి తాను ధర్మముల నుపదేశించు చున్నప్పుడు తన పూర్వపరిచితులు తన్ను స్వోత్కర్షము చూప వచ్చిన గర్వితునిగా భావించి యనూయాగ్రస్తు లయి యున్నారని వారి చేష్టావికారాదులవలనఁ గనిపెట్టి, లేశమును సంశయపడక యతఁడు తా నప్పు డుపదేశించు చున్న వాక్యములు తనవి కావనియు తనలోపల నుండి పలికించు చున్న యాశ్చర్యనివాక్యము లనియు దృఢముగా భావించి మఱింత యుత్సాహముతో “మీస్థితి చూడఁగా ‘వైద్యుఁడా! ముందు నీరోగము నీవు కుదుర్చుకొమ్ము’ అన్న పూర్వపుసామెత నాకు స్మరణకు వచ్చుచున్నది.” అని చెప్ప నారంభించెను. జనుల కాతని మాటలు రుచింపక పోఁగా వారు “ఇంట గెలచి రచ్చ గెలుపుము. ముందుగా నీపని నిక్కడ నారంభింపుము. నీమహిమల నిక్కడఁ జూపి, తమ్ముల మున వచ్చెడి కీర్తి నీవాసస్థల మయిన యిక్కడ నుండి యీశ్వరస్థలము లకు వ్యాపించునట్లు చేయుము.” అని యేవేవో ప్రలపింపసాగిరి. ఆమాటల కతఁడు కోపపడక వినయముతోను విచారముతోను, తాను మహిమలను జూపి ప్రజలను వినోదపెట్టుట కయి యిక్కడకు రారే దని తెలియఁ బలికెను. అతఁ డప్పుడు జేయుచుండిన యుప

దేశము దైవాదేశప్రేరిత మనియు నీశ్వరసందేశ మనియు వారి మనస్సులలో నాదరము కలుగలేదు. ప్రవక్తగా నతఁడు స్వగ్రామమున కేదో గొప్పతనమును సమకూర్ప వలయు నన్నచింత దప్ప వారి మనస్సుల కన్యచింత తోచలేదు. అట్టి సమయములో జీసస్ మరల నందుకొని “ఒక్క స్వదేశమునఁ దక్క మఱియొక్కడను ప్రవక్త గౌరవము పొందకుండఁడు” అన్న లోకోక్తి నుదాహరించి, ఈశ్వర రాజ్యమును భూమిమీఁద వ్యాపింపఁ జేయుటకంటె స్వాతంత్ర్యవ్యవస్థను వారెక్కువగాఁ జూచుకొనుచున్నంతవఱకును తాను వారిలోఁ గలిసి పనిచేయుచున్నందుట వ్యర్థమని వారికిఁజూపఁ బ్రయత్నించెను. అతఁడు నిర్భయముగాఁ బలుకుమాటలు వారి కంతకంతకు కర్ణకఠోరములుగాఁ దోచుచురాగా “ఇతఁడు మనలను తిరస్కరించుచున్నాఁడు” అని యొకఁడును, “ఇతఁడు మనకు ప్రవక్త కాఁడు, మనలను యోగ్యులనుగా భావింపఁడు” మనకొఱకు మహిమల నేమియుఁ జూపఁడు” అని మఱియొకఁడును, పలువురు పలువిధములఁ దమలోఁదాము గుసగుసలాడఁ జొచ్చిరి. జీసస్ వారి మనోగతములను ముఖచేష్టాది వికృతులను స్పష్టముగాఁ జూచియు జంకక యెప్పటిధోరణినే ప్రసంగము సాగించి యీశ్వరదృష్టియందు తనవారును పరులు నన్న భేదము లేక యందఱును సమానులే యనియు తానునట్లే కులీనతా సంపన్నత్వాదులగు ప్రాపంచిక చంచలత్వములను పాటింపక తన్నెవ్వరు జ్ఞానకాంక్షులును దీనులు నయి సమీపింతురో వారి చిత్తోపశాంతి కయి ముందుగా శ్రద్ధ చేయవలయు ననియుఁ జూపుట కయి కొన్ని యువమానములు తెచ్చెను. ఆ యువమానములు తమ్ము లాఘవవఱుచుట కయి తేబడిన వని దురహంకారు లయిన యా నాజరెత్తు గ్రామవాసులు భావించుకొన్నందున వారి చెమట కవి దుస్సహము

లయ్యెను. అంతేకాక యింతవఱకును తమయూర తక్కువగా బ్రతికిన వడ్లగి కొడుకు వచ్చి తమపర్తనములో తప్పులు పట్టి తమకు మార్గోపదేశకుఁడు కానా యన్న దురిభిమాన మొనరింపఁడ పారి మనస్సులను బట్టుకొనెను. ఈ రెండు కారణముల చేతను పాప ప్రారంభదశలో నాతని ప్రసంగము కలిగించిన సంతోషమును గిత్తో పమును మఱచి యాతని యుపదేశమును విశనొల్లక చిట్టరసాగిందిరి. ఈవిధముగా సంతకంతకు మూర్ఖత్వము ముదురఁగా పాప వొమ్మి రేగి దౌర్జన్యమున కారంభించి కాలు లఱచుచు నాతనిమీఁదఁబడి ఆతనిని దేవాలయములో నుండియు గ్రామములో నుండియు దూరముగా నీచుకొని పోయి యొక కొండకొన కెక్కించి యక్కడనుండి తలక్రిందుగా క్రిందికిఁ బడద్రోచి చంపఁ జూచిరి. అప్పుడప్పటికిని వారి కోపమునకు భయపడక కఠినోక్తులాడక శాంతచిత్తుఁ డయి నిశ్చలుఁ డయి యూరకుండెను. పర్వతాగ్రమునకుఁ గొనిపోవుకోపల వారి కోపము కొంతశాంతి పొందినందుననో, ప్రాణదానమునుసహితము వేడక నిశ్చలచిత్తముతో మానమూనియున్న యాతని యాకారమును జూచిన మీఁదట జాలిపుట్టినందుననో, వా రాతనిని క్రిందికిఁ బడద్రోయక కొండకొమ్మున దిగవిడిచి తమదారిని తాము గ్రామమునకుఁ బోయిరి. జీసస్ స్వగ్రామమునకుఁ బోవుట కిదియే కడసారి.

స్వగ్రామమున జరిగిన యాయవమానము వలన నతఁ డణు మాత్రమును నిరుత్సాహుఁడు కాక గొప్పవారి కెవ్వరికి నిటువంటి గతి పట్టుట వింతగా దనియు నెటువంటి ప్రవక్తయు స్వదేశమున గౌరవింపఁబడఁ దనియుఁ దలఁచుచు మరల కేవర్నాము గ్రామమునకు వచ్చి, అక్కడజనులు తన కనుకూలురుగా నున్నందున వారికి తన మతమును బోధించుచు, చుట్టుపట్టులగ్రామములకు మతప్రచారము

రము సమిత్తముయి సంచారములు చేయుచు వచ్చెను. ఆ కాలములో విశ్రమవాసర మయిన యొక్క శనివారము నాడు దక్క జను లొక్కచోట కూడబడుట సంభవింపకుండెను. ఆ దివసమునందు మాత్రము పల్లెలలోనివా రందిలును తమ గ్రామదేవాలయములో నొక్కటిగా చేరుచుండిరి. అది సమయముగాఁ జేసికొని జీసస్ విశ్రమ వాసర మైన యాదినమునందే దేవాలయములో జనులకు పూర్వ సిద్ధాంతములతోడి చాటుగా తన నూతన సిద్ధాంతములను సహితము బోధింప సాగెను; ఉపాసనాసమయమునం దతఁడు దేవాలయము లకుఁ బోయి ప్రార్థనలుముగిసిన తరువాత తాను లేచి నిలువఁబడి యర్చకుఁడు చదువుట కయి ధర్మవాక్యములు గల ప్రమాణగ్రంథ మును చేతి కియ్యఁగా నందుండి కొంతభాగము చదివి యందులో నుండియే యొకవాక్యమును తనప్రసంగమునకు మూలనూత్రము నుగా గ్రహించి తన యభిప్రాయములను వివరించి చెప్పుచువచ్చెను. అతఁడు చెప్పిన యభిప్రాయములను ఖండించి వివాదపడుట కయి యాపల్లెలయందు విద్వాంసు లయిన ఫారిసీలు లేరు. అందుచేత జెరూసలేము సగరమునందు వలె నతనిబోధన కక్కడ ప్రతిపక్ష మేమియు లేనందున, జనులాతఁడు చెప్పినది యెల్లను శ్రద్ధతో విను చుండిరి. అతఁడు చెప్పెడు పరిశుద్ధనీతివాక్యములు దుష్పాండిత్యదూషితములు కానివారి నిర్మలమనస్సుల కాహ్లాదజనకము లయి వారిహృదయాంతరాళమున శిలాక్షరములవలె నాటుకొను చుండెను. అతి పాండిత్యము చేతను స్థలవేదాంతశ్రవణములచేతను వారిబుద్ధులు చెడ నందున, కపట మెఱుంగక నత్యసంధు లయి సరళవర్తను లయి యున్నయాజానపదులు సామాన్యజ్ఞానమువలనఁ బెలిసికొఁ దగిన యాతఁ డుపదేశించు నత్యముల నొదరించి యాతఁడు బుద్ధికి

నీతికి నద్భుతపడి యాతనిని ప్రోత్సహపఱచుచు వచ్చిరి. అతఁడు చెప్పినదెల్లను చక్కగాఁ జెప్పెననియు, అతఁడు చెప్పినవి మంచి హేతువులనియు వారిననుసర్చుటకు తోచుచుండెను. వారడిగిన కఠిన ప్రశ్నలకు సహిత మతఁ డనాయాసముగా సనుత్తరములను జెప్పి వారికి సంశయనివారణయుఁ జేయఁగలుగు చుండెను. అందుచేత నా ప్రాంతములందుండి గ్రామ్యప్రజల కాశనిమాటలయ, దంతకంతకు ప్రమాణబుద్ధి దీనదినప్రవర్ధమాన మగుచువచ్చెను. తనయందు జనులకు విశ్వాసము హెచ్చినకొలఁదని స్వాభావికముగా జీసస్సునకును తనయందు విశ్వాసము హెచ్చెను. అతఁ డిట్లు మొట్టమొదట ముఖ్యముగా కేవర్నాముగ్రామములోనే బోధచేయుచు వచ్చినను కొన్ని మాసములు గడచినతరువాత నితరస్థలములకును తఱచుచుఁబోయి బోధచేయు నారంభించెను. సమీపస్థలములనుండి యాతని యుపదేశములను వినవచ్చిననా రనేకులు తృప్తులయి యాతనిని తమ గ్రామములకు వచ్చి తమమిత్రులకును బంధువులకునుగూడ బోధ చేయుమని వేడుచువచ్చిరి. కొంతప్రసిద్ధి కలిగినతరువాత సతఁ డెక్కడకుఁ బోయినను జనులు మూఁకలుకూడి యాతని ధర్మోపన్యాసములను వినుటకయి విఱుగఁబడుచు వచ్చుటయేకాక, ఉపన్యాసావసానమున ప్రతిగ్రామమునను తమవ్యాధులను కుదుర్చుకొనుట కయి రోగులుసహితము ప్రోగగుచు వచ్చిరి. ఆరంభదశయం దతఁడు బోధ చేయుచు వచ్చినప్రదేశమే మిక్కిలి పరిమిత మయినది. టైడిరియస్ సరస్సుసమీపమునఁ గొన్ని యామడలదూరమువఱకుమాత్రమే యతఁ డప్పుడు సంచారము చేయుచువచ్చెను. అతఁడు మొట్టమొదట తన ధర్మబీజమును నాటినది యీదన్నభాగమునందే. అతఁడు ప్రప్రథమమున చేయుచు వచ్చిన వ్యయకబోధము తన ముఖ్యస్థాన మయిన కేవ

రానుముగ్రామమునకు చుట్టుపట్ల గోళి కు రెండుగడియల ప్రయాణమునో
 నున్న నాలుగయిదు వలెలలోను మాత్రమే అదేను తనయారికి మిక్కిలి
 చేరువగా నున్నట్టియు హీగాడ్ అంటివన్ కు వాసస్థాన మయినట్టియు
 టైబీరియన్ పట్టణమునకై నను పోయి యుండినట్టు కనబడదు. అంత
 రంగమును బాధించు మనోవ్యాధులను మాత్రమే కాక బహిరంగ
 మును బాధించు దేహవ్యాధులను గూడ స్వస్థులను సామర్థ్యము
 కలవాఁ డగుటచేత, జీసస్ చేయు ధర్మబోధను వినుటకును వ్యాధు
 లను కుదుర్చుకొనుటకును గూడ జను లాతనియొద్దకు వచ్చుచుండి రని
 యీవఱకే నూచింపఁబడెను గదా! కేవలముగ్రామమునకు మరల
 వచ్చినతరువాత నొక విశ్రాంతిదినమునం దతఁడు దేవాలయములో
 బోధించుచుండఁగా విన వచ్చిన జనసమూహములో నుండి మతిచెద
 రినవాఁ డొకఁడు లేచి నిలుసఁబడి భయంకరముగా రణగుణధ్వనితో
 నఱవ మొదలుపెట్టెను. అల్లకల్లోలముగా నుండి మతవిషయకమయిన
 యుద్రేకము దేశమునం దంతటను వ్యాపించియున్న సమయముల
 యందు మతావేశముచేత దుర్బలచిత్తు లనేకులు చిత్తచాంచల్యము
 పొందుట వింత కాదుగదా! గ్రామదేవతల యుత్సవదినములయందు
 తప్పటల చప్పుడు చెవిని బడిన మాత్రముచేత మతోన్మాదముచేత
 నొడఁబ్బుమఱచి యమ్మవారు పూనిన దని యన్యక్తప్రలాపములు
 చేయుచు సివములాడువారిని మన మీదేశమునందు సహిత మెందఱిని
 జూచుచున్నాముకాము? ఇట్టిస్థితిలో దేశమందంతటను సంక్షోభము
 కలిగియున్నప్పు డట్టివారెక్కడనయినను బయలుదేరివచ్చును! అప్పుడు
 జీసస్ బోధించుచుండిన వాక్యములు చెవిని బడినప్పు డాకస్మికముగా
 నొకనికి మతిభ్రమణము కలుగుటనుబట్టి చూడఁగా నాతనివాక్యములు
 వినువారల హృదయముల కెక్క వారి నానందపరవశాత్ములను జేయు

శక్తికల వయి కుండినట్లు స్పష్టమగుచున్నది. ఆకాలమునం దొక్క మతిభ్రమణమునుమాత్రమేకాక యనేకము లయిన యితర వ్యాధులను నహితము పిశాచావేశముల కారోపించుట సర్వసామాన్య మయి యుండెను. అక్కడిమాట యేల? ఈకాలమునం దీదేశములో నహితము తమయింట నెవ్వరికయిన వ్యాధి సంభవించినప్పుడు పామరులు సాధారణముగా వైద్యునియింటికిఁ బరుగెత్తుటకంటె ముందుగా సోదె చెప్పనానియింటికిఁ బరుగెత్తుచున్నాఁడు. ఆకాలమునం దక్కడ నెల్ల వారికిని దయ్యములయందు గట్టిరమ్మక ముండుటచుట్టి మతిభ్రాంతులయి యున్నవారుసహితము కొన్ని సమయములయందు తమ్ము పిశాచములు వ్రానిన వని తలఁచుకొని యసంబద్ధప్రలాపములు చేయుచుండుట గలదు. ఆవిధముగానే యా ధర్మోపన్యాససమయమునం దొకఁడు మతోన్మాదముజేతఁ దన్నుమఱచి తా నేదో దయ్యము నట్లు భావన చేసికొని “నాజరెత్తుగాయవాని నయిర జీసస్! నీతో మా కేమిపని? నీవు మమ్ము నాశనముచేయ వచ్చినావా? ఓ పని శుద్ధుఁడ వయిన దేవునివాఁడా నిన్ను నే నెఱుఁగుదును.” అని ప్రలపింప నారంభించెను. దయ్యములను గూర్చిన నమ్మక మాకాలపువారి కందఱికిని నున్నట్లే జీసస్సరకుఁగూడ నుండియుండవచ్చును. అప్పుడు జీసస్ సాచిత్తోన్మత్తునివంక తెప్పరల్పక తేతిపాఱఁ జూచి ‘ఇక మాటాడక వానిని విడిచి వెలుపలికి రా” అని గంభీరస్వరముతో నాజ్ఞాపించెను. పిశుగుపడునట్లు పలికిన యాయాజ్ఞావచనము లాతని వాడిచూపులతోడఁ గూడ నునిశితబాణములవలెఁ దిన్నగాఁ బోయి యాభ్రాంతాత్ముని హృదయమూలమునందు నూటిగా నాటి వానినోరడఁచినందున, తత్క్షణమే వాఁడు ప్రేలుట మాని యూరకుండెను. అంతవఱకురక వదరుచున్నవాఁడాతని యాజ్ఞాబలముచేత నొక్క

పారిగా వాకట్టు కట్టినట్టు మూకీభావమునపించుట చూచి యచ్చట నున్నవా గందఱును వరమాశ్చర్యరసమగ్నమౌననులయి యతనికి దయ్యములను వదల్చు గలయత్తుతప్రభావ మున్నదని భావించిరి. ఇంద్రియోద్రేకముచేత మనస్సులను తాము వశపఱుచుకొి లేక యస్వస్థమౌననులై యుండువారిని స్వస్థపఱిచెడి యద్భుతసామర్థ్య మాతనివాక్యములయం దుండినదనుటకు సందేహము లేదు. జీసస్కున కొకవేళ పిశాచావేశమునందు నమ్మకము లేక యుండినయెడల, అస్వస్థచిత్తునికి మరల చిత్తస్వస్థ్యము కలిగించుట కది తప్ప వేఱుసూర్గము లేదని భావించి యయినను సతఁ డప్పుడు వానిలోపల నున్న పిశాచము నాజ్ఞాపించినట్లుగాఁ బలికి యుండవచ్చును. ఈకార్య ముతో నతఁడు పిశాచముల నుచ్చాటనముచేయు ననియు సమస్త వ్యాధులను నివారణము చేయు ననియులోకప్రవాద మొకటి మొట్ట మొదట చుట్టుపట్ల పుట్టి క్రమక్రమముగా దేశమునం దంశటచు వ్యాపించెను. జీసస్ మనోవ్యాధులను, శరీర వ్యాధులనుగూడ నివారింపె నని తచ్చిష్యులచే ననేకాద్భుత కథలు చెప్పఁబడి యున్నవి. బహువిషయములలో దేహరోగ్యము మనస్థితి ననుసరించియే యుండును. చింతలచేతను భయములచేతను మనో వ్యాధులచేతను జనులు తఱుచుగా దేహవ్యాధులొంది బాధ పడుదురు; అట్టి మనోవ్యాధుల తలు తొలఁగుటచేతను రోగము కుదురు నన్నదృఢవిశ్వాసముచేతను గూడ బహురోగములు మందు లేకయే నివారణము లగును. శీతల మధురోక్తులతో కర్ణరసాయనముగా ధర్మోపన్యాసములు చేసి జనుల హృదయములను కరఁగించి చల్లపఱిచెడి హృత్తాపహరకమైన సమ్మోహనశక్తి జీసస్కున నున్నందున, తన్ములమున ననేకులకు మన స్వాస్థ్యమును కలిగించి రోగనివారణముచేసి యుండుట యాశ్చర్య

కరము గాదు. అయినను జీసస్ను చేసిన రోగనివారణమును గూర్చిన యద్భుతకథాంకురము లనేకములు కర్ణాఠ్ఠిని వ్యాపించినప్పుడు క్రొత్త క్రొత్తకొమ్మలువేసి పెంపొంది లేఖకులవద్దకు వచ్చినప్పటికీ చిలవలతోను వలవలతోను మొదటజూచినవారు గుఱుతు పట్టలేనంత మహావృక్షములుగా పెరిగి యుండవచ్చును. ఈమానసిక సృష్టియం దెంత సత్య మున్నదో యిప్పుడు నిశ్చయముగాఁ జెప్పజాలముగాని యాకాలపువారిలో మాటమాత్రముచేతనే మంత్రించి నట్లు రోగనివారణము చేయఁగల యమానుషశక్తి జీసస్సునకుఁ గలదన్న నమ్మకముండిన దనుటకు సందేహములేదు. దీనికొక్క నిదర్శనమును వినుఁడు. జీసస్సొకనాఁడు కేపర్నాముగ్రామములో నొక యింట ధర్మబోధము చేయుచుండఁగా నాతని వాక్యామృతపానము చేయవలెనన్న కొతుహలముతో నూఱులకొలఁది జనులు మూఁగి పైకినుక చల్లినఁ గ్రిందరాలనంత దట్టముగా నిల్లంతటను గ్రిక్కిరిసి యుండిరి.

అతని రోగనివారణకథలను విన్నవారు నెలుగు రా సమయము నందు పార్శ్వవాయువుచేత బాధ పడుచున్నయొకరోగిని మరచము మీఁద మోచుకొని యాయింటిద్వారముకడకు వచ్చిరి. తీర్థప్రజవలె మూఁగియున్న యా జనులను తొలఁగఁద్రోచి లోపలికిఁబోవుట దుర్ఘట మగుటచేతను ప్రసంగమును ముగించి జీస స్సీవలికి వచ్చువఱకును వేచి యుండునంత సహనము లేక యత్యాతురులై యుండుటచేతను తామే యాతని ముందుగా సందర్శించి స్వస్థులుకావలె నన్నవేగిరపాటు చేతను వెలువలినండి నిచ్చెన వేసికొని యింటి నడికొప్పుమీఁదికి వా రారోగితో నెక్కి యేలొగుసనో యింటికప్పు కొంత తొలఁగించి భారించేసి యాసందునుండి త్రాళ్ళుకట్టి యారోగిని మెల్లగా జీసస్సు

కూర్చున్న చోటికి దింపిరి. ఈప్రకారముగా నడుమవచ్చి తన వ్రసంగమునకు విఘ్నము గలగించినందున కెంత మనస్తాపము కలవాడైనను, రోగికిని రోగిబంధువులకును దనయందుఁ గల విశ్వాసమున కద్భుతపడి తననిమిత్తమై వారంత శ్రమపడి రోగిని తన పాదముల కడఁ జేర్చినందున కయి జాలివూని యత్యాతురుడై తన పంక నపేక్షతో దీనముగాఁ జూచుచున్న రోగివంక శీతల దృష్టితోఁ జూచి దీనము

నీపాపములు తుమింపఁ బడినవి” అని తానే పాపక్షమంభికారియైన
 ట్లధికారవాక్యమొకటి పలికెను. ఆకాలమునందు యూదు లంద
 టును రోగములు పాపఫలము లని నమ్మియుండిరి. ఆరోగినహితము
 దేవునియొడలఁ దానేదోయపచారము చేసియుండుటచేత దేవుడా
 పాపమునకు శిక్షగాఁ దనకారోగమును గలుగఁ జేసెనని నమ్మి
 యుండెను. జీసస్ పాపమునకు ఫలముగా రోగములు వచ్చినని నమ్మి
 నను నమ్మకపోయినను, అట్టి సమ్మతము గల రోగ కీటివేగముగా
 హృదయశాంతిని ధైర్యమును గలిగించుట కామాటదర్శి మఱి
 యేదియు కార్యకరముగా నుండ దని యెఱిగినవాడై వానితో
 నీపాపములు తుమింపఁబడిన వని పలికెను. ఆమాటలు విని యక్కడ
 నున్నవారిలోఁ గొందఱు “పాపముల తుమిందుటకు మనుష్యుఁ డెంతటి
 వాఁడు? దేవుఁ డొక్కఁడే యీపని చేయఁగలవాఁడు. దేవుఁ డనవల
 సినమాటలు తా ననుట దోషముకాదా?” అని తమలోఁ దా మను
 కొని యొందోరుల ముగములవంకఁ జూచుకొనుచుండఁగా జీస
 స్సొబాడకనిపెట్టి సమయోచితబుద్ధికలవాఁ డగుటచేత లేకమాత్రమును
 సంశయింపక తా నన్నవాక్యములో నొక్క యక్షరమైనను మరలించు
 కోక తాను భగవత్ప్రేరణమువలనఁ బనిచేయుచున్నట్లు మనస్సులో
 సంపూర్ణ విశ్వాసము గలవాడై యుండుటచేత ధైర్యముతో “నేనీ
 వాక్యములను దేవునియాజ్ఞచేతఁ బలుకుచున్నా ననియు, నేను
 జేప్పిడిదానిలోను జేసెడుదానిలోను సర్వములోను దేవునిచేతనే
 నడపఁబడుచున్నా ననియు, మీరే తెలిసికోఁ గలరు” అని పలికి
 రోగివంకఁ దిరిగి “లే. నీమిత్తనత్తుకొని నీయింటికి నడువు” అని యధి
 కారస్వరముతో నాజ్ఞాపించెను. ఆమాటలతో వాఁడు చివాలునలేచి
 తన బట్టలు పట్టుకొని యెల్లవారు నద్భుతపడునట్లుగా నడిచిపోయెను.

మానసికములైన పాపరోగములనే రూపుమావఁగల యద్భుత సామర్థ్యము గిల మహాపురుషునకు శరీరరుజులను బోఁగొట్టఁగలశక్తి యున్న దన్న హేతువుచేత నూతనమహిమరాదుగాని యొక్కయాతని విషయమున దేవుఁ డేర్పఱచిన స్థిరము లైన వస్తుధర్మములు మాత్రిన వచనూట మాత్రము విశ్వాసపాత్రము కాదు. ఐనను బయిని బేర్కొన్నరీతి యుత్సాహవాక్యములవలనను రోగులమనస్సులలో నట్టి వాక్యములు కలిగించిన ధైర్యవిశ్వాసముల వలనను రోగు లనేకు లాతనినూటమాత్రమున స్వస్థతను బొందియుందురు.

అయిదవ ప్రకరణము.

.....

సావులయెడఁ జూపిన యాదరము, సరస్వీరప్రపచనము.

జీసస్ తైబీరియస్ సరస్వీరమునం దున్న కేపర్నాము మొదలైన గ్రామములలో ప్రపచనము చేయుచుండిన కాలమునందు జనులాతఁడు బోధించిన దంతయు గ్రహింపఁ గలిగినను లేకపోయినను చెప్పినది వినుటకు మాత్రము గుంపులు గుంపులుగా వచ్చి విని యానందించుచు నాతఁడు చెప్పినదానిలో నేదైనఁ దా మావఱకు నమ్మినదానికి విరుద్ధముగా నున్నయెడల కుపితలయి యనిష్టమును నూచించుచునుండిరి. సాధారణముగా జనులు లఘుమనస్కులు; లఘుమనస్కులెప్పుడును దురభిమానభూయిష్టములు. అందుచేత వారు తమ మనస్సులు ద్వేషముతోను దుశ్చింతలతోను పూరితము లయి యున్నను, పండితనామములు ధరించి శిష్టులుగా పరిగణింపఁబడువారు విధించిన బాహ్యకర్మలను మీఱక నిత్యమును యథావిధిగా ననుష్ఠించుచు వచ్చినపక్షమున సమస్తమును వానితో పరిశుద్ధము లగునని నమ్మియుండిరి. ఉదారచిత్తుఁడైన జీసస్సు బోధించెడి సర్వజన నమాదరణీయము లైన యుత్తమధర్మముల తత్త్వమును గ్రహించి యనుష్ఠించుటకుఁ గావలసినంత జ్ఞానతేజస్సు వారిహృదయములలో లేదు. అందుచేతఁ దమలో నేర్పడియున్న యల్పవ్యవస్థల నతిక్రమించిన గురుధర్మము లన్నియు వారి దృష్టి కనర్థదాయకములుగానే తోచుచు వచ్చెను. లోకములో సదా సందుగొందులలో నుండమరచిన ఘూకములు సూర్యతేజస్సువలని ప్రయోజనమును బొంద నేరక యాపెలుతు కనర్థదాయక మని భావించుకొను లాగుననే యుక్తాయుక్త పిమర్శి లేక చిరకాలమునుండి యజ్ఞానాంధకారమునం దడఁగియుండి యాంధ

ప్రాయముగా పూర్వార్చనమునకు మైత్ర యజ్ఞానమే మంచి దని
యెంచి యనుసరింప నలవాటుపడిన జనులును సతః డాకస్మికముగాఁ
జూపిన నూతనసత్య తేజస్సును జ్ఞాననేత్రమును దెఱచి సువిచారపూర్వ
కముగాఁ గనుగొని దానివలనిలాభమును బొందఁజాలక యది దోష
దూషిత మని మీఁడిమిక్కిలి ద్వేషింపఁ జొచ్చిరి. అట్టిస్థితిలో జనుల
యజ్ఞానమునే యాధాగపఱచుకొని యుదరపోషణము చేసికొనుచు
తమ ఘనతను కాపాడుకొనుచుండు మతాచార్యులు జీసన్ను చేయు
బోధమును మఱింత యధికముగా ద్వేషించుట వింతకాదు గదా !
ఫారిసీలును లేఖకలును జీసన్నును ముఖ్యముగా ద్వేషించువారుగా
నుండిరి. పుణ్యపావములువిషయ మయి వారిలోఁ గల యవిచారముల
కమలైన న్యనస్థలను జీసన్ను పాటించనివాఁ డయి ఖండించుచు వచ్చి
నందున వారి కతనిపే రన్నఁ దల కంటగించు చుండెను.

ఆ దేశమునందు బాటసారులు మొదలయినవారినుండి సుంకము
తండెడినుంకరు లనఁబడెను రాజకీయోద్యోగులు కలరు. వారిలో
నధిక సంఖ్యాకులు ప్రజలను పీడించి లంచములు గొనెడు దుష్టాత్ము
లయినను ధర్మచింత గలమంచివారు సహిత మనేకు లుండిరి. జన
కంటకు లయియున్న రోమనులవద్ద కొలువు కుదిరినందునను జనుల
వలన నిర్బంధముగా పన్నులు గొనువా రయినందునను యూదులు
వారి నందఱిని మంచివారిని చెడ్డవారిని గూడ నేకరీతిగా ద్వేషించి
వారిని మహాపాతకులనుగా భావించుచు, తమలోనివాఁ డెవ్వఁడయినఁ
గ్రొత్తఁగా బోయి యట్టికొలువు కుదిరినపక్షమున వానిని కులములో
నుండి బహిష్కరించి వానితో భోజన ప్రతిభోజనములను సాధ్య మయి
నంతవఱకు సంభాషణమును గూడ నర్జించి దేవాలయములకును తమ
యిండ్లకును వాని రానీయకుండిరి. ఫారిసీలు తెల్లనివస్త్రమును ధరించి

కూరుచుండి మన దేశమునందలి ఛాందసులవలెనే యితరులు తమ దావునకు వచ్చినను స్పర్శదోషమువలన తా మంటుపడుదు మని యెంచుకొని లోకములో తామే పరిశుద్ధుల మను నహంభావము కలవా రయి యుండిరి. మనబ్రాహ్మణులు పంచుచుని తా.కినప్పటివలె వారిలో నెవ్వ రయినను పతితనంస్పర్శశముచు చేసిపక్షమున, పతితులను తా.కినదోషమున కయి మతాచార్యులు వారికి ప్రాముఖ్యిత్వములు విధించి వారివలన దక్షిణాలు గముకొనుచుండిరి. అందుచేత ఫారసీ లెవ్వరును పావులుగా పరిగణించబడుచుండిన నుంకరిజాతివారిలోఁ గలిసి భుజించుట మహాపాతక మని యెంచి వారికి సాధ్య మయినంత దూరముగా తొలఁగుచుండిరి. జీసస్కునకు నుంకరులయందు ఫారసీలకుఁ గలిగినట్టి భేదభావము లేదు. వారు మంచివా రయినవక్షమున వారి నితరులకంటఁ దక్కువగాఁ జూడవలసిన న్యాయము లేదని యెంచి యుత్తఁడు నుంకరులతో యధేచ్ఛముగాఁ గలిసిమెలసి తిరుగుచుండెను. అంతేకాక వారిలోని చెడ్డవారిని నహితము ద్వేషించి విడనాడక ధర్మోపదేశములచేత వారిని మంచిమార్గమునకు త్రిప్పుట కయి వ్రను త్నించు చుండెను.

ఒకనాఁడు వీధిలో నడుచుచుండఁగా జీసస్కునకు మార్గస్థుల వలన నుంకము గ్రహించుచు మాధ్యమ యను నుంకరి యొకఁడు కనఁ బడెను. జీసస్ సుతని నావల కెఱిగినవాఁ డగుటచేతను, తన బోధనలను వినవచ్చినప్పు డతని శ్రద్ధాభక్తులను నద్వర్తనమును కనిపెట్టిన వాఁ డగుటచేతను, అతనిని తన శిష్యులలో నొక్కనిగా స్వీకరింపవలె నని యుద్దేశించి 'నావెంటరమ్ము' అని పిలిచెను. ఆమాటల యర్థమును గ్రహించి యాపిలుపుతోడనే మాధ్యమ తన పనిని విడిచి పెట్టి యెంతమాత్రమును సందేహింపక యాతని వెంట నడిచెను.

పండితమండలిలోఁజేరి ప్రవక్తగా నెన్నఁబడు చున్నజీన స్సంతతి వాఁడు వచ్చి సామాన్యముగా పండితకులము వారిచే నెల్లవారిచే ననాదరింపఁబడుచు ద్వేషింపఁబడు చున్నతన్నుఁ దనవెంట రమ్మని పిలువగానే మాధ్యూ తన కది గొప్ప యనుగ్రహముగాఁ దలఁచు కొని, యీదేశమునందు శ్రోత్రియుఁ డయిన బ్రాహ్మణోత్తముఁ డొకఁడు కడజాతివారిని తనసరసకు రమ్మని పిలిచియాదరించినప్పుడు వాఁడు తన్ను ధన్యునిగా భావించుకొని యెంతసంతోషపడునో యంశ పగమానందమును బొందియుండును. మాధ్యూ బీదవాఁడు కాఁడు. గృహమును ధనసంపత్తియు నాప్తవర్గమును గలసంపన్నగృహస్థుఁడు. అందుచేత సతఁ డాదినమునఁ తన బంధుమిత్రులను విందునకుఁ బిలిచి వారి కాతని భోధనమును విని యానందింపఁ గలుగు భాగ్య మును గలిగింపఁజేయుట కయి జీనస్సును గూడ నాఁడు తనయింటికి భోజనమునకు రమ్మని ప్రార్థించెను. అతఁ డాయాహ్వానము నంగీకరించి యాతని బంధుబృందముతో గలిసి సహపంక్తిని భుజించుట కయి యాతని యింటికిఁ బోయెను. ఈవార్తకొంచెము నేపటిలోనే గ్రామ మునం దంతటను వ్యాపింపఁగా, జీసస్ పతితు లయిన నుంకరులతోఁ గలిసి భోజనము చేయుచున్నాఁ డని యెల్లవాగును గుంపులుగూడి వీధివీధిని వింతవింతగాఁ జెప్పుకొనసాగిరి. రాబ్బీ (పండితుఁడు) అనఁబడు వాఁడు పోయి పతితు లయిన నుంకరులయింట భోజనము చేయుటకంటె ఘోర మైనయకార్యకరణమొకటి యప్పుడు ఫారిసీల దృష్టికిఁ గనఁ బడలేదు. అందుచేత ఫారిసీలలోఁ గొందఱు బయలుదేటి యతఁడు చేయుచున్న కానికార్యమును ప్రత్యక్షముగా చూచి పట్టుకోవలె నన్న తలంపుతో తిన్నఁగా మాధ్యూయింటివంక నడచిరి. అప్పు డాయింట వాకిట జీసస్సుయొక్క శిష్యులుకొందఱు కనఁబడఁగా ఫారిసీలు వారిని

జూచి “మీగుగువు చెడిపోయినవారితో గలిసి లోపల కానికూడు తిను చూడరా మీరు సిగ్గులేక చూచుచు చాకిట నిలుచున్నారా?” యని నూషింపనారంభింపగానే మాటమీఁద మాట పెరిగి యాశిష్యు లకును వారికిని వాక్కులహేతు సంభవించెను. అనంత్రోభమును లోపలినుండి విని కలహకారణమును గ్రహించి జీసస్ వెంటనే యీవలకు వచ్చి ఫారిసీలనుఁ జూచి “అన్నలారా! నన్ను విందుకుఁ బిలిచిన మీరు పాపాత్ము లని మీ రెన్నుచున్నారు గదా! పాపముల నుండి రక్షింపఁబడవలసినవా రయిన పాపాత్ములయొద్దఁ గాక నే నుండవలసినచోటు మఱియెక్కడ నుండును? దగ్గఱఁ బోయినయెడల రోగము తన్నంటు నని భయపడి రోగులయిండ్లకుఁ బోవక వైద్యుఁ డారోగ్యదశలో నున్నవారి యిండ్లకుమాత్రమే పోవుచున్న సక్షమున మీరాతని విషయమున నేమని తలచెదరు?” అని సమయోచితముగాఁ బలికి వారిని నిరుత్తరులను జేసి యప్పటికిఁ బంపివేసెను.

పతితులుగా భావింపఁబడెడు నుంకరులు మొదలయినవారి యెడల కనికరము చూపి యిటువంటి కార్యములను జేయుచు వచ్చుట చేత ఫారిసీలు జీసస్ను “పతితసంస్థ” యని పిలుచుచు నతనిని గూడ పతితతుల్యునిగానే గణనచేయుచుండిరి. అతని కీబిరుదాంక మును ప్రసాదించుట కింకొకసంగతి యీవఱకే తటస్థించెను. దానిని గొన్ని వాక్యము లయినతరువాతఁ దెలిపెదను. ఫారిసీలు చిరకాలా చారమహిమచేత తమ్ముధికులనుగా భావించుకొనుచు తా మల్పు లని యెంచువారితోడినంస్థమునుమాని, యట్టివారియెడలఁ గతిన హృదయులయి వారికిష్టములకు బాలిపడకుండుట కలవాటుపడియుం డిరి. మతో న్మాదమువలనఁ దామే నిష్ఠాపరుల మనుకొని గర్వపడుచు తమలోఁ గలనిరర్థకకర్మల నాచరించినంతమాత్రమునఁ బరులను

భ్రష్టులనుగా నెన్నుచు నట్టివారు నేత్రగోచరు లయినసూత్రమున తమముందఱి యన్నమును పాట పిసి లేచిపోవునంతటి దుస్థితికి వచ్చిన మానవన"మధారులలో తోడి మానవులయెడల దయాదాక్షిణ్యము లెట్లుండును? ఇటువంటి ఘతోన్మాదుల మూర్ఖవర్తనములవలన కష్టములపా లగుచున్న నిర్దోషులను సమబుద్ధితోఁ జూచుచు తక్కినవారి తోడిపాటుగా వారినాదరించుచు వారితోఁగలసి భోజనప్రతిభోజనములు చేయుచు వారుకూడ దేవునికిఁ బ్రేమాస్పను లయినబిడ్డలేయని లోకమునకుఁ జూపుట జీసస్సున కభిరుతము. ఈపారిమార్థిక బుద్ధిచేత జీసస్ నిష్కారణముగా జనలాఘవము ననుభవించు చున్నవారితోను నిజముగానే పాపముచేసి బాగుపడఁ దలఁచినవారితోను కలిసి భోజనము చేసినందున కయి యితరులు తప్పుపట్టుచు వచ్చినప్పుడెల్ల సతఁడు సమయమునకుఁదగినట్లుగా “చెడినవారికేకాని బాగున్నవారికి వైద్యునితోఁబనిలేదు” అనియు, “మనుష్యపుత్రుఁడు పతితులను పాపనులను జేయుటకే వచ్చినాఁడు” అనియు, నూలుగొత్తెలు గలవాఁడు వానిలో నొక్కరి తప్పిపోయిన పక్షమున మంచిగొత్తెలను తొంబదితొమ్మిదింటిని విడిచి దారితప్పిన యాయొక్కగొత్తెను వెదకుకొనుచుఁబోయి యదికంటఁబడఁగానే సంతోషించి దానిని మూపున వహించి కొనిరాకుండునా?” అనియు, చెప్పి తప్పించుకొనుచు వచ్చెను. జీస స్సీవిధముగా నాపద్భాంధవుఁ డయి దీనులై కష్టపడుచున్నవారి కందఱికిని దయారసపూరిత మైనహృదయముతో సర్వవిధముల తోడుపడుచుండును. నిజముగా చెడు తెరువులయందుఁ బ్రవేశించి పాపఫలముగా మనోవేదనల ననుభవించుచుండువారికిఁ గాక వేతెవ్వరికి రక్షణమార్గమును పరులతోద్బాటును విశేషముగాఁ గావలసియుండును! ఫారిసీలు షాషీడితులను తొరసించినప్పు డొక్కయుత్సాహవాక్య మయినను

బలుకక మీఁదిమిక్కిలి చేసికొన్న దనుభవింపవలసినదే యని యెగ
తాళిచేయుచు దేవుడు దీనరక్షకుఁడనియు పతితపావనుఁడనియు గణిం
పక యతఁడుపాపులను ద్వేషించి పాపులతో సంభాషించినచోఁ దమ్ముఁ
గూడ శిక్షించు ననిభ్రమపడి దూఁదూరములఁ దొలఁగుచుండఁగా,
జీసస్ నట్లుభావింపక యుక్తసమయమున తోడుపడి దారిచూపిన
యెడల దుర్మార్గులలో ననేకులు సన్మార్గముంబట్టి బాగుపడుదురనియు
వారి చెడుదారులనుండి రక్షింపఁ బాటుపడుటయే యీశ్వరప్రీతికర
మైనయుత్తమధర్మ మనియు నమ్మి సర్వవిధములచేతను పాపులను
దుర్గతినుండి తప్పించుటకై మాచుచుండెను. ఫారిసీలవలెఁ దిరస్కార
బుద్ధితో జూడక తమ్మాదరించి మంచిమాటలతో పాపోపశమనము
సకు వలయునదోధలు చేయుచుండుటవలన దీనజనులు జీసస్సునందు
భక్తికలవారయి యాతనిమాటలయందు పరమ విశ్వాస ముంచి
తమయెడలఁ జూపిన సద్భావమును దలఁచి యాతనిని దేవుఁవలె
బూజింపఁజొచ్చిరి.

ఒకనాఁ డొకగ్రామములో సిమన్ అనుపేరు గల యొక ఫారిసీ
తీనగృహమునకు జీసస్సును భోజనమునకుఁ బిలుచుట తటస్థించెను.
ఆఫారిసీ యతనియందుఁ గలభక్తిచేత నాతనిని విందుకుఁ బిలువక
పోయినను, ఏదో మిషమీఁదఁ దనయింటికి రప్పించి వచ్చినపు డతనికి
దియ్యనిమాటలతో బోధించి బుద్ధిచెప్పి దేశాచారవిరుద్ధ మైనమార్గ
మునుండి యతనిని మరలింపవలె నన్నకుటిలబుద్ధితోఁ బిలిచియుండును.
మతాచార్యులు ప్రతిదేశమునందును మాయలమారులై దేశక్షేమము
నపేక్షించి తమమార్గములకుఁ బ్రతికూలముగా పని చేయువారిని వారి
వ్యూహికనుండి మరల్చుట కయి నయమున భయమున బతిమాలియు
బ్రేదరించియు నాన విధమాయోపాయములు పన్నుదురు. అందుచేత

సిమన్ తన యింటికి జీసస్ వచ్చినప్పుడు దేశాచారమునుబట్టి యతిధికిఁ జేయవలసిన యర్ఘ్యపాద్యానులైన యాతిధేయసత్కారములను వేనిని జేయక యాతని నుపేక్షతోఁ జూచెను. అయినను జీసస్సతఁడు తన యెడలఁ జూపినయనాదరభావమును పాటింపక చావడిలో బల్లమీఁద గూరుచుండి తనమాటలను వినవలె నని యక్కడకు వచ్చినవారితో సంభాషించుచుండెను. అందఱును మాటలసందడిలో నున్నప్పుడు చూడవచ్చినవారితోఁ గలిసి చెడిపోయినయువతి యొకతె లోపలికి వచ్చి బల్లమీఁదఁ గూరుచుండి యున్నజీసస్సుయొక్క పాదములచేత క్రిందఁ గూరుచుండెను. ఆకులట నాఁటియుదయమున జీసస్సు చేసిన బోధను విని పరితాపపడి తనదుశ్చరిత్రమును విడిచి యతనిపాదము లాశ్రయించి యింకముందు మంచిదారిని నడువ నేర్చుకోవలెనని మనస్సులో నిశ్చయము చేసికొనెను. అతఁ డుత్సాహవాక్యములు పలికి నాఁటిప్రాతఃకాలమున నెంతటి పాపాత్ములకును రక్షణమార్గము కలదని యాశ్వాసించినందున, పాపవర్తనమునం దగిలి యున్నయాయబల తనహృదయమునం దూఱటను బొంది యాతనిసన్నిధానమునకుఁ బోయి పాదసేవ చేసి తదనుగ్రహమువలనఁ దన్నంటి యున్నపాప పాశములను త్రెంపుకొని ముక్తురాలయి కృతార్థతఁ బొందవలె నన్నయపేక్షతో నచ్చటికి సాహసము చేసి వచ్చి నిర్భయముగా పెద్దమనుష్యులనడుమను గూరుచుండి బాష్పధారలతో నాతని చరణముల కభిషేకము చేయుచుండెను. మొట్టమొదట సిమన్ యొక్క నేవకు లెవ్వరైనను జూచి యుండినయెడల, ఆస్త్రీ నప్పుడు లోపలికి రానిచ్చి యుండరు. ఎల్లవారును ప్రసంగశ్రవణములో మునిగి యన్యమును మఱిచి యున్నసమయములో నాకాంత మెల్లఁగా లోపల పొరఁబడి మొదట నాతనిపాదములవద్ద నిలుచుండి తనపాప

ములను దలచుకొని చూడఁబడి యాకాలము తన వేడికన్నీటితో నాతనిపాదములు తడిసి, తననీర్లు త్రోజొచ్చుచు నేల జీగానునట్లుగా తరువాత మోకారిండుకొని కూరుచుండి, తనపాలిటి వేల్పునలె వచ్చినకు చిత్తశాంతిని గలిగింపిన యాఘనూసి చిదాకరిందములకుఁ దాను వచ్చినప్పుడు తెచ్చిన సుగంధద్రవ్యమును రాచి సంతోషపారవశ్యము చేత సచ్చట నెవ్వరున్నారో మఱచి యాతనిపాదములమీఁద వ్రాలి సమస్కారము చేసి యడుగులు నిండుపెట్టుకొనఁ జొచ్చెను. అప్పుడక్కడ నున్నవారందఱును దానిచేష్టలు చూచి కన్యాయుడిరి. ఇతరులు తన్ను కోపదృష్టితోఁ జూచుచున్నారని తెలిసికొన్న తోడనే యాచేడియ సిగ్గుచేతను భీతిచేతను సడఁచుచు నావలికి లేచిపో జూచెను. గాని యింతలో సభయజూన్తుచు మాపి జీసస్ దానిసచ్చటనే యుండ నియమించెను. తోడనే కోపతిరస్కారములు చూపుచుఱుకుఁజూపులతో సిమన్ తనవంకఁజూడఁగా ఆవ్యభిచారిణిని దన్ను తాఁకనిచ్చి నందునకై యతఁడు తనమీఁదకోపము వహించియున్నాడని తెలిసికొని యందుమూలమున నతని కొక్క హితము చెప్పఁదలచి జీసస్ సిమనును బిలిచి “ఓయీ! నిన్నొక్కమాట యడుగవలెనని యున్నది అడుగవచ్చునా?” అని పలికెను. “నీకేమి యడుగవలెనని యున్నదో యడుగు” అని సిమన్ తృణీకారమును జూపుస్వరముతో బదులు పలికెను. “ఒకానొకమనుష్యుని కిద్దఱుఋణస్థు లుండిరి. వారిలో నొకఁ డేనూఱురూకలును రెండవవాఁ డేబదిరూకలును ఋణపడి యుండిరి. వారాయప్పుతీర్పుటకు కర్తులుగాక పరితాపపడుచుండఁగా, ఋణప్రదాత కరుణించి వారిని క్షమించి యిరువురను ఋణమునుండి విముక్తులను జేసెను. ఆయిరువురిలో నెవ్వఁ డాదాతయెడల వధికకృతజ్ఞత గలవాఁడయి యుండవలెను?”

అని జీసస్ ప్రశ్న వేసెను. ఎవరైతే తక్కువ ఋణవడియుండి మన్నింపఁ బడెనో వాడే యెక్కువకృతజ్ఞతతో జూపవలెను.” అని సిమన్ ఉత్తర మిచ్చెను. “నీవు చెప్పినది సర్వము” అని యతనితోఁ బలికి జీసస్ సంతట ఆశ్రీని జూపి “ఓయీ! ఈశ్రీని జూచితివా? నీయింటికి వచ్చిన యతిధికి నీవు పాదోదకము నియ్యకపోయినను, యాయవతి నన్ను పెదకుకొనును వచ్చి తన కన్నీటితో నాయదుగులు కడిగినది. నీవు నాశిరస్సుపై గంధపాగము ప్రోక్షింపకపోయినను, ఇది నాపాదముల పై ప్రోక్షించినది. దీని పాపములు తుమింపఁబడినవి. ఎవ్వరివి స్వల్ప పాపములు: తుమింపఁబడునో వారు తక్కువభక్తి చూపుదురు. ఎవ్వరి వధికపాపములు తుమింపఁబడునో వా రెక్కువ భక్తి చూపుదురు. ఈ కామిని చేసినపాపము: లధికము కాఁబట్టి యాయింతి యధికభక్తిని జూపుచున్నది.” అని పలికి యాశ్రీవంకఁ దిరిగి “ఓకాంతా! నీ పాపములు తుమింపఁబడినవి” అనెను. ఆమాటలు చెవినిఁ బడగానే వెనుక రోగిని గూర్చి యతఁ డీమాట లన్నప్పుడు పుట్టినట్టుగానే యక్కడ నున్నవారిలో నివ్వుడును గొప్ప కలకల మొక్కటి పుట్టెను. వారిలోఁ గొందఱు లేచి “పాపులను తుమించుట కితఁ డెన్నఁడు?” అని బిగ్గరగా నటవఁ జొచ్చిరి. జీసస్ వారిమాటలను సరకుగొనక “ఓ యబలా! నీవిశ్వాసము నిన్ను రక్షించినది. ఇంక నీవు నిర్విచారముగా బొమ్ము.” అని యాశ్రీ నక్కడనుండి మెల్లఁగా బంపివేసెను. చేసినపాపమున కావిధముగా ననుతాపపడినప్పు డీశ్వరుఁ డామె పాపములను తప్పక తుమించు నన్న పూర్ణవిశ్వాసముతో నతఁ డప్పు డామాటలు పలికి యుండును. ఇతరు లందఱును హైన్యముతోఁ జూచెడి చెడిపోయిన పడఁతి యెడల నతఁడు చూపిన యాదరమును దయయు సర్వజనశ్లాఘాపాత్రములుగా నున్నవి. క్రూరాచార కళంకితము కాని

యాతనిని నిర్మలదృష్టి కా కులటయు దయనీయ నుయిన యాశ్వురుని బిడ్డగానే గనఁబడెను. తన జీవితమును నిర్భాగ్య మయిన దానినిగాఁ జేసిన కుమార్తమునుండి తప్పించుకొని యావలఁ బడఁగలిగెనా యా పడుచును తక్కిన యాశ్వురుని బిడ్డలవలెనే పరిశుద్ధజీవనము కలదయి మరల సుఖ మనుభవింపవచ్చును. ఆ మందభాగ్యురాలు హేయ మైన తన వ్రస్తుత జీవనము విడిచి బాగుపడఁ గోరియున్న దనియు, దుష్పథమునుండి మరల నీతిపథము పట్టఁగలుగుటకై తన యుత్సాహ వచనములును సాహాయ్యమును గొంచెము కావలసియున్న వనియు, ఎఱిగి పయిని జెప్పిన వాక్యములు వలికి జీస స్సాతోడ్పాటును జేసి యాయంగనను పాపమునుండి విముక్తురాలిని జేసెను.

పైని జెప్పినట్లు జీసస్సు చేసెడు బోధనలవలనను, మతాచార్యుల లోపముల నెత్తి జనులకు చూపుచుండుటవలనను, మతాచార్యులు సత్కార్యము లని భావించుచుండెడి యనావశ్యకాచారములను పాటింపకపోవుటవలనను, ఫారసీలకును లేఖకులకును జీసస్ మీఁద ద్వేషము కలిగెను. అందుచేత వారు జీసస్ వర్తనమునందు తప్పులు పెదక నారంభించిరి. ఏకాదశినాఁడు జైవ్లవులు మొదలైనవా రీదేశ ములో నుపవాసములు చేయునట్లు యాదేశమునందును లోపల నెన్ని యకృత్యములు చేసినను పైకి భక్తులవలె నటించుచు విశ్రాంతి దిన మునందు నిరాహారులై యుండుట జనులలో చాచారముగా నుండెను. ఆత్మశుద్ధిలేని యటువంటి బాహ్యచారమువలనఁ బ్రయోజనము లేదని యెఱిగినవాఁడై జీసస్ తనశిష్యులకు విశ్రాంతిదినములలో యభేచ్ఛ ముగా భోజనము చేయవచ్చునని యనుజ్ఞ యిచ్చెను. వారట్లు చేయుట చూచి ఫారసీ లాతనిశిష్యులు మహాపాతకము చేయుచున్నట్లు భావించి విశ్రాంతిదినమున భుజించుచున్నారని వారియం దొక దోషా

రోపణము చేయఁజొచ్చిరి. ఈప్రతివక్షుల యాక్షేపణములను బంధువులయింట వివాహము జరుగుచున్న యొకానొక దినమునందు విని యక్కడకు వచ్చినవారితో జేసన్ “నిష్కారణముగా నిరాహార్యులై దేహశోషణము చేసికొని వా రేల బాధపడవలెను? పెండ్లికొడుకు చెంత నుండఁగాఁ బెండ్లికొడుకువంకనా రెక్కడనైనఁ బస్తుందురా? నేను చెంతనున్న కాలము వీరికి సంతోషసమయము. ఈసంతోషదినములలో వీ రేల తిండిలేక మాడి సంతాపము తెచ్చిపెట్టుకొనిలెను? నేను వీరి వెడఁబాసినప్పు డాహారమును వర్జించి దుఃఖింపవలసిన కాలము ముంగు వచ్చును” అని ననుయోచితముగా సమాధానము చెప్పెను. ప్రతి యుక్తిగానక ఫారసీ లప్పటికి నిరుత్తుగు లయినను తను ప్రయత్నములను మానక జేసన్ యొక్కయు శిష్యులయొక్కయు ఐర్త్యమును రహస్యముగా పరిశీలించి వచ్చి తమతోఁ జెప్పట కయి వేగుల వారిని నిశుమించిరి. గూఢముగాఁ బోయి చారు లెంతనిపుణముగాఁ బరీక్షించినను దేహచారవిరుద్ధముగా నడచిన కొన్ని యల్పాశములు దక్క వారి కితరదోషము లేవియుఁ గనఁబడలేదు. అపైని వాగు ఫారసీలవద్దకుఁ బోయి యొకనాఁ డాశనిశిష్యులు విశ్రాంతిదినమున నొక్క పొలములో గోధునుకంకులు విలునుకొని తిని విశ్రాంతిచితుమును నకు భంగము కలిగించి రనియు, మఱియొక విశ్రాంతిదినమున జేసన్ పెట్టివాని కొకనికి చికిత్స చేసి స్వస్థచిత్తునిగాఁ జేసి ననియు, ఇటువంటి మహాదోషములను మాత్రమే కొన్నిటి నేరరువు పెట్టిరి. ఆమహాపండితు లట్టి యల్పాశములనే మహాదోషములనుగా నెంచి గోరంతలు కొండంతలు చేసి జనులకు దుర్బోధలు చేసి ద్వేషము పురికొల్పి మతాచారములను మీఱి నడుచు పతితులవాక్యములు వినవలదని జనులను జేసన్ యొక్క ధర్మోపన్యాసములనుండి విముఖులను జేయఁ

బాటుపడిరికాని వారికృష్టి యంతగా సఫలము కాలేను. అయినను పూర్వాచార సరాయణు లగునా రనేకు లాశని బోధనలను వినుట పాప మని యాతనివద్దకుఁ బోవకుండిరి. విశ్రాంతిదినమున రోగిని స్వస్థపఱచుట దోషము కాదనియు, విశ్రాంతిదినమున తనయొద్దకు తెగులు వచ్చినపక్షమున నెట్టిమందమతి యైనను మందువేయక యుపేక్ష చేయునా యనియు, తెవులుపడిన సశువునకు మందువేయ సంశయించక శోడి మానవుఁడు రోగినజీవస్థుడు చికిత్సచేయక యూరకున్నచో మనుష్యుని మృగముకంటెను నీచముగా భావించుట కాదా యనియు, జీసస్ వారిని సమాధానపఱుపఁ జూచెనుగాని మాధ్యావేశదూషితము లయి యున్నవారి మనస్సుల కాయుక్తు లగుమాత్రమును గుఱించినవి కావు.

జీసస్ బోధించుదానిని జనులు పరమాదరముతో వినుచు వచ్చినను, చెప్పిన దాని పరమార్థమును గ్రహించువారుమాత్రము వారిలో నల్పసంఖ్యాకులుగానే యుండిరి. తానుబోధించెడు ధర్మములను కథలరూపమునఁ జెప్పునప్పుడు జను లధికాదరము కలవారగుచు వచ్చుట కనిపెట్టి, తరువాత జీసస్ తన యుపదేశములను సాధారణముగా కథలరూపమునఁ జేయ నారంభించెను. తనయుపదేశమును వినుట కయి యొకనాఁడు కేపర్నాముగ్రామములో జను లధికముగా మూగినప్పు డతఁడు వారిని వెంటఁగొని టైబీరియాపరస్త్రిరమునకుఁ బోయి, అందఱికిని వినఁబడునట్లుగా నిలిచి ప్రసంగించఁ దగిన యున్నతస్థాన మొడ్డున లేకపోవుటచేత నీటిలో నున్న యొకవడవపై నెక్కి మూఁగలు వచ్చి మీఁదఁబడకుండునట్లు శిష్యులచే నెడ్లువేయించి దానిని నీటిలోఁ గొంతలోఁతునకుఁ గొనిపోయి యానావమీఁద నిలుచుండి జీసస్ జనులవంకఁ దిరిగి యుచ్చైస్యనముతో నుపన్యాసము

చేయ నారంభించెను. ఆసమయమునందు తల పైకెత్తి చూచినప్పుడు పొలములలోను కొండప్రక్కలను విత్తనములు చల్లుచున్న కాపు లతనికి దృష్టిగోచరు లగుటచేత నుపన్యాసారంభసమయమునం దాతని మనస్సున కీయపమానము తోచి యుండవచ్చును.

“ఇందు కర్షకుడొకడు విత్తనమును చల్లుచుఁ బోయెను. అవిత్తనములలోఁగొన్ని కాళ్ళత్రొక్కుదులచేత గట్టిపడిన దారులలో పడగా, పక్షులువచ్చి యేఱుకొని వానిని భక్షించిపోయెను. కొన్ని మన్నంతగా లేనిరాతినేలమీఁదబడెను. అవివెంటనే మొలకలెత్తెను గాని సూర్యుడు వేడియెండలు కాయఁగా నడుగున లోతుగా వేరు దిగకపోవుటచేత నల్పకాలములోనే యెండిపోయెను. కొన్నిగింజలు ముండ్లచెట్లలోఁ బడెను. ముండ్లచెట్లుక్రమ్ముకొని వానిని తీలయెత్త నీయకపోవుటచేత నవి నిష్ఫలములయ్యెను. కొన్ని మంచినేలనుబడెను. అవిమాత్రమే విస్తారముగా పంట నిచ్చెను.”

అతఁడప్పుడు జనుల కింకొకయుపమానము చెప్పెను:—
“ఈశ్వరరాజ్యము తన పొలములో మంచిగోదుమలను జల్లుకొన్న మరుజునివంటిది. అతని శత్రువు రాత్రివేళ వచ్చి యాగోదుమలలో కలుపుగింజలు చల్లిపోయెను. అందుచేత గోదు మలు పెరుగ నారంభించినప్పుడు గోదుమ మొక్కలలోఁ గలిసి కలుపు మొక్కలనేకములుబైలుదేఱెను. అది చూచి పనివాండ్రుపోయి జేత్రస్వామిలోఁ జెప్పి ‘యాకలుపు మొక్కలు పెరికివేయవలెనా’ యని యడిగిరి. ‘కలుపు మొక్కలను బెఱుకునప్పుడు గోదుమ మొక్కలు కూడ పెల్లగిల్లునుగాన, అట్లుచేయక కోతకాలము వచ్చువఱకును రెంటినిగూడఁ బెరుగినిండు. అప్పుడు మనము గోదుమలనుండి కలుపును విడదీసి కాల్చివేయదము’ అని యుపమానుడు చెప్పెను.”

అప్పుడు జీసస్ జనులకుఁ దెలిపిన మఱియొక కథ యిది:—
 “ఈశ్వర రాజ్యము గింజ లన్నిటిలోను మిక్కిలి చిన్నదైన మఱిగింజ
 వంటిది. అయినను పెరిగినప్పు డది మహాపుష్క మగునుగానఁ బక్షులు
 వచ్చి దానికొమ్మలమీఁద గూఁడ్లు కట్టుకొనును.”

అతఁ డిట్టివే యింకను గథ లనేకములు చెప్పెను. ఇట్టియుప
 మానములను గౌతిమబుద్ధుఁడు జనుల కుపదేశించిఁజెల్లు బౌద్ధమత
 గ్రంథములలోఁ బెక్కులుదాహరింపఁబడి యున్నవి. ఆ కాలమునం
 దా దేశముననుండిన యెన్నోనులు బౌద్ధమత సిద్ధాంతములను గొంతింత
 కవలంబించినవారినియు, తన్మూలమున జీస స్సిట్టికథలను విని నీతు
 లను జనులమనస్సులలో దృఢముగా నాటుకొనునట్లు చేయుట కిట్టి
 యుపమానము లక్యంతోవియుక్తములని యెంచి కథలమూలమున
 ధర్మోపదేశములు చేయుచు వచ్చెననియు, కొందఱు తలఁచు
 చున్నారు. అవి యెట్టివనినను జీసస్ చెప్పిన యీమనోహరము
 లయిన యుపమానములయొక్క ఫలితార్థమును జనులు చక్కఁగా
 గ్రహించినట్లు కనఁబడదు. అతనిశిష్యులుసహితము కొందఱు వాని
 తాత్పర్యమును గ్రహింపనేరక ప్రసంగము ముగిసినతరువాత నాతని
 వద్దకుఁబోయి యిట్టికథల నేల చెప్పితిరనియు వానిభావ మేమనియు
 నడిగిరి. జనులమనస్సులలో నీశ్వర రాజ్యమునుగూర్చిన నన్యములు
 సుస్థిరముగా లగ్నము లగునట్లు చేయుటకయి యుపమానరూపమున
 నుపదేశించితి నని చెప్పి, “కర్మకుఁ డనఁగా ధర్మబీజములను జనుల
 వృద్ధయశీమలలో పెదఁజల్ల జైలుదేలువాఁడు. కొందఱివృద్ధయము
 లణఁగద్రొక్కినమార్గము లంత కఠినముగా నుండును. భక్త్యావేశ
 మును బురికొల్పునూట లక్కడఁ బడునుగాని వేరు నాటుకొనక
 నుండే దుశ్చింతలు నైఁబడి వాని నున్మూలము చేసివేయును.

కొండటిమనస్సులు చెడ్డవి కాకపోయినను రాతినేలలవలె దుర్బలములును నిస్సాగములు నయి గంభీరములు కాక యుండును. అట్టివారు సత్యమును సంతోషపుర్వకముగా స్వీకరించి యప్పటికి దాని ననుసరింప నిశ్చయించుకొందురుగాని దైర్యమును సహనశక్తియు లేనివారగుటచేత వారి యుత్తమసంకల్పము లన్నియు నల్పకాలములోనే రూపుమాసిపోవును. తోటలలో ముండ్లును బొదలు నుండునట్లు కొండటిమనస్సులు ప్రావంచిక చింతలతోను కాంక్షలతోను నిండి యుండును. నత్యవచనాంకురము లచ్చట నాటుకొని కొంతకాలము వర్ధిల్లునుగాని పనికిమాలినకంటకములు మఱింత వేగముగాఁ బెరిగి క్రమ్ముకొని యందు సత్ఫలములు కలుగఁకుండఁ జేయును. అయినను గొన్ని మంచిబీజము లెల్లప్పుడును విశ్వాసము గలనుదృఢము లయిన శుద్ధహృదయములలోఁ బడి యేవుగాఁ బెరిగి శాంతిసంతోషఫలముల నమితముగా నిచ్చును.” అని వివరించి తెలిపెను. జీసస్ సెప్పడును దన్ననుసరించువారు సంఖ్య కధికముగా నుండవలెనని కోరక తాను జేసెడియుపదేశములను నిశ్చలబుద్ధితో నమ్మి యనుసరించువారు కొందఱైనను జాలుదురని యెంచి యిందుఁ గడవటఁ జెప్పఁబడిన వారిరీతి వారిని జేర్చి వారిమూలమున లోకమున కమేయోపకారమును జేయఁ దలపోయు చుండెను.

ఆకాలమునందు జను లండఱును మెస్సయూ వచ్చి దుష్టసంహారము చేసి దేశమునంతను మంచివారిపాలు చేయునని నమ్మి యుండిరి. దేశములో ఘోరయుద్ధము జరిగెడుపక్షమున చెడ్డవారుమాత్రమే కాక మంచివారునహితము మడియక మాన రని యతఁడు నిశ్చయముగా నెఱుఁగును. అందుచేత నతఁ డది మనస్సులో నుంచుకొని గోడుమమొక్కలను కొన్నిటిన్నెవఁ బెల్లగింపకుండఁ గలుపుమొక్కల

నన్నిటని బూర్ణముగాఁ దీసివేయుట నాభ్యుపకారము కాదని యుపమానము చేప్పి, దుష్టు లందఱు నొక్కసారిగా స్వర్గదండము బొందఁజాల రనియు, అందుచేత శిష్టు లయినవారు లోకములో సర్వమును దమ యిష్టానుసారముగానే నడచు నని యె. వ్వుడును భావించఁగూడ దనియు, దుష్టులు కొంతకాలము పర్జిల్లుచున్నట్లు కనఁచుచున్నను తొందర పడక తమ కర్తవ్యము లయినఫలములను బొందుటకయి తాలిమితో యుక్తకాలము వచ్చునఱకును వేచి యుండినలె ననియు, జనులకుఁ జూపుట కయి యీరెండివకిథను జీస స్సప్పాడు చేప్పెను.

ఈశ్వరరాజ్య మంతయు లోకములో నొక్కపెట్టున వ్యాపించి యెల్లవారికి నొక్కసారిగా సత్ఫలములు కలుగునని యెదురుచూచు చున్నజనులభ్రమను నివారణము చేసి, అతీనూత్న మైనవటబీజము మొలకయెత్తి క్రమక్రమముగా వృద్ధి నొంది మహావృక్ష మయి యసంఖ్యము లయినపక్షుల కాశ్రయ మగునట్లే యీశ్వరరాజ్యము సహిత మల్పారంభమునే కల దయి దినదినక్రమమున లోకములో వ్యాపించి కడపట బహుజనానందదాయకము కావలెనని చూపుట కయి యతఁడీ మూడవకిథను జెప్పెను. ఐహికరాజ్యమును సంపాదించి యానందింపవలెనని జనులమానసములు సదా బాహ్యసౌఖ్యముల మీఁదికి బరుగిడుచుండఁగా, జీసస్ వారిహృదయములను మెల్ల మెల్లఁగా బాహ్యసౌఖ్యచింతలనుండి విముఖులను గాఁజేసి శుద్ధపటిది యాత్మానందమువంకఁ ద్రిప్పి యాంతరసౌఖ్యములకొఱ కున్ముఖము లనుగాఁ జేసి యీశ్వరరాజ్యమును వారిహృదయములలోనే స్థాపింపఁ జూచు చుండెను. ప్రవాహములము కలుషముగా నున్నపక్షమున దానినుండి పాటు జలమును కలుషమయినదిగానే యుండును. ప్రజల మనస్సులు నిర్మలములుగా నున్నప్పుడు మాత్రమే వారికార్యములు

యోగ్యములుగా నుండు నని యెఱిగిన నాడయి జీస స్పృహను జనులహృదయములను పరిశుష్టపఱచి యాంక్షుండి సచ్చింతలు ప్రవహించునట్లు చేయుటవలననే వారిస్థితిని వర్తనమును బాగుచేయవలె నని సర్వవిధముల బాటుపడఁ జొచ్చెను.

తనయుద్దేశములు ప్రయుశిష్టులకుఁ దక్క సర్వజనులకును సుగ్రాహ్యములు కాకుండ గుప్తములు చేయవలె నన్న యుద్దేశ్యములతో జీసస్ కథలమూలమున నుపదేశించుచు నచ్చెనని యిప్పటి గుప్త విద్యాభిమానులు కొందఱు చెప్పుచున్నారు గాని వారి మాటలు ధీమంతు లంగీకరింపఁజూడఁదగినవి కావు. నూతనమతమును స్థాపించి దానిని లోకమునం దంతటను న్యాపింపఁ జేయుట కయి యహర్నిశమును బాటుపడుచుండిన మహాపురుషుఁడు స్వమతసిద్ధాంతము లెవ్వరికిని బోధపడకుండునట్లు బుద్ధిపూర్వకముగా మఱుఁగు పఱుచు నని చెప్పుటకంటె విగుడ్డాంత నింగొకటియుండదు. ఆకాలమునం దాతని యుపదేశములను వినవచ్చెడి వారు ప్రాయశఃకముగా విద్యాగంధము లేని ముగ్ధమానవులు. బాలప్రాయు లయినయట్టివారికి కథలు రుచించునట్లు ధర్మకథనములు రుచింపకపోవుటచేతను, చెవులకింపుగా నుండెడు కథలమూలమున 'ధర్మముల నుపదేశించు నప్పు డవి వారి మనస్సులలో శిలాక్షరముల వలె నాటుకొనుట న్నభావ మగుటచేతను, అతఁడట్టి యుపమానములను దఱుచుగా జెప్పి యుండునుగాని యిప్పటి బుద్ధిమంతు లూహించునట్లు వేఱు కారణములచేత నయియుండదు. నిత్యమును జీసస్కు యొక్క ప్రసంగములు వినవచ్చువారు చేవలను బట్టికొనుచు టైబీరియా సరస్త్తీరమునందు వాసముచేయు జెన్తలును వారివంటి యితరసామాన్యమానవులునుగాని; పండితులు గారు. జనుల నుండి తాము గయికొన్న వృత్తిపన్నుల యొక్కయు నుంకముల

యొక్కయు మొత్తములను లెక్కవ్రాయ నేర్చిన దొరశనమునారి నుంకరులును క్రయవిక్రయములు చేయు చిల్లరవస్తువులను వడ్డులు వ్రాసికొనఁ జాలిన యంగడివాండ్రును వానిలో మహావిద్యాంనులు. వారి బద్ధిబలమును వారికిఁ గల విద్యాబలము ననునరించియే యుండెను. ఎల్లవారికిని దయ్యములమీఁదను భూతములమీఁదను మేరమీఁతిన విశ్వాసము కలదు. మూఢు లయినను వారు కపట మెఱు గని నిర్గుల మానసులు; వారి సాధుహృదయము లెప్పుడును ద.గొరసపూరితము లయి యుండెను. ఆకాలమునం దిట్టి శిష్యులు ద.గొరస జీస సదా బయల వసించి ప్రొద్దుపుచ్చుచు, స్వేచ్ఛావిహారము సలుపు చుండును. ఒకప్పుడు నావపై నెక్కి యొడ్డునఁ గూడఁబడు మూఁక లకు ధర్మోపన్యాసములు చేయును; ఒకప్పుడు చేగువ కొండమీఁద నెక్కి వెంటఁబడువారికి స్వమతోప దేశము చేయును. వినువారి వినయధర్మమును ధర్మముగాను ధర్మము ధర్మముగాను నోపి, చెడి దుష్పాండిత్యముచేత దూషితము లయిన విపరీతస్వాగయములు కాకపోవుటచేత వా రాతఁ దువదేశించు సువ్యక్తము లయిన సత్య ముల నెల్లను పరమాదరముతో స్వీకరించుచుండురు. ఒకానొకప్పు డొక్కొక్కరి మనస్సులలో నాతని యువదేశములయం దించుక సందేహము కలిగినను అడిగిన ప్రశ్నకు మందహాసము చేసి దయా రసము చల్లు చల్లని చూపులతో జీస స్నేహో యుత్తరము చెప్పఁ గానే వారిమనస్సు లంతటితో సమాధాన పడి సంశృప్తి నొందు చుండును. అమాయకు లయిన యాజనులు తమకు శీఘ్రకాలము లోనే యీశ్వరసాక్షాత్కారము కలుగు ననియు, ప్రపంచమున కేలిక లయి తాము ధన్యుల మగుదు మనియు, నర్ముయుండిరి. జీసస్ వారి కుపదేశించిన దానిలో — “బీద లగువారు ధన్యులు;

హరిదే స్వర్గరాజ్యము. దుఃఖపడువారు ధన్యులు; వారు దుఃఖోపశాంతిని పొందుదురు. సముదయినవారు ధన్యులు; వారు భూమి కధికారు లగుదురు; ధర్మమునం దాతలి గొని దగ గొనువారు ధన్యులు; వారు సంపూర్ణమనోరథు లగుదురు. దయాళు రైనవారు ధన్యులు; వారు దయ చూపబడుదురు. హృదయశుద్ధి గలవారు ధన్యులు; వా రీశ్వరుని దర్శింతురు. సంధిచేయువారు ధన్యులు; వారు దేవుని బిడ్డ లని చెప్పబడుదురు. ధర్మముకొఱకు బాధలు నహించు వారు ధన్యులు; స్వర్గరాజ్యము వారిది.” — ఇత్యాది వాక్యము లనే కము టుండెను.

ఇట్లు బీదతనమును భూషించుచు ప్రాపంచిక నుఖములను దూషించుచు వైరాగ్యోపదేశము చేయుట పూర్వకాలమునం దుష్ట దేశములలో వాసము చేయు మతాచార్యుల కందఱికిని గొంతవఱి కాచార మయి యుండెను. చలిదేశములలో పఠే మంచి గృహములు వస్త్రములు మొదలయినవి యుష్టదేశములోని జనుల కంతగా నావశ్యకములు కావు. అక్కడ దిగంబరు లయి బయల వసించుచు జనులు కష్టపడక కాలము గడపవచ్చును. అట్టివారిన్పక్షికి మంచిబట్టలు ధరించుటయు మంచియిండ్లయందు వసించుటయు భోగములుగా తోచుట వింతకాదు. ధనవస్తువాహనాదులమీఁది యతికాంక్షవలననే సాధారణముగా జను లకార్యకరణమునకు లోబడుచు సంతకంత కీశ్వరునికి దూరముగాఁ దొలఁగుచు వచ్చుట నిత్యమును జూచుచుండు మతాచార్యులు ధనాదిబంధములే సాపహేతువు లని భావించి యీశ్వర రాజ్యమును బొందుటకు ధనాదిబంధవిమోచనమే ప్రధాన మని వైరాగ్యోపదేశము చేయుటయు నాకాలమునందు స్వభావవిరుద్ధము కాదు. జనులలో జ్ఞానుల మనుకొనువారు తమలో పశుపక్ష్యాదులకు

సహితము కష్టపడ నక్కఱలేక నిత్రవర్ణముల నీశ్వరుడు ప్రసాదించి యుండఁగా వానినిమిత్తము మనుష్యుఁ డేల కష్టపడవలెనని తలఁచు చుండిరి. ఇట్టి యూహలచేతనే యుష్టదేశములలో శీతలప్రదేశముల కంటె విరక్తి మార్గ మవలంబించిన సన్యాసులసంఖ్య యిప్పటికి నధిక ముగా నున్నది. ఇట్టియూహలు సోమరితనమువలన నుదరపోషణార్థమై కలుగక పారమార్థభింతచేతనే కలిగెడు పక్షుఁడ న నీయస్వాభావికవర్తనమువలనను లోకమునకుఁ గొంతలాభము కలుగవచ్చును. కేవలసంసార పరిత్యాగమును బోధించక పోయినను ధనత్యాగమును జీసస్ తన శిష్యులకుఁ బలుమాటలు ప్రదేశించుచు నచ్చెను. అతని యుపదేశము లోని కొన్ని వాక్యములు వినుఁడు :—“చిచ్చుటలును శ్రువ్వులు తిను నట్టియు చోరులు పగులఁగొట్టి దొంగిలించునట్టియు భూమిమీఁది మీధనమును కూడఁజెట్టుకొనుఁడు. మీధన మెక్కడ నుండునో మీమనస్సుకూడ నక్కడనే యుండును. ఏమనుష్యుఁడును ఏకకాలము నం దిద్దప్రభువులను గొలువ లేడు. అతఁ డొకరిని ద్వేషించి యొకరిని నేహించును; లేదా, యొకరిని బహూకరించి రెండవవానిని నిరాకరించును. మీరు దేవునిని ధనదేవతనుగూడ నేవింపలేరు. కాబట్టి యేమి తినవలెనో యేమి త్రాగవలెనో యని మీజీవనము నిమిత్తము గాని, యేమిధరింపవలెనో యని మీశరీరము నిమిత్తముగాని యాలోచన చేయవలదని నేను మీకుఁ జెప్పుచున్నాను. మీజీవన మాహారము కంటెను మీశరీరము వస్త్రములకంటెను మేలయినవి కావా? గాలి లోని పక్షులను జూడుఁడు.—అవి విత్తనములుచల్లవు; కోతకోయవు; గాదెలలో నిలువ చేసికొవు; అయినను మీపరలోకపిత వాని కాహారమును బ్రసాదించుచున్నాడు. మీరువానికంటె మిక్కిలి యధికులు కారా? మీలో నెవ్వఁడు వస్తుకాంక్ష వహించి తన యాన్నత్యమున

కింకొకమూర చేరఁగలఁడు! వస్తువులనిమిత్త మేల కాంక్షఁపించె
దరు? పాలములో గడ్డిపూఁదీఁగె లెట్లు పెరుగుచున్నవో చూడుఁడు:-
అవి పనిచేయవు; నూలువడకవు; అయినను సాలిమాను ప్రభువంతటి
వాఁడును దనమహావైభవదశలో సహిత మలంకారములో వానిలో
నొకదానినైనఁ బోలియుండఁడని చెప్పుచున్నాను. ఓవిశ్వాసహీను
లారా! నేఁడుండి రేపు ప్రాయలోబడెను పాలములోని గడ్డి కీర్షకుఁ
డిట్టి యలంకారమును దయచేయునప్పుడు మీకంతకంటె సధికముగా
దయచేయఁడా? కాబట్టి మేమేమి తినవలెను, మేమేమి త్రాగవలెను,
మేమేమిధరించుకోవలె నన్నచింతను బెట్టుకోఁబోకుఁడు. ఇవియున్నియు
మీకుఁగావలె నని మీపలోకపిత యెఱుఁగును. కాబట్టి మీరు
మొట్టమొదట నీశ్వరరాజ్యమును తద్ధార్మికత్వమును బొంద బ్రయ
త్నింపుఁడు; ఈసమస్తపదార్థములును దమంతనే మీకుఁ జేర్పఁ
బడును. కాబట్టి రేపటిదినమునుగూర్చి యాలోచన చేయఁకుడు.
రేపటిదినము తానే యావస్తువుల నిమిత్త మాలోచన చేయును.”

జీనస్సుయొక్క యిట్టివాక్యము లప్పటివారియొక్క మనస్సు
లలో నూతనోత్సాహమును బుట్టించిన వనుటకు సందేహములేదు.
సంతుష్టమానను లయిన యాజనులు సమస్తమునకు నీశ్వరునే నమ్ము
కొని యైహికచింత లనర్థదాయకము లని భావించియుండిరి. ఐహిక
వ్యవహారము లన్నిటిలోను ధర్మమును మీఱక యీశ్వరప్రీతికర
ముగా నడుచుచు లోకమునకు మేలుచేయుచుండుట యుత్తమధర్మ
మగును గాని సంసారమును బొత్తిగావిడిచెడి విరక్తి యంతగా శ్లాఘ్య
మయినదికాదు. ఇట్టి యస్వాభావిక మయిన యీవిరక్తి మార్గోప
దేశమే యీదేశమునందు నీతిలతను శోషిల్ల జేసి ధర్మదేవతను నిద్ర
పుచ్చి యిహలోకజీవనమును నిస్సారము చేసినది.

జీసస్ సంసార త్యాగమును విధింపకపోయినను ధనత్యాగమును బలునూలు శిష్యుల కుపదేశించుచు వచ్చెను. అతఁ డొకపర్యాయము “మీకున్నదంతయు విక్రయించి దానము చేసి, మీకు నిశ్చయముగా రానున్న పరలోకధనమునిమిత్త మిప్పటికిని ప్రాంతగిలని సంచులను సిద్ధము చేసికొనుఁడు” అని బోధించెను. అతఁ డింకొకసారి “ఈశ్వరరాజ్యము ధననిక్షేపము గలతోటవంటిది. దానిని కనుగొన్నవాఁడు తత్క్షణమే సంతోషపూర్వకముగాఁ బోయి తన కున్నది సర్వమును విక్రయించి యాపాలమును గొనును” అని బోధించెను. అతఁడు మఱియొకసారి “ఈశ్వరరాజ్యము కాపలసినవాఁ డీలోకములోఁ దనకున్న వన్నియు నిచ్చివేసి దానిని గొనవలెను. ఈవరివర్తనమువలన లాభము పొందినవాఁడే యగును” అని బోధించెను. అంతేకాక యారంభదశయందు జీసస్ తనశిష్యులదమును బొందుటకు పొనియొద్దఁ గలసొత్తెల్ల విక్రయించి యాసొమ్ము బీదల కిచ్చుట ప్రథమ నిబంధనముగా నేర్పఱిచెను. అట్లుచేయు వెనుకతీసినవారు శిష్యులుగా సంగీకరింపఁబడలేదు. అయినను దరువాత జీస స్సాసర్పంధము నంతగా పాటించలేదుగాని “ధనవంతుల కీశ్వరరాజ్యమును బొందుటకంటె నుష్టమునకు నూదిబెట్టములొనుండి దూకుట నులభము” అని యీ నీతివాక్యములు కడవఱకును బోధించుచునే వచ్చెను. మనుష్యదౌష్ట్యమును నీతిరాహిత్యమును తఱుచుగా నతిమాత్రవిషయనుభానుభవమువలనను స్వప్రయోజన పరత్వమువలనను గలుగుచు వచ్చుటచే వానికి మూలమైన ధనము సతఁడిట్లు దూషించి యుండును. ఎట్లయినను జీసస్యొక్క యిట్టిబోధనవలన నాతని శిష్యులిండియనుభిముఖు లయి యాధ్యాత్మికానంద సంపాదనోన్ముఖులయి నిరంతరకృషి చేయుటచేత నాకాలమునందు లోకమున కమిత మయినలాభము కలిగినది.

ఆటవ ప్రకరణము.

శివ్యసంగ్రహమును, పర్వతముమీది ధర్మోపన్యాసమును.

వెనుకటిప్రకరణములయందుఁ జెప్పఁబడినట్లు మూఁకమూఁకలుగా వచ్చి జీసస్ చేయుప్రసంగములను విని యప్పటి కానందించి పోవునారు మితిమీరి యుండినను నిశ్చలమనస్కులయి కష్టసుఖముల యందు విడువక యాతని ననుసరించువారు వారిలో నెందఁ టుందురో యని సందేహింపవలసి యుండెను. ఆతఁనినూతనమతమును వ్యాపింపఁ జేయుట కయి యిష్టమును సామర్థ్యమును గలవారు వారిలోఁ గొందఁతె యుందు రనుటకు సందేహములేదు. ఒకధీమంతుఁడు లోకములో నేదేని నూతనమతస్థాపనముచేయ నుద్దేశించినప్పు డాకార్యభారమును గొంతవఱకుఁ బైని వేసికొని తోడ్పడి యాతనితోడి కష్టనిష్ఠురముల కోర్చి నిర్వహింపఁ గృతనిశ్చయములయి కంకణము కట్టుకొన్న సమర్థులు కొందఁ తెన నుండక కార్యసాఫల్య మగుట దుర్ఘటముగదా? ఏకార్యమునందును కష్టములు రానంతకాల మెల్లవారు నుత్సాహవంతులు గాను గార్యసాధకులుగానే కనబడుదురు. ఇంచుకకష్టము లారంభము కాఁగానే యాయుత్సాహప్రవాహ మంతయు నింకిపోఁగా మొదలింటి వాళ్ళూరు లనేకు లడుగంటఁగా వారిలో మిక్కిలి కొందఱుమాత్రమే దృఢచిత్తులయి నిలుతురు. అట్టిదృఢమనస్కులను గొందఱిని ముఖ్య శిష్యులఁగా నేర్పఱుచుకొనుట యిప్పుడు జీసస్కునకుఁ బ్రథమకర్తవ్యము. ఈవఱకుఁ జేసినశిష్యులలో విశేషభాగము తమతమవ్యాపారములను జేసికొనుచు నతఁడు తమగ్రామసమీపప్రదేశములకు వచ్చి ప్రసంగించినప్పుడు పోయివిరుచుఁ దమసంకయములను నివారణ చేసి

కొనుచు సతతము మార్గగ్రాసుములకుఁ బోయినచో తామును దమ యింద్లకుం బోవుచుందురు. అటువంటివారు గాక యితరవ్యాపారముల నన్నిటిని విడిచి సదా యతనితోనుండి సుతస్థావనము నిమిత్తము వనిచేయు కార్యకూరు లిప్పుడు కావలసినట్టిది. ఇందుచే సతతము తన శిష్యబృందములోనుండి యటువంటివారిని పండ్లెఱుగుగను బ్రിയ శిష్యులనుగా నేటికొనెను.

అట్లేర్పఱుచుకొనిన పండ్లెఱుగుగనిలో 'సియన్' అను నామాంతరము గల 'పీట' రనువాడును, 'ఆండ్రూ' యనువాడును, జోసన్ యొక్కకుమారులు, జీసస్ పీరియింటనే చిరకాలము నాసము చేసెను. పీటరున కత్తయు ధార్యయు నిద్దఱు బిడ్డలు నుండిరి. ఆండ్రూ కొంత కాలము స్నాతకుఁడైన జానునకు శిష్యుఁడుగా నుండెనట. ఈ యిరువురును జీసస్కునకు శిష్యులుగా నున్న కాలములో సహిశము తమ చేవల వ్యాపారమును మానలేదు. వీరిద్దఱును జీసస్కునం దధిక భక్తివిశ్వాసములు కలవారు. ఈకుటుంబముమాత్రమేకాక 'జెబిషీ', యనువాని కుటుంబము కూడ జీసస్కునెడల సత్యంతాదరము కలది. జెబిషీకి 'జేమ్సు' అనియు, 'జాన్' అనియు నిద్దఱుకొడుకులు గలరు. వీరిలో కనిష్ఠుఁడైన జాన్ జీసస్కున కాప్తశిష్యుఁడై తరువాత మిక్కిలి ప్రసిద్ధి చెందెను. వీరితల్లి యైన 'సలోమీ' కూడ జీసస్కునం దధికానురాగము కలదై యాతని మరణసర్వంతయు నాతని విడువక వెంబడించెను. జీసస్యొక్క యితరశిష్యులు ఫిలిప్, బర్తోలోమస్, థామస్, లెబ్బాన్, మాథ్యూ, సిమిన్, జూడస్, జేమ్సు. వీరిలో కడవటి యతఁడైన జేమ్సు జీసస్కునకు చివరతల్లి యైన మేరీకుమారుఁడు. జేమ్సునకు జేక అనియు నామాంతరము గలదు. ఇట్లేఱుకొన్న పన్నిద్దఱిలో జీసస్కుండఁచి మంచివారినే యేర్పఱుచుకొనెను గాని యొక్క 'జూడస్'

విషయములో మాత్రము భయము లేదు. ఎంతవారూకు లయియున్నను
ధీమంతులకు సహిత మొకానొప్పుడు ప్రమాదము సంభవించును.
జూడన్ పయికి మంచివాడుగా కనబడినను స్వభావముచేత దుష్టుడు.
ఇతడు గురుద్రోహియును కడపటి దనగురువును శత్రువుల కొప్ప
గించెను. ఇతడు డొక్కడు తక్క జీసన్ శిష్యులందఱును గాలిలీదేశ
స్థులు. ఇతడుమాత్రము విదేశస్థుఁ డయిన యిస్కారియత్ గ్రామ
స్థుడు. ఇట్లు ప్రథమమున పంపించియున్న ద్వాదశశిష్యులను
సామాన్యస్థితియం దుండినవారే కాని వీరిలో నొక్కఁడును మహాకలీ
నఁడును ధనసంపన్నుఁడును విద్వాంసుఁడును లేడు. వీరిలో బలువురు
చేవలవాండ్రు, ఒక్క మాధ్యమమాత్రము నుంకరి. ఈశ్వరకార్యము
నందు నియోగింపఁబడి యీపన్నిరువులను 'ఈశ్వరమాత' లని వ్యవ
హరింపఁబడిరి.

ఇట్లు దేవదూత లని నూతనబిరుదాంకముల నందిన యీపన్నిద్ద
ఱును వ్యాపారములను విడిచి తమ స్వామిని జేరిరి. ముందీ నూతన
మతముయొక్క యభివృద్ధియంతయు వీరి ధైర్యవిశ్వాస సామర్థ్యముల
మీఁద నాధారపడి యుండును. వీ రీశ్వరకార్యమునం దవ్యాజభక్తి
విశ్వాసములు కలవారయి ధైర్యసాహసములతో బనిచేసిరా సర్వ
మును విజయము నొందును. ధర్మభీరు లయి కష్టములు వచ్చినప్పు
డీశ్వరకార్యమునందు నిరుత్సాహు లయి వెనుకతీసిరా సర్వమును
భగ్నమయి విజయము దన్వగును. కాబట్టి జీస స్సిప్పుడు తన కొక
వేళ నపాయము సంభవించినను తాను పూనిన కార్యభారమును పైని
వేసికొని నిర్వహింప సమర్థులనుగాను దేవకార్యమునందు బద్ధకంకణు
లనుగాను వీరిని నిర్దవలెను. అన్నివైపులను బ్రతిపక్షులుగా బైలు
వెడలు చున్న శత్రువు లెప్పుడో తనప్రాణముల కెగు తలఁపక మాన

రని యశఁడు ముందుగానే కనిపెట్టెను. అటువంటి వైపరీత్యమే సంభ
వించినయెడలఁ దాను బోధించెడి దిష్టుడు వరనూదరముతో విని,
యామోదించు చున్నవారిలో నధికసంఖ్యాకులు ఫారిసీలకు నిధేయు
లయి యాక్రొత్తవంథ విడిచి పూర్వపువారికే వెనుక మరలునుగనియు
నాతఁ డెఱుఁగును. రాతినేలను . మొలచిన బీజాంకురముల వలెనే
చిరకాలాచారముచే చట్టుపడియున్న వారి హృదయక్షేత్రములయం
దంకురించిన నూతనధర్మబీజములును నించుక కష్టము నెచ్చినప్పుడు
సంతతబోధామృతధారావర్షము తేనిపక్షమున నల్పకాలములోనే
రూపు మాయునని యాతని యెన్నిక. అందుచేత నాతఁడు తనసిద్ధాం
తములు మొలకలోనే నశింపక తలయెత్తి వృద్ధిచొంది లోకమున
హ్యాపించి భావికాలమునం దనంతఫలములను గలిగించునట్లు చేయుట
కయి, యెన్ని యంతరాయములు వచ్చినను నెట్టికష్టములు ప్రాపించి
నను చలింపక యచలములవలె నిలువఁగలఁగునట్లుగా ధైర్యము చెప్పి
కొందఱినై నను దిద్ది తీర్చనలె నని నిశ్చయము చేసికొనెను. ఈ యుద్దే
శముతోనే యశఁడు తనశిష్యబృందములోనుండి దృఢచిత్తులుగాఁ గనఁ
బడినవారిని పన్నిరువుఱ నేటికొని యాంతరంగికులఁగా సంగీకరించి
వారిని సదా తన సన్నిధియం దుంచుకొనెను. జనుల విషయమునఁ
దాను నడవవలసినకృత్యమును మఱుక వారికి సామాన్యముగాఁ జేయ
వలసిన మేలు నతఁ డణుమాత్రమును మానక యుపదేశాదుఁగ మూల
మునఁ జేయుచుండినను, తన యనంతరమునఁ గూడ దా నారంభించిన
మహాకార్యమును సాగించుట కయి యీ యాప్తశిష్యుల స్వర్ణతము
లనుగాఁ జేయుట కయి యధికశ్రద్ధ వహించి మఱింత పాటుపడఁ
జొచ్చెను. తన జీవితకాలములోనే దేశము మీఁదఁ బోయి ప్రసం
గములు చేసి స్వతంత్రముగా మతవ్యాపనము చేయ నారంభింపఁ

గుళలులనుగా వారిని జేయవలె నన్న యభిలాషతో జీసస్ వారితోఁ
దా నొంటిగా నున్నప్పుడును వారికి తన సిద్ధాంతములను వేమాఱు
బోధించి మనస్సున నాటించు చుండెను. మఱియుఁ గొన్ని సమయము
లయం దతఁడు వారి సరణ్యములోనికిఁ గోనిపోయి సర్వానుష్యము
లయిన యేకాంతస్థలములయందును వారికి సావకాశముగాఁ బోధింపఁ
జూచెను. అట్టి సమయములయందు దతఁడు శిష్యులను తన చుట్టును
గూరుచుండఁ బెట్టుకొని యొక్క-ధర్మప్రవచనమును గూర్చి మాత్రమే
కాక లోకములో వారికి గలుగఁబోవు కష్టములను గూర్చియు కష్ట
కాలములయందు ధైర్యముతో వారు వర్తింపవలసిన మార్గములను
గూర్చియు వారి కనేకవిధముల బోధించి యుండును. ముందుగా నన్య
స్థలములలో నారంభింపక స్వగ్రామములకును పల్లెలకును మాత్రము
పోయి న్నజనమున కీశ్వరరాజ్యము సమీపించిన దని బోధింపవలసిన
దనియు, పరులకంటె వారధికాదరముతో వినుదు రనియు, పూర్వ
ప్రవక్తలు చెప్పియున్నట్లుగా దేశము బాగుపడవలసిన సమయ
మొసన్న మయిన దని ఘోషింపవలసిన దనియు, వారి కతఁడు
ప్రభుకర్తవ్యము నుపదేశించి, మతవ్యాపనమును స్వధర్మముగాఁ
జేకొనక వృత్తిగాఁ గైకొని దానిని ధనాకర్షణమార్గముగాఁ జేసికొన్న
పక్షమున నచిరకాలములోనే మతము హేయస్థితికి రాక మాన దని
యెఱిగివాఁ డగునందున ఖండితముగా వారి కతఁడు ప్రయోగా
ములలో స్వాదరిపోషణార్థముయి వస్తుసంగ్రహణము చేయవల దనియు,
నితరులకుఁ జేసిన సాయమున కయి వారివలన నేమియుఁ బొరితోషి
కముగా నంగీకరింపఁ గూడదనియు, బుద్ధులు చెప్పెను. ధనాపేక్ష
లేక వారు తా నుపదేశించినట్లు కేవల పారమార్థికబుద్ధితోనే ధర్మ
ప్రకటనము చేయనా రయిరేని, జనులే వారి నాదరించి స్వగృహ

ములకుఁ గొనిపోయి యన్న పానాదులు సమకూర్చి యాదరింపక మాన రనియు, నందుచే వారు శిష్టములపాలు కావలసిన యావశ్యక ముండ దనియు, అతఁ డెఱుఁగును; కేవలపరార్థపరాయణులు గాక ధనాశా వరులయి స్వార్థపరత్వము నించుక మాన నారంభించిన యుత్తర క్షణముననే. సత్ప్రవచనాగ్రేసరు లగుటచే వారికిఁ గలిగిన బల మంతయు నొక్క-చోటిగా నడుగంటు ననియు సతఁ డెఱుఁగును. వారి కతఁ డుపదేశించిన యితర సాక్షవాక్యములు కొన్ని యూరీతిగా నుండెను.

ఎక్కడకుఁ బోయినను మీ రనువర్తనము గలవారు గాను శాంతిసంపన్నులు గాను నుండవలెను. ధర్మబోధ చేయునప్పుడు జనులు విన్నపక్షమున బోధింపవలెను; విననొల్లని పక్షమున నక్కడి నుండి తొలగి వేతొకచోటికిఁ బోవలెను. బోధింపవలసిన దొక్కటే మీధర్మము కాని దాని ఫలము మీశక్తిలోనిది కాదు. జను లవి నయులయి మీరుపదేశించెడి హితబోధ వినక పెడచెవిని బెట్టిన పక్షమున వారే యీశ్వరున కుత్తరవాదులయి యాఫలము ననుభ వింపవలసినవా రగుదురు. పుణ్యపాపఫలముల నొసఁగవలసినవాఁ డొక్క యీశ్వరుఁడే. ఈశ్వరాధికారమును పైనివేసికొనుట మనుష్యునకు తగదు. విననిపొరికి సహితము మేలునే కోరి వారకి నమ్మబ్బి నుడ యింపఁ జేయుట కయి యీశ్వరుని ప్రార్థింపవలయునే కాని యవిధే యుల నెప్పుడును మనస్సులో సహితము ద్వేషింపను దూషింపను రాదు.

ఇట్లువరికిని నే కీమను జేయక యెవ్వరివిషయమునను పరుష వాక్యము నోటరానీయక యెవ్వరికిని మనస్సులోను చెడుగుకోరక, ముందిమా్టలనలనను శుద్ధవర్తనము వలనను వరులను సిగ్గు పఱిచి

వారిని కోపోద్రేకము నుండియు దుష్టత్వము నుండియు మరొక వలసిన దని నియమించి జీసస్సు తన శిష్యులను క్రూరకర్మ లయిన దుష్టులకు ధర్మబోధ చేయు బంప నిశ్చయించుకొనెను. దీనిని బట్టి యాతనికి సత్యబలము నందాను ధర్మబలము నందును నెంత దృఢవిశ్వాసముండెనో విస్పష్ట మగును. జనులను లోబఱుచుకొని ధర్మమార్గము నకుఁ ద్రిప్పుటలో బోధనాశతమున కంటె స్వీయసదనుష్ఠానరూపకోప దేశమునం దధికశక్తి కల దని యాతని నమ్మకము. శిష్యు లెంత జాగరూకులుగా నున్నను కష్టములు రాక మాన వని యెఱిగినవాఁడయి నుతియు నాతఁడు వారి కిట్టి వాక్యములను గొన్నిటిని బోధించెను.

మిమ్ము తోడేళ్ళ లోనికి గొఱ్ఱెలను వలెఁ బంపుచున్నాను. మీరు మేకపిల్లలంత సాధువులుగా నుండుటయే కాక సర్పములంత జాగరూకులుగా కూడ నుండవలెను. సాధ్య మయినంత వఱ కపాయమునుతప్పించుకొని దూరముగాతొలఁగుచు, మీయొద్దనున్న యోగ్యతను గొప్పపఱుచుకొనుటచే నెప్పుడును మీయొడల పరుల కనూయ పెరుగకుండునట్లు చేయవలెను. మీరెంత జాగరూకు లయి మెలఁగుచున్నను దేశాచారములకు విరోధముగా ధర్మబోధ చేయుచు డుటనుబట్టి కొన్ని సమయములయందు మీరు ఒహమిషలమీఁద ధర్మస్థానముల కీడ్చుకొని పోఁబడి నిరోధము నొందవచ్చును. అటువంటి సమయముల యందు స్వరక్షణార్థముగా దండవిధాయకునివద్ద మీరేమి చెప్పుకోవలయునో దానిని మీకీశ్వరుఁడే యప్పుడు బోధించును. మీ సాధువాదములవలన మనసు కరగనివాఁడయి కఠినచిత్తముతో న్యాయాధికారి మిమ్ము విడిచిపెట్టక దండింపఁ దలకొన్నప్పుడు మీకాతఁడు చేయఁగలిగిన దేమిఁడును? మీకేదేమి చేయఁ

గలిగిన గొప్పశుపకృతియంతయు మిమ్మువధింనుటకంటె నెక్కువగా నుండనేరదు. అశేడు మీదేహములకు భంగము కలిగింపఁ గలిగినను మీయాత్మలను తాఁకలేడు; మీకుఁ బరలోకమునఁ గలంగనున్న నిత్యానందమునకు భంగము కలిగింపఁలేడు. శరీరమునకు మాత్రము హాని కలుగఁ జేయఁగలిగినదానినిగూర్చి మీరు భయపడఁ బోకుడు; నిత్యమయిన యాత్మకు హాని కలిగించెడుదానినిగూర్చి భయపడుదు.

అత్తుకు హానిచేసెడి దనఁగా ధర్మపరిత్యాగ మని యాతని భావము. వారు మరణమున కంటెను ధర్మభీతిత్వమున కెక్కుడు భయపడవలెనని యీబోధనయొక్క పరమార్థము. ఇట్లు దిటపుగఱపి మఱియు, —

“మీరు బైలుదేటి పోయి నేను మీకు చీకటిగడియలలో బోధించినదానిని పగటిపూట వెలుతురులో బహిరంగముగా బోధింపుడు. రహస్యస్థలములలో నానోటినుండి వినిన దానిని మీరింటినడి కప్పలమీఁదనుండి ఘోషింపుడు. మనుష్యుల యధికారమునకు భయ పడఁబోకుడు. అల్పములైన పిచ్చుకల రక్షించెడి యీశ్వరుడు మీకు మార్గదర్శకుఁడును గాకపోడు. తమ దోషములనుజూపి ఖండించెడు నుజనులతో దుష్టజనులు కలహింతురు గనుక మీకాపదలును వచ్చును. మీకప్పుడును సత్యమే పోరాటమును పురికొల్పెడు ఖడ్గముగా నుండవలెను. తనకుఁ బ్రియ మయిన సర్వమును తుదకు ప్రాణమును దానినిమిత్తమయి విడిచిపెట్ట నిష్టపడినంగాని మీలో నెవ్వఁడును మీరిప్పుడు పంపఁబడనున్న దేవదాత్యమున కర్హుఁడుకాఁజాలడు. అల్పప్రయోజనము నిమిత్తమయి యిట్టిపరిత్యాగములను మీరు చేయఁబోవుచుండలేదని దృఢముగా నమ్ముడు. నాశుభవార్త నంగీకరింపఁట కేహ్మదయమునైనను మీరు ప్రబోధింపఁ గలిగినయెడల,

ఆహ్వాదయము తనకుఁ బ్రేమపదముగా నన్ను బ్రతిగ్రహించుటయే. నన్నుఁ బ్రతిగ్రహించుటయే నన్నుఁ బంపిన యాయీశ్వరుని బ్రతిగ్రహించుట. మనుష్యులలో శాంతియు ననురాగమును వృద్ధిపొందించుట కయి మీరేది చేయఁగలిగినను, ఆచేసినది దప్పిగొన్నవారి కొకగిన్నెడు మంచిని శీఘ్రము మాత్రమే యైనను, దానిబహుమానము రాక యుండదు.

అని యిటువంటి ప్రోత్సాహ వాక్కులు పెక్కులు పలికెను. ఇట్లు పలుమాఱుబోధించి దృఢచిత్తులను జేసి కొంతకాలము జరిగిన పిమ్మట నతఁడు తనశిష్యులను స్వతంత్రముగా ధర్మబోధ చేయుట కయి పంపి శోధింప నిశ్చయించుకొని, తనవలెనే ధర్మబోధయు రోగ నివారణమును జేయుటకయి స్వాతంత్ర్యమిచ్చి యిద్దరిద్దఱిని బయటఁ బంపఁజొచ్చెను.

ఇట్లైంతబోధించినను శిష్యు లెంతనిర్మలహృదయములై నను వారిలోవారి కీర్ష్యయు మనస్తాపమును బొత్తిగా కలుగకపోలేదు. ఈశిష్యబృందములో జీసస్సునకుఁ గొందఁ అధికాపులుగా నుండిరి. వీటరును, జెబిడీకొడుకు లయిన జేమ్సును జానును వారిలో ముఖ్యులు. ఈకడపటివారిరువురును సత్యత్పాహముచు చిత్తోద్వేగమును గలవారు. వారి యుత్సాహవ్యగ్రతను బట్టి జీసస్సు వారిని పిడుగుబిడ్డలని పిలుచుచుండెను. ఆయిద్దఱిలోను జానునకు జీసస్సు వద్ద చన పెక్కువ యైనట్లు కనుపట్టుచున్నది. జీసస్సు ఫారిసీలతో వివాద వదు నప్పుడు వీటర్, జేమ్సు, జాను; అనుమువ్వురితోనే కార్యాలోచనము చేయుచుండెను. ఈశిష్యు లొందొరులను సహోదరు లనియు, జీసస్సును ప్రభు వనియు పిలుచుచుండిరి. వీటర్ జీసస్సునకు పరమాత్ముఁ డగుటచే పైకి శిష్యులకెల్ల నతఁడు నాయకత్వము వహించియుండెను.

పీటర్ ఋజుపర్తనమును సశ్యశీలతయు వేగిరపాటును గలవాడు. ఆతడు తన సందేహములను, ఇష్టానిష్టములను, కోవములను, ఏమియు మఱుఁగు పలువక సర్వమును నిష్కలముగా జీసస్కునకుఁ దెలుపుచుండును. జీసస్ ప్రాణనియం దాదరమును విశ్వాసమును గల వాఁడయి నిత్రభావముతోనే యాతనిని చీవాట్లు పెట్టుచుండును. జీసస్ సభిషిక్తునిగా మొట్టమొదట నంగీకరించినవా డతడే. ఆతని భక్తి కానందించి జీసస్ సొకనాఁ డాతనితో స్వర్గరాజ్యముయొక్క తాళములు నీకరగతము లగునని వలికెనట. ఇట్లొక శిష్యునియెడల పక్షపాతమును జూపినందునకయి తక్కినవారి మనస్సులలో అనూయ కలుగ నారంభించెను. జీసస్ పుష్పడప్పుడు వారినుందఱి మాం దీశ్వర రాజ్యములో వా రందఱును దన కుభయపార్శ్వములయందును సింహా సనములమీఁదఁ గూరుచుందు రని యుత్సాహవాక్యములను బలుకు చుండెను. అమాయకు లయిన యాముగ్ధు లామాటల కక్షరార్థమునే గ్రహించి మనుష్యపుత్రుని యెడమవైపునను కుడివైపునను సత్యాసన్ను లయి కూరుచుండువారు తమలో నెవ్వ రని వివాదపడఁ జొచ్చిరి. జెబిడిపుత్రు లయిన జేమును జానును తా మా రెండుస్థానము లను పొందనెంచి తమ తల్లియైన సలోమీచేత నాయగ్రస్థానము లను తన కొడుకుల కనుగ్రహింప నడిగించిరి. అడిగినదానికి స్పష్టముగా నుత్తరము చెప్పక జీసస్, 'తమ్ము ఘనపఱుచుకొను వారు నీచపదమునకుఁ బంపఁబడుదురు. ఈశ్వరరాజ్యము దీనులును సత్రములు నైనవారిచేఁ బొందఁబడును' అని సామాన్యవాక్యములతో సమాధానము చెప్పెను. దీనినిబట్టి తక్కినశిష్యుల కా యిరివురియెడలను గొంతయనూయ కలిగెను.

పూర్వోక్తరీతిని శిష్యులను ధర్మప్రవచనార్థము చేకూరు

మీఁదఁ బంప నారంభించుటకుఁ గొంతకాలముముందే కేవర్నాము నగరసమీపమున నున్నయొకకొండమీఁద జీసస్సొక యుత్తమోపన్యాసమును జేసెను. అట్టిచువఱోపదేశమునుగూర్చి యిందుఁగొంత ప్రశంసింపకుండుట యుచితముకాదు.

శిష్యులుమొదలుకొని సర్వజనులను మెస్సయా వచ్చి భూలోక రాజ్యమును స్థాపించి యూదులను తదధిపులనుగాఁ జేయు నని నమ్మి యుండి రనియు, మెస్సయానుగాఁ బరిగణించి ప్రజలు గుంపులు గూడి జీసస్ వెంటఁ దిరుగ నారంభించినది మొదలతఁడు పై న్యమును గూర్చుకొని యెప్పుడు యుద్ధ మారంభించునా యని యెల్లవారు నెదురు చూచు చుండి రనియు, ఈపక్షకే గొంత తెలుపఁబడి యుండెను గదా. ఈశ్వరరాజ్యము సమీపించుచున్నదని పలుచూఱు పలుకు చుండుటయేకాని యీశ్వరరాజ్య మెట్టిదో యీనఱ కెన్నఁడును జీసస్ స్పష్టముగా వివరించినవాఁడు కాఁడు. తానే మెస్సయానని మనస్సులో నతఁ డెంత దృఢముగా నమ్మి యుండినను పై కట్లు చెప్పకపోవుటచేత, ప్రతిపక్షులైన ఫారిసీలు జీసస్ మెస్సయా కాఁ డనియు మోసగాఁ డనియు నెల్లయెడలను ఘోష మిడుచుండిరి. జీసస్సునందు భక్తివిశ్వాసములు గలశిష్యు లతఁడు తాను మెస్సయా నని లోకమునకు శీఘ్రముగాఁ బ్రకటించి లోకమును లోబఱుచుకొని ఫారిసీలమాట లసత్యములు చేయవలయునని యత్యుత్సుకులై యభిలషించుచుండిరి. మెస్సయానని ప్రకటించి ఫారిసీలనో రడఁపవలసినదని మిత్రు లాతనిని నిర్బంధపఱుపఁ జొచ్చిరి. జీస స్సిప్పు డేదోవిధమున వారి మనోరథమును దీర్చి యందఱిని సమాధానపఱుపవలెను. అట్లు చేయనిపక్షమున వారందఱు నాశాభంగ మొంది యొక్కసారిగా విముఖులై యాతనిని విడిచి తొలగి పోవుదురు. జీసస్ తాను

మెస్సయా నని చెప్పుకోకయే జనులు గ్రహించునట్లు చేయవలె ననియు మనస్సులలో శాంతియుఁ గారుణ్యమును పూర్ణముగాఁ గలిగి నంగాని యీశ్వరరాజ్యము రానేరదని బోధించి మెల్లమెల్లఁగా జనులమనస్సులనుండి మెస్సయానుం దారోపిత మైన యుద్ధచింతను బాటఁదొలవలయుననియుఁ దలఁచి యుండినను, ఫారసీఁగు శత్రువులై తన్నుఁ గూర్చి నానావిధముల దురారోపణములు ప్రకటించు చున్నందు నను మిత్రులు వేగిరపడు చున్నందునను తాఁదలఁచుకొన్నంతకాలము వేచియుండుట కవకాశము లేనివాఁడై తోడనే తన మిత్రులకును శిష్యులకును వారిచిత్తములలో నెలకొని యున్న యిహలోకరాజ్యా పేక్షను విడిచిపెట్టుఁడని తెలియఁజెప్పవలసినవాఁ డయ్యెను. ఈశ్వర రాజ్య మన్నమాటకు వారు చేసికొనుచుండిన యర్థమునకును తా నిప్పుడు విప్పి చెప్పఁబోయెడి యర్థమునకును గలతారతమ్యమును జను లొక్కసారిగా గ్రహించి తనయుత్తమసిద్ధాంతము సంగీకరింపఁ గలుగుదురా, ఈనూతనసిద్ధాంతప్రకటనమువలన వారి కానతికుఁ దన యెడలఁ గల గౌరవానురాగము లాకస్మికముగా ద్వేషతిరస్కారము లుగా మారినయెడలఁ దాను పూనిన యీశ్వరకార్యమునకు విఘాతము కలుగకుండునా, మెస్సయాపని యుద్ధము చేయుట కాదని చెప్పి నప్పుడు వారు తన్ను రణభీషువునుగా భావించి తొలఁగ కుండురా. అనుచింత లిప్పుడు మనస్సును పరిపరిలాగుల బాధింపఁగా నతఁడు రాత్రి నిద్ర వట్టక కేసర్నామువట్టణమును విడిచి యాచేరువ నున్న యొక పర్వతముమీఁదికిఁ బోయి యొంటిగా నీళ్ళరుని ప్రార్థించి మనోబలమును శాంతియుఁ బొందినవాఁడై యాకొండమీఁదనే నిద్ర పోయెను. తెల్లవాటి యతఁడు లేచునప్పటికే శిష్యు లాతఁ డున్నస్థలమును గనిపెట్టి మూఁతలుగా నాపర్వతపార్శ్వమును జేరి యుండిరి.

నాటి ప్రాతఃకాలమున నతఁడు ప్రప్రథమముగా జేసినపనిని
 యీశ్వరరాజ్యప్రకటనము చేయుటకై శిష్యసమూహముతోనుండి
 వండ్రెండుగురను దేవకార్యదూతలనుగా పరిగ్రహించుట. శిష్యు
 సంగ్రహకార్యము ముగియఁగానే యతఁడు కూసుముండి యేవో
 ప్రసంగ మారంభింపఁబోవుటగా నిమిలితనేత్రుడై తనకాల
 ముండెను. అతఁడేమి చెప్పినో వినవలె నన్న కతూహలముతో నెల్ల
 వారును నాతనిముఖముమీఁద దృష్టిపఱపి వీను లొగ్గి యేకాగ్రచిత్తు
 లయి నిశ్శబ్దముగా నుండిరి. అంతట నతఁడు మూసినకన్నులు తెఱచి
 తలయెత్తి శిష్యులనంకఁ జూచి నహజమధురగంభీరస్వరముతో—
 “దీనమనస్సులు గలవారు ధన్యులు; స్వర్గరాజ్యము వారిది. దుఃఖార్తు
 లగువారు ధన్యులు; వారు సమాశ్వాసింపఁబడుదురు. నమ్రులగు
 వారు ధన్యులు; వారు భూస్వామ్యమును బొందుదురు. పుణ్యముకొఱ
 కాఁగలిగిదప్పులు గొన్నవారు ధన్యులు; వారు తృప్తిపఱుపఁబడుదురు.
 కరుణాశువు లగువారు ధన్యులు; వారు కరుణింపఁబడుదురు. శుద్ధ
 హృదయము గలవారు ధన్యులు; వారీశ్వరునిదర్శింతురు. మనశ్శాంతి
 చేయువారు ధన్యులు; వారీశ్వరతనూజు లనఁబడుదురు. ధర్మము
 నిమిత్తము బాధపడువారు ధన్యులు; స్వర్గరాజ్యము వారిది.”—అని
 బోధింప నుపక్రమించెను. ఉపన్యాసారంభమునఁ జేయఁబడిన యీ
 యుపదేశాష్టకముయొక్క భావము నచ్చటివా రప్పుడు చక్కఁగా
 గ్రహింపఁగలిగిరో లేకపోయిరో కాని యాయమూల్యవాఙ్మరత్నము
 లనుబట్టి జేనచ్చు మనస్సుతో నైహికరాజ్య నంపచ్చింత లేదనియు నతని
 నాయకత్వ మంగీకరించినవారు భూలోకవై భవాపేక్ష వదలుకోవలసిన
 దనియు, స్పృహముగాఁ దెలిసికొని యుందురు. దుఃఖము, ఆకలి,
 దైశ్యము, బాధలు, మొదలగు శ్రావ్యములు కానిమాట లిహలోక

నంపదల కాశించుచున్న యనేకుల కారంభదశలోనే యాశాభంగమును గలిగించి యుండును అయినను జీవస్సయొక్క వాగ్మాధుర్యమును బట్టియు సుపర్యాసమునందలి విషయగౌరవమును బట్టియు మనస్సు చెదరనీకుక యెల్లవారును దానిని కడనటకును పరమాదరముతో కినిరి. అపూర్వ మైన యీ ధర్మోపర్యాసశేషమును సమగ్రముగా నిండఁగ జూరఁగవలయునునొచ్చును.

“నా సిమిత్తమై జనులు మిమ్ము దూషించినప్పుడును బాధించినప్పుడును మీమీఁద నన్యాయముగా పర్వనిధ దురారోపణములను జేసినప్పుడును మీరు ధన్యు లగుదురు. పరలోకమున గలుగు ఫలమధిక మయినది. కాబట్టి మీరు మోచించి యపరిమితానందము నొందుదు. మీకుఁ బూర్వమును దుండిన ప్రవక్తలనువా రీవిధముననే బాధ పెట్టిరి.

మీకు భూమికి లవణ నుయినవారు. లవణమే తీనసారమును బోగొట్టుకొన్న పక్షమున, ఇంక దానికి దేనితో చవి కలిగింపఁబడును? అది అప్పటినుండి పాతవేరుబడి మనుష్యుల కాశ్చక్రింద త్రొక్కఁబడుటకే కాని మఱి యెందునకును బఁకిరాని దగును.

మీకు ప్రపంచమునకు వెలుగయినవారు. పర్వతముమీఁదఁ గట్టఁబడిన పురము మఱుఁగువడి యుండనేరదు. మనుష్యులు దీపమును వెలిగించి దీనస్తంభముమీఁదఁ జెట్టెదులే కాని కుంచము క్రిందఁ జెట్టెను. అది యింట నున్నవారి కందఱికిని వెలుతురు నిచ్చును. జనులు మీ సత్కార్యములను జూచి పరలోకపితయొక్క మహిమను బ్రశంసింపఁ గలుగుటకుఁ దగిల్లుగా వాగియుండు మీ వెలుతురు ప్రకాశింపనిండు.

ధర్మశాసనమును గాని ప్రపక్తలను గాని నేను జెప్పుచున్నాతి నని తలఁచుకొనుడు. నేను నడిపించుట కయి వచ్చినప్పుడు గాని నాశనము చేయుట కయి రాలేదు. భూమియు నాకాశమును గతించు వఱకును ధర్మశాసనము నుండి అవ లేత మయినను పూర్ణ మగు నెఱి వేర్వఱడిక యేవిధమునను గతించ దని నేను మీకు సిశ్చయముగాఁ జెప్పుచున్నాను. కాఁబట్టి యీనూత్నము లయిన యాజ్ఞలలో నెవ్వఁ డొక్క దాని నతిక్రమించి లోకమున కట్లు బోధించునో వాఁడు పర లోకరాజ్యమునం దధమాధముఁ డని చెప్పబడును; ఎవ్వఁడు వానిని తా నాచరించి ప్రవచనము చేయునో వాఁడు పరలోకరాజ్యమున ఘనుఁ డనఁబడును. మీ నీతివర్తనము లేఖకులయొక్కయు ఫాదిసీల యొక్కయు నీతివర్తనమును మించిన దయినం గాని మీ రెప్పుడును స్వర్గరాజ్యమునఁ బ్రవేశింపఁ బోరని మీకు నేను జెప్పుచున్నాను.

నీవు హత్య చేయరాదు; ఎవ్వఁడు హత్యచేయునో వాఁడు విచారణోపద్రవమును (దండనమును) బొందును. అని పూర్వకాలపు వారిచేఁ జెప్పఁబడినట్లు మీరు విసియున్నారు. ఎవ్వఁడు నిష్కారణ ముగాఁ దన సోదరునియెడ కోపము చూపునో వాఁడు న్యాయవిచా రణోపద్రవమును బొందు ననియు, ఎవ్వఁడు తన సహోదరుని 'నీచుఁడా' యని పలుకునో వాఁడు విచారణోపద్రవమును బొందు ననియు, 'బుద్ధిహీనుఁడా' యని యెవ్వఁ డనునో వాఁడు సరాకాగ్ని భయమును బొందుననియు నేను మీకుఁ జెప్పుచున్నాను. కాఁబట్టి నీ వ్రవహారమును గాని బలిహితమునకుఁ బోయి యున్నప్పుడు నీసోద రుని యెడ నీవేదో యపరాధి పయినట్లు నీకక్కడ నీస్మరణకు వచ్చినను నీయువహారమును బలిహితమువద్దనే దిగవిడిచి తిన్నఁగాఁ బోయి యుట్ల యొడట నీసోదరుని సమాధాన నెఱిచి పిమ్మట పచ్చి నీయువహారమును

నమస్కృతులు. నీవాళనితో దారిలో నుండగానే శీఘ్రముగా నీప్రతిపక్షు' తో సమాధానపడుము. లేకపోయినయెడల నీప్రతిపక్షుడెప్పుడయినను నిన్ను న్యాయాధికారి కప్పగించును; నీవు చెటవారలో త్రోయబడుచువు. కిడబటి కాసుకట్టువలకును నివలదుండి యేమార్గమునను వెడలిరావని నితో నేను సత్యమును జెప్పుచున్నాను.

‘నీవు వ్యభిచారము చేయరాదు’ అని పూర్వకాలపువానిచేత, జెప్పబడినట్లు మీరు విసయున్నారు. కామునితో నెవ్వరొకస్త్రీ వంకర జూచునో వారెవరికే యామెతో మానసిక వ్యభిచారము చేసినవారెడని నేను మీకు జెప్పుచున్నాను. కాబట్టి నీ కుడికన్ను నీ కపరాధముయినపక్షమున దానిని పెరికివేసి నీయొద్దనుండి పార వేయుము. ఎందున కన, నీశరీరమంతయు నరకాగ్నిలో వేయబడక నీయవయవములలో నొకటి నశించుట నీకు లాభకరము. నీకుడిచేయి నీ కపరాధ యయిన పక్షమున, దానిని ఖండించివేసి నీయొద్దనుండి పారవేయుము. ఎందున కన, నీశరీర మంతయు నరకాగ్నిలో వేయబడుట కంటె నీయవయవములలో నొక్కటి నశించుట నీకు లాభకరము.

తనభార్యను విడిచిపెట్టువారెట్లను పవాహబంధ విమోచన పత్రము నీయ్యవలెను’ అని జెప్పబడి యున్నది. జారత్వకారణమున, దక్క, దసభార్య నెవ్వడు పరిత్యజించునో వారెవరికే వ్యభిచరించు నట్లు చేసినవారెడగు ననియు, అట్లు పరిత్యజింపబడిన దానిని వివాహ మాదువారు వ్యభిచారము చేసినవారెడగు ననియు నేను మీకు జెప్పుచున్నాను.

మఱియు ‘నీప్రమాణములు చేయక, నీప్రమాణముల నీశ్వరుని కడ జెల్లింపవలెను’ అని పూర్వకాలపువానిచేత, జెప్పబడినట్లు

మీరు వినియున్నారు. “మీరెప్పుడును ప్రమాణములే చేయుదు. ఆకాశముతో డనఁ బోకు — అది దేవుని సింహాసనము; భూమితో డనఁబోకు — అది యాతనిపాదపీఠము; జెఱుసలేముతో డనఁబోకు — అది మహారాజపట్టణము; నీశిరస్సుతో డని యొట్టుబెట్టుకోకు — నీ వొక్క వెండ్రుకను నల్లగాఁ గాని తెల్లగాఁ గాని చేయ లేవు. నీభాషణము అయిన దాను, కానిదికాదు. అయి యుండనిమ్ము. వీని కంటె నధిక మయినదంతయు చెడుగునుండి వచ్చిన దగును.” అని నేను మీకుఁ జెప్పుచున్నాను.

‘కంటికి కన్ను పంటికి పల్లు’ అని చెప్పబడినట్లు మీరు విని యున్నారు. దౌష్ట్యమున కెదు రొడ్డక, ఎవ్వరయినను నీ కుడిచెంప మీఁదఁ గొట్టినయెడల, రెండవచెంపనుగూడ నాతనివంక త్రిప్పుము. ఏమనుష్యుఁ డైనను వ్యాజ్యచూడి నీచొక్కాను తీసికొన్నయెడల, నీపయిబట్టకూడ వానినే దీసికొననిమ్ము. ఎవ్వఁ డయినను నిన్నరక్త్రోసు దూరము నడువ బలవంతపెట్టినయెడల, క్రోసుదూరము నీ వాతనితో నడుపుము. నిన్ను వేఁడుకొనువాని కిమ్ము; నీవద్ద బదు లదుగఁ గోరు వానినుండి తొలఁగి పోకు” అని నేను మీకుఁ జెప్పుచున్నాను.

‘నీవు నీపొరుగు వానియెడ ప్రేమచూపవలెను; నీశత్రువును ద్వేషింపవలెను’ అని చెప్పఁబడఁగా మీరు వినియున్నారు. “మీ శత్రువులయెడలఁ బ్రేమ చూపుదు; మిమ్ము శపించువారి నాశీర్వాదింపుదు; మిమ్ము ద్వేషించువారికి మేలు చేయుదు; మి మ్మనూ యతో ననాదరించి బాధించువారినిమిత్రము ప్రార్థింపుదు. అండు వలన మీరు పరలోకమునం దున్నమీశంధ్రికి కుమారు లగుదురు. ఎట్లన, ఆయన, తననూర్యుని చెడ్డవారిమీదను మంచివారిమీఁదనే ఉదయించు (ప్రకాశించు) నట్లు చేయుచున్నాడు; భార్గికులకును

అధార్మికులకును వర్షమును బంపు చున్నాడు. మీమీద ప్రేమ గలవారిపైని మీరు ప్రేమ చూపినయెడల, మీకు ఫల మేమి? ఆలాగున నుంకరులు సహితము చేయుచుండ లేదా? మీసోదరులకు మాత్రము మీ రభివాదము చేసెదపక్షమున, ఇతరులకంటె మీ రెక్కువ చేయుచున్న దేమున్నది? ఆలాగున నుంకరులుసహితము చేయరా? కాబట్టి స్వర్గమునం దున్నమీతండ్రి పరిపూర్ణుడయి యున్నట్లుగానే మీరును పరిపూర్ణులు కండు.

మనష్యులచే చూడఁబడునిమిత్తమయి వారిముందు నీవు దానము చేయకుండ జాగ్రత్తమము. లేకపోయినయెడల, పరలోకమునం దున్ననీతండ్రియొక్క బహుమానమును నీవు పొందవు కాబట్టి సభాగృహములలోను వీధులలోను మనష్యుల మెప్పున కయి వేషధారులు చేయనట్లుగా, దానము చేయునప్పుడు నీవు నీముందు చాటుకోబోకు. వారికి వారిఫలము కలదని నేను నిశ్చయముగాఁ జెప్పుచున్నాను. నీవు దానము చేయునప్పుడు నీకుడిచేయి చేయ దానిని నీయెడమచేతికిఁ దెలియసికు. నీదానములు రహస్యముగా జరుగనిమ్ము. రహస్యమునఁ జూచెడు తండ్రియే బహిరంగముగా నీకు బహుమానము చేయును.

నీవు ప్రార్థన చేయునప్పుడు వేషధారులవలెఁ జేయఁబోకు. వీలయన, మనష్యులచే చూడఁబడునిమిత్తమయి వారు సభామందిరములలోను వీధులమూలలలోను నిలుచుండి ప్రార్థన చేయ సభిలక్షింతురు. వారికి వారిఫలము కలుగునని నేను మీతో నిశ్చయముగాఁ జెప్పుచున్నాను. నీవు ప్రార్థించునప్పుడు గదిలోనికిఁ బోయి తలుపువేసికొన్నతరువాత నంతరంగమున నున్న తండ్రిని ప్రార్థింపుము. రహస్యమునఁ జూచెడు నీతండ్రి నీకు బహిరంగముగా బహుమానము

చేయును. నీవు ప్రార్థన చేయునప్పుడు ప్రతిమూర్ఖులవలె నిరర్థకములైన వునరుక్తములను వాడబోకు. ఏలయున, అధికముగా మాటాడుటవలననే తమ మొఱియాలకింపబడు నని వారు భావింతురు. కాబట్టి మీరు వారివలె నుండబోకుడు. మీకేమి కావలసియున్నవో మీరడుగకముందే మీతండ్రి యెఱుఁగును. కాబట్టి మీరీవిధమునఁ బ్రార్థింపుడు — మాతండ్రీ! నీనామము పవిత్రీకరింపఁబడునుగాక! నీరాజ్యము వచ్చునుగాక! పరలోకమునందు నలెనే భూలోకమునందును నీయిచ్చయే నెఱఁడునుగాక! నేడు మాకు మా దినాహారము ననుగ్రహింపుము. మాబుణ్ణులను మేము మన్నించునట్లే నీవు మాబుణ్ణములను మన్నింపుము. మమ్మింద్రియవికారములొ, బడనీయక పాపములనుండి విమోచనము చేయుము. ఏలయున, రాజ్యమున, బలమున, మహిమయు నిరంతరమును నీవి. తథాస్తు!—మనుష్యుల వ్యతిక్రమములను మీరు తమింపినపక్షమున, మీపరలోకపితకూడ మీన్యతిక్రమములను తమించును. మనుష్యుల వ్యతిక్రమములను మీరు తమింపనిపక్షమున, మీతండ్రియు మీ వ్యతిక్రమములను తమింపకుండును.

అంతేకాక మీరు పవాసములు చేయునప్పుడు వేషధారులవలె మీరు దీనముఖముల పెట్టుకొకుడు. ఏలయున, తాము పవాసము చేయుచున్నట్టు మనుష్యులకు కనఁబడుటకయి వారు తమముఖములను వికృతముగాఁ జేసికొందురు. వారికి వారిఫలము కలదని నేను మీకు నిశ్చయముగాఁ జెప్పుచున్నాను. నీవో, యుపవాసము చేయునప్పుడు పవాసము చేయుచున్నట్టు మనుష్యులకఁగాక యంతరంగమున నున్ననీతండ్రికిచూత్ర మగవడునట్లుగా శిరస్సంస్కారము చేసికొని ముఖప్రక్షాళనము చేసికొమ్ము. రహస్యమునఁ జూచెడు నీతండ్రి

నీకు బహిరంగముగా ఫలవానము చేయును. కీటకములును త్రుప్పును భ్రష్టము చేయునట్టియు దొంగలు కన్నము వేసి దొంగిలునట్టియు భూమిమీఁద మీసంపదలను గూడఁబెట్టక, కీటకములుగాని త్రుప్పుగాని నాశము చేయనట్టియు చోరులు కన్నము వేసి యపహరింప నట్టియు పరలోకమునందు మీసంపదలను మీకొఱకు నిలువచేసి కొనుఁడు. మీవిత్త మెక్కడనుండునో మీచిత్తముకూడ నక్కడనే యుండును. నేత్రము శరీరమునకు జ్యోతి యగుటచేత, నీకన్ను తిన్నఁగా నున్నవక్షమున నీసర్వశరీరమును తేజోమయ మయి యుండును; నీకన్ను చెడినవక్షమున నీసర్వశరీరము నంధకారబంధుర మగును. అందుచేత నీలోపల నున్న వెలుతురే కలుష మైనవక్షమున, ఆయంధకార మెంత గాఢమై యుండును! ఏమనుష్యుఁడును ఇద్దఱు వ్రభువులను నేనింపలేడు. అతఁ డొకరిని ద్వేషించి యొకరిని ప్రేమించును; లేదా, యొకరి వాశ్రయించి మఱియొకరిని తిరస్కరించును. మీరు దేవునిని ధనలక్ష్మినికూడ కొలువలేరు. కాబట్టి మే మేమి తిందుము? మే మేమిత్రాగుదుము? అని మీజీవనమునుగూర్చి కాని, మే మేమిధరింతుము? అని మీదేహమునుగూర్చి కాని, ఆలోచింప వలదని నేను మీకు చెప్పుచున్నాను. ఆహారమునకంటె జీవనమును, వస్త్రములకంటె శరీరమును, గొప్పవికావా? గాలిలోనిపక్షులను చూడుఁడు; అవి విత్తనములు వేసి, కోసి, కొట్లలో నిలువ చేసికోవు. అయినను మీపరలోకవిత్త వాని కాహారము దయచేయుచున్నాఁడు. వానికంటె మీరు మిక్కిలి శ్రేష్ఠశరములుకారా? ఆలోచన చేసి మీలో నెవ్వరు తమపరిమాణమున కొక్కమూర చేర్చుగలకు? వస్త్రములకొఱకు మీరేల చింత చేసెదరు? పొలములలోనిగడ్డి పువ్వులను గూర్చి యవి యెల్లువర్ధిలుచున్నవో యాలోచింపుఁడు. అవి కష్టపడి,

నూలువడకవు. అయినను సొబోమా నంతటివాడు కహితము తన మహోన్నతదశలోను వానిలో నొక్కదానిని భోలిన వస్తుభాగము చేసికొనియుండఁ దని నేను మీకుఁ జెప్పుచున్నాను. కాబట్టి ఓభక్తి హీనులారా! నేడుండి రేవు పొయిలో వేయఁబడెడి పాలములోనిగడ్డికే యిటువంటి నూచ్చాదనమును బ్రసాదించియున్నప్పుడు, మీ కంత కంటె నధికముగా నాచ్చాదన మనుగ్రహింపఁదా? కాబట్టి మే మేమి తిందు మనికాని, యేమి త్రాగుదు మనికాని, వేనితో నాచ్చాదితుల మగుదు మనికాని, చింతింపఁబోకుఁడు; ఈ యన్ని వస్తువులను మీకుఁ గావలసిన వని మీపరలోకపిత యెఱుఁగును. మీరు మొట్ట మొదట నీశ్వరరాజ్యమును, ఆతనిపరిశుద్ధతను, వెదకుఁడు. ఈవస్తువున్నియు మీకు చేర్పఁబడును. కాబట్టి రేపటికొక కాలోచన చేయకుఁడు. రేపటిదినము తానే యావస్తువులకొక కాలోచన చేయును. ఆనాటి చింతయే యానాటికి చాలియుండును.

మీరు విమర్శింపఁబడ రని యెఱుఁగుకోకుడు. ఏమాయముతో మీరు విమర్శింతురో దానితోనే మీరును విమర్శింపఁబడుదురు. ఏకొలపాశ్రయముతో మీరు కొలుతురో మరల దానితోనే మీకు కొలువఁబడును. నీవు నీపొరుగువానికంటిలోనినలునును జూచుచు, నీనేత్రమునందే యున్న దూలమునుగూర్చి యేల యాలోచింపవు? నీకంటిలోనే దూల ముండఁగాఁ జూచుచు, 'నన్ను నీకంటిలోని నలు నును దీయని' వృద్ధుని నీసోదరునితో నీవెట్లనఁ గలవు? ఓచంచకుఁడా! మొట్టమొదట నీకంటిలోనుండి దూలమును తీసివేసికొమ్ము; అప్పుడు నీసోదరునికంటిలోనుండి నలకను దీసి వేయుటకు చక్కఁగా చూడఁ గలుగువు. పవిత్రమైనదానిని కుక్కలకు వేయకుఁడు; మీముశ్యము

అను వందులముందు వేయగఁడు — అవి వానిని తమకాశ్చక్రింద నలుగఁద్రొక్కి యెదురు తిరిగి మిమ్మే క్రమ్మును. అడుగుఁడు; మీకియ్యఁడును. వెనఁకుడు, మీకు కనఁబడును. తట్టుఁడు; మీకు తెఱవఁబడును. ఈకొడుకు రొట్టె వడిగినప్పుడు వానికి గాయులుచ్చు వాఁడు మీలో నేవుగుఱుఁడును? వాఁడు చేవ వడిగినప్పుడు వాని కతఁడు సామునిచ్చునా? మీబిడ్డలకు నుంచియీవు. నెట్టియ్యవలెనో పావు లయిన మీరే యెఱిగి యున్నప్పుడు, పరలోకమునం దున్న మీతఁడే తన్ను వేడినవానికి మంచివస్తువుల నింకను నెంత యధిక ముగా నిచ్చును? కాబట్టి మనుష్యులు మీకేరు చేయవలె నని మీరు కోరుదురో వానిలెల్లను వారి కాలాగుననే మీకును చేయుఁడు. ఇదియే ధర్మశాస్త్రమును ప్రవక్ష్యనచనమును.

మీరు తిన్నని దారిని లోపలఁ బ్రవేశింపుఁడు; వినాశమునకు గొనిపోయెడు ద్వారము విశాల మయినదియు దారి వెడల్పయినదియు కాబట్టి యాచూర్ణమున లోనికిఁ బోవువా రనేకు లుందురు. (నిశ్చయ) జీవమునకుఁ గొనిపోయెడి ద్వారము పగళ మయినదియు దారి యిటు కయినదియు కాబట్టి దానిని కనుఁగొనువారు కొందఱే యుందురు. అబద్ధప్రవక్తలను గూర్చి మీకు జాగ్రత్త పడుఁడు; గొట్టె (సాధు) వేషములతో మీవద్దకు వత్తురు కాని వారు లోపల సత్యశనాతురము లయిన తోడేఁగ్గు (కూరచిత్తులు). వారివలని ఫలము అను బట్టి మీకు వారిని తెలిసికొందురు. మనుష్యులు ముండ్రపొదల నుండి ద్రాక్షఫలములను గాని మేడిసండ్లను గాని సంగ్రహింతురా? అలాగుననే ప్రతిసద్బ్రహ్మమును సత్ఫలముల నిచ్చును; దుష్టవృత్తము దుష్ఫలముల నిచ్చును. ఒక మంచిచెట్టు చెడుఫలముల నియ్యనేరదు;

చేడు చెట్టును మంచిఫలముల నియ్యజాలను. మంచిఫలముల నియ్యని ప్రతివృక్షమును నఱకబడి నిప్పులో వేయబడును. కాబట్టి ఫలము వలన మీరు వాని నెఱుఁగుదురు.

పరలోకమునం దున్న నాతండ్రియొక్క చిత్రానుసారముగా నాచరించువాడే కాని నన్నుఁ గూర్చి 'ప్రభువా! ప్రభువా!' అని పలుకువాఁ డెల్లను స్వర్గరాజ్యములోఁ బ్రవేశింపఁడు. 'ప్రభువా! ప్రభువా! మీ పేరిట మే మనాగతమును నూదించి యుండలేదా? మీ పేరిట మేము దయ్యములను పెడలఁ ద్రోలలేదా?' అని యా దినముల నాతో ననేకులు పలుకుదురు. 'మిత్రు నే నెన్నడు నెఱుఁ గను; నీతిమూలి వర్తించిన మీరు నాయొద్దనుండి తొలఁగుఁడు' అని వారితో నే నప్పు డందును. కాబట్టి యీ నావాక్యములను విని తదను గుణముగా నెవ్వఁ డాచరించునో యటువంటివాని నెల్లను దన యింటిని తాతిమీఁదఁ గట్టుకొన్న బుద్ధిమంతునితోఁ బోల్చెదను. వర్షము కురియును; వరిదలు వచ్చును; గాలి వీచి యాయింటిమీఁద గొట్టును; తాతిబండమీఁద పునాది వేయబడినందున, ఆయిల్లు కూలదు. ఈనా వాక్యములను విని వానిప్రకారముగా నడవనివాఁ డెల్లను దనయింటి నినుకపైఁ గట్టుకొన్న బుద్ధిహీనునితో సరిపోల్పబడును. వాన దిగును; వరిదలు వచ్చును; గాలి వీచి యాయింటిమీఁద కొట్టును; అది పడి పోవును; దానిపాటు మిక్కిలి గొప్పదగును."

పేయి యుపన్యాసమునం దీశ్వరరాజ్య మున్న వచనమునకుఁ దన యభిప్రాయమేమో జేసెన తన శిష్యబృందమునకు మనస్సు నొవ్వ కుండ ముదిఱుటలతో శ్రమశ్రమముగా విప్పి చెప్పివేసెను. అతఁ

డిల్లు నేర్పుతోఁ బలుకక యీశ్వరరాజ్యవిషయమున నా రెనురు
 చూచుచుండిన దంతయు ససాధ్యమైన పనికిమాలిన యెన్నిక యని
 యొక్కసారిగాఁ జెప్పివేసినయెడల వారిమనస్సులకు నొప్పి కలుగుటయే
 కాక పలువురకు కోపము సహితము వచ్చియుండును. అట్లుచేయక
 యతఁడు శాంతివచనములతోఁ దా నుద్దేశించి యున్న యుత్తమ
 ధర్మములను బోధించి వారిమనస్సులలోనున్న భ్రమను తొలగించఁగా,
 తామావటకు పలకరించుచున్న ప్రాపంచిక వైభవసరిక్షణము సరర్థక
 మయిన దని వారిమనస్సులకు పొడకట్టెను. పయి యుపన్యాసమునం
 దతఁడు బోధించిన ధర్మములలో నొకటి రెంటికీఁ గొందఱు విపరీతాభి
 ప్రాయములను జేయుదురు. కుడిచెంపను గొట్టినవారి కెడమచెంపఁ
 ద్రప్పవలసిన దని యతఁడు చెప్పినదానికిఁ బరులు పెట్టెను బాధను
 శాంతితో సహించి తన కవకారము చేసినవారికిని బ్రత్యపకారము
 తలఁపవల దని బోధించుటయే కాని నిజముగా నెడమచెంప త్రిప్పవలె
 నని తాత్పర్యము కాదు. ఇట్లు దృష్టాంతపూర్వకముగాఁ జెప్పిన యీ
 యర్థమునే యతఁడు శత్రువులపయిని సహితము ప్రేమ చూపవలసిన
 దనియు చెడుగు చేసినవారికిని మేలు చేయవలసిన దనియు స్పష్టము
 గానే ముందుగాఁ జెలిపెను. భూలోకధనమును 'జీర్వక' పరలోక
 సంపదలను గూడఁబెట్టఁ బ్రయత్నింపుఁ దని జీసస్ బోధించినదాని
 తాత్పర్యము యీనభంగురము లైన యిహలోకవస్తువుల సంపాదనమున
 కంటె సత్యమైన నీతి ధనార్జనము ముఖ్యముగాఁ జేయవలసిన దనుటయే
 కాని యశేనవసనాదులను గూర్చి ప్రయత్న మి చేయఁగూడదని కాదు.
 ఎల్లప్పుడును నన్న వస్త్రములను గూర్చియే చింతించుచున్నచోఁ బర
 మార్థచింతి యడుగంటు నన్న యుద్దేశముతో నతఁడు తేపటినగూర్చిన
 చింతి మానఁ దన బోధించెనే కాని యంతికంటె మేలుకాదు. ఆపయు

వాక్యములలోనే యతఁడు సత్తుల కాహారము ప్రసాదించెడి యీశ్వరుఁడు మనుష్యునిఁ గాపాడకుండునా యనియు గడ్డిపూలకు విచిత్రవర్ణములు దయచేసిన దయాళుఁడు మనుష్యులకుఁ గట్ట నియ్యకుండునా యనియుఁ దెలిపి, అన్నవస్త్రాదులను గూర్చిన చింతయే సదా పూనక యీశ్వరుని మీఁద భారమువేసి శుద్ధవర్తనము నిమిత్తమయి పాటుపడుచున్నచో విశేష ప్రయాస మక్కఱలేకయే భగవదనుగ్రహమువలన నన్నపానాదులు లభించునని సత్కార్యాచరణమునకుఁ బురికొల్పెను.

ఏడవ ప్రకరణము

(స్నాతకక్షేత్ర) జానయొక్క సందేశము, జేమాసలేముయాత్ర.

జేమాసలేముయాత్రను గావించునట్లు జేసిన యొక్క మిత్రులకు సహితము “అభిషిక్తుడు (సెప్పయా)” అను పదమునకును “ఈశ్వర రాజ్యము” అను పదమునకును అతడు ద్వేషించుకొన్న యర్థము తెలియదు. అట్టిస్థితిలో దూరమున నున్న (స్నాతకక్షేత్ర) జానన కెట్లు తెలియవచ్చును? ఇతరజనులవలెనే యతడును మెస్సయీ దేశము నుండి రోమనులను వెడలఁగొట్టి, స్వదేశస్థులను లోకమునకు ప్రభువులనుగాఁ జేయునని సమ్మియుండెను. జేస సుట్టి యైహికరాజ్యచింత లేనివాఁడయి పరమమయిన యొక యుత్తమకృత్యమును గూర్చి యాలోచించుచుండెను. రోమనులుపోయి యూదులు దేశమునకు ప్రభువులయినను ప్రజలప్పటికంటె సధికనుఖము సనుభవించువారు కాఁజాలరనియు, న్యాయదయాదాక్షిణ్యముల నెఱిగి యభ్యసించు పఱకును లోకము మంచిదశకు రానేరదనియు, ఎఱిగినవాఁడయి జేసన్ జనులలో శాంతియు నీతియు ప్రీతియు నెలకొల్పు సాధనము చూచుచుండెను. అతఁడు ద్వేషించిన మహాకార్య మల్పకాలములో నెఱవేఱునది కాదు. అతఁడు మహాకార్య పర్యాయములోనుండఁగా నక్కడ గొంతకాలమునుండి కారాబద్ధుఁడయియున్న జాన్ తా నాశతో నెదురుచూచుచుండిన యర్హకృత్యమును నిర్వహింపక జేసన్ వృథా కాలక్షేపము చేయుచున్నాఁడని నందేహముది తత్తటపడసాగెను. జాన్చేయు బోధవలన దేశక్షోభము సంభవించునని భయపడి ప్రభుత్వమువా కాతనిని బోధింపనీయక పట్టి తేచ్చి యాతని నాటునెలల

నుండి మృతసముద్రతీరముం దుండిన మాణిగోనగరమునందలి చెఱ
సాలలో నుంచియుండిరికాని యారంభదశలో నాతనిని మిత్రులతో
మాటాడనిచ్చుటయేకాక శిష్యులకు సందేశములను సహితము పంప
నిచ్చుచుండిరి. చెఱసాలలోఁ బెట్టుబడినతరువాత నాతనికి దినములు
గడచినకొలదిని మెస్సయా పనిమీఁది తహతహ హెచ్చఁ జొచ్చెను.
మెస్సయా యేమోచేయునని యెదురు చూచుచుండఁగా నెలలుకడచి
నను, ఆతఁడు చేసినవనియేమియుఁ గానరా లేదు. ఇట్లుండ కడకుజీసస్
కొండమీఁదఁ జేసిన ధర్మోపన్యాసవృత్తాంత మాతని చెవినిబడెను.
ఏమిచేయునున్నను జేయుటకు సంసిద్ధమయి యున్న భక్తకోటితోఁ
గూడియుండియు రాజులయి యున్న యన్యదేశస్థులను దేశమునుండి
తొలఁగఁదోలు ప్రయత్నమును గూర్చినమాట యొక్కటియైనను
ఆయుపన్యాసములో లేకపోవుటయేకాక పయిపెచ్చు శత్రువుల
వముని బ్రేమచూపవలె నన్నయుపదేశము కనఁబడుటచేత నాతని
మనస్సున కది తృప్తికరముగా నుండలేదు. అందుచేత నాతనిడెందములో
జీసస్ మెస్సయాయగునో కాఁదోయని సందేహమునహితము కలిగెను.
కాఁబట్టి యతఁడు తనమహస్వంతుష్టికయి తనమిత్రులను కొందఱను జీసస్
కడ కంపి 'ప్రతీక్షింపఁబడినవాడవు (మెస్సయావు) నీవా? లేక మేము
వేతొకనికొఱకు చూడవలెనా?" అని యడుగ నియమించెను.
ఆదూతలువచ్చి చూచునప్పటికి జీసస్ పూర్వప్రకారముగానే రోగ
ములు కుదుర్చుచు ధర్మోపదేశములు చేయుచునుండెను. వారాతనిని
సందర్శించి తమగురుఁ డడుగ నియమించినప్రశ్నలను రహస్యముగా
నడుగక యండఱిలోను బహిరంగముగా నడిగిరి. జీసస్సున కప్పుడేమి
చెప్పుటకును పాలుపోలేదు. నేక మెస్సయానని చెప్పినవక్షమున,
తాను గొంతకాలములో నేనలను గూర్చికొనిపోయి పోరాడ నుద్దేశించు

కొని యున్నట్టు జానునకు దుర్భ్రము కలుగును. నేను మెస్సయాను కానని చెప్పినపక్షమున, అది తానునమ్మినదానికి విరుద్ధ మగుటయే కాక దానివలన శిష్యులకెల్లను నుత్సాహవిశ్వాసములు చెడిపోవును. కాబట్టి యతః దాలోచించి యోడనే యేదోప్రత్యుత్తరము చెప్పక తీరదు కనుక సమయోచితబుద్ధి కలవాఁ డయి “మీరుమరలబోయి యిక్కడ నాశిష్యమధ్యమున మీరునావిషయమును విన్నదానిని కన్న దానిని జానుతోఁ జెప్పుఁడు. నాపయిని గోపము నహింపనివాఁడు ధన్యుఁడని కూడ మీరాతనితోడఁ జెప్పుఁడు.” అని యుత్తరమిచ్చెను. ‘నేను మెస్సయా నగుదునో కానో నేనుజేయుచున్న కార్యములవలననే మీరు తేటపడియుండవచ్చును. అట్లు తేటపడియుండనిపక్షమున నేను మెస్సయానని చెప్పుకొనుటవలనఁ బ్రయోజనమేమి?’ అని యాతఁ డిచ్చిన యుత్తరమునకు తాత్పర్యమయినట్టు కనఁబడుచున్నది. ఈమాటలవలన వేగిరపడ వలదని జానునకు హిశము చెప్పుటయు నాతనియుద్దేశమయి యుండును. అంతట నావదేశహారు లాతనిని విడిచి వెడలిపోయిరి. ఈసందేశము మరల జానున కందినదో లేదో, అందినయెడల నాతఁ డెట్లునుకొనియెనో యేమియుఁ జెలియదు.

అటుతరువాత నశ్యల్పకాలములోనే జాన్ చెఱసాలలోఁ కంపఁబడినని దేశమునందంతటను సంక్షోభము వుట్టెను. జీసస్ చే నావలకు ధర్మబోధ నిమిత్తమయి పంపఁబడిన పండ్రెండుగురు శిష్యులును మరల వచ్చి యింతలో తమగురువు సమ్ముఖమునఁ జేరిరి. హీరాడ్ చిరకాలమునుండి జాను నంతయు నొందింపవలెనని యుద్దేశించుకొని యుండెను గాని యట్లు చేసినపక్షమున తమ ప్రవక్తను జంపినందున కయి జనులు తిరుగబడి యేమి యువద్రవము చేయుదురో యని జంకుచుండెను. అతనిని సంహరింప కుండిన పక్షమున

నాతని కాజ్ఞానవస్తులయి లెక్కకెక్కడునున్న యశని యనుచు
 లెప్పుడైన నాకస్మికముగా రాజప్రవోహము లయి రోనునలపై ధ్వజ
 మెత్తి మహోన్నాదముచేసి దేవతల కాశ-క్షక క్రూరకృష్ణములు
 చేయవచ్చు ననియు భయపడుచుండెను. ఆశు డెట్లు చేయటకును
 తోచక సందేహాడోలాయునున మానసుడయి యన్న కాలములోనే
 యొక్క శరణి ప్రేరణచేత దాను జేయ శక్తిండుచున్న కార్య
 మాను జేయవలసిననాఁడయ్యెను. హీరాద్ తన సహోదరుడు
 జీనించి యుండఁగానే యశని భార్యయై హిరోడియాను వివాహము
 చేసికొనెను అతఁడు చేసినకార్య మకార్య మనియు ధర్మవిరుద్ధ
 మనియు జూచు తన ధర్మోపన్యాస సమయములయందు నిశ్చంకముగా
 బలుకుచుండెను. హీరాదావార్తను విని మనసులో మగఁబ్బియుండెను
 గాని వెంటనే మగతీర్పుకొనుటకు శక్తింబి సమయముకొఱకు ప్రతి
 క్షిండుచుండెను. హిరోడియాకు ప్రథమధర్మగలన నొకకూతు
 గుండెను. ఆచిన్నది యొకనాఁడొకయశ్వన కయమునందు హీరాడు
 నకు మెప్పు పుట్టునట్లు అశ్వంశ మనోహరముగా సృష్టికౌశలము
 చూపెను. త్రాగి త్రుట్టి వేమక ననుభవించుచున్న యతఁడామె
 స్పృశ్యమున కానందపరఁగుడయి యామెను జేక దీసి స్లాఘించి
 యామె మనోరథ మేమి తెల్పినను దీర్చెదనని పలికెను. అతఁడని
 యావఱకే శల్లిచేత బోధతురాలయి యుండినందున, స్నాతకుడైన
 జానయొక్క శరస్సును నలుకించి తెప్పించి తనకు బహుమానము
 చేయవలసిన దని వేడుకొనెను. తాను జేసినబాపను తీసివేయలేక
 హీరాడ్ వెంటనే పోయి జానయొక్క తల నఱికి తేవలసినదని తన
 భృత్యుల కాజ్ఞాపించి తనాజ్ఞానుసారముగా వారు ఖండించి తెచ్చిన
 శిర స్పాచిన్నదాని కర్పించి తన వాగ్దానము చెల్లించుకొనెను. కొండ

టీదారుణకర్మము ఫారిసీల ప్రేరణమువలన జరపబడిన దని భావించును. తనకువలెనే జానునకును గర్భశత్రువులుగా నున్న ఫారిసీ లాతని బ్రాణములు గొనఁ దలచి యున్నారని జీసస్ చిరకాలము క్రిందటనే యెఱిఁగి యుండెను. వారిద్వేషాన్నికి రెండవబలి కావలసినవాడు తాననియు నతఁ డొకవేళ భావించి యుండును. జీసస్కు జనులలోఁ గొంతజలకుఁ బేగువడి యుండినను జా నంత చుర్రసిద్ధుఁ డయి యంత జనానుగ్రహముఁడుగా నుండలేను. అయినను ఫారిసీయమాత్ర మాతని సపాదుకఁగుఁ దై నశత్రుఁ డని భావించి యీవఱకే యతనిమీఁద నొక కన్ను వైచి యుండిరి. జీసస్ మరణమునకు భయపడలేదుగాని తాను పూనిన కార్యభారమును నిర్వహించుటకు ముందు ఫారిసీల తోపాన్నికి బలి యగుట కిష్టము లేనివాఁడుగా మాత్ర ముండెను. లోకముయొక్క మేలునిమిత్తము తనప్రాణమును భారపోయుటకు సంసిద్ధుఁ డయి యున్నను వ్యర్థముగా పోగొట్టుకొన నొల్లకుండెను. వారికిఁ దానొప్పగింపఁ దలఁచుకొన్న మహాకార్యమును శిష్యులైనను నిర్వహింపఁగల స్థితిలో నున్నారని యతని మనస్సునకు నిశ్చయము కలిగిన పక్షమున, శత్రువుల యెదుటఁబడి యేమి యైనను గాని మృని ముఖానుఖిని పోరాడ సాహసించి యుండును. నిర్వహణార్థ మయి యీశ్వరుఁడు తనమీఁదఁ బెట్టినాఁ డని యతఁడు దృఢముగా నమ్మియుండిన కార్యభారమును తాను నిర్వహింపక తాను జేయవలసిన కార్య మెంతో యుండఁగా నడుమ నపాయము తటస్థించి నప్పుడు తప్పించుకో గల యుపాయ ముండియు నుపేక్షచేసిన యెడల తానీశ్వరద్రోహము చేసినవాఁ డగునని యతఁ డనుకొనెను. కాబట్టి యతఁడు తన యాప్తశిష్యులు పన్నిద్దఱతోను నిరపాయమైన తావునకు తొలఁగిపో నిశ్చయించుకొనెను. అంతేకాక జను లనేకు

లిప్పుడతనిని మెస్సయా యని తలఁచుచుండిరి. మెస్సయా విషయమున తమకుఁ గలిగియుండిన యభిప్రాయమునుబట్టి జాను మరణమువలన దురాగ్రహావేశపరపకు లయియున్న జనులు ప్రభుత్వమువారిపై తిరుగఁబడి యుద్ధనన్నద్ధు లయి తమ్ము నడుపు మని యాతని నిర్బంధపఱుపవచ్చును. అందుచేత నతఁడీకోపోద్రేక మడఁగువఱకును వారి కంటఁ బడక దూరముగా తొలఁగి యుండుట మంచి దని భావించియు తన్నానవాలు పట్టలేని విదేశమునకుఁ బోవ నిశ్చయించుకొని యుండవచ్చును. అందుచేత నతఁడు శిష్యులను వెంటఁగొని పడవయెక్కి సరస్త్రిరనమీపమునుండి పోయి యొక యెడారిఁ జేరెను. అయినను జనులు పడవ నడుచు జాడను కనిపెట్టి వ్యాధిగ్రస్తులను తమవెంటఁ దీసికొని తీరము పొడుగునను నడుచుచు రోగులను స్వస్థులను జేయ వేడుచు జీసస్సు వెంటఁబడఁజొచ్చిరి. అందుచేత నెడారి సహిత మల్పకాలములోనేమూఁకలచేత నిండిపోయెను. అప్పు డతఁడు వారియొత్తుడినుండి తప్పించుకొనుట కయి యొక నూతనమార్గమున వేటొకవంకకుఁ బోవఁదలఁచుకొని వెనుకకు మరలి కాపర్నాము గ్రామనమీపమునకుఁ బోవలసినవాఁ డయ్యెను. అతనిని వెంబడించువారిలో దారి పొడుగునను జాడలు తీసి తెలుపుచుండుట కయి జెహూసలేము నుండి ఫారిసీలచేఁ బంపఁబడిన వేఁగులవారు సహితము కొందఱుండిరి. జాను మరణమువలన జీసస్ భయపడియుండె ననియు, తా మతనిని కొన్ని ప్రశ్న లడిగినప్పుడు భయభావమును నూచించెడి యుత్తరము లాతని నోటినుండి వెలువడఁగానే భీరు వని కనిపెట్టి శిష్యు లాతని యెడలఁ దమకుఁ గల తొంటి భక్తివిశ్వాసములను గోలుపోవుదు రనియు, అతఁడు పిఱికివాఁ డని తెలుపడఁగానే జనులు సహిత మాతనిని తిస్కారభావముతోఁ జూతురు గాన ప్రజల కాతనియెడల గలగౌరవ

మును చెడగొట్టట కిదే ముంచినమకు మునియు, నొరు భావించి యుందురు. ఈధ్రమతో వా రాతనిఁ జేయవోయి “ని శిష్యులు చేతులు కడుగుకొనకుండ భోజనము చేయు సంకెటి పాపకార్యమున కొడిగట్టుచుండఁగా నీవేల చూచి సహించుచున్నావు?” అని యవి సయసూచకము లయిన గిర్వోక్తులతో నడిగిరి. చేతులు కడుగుకొన కుండ భుజించుట పాప మని భావించి యూదులు భోజనమునకు ముందు ముడికనీటిలో నయిన చేతులు ముందుచుండుదురు; జీసస్కును శిష్యులును శుచిత్వము కొఱకు మాత్రమే శుద్ధిముత్యముతో హస్త ప్రక్షాళనము చేయుచుందురు. జీసస్కు వారు తిన్న పరాభగన కలు చుట కయి విరోధు లగు ఫారిసీల ప్రేరణమువేత నచ్చించా రని యెఱిఁగించఁ దయు లేశమాత్రమును జరిగవలెక చా నుకఁ దిరిగి వారిని రూక్షవిక్షణములతోఁ జూచుచు ధీభావముతో, “మీ రాచారదాసు లయి యేల యీశ్వరాజ్ఞోల్లంఘనము చేసెదరు? వార్ధ కము చేతి బలహీను లయినప్పుడు తింయును తిల్లికంఠమును పోషించ వలసిన దని ధర్మశాస్త్రము విధించుచున్నది. ఆచారము నాధారము చేసికొని కృశిఘ్నుఁ డయిన నుత్తురవేతి తింభనఁజేయుచున్నామున ‘నిశ్చ రార్హు’ మన్నమాట యసపించి, ఆచార్యపురుషు లైన మీరు శైశ వము నుండియు తిన్న పెంచి పెద్దవానిని జీసస్ జరిగిననకులను వృద్ధ దశలో పోషింపవలసిన యక్కట ధర్మవిరుద్ధముగా కన్న కుమారుని కర్తవ్యము నుండి విముక్తుల జేయుచున్నారు. ఓవంచనలారా! మీ పుష్కలతతో నన్ను పొగడుచున్నారే గాని మీ హృదయములు నా కెంతో దూరముగా నున్న వని యీశ్వరుఁడు మీపక్షయమున పలు కఁదా? భోజనమునకు ముందు చేతులు కడుగుకొనకపోవుట యేమో ముష్కర్త మని మీ రనుచున్నారు. అం దేమియు దుష్కర్తము

లేదని నే ననుచున్నాను. తన సొత్తును గూర్చి యీశ్వరార్పిత మని కొడుకునోట పలికించి వాడు వృద్ధు లయిన మాతాపితలకు తిండిపెట్టక పస్తుపడ విడిచిపెట్టి నిర్దోష మని మీరంగీకరించుట మహాఘోర దుష్కృత్యము.” అని పలికెను.

ఈమాటలు ఫారీసీలయల్లములలో బల్లెమువలె నాటుకొని వారిని మఱింత కుపితులనుగాఁ జేసెను. అంతేకాని వా రుద్దేశించి నట్లుగా జీసస్కు పిఱికివంద యని జను లనుకొనునట్లు చేయుట కయి యెంతమాత్రమును సమర్థములు కాకపోయెను. ఈ వాక్యములను విన్న శిష్యులు కొందఱు మీమాటలు ఫారీసీలను మఱింత యాగ్రహ వ్యగ్రులనుగాఁ జేయలేదా” యని యడుగఁగా “అయినను చింత లేదు. వా రంధులకు నాయకు లయి నడుపు మహాంధులు; వారల్ప కాలములోనే గోతిలో పడుట యనివార్యము.” అని చెప్పి యూర కుండెను. జీస స్సెంతమాత్రమును భయపడనివాఁ డయినను, దురా గ్రహాగ్రస్తు లయియున్న ఫారీసీలు నమయము వేచి తన ప్రాణములు గొనవలె నన్న దీక్షతో గూఢముగాఁ దన్ను వెంబడింపవచ్చునని యెఱిఁ గినవాఁ డయి కొంతకాలము వారు కనుగొనలేని వివిక్తస్థలములకుఁ బోవుట మంచి దని తలఁచి, యక్కడనుండి యతఁడు పైరు సీడన్ తీరములకుఁ బోయెను.

పైరు సీడన్ పురములు ఫినిసియా దేశములోని ముఖ్య పట్టణములు. ఆకాలమునందు ఫినిసియా దేశస్థులు మిక్కిలి ధనసంపన్నులను వృద్ధిగాములును నయి యుండిరి. . వారు వ్యాపారముల యందు తెలివిగలవారయి యత్యంతసమర్థులై యుండిరి. వారు కొంత వఱకు విగ్రహారాధకులు. విగ్రహారాధకుల నెల్ల సామాన్యముగా ద్వేషించునట్లే యూదులు పైరుపురవాసులను సీడన్ పురవాసులను

ద్వేషించుచును నా నాగ్నాభివృద్ధి బాధనాది భయపడుచుండిరి. ఆ దేశములను స్వేచ్ఛభూములను గాన మేధుని కర్మబంధమున ఫారిసీలు మొదలైన ఛాందసు లా దేశములు త్రొక్కియెడల తా మపవిత్రుల మగుదుమని భావించి యుండుదుగిడుచుండిరి. అయినను మతోన్మాదులు కాని యూదు లనేకులు వానివ్యాధిర్భూతుల పురస్కరించుకొని పోయి యా పెట్టణములలోని వానినివృద్ధులను నివసించుచుండిరి. జీనస్వీ దేశమును జేరి తిన్న నురక్షితులగా భావించుకొనను; అది స్వాధికారములోఁ జేరినదికాదు కాబట్టి తన్నుఁ బట్టుకొనుట కయి హీరాడక్కడకు భటులను బంపలేదు; ఆ దేశమునం దడుగుపెట్టుటయే పాపమని భావించువా రగుటచేత ఫారిసీలు తన్ను వెన్నాడుటకు సాహసింపజాలరు; స్థిరనినాస మేర్పడుచుకొని యున్న యూదులు పలువురక్కడ నుండియుండుటచేత వారిలో కొందఱు తనయెడల మిత్రభావమును కనబఱుప వచ్చును. ఈ హేతువులచేత శత్రుబాధలనుండి తాత్కాలిక విముక్తి నొందుట కది మంచిస్థలమని జీన స్కక్కడ కొంతకాలముండెను గాని యెంతకాలముండెనో నిశ్చయముగా తెలియదు. కాని కొన్నివారము లశఁ డక్కడనుండె ననుటకు సందేహములేదు. స్వదేశమును పరిత్యజించి పరదేశమును శరణ్యముగాఁ జేకొనియుండుట జీనస్సన కప్పుడు గొప్ప శోధనసమయముగా నుండి యుండవచ్చును. అతనికిని శిష్యులకును దక్క తక్కినవారి కందఱికిని శత్రువులచే నతఁడు పూర్ణముగా వరాజితుఁ డయి పలాయితుఁ డయ్యెననితోచియుండ వచ్చును. కాని యతఁడుమాత్ర మెప్పుడును ధైర్యమును విడువలేదు. భగవంతుఁ డభిషిక్తునిగా నియమించి తన కప్పగించినాఁ డని యతఁడు త్రికరణశుద్ధిగా నమ్మియుండిన మహాకార్యమీశ్వరకృపవలన కడపట సంపూర్ణవిజయము నొందక మాన దని

యతః డెంతదృఢనిశ్చయము గల నాడయి యుండినను, పరమ కర్తవ్యముయి తనపాలఁ బడిన యీ ఘనకార్యము నీబాధలలోను ప్రతిబంధములలోను తా నెట్లు నిర్విఘ్నముగా నిర్వహింపఁ గలుగుదునా యన్న చింతమాత్ర మాతని మనస్సును సదా బాధించుచుండెను. ఫారిసీలు తమ యుపాయములును కృషియు సంపూర్ణముగా నఫలము లయ్యెననియు జీసస్సు తన పన్నిద్దఱు శిష్యులతోను మరల తమకు మొగము చూపుటకు సాహసింపఁ డనియు తలఁచి తాము కృతార్థుల మయినట్లు గర్వపడుచుండిరి.

ఈ సరదేశావాసము జీసస్సున కనేకవిధముల లాభకరమయ్యెను. మొదటిది భౌతిక కర్తవ్యమునుగూర్చి చక్కఁగా నాలోచించుకొనుటకు కావలసినంత యవకాశము కలిగెను. రెండవది శిష్యులకు సర్వధర్మములందును సనుపదేశములు చేసి వారిని నునిశ్చితదృఢచిత్తులను గావించుటకయి తగిన తీసుణములు తటస్థించెను. మూడవది కయ్యమునకుఁ గాలుద్రవ్యము వివాదైక శీలతతో మాటిమాటికి మీఁదిమీఁదికి వచ్చుచుండెడి యవినయపరు లయిన ఫారిసీలవలనను సమయానమయములను విచారింపక రోగులను స్వస్థపరుపవలసినదని దీనముగా వేడుచు కాళ్ళు వ్రేళ్ళు పట్టుకొని విరామము లేక పయని బడుచుండెడి మూఁకలవలనను తొందరలు లేకపోవుటచేత నాతనికి సంతత మనశ్శాంతి కలిగెను. సదా డెంతనుండి యుపదేశార్థములను శ్రద్ధాభువు లయి కర్ణరసాయనముగా వినుచుండుటచేత నూతనభక్తి బలోత్సాహములు కలవా రయి శిష్యులు తననాయకునియెడల తొంటికంటెను సహస్రగుణాధిక మైన ప్రేమను విశ్వాసమును గలవా రైరి. జీసస్సుయొక్క వాసగృహమునకు సమీపమునఁ గాపుర మున్నయొక ఫిసీసియా దేశ ప్రాంతికొంతకాలమునుండి మతిచాంచల్యము నొందియుండిన యొక

మాతను దుండెను. తల్లి కాకొనూరిత యశ్వంత ప్రేమాప్సరసాలు. ఆకాలమునందు చిత్తచాంచల్యము వైన రోగములచేత బాధపడు వారిని దయ్యములుపట్టినవా రని భావించుచుండెడినారు. తన యింటికి దావుననే కాపురమున్న యాంధ్రదేశస్థుడు గాలిలీదేశస్థునక్తయని తల్లి యేలాగునో తెలిసికొనెను ఎఱిగించగా దేశస్థుడు లే పోయినను జీససుకీర్తి యాంధ్రకే ఫినిసియావారి మాంధ్రదేశస్థులలో నహితులు వ్యాపించెను. యూదులు ఫినిసియా దేశస్థులకు విద్యుదాగ్రతన హీనముగాఁ జూచుచు వారియెడల దయాకాక్షిణ్యములు లేనిచా రయి యుందురని యామె యెఱుఁగును. అయినను తాను పోయి వేమకొన్న పక్షమున నతఁడు తన ప్రార్థనను వృధాపరచుకొనెడిచియు, ఆశిసి యను గ్రహమువలన నేలాగునైనా దనకొనూరితను సుస్థఁజుచుకొనె గలుగుదు ననియు, ఆమె నమ్ముచుండెను. అందుచేత నొకనాఁ డశిసి శిష్యులను వెంటఁగొని యిల్లువెడలి కిథిలోనికి రాగానే తన్నునుగ్రహించి తన తనయను స్వస్థిత్తుకాలిని తే గావలయునని మొట్టవెచ్చుచు నాతనివెంటఁబడెను. అతఁ డామెమొఱును కనియు విన్నవి యట్లు ముందువంక నడవసాగెను ఆమె వెనుక మరొక దీక్షస్వరముతో బిగ్గరగా నఱచుచు వెంటనడవఁజొచ్చెను. శిష్యు లామెదీక్షలాపనూ లాలకించి ప్రభువు నుద్దేశించి “యామె మనవి కని పెంచి వేయుడు” అని పలికిరి. ఆనూటల కశిఁడు “నే నిశ్చయిలునఁగలనాని రక్షణముకొఱకుమాశ్రమే పంపఁబడలేదా? మెప్పుయా యూదులకొఱకే పంపఁబడినపక్షమున నేనీమె కెట్లు సాయము చేయఁగలను?” అని యుత్తరమిచ్చెను. దానికి శిష్యులు మాఱుకలకనందున, జీస స్సక్కడ నిలిచి యామె వచ్చి తన్ను కలిసికొనవఱకును వేచియుండెను. మొట్టమొదట జీస స్సామెమాటలు వినిపించుకొక ముందుకు సాగిపోవుట

శిష్యుల కామ యెడల జాలి కలుగజేసి వారితో నామో
తోడుపడవలసినదని పలికించుటకే గాని యామెప్రార్థనను నిరాశ
రించి పంపివేయవలె నన్న యుద్దేశముతో నెంతమాత్రమును
కాదు. మెస్సయా యొక్క యాదులరక్షణార్థమే పంపబడు నని
యాదు లందఱియభిప్రాయము నయి యున్నది. జీసస్యయొక్క శిష్యు
లనుసహిత మాయభిప్రాయము పూర్ణముగా విడిచి పోయినది కాదు.
ఒక్కయూదులలో మాత్రమేకాక నర్వజాతులవారిలోను సర్వదేశ
ములవారిలోను ఈశ్వరరాజ్యమును స్థాపించుట కయి మెస్సయా
పంపబడె నని జీసస్సు బోధించినప్పుడు శిష్యులలో నెవ్వరో “మెస్సయా
యాదులకొఱకే పంపబడె” నని పలికి యుండుటచేత వారినూటలు
వారి కొప్పగించుట కయి వారన్నదేశస్త్రికి సాయముచేయు నేడి
నప్పుడు జీసస్సు పయినూటలు పలికి యుండును.

ఇంతలో నామె సమీపించి పాదములమీదఁ బడి “ప్రభువా!
సాయము చేయుము” అని దీనముగా వేడుకొనెను. ‘సీయభీష్టసిద్ధి
యగునుగాక ! పొమ్ము’ అని యాతఁ డామెను పంపివేసెను. ఆమె
యింటికిఁ బోయి కొమారితో జరిగినవృత్తాంతము చెప్పునప్పటి
కాయువతి స్వస్థిత్తురా లయ్యెనట ! రోగిని చూడకమునుపే రోగ
శాంతి కలుగుట యెట్లు తటస్థ మయ్యెనో యూహింప శక్యము కాదు.
గాని చికిత్సకునిమాటయందు రోగికి సంపూర్ణనిశ్వాస మున్నచో నట్లు
జరుగుట యసాధ్యము కాదని యనుభవశాలులు చెప్పు చున్నారు.
దేవునిదృష్టియందు నర్వజనులును సమాను లనియు, ఈశ్వరాను
గ్రహమును బడయుటకు జాతిమత దేశభేదములు లేక యెల్లవారును
సమానముగానే పాత్రులనియు, అతఁడు పయిదృష్టాంతము వలన
శిష్యులమనస్సులలో దృఢముగా నాటుకొనునట్లు చేసెను. యూదులు

తాముమాత్రమే యీశ్వరునికి ప్రియ మయినబిడ్డల మనియు, ఇతర జాతులవా రందఱును భగవదనుగ్రహదూరు లయినపతితు లనియు, భావించు చుండిరి. జీస స్సట్టిదుర్భమ లెంతమాత్రమును లేనివాఁ డయి మానవజాతి యంతయు నీశ్వరసంతాన మనియు, జాతిదేశ వ్యత్యాసములు లేక యెల్ల వారును సోదరభావముతో నీశ్వరరాజ్య ములోఁ జేరి సుఖింపవలసినవా రనియు, అట్లు చేర్చి యీశ్వరరాజ్య మును భూమిమీఁద స్థాపించుటయే మెస్సయా యగుటవలనఁ దనపాలఁ బడిన వరమధర్మమనియు, భావించి యుండెను. ఈసత్యమును తన శిష్యులతోటియొక్క హృదయఫలకములందు శిలాక్షరములవలె నాటు కొనునట్లు చేయుట కయి యతఁ డనేకవిధముల పాటుపడెను.

ఔరు సీడన్ పట్టణప్రాంతములయం దీప్రకారముగా కొంత కాలము గడపినపిమ్మట జీసస్సు మరల కేపర్నామువంక స్వదేశము నకు మరలెను. అతఁడు గాలిలీదేశములో ప్రవేశింపఁగానే జనులు యథాపూర్వముగా సంతోషస్వాంతములతో సతనిచుట్టును మూగఁ జొచ్చిరికాని, ఫారసీలు జాగరూరు లయి యాతని జంపనైనను జంప వలెను లేదా యాతనినో నైనను నడఁపవలెనని తా మారంభ ములో పూనినపూనిక నిప్పుడుసహిత మెంతమాత్రమును విడిచినవారు కారు. వా రాతనిని వెంటనే తారసించి నీవు మెస్సయా వయినందుకుఁ గలయమానుష మైన నిదర్శనమును దేని నైనను జూపవలసిన దని పట్టుకొనిరి. తన వినాశనోపాయముగా వా రేదోవన్నుగడ పన్నుకొని వచ్చినారని తెలిసికొని జీసస్సు వారి కెంతమాత్రమును సందీయక “ఓ వంచకులారా ! మీమాటలతో నాకేమియు పని లేదు పొందు” అని యదలించుచు వారినుండి విముఖుఁ డయి శిష్యబృందముతోడ వెడలిపోయెను. జనులకు ధర్మోపదేశములు చేసి జనానురాగమును

బడయుచు పనిచేయుచుండఁగాఁ జూచి యాదుష్టులు తన్ను స్వదేశములో బ్రతుకనియ్యరనియు, ఇంతటితో గాలిలీదేశములో తనపని తుదముఁజైననియు, దృఢము చేసికొని యతఁడు స్వదేశమును విడిచి యీసారి యుత్తరాభిముఖుఁడయి వెడలి తూర్పున జార్జనునదీజన్మస్థానప్రాంతములవఱకును బోయెను. ఈలోపల నతఁడు తనభావికర్మమును నిశ్చయించుకొని దారిసాగి పోవునప్పు డొకచోట శిష్యులను దారిప్రక్కకు పిలిచి నిలిపి “నే నెవరని జనులు చెప్పుచున్నారు?” అని వారి నడిగెను. సమాధినుండి లేచి బ్రతికి వచ్చినస్నాతకుఁ డైనజానని కొండఱును, పునర్జీవితకుఁ డైనయొకపూర్వప్రవక్తయని కొండఱును, చెప్పుకొనుచున్నారని వారు బదులు చెప్పిరి. అతఁడు తెప్పవల్పక వారిమొగములవంకఁ జూచుచు “నే నెవరని మీరు తలఁచుచున్నారు?” అని యడిగెను. వారిలో చేపలవాఁ డైనసీమన్ “నీవు దేవునిచే బంపఁబడిన మెస్సయావు” అని యనుమానింపక తత్క్షణమే యుత్తరము చెప్పెను. ఆయుత్తరమువలన జీసస్సు మనస్సున కపరిమితసంతోషము కలిగెను. ఫారిసీలచే బాధలుపెట్టఁబడి స్వదేశత్యాగము చేసి విదేశములో నసహాయుఁడయి యేకాకిగా తిరుగుచున్నయీకాలములోసహితము శిష్యులకు తనమీఁదిపూర్ణవిశ్వాస మణుమాత్రమును తగ్గక తన్ను మెస్సయాయని నిర్వాజాచంచలభక్తితో నమ్ముచున్నారని తెలిసికొనుటయే యాతనిసంతోషమునకుఁ గారణము. “ఓయీ! సీమన్! నీవు ధన్యుడవు. స్వర్గములో నున్న పరమపిత నీకు ప్రకాశపఱుచుట చేత నీవిది పలికినాఁడవేకాని జనులు నితోఁ జెప్పి యుంటచేత దీనిని నీవన్నవాఁడవు కావు. ఇంక నీపేరు పీటరు. ఈపదమునకు పర్వత మని యర్థము. ఈపర్వతముమీఁద దుష్టాధికార సమన్విత లెవ్వరును పడఁగొట్టఁజాలని నుస్థిరధర్మపార్శ్వమును

నిర్మించెదను.” అని జీసస్ పలికెను. ఈమాటలు పలుకఁగానే యావట కాతనిమనస్సులో దుర్భరముగా నుండిన భార మంతయు చేతులతో దింపివేసినట్లు తత్క్షణము తగ్గిపోయెను. మనస్సులో నున్న చింత యంతయు తొలగిపోఁగా, జయము కరస్థమయియున్న ట్టాతనికిఁ గానఁబడెను.

ఫారిసీలు తన్ను చంపెడుపక్షమున తాను నేర్పినబోధమును చక్కఁగా గ్రహించి జనులలో ప్రవచనము చేయఁగలవాఁ డెవ్వఁడైన నొక్కఁ డున్నాఁ డన్ననిశ్చయ మింతవఱకును జీసస్ మనస్సునకు కలిగి యుండలేదు. అవ్యాజస్వామిభక్తి గలవాఁడయి తానుపదే శించినధర్మసంచయమును తనయనంతరమున విడువక ప్రవచనము చేయువాఁడు సీమన్ పీట రొక్కఁ డున్నాఁడని యిప్పు డతనికి తెలియ వచ్చెను; తక్కినశిష్యులును స్వామిభక్తివిశిష్టులయి నిస్సందేహముగాఁ దామును ధర్మప్రవచనముచేయ సంసిద్ధు లయి యున్నట్లు నమ్మఁబలికిరి. క్రొత్తమనుష్యులలో వారు చేసినదేశాటనము వ్యర్థముగా పోలేదు. శిష్యులు తమస్వామినిగూర్చి యెక్కువగాఁ దెలిసికొనఁగలవా రయిరి. అతఁ డెట్లు కష్టములకు సహించి ధైర్యమువహించి యుండఁగలిగెనో, అన్నియాయవదలలోను చలింపక తాను భగవంతునిచేఁ బంపఁబడిన మెస్సయానని యాతఁ డెంత దృఢనిశ్చయముకలవాఁడయి యుండెనో, వారు సదా సమ్ముఖమున నుండి చూచుచువచ్చుట చేత వారి కుండినవిశ్వాస మంతకంతకు బలవడి నుద్ధిర మయ్యెను. ఫారిసీలు తామాతనిని పరదేశములకుఁ బాఱఁదోలినప్పు డాతని ప్రాబల్యమును యాపుమాపుచున్నా మనుకొనిరి గాని యీపరదేశ సంచారము యాకనిశిష్యులలో ఫారిసీ లెప్పుడును నాశము చేయలేని

ప్రేమాతిశయ నూతనిపైఁ గలుగునట్లు చేసి యాతని ప్రాబల్యమును మఱింత పెంపు చెందించెను.

శిష్యగణము బయలుపడిచిన యీ నూతనోత్సాహభక్తివిశ్వాసములచేత జీసస్సునకు తాను మనస్సులో నేర్పఱచుకొన్న మనోనిశ్చయమును సాగించుట మఱింత సులభ మయ్యెను. జీసస్సు మనస్సులో నేర్పఱచుకొన్న నిశ్చయము మృత్యుముఖప్రవేశమున కయి సరిగా ముందంజె వేయుటయే యైనను తాను బోయి జెరూసలేమునగరములో ధర్మప్రవచనము చేయవలె ననుట. తానక్కడ నుండఁ దటస్థించెడు కొన్నిదినములలోను జనులను మేలుకొలిపి వారికి జ్ఞానబోధ చేయుట కయి తాను జేయఁగలిగిన దంతయుఁ జేయవలెనని యాతని యభిలాషము. తరునాత శత్రువులు తాము చేయఁగలిగినంత చెఱువును జేసి తన ప్రాణములు గొన్నను, తానీవఱకు నిర్వహించినదే తనమరణ దృష్టాంతమువలన బలపడి తన శిష్యుల హృదయములయందు స్థిరముద్రిత మయి ఫలకారి యగునని యాతనినమ్మకము. తాను జెరూసలేమునగరమునకు పోక తీఱ దనియు, తనకక్కడ మరణము సంభవించుననియు, అతఁడు నృప్తముగా తెలిసికొని యుండెను. ఎల్లప్పుడును తనచుట్టును మిత్రులు పరివేష్టించి యుందురుగాన తనకు పగటివేళ భయ ముండదనియు, తాను రాత్రివేళ పట్టుకొఁబడి రోమను చెఱసాలలో బంధింపఁబడినపక్షమున మిత్రులకు విడిపింప సాధ్యము కాదనియు, ఎఱిగినవాఁ డగుటచేత నాతఁడు శిష్యులను జేరఁబిలిచి తానుద్దేశించుకొన్న కార్యక్రమమును కడవట జరగఁబోవు వర్యవసానమును వారితోఁ దెలిపెను. వారు తమస్వామిని ప్రాణాధికముగా ప్రేమించు చుండినవా రగుటచేత తమకు ప్రభువుతోడి వియోగము కలుగుననియు ప్రభువునకు విరోధులవలన సాపద పాటిల్లు ననియు

వినుటయే వారికి దుస్సహ మయి తీవ్రమనోవేదనాకర మయ్యెను. అందుచేత “ఓప్రభువా! ఈయూసద నీకు ప్రాపింపకుండునుగాక!” అని వలికి పీట రాతనిని జెహూసలేమునకు పోకుండ బోధించి యొప్పింపఁ జూచెను. పీటరు తనప్రభువుమీఁది హృదయపూర్వక మైన ప్రేమాతిశయముచేతనే యట్లు మగలింపఁజూచెను గాని వేఱుకారణముచేతఁ గాదు. ఈసంగతి పూర్ణముగా నెఱిగినవాఁ డయ్యును జీసస్సు తన కీశ్వరుఁడు విధించిన కార్యకరణమార్గము క్షేత్రకంటకములమీఁదుగా దుర్మరణాఘాతమునకుఁ బోవలసి యున్న దని కనిపెట్టినవాఁ డగుట చేత పీటరుయొక్క ప్రార్థనము తన్నీశ్వరనిర్ణయమునుండి మరలించు ప్రయత్నమని భావించి “ఓపిశాచమా! వెనుక మరలుము. నీవు మనుష్యవాంఛితమును దెలుపుచున్నావుగాని యీశ్వరేచ్ఛను దెలుపుచున్నాడవు కావు” అని మందలించెను.

వా రాదేశములో నింకను గొన్నిదినములు సీజరాపురప్రాంతమునం దుండిరి. అతఁ డొకదినమురాత్రి ముగ్గురుశిష్యులను వెంటఁ బెట్టుకొని ప్రార్థనము చేయుట కయి యొకకొండమీఁదికి పోయెను. ఆశిష్యు లక్కడ తమస్వామి యిద్దఱు మహాతేజస్సు లైన దేవదూతలతో మాటాడుచుండఁగాఁ దాము చూచితి మనియు, తమప్రభు వప్పు డపూర్వ మైన దివ్యతేజస్సుతో ప్రకాశించె ననియు, చెప్పిరి. దేవదూతలు వచ్చి మాటాడి పోయిన వార్త వాస్తవ మయినను కాక పోయినను, జీస స్సీశ్వరుని హృదయపీఠమునందు నిలువుకొని నిశ్చల భక్తితో ప్రార్థించినప్పుడు భక్త్యావేశముచేత భావమునం దతఁ డీశ్వర సాక్షాత్కారము ననుభవించి కర్తవ్యోపదేశమును బడసినట్లు భావించుకొని పరమానందభరితహృదయుఁ డయి తొంటికంటె నధికముఖవికాసముతో శిష్యులఁ గలిసికొని యుండుననుటకు సందేహ

ముండదు. తన మరణానంతరమున సహితము వన్నిద్దఱు శిష్యులును దృఢభక్తియుక్తులయియుండి తాను బోధించిన సత్యములను లోకమునకు ప్రకటించి ధర్మవ్యావసము గావించు రనియు, తన మరణము శిష్యుల మనస్సులకు తన్నధికప్రీతిపాత్రునిఁ జేసి తన యుపదేశములను శిలాక్షరములవలె దృఢముగా నాటుకొనునట్లు చేసి వారి హృదయములలో స్థిరపఱుచుననియు, ఎఱిగినవాఁడగుటచేత నాతఁ డింకొకసారి పోయి స్వదేశమును వీడ్కొని యక్కడనుండి రాజధాని యైన జెరూసలేమునగరమున కరిగి యచ్చట నిశ్చంకముగా తాను మెస్సయూనని ఘోషించి ధర్మ ధ్వజ మెత్తి సత్యప్రవచనము చేయ నిశ్చయించుకొనెను.

ఇట్లు జెరూసలేము యాత్రాదీక్షవహించి యతఁడు శిష్య సహితముగా బైలుదేటి కతిపయ ప్రయాణములు చేసి త్రోవలో కేపర్నామునగరము చేరెను. కేపర్నామునివాసు లైన శిష్యు లాతని రాకను ముందుగానే తెలిసికొని వృత్తుత్థానము చేసి తీసికొని వచ్చిరి. తాను జెరూసలేము యాత్రార్థము పోవుచు మార్గమధ్యమున వారిని జూడవచ్చితి ననియు, వారి ముఖదర్శనము చేయు భాగ్యము తనకు మరల లభింప దనియు, అతఁడు చెప్పినప్పుడు ప్రభుసందర్శన సంతోషపరవశులయి యున్న యాభక్తులు తమస్వామి యొక్క శక్తి సామర్థ్యాదులను బట్టి యట్టిదుస్థితి కలుగఁజో దన్న నమ్మకముతో మనస్సులలో లేశమును క్లేశము నొందినవారు కారు. ఈశ్వరునిచే నభిషిక్తుఁ డయి మహిమాఘ్నఁ డయిన ప్రభువును సంహరించుట ఘరి నీలవంటి నరాధములకు సాధ్యము కాదని వారు తలఁచియుండిరి. అంతే కాక జెరూసలేము చేరి మృదుమధుర గంభీరవాక్యములతో ప్రభువు తన ధర్మవచనామృత రసప్రవాహమును వెల్లిగొలుపఁగానే సమ్మో

హితు లయి యహితులు సహితము పశ్యు లగుదు రనియు, అందు చేత తమస్యామికి జయము నులభ మగు ననియు, ఒక వేళ గిట్టనివారు కొందఱు దుండగమున కొడిగట్టినను భక్తాగ్రేసరు లయి ప్రభువును గురుభావముతో ప్రేమించు ప్రజలు వారి నవలీలగా పరాజితులను జేసి యపాయము నుండి రక్షింతు రనియు, భక్త్యావేశము చేత కేప రాము లోనిశిష్యులు విశ్వసించి యుండిరి. భక్త్యావేశము చేతను ప్రేమాతిశయము చేతను తాము గొప్పగానెంచువారిని లోకమంతయు నారీతినే యెంచు ననిభావించుట వింశకాదు గదా! అయినను జీసస్కు మాత్రము దూరదేశయాత్రకుఁ బోవునప్పుడు కడసారి యాత్మలకుఁ జెప్పవలసిన హితవచనములు వారికిఁ జెప్పెను. శిష్యులలో నొకఁడు చెంతను జేరి “యీశ్వరరాజ్యములో నధికుఁ డగువాఁ డెట్టివాఁడు?” అని ప్రశ్న వేసెను. జీసస్కు చేరువ నున్న యొకశిశువును జేరఁదీనుకొని శిష్యునివంకఁ దిరిగి “యీ శిశువు వలె నెవ్వఁడు పాప మెఱుగనివాఁ డగునో యట్టివాఁ డీశ్వరరాజ్యములో నధికుఁ డగును” అని యుత్త రము చెప్పెను. ఆశిశువు నింకను చేతిలోనే యుంచుకొని జీసస్కు శిష్యులవంకఁ జూచి, “మీరు మీతోడివారి కంటె నెక్కువ వారుగా కనఁబడుట కెంతమాత్రమును ప్రయత్నము చేయఁగూడదు; మీప్రయత్న మంతయు వారి నెక్కువనుభవంతులనుగా నెట్లుచేయఁ గలుగుదుమా యనుట కయి యుండవలెను; తక్కువస్థితిలో నున్న వారియెడల నెప్పుడును ననాదరభావము చూపరాదు; ఇటువంటి హీన స్థితిలో నున్నవారికే సంతోషమును సౌఖ్యమును గలిగించుట కయి యెక్కువకృషి చేయవలెను; ఇటువంటి తక్కువవారిలో నెవ్వరి విష యమున నయిన మీరపచారము చేసినయెడల, అది మీరు నావిష యమున చేసినయపచారమే; వారికి చేసిన యపకారము నాకు చేసిన

దానినిగా నేను భావించుకొనెదను; తమ్ము రక్షించుకో లేని దుర్బలులకు హాని చేయుట కంటె మెడకు తిరుగంటిరాయి కట్టుకొని లోతు నముద్రములో పడుట మనుష్యునకు మంచిది; మీ రెప్పుడును అవకారమునకు ప్రత్యవకారము చేయరాదు.” అని యీ ప్రకారము చెప్పుచుండగా “ప్రభువా! నాసోదరుడు నాకవకారము చేయుచు వచ్చినప్పుడు నే నెన్నిసారు లాతని క్షమింపవలెను? ఏడుసారులు క్షమింపవలెనా?” అని పీట రడిగెను. “ఏడు సారులు కాదు. ఆవశ్యక మయినయెడల డెబ్బదియేడు సారులు క్షమింపవలెను” అని జీసస్సు బదులు చెప్పెను. డెబ్బదియేడు సారు లన్నమాట కెల్లప్పుడును క్షమింపవలె నని యర్థము !

ఇట్లు జీసస్సు శిష్యులకు హితవాక్యము లనేకములు చెప్పి, వారు తన యెదుట నిప్పుడు ధైర్యములుగా నున్నను తాను వారిని విడిచిపోయిన తరువాత నొకానొకప్పుడు బలవంతులును గర్వితులు నయిన ఘోరీలు బాధింపఁ గడఁగినప్పుడు ధైర్యము చెడి తమ్ముఁ దుర్బలులనుగా భావించుకొనవచ్చు నని యెంచి వారికి దిటవు గఱపఁదలంచి “మిమ్ము మించి బలవంతులు మిమ్ము బాధింపఁ దలపెట్టినను భయపడకుఁడు; వారి యధికార మీలోకజీవితమును దాటిరాదు; తరువాత మిమ్ము బహుమానించువాఁ డీశ్వరుఁ డున్నాఁడు. ఈ గొప్ప ప్రవంచముతో పోల్చిచూచినప్పుడు మీ రత్యల్పసంఖ్యవారుగానే యున్నను, నాపేరున మీరందఱును నొక్కటిగా నిలుతురేని మీకు సాయముగా నాబలమును గలవా రయి యమందు రనియు నేనేమీకు తోడుగా నుందు ననియు సదా జ్ఞప్తియం దుంచుకొనుఁడు” అని వారికి నూతనధైర్యోత్సాహములు పురికొల్పి, అతఁడు వారినివీడ్కొని బయలు వెడలెను.

ఈసారి కేవర్నాము నుండి జీసస్ను జెరూసలేముయాత్రకు బైలుదేటి నవ్వు డాతని పన్నిద్దఱు శిష్యులు మాత్రమే గాక పౌరుల లోని మిత్రులును ఇతర శిష్యులును కూడ ననేకులు స్త్రీపురుషు లాతనివెంట ప్రయాణము మయి వచ్చిరి. వారిలో కొందఱ తాతనిధర్మ బోధనలు వినవలె ననియు, తమసాయము కావలసివచ్చిన యెడల చేయవలయు ననియు, ఉద్దేశించుకొని వచ్చిరి. మఱికొందఱు ప్యాసో వరువండుగ సమీపించుచున్నందున నాతని యుపదేశములు వినుచు నాతనితోడఁ గూడ గలిసి యాత్రకుఁ బోయినవక్షమున తీర్థమును స్వార్థమునుకూడ సమకూడు నని వెంటనంటిరి. వారు బహుదినములు ప్రయాణము చేసి గాలిలీ దేశమును గడచి దిగువ భాగమున జార్దను నదిని దాటి జూడియాదేశమునఁ బ్రవేశించిరి. కేవర్నాము పుర మున్నది గాలిలీదేశము; జెరూసలేము నగరమున్నది జూడియాదేశము. పెక్కుబాటలకు సంధిస్థాన మయనజెరికోవట్టణమును జేరునప్పటికి నానాముఖములవచ్చు యాత్రాపరు లయినప్రజలతో జెరూసలేము నకుఁ బోవుబాట క్రిక్కిరిసిపోవ నారంభించెను. నాజరెత్తునగరమహా ప్రవక్త యనియు మెస్సయా యనియు జీసస్సుకీర్తి యీవఱకే దేశదేశ ములలో వ్యాపించియుండుటచే తీర్థప్రజలాతనిబోధలు వినవలెననియు ముఖసందర్శనము చేయవలె ననియు మూఁకమూఁకలుగావచ్చి యాత్ర ముతో నాతనిపైని బడఁజొచ్చిరి. వారిసందడినుండి కాపాడుట కయి శిష్యు లాతని చుట్టును జేరి పయిఁబడుమూఁకలను తొలఁగఁ ద్రోచు చుండిరి. ఈసందడిలో స్త్రీలు కొందఱు బిడ్డలను చంక నెత్తుకొని యొండొరులను మీటి మెల్లమెల్లఁగా గుంపులోనుండి త్రోచుకొని వచ్చి జీసస్సును సమీపించిరి. వారతఁడు చేసెడియుపదేశములను విన వలెనన్న యాసక్తితో నంత శ్రమపడి రాలేదుగాని యటువంటి మఱుగు

భావుఁడు తన చేతులతో స్పృశించి తమ బిడ్డలను దీవించినయెడల వారికి మేలు కలుగు నన్న యవేక్షతో వచ్చిరి. శిష్యులు వారిని వారించి “వ్రభువువారు మిక్కిలి పనిగానున్నారని మీకు కనబడు చుండలేదా? ఇప్పుడు వారు మీతో శ్రమపడఁజాలరు” అని వెనుకకుఁ ద్రోచిరి. జీసస్ సుది కనిపెట్టి యసంతుష్టిని దెలిపెడి చూపులతో శిష్యుల వంకఁ జూచి “ఆ పసిబిడ్డల నిలు రానిండు. వారిని వారింప వలదు. ఈశ్వరరాజ్య మిటువంటివారిదే” అని పలికెను. అప్పుడు తల్లు లొకరి వెనుక నొకరు బిడ్డల నెత్తుకొని ముందుకురాఁగా జీసస్ సొకరి తరువాత నొకరినిగా బిడ్డలను వారిచేతులలోనుండి తీసుకొని ప్రేమను జూపు చూపులతోను నవ్వుమొగముతోను వారిమీఁద చేయివైచి యందఱిని ‘భగవంతుఁడు మిమ్ము రక్షించునుగాక’ యని యాశీర్వదించెను.

ఆతనిరాకను విని దారిపొడుగునను జనులు మూఁకలు మూఁకలుగా వచ్చి యేవ్రకారముగా చుట్టుకొనుచు వచ్చిరో యావ్రకారము గానే ఫారిసీలు సహితము వచ్చి చుట్టుకొని పరాభవింపవలెనన్న దుశ్చింతతో గాలిలీ దేశమునందువలెనే జూడియా దేశమునందును బహువిధవ్రశ్నలువేసి బాధింపఁ జొచ్చిరి. ఆతఁడు సమయోచితబుద్ధి గలవాఁడయి నదుత్తరములు చెప్పి నోరడఁచి వారిని తిరస్కారభావ ముతోఁ బంపివేయుచుండెను. ఫారిసీ లెంత బద్ధమత్సరులయి బాధింప పాటుపడినను జెరూసలేము నగరమునందు సహితము తమస్వామికి పరాభవము గలుగఁబో దని భావించి శిష్యులు సంతతోత్సాహవంతు లయి యుండిరి. జీసస్ను వారి కుత్సాహభంగము కలిగింప నిష్టములేని వాఁడయినను, తన కాకస్మికముగా మరణము సంప్రాప్త మయినవక్ష మున భగ్నోత్సాహులయి ధైర్యమును గోలుపోయి తాను నియమించిన కార్యమును నిర్వహించుటకు జంకుదురేమో యన్న భయము

చేత జెరూజలేమ్ మార్గసమీపమున తన వన్నిద్రుతి శిష్యులను ప్రక్కకు
 వదిలి వారితో “ప్రశస్త్రువు” సందడిచి నేను నోడచి జెరూసలేము
 నగరములో నేను మెస్సూసా నయి మహాప్రభావముతోను తేజస్సు
 తోను వసింతునని మీకు తెలిచియున్నట్లు జరగఁబోదు. ఆచార్యులు
 నన్ను పట్టుకొని, వధార్హునిగా సర్దేశించి న్రూనిపైఁ బెట్టి మేకులుకొట్టి
 చంపుటకయి రోమునుల కొప్పగింతును” అని చెప్పెను. ఆమాటలు
 విన్నప్పుడు తాత్కాలికముగా వారి మనస్సులకు విచారము కలిగి
 నను, ఆతనిశక్తియు, డత్వంతపశ్వాసము గలవా రగుటచేత తరువాత
 వా రంతగా చింతనొంది యుండలేదుగాని యాతఁడు మాత్రము
 చింతాకులితస్వాంతుఁడయియే యుండెను. వారు జెరూసలేము నగర
 మును సమీపించుకొలఁదిని మోసపోతాహము హెచ్చినవా రయి
 తమ ప్రభు వీశ్వరరాజ్యపట్టాభిషిక్తుఁ డత్యంత శీఘ్రకాలములోనే
 యగు ననియు, కాఁగానే ప్రభుసన్నిధానవర్తు లగుటచేత తమ కధి
 కొన్నత్యము కలుగఁబోవుచున్న దనియు, సంతోషపడుచు వచ్చుటయే
 కాక ప్రభుసమ్మూహానురాగాతిశయముచేత తమలో నెవ్వ రగ్రస్థాన
 మును పొందువా రగుదురా యని పరస్పరస్పర్ధ వహించువారు సహి
 తము కాఁజొచ్చిరి.

తనవెంటవచ్చిన గాలిలియావారిలో వన్నిద్రుతి శిష్యులలోనివా
 రైన జేమ్మయొక్కయు జానుయొక్కయు తిల్లియైన సాలో మనునామి
 యుండెను. ఆమె తనకొడుకులు గొప్పవారు కావలె నన్న కోరిక గల
 దయి వారు శిష్యుకోటిలో నెల్ల సగ్రగణ్యులుగా పరిగణింపఁ బడ వలె
 నని యభిలషించుచుండెను. జీసస్ నెల్లవారిచే మెస్సయూగా సంగీక
 రింపఁబడి పూజింపఁబడునప్పుడు తమ్ము ప్రథమగౌరవస్థానమం దుంచున
 ట్లతనచేతి మాటబుచ్చుకోవలె నన్న వాంఛను వారి మనస్సులలో

పుట్టించిన దీమయే యోయి యుండును. తా మట్టిప్రార్థనను స్వయముగా చేయటకు వాఙ్మణులేనినా రయి యామెచేత నడిగించియైన నుందురు; లేదా యామె స్వబుద్ధిచేతనైన వారిపక్షమున నడిగియుండవచ్చును. వారు ముగ్గురుచు గలిసి జీసస్సవద్దకు వచ్చినప్పుడు సాలో మతనిపాదములమీఁదఁ బడి “దేవా! నా కొక్కనర మియ్యవలె” నని వేడుకొనెను. “నీ కేమికావలెను?” అని జీస స్పడిగెను. “నాయీ యిద్దఱు పుత్రులఁను నీ రాజ్యములో నొకరు కుడిప్రక్కను ఇంకొక రెడమ ప్రక్కను నీ యుభయపార్శ్వముల నుండునట్లు గ్రహింపుము.” అని వేడెను. జీస స్ససృభతపడి వారు తమతల్లికొరికలో చేరియున్నారేమో కనిపెట్టుట కయి వారి మొగములవంకఁ జూచెను. తల్లి కొరికలో వారి కొరిక యని వారిచూపులవలనఁ దెలిసికొని వారికయి జాలి పడునట్లు నిందాగర్భముగా “మీరేమి యడుగుచున్నారో మీరెఱుఁగరు” అని యతఁడు పలికెను. వారు మెస్సయాకు పరిచరులగుటచేతఁ దమకున్నత పదము లభించు నన్న సంతోషమే గాని తమకు రానున్న కష్టదశలను తెలిసికొలేక మనోరథ స్వర్గసుఖభ్రాంతు లయి నిలుచుండిరి. “నేను త్రాగవలసిన పాత్రాంతరాళవిషపూరమును మీరు త్రాగఁగలరా? నేను సహింపవలసిన దుఃఖిప్రవాహస్నానమును మీరు భరింపఁగలరా?” అని యతఁ డడిగెను. “మేము త్రాగఁగలము భరింపఁగలము” అని వారుత్సాహముతోను దృఢనిశ్చయముతోను బదులుచెప్పిరి. “మీరు నిశ్చయముగా పాత్రపూరిత వేదనావిషజలమును నాతో త్రాగుదురు; నావలెనే మీరు దుఃఖిరసస్నానము చేయుదురు. కాని యీశ్వర రాజ్యములోని గౌరవస్థానములు నాయీవిలో లేవు. ఈశ్వరేచ్ఛా నిర్వహణము చేత వానినిబడయుట కెవ్వ రర్హులగుదురో వారికవి మన పరలోకపితచేత నియ్యబడును.” అని యతఁడు మృదురీతిని చెప్పెను.

పయి ముగ్గురును రహస్యముగా తమగురువుతో మాటాడిన సంగతి యేలాగునో తక్కిన శిష్యులలో పొక్కినది. జేమ్సు యొక్కయు జానుయొక్కయు తల్లియే యొక వేళ జీసస్సుయొక్క మృదువచనములను బట్టి యతనికి తన కొడుకులయం దెక్కువప్రేమ గల దని భ్రమపడి యితరులవద్ద డంబములు చెప్పుకొని యుండును. వారిద్దఱును తమకంటె నెక్కువ యాధిక్యమును పొందవలె ననిప్రయత్నించి నందున కయి తక్కినశిష్యులకు వారి యెడల సనూయయు కోపమును గలిగెను. ఇట్లు శిష్యులలోఁ గలిగిన యంతస్తాపమును దెలిసికొని దానిని నివారింపఁ దలఁచి యాసోదరుల వర్తనమును నిందింపక “లోకములో తాము గొప్పవారము కావలె నని ప్రయత్నించు మూర్ఖులు తలఁచునట్లుగానే వీరును తా మున్నతపదములకు నియమింపఁబడిన పక్షమున లోక మంతయు తమ్ము గౌరవించు ననుకొను చున్నారు. ఇతరులవలన గౌరవమును మాన్యతయు సంపాదించుకొనుటకు మార్గము తా మేదో యుత్తమ మయిన ఘనకార్యమును చేయుటమాత్రమే యని మీరు తెలిసికోవలెను” అని పలికి, వారు చేసినవని యనా లోచితమును బుద్ధిహీనము నైన ట్లితరులకు కనఁబడు నట్లుచేసి, జీసస్సు పదుగుఱ శిష్యుల కోపమును వారి తెలివితక్కువ కయి యా యిరువుఱ శిష్యుల మీఁదను గలిగిన జాలికి మాన్చి, ఆయిద్దఱును తమ్ము నిందించుట కంటెను నెక్కువ సిగ్గుపడునట్లు చేసెను. వారు జెరికోపురము చేరిన తరువాత విక్రాంతి కయి కొన్ని దినము లచ్చట నిలిదిరి. ఆదినములలో నక్కడ ననేకులు మిత్రులును శిష్యులును నయిరి. వీరిలో పలువురు జీసస్సు జెరికోనగరమును విడిచి బైలుదేరినప్పుడు శిష్యుగణముతోఁ జేరి వెంబడించి జెరూసలేముపురప్రవేశ సమయమునం దతనిని పరివేష్టించివచ్చినపరివారమును మహాత్తరమయినదానినిగాఁ జేసిరి.

పురబాహ్యప్రదేశము చేరఁగానే శిష్యులుకొందఱు వట్టణము లోనికిఁ బోయి యొకనుందర మునునరాసభము నద్దెకుఁదెచ్చి దానిపై మెత్తవేసి జీసస్సును కూర్చుండఁ బెట్టి పరివారము చుట్టును బలిసి నడవ పురప్రవేశోత్సవముల కుపక్రమించిరి. ఆకాలమునం దాదేశములో గుట్టముల నెక్కెడు వాడుక లేదు. గొప్పవారు సహితము గాడిదలపైనే స్వారిచేయుచుండిరి. మనదేశపు గాడిదల వలెఁ గాక యాదేశపుగాడిదలు పెద్దవిగాను నుందర మైనవిగాను నుండును. ఇట్లు భక్తజనులు పరివేష్టించి నడువఁగా, శిష్యులుచ్చైస్సనముతో మంగళ గీతములు పాడఁగా, ఇతరులు 'విజయోస్తు' అనిదిక్కులుమాటుమ్రోగు నట్లు జయజయధ్వనులు చేయుచురాఁగా, జీస స్సాలివుకొండనుండి దిగి గాఁ దొడఁగెను. దిక్కులు పిక్కటిల్ల నటచు మూఁకలకోలాహల ధ్వనులును భక్త జనులసంతోషధ్వానములును చెవినిఁబడఁగా లోపలి నుండి వెలువలికి వచ్చి పురజను లాయుత్సవముతోఁ జేరి నడవఁదొడఁగిరి. ఆగుంపులోనుండి “ప్రభురామమున వచ్చెడి యీతనికి శుభ మగును గాక!” యను ధ్వనులు క్రొత్తక్రొత్తనోళ్ళనుండి వెలువడి మిన్న ముట్టుచుండెను. ఈయూరేగింపు వంతెనమీఁదుగా క్రెడన్ కాలువను దాటి పురద్వారము గుండ జయప్రదముగా సాగెను. ఈయసాధారణకోలాహలకారణమును దెలియఁ గోరి పౌరులు గృహములు వెడలి పరుగెత్తుకొని వచ్చి ఇదంతయు నేమి? ఈయన యెవ్వరు?” అని యడుగసాగిరి. “ఈయన మహాప్రవక్త యైన నాజరెత్తు నగర జీసస్సు” అని శిష్యులు గర్వముతో నుత్తరము చెప్పుచుండిరి. ఇఱుకు వీధులలోనుండి పోవునప్పుడు కొందఱు ఫారిసీలు మనుష్యప్రవాహమధ్యమున తగులుకొని తప్పించుకొని యావలఁ బడుటకు శక్యముగాక యిష్టము లేకయే యూరేగింపుతో నడుచుచు కోప

ముతో “ఓగోధకుడా! నీమనుష్యులను మాటాడకుండ జేయును” అని జీససును గూర్చి యటచిరి. జీససు పూర్వప్రవక్తలవాక్యములతో నొకదానిని “ఈమనుష్యులు మాటాడకపోయినయెడల శిలలే మాటాడును” అనియనునదించి యూరకుండెను. అక్కడనుండియెడమ వైపునకు తిరిగి దక్షిణాభిముఖముగా జీససు తనశిష్యులను తిన్నగా దేవాలయము వంక సడిపించెను. నిర్మలమయిన పాలరాతిస్తంభములును స్వర్ణాలంకారములును మాధ్యాహ్నికనూర్యకాంతిచేత శశతళలాడుచు మెఱయుచుండఁగా నున్నతముఖద్వారమువద్దకు పోగానే జీస స్సక్కడ తన ఖరవాహనమునుంచి దిగి పాదచారి యయి వెడల్పయిన సోపానవరంపర నెక్కి శిష్యపరిజనాదికపరివృతుఁడయి సాధారణముగా మతాంతరమంటవ మని పిలువఁబడెను ప్రథమప్రాకారములోనికిఁ బోయెను. ఇక్కడ కెల్లదేశములవారును సర్వమతములవారును నిరాతంకముగా పోవచ్చును; అక్కడనుండి గర్భాలయములోనికి పోయెడు మెట్లున్నవి. మెట్ల కిరుప్రక్కల నున్న రాతిస్తంభముల మీఁద “ఈపవిత్రస్థలమునకు యూదులు తప్ప మఱియెవ్వరయిన పోయెడు పక్షమున ప్రాణదండనము కలుగును. జాగ్రత్త” అని పెద్దక్షరములతో చెక్కఁబడి యుండెను. ఈమతాంతరమండపమధ్యమున జీససు నిలిచెను. అది నుందరవిశాలభవనము. దాని నేల వివిధవర్ణములు గల స్నిగ్ధము లయిన పెద్దపలకరాళ్ళతో పఱుపఁబడి యుండెను. దానిచుట్టును రెండేసివరుసల పాలరాతిస్తంభము లుండి వానిమీఁద కప్పు నిలిచియుండెను. ఈనుందరవిశాలస్థల మీశ్వరా రాధనమున కత్యంతానుకూల మయినదిగా నుండెను. కాని జీసస్సక్కడ నిలువఁబడియున్నప్పుడు భగవద్భక్తివిషయక మయినశబ్ద మొక్కటియు నాతని చెవి సోకలేదు. ఉపాసనాసంబంధ మయినశబ్ద

ములకు మాటుగా జంతువుల కూతలును, నాణెముల మోతలును
క్రయవిక్రయ వ్యాపారవ్యగుల శబ్దహతములును, అతని చెవిని బడఁ
జొచ్చెను. స్తంభమునకును స్తంభమునకును నడుమగల స్థలమున్నియు
విదేశపునాణెములను పట్టునునకు పుచ్చుకొని స్వదేశపునాణెముల
నిచ్చుచున్నంతోను రాబోయెడి యుత్సవములలో బలి యిచ్చునిమిత్త
మయి గొట్టెలను పట్టుచు విక్రయించు వణిజులతోను నిండియుం
డెను. ఈవ్యాపార మంతయు న్యాయముచేత దేవాలయము వెలుపలి
భాగమునందే జరగవలసియుండెను; గాని తమ మతముమొక్క పారి
శుద్ధ్యమునుగూర్చి లక్ష్యము లేని మాచార్యులు ధనస్వీకారపరులయి
యీవ్యాపారము పవిత్రతాలయములోపలనే జరుగనిచ్చి యాదులు
కానివారు ప్రార్థనలు జరుపుకొనుటకన్ని విషువఁబడిన యాస్థలము కూడ
వారికి లేకుండఁ జేసిరి.

జీసస్సు భృత్యపురోగముఁ దయి యాధిపత్యము వహించి నలు
గడల చూడ్కులు నిగిడించి మండవ మధ్యమున నిలఁబడఁగానే యిచ్చి
పుచ్చుకొనువారు తమవ్యాపారము నించుక నిలిపి యాతనిముఖము
వంకఁ జూడసాగిరి. ఆతనిచూపులయం దధికారభావమును కోపమును
కానఁబడెను. “ఈవస్తువుల నిక్కడనుండి తీసికొనిపోండు. దేవాల
యము ప్రార్థనాలయముగా నుండవలెనని విధింపఁబడియున్నది. మీరు
దీనిని దొంగల నివాసభూమిగా చేసియున్నారు.” అని కేకలువేయుచు
నిప్పులు కురియుకన్నులతో చేతులు చాచుకొని కొట్టఁబోయినట్లు
జీసస్సువారిమీఁదికి పోగా, తమగొట్టెలు బెదరినట్టుగా తామును
బెదరి యచ్చటివారు నానాముఖముల వరుగులిడిరి. తమస్థానమును
వదలక నిలుత మని క్షణకాలము కొండ తాలవ్యముచేసినను, కృత
నిశ్చయత్వముతో పిడికిడ్చు పట్టుకొని తమ నాయకుని వెనుకనుండి ముందు

దుకు రాబోవుచున్న శిష్యులను చూడఁగానే మిగిలియున్న ధైర్యశీషమును గోలుపోయి బచ్చలు వేవేగ నాణెములరానులను తమయొడిలో బోసికొనియు, పక్షిస్వాములు వడివడి పిట్టలగూళ్లు చేతులతో పయికెత్తివట్టియు, వణిజులు తమవస్తువులు కొన్ని లోపల విడిచియు, భీతచిత్తులయి క్షణకాలములో దేవాలయమును విడిచి వెలుపలికిఁ బాటిరి. తప్పవనిని జూచినప్పుడు కలిగెడి కోపమును జీన స్త్రీయొక్కసారి యావుకోలేక బయలుపడిచెను. అతఁడు సాధారణముగాఁ జూపెడు శాంతభావము కోపము నడచుకొనుచువచ్చుటచేత కలిగినదే కాని కోపము లేకపోవుటచేత కలిగినదికాదు. చెడువని జరుగుచుండఁగా చూచినప్పుడును కోపము రానివాఁడేమంచిపనిని చేయుటకును సమర్థుఁడుకాఁడు. సాధారణముగా కోపము రానివానిని మనము శ్లాఘింపవలసినదే కాని ఘనకార్యనిర్వహణపరాయణునకు కొన్ని సమయముల యందు తీక్షణతతోఁ గూడిన మాత్సుర్య మావశ్యక మగును. జీసస్సు చేసిన యీవనిపలన శత్రువులమనస్సులలో నతనిఁమీఁద మఱింత యాగ్రహమును ద్వేషమును కలిగెను.

ఆరాత్రి యతఁడు పట్టణమున కొకమైలుకంటెకొంచెమిక్కువ దూరములో నాలీవుకొండ కావలివైపున నున్న బెథసీగ్రామమునకుఁ బోయి యక్కడ మిత్రగృహమున నుఖనిద్రచేసి మఱునాఁడు తెల్లవాఱునప్పటికి మరల దేవాలయమునకు వచ్చెను. అప్పటికే యతఁడు చేసెడు ధర్మోపన్యాసములను శ్రవణానందముగా వినవలె నన్నయాసక్తితో వచ్చియున్న జనులతో విశాలప్రాకారాంతర్భాగ మంతయు నిండియుండెను. భక్త్యావేశముచేత వచ్చినచారిమాట యటుండఁగా నూరక వేడుక చూడవచ్చినభక్తిహీనుల హృదయములు సహిత మావఱకు తామెన్నఁడును వినియుండని కర్ణరసాయనములైన యాతని ధర్మ

వచనప్రసారముచేత కరగిన నయి ధర్మచింత కలవి కాజొచ్చెను. ఆతని నట్లు నిరంతరాయముగా బోధ చేయనిచ్చి యుండినపక్షమున, సామాన్యజనుల హృదయము లాతనివంక కాకర్షింపఁబడి యల్ప కాలములోనే నూలులకొలఁది నాతనికి శిష్యులయి యుందురు కాని దేవాలయమున కధికారు లయి యుపాసనాదికమును నెఱవేల్పుచున్న మతాచార్యులు దురాగ్రహవ్యక్తు లయి భయకంపితులయి యాతని పనికి విఘాతము చేయ కృతనిశ్చయము లయిరి. గతదిన మతః డాకస్మిక ముగా శిష్యవర్గముతో దేవాలయములో ప్రవేశించి తమయధికార మును తిరస్కరించి తమవలన సెలవుపొంది లోపల వ్యాపారము చేయుచుండినవారిని బలవంతముగా గుడిలోనుండి వెలుపలికి తఱిమి వేసెను. ఆతనిప్రసంగములు వినుటకయి వచ్చిన మూఁక లిప్పుడు గుడిలోనంతటను నిండి గర్భాలయములోనికి పోవ దారిలేకుండఁ చేసి తాము జరపుచున్న యారాధన కరుగుట కనేకుల కవకాశము లేకుండఁ జేసిరి. అందుచేత వారు తమకుఁ గలిగినయవమానమునకు సహింపఁ జాలక తమ యధికారబలమును జూపి యక్రమముగా వచ్చి లోపలఁ బ్రవేశించిన యాయాగతులకు బుద్ధి వచ్చునట్లు చేయ నిశ్చయించు కొనిరి. ఈనిశ్చయమును నిర్వర్తించుటకయి వారాలోచించుకొన్న యాలోచన తమలో కొందఱు తమయధికారకంచుకములను తొడుగు కొనిపోయి వదిమిందిముందఱు “ఈపనులను నీ వేయధికారముతో చేయుచున్నా” వని యడుగుట. అతఁడు మతాచార్యుఁడు కాఁడనియు, పట్టణముయొక్క కాని దేశముయొక్క కాని యే యధికారిచేతను నియమింపఁబడినవాఁడు కాఁడనియు, విద్యత్పరిషత్తుచేత బోధచేయుట కనుజ్ఞయైన పొందినవాఁడు కాఁడనియు, వారెఱుఁగుదురు. తానెవ్వరి బలనను సధికారము పొందలేదని చెప్పినపక్షమున జను లాతనిని

వంచకునిగా నెంచి శేలిచేసి సాగనంపుదు రనియ్యి, దేవునివలన నధికారము పొందితినిని చెప్పిన పక్షమున దైవదూషకుడని పట్టి యధికారుల కొప్పగింపవచ్చుననియు, వా రను కొనిరి. అందుచేత చారిలో కొందఱు మూఁగలోనుండి త్రోచుకొనిపోయి, అతఁడు చేయు చున్న ప్రసంగమునకు భంగము కలిగించి, ఏయధికారముచేత నీ పనిని చేయుచున్నావు? అని గద్దించి యడిగిరి. ఈప్రశ్నకతఁ డవిచూత్రమును తడఁబాటుపూనక తడవుకొనక నేనుకూడ మిమ్మొక్క- ప్రశ్న యడిగెదను. నానికి మీగుత్తరము చెప్పినపక్షమున, నాకధికార మెవ్వరిచ్చినారో నేను చెప్పెదను. జ్ఞానస్నానము జేయుచుటకు జానున కధికారమెక్కడనుండి వచ్చినది? అది దేవునినుండివచ్చినదా? మనుష్యులనుండి వచ్చినదా?" అని యడిగెను. ఈప్రశ్నచేత వారు వేసిననలలో వారే పడవలసినవా రయిరి; ఆచార్యపురుషుఁడు కానఁదన మతకర్మ జరుపుటకు జానున కధికారము లేదని వారి నమ్మకము. అమాటను పదిమందిలో నిప్పుడు బహిరంగముగా చెప్పెడు పక్షమున, జాను గొప్ప ప్రవక్త యని నమ్మియున్న యచ్చటిజనులు దురాగ్రహవేశముచేత లేచి పైనిఁబడి దొమ్మి చేయుదురు. జాను కధికారము దేవునివలన వచ్చిన దని చెప్పెడు పక్షమున జీసస్సు తనకును దేవునివలననే వచ్చినదని యాతనికిఁ గలిగిన స్వాతంత్ర్యమే తనకును గల దని చెప్పవచ్చును. అందుచేత, వారేమి చేయుటకును పాలుపోక 'మేము చెప్పజాల' మనఁగానే అనందరభావముతో నతఁడును "ఏయధికారము చేత నే నీపనులను జేయుచున్నానో నేనును మీకు చెప్పను," అనెను.

అప్పు డామరాఘ్యులు భగ్నప్రయత్నంబు లయి క్రిక్కిరిసి యున్న మూఁగలో నుండి దేగిరము వెలువలఁబడుటకు శక్త్యముగాక

యవ-యా-సభిన్నే లయ నిలుచుండియుండగా, జీసస్సు జనులను సంబోధించి “ఒకానొకమనఃస్థుల కిద్దఱు కొడుకు లుండిరి. పోయి ద్రాక్ష తోటలో పనిచేయువలసిన దని యతఁ డొక కొడుకుతోఁ జెప్పెను. నేను పోఁ జాల నని వాఁడు మొదటజెప్పినను తరువాత తండ్రియాజ్ఞ విసంతుకు పశ్చాత్తాపపడి పోయి తోటలో పనిచేసెను. తండ్రి రెండవకొడుకునకును నట్లే యాజ్ఞ చేసెను. వాఁడు చిత్త మట్లే చేసెద నని చెప్పెను గాని తరువాత తోట త్రొక్కి చూచినవాడే కాఁడు. ఈయిద్దఱు తండ్రియాజ్ఞ చెల్లించినవాఁ డెవఁడు?” అని యడిగెను. ‘మొదటి వాఁడు’ అని యందఱు నేక వ క్యముగాఁ బలికిరి. అతఁ డప్పుడు నిలువఁబడి యున్న మతాచార్యులవంకఁ దిరిగి రూక్షవీక్షణములతోఁ జూచుచు “సిశ్యయుఁడుగా మీకే యిది చెప్పుచున్నాను. నుంకరులును పరమపావ్రులును మీకంటె ముందుగా సీశ్వరరాజ్యము లోనికిఁ బోవుదురు; వారు జాను బోధనలవలన పశ్చాత్తాపపడి దేవుని యిష్టమును సలిపిరి. దేవుని యాజ్ఞలను చెల్లెంటు మని చెప్పుటకు మీ రెల్లప్పుడును సిద్ధముగా నుందురు కాని మీమాటలను మీరు నెఱవేర్చరు.” అని కోపము రూపము దాల్చినట్లు పలికెను. అందఱి కంటెను తామే దేవున కెక్కువచేరువగా నున్నా మని భావించుకొనువారి కిట్టి మాటలు వినుట దుస్సహముగా నుండును. అయినను వారీగర్హణము పొందుట కత్యంతపాత్రు లనుటకు సందేహము లేదు. వారి మత మంతయు కేవల కర్మాచరణ మయమయి యున్నది కాని పరిశుద్ధ వర్తనమును పాలించునదిగా లేదు.

జీస స్సొంతటితో సరిపెట్టక మతాచార్యులును ఘరిసీలును దేవునిచేఁ బంపఁబడినవారిని బాధించువా రనియు, దేవుని పుత్రుఁ డయిన తన్ను పరిహసించి హింసింప నున్నవా రనియు అర్థ మిచ్చునట్లుగా

నింకొక యువమానమును జెప్పి, వారిమనస్సులలో ననిరోధ మైన క్రోధమును వుంకొల్పెను. అప్పుడక్కడ నున్నవారిలో కొందఱు ఫారిసీ లుండిరి. వారా మాటలకు మండిపడి దేహములు తెలియక నడుములు బిగించి లేచి పరుషవాక్యము లాడుచు మీదఁబడి జీనస్సును దేవాలయములోనుండి యిడ్చి యావలకుఁ గెంటివేయఁ జూచిరి కాని, అతనిని పరివేష్టించి యున్నయసంఖ్యాకు లయినశిష్యులు స్వామిరక్షణపరాముణు లయి కోపములు రూపము నొందినట్లు వీర రసమూర్తు లయి లేచి బాహులు చాచికొని ముష్టియాధ్యసన్నద్ధులై బైలుదేటి కలియఁబడఁబోఁగా భయపడి దంతతాడిత విషోరగములవలె రోజుచు వెనుక మరలవలసినవా రయిరి. ఆనాయంకాల మెప్పటివలె జీనస్సు పడకకు బెధనీగ్రామమునకుఁ బోయెను. ఈలోపల మతా చార్యులును ఫారిసీలును మఱునాఁడు దమవిరోధి నెట్లు నిరోధిం తుమా యని మారణోపాయము నాలోచింపఁ దొడఁగిరి.

యూదులు పలుతెగలుగా భాగింపఁబడి, వరస్పరజ్యేషము గలవా రయి, యొకరి వినాశనము నొకరు కోరువారుగానుండిరి. అయి ననుసామాన్యశత్రుభయము సంభవించినప్పుడు గర్భశత్రువులు సహితము కొంతకాల మాశత్రుసంహారమునకయి మిత్రభావము వహించి యేక మగుదురు. కాబట్టి జనులు జీనస్సును మెస్సయా యని యంగీ కరించుటలో దినక్రమమున నధికవిశ్వాసశీలు రగుచున్నారని భయ పడి, యూదులలోని యన్ని శాఖలవారి నాయకులును తమపూర్వవైర ములను కట్టిపెట్టి, దినదినవ్రవర్థమాన మగుచున్న ప్రాబల్యమును బట్టి తమ కందఱకు సమానముగానే భయోత్పాతకుఁ డగుచున్న యీ క్రొత్తశత్రువును పరిమార్చుట కయి యొక్కటిగాఁజేరిరి. యూదుల భోని యధికారవంతులును ధనవంతులును విద్యావంతులును నిండు

మించుగా నందఱును నొక్కసారిగా నొక్కచురుషునిపై ధ్వజ మెత్తిరి. అతనికి గొప్పవారిలో నొక్కఁడును సహాయులును మిత్రులును లేరు. అతని కున్న బలమంతయు జ్ఞానమును సత్యమును ధర్మమును మాత్రమే.

జీసన్ను ప్రతిపక్షు లందఱును చేరి యాలోచించి యాతనిపై మరణదండనయున కర్హ మైన నేరమును దేని నయిన మోవవలె ననియు, రాజద్రోహ మట్టినేర మైనందున రోమకచక్రవర్తి యయిన సీజరునకు ప్రతికూలముగా నాతనిచేత నే దయిన ననిపించెడి యుపాయము చూడవలె ననియు, కూడబలుకుకొని యెవ్వరికిని సందేహము కలుగకుండుట కయి తమలోని నాయకులను కొందఱ నావనికి నియమించిరి. వారు ధర్మశ్రవణార్థము వచ్చెడి మూఁకలోఁ జేరి మఱునాఁ డాతఁడు ప్రసంగముచేయు నప్పుడు దావునఁజేరి తద్వచనామృతసారమును అవ్యాజమయినశ్రద్ధాభక్తులతోఁగ్రహించుచున్నట్లునటించుచు ప్రసంగావసానసమయమున చేతులుజోడించుకొని ‘స్వామీ! దేవరవారు భగవత్పాన్నిధ్యమార్గమును బోధించుచున్నారనియు సత్యమును నిర్భయముగా వచించుచున్నారనియు మేమెఱుఁగుదుము. దయచేసి మేము సీజరునకు పన్నులుకట్టుట ధర్మమేమో సెలవిండు’ అని యడిగిరి. “ఓవంచకులార! నన్నేల విమోహపఠిచెదరు? పన్ను కట్టెడి సొమ్మేదో నాకుచూపుడు” అని యాతఁ డుత్తరము చెప్పెను. వారిలో నొకఁ డొక ప్రక్కను చక్రవర్తి యుభయుగల రోమనునాణెము నొకదాని నాతనిచేతిలోఁ బెట్టెను. నాణెమును పయికెత్తి చూపి “ఇది యెవ్వరివిగ్రహము?” అని యతఁ డడిగెను. “అది సీజరుది” అని వారుబదులుచెప్పిరి. “అట్లయినపక్షమున సీజరువస్తువులను సీజరునకు చెల్లింపుఁడు; భగవంతుని వస్తువులను భగవంతునకు సమర్పింపుఁడు.” అని యతఁడు శాంతముతో

మనస్సునకు నాటుకొనునట్లుగా నుత్తరము చెప్పెను. ఆ గూటలునిని తెల్లపోయి ఫారసీ లొండొరుల మొగమువంకఁ జూచుకొనసాగిరి. నారు పెద్దవలవేసి శత్రువును పడఁద్రోయఁజూచిరి కాని తుదకు వానివలలో నేమియువడలేదు. అతఁడు నీజరునకు పన్ను చెల్లించవలసిన పనిలేదని చెప్పినపక్షమున రాజద్రోహము క్రింద పట్టుకొని గోనుకపరిపాలకుఁడైన పై లేటున కొప్పగింపవలెననియు, నీజరునకు పన్ను చెల్లింపవలసినదని చెప్పినపక్షమున పరదేశవభుశ్శ్రమమును దోషించునా రయిన ప్రజలతఁడు మోసగాఁడే కాని మెస్సయా కాఁడని నిశ్చయించి యాతనిని గర్హింతు రనియు, వారెన్నుకొని యుండిరి. ఇవ్వుడు నారియొచ్చి క వ్యర్థమయ్యెను. జీసస్ను చెప్పిన మాటలు తన్న పాయమునుండి తప్పించుకొనుటకయి వలికిన పలుకులుగాక శ్లాఘాపాత్రములయిన దివ్యవచనములయి యున్నవి. బాహ్యపదార్థము లిప్పు డున్నట్లే యుండవచ్చుననియు, ఈశ్వరరాజ్యము హృదయములోని ప్రేమవలనను పరిశుద్ధతవలననుమాత్రమే నిర్మింపఁ బడవలెననియు, పయివాళ్లముల యభిప్రాయము. 'ఆధ్యాత్మికవిషయములు వేఱు, లౌకికవిషయములు వేఱు' అని బోధించి, నిజ మైన చింతింప తికిని నాగరికతకును మూలాధారములయినవి యీ యమూల్యవాక్యరత్నములే.

అతనిని రాజ్యాంగ గర్తములోఁ బడవేయవలె నని చేసిన ప్రథమ ప్రయత్న మిట్లు భగ్నము కాఁగా, రాజద్రోహమువలనే మతధర్మదూషణమును మరణదండనమునకు దోషిని ప్రాశ్ననిచేయునది యగుట దలపోసి ఫారసీ లాతని నేలాగున వైన స్వధర్మాధిక్షేప కూపములో బడవేయవలెనని ద్వితీయప్రయత్నము చేసిరి. నారిలో కొందఱు ముందుకు వచ్చి "అన్నిటిలో నుత్తమధర్మానుశాసన మేది?" అని యడగిరి. "మొదటి ధర్మానుశాసనము నీవ్రభువైన దేవుని నీవు పూజ

హృదయముతో ప్రేమింపవలయు ననుట. రెండవది నీచారుగువానిని నీవు నిన్నువలెనే ప్రేమింపవలయు ననుట. ఈ రెండుధర్మానుశాసనములమీఁదనే ధర్మ మంతయు నిలిచి యున్నది.” అని యతః శుత్తర మిచ్చెను. ఈయుత్తరము తమ కుత్సితోపాయసిద్ధి కనుకూల మయినది కానందున వారు లోలోపల నేమో సణుగుకొని మొగములు త్రిప్పుకొనిరి. ఇంకొక కొంద తొకవ్యభిచారిణిని గొనివచ్చి యాతనిముందు పెట్టి కపటవృత్తితో “స్వామీ! దీని కేమి దండనము?” అని ప్రశ్న వేసిరి. విధింపవలసినదండన మందఱు నెఱిగియున్నదే ప్రపంచములో పాపము చేయనివా రెవ్వరు నుండరు గాన దయనీయులను తమింప దగు నన్న భావము తోచునట్లుగా “మీలో పాపము చేయనివా రెవ్వరో ముందుకువచ్చి యీమెమీఁద మొదటిరాయి యాతనిని వేయనిండు.” అని యతః డాదాంభికులమనస్సులకు శూలాయుధానముగా నుత్తరము చెప్పెను.

వా నిట్లు కపటనాటకవేషధారు లయి మాటిమాటికి వచ్చి తన్ను బాధించుచుండుట సహింసజాలనివాఁడయి కోపోద్రేకముతో “ఓ మహాజనలారా! లేఖకులును ఫారిసీలును మోసెస్సుయొక్క ధర్మానుశాసనములను మీకు ప్రసాదించుచున్నారు. కాబట్టి వారి ధర్మానుశాసనములను మీ రనుష్ఠింపవలసినదే. కాని వారు తమ దృష్టా తమావలన చూపిన మార్గమును మీ రనుసరింపకుండు. ఏల యన, వారు తమయువదేశములనే తామాచరింపరు. వారు మనుష్యుల బుజములమీఁద పెద్దబరువుల నెత్తి కట్టుదురుగాని మనతోడి మానవులమీఁది బరువును లేవనెత్తుట కయి యొక వ్రేలెత్తునంతటిపని నైనను తాము చేయరు. మంచిదియు సత్యము నన్న హేతువుచేత దేనిని వారు ప్రేమింపరు; జనులు తమ్ము మంచివారినిగా చెప్పుకొ

వలెననిమాత్రమే ధర్మము నాచరింతురు. సామాన్యజనులవిషయ మైనచింతయే వారికి లేదు ; ఇతరులు తమసహోదరు లన్నజ్ఞానమే వారికి లేదు ; వారిచింత యంతయు ఉత్తమపదార్థములను ఉన్నతపద వులను తాము సంపాదించుకోవలెననిమాత్రమే” అని యొక్కింత చెప్పి, అంతకంతకు కోప మతిశయించి పట్ట శక్యము కాకపోగా ఫారిసీలవంకను లేఖకులవంకను దిరిగి “ఓ లేఖకులారా! ఫారిసీలారా! వంచకులారా! మీకు దుఃఖ మగుఁగాక ! జ్ఞానకుంచితను జనులనుండి తొలగించి, మీ రీశ్వరరాజ్యము వారికి లభింపకుండ మూసిపెట్టు చున్నారు. మీరును లోపలికి పోవరు ; పోవఁగోరినవారిని లోపలికి పోవనునియ్యరు. మీకు దుఃఖ మగునుగాక ! మీరనాధలవసతులను మ్రింగివేయు చున్నారు; పయి వేషమున కయి దీర్ఘప్రార్థనలు చేయుచున్నారు ; కాబట్టి మీరధికతరనరకభాధల నొందుదురు. ఎవ్వనినైన నొక్కనిని మీమతములో కలుపుట కయి స్థలమును జల మును చుట్టఁబెట్టుదురు ; కలిసినతరువాత వానిని నరకభాజనుని గాఁ జేయుదురు. ఓవంచకులారా! బుద్ధిహీనులారా! పొలములో పండెడు సోపుగింజలలోను జీలకఱ్ఱపాయలలోను దళాంశమును గురువున కర్పించుట మహాపుణ్యకార్యమని చెప్పుచు, దయాధర్మసత్యశౌచాదు లైన మహాత్తరవిషయములను విడిచిపెట్టుదురు. ఓ బుద్ధిహీను లారా! మీకు దుఃఖ మగునుగాక! మీరు దోమనుమ్రొంగ డోకు కొనుచు లొట్టియను గుటుక్కున మ్రింగివేయుదురు. మీరు లోపల మృతాన్తులతోను సకలాశుద్ధతలతోను నిండియున్నను పయికి నుందర ముగా కనఁబడెడి వెల్లవేసిన సమాధులవంటివారు. బాహ్యమునకు పుణ్యాత్ముల వలెఁగానఁబడుచు లోపల మీరు పాపకావట్యదూషితు లయి యున్నారు. ఓలేఖకులారా! ఫారిసీలారా! వంచకులారా! మీకు

దూఃఖ మగును గాక ! మీరు మీతండ్రులు చంపిన పూర్వప్రవక్తల కును పుణ్యాత్ములకును సమాధులు నిర్మించుచున్నారు. మీరును మీపూర్వులవలెనే వర్తమానప్రవక్తలను పుణ్యపురుషులను బాధలు పెట్టి చంపుచున్నారు. ఓపాపజాతులారా ! విషసర్పములారా ! మీరు నరక యాతన నెట్లు తప్పించు కొనఁగలరు? ”

ఈపిడుగువంటి నుడువు లెవ్వరినిగూర్చి యుద్దేశింపఁబడినవో వారికి మనోవ్యధాకరములును కోపజనకములు నయి యుండెననుటకు సందియము లేదు. మిత్రమధ్యమునం దున్న యాతని నా సమయము నం దేమి చేయుటకును శక్తులు కాకపోయినను ప్రతిపక్షులలో కొందఱు దూరమునుండి యాతనిపై రాళ్ళు రువ్వి రఱు ! ఇంతలో జీసస్సుయొక్క కోపాగ్ని కొంత ప్రళాంతినొందగా తొంటికోధము ఖేదముగా మాతినవాఁ డయి పట్టణము నుద్దేశించి “జెరూసలేము నగరమా ! కలకటా ! నీవద్దకుఁ బంపఁబడిన ప్రవక్తలను నీపురాశ్చతోఁ గొట్టి నిష్కరుణముగాఁ జంపుచున్నావు. కోడి తనపిల్లలను తెక్కల క్రిందఁ జేర్చుకొను నట్లుగా నీప్రజలను నాయండకుఁ జేరఁ దీయుటకై నే నెన్నిసారులు కోరుచున్నాను ! అక్కటా ! నీవు వారిని చేరనీయవు.” అని పలుకుచు నతఁడు దేవాలయమునుండి వెడల బయలు దేఱెను. అతఁడు ద్వారమువంక నడుచు నప్పుడు ప్రక్కలను దానపేటికలు కనఁబడెను. ఆపెట్టెలలో వేయబడినధనమును తీసి తరువాత ధర్మ కార్యముల కుపయోగింతురు. అతఁడా పెట్టెలవంకఁ జూచుచు నిలఁ బడియుండగా ధనికు లయిన ఫారిసీలు మొదలయినవారు తమ యొద్దనున్న పెద్దవయిన వెండిబంగారు నాణెములను పరులకు తెలి యుటకేమో యనునట్లు ఘల్లు మని మ్రోగునట్లుగా దానపేటికలో వేయుచు వచ్చిరి. అప్పుడు జీర్ణ వస్త్రములు కట్టుకొనియున్న నిరుపేదడి

యయిన మృత్యుభర్తృక యొకతన యొక పిల్లను మెల్లగా సమీపించి తనయొద్దనున్న యొక చిన్ననాణెమును భక్తిపూర్వకముగా దానిలో జాతి వేసెను. అదికనిపెట్టి జీసస్కు తనశిష్యులతో ఆబీదదానిధర్మమును జూచితిరా? అందఱు నిచ్చినదానికంటె నీనిఱుపేదది యిచ్చినదే యెక్కువైనది. తక్కినవారు తమ కున్న విశేషధనములో నత్యల్పభాగము నిచ్చిరి. ఈబీదదో రాత్రితనభోజనముమాటయైన తలపెట్టక తనకున్నదంతయు నిచ్చివేసినది. ఈమె చేసినదానమే యొక కాసయినను దేవునికి ధీకప్రీతికరమైనది” అనిపలికెను. ఆమాటలు విన్న ఫారిసీలు మొదలైనవా రతఁ డొక్కకాను పెట్టెలో వేసినబీదదానిని బట్టువలె పొగడుచు నున్న నిష్కములను ధర్మార్థముగా వేసిన తమ వంటి శ్రీమంతులను తెగడుచు నవజ్జ చేయు చున్నాఁ డనికోపముతో గొణుగుకొనుచుఁ బోయిరి. జీసస్కును శిష్యులును బెథనీగ్రామము వంక నడిచిరి. ఆలివ్ కొండమీఁద నున్న బెథనీగ్రామము జీసస్కున కత్యంతప్రియ మయినది. అక్కడ నొక్క సోదరుఁడును ఇద్దఱు సోదరీమణులును గలయొక సాధుకుటుంబ మతనికి పరిచిత్తమైనది. వారితోడి మైత్రి యతని కెంతో యాహ్లాదకరమయినదిగా నుండెను. అక్క సెల్లెండ్రెద్దటిలో నొకామెపేరు మార్తా; ఆమె దయాదాక్షిణ్యములు గలదియు శ్రద్ధాభువు నయియుండెను. రెండవయామెపేరు మేరీ; ఆమె యొకవిధ మయినసౌకుమార్యమును ధ్యానశీలమును గల దయి జీసస్కును రంజించుచుండెను. జీసస్కుయొక్క పాదసన్నిధానమందుఁ గూరుచుండి యాయన చప్పనది తదేకధ్యానముతో వినుచు పలు మాటలు గృహవ్యవహారములనే మఱుచుచుండును. అటువంటి సమయములయం దింటిపని యంతయు తనమీఁదనే పడఁగా నామె సోదరి తచ్చి మృదువచనములతో నామెను మందలించుచుండును. అప్పుడు

జీససు మూర్తా! నీ వెంట్రో శ్రమిడి పెక్కుపనులతో శ్రద్ధవహించు
చున్నదానట. ఆవశ్యక మయినది యింకొకయంశముమాత్రమున్నది.
మేరీ యిప్పు డాయుత్త మాంశమును గ్రహించిసది. దానిని వారింప
వలదు.” అని పలుకును. వారిసోదరుడైన లాజరెస్సుకూడ జీసస్సు
నకు పరమాత్మడు. జీసస్సున కాకుటుంబమువారు చేసిన సాయము
నకును చూపినయాదరమునకును పరిమితితేదు. వచ్చిననాడురాత్రియే
జీసస్సునకు వారు గొప్పవిందు చేసిరి. యాత్రార్థ మయి వచ్చినగాలిలీ
దేశస్థు లందఱును వారిసహవంక్తిని గుడిచిరి. విందునడుమను మేరీ
యొక పరిమళద్రవపాత్రములోని గుమగుమలాడెడి యాసారభరసము
నాతని పాదములకడ గ్రుమ్మరించెను. దాని పరిమళము గది నంతను
గుప్పున ముంచుకొని యెల్లవారిని సంతోషముద్రములో ముంచెను.
అప్పు డామె సాగిలఁబడి తనదీర్ఘశిరోజములతో ప్రభుపాదసమార్జ
నము చేసె నట! ఇది యాతనియం దామెకుఁ గలయసాధారణ
శ్రద్ధాభక్తులను సహస్రముఖముల ఘోషించుచున్నది. ఇట్టి మిత్ర
నికేతనమునకే నాటిరాత్రి జీసస్సు వెదకుకొనుచుఁ బోయెను.

•

ఎనిమిదవ ప్రకరణము.

జీసస్సుయొక్క విచారణ, మరణము.

ఈవఱకే శత్రువులయొక్క కోపోద్దీపనము పరమావధి కెక్కినది. జీసస్సు ప్రాణములతో నుండఁగా యూదమతము నిరపాయముగా తలయెత్తుట పొసఁగ నేరదని భావించి మతాచార్యులు సభ చేసి యేయుపాముచేత నైనను నాతని యిహలోకజీవితము నంతయు నొందింప వలయునని నిశ్చయముచేసికొనిరి. అప్పటి ప్రధానమతాచార్యుఁడు కైఫా యను నతఁడు. రోమనులు జెహూసలేము నగరము నాక్రమించుకొన్న కాలము మొదలుకొని రాజపురుషుల నిగ్రహానుగ్రహానుసారముగా ప్రధానాచార్యు లేఁటేట మాఱుచుండిరి. కాని కైఫా రోమనుపక్షావలంబుఁ డగుటచేత పదిసంవత్సరముల నుండి యాచార్యపీతమును వదలక యేకాధ్వర్యముగా నధికారము చెల్లించుచుండెను. అయినను అతని యధికార మంతయు నామమాత్రమే కాని ప్రధానాచార్యపట్టము లేకపోయినను నిజమైన యధికార మంతయు హాసనుచేతిలో నుండెను. ఇతఁ డతఁ డాడించిన ప్లాడవల సినవాఁడు. హాసను కైఫాకు మామగారు. హాసను పూర్వము ప్రధానాచార్యపదమునందుండి యిప్పుడు తొలఁగింపబడినవాఁ డయి యుండినను తొరచాటుననుండి యప్పటినుండియు నితఁడే కార్యతంత్రనాటకమును నడపుచుండెను. ఈతనితో నాలోచించి యీతనిసమ్మతిని బడయక కయిఫా యేముఖ్యాంశమునందును స్వతంత్రముగా కర్తవ్య నిర్ణయమును చేయఁడు. హాసను కుమారులలో నైదుగురప్పుడప్పుడు ప్రధానాచార్యపదమును పొందినవారయి యుండిరి. దేవాలయము

లోని ముఖ్యోద్యోగము లన్నియు నీతని కటుంబములోని వారిచేతనే వహింపఁబడుచుండినవి. అందుచేత నాచార్యకోటిలోనివారి కందఱికిని హానను నాయకుఁడుగా నుండెను. ఇతఁడు సద్దూసీతెగవాఁడు.

ఆచార్యపురుషులు చేసినసభలో జీసస్సును సాధ్యమైనంత శీఘ్రముగా పట్టుకొనుటకు నిశ్చయము చేసికొనిరి. కాని యెప్పుడెట్లు పట్టుకోవలయునా యన్న యాలోచనమాత్రము తెగలేదు. అతనిని ధర్మప్రవచనము చేయుటకయి బైటికివచ్చినప్పుడు పట్టుకొంద మంటిమా, అప్పుడు తమప్రాణములనైన నిచ్చి గురువును రక్షింప వలయునని కంకణము కట్టుకొనియున్న శిష్యు లాతనిని చుట్టుకొని యుందురుగాన ఘోరయుద్ధము జరిగి వీధులలో రక్తప్రవాహములు గట్టక పట్టుకొనుట సాధ్యముకాదు. బెథనీగ్రామములో నింటఁ బండు కొని యున్నప్పుడు పోయి పట్టుకొనుటకయి భటులను బంపుదమంటిమా, ముందుగా సంగతి తెలియక మానదు గనుక పట్టుపడక యతఁడు తప్పించుకొని పోవచ్చును. ఎట్లును పాలుపోక మతాచార్యు లిట్లు తల పోతలుచేయుచుండఁగా వారికెప్పుడును నెదురుచూడని తావునుండి సాయమువచ్చెను. మతాచార్యుల మనుష్యులు వాని మనోదౌర్బల్య మును కనిపెట్టి యాశపెట్టి మత్తపఱిచి లోపఱిచి పంపుటచేతఁ గాఁబోలును జీసస్సుయొక్క ద్వాదశశిష్యులలో నొక్కఁడైన జూడ స్సనువాఁడు తనస్వామిని పట్టి యొప్పగించెదనని వారియొద్దకు వచ్చెను. పండ్రెండుగురు శిష్యులలోను జూడస్సొక్కఁడే జూడియాదేశస్థుఁడు; తక్కిన పదునొక్కఁడును గాలిలీదేశస్థులు. తన ప్రభువుయొక్క ప్రతి వక్షులకు సాయము చేయవలెనన్న స్వామిద్రోహబుద్ధితో బెథనీ గ్రామమునుండి తప్పించుకొని తనతోడివారి నేమఱించి దొంగతన

ముగా నిప్పటికి వచ్చెను. ఏ హేతువుచేతఁ నితఁ డిట్టి స్వామిద్రోహమున కొడిగట్టెనో తెలియరాకున్నది. ఇతఁడు మొదటినుండియు చెడ్డవాఁడయి యుండియుండఁడు; అట్లుండినవక్షమున జీస స్త్రీతనిని పరమవిశ్వాసినిగా భావించియుండుట తటస్థింపదు. జీసస్సు తా నేటికోరు కొన్నపన్నిద్రలు శిష్యులలోను జూడస్సుక్కనివిషయములోనే ప్రమాదమునొందెను. తనతోడివారితోఁ గలిగిన స్పర్థచేతనో మాత్సర్యముచేతనో తనస్వామిసంకల్పము సఫలమగునది కాదన్న యుద్ధైగ్యముచేతనో యతఁడీయకార్యకరణమున కొడఁబడియుండును. తన ప్రియశిష్యుఁ డొక్కఁడు దుష్టులదురాలోచనలలో తగిలియున్నాఁ డన్న సంగతి నూత్తుబుద్ధియైన జీసస్సుయొక్క బుద్ధిప్రచారమునకు గోచరింపకుండినది కాదు. జూడస్సుయొక్క స్థలాంతరగమనవీక్షణముచేతనే యతఁ డెక్కడ కేపనిమీఁదఁ బోయెనో జీసస్సు తత్క్షణమే గ్రహించెను.

ఏప్రిల్ పదునాల్గవతేది గురువారము ప్యాసోవరువండుగ యారంభము. రాత్రిభోజనమున కేర్పాటుచేయుట కయి జీసస్సు కొందఱమిత్రులను నాటియుదయమున జెరూసలేము నగరమునకుఁ బంపెను. ఆరాత్రి జెరూసలేములో నొక్కమిత్రగృహమునందు జీసస్సును ద్వాదశ శిష్యులును గలిసి యేకకుటుంబమువలె భోజనముచేసిరి. అది యొక్కనికిఁ దక్క శేషించిన శిష్యులకందఱకును సంతోషావహమయి తమయన్వోన్య భ్రాతృన్నహనుబంధ ప్రతిష్ఠాపనోత్సవముగా కనఁబడెను. ఆయొక్కఁడును జూడస్సు, ఆనుహృద్గణములో తన్నొక్కనిగా భావించుకొనుట మానివేసినందునను, ఇంకను శిష్యుడయినట్టు నటించుచు తానారాత్రియే తనస్వామిని బంధించుటకయి భటవర్గమును కొనిరానున్నవాఁ డగుటచేతను, వాఁడు నిస్సందేహముగా మన

స్వాస్థ్యము లేనినాఁ డయి యుండెను. జీస స్వాతనియఁబరమము బట్టి
యతఁ డాచార్యులతోడి తన కుతంత్రమును పూర్తి చేసి ననియు
దానిని కొనసాగించుటకయి భోజన సమాప్తి కొఱకు ప్రతీక్షించు
చుండె ననియు, కనిపెట్టెను. ఈ విశ్వాస ఘాతుకత్వమును
దలంచికొని మనోవ్యథ నొందిననాఁ డయి సహించి
యూరకుండలేక వేగిరపాటుతో శిష్యులవంక చూడ్కిఁగిడించి “ద్రోహి
యయి మీలో నొక్కఁడు నన్ను పట్టియిచ్చు నని నిశ్చయముగా చెప్పు
చున్నాను” అని పలికెను. వారొండొరులముఖములవంకఁ జూచుచు
“నేనా?” “మీరు నన్ను ద్వేషించినారా” అని యాత్రముతో
నందఱు నొక్కపెట్ట నడిగిరి. అతఁ డెవ్వరిపేరును జెప్పక యూర
కుండెను. జూడన్సు మనోవేదన గలవాడయి యొక్కడ నిలువనొల్లక
గది విడిచి లేచిపోవుట కయి లేచెను. అతఁడు పోవునప్పుడు జీస స్వాతని
వంకఁ జూచి “నీవు చేయవలసినదానిని శీఘ్రముగాఁ జేయుము” అని
శాంతస్వరముతోఁ బలికెను. జీస స్వాతని నేదో వనిమీఁదఁ బంపు
చున్నాఁ డనుకొనిరేకాని యప్పుడుసహితము శిష్యు లతఁడు స్వామి
ద్రోహి యగు నని తెలిసికొఁజాలక పోయిరి.

జూడన్సు గది విడిచి పోయినతరువాత జీసన్సు తనకు రాఁబోవు
చున్న మరణావస్థను మనస్సునం దుంచుకొని వారి కుత్సాహమును
దైర్యమును సంతోషమును గలిగింపవలె నన్న యద్వేషముతో దయా
రస మొలుకునట్లుగా వ్రీలిపూర్వకము లైనవాక్యములు కొన్నిచెప్పి
శిష్యులకు దిటపు గఱపెను. ఆరాత్రి భోజనావసానసమయమునం
దొకవిశేషకర్మ నడచినది. జీసన్సు రొట్టె యొక్కటి చేతఁబట్టుకొని
దానిని ముక్కలుగా విడిచి యొక్కొక్కముక్క యొక్కొక్కశిష్యుని
చేతిలోఁ బెట్టి “ఇది మీరువుచ్చుకొని భక్షింపుడు. ఇదిమీనిమిత్త

మయి యియ్యఁబడిన నాశరీరముయొక్క చిహ్నమును తెలుపు చున్నది. నాస్మరణార్థముగా దీనిని మీరు తినుఁడు.” అని గంభీరస్వరముతో ననెను. అదివా రారగించినతరువాత నాతఁ డొక్కగిన్నెలో వ్రాతా సవమును బోసి త్రాగుట కయి శిష్యులచేతికిచ్చుచు “ఇది మీనిమిత్త మయి కార్పఁబడ నున్న నారక్తమును జెలుపు చున్నది దీనిని మీరు త్రాగునప్పుడెల్లను నాస్మరణార్థముగా త్రాగుఁడు” అని పలికెను. ఈవలుకు లాతనికిఁ గలద మార్ద్రహృదయమును శిష్యులయెడఁ గల యవ్యాజప్రేమమును వేయినోళ్ళకు చాటు చున్నవి. అత్యల్పకాల ములోనే సంభవింప నున్న తనమరణమునకు ముందు శిష్యులలో నైక మత్యమును తనమీఁదిభక్తిని తనూలమున స్వార్థపరిత్యాగబుద్ధిని పురికొల్పుటకయి శిష్యులలో నొకకర్మ యావశ్యక మని భావించి బుద్ధిమదశ్రేణుఁడైనయతఁ డీపనిని చేసి యుండును. ఈకర్మ యిప్ప టికిని భూమిని స్వర్గమునుగాఁ జేయుట కయితనప్రాణమును ధారపోసిన మహాత్ముని స్మృత్యర్థముగా “ప్రభుభోజన” మనుపేర ప్రతిసంవత్సరమును సమస్తకైన్తవజాతులవారిలోను అవిచ్ఛిన్నముగా జరపఁ బడుచున్నది.

భోజనము లయినతరువాత ప్రార్థనలు చేసి కీర్తనలు పాడి మరల బెథనీగ్రామమునకుఁ బోవ బైలుదేటునప్పటి కించుమించుగా నర్థరాత్ర మయినది. ఇట్టినిశాసమయమునం దొంటిగా తోటకు నడుచుటకు శిష్యులు కొంచెము సంశయించిరిగాని యతఁడు ప్రయాణ మయి నిర్భయముగా ముందడుగువేసినను మనస్సులోమాత్రము బెథనీగ్రామము చేరుదు నన్ననిశ్చయము లేనివాడయి యుండెను. కృతఘ్నుఁ డయినయాశిష్యుఁడప్పుడు గదిని విడిచి బైలుదేటి బయటికి పోయెనో యప్పుడే యతఁ డేవనిమీఁద పోవుచున్నాఁడో యేమిజరగ

నున్నదో సర్వమును జీసన్ను తనకన్నులయెదుట కట్టఁబడినట్లుగా మనో
దృష్టిచేతఁ జూచెను. కాని యతఁ డెప్పుడును చావునకు భయపడిన
వాఁడు కాఁడు. అతఁడిప్పుడు తప్పించుకొని పోదలఁచుకొన్నపక్షమున
నొరు లెఱుఁగకుండ నెందేని పోగలఁడు. అయినను తానట్లు తప్పించు
కొనిపోవుట కెంతమాత్రము నిష్టములేనివాఁ డయి యతఁడు తిన్నగా
మృత్యుముఖమునకు నడచుటకు కృతనిశ్చయఁ డయి యుండెను. తన
మరణమూలముననే తాను పూనినధర్మప్రచారమునకు జగమునం
దభివ్యాప్తి కలుగవలె నని యీశ్వరసంకల్ప మనియు, తాను బ్రతికి
యుండి ధర్మబోధము చేయుచున్నప్పటికంటె తాను చచ్చి దారి
చూపుటవలననే తాను బోధించినసత్యముల కత్యంతశీఘ్రముగా లోక
ములో నధికప్రాచుర్యము కలుగుననియు, అతఁడు నిశ్చయముగా
నమ్మినవాఁ డయి ప్రపంచోద్ధరణార్థముగా తనప్రాణములను తృణ
ప్రాయముగా విడుచుటకు సంసిద్ధుఁ డయి యుండెను. అయినను
తన్ను విరోధులు నిరోధింపఁగానే శిష్యులు నిరుత్సాహు లయి యధైర్య
పడుదు రేమో యన్నభయముమాత్ర మాతనిమనస్సును బాధించుట
మానినది కాదు. అందుచేత నతఁడు వీధిలోనికి పోవునప్పుడు తలవా
కిట నిలిచి సిమనుతో “ఓయీ! పిశాచము నిన్ను తనవంకకు లాగు
కొనఁ గోరుచున్నది; కాని నీవిశ్వాసము చెడకుండునట్లు నీనిమిత్త
మయి నేను ప్రార్థనచేసియున్నాను.” అని చెప్పెను. “తక్కినవారంద
ఱును విడిచిపెట్టినను నేను దృఢవిశ్వాసి నయి యుండి, ఆవశ్యకమయిన
యెడల కారాగృహమునకును మృత్యుముఖమునకును నేను నీతో
వచ్చెదను.” అని యతఁ డుత్తర మిచ్చెను. అంతటిధైర్యశాలి నను
కొనుచున్న యాప్రియశిష్యుని మొగమువంకఁ జూచి విచారముతోడి
మొందహాసము చేసి జీసన్ను “ఈరాత్రి ముగియకమును నే కోడికూసెడు

లోవల నీవు నన్నెప్పుడు నెఱుంగ నని యవలపించెదవు.” అని ఎలికి, శిష్యుల సందఱిని జూచి “ఈరాత్రి మీరందఱును నాయెడల నాశా భంగము నొంది సాపరాధు లమ్యెదరు. గొల్లవాఁడు నేలఁగూల్చఁబడి నప్పుడుగొఱ్ఱలమంద యెట్లోయట్లే భయకంపములతో మీరందఱును నానాముఖముల చెదరిపోయెదరు.” అని చెప్పెను. వారు తమమనస్సు లలో ప్రభువు తమయోగ్యతకు తగినంతగణ్యాతను తమ కీయ్యతేదని తలఁచికొనినను పయి కేమియు ననలేదు. ఇంతలో సభిఁడు మరల నందుకొని “సొమ్ముగాని జోలిగాని పాదరక్షలుగాని యేమియులేకుండ మిమ్ము నేను ధర్మప్రవచనార్థముగా బైటపఁపినప్పుడు మీకెప్పుడైన నేదైన కావలసివచ్చెనా?” అని యడిగెను. ‘ఏదియు కావలసిరాలేను’ అని వారు బదులుపలికిరి. ఇప్పుడు మీలో ప్రతివురుఁషుఁడును తన సంగతి తానే చూచుకొనవలెను. నావ్యవహారము ముగింపునకు వచ్చు చున్నది. ఇఁక మీపోషణముయొక్కయు రక్షణముయొక్కయు సాధ నములను మీరే సమకూర్చుకొవలెను.” అని జీసస్సు చెప్పుచుండఁగా నెవ్వఁడో యొక శిష్యుఁడు రెండు కత్తులతో ప్రపంచమునంతటను జయింపఁ గలుగుదు మన్నట్టుగా “మావద్దనివిగో రెండుకత్తులున్నవి.” అని పలికెను. వారి యమాయకత్వమునకు లోవలనవ్వుకొని ‘చాలును ఇఁక పోదము రండి.’ అని జీసస్సు ముందు నడవఁ జొచ్చెను.

అది వెన్నెలరాత్రి గాన దారి చక్కఁగా గానబడుచుండెను. జూరావెన్నెలలో నిశ్శబ్దముగా నున్న వీధులలోనుండి నడిచి పుర ద్వారము నిర్గమించి కొన్నిదినముల క్రిందట పెద్ద యూరేగింపుతో జీసస్సు జెరూసలేము నగరప్రవేశము చేసినమార్గముననేపోయి కెడ్రన్ పంతెనను దాటి కొన్ని నిమిషములలో బెథనీగ్రామ సమీపమున బలిపువర్చత పాదమున నున్నతోటలో ప్రవేశించిరి. జీస స్పిక

ముందుకు సాగక వాని ప్రక్కకు దూరముగా తొలగి యక్కడ నిలువఁబడెను. జేపాలయ భటులతోను సైనికులతోను గూడి జూడన్పు తప్పక తన్ను వెదకుకొనుచు వెంబడించి వచ్చు నని యతఁడు దృఢముగా నమ్మియుండెను. అందుచేత భటులు తన్ను పట్టుకొను నప్పు డనివార్యముగా సంభవించెడు సంక్షోభమును భీతియు బెఢనీగ్రామములోని తన మిత్రులకు కలుగఁజేయ నిష్ఠము లేనివాఁడయి గ్రామములోనికి బోవక కొంతసేపు తోటలోనేయుండి ప్రతి పక్షులయాగమనమును ప్రతీక్షించుచుండుట కయి యతఁడు నిశ్చయము చేసికొనెను. అంతే కాక యతఁడు తా నాలివుకొండమీఁద నిలువఁగోరుట కింకొక కారణము కూడఁ గలదు. అతని మన స్పిప్పుడు మిక్కిలి కలతనొందిన దయి స్థైర్యము లేక డోలాందోళనము నొందుచుండెను. మనశ్శాంతి కలుగుటకయి యేకాంతస్థలమున నీశ్వరుని సమీపించి తనహృదయము నాతనికి నివేదించి ప్రార్థనచేయవలసిన యావశ్యకతగూడ నతనికి కనఁబడెను. ఇతరులు నిద్రపోవుచుండిన కాలములో ననేకరాత్రు లతఁడు బైటికిఁబోయి తనకు బుద్ధిని బలమును ప్రసాదించుట కయి వేడుచు గంటలకొలఁదికాల మొంటిగా నీశ్వర ధ్యానమునం దతఁడు తనపరమపిత సాన్నిధ్యమునఁ గడపుచువచ్చెను. కడపటి దయిన తన యీగొప్పవరిశోధన కయి పూర్ణముగా సంసిద్ధుఁడు కాఁగలుగుట కతఁడిప్పు డీశ్వరునితోఁ గొంతకాల మేకాంతముగాఁ గడప గోరియుండెను. గెల్మీమే ననిపిలువఁబడెడి క్షేత్రమునకు సమీపమున నున్న యొకయాలీవుచెట్ల యారామములో ప్రవేశించి యతఁడు శిష్యులనుద్దేశించి “మీ రిక్కడ వేచియుండుఁడు. నేను ప్రార్థననిమిత్తము ముందుకు పోయెదను” అని చెప్పెను. ఇట్లు చెప్పి పీటరును జానును జేమ్సును దనవెంటఁగొని యతఁడు చెట్లలోనికి మఱి

కొంతదూరము నడిచి “నాయాత్మ మరణ వేదనమునకుం బోలె నత్యంత విషాదము నొందుచున్నది మీ రిక్కడనుండి నాతో కనిపెట్టి చూడుడు” అని యామువ్వరతోను జెప్పి, అతఁడు మఱికొన్నియడుగులు ముందుకు నడచి భూమి మీఁద సాష్టాంగపడి “ఓ నాతండ్రీ! సాధ్య మయినయెడల, ఈవిషపాత్రము నన్నుండి కడచి పోనిమ్ము. అయినప్పటికిని నాయుచ్చగాక నీయిచ్చయే నెఱవేఱును గాక!” అని ప్రార్థించెను. అతఁ డింకేమి వేఁడెనో తెలియదుగాని చాలసేపు ప్రార్థనము చేసెను. ఈశ్వరుఁడు తన్నిట్లు నడుపుచున్నాఁ డనియు, తన శత్రువులనుండి పాటిపోవుటకంటె తన ప్రాణమును సమర్పించుటయే యీశ్వరాభిషుత మనియు, అతఁడు తెలిసికొనెను. కొంచెమునే వయినతరువాత నతఁడు భూమిమీఁదినుండి లేచి శిష్యులవద్దకు వచ్చు నప్పటికి వారు ముగ్గుఱును నిద్రపోవుచుండిరి. “ఏమి యిది! ఒకచిన్న గంటకాలము మీరు నాతో వేచియుండ లేకపోయితిరా? మీకును శోధనసమయము రావచ్చును గనుక, నానిమిత్తము గాకపోయినను మీనిమిత్త మయినను వేచి ప్రార్థింపలేకపోయినారా?” అని సోద్యేగముగాఁ బలికి, వారియొద్దనుండి మరలి కదలిపోయి, ఓనాతండ్రీ! ఈ విషపాత్రము నేను పానము చేసిననే కాని నన్నుండి సాగిపోరానిపక్షమున, నీయిచ్చ నెఱవేఱును గాక!” అని జీసస్సీసారి యధిక మనోబలమును చిత్తశాంతియుఁ గలవాఁ డయి ప్రార్థించెను. ప్రార్థనానంతరమున నాతనిమనస్సు శాంతమును సబలమును కాఁగా నతఁడు మరల శిష్యులవద్దకువచ్చి వా రింకను నిద్రపోవుచుండుట చూచి “ఇంకను నిద్రపోయి విశ్రాంతి ననుభవింపుడు” అని పలికి, తా నొక్క యీశ్వరసాహాయ్యమునే కాని మనుష్యసాహాయ్యము నిష్పృథగ్గోచరింపనిపాఁ డయి యుండుటచేత వారిని నిద్రనుండి లేపక కత్తవల్లి

చింతలో నుండెను. ఇంతలో దూరమునండి నడిచివచ్చుచున్న మనుష్యుల కాళ్ళచప్పు డాతని చెవిని ఒకఁగా, చాలును! కాలము సమీపించినది. మనుష్యపుత్రుఁడు పావులచేతులలో సప్పగింపఁబడుచున్నాఁడు మనము వెళ్లుదము. లెండు. అదిగో మద్దోహి చేరువ నున్నాఁడు. చూడుడు” అని గుండెలు జల్లుచునుచూటలతో నతఁడు నహచరులను లేపెను. వా రులికిపడి లేచి నివ్వెఱపాటుతో నిలువఁబడునప్పటికి జూడన్సును ముం దుంచుకొని యాయుధపాణు లయిన మనుష్యులు వారిని చుట్టవేయఁగా వారిలో పీటరు తనవట్టాకత్తిని దూసికొని వేవేగముగా వచ్చి ప్రధానాచార్యుని భృత్యులలో నొకఁడయిన మావిక స్సను వానిని చెవిమీఁద పొడిచి గాయపఱువఁగా జీస స్సతనిని వారించెనట! ముందుకుపోయి ముద్దుపెట్టుకొని వాడుక ప్రకారముగా ప్రణామము చేయుటవలన జూడన్సు రాజనియుక్తులకు జీస స్సెన్వరో తెలుపు నట్లు మతాచార్యులచేత నేర్పాటు చేయఁబడెనట! ఈదండయాత్ర యేర్పాటు చేయఁబడిన విధమును బట్టియు, పంపఁబడిన యాయుధహస్తల విస్తారసంఖ్యనుబట్టియు, చూడఁగా నాచార్యపురుషులు పట్టుకొనునప్పు డెంతో ప్రతిరోధము వచ్చునని జీసస్సునకు భయపడినట్టు కనుపట్టుచున్నది. దీర్ఘములైన లాటీకఱ్ఱలను కరములయందు ధరించి ముందు దేవాలయ రక్షకభటులు వచ్చిరి ; వారివెనుక కృపాణపాణు లయి రోమకస్సెనికుల సమూహము వచ్చెను. అప్పుడు జూడన్సు ముందుకువచ్చి “స్వామీ! నమస్కారము.” అని జీసస్సుయొక్క చెక్కిలి ముద్దుపెట్టుకొనెను. “మిత్రుడా! నీవేల వచ్చియున్నావు? ఈప్రకారముగా నాయెడల ద్రోహివగుటకు నీకు నేనేమి చేసియున్నాను?” అని నిందాగర్భముగా జీస స్సడిగెను. మృదు వయి నట్టియు మర్మచ్ఛేదకము లయి నట్టియు జీసస్సు మాటలును చూపు

లును జూడన్సుయొక్క మనస్సులో కూలములవలె నాటుకొని శక్తి
ణమే పశ్చాత్తాపమును లజ్జను గలిగించెను. ఇట్లు పుట్టిన లజ్జానుభోక్త
ములే తరువాత జూడన్సును ఆత్మహత్య చేసికొనునట్లు చేసెను.

అప్పుడు నాయకులుగానున్న రాజపురుషులవంకఁ దిరిగి
“నే నేమో దొంగనయినట్టుగా నన్ను పట్టుకొనుటకయి గజ్జలను కటారు
లను దాల్చి మీరేల వచ్చియున్నారు? చేరాలనుములో బోధ
చేయుచు కూరుచుండినప్పుడు న నేల పట్టుకొనలేక పోయివారు?
అప్పుడు నామీఁద చేయిచాచుటకు సాహసము లేకపోయినది గాని
యీచీకటిగడియలో మాత్రము మీకు శూరశ్శయ్య నచ్చినది.” అని
జీసస్సు పలికెను. నాయకులు సైగచేయుఁగానే సైనికు లాతని బట్టు
కొని బంధించిరి. జీసస్సు వారి వెదిరించుట కించుకఁగూఁ బ్రయత్నింప
లేదు. కాని యప్పు డాతనిమన స్సెంతో ఖోభపడి యుండనచ్చును.
చేతులు వెనుకకు విడిచిపెట్టి చుట్టును రాజభటులు కాచియుండి పేరు
పడిన దొంగనువలెను హంతనువలెను వెనుకకు పట్టణమువంక కీడ్చు
కొని పోవునప్పుడు నిరవరాధి నని యెఱిగి యున్న యతఁ డాదౌర్జన్యము
నకు హృదయమునం దెంతసంతాప మొందియుండునో! ఆతఁ డిట్లు
పట్టుకోఁబడినది ప్రధానాచార్యునియొక్కయు సాన్ హెడ్రిమ్ సభ
వారియొక్కయు యధికారపత్రముమీఁద. ఈలోపల శిష్యులలో ననే
కులు పాటిపోయిరి. వీటరును జానును మాత్రము తమస్వామిని విడు
వక కావలివారికి మిక్కిలి దూరముగా వెనుక నడిచి వచ్చుచుండిరి.
ఎవ్వరో పేరు తెలియని తరుణ వయస్కుఁ డొక్కఁడు సన్నదుప్పటి
కప్పుకొని యాతని వెంటనంటెను. కాని కావలివా రాతనిని పట్టుకొనఁ
బోఁగా పయివస్తుము వాగినేతిలో విడిచిపెట్టి పాటిపోయెను. కడసారి
యిప్పుడు జీసస్సు క్రైస్తవమతమీఁదుగా పురద్వారమునుండి మరల

నడిచెనుగాని యీసారి జయజయశ్శబ్దాలు చేయు భక్తులుగాని “ఈశ్వరపుత్రా! నమఃశశిమ!” అని పలుకు శిష్యులుగాని, వెంట లేరు. న్యాయమునుకాని నయనుకాని చూపుచారుగాని లేరు. కుపితశత్రు మధ్యమున బద్ధుడయి యుత్తఁడు విపణ్ణహృదయముతో తలవంచుకొని నడిచెను.

రాజభటులు జీసస్సును ముందుగా హాసను శృహమునకుఁ దీసికొని పోయినట్లు. హాసను జీసస్సును తన సిద్ధాంతములను గూర్చియు శిష్యులను గూర్చియు ప్రశ్నలు వేయఁగా, అతఁడు తీరము చెప్పక తన బోధనను విన్నవారిని పిలిపించి తెలిసికొమ్మని బదులు పలికెనట! అట్లుపలుకుట తమయజమాను నజమానములునుటగా భావించి దగ్గఱ నున్న హాసను పరివారములోనివారఁ దొకఁడు జీసస్సు నొకడెట్టి కొట్టెనట! ముందుజరగఁబోయెడి యన్యాయవ్యావహారికవాత్సవ్య కంఠకును నిజ మైన కారకుఁడు హాసనే యెవను బహిరంగముగా విమర్శించి దండించుటకు తన కధికారము లేనందున నతఁడు విచారణనిమిత్తము జీసస్సును తన యల్లుఁడైన కయిఫా శృహమునకుఁ బంపెను.

ప్రధానాచార్యుఁడు నాన్ మోడ్రియసభ కధ్యక్షుఁడు; ఈసభ డెబ్బదిమంది ధర్మాధికారులను గలవయి, యూదులయొక్క యున్నత న్యాయస్థాన మయి యున్నది. ఏలినయ ముఖోన నను తీర్పుచెప్పి దండన విధించుటకుముందు మూడవవంతునకు తక్కువ కాల సభ్యులను సభాధ్యక్షుఁడును చేరి విచారణజరపనలెను. అయినను రోమనులు దోషికి మరణదండనము విధింపఁబడినప్పుడు వానిని వధించు కధికారమును యూదులకు విడువక తన్నయం మంచుకొనిరి. నాన్ మోడ్రియ సభవారు దోషి నెవ్వనినైన బధాక్షునిగా నిర్ణయించినప్పుడు వారు వానిని రోమనువరిపాలకున కప్పగింపవలెను; పరిపాలకుఁ డావ్యవ

హారమును విచారించి తన యిష్టానుసారముగా గోషిని వదలివేయుట గాని దండించుటగాని చేయవచ్చును. జీసస్ను పట్టుకొన్న పూర్త జను లకు తెలియకముందే తన్ను విడిపించుట కయి ముక్కులను పిళిపించుటకు జీసస్ను సవకాశము కలుగజేయుచే విచారణ ముగియవలె నన్న యుద్దేశముతో నాన్ హెబ్రీయుపధ్యక్షులను తీనయింప జేయవేళవలుచుటకు జీసస్ను దీక్షింపి కాకపూర్వము ప్రధానాచార్యుడగు మోష్యులను బంపెను. దేవాలయములో నెటువంటి నిర్భయశక్తులను గలబట్టి చిన పురుషుడు తన సవకాశలేశము నిచ్చినపక్షమున తన ప్రాణరక్షణార్థము పోరాడక మానడని యతడు భావించుకొనియుండెను. కాబట్టి యొకను తెల్లవారకపోయినను రాజపురుషు లాసేధింపబడిన బద్ధునితో తిరిగివచ్చునప్పటి కావలకే ధర్మాధికారులు ననుకూలబడి వివిధసాక్షులు సంసిద్ధముగా నుంచబడిరి. ధర్మాధికారు లావలకే జీసస్ను సపరాధి యని సర్ధారణముచేయు నిశ్చయించుకొని వచ్చి యున్నవా రగుటచేత ధర్మాధికారులతో సంబంధించినంతవఱకు విచారణమునకే యాదశ్యకము లేదు; కాని, పైలేటనుంచి మ్రానిపైఁ బెట్టించి మేకులు కొట్టించి దండింపవలె నని యభిలషించినవారగుటచేత వారు వ్యవహారరీతిని దోష నిరూపణము చేయవలసినవారగుటయేకాక రోముకడరిపాలకుడు తమతీర్పును త్రిప్పివేయక స్థిరీకరించునంతటి బలమైతదానినిగా జీసస్నుమీది యభియోగమును ప్రతిపాదించవలయును.

భటు లప్పుడు జీసస్ను వీధిలోని కున్న తోరణద్వారమున కాళ్లు పలుపలుడి యున్న బహిష్కారములోనికి గొనిపోయిరి. ఆలోపల ప్రధానాచార్యునియొక్క మందిర ముండెను. సైనికులతో విశేషభాగ మీప్రాకారములో నిలిచిపోగా జాపల్కిత నియమింప

బడినబట్టులు లోపలికి సభాదనసములోనికి జీసస్సును గొనిపోయిరి. అందు స్రథానాచార్యుడు మధ్య నాసీనుఁ డయి యుండఁగా సర్థ శంధ్రాకారముగా మట్టును ధర్మాధిపాలులు కూచుండి యాతని రాకను బ్రతీక్షించుచుండిరి. జీసస్సు బంధములతోనే బ్రథానాచార్యునివద్దకుఁ గొనిపోఁబడి యాతనిముందు నిలువఁబెట్టుబడెను. అతని నయిది మోపఁబడిన దోషారోపణపత్రము చదువఁబడినపిమ్మట దానిని స్థాపించుటకయి సాక్షులు పిలువఁబడిరి. అతనిపై నారోపింపఁ బడిన నేరములు—అవస్థిద్ధాంతములను బోధించి జనులను మోస పుచ్చుట, స్వమతధర్మములను నిరాకరింపవలె నని చారి కుపజే శించుట, దైవమాషణపరుఁ డగుట.

సాక్షు లొకరితరువాత నొకరుగా ముందునకు వచ్చి జేవాలయ ములో నతఁ డువదేశింపఁగా తాము నిన్న దానిని చెప్పిరి. తామిచ్చిన సాక్ష్యములో వారొకరు చెప్పినదాని కొకరు విరుద్ధముగా చెప్పుటయే కాక రోమక పరిపాలకునిమనస్సునకు మిక్కిలి చెడ్డదిగా కనఁబడెడు దానిని జేనిని చెప్పలేకపోయిరి. వారిదుర్మార్గమును దూషించుచు మతాచార్యులకు నిరోధముగా జీసస్సు సంభాషించినమాట వాస్తవమేకాని యుట్టిమాటలు పలికినందున కయి పై లేటు జీసస్సు ప్రాణములను తీయించుట కంగీకరింపఁజూ. తుద కిద్దరుమనుష్యులు నుందుకు వచ్చి “జేవాలయమును నాశనము చేసి నేను రెండుదినములలో మరలఁ గట్టఁగలను” అని జీసస్సు చెప్పినట్టు సాక్ష్యమిచ్చిరి. ఈసాక్ష్యమునహితము నత్య మయినది కాదు; అట్లేడు జేవాలయము నాశ మగునని పలికినను, దానిని తాను నాశము చేసెద నని యెప్పుడును పలికి యుండలేదు. యూదులధర్మానుశాసనముల ననుసరించి జేవాల

యమును దూషించుట దేవుని దూషించుటయే యనియగుచున దోషి
 వధార్హుడగును. ఇట్లు విచారణ జరుగుచున్న కాలమున జీసస్ స్కూ-
 మాట పలుక లేడు; ఒక్కరి నొక్క ప్రశ్న యడుక లేడు. తిన్నసరాధి
 నిగా నిరూపించుటకు చాలింత బల మైన నాత్మ్యమును వారెన్నఁ-
 దును తేజావకని తెలిసినవాఁ డయినను నాత్మ్య మున్నను లేకపోయి
 నను వారు తిన్న చంప నిశ్చయించుకొన్న వారని యెఱిగి యుండుట
 చేత సట్టివారియందట మాటాడఁజూచుట నిష్ప్రయోజన మని యతఁడు
 మానము ధరించి యూరుకుండెను. ఇతఁడు వధార్హుడని పై లేటు
 నొడఁబడుచుండుట ప్రబలనాత్మ్య మేదియు నీవఱకు చాలే దని ప్రధా-
 నాచార్యుఁడు సహితము కనఁగొన్న వాడయి కోఁము తెప్పించి జీససు
 నోట తొందరమాట యేదైనఁ బలికింపవలెనని నీమీఁది నింతముంది
 నాత్మ్య మిచ్చుచుండఁగా నొక్కమాట కైన మాటుపలుక వేయి.
 అదికోపముతో ననెను. తానే దోషారోపితుఁడును విచారణకర్తయు
 నైనవానితో మాటాడ నిష్టయులేక కాబోలును జీససు బదులుపలుకక
 పోవుటయేకాక యతని మొగమువంక తలయెత్తి చూడనైన నొల్ల
 కుండెను. జీససు తాను మెప్పుమా ననుకొన్న విషయముయి యంతఁపఱ
 కొక్కప్రశ్న మయినను రాలేదు. అది ముఖ్యాంశమే యయినను
 జీసస్సుపై నావిషయమున దోషారోపణము చేసెడువత్తులైన నెవకు
 లాతనిని దేవుఁడే బంపఁబడినవానినిగా భావించవచ్చునని యెంచి
 మతాచార్యులు సాధ్యమయినంతఁపఱ కావిషయము నడఁగఁద్రొక్కి-
 పయికి రానియకి యుంచి యికిరదోషారోపణముచేత నాతని వధ్యు-
 నిగా నిర్ణయింపఁదలఁచిరి కాని వారికోరిక సఫల మయినది కాదు.
 అందుచేత నాముఖ్యాంశమును విడిచి యాతని దండ్యునిగాఁ జేయు
 టకు సాధనాంకిరము కనఁబడనందున ప్రధానాచార్యుఁ డాతనిపఱక

తెప్ప వాల్చక చూచుచు “నీవు మెప్పుడూ యగుదువేమో చెప్పుము” అని యడిగెను.

అకారణముగానో సకారణముగానో వా రెల్లను తనప్రాణములు తీయకమాన రని యెఱుఁగునుగాన, మిథ్యాసోపాసోపముల మీఁదఁ గాక తాను నత్థిమని నమ్మిన మెప్పుడూ నాను ఘోషణదోష స్థాపనముమీఁదనే ప్రాణము లియ్యవలయు నని నిశ్చయించుకొని “నేను చెప్పినపక్షమున మీరు నమ్మరు” అని మానము మాని జీసస్సుత్తరము చెప్పెను. అతఁడు తనమాయావాగురిలో తగులుకొను చున్నాడని భావించి యాచార్యులచాచార్యుఁడు “ఈశ్వరవాక్త్రీకముగా నీవు దేవునికిమారుడవైన మెప్పుడూ వగునువేమో చెప్పుము” అని యడిగెను. నత్థిమను గూఢముగా నుంచవలసిన కాలము పోయి బహిరంగముగా ఘోషింపవలసిన సమయము వచ్చినదని తలచి “నేనెవరో నీవే చెప్పి యన్నావు” అని యాచార్యునిముఖమువంక దృఢముగా, జూచుచు విమ్రుతతో న్నవ్వుముగా జీసస్సు పలికెను. ధర్మాధికారుల వంక చూడ్కి నిగిడించి “అకాశముపై సంచరించు మేఘములమీఁద వ్రాయఁబడిన దేమో యన్నట్లుగా మనుష్యపుత్రునియొక్క ప్రభావమును మహిమయు మీరు చూచెడు కాలము వచ్చును” అని చెప్పెను.

ఈమాటలు వినఁగానే ప్రధానాచార్యుఁడు దేహము తెలియక కోపముచేత మండిపడి, యితరధర్మాధికారులతో బిగ్గటగా “ఇతఁ డీశ్వర నిందను పలికినాఁడు. ఇక నెక్కువసాక్షులతో వని యేమొన్నది? ఈతని యీశ్వరదూషణమును మీరు వినయున్నాడు; మీరేమని తలఁచెదరు?” అని యటచెను. “ఇతఁడు దోషి; నథాహ్నుఁడు.” అని యెల్లవారు సొక్కమాటగా పలికిరి. ఇంతటితో విచారణ సమాప్త

సూయినది. ధర్మాధికారులు తమ యధికారశాటులను దీని దూరముగా వేసి, వేగముగా నరక్షింపఁడంట యొన్న యాపాశ ద్ధుని వివాదికి వరు గెట్లరి. తమయి గొలుసులతో రట్టబడి యొకచుటచేత నతఁ డవ్వుడు తన్ను రక్షించు కొ న్నవసుగల నా డమునను రక్షించుకొ లేని మగనస్థుల నుండెను. బట్టిచానిని వారే వైబడి కొట్టి మొగముమీఁద నిమ్మి వేసి, “ఓ యభిషిక్తుఁడా! నీ వట్టి యీశ్వరమహిమలు కలవాడ వైన పక్షమున, నిన్ను నుష్టిత్రహాసములు చేయుచున్నవా రెవ్వరో మాకు చెప్పుము.” అని హాసము చేసిరి. అతఁడు వారి కొమ్మంట బదులు పలకలేదు. కోపమునుగాని శోకమునుగాని తెలిపెడు శబ్ద మూతని పెదవులను వాటి కావేదు; అలలతాఁకున చలింపకున్న పర్వత మేమో యున్నట్లు వారినడుమ నతఁడు చలింపక నిలుచుండెను.

లోపల నిది యంతయు నిట్లు జరుగుచుండఁగా వెలుపల పీట రును జానును నచ్చి యెట్లో వారిచేసికొని ప్రాకారములోపల బ్రవేశించిరి. ఆరాత్రి మిక్కిలి చలిగా నుండెను; అందుచేత సైనికులును మఠికోందఱును చలిమంట వేసికొని దానిచుట్టును గూర్చుండి కాంచుకొనుచుండిరి. పీట రాగుంపులో చేరి నిలుచుండి యుండఁగాఁ జూచి యెవ్వరో యొకడు “నీవు గాలిలీదేశస్థుఁడైన జీసస్సుతోడ నుండినవాడవు కానా?” అని పలుకరించిరి. అతఁ డామాటలకు భయపడి “నీవు అప్పిచనంగతి యేమో నే నెఱుఁగను” అని నలుకుచు ప్రాకారములోని మఠియొకచోటికి తొలగి పోయెను. అక్కడ నింకొకఁ డాననాలు పట్టి “సిశ్చయముగా నీవు జీసస్సు శిష్యులలో నొక్కఁడవు, నీశబ్దోచ్ఛారణమే నీవు గాలిలీవాడ వని తెలుపు చున్నది.” అని పలుకఁగా నతఁడు తాను కా నని యొట్టుపట్టుకొనెను. జీసస్సును పట్టుకొన్నవఱు దీతఁ డక్కడ నుండఁగాఁ జూచితి నని

మూడవసారి పే తొక్కడకు చెప్పెను. “నేను జీసస్సు చెయ్యనే యెఱుంగదు” అని మూడవసారి పీటకు లెట్టించుకొనికె. . ఇంతలో ప్రభాతమును దెలుపుచు కోడి కూసెను. ఆ కోడికూడ వినినానే కొన్ని గుట్టలకందలు జీసస్సు వలికినపలుకులు తలపునను వచ్చి పీట రావలకుఁ బోయి పెద్దపెట్టున నేడ్చెను.

దేవాళముములో మన్న సాన హెడ్జిమ్ భయము నీయక మగతన పండిరమునకు మరణకండనమును విసంపన పీర్పు నక్కడ యథావిధిగా పనిపించుట కయి జీసస్సును పల మయిన రక్షకవర్గము వెంట నుడుకాలమునందు తొందరగా గొనిపోయిరి. తీర్పు వినిపించఁ బడినమీఁదట జీసస్సు నక్కడనుండి ప్రాద్దేశ్యకముందే జనులు విశేషముగా వీధులలోనికి రాకముందే ప్రాతఃకాలమున రోమును వది పాటకునియొక్క నివాసనికేతనమునకుఁ దీసిగొనిపోయిరి. అతనివెంట దేవాయతనవదిజనము భటవర్గము పైనికనికాయము ధర్మాధికారులు మతాచార్యులు ఫారిసీలలోని ప్రముఖులు మొదలైనవా రింతచుంది పెద్దయుత్సవమువలె నడచుచుండినను త చ్చివ్యమిశ్రభక్తపరిచరాదు లేమూలనుండి వచ్చి యాకస్మికముగా పైని బడి నిడిపింపఁజూతురో యను భీతిచేత వారు రాజగృహము చేరువఱకును గుండెలు తటతట కొట్టుకొన తిరిగి తిరిగి చూచుచునే పోయిరి. పై లేటుమందిరానరణ ములో నడుగు పెట్టినతరువాత నక్కడఁ గావలి కాచుచున్న బలిష్ఠ మైన రోముకస్టెస్యమును జూచినప్పుడు వారిగుండెలు కుదుటఁబడినవి.

వారప్పుడు తమవచ్చిన కార్యమును నివేదించుచు లోపలికి విన్నవము పంపఁగా, పై లేటు వెలుపలికి వచ్చి వారు కూడియున్న పితౄప్రదేశము తొచ్చి ధర్మాసనము నధిష్ఠించెను. అంతట వారిలో నొకఁడు జీసస్సును ముంధు నిలిపి “ఇతఁడు యూదులరాజు నని యభి

నయిందినట్లు తనయొప్పుదలబిరొందనే దోషస్థావనము. చేయబడి యుచు
రాధియైనాను” అని పై లేటుతో చిన్నపయిచేసెను. రోయియు సూథ
చారులను నియమించి తమ యధికారమును తాఱు పూఱు చేసెను.
జూచుచారిని నిపుణులుగా కనిపెట్టుచుందురు నాన పై లేటు జీసస్సును
సూచి తానావటకే యెఱిగి యుండెను. ఇప్పుడు జీసస్సుమీఁద
నారోపించిన నేరము ననగా రాజద్రోహమున కయి ప్రజలను పూరి
కొల్పుట యను నేరమును నిజముగానే చేసిన బాబ్బా యను ప్రసిద్ధ
మనుష్యుఁ డొక్కఁడు. పై లేటుచేత కాగాగలవమున ముచ్చటడి
యుండెను. జీస స్సటువంటివాఁడు గాక కేవల భిన్నవర్తనలు గలవాఁ
డనియు, మతోన్మాదమునుబట్టి పౌరులలోని ప్రముఖు లతనిని
ద్యేషించుచున్నారనియు, నెఱిగి యుండుటచేత పై లేటు మనస్సు
జీసస్సు పక్షమున కొంగి యుండెను.

ప్రధాన చార్యుఁడు నేరము మోసినప్పుడును, జరులను
మోసముచేసెదనియు నీజగుచు పన్ను కట్టవలదని ప్రజలకు బోధించె
ననియు జీసస్సునకు నిరోధముగా నిశును లఱచినప్పుడును, “వీరు నీపయి
మోపుచున్న దోషములను నీవు చిరుచున్నావుకదా? వీరి కేమి యుత్త
రము చెప్పెదవు?” అని పై లే టడిగెను. ప్రతిఁత్తులు పలుకు కల్లల
కుత్తిరము చెప్పుకూడ నగుచిత మని యెంచి యతఁడు మఱియుపలుక
కూరకుండెను. “నీవు రాజ పనుట నశ్యమా?” అని మరల పై లే
టడిగెను. వెనుకచెప్పినట్టి మరల “ని నట్లు చెప్పుచున్నావు. నీవు
నానిజ మైన పేరును నాకనుగ్రహించినావు.” అని జీసస్సు పలికెను.
అంతట జీసస్సు నొంటిగా తనగదిలోనికి తీసికొనిపోయి విచారింప
నారంభించెను. “నీను రాజనే కాని నా రాజ్య మీలోకసంబంధ
మైనది గాదు, నారాజ్యము పూర్ణముగా సత్యానుభవములోను

సత్యప్రకాశనములోను ఉన్నది. నేను సత్యమునకు సాక్షిగా నిలుచుటకు వచ్చినాను.” అని జీసస్కు తనరాజ్యస్వభావమును వివరింపఁ దొడఁగెను. పైలే టాతనిభావమును గ్రహింపఁజాలక, అతఁడు పరులకు బాధచేయుని దివాస్వప్నరాజ్యప్రహృష్టునిగా పరిగణించి సవరిహాసముగా “సత్య మన నేమి?” అని ప్రశ్న వేసెను. జీసస్కు మతాచార్యులకును ఫారిసీలకును వక్కబల్లెముగా నుండువాఁడే కాని తనకు శ్రమ కలుగఁ జేయువాఁడు కాఁడని కనిపెట్టి, పైలే టాతనిని ప్రాణములతో విడుచుట కిష్టముగలవాఁడయి యుండెను. అందుచేత సతఁడు ధర్మాసనమును మరల నధిష్ఠించి, ప్యాసోవరు వండుగలో జనులు కోరుకొన్న కారాబద్ధుఁ డగు యూదుని నొక్కని విడిచిపెట్టుట యాచార మగుటనుబట్టి వారికోరికమీఁద జీసస్కును విడుదల చేయవలె ననుతలంపుతో “జీసస్కును విడిచిపెట్టవలయునా? బారబ్బాను విడిచిపెట్టవలయునా?” అని జనుల నడిగెను. జీసస్కున కారోపించిన యపరాధములను బారబ్బా నిజముగానే చేసినవాఁ డగుటచేతను బారబ్బాను విడిచిపెట్టుమని కోరినవక్షమున వారు రాజభక్తి లేనివారని వెల్లడి యగు నన్న భయముచేతను, జనులు జీసస్కునే విముక్తునిఁ జేయఁగోరుదు రని యతఁడు నమ్మియుండెను. అయినను జను లావఱకే మతాచార్యులచేత బోధనొందినవా రయి యుండుటచేత “మాకు బారబ్బా నిమ్ము.” అని యేకవాక్యముగా వేడుకొనిరి. “ఇఁక మీరాజు యేమి చేయవలెను?” అని పైలే టడిగెను. “అతనిని సిలువను వేయింపుము” అని వారు పెద్దపెట్ట నఱచిరి. “ఎందుకు? అతని యందు దోషమేమియు నాకు కనబడదు. అతఁ డపరాధ మేమి చేసినాఁడు?” అని పైలేటు మరల నడిగెను. వారాతనిమాటలను విని పించుకోక దొమ్మిగా “అతనిని సిలువను వేయింపుము; సిలువను

వేయింపుము” అని కోలాహలధ్వనితో కేకలు వేసిరి. అప్పు డతఁడు చేయునది లేక వారి యల్లరి చూచి తా నాతనిని విడిచిపెట్టిన పక్షమున నడఁపరాని ప్రజాక్షోభము కలుగునేమో యని భయపడియు ప్రజలు సంఘవిజ్ఞాపనమును బంపుకొన్నపక్షమున చక్రవర్తి తన్ను పరిపాలక పదమునుండి తొలఁగించునేమో యని జడిసియు తుదకు బారబ్యాను విడిచిపెట్టి జీనస్సు విషయమున సాన్ హెడ్రిము సభవారు చేసిన తీర్పును స్థిరపఱచెను. తమకృషి నఫల మయిన దన్న సంతోషముతో మతా చార్యులును ఫారిసీలును సభను విడిచి తమ యిండ్లకుఁ బోయిరి. రోమక సైనికులు జీనస్సును సభాభవనమునుండి యావలకుఁ గొనిపోయిరి.

రోమక సైనికులు మృగప్రాయు లైన క్రూరచిత్తులు; వారికి దయాదాక్షిణ్యములు లేవు. పైలేటు దండనమును విధించిన తరువాత జీనస్సు మానవరూపమును ధరియించియున్న యాఘాతుక మృగముల కప్పగింపఁబడెను. సిలువను వేయ విధింపఁబడినప్పు డాదండనమును జరుపుటకు ముం దపరాధిని కొరడాలతోఁ గొట్టుట యాచారము. నిష్కరుణు లయిన యీ సైనికులకు చంపుటకు ముందు పిల్లి యెలు కను బాధించునట్లు బాధలుపెట్టుట పరమసంతోషము. వీండ్ర కళా ఘాతములచేత జీనస్సు మూర్ఛపోలేదు; కంట తడిపెట్టలేదు. ఈవిధ ముగా నాతని ధైర్యము చెడఁగొట్టి యేడిపింప వలె నని వాండ్రు చేసిన ప్రయత్నమంతయు వ్యర్థమయినది! అతఁ డెవ్వరో యెట్టివాఁడో వాం డ్రెఱుఁగరు. అతఁడు యూదుఁ డనిమాత్ర మెఱుఁగుదురు; యూదుల నవమానించుటయే తమ వ్రత మయినందున, వారివ్వు డేలాగునైన నాతని వేధించి నొప్పికి తాళలేనట్లు కనఁబడునట్లు చేయవలెను; తీవ్రవేదనచేత మనుష్యుఁడు గిలగిల కొట్టుకొనుచుండఁగాఁ జూచునప్పటికంటె మఱియొకప్పుడు వారి కెక్కువప్రమాదము కలు

గదు. అతఁడు మూలుగనందునను దయచూపుఁ డని వేఁడనందునను వారు పెట్టుబాధ మఱింత కఠిన మైనదియు దీర్ఘతర మైనదియు నయ్యెను. ఎంతభయంకర మైన బాధలు పెట్టినవా రయ్యును తా మాతనిముఖమునందు దుఃఖసూచనలు తోఁపజేయు దారి కానరానం దునవారాతనిని వ్యధపెట్టుమార్గమునింకొకదానినాలోచించిరి. యాదుల రాజు నని చెప్పుకొన్న ట్టాతనిపై మోపఁబడిన నేరమును వారు విని యున్నవారు గాన, శరీరవేదనకు తాళఁగలిగినవారు సహితము పలువు రపహాసదుఃఖమునకు సహింపఁజాలకపోవుచు వచ్చుట నెఱిగి, అత నిని కృతకనృపతినిగాఁ జేసి యామూలమున నవమానపఱుప నిశ్చ యించిరి. తదనుగుణముగా సైనికులు వేసికొనెడిరీతి శోణకంచుకము నొకదానిని తెచ్చి నెత్తురు కాటుచున్న యతని బుజములమీఁదకప్పి ముండ్లకంపతో నల్లిన కిరీట మొక్కటి యాతనినెత్తిని బెట్టి, రాజవేత్త మునకు మారుగా శృంఖలాబద్ధము లైన యాతని హస్తములలో నొక బెత్తమును నిలిపి, ఒకరి తరువాత నొకరుగా వచ్చి పాదములముందు సాగిలఁబడి, “ఓయూదులరాజా! నమస్కారము” అని యపహాసంపఁ జొచ్చిరి. అంతేకాక వారిలో కొందఱు అపహాసమున కవమానమును తోడుపఱిచి సాష్టాంగనమస్కారము చేసి లేచి వచ్చునప్పు డాతని మొగముమీఁద నుమ్మి వేసిరి. మఱికొందఱు చేతిలోని బెత్తము నెత్తు కొని నెత్తిమీఁద మొత్తిరి. అతఁ డిప్పుడు వారిచే కృత్రిమరాజుగా చేయఁబడియున్నను నిజ మైనరాజువలె నిశ్చలహృదయుఁ డయి నిర్వి కూరుఁ డయి పెట్టిన బాములెల్ల పడి యవమానము నంతను శాంత తతో సహించెను. డౌర్బల్యలక్షణము గాని భీరుత్వచిహ్నముగాని దుఃఖసూచనము గాని యాతనిముఖమునం దణుమాత్రమును గాన కనఁగింపరాన నాతని సంతాపకులకు సంతాపమే గాని సంతోషము కలిగి

నది కాదు. కోపము కానరాని చల్లనిచూపులతో తమవంకఁ జూచుచున్న యతని శాంతవదనమును పొడగన్నప్పు డాక్రూరకర్ముల శిలాకఠినచిత్తములలో సహిత మొకవిధ మయిన యపరాధస్ఫుటి తలచూపి వారి పెదవులనుండి యావటకు వెలువడఁబోవుచున్న పరిహాస వచనాంకురమును పైకి రాసీక లోలోపలనె చంపివేసెను.

ఇంతలో నధికారులు వచ్చి జీసస్ను వధస్థానమునకుఁ గొని రావలసిన దని యాజ్ఞాపింపఁగా, కావలిభటు లాతనిని వెంటఁగొని రాజమందిరద్వారమువంక నడచిరి. ఈసమయమునందే మరణదండనమును పొందవలసిన మఱియిద్దఱపరాధు లప్పుడు వారితోఁజేర్పఁబడిరి. వారు సాధారణచోరులు. యూదులకు క్రొత్తయవమానమును కలిగింపవలెనన్నయుద్దేశముతో పై లేటు వారిని జీసస్సతోడఁగూడఁబంపుట శీర్షాటు చేసె నని చెప్పుదురు. మరణదండనార్థము కొనిపోఁ బడుచున్న యపరాధికి ముందు వాడు చేసిన నేరమును వ్రాసినపలక నొకమనుష్యుఁ డెత్తిపట్టుకొని నడుచుట యాచారము. “ఇతఁడు యూదుల ‘రా జయిన జీసస్సు’” అని పెద్దక్షరములతో వ్రాయఁబడియున్న పలక నిందునిమిత్త మయి పై లేటు ముందుగానే సిద్ధము చేయించెను. అవమానకర మయినచావు చావనై యున్నవానికి పైలేటిటువంటి బిరుదము నిచ్చుట జెహూసలేమువాను లైనయూదులపై తనకుఁ గలతిరస్కారభావమును వెల్లడిచేసి వారికి తలవంపులు తెచ్చుటకే యనుటకు సందేహము లేదు. దండ్యు లయియున్న తస్కరుల నాతని నహచరులనుగాఁ బంపుటకూడ యూదుల కవజ్ఞ కలిగించుట కయియే యుండును. “దొంగల కర్త మయినమృతి ననుభవించుట కయి దొంగలతో నడచుచున్న యితఁడు మీకు రాజగుటకు తగిన హోదా,” అని ఫలితార్థ మిచ్చెడి యాపని గర్విష్టు లయి యుండెడు

మతాచార్యులయొక్కయు ఘోరిసీలయొక్కయు గర్వమునకు భంగకరమయి యవమానకరముగా నుండు నని యాతఁ డెఱుఁగును.

తాము దేనిపైని దిగఁగొట్టఁబడి చంపఁబడుదురో యాదారువును దండ్యులచేతనే వధప్రదేశమునకు మోపించిఁకొనిపోవుట రోమనుల క్రూరకృత్యములలో నొకటి. సిలువ యని చెప్పఁబడెడి వధసాధనము రెండుభాగములు కలదిగా నుండును. అం దొకభాగ మైన నిలువుదూలము భూమిలో పాతిపెట్టఁబడి యుండును; రెండవభాగమైన యడ్డుదూలము భూమి కయిదా అడుగుల యెత్తున మొదటిదానిలో నమర్పఁబడును. జీసస్సు వీధిలోనుండి మోచుకొనిపోవలసినదీ యడ్డుదూలమునే. చుట్టును సైనికులు కాఁచియుండఁగా, దోషారోపకులు కొంతమంది వెంటనడువఁగా, జీసస్సు వధార్థము కొనిపోఁబడెను. పౌరులలో ననేకుల కాతనిని బట్టుకొన్నవార్తయే తెలియదు; మంచి నడిరేయిని రాజపురుషు లాతనిని బట్టుకొనిరి; మధ్యాహ్నము కాకమునుపే యతఁ డడ్డుదూలమును వహించి పై లేటుసభాగృహము నుండి బయలు వెడలెను. వీధులలోనుండి పోవుచున్నప్పుడు కొందఱు స్త్రీ లాతని నానవాలుపట్టి కీచుగొంతుకలతో రోదనము చేయఁదొడఁగిరి. జీసస్సు వారివంక తిరిగి “ఓ జెహూసలేముపుత్రికలారా! నా నిమిత్త మయి శోకింపకుఁడు. మీనిమిత్తమును మీబిడ్డల నిమిత్తమును శోకింపుఁడు.” అని వారి నూత్రార్చెను.

జీసస్సు తనమీఁద మోపఁబడినభారమును మోవలేకపోయినందున, రోమను భటులు పురద్వారమువద్ద నెక్కడనుండియో వచ్చి పురములోఁ బ్రవేశింపఁబోవుచున్న యొకపరదేశస్థునిఁ బట్టుకొని బలవంతముగా నాయడ్డుదూలము నాతనిచేత గమ్యస్థానమువఱకును మోయించుకొని పోయిరి. జీసస్సు దుర్బలశరీరుఁడు కాఁడుకాని రాత్రి

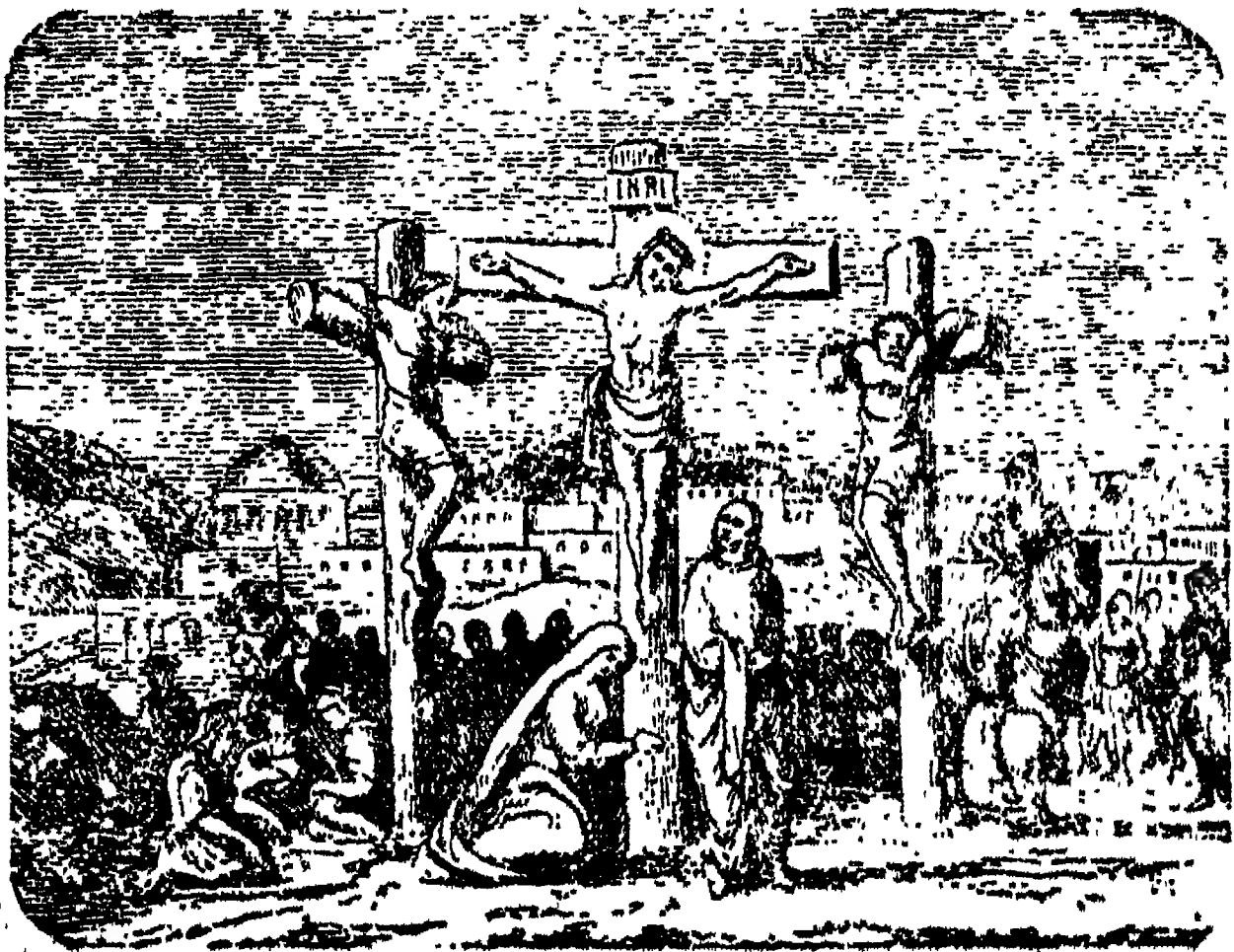
నుండి భోజనములేనివాఁడయి యుండుటచేతను, క్రూరకీరాతులైన వదాతులచేత నెత్తురు వఱదలు కట్టునట్టుగా దెబ్బలు తినియుండుట చేతను, గంటలకొలఁదికాలము నిలువఁబడియుండి వ్యాకులమనస్కుఁడయి యుండుటచేతను బలహీనుఁడయి యతిభారమైన యాదారువును మోయలేక పోయెను. రోమనులు శ్రోవను బోవువారి నెవ్వరినైనఁ బట్టుకొని వెట్టికొట్టి వారిచేత నిచ్చవచ్చినపని చేయింపవచ్చును. ఇట్లు పట్టుకొఁబడి బలత్కారముగా బరువుమోచునట్లు చేయఁబడినవాఁడు తురాఫ్రికాలోని సైరీనువానస్థుడైన సిమ ననుపేరు గల యామఁడు. అతఁడు ప్యాసోవరు తీర్థమునిమిత్తమయి యాత్రకు వచ్చెను.

ఊరు దాటి కొంచెముదూరము నడచినతరువాత 'గాల్గోథా' యను స్థలమునకు వచ్చిరి. ఆపదమున కాభాషలో కపాలభూమి యని యర్థము. ఇదే కొంచెము సేపటిలో సిలువను వేయుట యనెడు క్రూర కర్మము జరుగ నున్న ప్రదేశము. ఇది మన దేశమునందు పూర్వ కాలమునం దుండిన కొఱతను వేయుట వంటిది. ఇందు మొదటిదానిలో మనుష్యుని మ్రానిపైఁబెట్టి చేతులకు మేకులు దిగఁగొట్టెడువారు. రెండవదానిలో మనుష్యుని కొట్టినఁబడెడు శూలమునకు దిగఁగొట్టెడు వారు. ఈరెండుదండనములలోను కూడ దండితులు వెంటనే ప్రాణములు గోలుపోక కొన్ని సమయములయందు దినములకొలఁదిని బ్రదికి బాధపడుచుండెడువారు. అడ్డుదూలమునఁ బెట్టి మేకులుకొట్టుటకు ముందు వధ్యులకు బాధ తెలియకుండఁ జేయుట కయి మైకము చేసెడి యొకవిధమైన మద్యమును త్రాగనిచ్చెడివారు. వాడుకనుబట్టి యొడలు తెలియకుండఁ జేసెడి మద్యమును పానముచేయుట కయి జీసస్సుచేతి కిచ్చిరి. అతఁడామద్యపాత్రమును నోటివద్దఁ బెట్టుకొని నాలికతో చవి చూచి యది మత్తుపదార్థమని తెలిసికొని త్రాగక నిరాకరించెను.

నొప్పి తెలియకుండ స్పృతి తప్పియుండుటకంటె తెలివి గలిగియుండి
 నొప్పికి ధీరత్వముతో నోర్చుకొనవలయు ననియు, తాను కోరి తెచ్చు
 కొన్న మృత్యువును మహావీరునివలె నిర్భయముగా నెదుర్కొనవలయు
 ననియు, అతఁడు తలఁచి మత్తుచేసెడు మధుపానముయొక్క సాహ
 య్యము నొల్లఁ డయ్యెను. అంతట నతని వస్త్రములను దీసి యాతనిని
 కొయ్యల కంటఁగట్టిరి; చేతుల నడ్డుకొయ్యమీఁద నిలుప్రక్కలను
 చాచి మేకులను గొట్టిరి; శరీరము బరువుచేత జాటిపడకుండ రెండు
 కాళ్ళనడుమనుండి దారము వేసి నడుమనున్న నిలువుకొయ్యకు నడుము
 వద్ద కట్టిరి. మృత్యుదేవత కనుగ్రహమువచ్చి ప్రాణములను గొనువఱకు
 నతఁ డీప్రకారముగా వ్రేలాడుచుండవలెను. ఆతనివెంటఁ గొనిరాఁ
 బడిన యిద్దఱు తస్కరులును జీసన్నున కిరుపార్శ్వములయందును సిలువ
 కొయ్యలకు వ్రేలాడఁ దీయఁబడిరి. వారికి తగినంత మందిని
 భటులను కావలియుంచి తక్కినసైనికులు పురమున కరిగిరి.
 ఈదారుణకర్కము జరుగుచున్నంత నేవును జీసన్ను సంపూర్ణ
 స్థైర్యముతో నుండి యొక్క దీనవచనమునైనను పలుకక
 కడపట “తండ్రీ! వారేమిచేయుచున్నారో వారెఱుఁగరు; వారిని
 త్నమింపుము” అని ప్రార్థించెను. విశేషకాల మతఁడు లోలోపలనే
 ప్రార్థించుచుండెనుగాని పయికి నేమియుపలుకలేదు. ఈలోపల నాతని
 విరోధులు కొందఱ తాతని వినాశమునుజూచి సంతోషింపవలెనన్న నీచ
 బుద్ధితో పట్టణమునుండి పనికట్టుకొనివచ్చి, ఆతనిమరణవేదనను చూచి
 పకపకనవ్వుచు హేళనముచేయుచు “నీవు దేవునికుమారుఁడవై నవత్తు
 మున సిలువనుండి దిగిరమ్ము. ఓయిప్రాణాలరాజా! దిగిరమ్ము.
 మేము నిన్నునమ్మెదము.” అని కొందఱును “నీవు దేవాలయమును
 నాశముచేసి మూఁడుదినములలో మరల కట్టుదువు, అట్టి నీవు నిన్ను

రక్షించుకొమ్ము” అని మఱికొందఱును వలికి, తమలో తా మాతఁడు వినునట్లుగా వీఁడు దేవునిని నమ్మినవాఁడు; తాను దేవునికుమారుఁడనని చెప్పుకొన్నాఁడు గదా! ఏదీ దేవుఁడు వచ్చి యివ్వడితనిని రక్షింపుమను. వీఁ డితరులను రక్షించునుగాని తన్ను తాను రక్షించుకొలేడు.” అని నానావిధముల గేలిచేసిపోయిరి. వీరు వా రన నేల? తుదకు నీవలావలల సిలువలమీఁదనుండి చావునకు సంసిద్ధులయియున్న దొంగలు సహిత మాతని నగతాభిచేసిరట! ఈయధిక్షేపములకు దేనికిని మాఱు పలుకక యతఁడు పర్వతమువలె నిశ్చలుఁ డయి యుండెను. ఇట్టి కష్ట సమయమునం దాతనిశిష్యులు వలాయితరు లయి మొగము చూపక పోయినను జెయసలేమున కాతనివెంటవచ్చి యుపచారములు చేయుచుండిన గాలిలియామిత్రులుమాత్ర మాతనిని విడిచినవారు కారు. మేరీక్లియోథన్, మేరీమాగ్డలేన్, జోయన్నా, సలోము, మొదలయిన స్త్రీ లాతనిని విడిచి పోవక భక్తిని చూపుచు కావలివారు రానిచ్చి నంతచేరువను నిలిచిరి.

జీసస్సును సిలువపై నివేసిన విధ మీశ్రీందిపటము చూపుచున్నది.

జీసస్సును వరాభవించుట కయి చూడవచ్చిన మహాపురుషులును దారిని బోవుచు చూచినవారును బోయి సిలువకొనను “యూదుల రాజు” అని వ్రాయఁబడి యున్న పలకను జూచి యాయవమానకర మైన వ్రాతనుగూర్చి యాచార్యపురుషులతో మొట్టపెట్టికొన్నందున వా రావ్రాతను మూర్చి జీసస్సు యూదులరాజునని తాననుకొన్నట్లర్థమిచ్చెడు వ్రాత వ్రాయింపవలసిన దని పైలేటుతో విన్నపము చేసిరి. కాని యతఁ డాచార్యులమాటలు పెడఁచెనిని బెట్టి వారిప్రార్థన నిరాకరించి పంపివేసెను.

సాయంసమయము సమీపించు చుండెను. రక్తనిస్సృణాధిక్యమువలన నాయాస మధికమయి విదాహము వృద్ధిగా జీసస్సు దప్పిక యగుచున్నదని చెప్పెను. దయాశూన్యులైన సైనికులలో నింఁచుక దయగలవాఁ డయినభటుఁ డొకఁడు తాముత్రాగుటకుఁ దెచ్చుకొన్న పానకములో స్పంజిని (నోనికి నీరు పీల్చుకొనుసముద్రపుపాచి) ముంచి కట్టికొనను కట్టి యెత్తి నోటి కందియ్యఁగా జీసస్సు దానిని చప్పరించి పీల్చెను. ఆతని కంతకంతకు దేహతాపము దుస్సహము కాఁజొచ్చెను. ఎటు చూచినను ఆతనిమనస్సునకు మనుష్యునియొక్క కృతఘ్నతయు దుస్స్వభావమును గానవచ్చుచుండెను. క్షణకాల మాతని మనస్సును నిరాశామేఘములు కప్పకొని యీశ్వరుని మఱుఁగుపఱిచెను. ఈనిరాశత్వాంధకార నిమగ్నావస్థలో నతఁడు “ఓనాదేవా! నాదేవా! నీవు నన్నేల విడిచిపెట్టినావు?” అని యఱచెను. ఎంతటిమహాత్ములకును మానువదార్బల్య మొకానొకప్పుడు పొడచూపక మానదుగదా! దీనినిబట్టి యాతని కీశ్వరునియందలి విశ్వాసము తగ్గినదని యెంచఁ గూడదు. బాల్యమునుండియు పలుక నలవాటు పడి యున్న యీవాక్యము తీవ్రశారీరకవేదనానుభవసమయమున నప్రయత్నముగా పయికి

వచ్చియుండును. అది యెట్టిదయినను శరీరము క్షీణదశ నొందుచు వచ్చినకొలదిని ఆయనయాత్మ యంతకంతకు విమలమగుచు వచ్చి దైవికస్వభావము ప్రకాశము నొందెను. తనకర్తవ్యము స్మరణకు వచ్చెను; తనమరణమే ప్రపంచముయొక్క ముక్తికి కారణ మగునని కనుగొనెను; తనముందు నడచు చున్నచారుణదర్శనము లదృశ్యము లయి మనస్సుతదేకనిష్ఠతో పరమపితయందు లగ్న మయ్యెను. మరణ మునకు కొన్నినిమిషములు ముందుగా నతఁడు “తండ్రీ! నాయాత్మను నీచేతులలో సమర్పించుచున్నాను.” అని యుచ్చైస్సస్వనముతో విస్పష్టముగా పలికెను. కడపట నతఁడు “ఇది సమాప్తమయినది” అని తనలోతాను మందరవమున ననుకొనఁగానే తల తొమ్ముపైని వ్రేలాడఁబడెను; ప్రాణము లుత్క్రమణము లయ్యెను. సిలువను వేయఁబడినతరువాత మూఁడుగంటలలోనే యతఁడు కాలధర్మము నొందెను. అతని శీఘ్రమరణమునకు రక్తవాహిక యొకటి తేగుట కారణమని వచింతురు.

సాధారణముగా రోమనులు సిలువను వేయఁబడినవారి శవములను సమాధిచేయుట కయి బంధుమిత్రాదులను తీసికొని పోనిచ్చెడువారు కారు. అయినను తగినంత పెద్దలంచ మియ్యఁగలవా రున్నవక్షమున రోమకపరిపాలకులచేత నెట్టిపని చేయించుటయు ససాధ్యము కాదు. రహస్యమున జీనన్సనకు పరమభక్తులయి యుండియు బహిరంగముగా తా మతనిశిష్యు లయినట్లు చెప్పునంతటి ధైర్యము లేనివారు జెహూసలేముపురవాసులలో ననేకు లుండిరి. అట్టివారిలో నొకఁడయిన జోసప్పనువాఁడు ప్రబలుఁడును విత్తనంతుఁడు నయి యుండెను. జీసస్సువిషయమయి జరుపఁబడిన యన్యాయమువలనను క్రూరత్వమువలనను కలిగినకోపముచేత ధైర్యవంతుఁ డయి పైలేటుపద్ధతుఁబోయి

శవమును సిలువమ్రానినుండి తీసికొని పోనియ్యవలసిన దని జోసఫ్ వేడుకొనెను. పైలే టాతనిప్రార్థన నంగీకరించెను. అందుచేత తత్సమీపమున నున్న జీసస్సుయొక్క మిత్రులతోడుపాటుతో నతఁడు శవమును సిలువనుండి దింపి, శుద్ధజలముతో కడిగించి, సమాధి యొద్దకు తీసికొని పోయెను. అతనితోఁబట రాతిలో మలచిన సమాధి యొకటి యుండెను; దానిలో జీసస్సుశరీరమును బెట్టి దాని ముఖద్వారమున నొక్కమహాశిలను దాపి మూతపెట్టి, ఈ మిత్ర బృందము ఖన్నహృదయములతో వెనుక మరలిపోయిరి. ఇట్లు జరిగిన దినము శుక్రవారము. ఆదివారమునాఁడు జీసస్సు తన మిత్రులకు కొందరకు సజీవుఁ డయి కనఁబడె నని చెప్పుదురు. జీసస్సుయొక్క పునరుజ్జీవనకథ యిది — గాలిలీ నుండి జీసస్సువెంట వచ్చిన మేరీ మార్గలీ ననునామె భానువారమునాఁడు ప్రాతఃకాలమున సమాధి యొద్దకుఁ బోయి చూడఁగా దానికి మూత వేసినతాయి యథా స్థానమున లేక తొలగింపఁబడియుండె నట! పీటరును జానును కలిసి కొని జరిగినసంగతిని వారితోఁ జెప్పుట కయి యామె దుఃఖముతోను భయముతోను వెనుకకుఁ బోయె నట! వా రామెతోఁ గూడి సమాధియొద్దకుఁ బరుగెత్తుకొని వచ్చి లోపలఁ జొచ్చి యది వట్టిదిగా నుండుట చూచి వెంటనే వెడలిపోయిరి గాని యామెమాత్ర మేడ్చుచు నక్కడనే యుండె నట! కొంతసే పయిన తరువాత మేరీ సమాధి లోనికి పంగిచూడఁగా, దానిలో నిద్దఱు దేవదూతలు కనఁబడి యేల యేడ్చుచున్నా వని యడిగి రట! “వారు నాప్రభువును తీసికొని పోయినారు గనుక వా రాతని నెక్కడ నుంచిరో నే నెఱుఁగను” అని మేరీ యుత్తరము చెప్పి నట! అప్పు డామె తలయెత్తి కనుఁగొనఁగా తన సమీపమున నొక్కరు కనఁబడి “ఓకాంతా! ఏల యేడ్చెదవు?”

అని యడిగె నట! బాష్పముల వలనఁ గొంతవఱకు కన్నుగానని
 దయి యాస్థలమునకు కావున్న తోటవాడని, తలఁచి “అయ్యా! నీ
 వాతనిని తీసుకొనిపోయి యుండినవక్షమున నీ వాతని నెక్కడ బెట్టి
 తివో నాకు చెప్పుము” అని యామె యాతని నడిగె నట! అప్పు
 డామెనుష్యుఁ డామెను ‘మేరీ’ అని పేరితో పిలువఁగా, “ప్రభువా
 అని సంతోషముతో కేకవేసి, ఆమె యాతనిని జీన స్సని గురుతు
 పట్టె నట! జీసస్సుయొక్క పునరుద్ధాన విషయమునఁ గల సాక్ష్య
 మంతయు నొక్క మేరీయొక్క మాట లయి యున్నవి. ఆమె నిజము
 గానే తన ప్రభువును జూచినట్టు భ్రమపడి యుండవచ్చును. ఆమె భయ
 శోకపరీతస్వాంత యు తదేకధ్యానముతో సదా ప్రభువునే స్మరించు
 చున్నప్పుడు మనోనేత్రమున కాతనిరూపము కనఁబడుటయు భావనా
 సంభవము లయి యాతని మాటలు వినఁబడుటయు వింత కాదు.
 ఇట్లే యాతని శిష్యులును వివిధస్థలములయందు తమ స్వామియొక్క
 శబ్దస్వరూపములను వినియు కనియు నుండవచ్చును. చచ్చినవాఁడు
 లేచివచ్చుట సత్యము కాకపోయినను, ఆకాలమునందుఁ గలిగిన యీ
 నమ్మకము శిష్యులకు నూతనధైర్యోత్సాహములను గలిగించుటకు
 జీస స్సున కేళించిన ధర్మములకు లోకములో సత్యంతవ్యాప్తిని కలి
 గించుటకును పరమోపకార మయినది. తనకుఁ గల మహామహిమ
 లతో సకలగుణగణగర్విష్టుఁ డయినజీస స్సంతటివాఁ డేమియు చేయ
 లేక తనకాయము నాచార్యపీఠమునకు బలిపెట్టవలసినవాఁ డయి
 నప్పుడు శక్తిహీనులమును గుణహీనులము నయిన మే మేమి చేయఁగలు
 గుదు మని, శిష్యకోటిలో ప్రబల మైన నిరాశ వ్యాపించియుండినప్పుడు
 “జీసస్సు జీవించియే యున్నాఁడు. ఆచార్యపురుషు లాతనిదేహము
 కంటము నొందించినను, ఆతనియాత్మ యింకను మనలోనే యున్నది.

అతఁడు శోకార్తులయియున్న శిష్యులకుదర్శనమిచ్చి సంభాషించుచున్నాఁడు. దిగ్విజయము చేయుట కయి మన కాతఁడు తోడుపడ నున్నాఁడు. ఈలోకమునందు మన కేమి సంప్రాప్త మయినను పరలోకమునందు తృప్తిమగతిని మన కతఁడు చూపుచున్నాఁడు” అను కర్ణపరంపరాగత మయిన జనశ్రుతి భీరువులకు నూతనద్వైర్యమును నిరుత్సాహులకు నూతనోత్సాహమును దుర్బల లకు నూతనబలమును పుట్టించి తమవ్రథు వ్రపదేశించిన శుభవార్తను కష్టములకోర్చి దూషణలకు సహించి తర్జనభర్జనములకు తలయొగ్గి చావులకు తెగించి లోకములో ప్రవచనముచేయునట్లు చేసినది. మూడుగంటలకాలపుశ్రమతో జీన స్సశాశ్వత మయిన స్థూలకాయమును విడిచినవాఁ డయ్యును శాశ్వత మైన కీర్తికాయమును ధరించి ప్రపంచమునకు మహోపకారి యయి నూతనధర్మస్థాపకుఁ డయి యిప్పటికిని జీవించియున్నాఁడు; ప్రపంచములో మనుష్యజాతి యున్నంతవఱకు ముందును జీవించియుండును. ఈశ్వరుఁడు ప్రపంచమున కంతకు తండ్రియగుటచేత మనమందఱ మీశ్వరపుత్రులమే యయినను జీన స్సీశ్వరపుత్రులలో నుత్తమోత్తముఁ డనఁదగినవాఁడు. ఈయుత్తమత్వము కల్యాణగుణసంపత్తిచేతఁ గూడ నీశ్వరకుమారత్వమున కర్హుఁ డగుటచేత వచ్చినది. ఇతఁడు బోధించిన సత్యములలో శ్రొత్తవనఁదగినవి యెన్నోలేవు. ఈతఁడు బోధించిన సత్యములలో నీశ్వరుని పితృభావమును మనుష్యుల యన్యోన్యసోదరభావమును వ్రథాసము లయిన వని చెప్పవచ్చును. ఇవి సహితము శ్రొత్తవి కావు. జీనస్సుజాతివా రయిన యూదులు దేవుఁడు తమ తండ్రి యనియు తామూతని ప్రియపుత్రుల మనియు తమ్ముమాత్రమే దేవుఁడు ప్రేమించి యందఱి కంటెను దమ కెక్కువ యాధిక్యమును గలిగించు ననియు భావించుకొని గర్వపడుచుండెడివారు. ఈ భావన భ్రమ యనియు

నీశ్వరునికి తా మెట్లు ప్రేమశనయులో యట్లే లోకములోని మెల్ల జాతులవారును సమానముగానే ప్రేమశనయు లనియు, ఈశ్వరుడు తనుయెడల నెట్లు ప్రేమ గలవాఁ డయి యున్నాఁడో యట్లే మెల్ల జాతులవారియెడలను సమానప్రేమమును గలవాఁ డయి యున్నాఁ డనియు, జీసస్కు బోధించెను. ఇదియే యాతఁడు బోధించిన క్రొత్త సత్యము. దేవుఁడు తండ్రియు, మనుజులు కొడుకులు నగుటచేత పుత్రులకు పితౄజ్ఞానువర్తనము పరమధర్మము. ఏవిషయములోను జను లీశ్వరాజ్ఞాతిక్రమణము చేయక యీశ్వరేచ్ఛానుసారముగా సర్వ విషయములలోను వ్రవర్తించువా రయ్యెడు పక్షమున భూమిపై నీశ్వరరాజ్యము నెలకొనును. ఈయీశ్వరరాజ్యస్థాపనము నిమిత్తమే జీసస్కు తనప్రాణము ధారపోసెను. ఈ యీశ్వరరాజ్యము స్థాపింపఁబడిన యెడల జగత్తులో పాప ముండదు; అధర్మ ముండదు; అసత్య ముండదు; అన్యాయ ముండదు; ద్వేష ముండదు; వంచన ముండదు. అందఱును దేవునకు విధేయపుత్రు లయి, పరస్పరప్రేమము గల సోదరులయి, పాపవిదూరులయి, ధర్మవరులయి, సత్యవంతులయి, న్యాయపరాయణులయి, సదయులయి, ఋజువర్తనులయి, పరోపకార పారీణులయి, అంతకంత కీశ్వరసామీప్యము నందుచు దేవతుల్యులయి మనుష్యు లీశ్వరరాజ్యములో శాశ్వతానందమును బొందువారగుదురు. యీశ్వరరాజ్యమున కందఱును సమానార్హత గలవారు. ఎంతటిపాపి యయ్యును దీనిని పొందుట కెవ్వఁడును ననర్హుఁడు కాఁడు. ముఖ్యముగా పాపుల నీశ్వరరాజ్యములో ప్రవేశపెట్టుట కొఱకే తాను తన వ్రభు వయిన తండ్రిచేత పంపబడినట్టు సంపూర్ణవిశ్వాసము గలవాఁడయి జీసస్కు వారియెడల సదయఁ డయి పాపులకొఱకే తనప్రాణముల నర్పించెను. ఈశ్వరరాజ్యము బలపడి భూమి భూతలస్వర్గ

మగునుగాక! జీసస్ను త్రొక్కిన త్రోవ లోకమునకు మార్గప్రదర్శక
మగునుగాక! జీసస్సహితము మనవలె మనుష్యమాత్రుడై యయి
వను తనయకళంకశుద్ధ వర్తనముచేతను, నిశ్చల నిర్మల దైవభక్తి
చేతను, అవ్యాజపరార్థక పరత్వము చేతను, దేవతుల్యుడయినాడు.
అంతవఱకును పాపమునకును పరాభవమునకును గుఱుతుగానుండిన
సిలువ జీసస్ను చానిపైని హతుడగుటచేత ప్రభువులును పవిత్రులును
గూడ గౌరవచిహ్నముగా ధరించిగర్వపడునంతటియోగ్యత కలదగునని
యెవ్వరనుకొనిరి? దేవసముడన్నంత ఘనతను పొందుటకయి విషయ
సుఖములవంక కాకర్షించునింద్రియవర్గముతో నతఁ డెంత పోరాటము
సలిపియుండునో! భగవంతునినుండి పరాజ్ఞులునిఁ జేయఁజూచు పాప
చింతలను మనస్సునుండి పాఱఁదోలుటకయి యెంతకష్టపడియుండునో!
ఈశ్వరునితోడ నంతతసాన్నిధ్యమును గలిగించుకొని యాయన
యిచ్చకు సదా తనయిచ్చ లోఁబడునట్లు చేయుటకయి యెంత నిరం
తరాభ్యాసము చేసియుండునో! ఏమియు చేయకున్న నంతసులభముగా
నీశ్వరరాజ్యము నతఁడెట్లు చూఱగొనఁ గలిగి యుండును? అతఁడు
బోధించిన యీశ్వరరాజ్య మైహిక మయినదికాదు; మానసిక మయి
నది. దేశకాలజాతివిభేదము లేక శుద్ధహృదయులును శుద్ధవర్తనులును
అయినవా రందఱును చానినిబొందుటకు స్వాతంత్ర్యముగలవారు.
ఈశ్వరాజ్ఞోల్లంఘనమున కనఁగా పాపమునకు వశ్యాత్తత్తులయి నిర్మల
హృదయములతో తండ్రియైన పరమేశ్వరుని సమీపించు బిడ్డలంద
ఱును ఈశ్వరరాజ్యములో ప్రవేశించి యానందము నొందుదురన్న
మతసత్యహర్షమునకు. ప్రతిష్ఠాపనాచార్యుడయిన జీసస్నుయొక్క
సిద్ధాంతము లోకములోని సర్వమతముల యందును వ్యాపించి యనంత
శుభదాయక మగునుగాక!

కీర్తి శేషులైన రావు బహద్దూరు

కందుకూరి వీరేశలింగం పంతులుగారి

గ్రంథములు

ప్రహసనములు

మొదటి సంపుటము.

- 1 అపూర్వబ్రహ్మచర్యప్రహసనం
- 2 విచిత్రవిహవా ప్రహసనము
- 3 మహాబధిర ప్రహసనము
- 4 పునర్మరణ ప్రహసనము
- 5 బలాత్కారగానవిరోధప్రహసనం
- 6 కలహప్రియా ప్రహసనము
- 7 మహామహోపాధ్యాయప్రహసనం
- 8 యోగనిద్రా ప్రహసనము
- 9 మహావంచక ప్రహసనము
- 10 అనహాయశూర ప్రహసనము
- 11 కలిపురుషశనైశ్చర విలాసము
- 12 వేశ్యాప్రియా ప్రహసనము
- 13 కాతుకవర్ధని
- 14 నిరోధతరంగిణి
- 15 హాస్యసంజీవి మొదటి భాగము
- 16 „ రెండవ భాగము
- 17 „ మూడవ భాగము

నాటకములు

రెండవ సంపుటము.

- 1 బ్రాహ్మనివాహము
- 2 వ్యవహార ధర్మబోధిని
- 3 తిర్యగ్విద్వన్మహానభ
(మూషికాసుర విజయం)

రెండవ సంపుటము.

- 4 మహారణ్య పురాధిపత్యము
- 5 ప్రహ్లాద నాటకము
- 6 సత్యహరిశ్చంద్ర నాటకము
- 7 దక్షిణ గోగ్రహణము
- 8 వివేక దీపిక

భాషాంతరీకృత నాటకములు

మూడవ సంపుటము.

- 1 చమత్కార రత్నావళి
- 2 రాగమంజరి
- 3 కళ్యాణకల్పవల్లి
- 4 అభిజ్ఞాన శాకుంతలము
- 5 రత్నావళి
- 6 మాళవికాగ్ని మిత్రము
- 7 ప్రబోధచంద్రోదయము
- 8 వినీనువర్తక చరిత్ర

వచన ప్రబంధములు

పద్యకావ్యములు

నాల్గవ సంపుటము.

- 1 సత్యరాజాపూర్వదేశ
యాత్రలు మొదటి భాగము
- 2 „ రెండవ భాగము
- 3 రాజశేఖర చరిత్రము
- 4 శుద్ధాంధ్ర నిరోష్ఠ్య నిర్వచన
నైషధం

నాల్గవ సంపుటము.

- 5 రసికజన మనోరంజనము
- 6 శుద్ధాంధ్రభారత సంగ్రహము
- 7 అభాగ్యోపాఖ్యానము
- 8 వధిక విలాసము
- 9 జాన్ గిల్పిన్
- 10 నీతిదీపిక

స్త్రీల కుపయోగించు కథలు

అయిదవ సంపుటము.

- 1 సత్యవతీ చరిత్ర
- 2 చంద్రమతీ చరిత్ర
- 3 నత్యసంజీవిని
- 4 చమత్కార రత్నావళి
- 5 సతీమణి విజయము
- 6 సుమిత్ర చరిత్రము
- 7 రఘుదేవ రాజీయము
- 8 కురంగేశ్వర వర్తకచరిత్రము
- 9 కళానతి పరిణయము
- 10 గయ్యాళిని సాధుచేయుట
- 11 చిత్రకేతు చరిత్రము
- 12 దాసకేసరి విలాసము
- 13 వైదర్భి విలాసము
- 14 భానుమతీ కళ్యాణము
- 15 సరసిజన మనోభిరామము
- 16 ధర్మకవచోపాఖ్యానము
- 17 కుమారద్వయ విలాసము
- 18 వద్మినీ ప్రభాకరము
- 19 మాతలీ మధుకరము

స్త్రీల కుపయోగించు పుస్తకములు

ఆరవ సంపుటము.

- 1 విష్వోరియామహారాజచరిత్రము
- 2 సతీహితబోధిని
- 3 సత్సహిత నూచిని
- 4 స్త్రీ నీతిదీపిక
- 5 నత్యాద్రాపదీ సంవాదము
- మాతృపూజ — పితృపూజ
- 6 నీతికథామంజరి ప్రథమభాగము
- 7 ,, ద్వితీయ భాగము
- 8 జేహరోగ్య ధర్మబోధిని
- ఉ ప న్యా స ము లు

ఏడవ సంపుటము.

- 1 జన్మాంతరము
- 2 అతిభౌల్యవినాహము
- 3 విగ్రహారాధనము
- 4 ఈశ్వరదత్త పుస్తకములు
- 5 ఈశ్వరోపాసనము
- 6 ప్రార్థన
- 7 మానుషధర్మము
- 8 విద్యాధికుల ధర్మములు
- 9 జీవితముయొక్క పరమార్థము
- దానిని పొందు మార్గము
- 10 వై రాగ్యము
- 11 విద్యాధురీణుల యర్హ
- కృత్యములు
- 12 వర్ణము
- 13 హిందూమతములు

ఏడవ సంపుటము.

- 14 స్వయంకృషి
- 15 సకాయకష్టకర్మలు
- 16 వేశ్యకాంతల ఉపన్యాసములు
- 17 ఐకమత్యము
- 18 దానములు
- 19 స్త్రీ పునర్ద్వివాహ చరిత్రము
- 20 స్త్రీ పునర్ద్వివాహ విషయకోప

స్వామి

- 21 స్త్రీ పునర్వివాహ విషయక
ప్రథమవిజ్ఞాపనము
- 22 స్త్రీ పునర్వివాహ విషయక
ద్వితీయవిజ్ఞాపనము
- 23 స్త్రీ పునర్వివాహ శాస్త్ర
సంగ్రహము
- 24 స్త్రీ పునర్వివాహ భూతివర్త
మానసితులు

ఉపన్యాసములు - జీవచరిత్రలు

ఎనిమిదవ సంపుటము.

- 1 దేశీయమహాసభ, దానియూడే
శము
- 2 స్వదేశసంస్థాన చరిత్రాదులు
- 3 విగ్రహతంత్ర విమర్శనము
- 4 ఉపన్యాసమంజరి

పుస్తకములు వలయువారు :—

కార్యదర్శి - హితకారిణి సమాజము,

రాజమహేంద్రవరము

అని వ్రాసిన బడయగలరు.

ఎనిమిదవ సంస్కృతము.

- 5 వివేకవర్ధన * మొదటి భాగము
6 ,, మొదటిభాగము
7 ,, మూడవ భాగము
8 శంకరాచార్యులు
9 బసవరాజు గవర్రాజుగారి జీవ
 చరిత్రము

సాహిత్య గ్రంథములు

తొమ్మిదవ సంపుటము.

- 1 సంగ్రహ వ్యాకరణము
- 2 కావ్యసంగ్రహము
- 3 అలంకార సంగ్రహము
- 4 నీతిచంద్రిక - విగ్రహము
- 5 నీతిచంద్రిక - సంధి
- 6 తర్కసంగ్రహము
- 7 సత్యవాదిని
- 8 ఉత్తమస్త్రీ చరిత్రములు
- 9 జీసస్ చరిత్ర

పదియవ సంపుటము.

పూర్వాంధ్రకవులు

పదునొకండవ సంపుటము.

1. మధ్యకాలపు కవులు
2. ఆధునిక కవులు

పం॥ డేండ్లవ సంపుటము.

స్వీయాచరిత్ర (వంతులుగారిది)

